

POLITECHNIKA ŚLĄSKA
WYDZIAŁ BUDOWNICTWA
KATEDRA INŻYNIERII BUDOWLANEJ

Rada Dyscypliny Inżynieria Lądowa i Transport

KATALOG KART ZACHOWANYCH KOŚCIOŁÓW DREWNIANYCH
REGIONU GÓRNEGO ŚLĄSKA

ZAŁĄCZNIK DO PRACY

CECHY MODELOWE SAKRALNEJ ARCHITEKTURY DREWNIANEJ
GÓRNEGO ŚLĄSKA NA PODSTAWIE ANALIZY ZACHOWANYCH OBIEKTÓW

mgr inż. arch. Magda TUNKEL

Promotor:

prof. dr hab. inż. Jacek HULIMKA

Promotor pomocniczy:

dr hab. inż. arch. Tomasz BRADECKI

Gliwice, 2022

Zawartość opracowania

I.	Informacje wstępne	3
II.	Spis obiektów	6
III.	Mapa lokalizacji obiektów	9
IV.	Karty katalogowe	14

Bibliografia

Numery pozycji bibliograficznych są zgodne z wykazem literatury zawartym w pracy doktorskiej.

I. Informacje wstępne

Z autorskich badań archiwalnych, literaturowych, a także terenowych wynika, że na terenie Górnego Śląska do czasów obecnych, tj. do roku 2022, zachowało się 115 obiektów sakralnych wzniesionych w konstrukcji drewnianej. Na tę liczbę składa się 111 kościołów i 4 kaplice (Buków, Istebna-Andziołówka, Ligota Górna, Wiśla Czarne) – te drugie wykazujące cechy typowe dla drewnianego budownictwa sakralnego badanego regionu. Są to obiekty o niewielkiej powierzchni użytkowej (Buków, Istebna-Andziołówka), które, podobnie jak większość pozostałych, charakteryzuje konstrukcja zrębowa, trójbocznie zamknięte prezbiterium oraz wbudowana w szczyt dachu sygnaturka. Pozostałe 2 obiekty to dwuczłonowa, zamknięta trójbocznie kaplica prezydencka zlokalizowana w Wiśle Czarnej oraz kaplica typu salowego wzniesiona w Ligocie Górnej. Kaplice te wśród badanej grupy obiektów odnajdują swoje odpowiedniki cechujące się podobnymi rozwiązaniami architektoniczno-konstrukcyjnymi.

W opracowaniu uwzględniono wszystkie zachowane kościoły i kaplice zlokalizowane w obszarze badawczym, z wyjątkiem przydrożnych kapliczek drewnianych bez powierzchni użytkowej oraz 3 obiektów, które zostały wyeliminowane z procesu badawczego. Dotyczy to kościoła pw. św. Katarzyny zlokalizowanego w Muzeum Wsi Opolskiej, pierwotnie wybudowanego w Gręboszowie, to jest poza obszarem badawczym (rys. 1a). Drugim obiektem wykluczonym z badań jest kościół pw. Znalezienia Krzyża Świętego w Wiśle-Głębcach. Świątynię tę wybudowano w 1981 r. w konstrukcji żelbetowej z dwuspadowym, gontowym dachem i wieżą słupową, pochodzącą z nieistniejącego kościoła w Połomii. Kościół ten z uwagi na obudowaną gontem wieżę oraz dominujący nad bryłą świątyni drewniany, również gontowy dach sugeruje swym wyglądem przynależność do grupy obiektów drewnianych, lecz konstrukcyjnie się do niej nie zalicza (rys. 1b). Ostatnim obiektem, którego badania nie objęły, jest zachowana niewielkich rozmiarów osiemnastowieczna kaplica cmentarna pw. św. Anny, zlokalizowana w Dziergowicach – wsi należącej do powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego. Kaplica ta została wzniesiona w konstrukcji szachulcowej, o cechach architektoniczno-konstrukcyjnych istotnie odbiegających od pozostałej grupy badanych obiektów (rys. 1c).

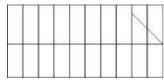

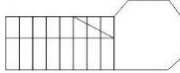

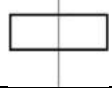

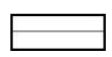

Rys. 1. Fotografie obiektów nieobjętych procesem badawczym: a. kościół pw. św. Katarzyny w Muzeum Wsi Opolskiej (2022), b. kościół pw. Znalezienia Krzyża Świętego w Wiśle-Głębcach (2021), c. kaplica pw. św. Anny w Dziergowicach (2018). Fotografie własne.

Karty katalogowe zawierają podstawowe informacje o obiektach, ich przynależności administracyjnej, przynależności kościelnej, lokalizacji i bezpośrednim otoczeniu. Opisano w nich

dzieje historii oraz stan istniejący, bazując na wynikach badań literaturowych, studialnych i terenowych. Daty budowy kościołów zostały ustalone na podstawie literatury, tekstów źródłowych lub opublikowanych badań wieku drewna. Wśród badanej grupy najstarszym obiektem, o metryce potwierdzonej badaniami dendrochronologicznymi, jest kościół w Sierotach (1457 r., przy czym murowane prezbiterium wzniesiono w roku 1427), a najmłodszym zlokalizowany w Chorzowie – Górnośląskim Parku Etnograficznym (2017 r.). Każda z kart katalogowych zawiera wiadomości historyczne wraz z uwzględnieniem fotografii archiwalnych pozyskanych m.in. ze zbiorów Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków (WUOZ), zachowanych kronik parafialnych oraz literatury. Ponadto w kartach katalogowych zamieszczone zostały fotografie wykonane podczas autorskich wizji lokalnych z lat 2014–2022. Opisy architektury oraz konstrukcji zostały sporządzone na podstawie wiadomości ujętych w literaturze, zachowanych Kart Ewidencyjnych Zabytków Architektury i Budownictwa dostępnych w Archiwach Wojewódzkich Urzędów Architektury i Budownictwa, a także autorskich badań. W spisie bibliograficznym oprócz pozycji literaturowych zestawiono źródła archiwalne, które w przypadku Kart Ewidencyjnych Zabytków Architektury i Budownictwa podpisano zgodnie z przyjętym porządkiem alfabetycznym (tabela 3), przyjmując tym samym nazewnictwo [KE]. Inwentaryzacje obiektów zostały zaprezentowane w formie schematów rzutów poziomych i prezentują one stany istniejące świątyń, które sporządzono w czasie prowadzonych badań terenowych (2015–2022 r.). Oznaczenia graficzne, jakimi posłużono się przy wykreśleniu schematów funkcjonalno-użytkowych, wyjaśniono w zestawieniu tabelarycznym (tabela 1). Pomiary obiektów wykonywano z zewnątrz świątyń i zostały one zaokrąglone do 10 cm z uwzględnieniem całkowitej długości i szerokości obiektów (jednostka miary [cm]). W celu zachowania czytelności oraz faktograficznej rzetelności funkcji i formy obiektów ich rzuty sporządzono w przekroju podstawowym na poziomie przyziemia. Wyposażenie obiektów nie było przedmiotem badań, stąd odnośne opisy sprowadzono do najważniejszych i najciekawszych elementów.

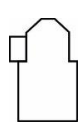
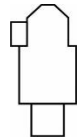
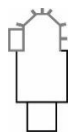
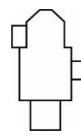
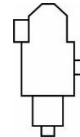
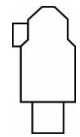
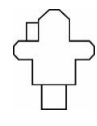
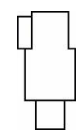
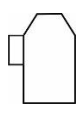
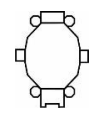
Tabela 1. Objąsnienia stosowane w schematach rzutów funkcjonalno-użytkowych

oznaczenie	objąsnienie	oznaczenie	objąsnienie
	kierunek północy		belka tęczowa
	konstrukcja zrębowa		chór / empora
	konstrukcja szachulcowa		komunikacja pionowa
	konstrukcja murowana		ambona
	słup		balaski

	zadaszenie / przydaszki		drzwi
	soboty otwarte		okno
	soboty zamknięte		otwór okienny ponad poziomem rzutu

W kartach katalogowych każdemu obiektowi przypisano typ funkcjonalno-użytkowy, który został ustalony na podstawie autorskich badań. Schematy użytkowe, do których przyporządkowano obiekty, przedstawiono w tabeli (tabela 2), a ich opis znajduje się w tekście rozprawy doktorskiej.

Tabela 2. Typologia funkcjonalno-użytkowa

Typ funkcjonalno-użytkowy									
A	B				C	D	E	F	INNY
	B1	B2	B3	B4					
									
Numer karty katalogowej									
6, 18, 28, 34, 38, 48, 61, 62, 63, 64, 71, 76, 77, 78, 89, 93, 95, 106	2, 10, 12, 30, 31, 36, 41, 45, 52, 57, 60, 79, 80, 85, 86, 90, 101, 102, 111, 112, 113	27, 81, 91	8, 9, 16, 17, 23, 29, 33, 42, 51, 53, 55, 56, 70, 75, 88, 98, 100, 103, 115	3, 4, 14, 44, 68, 69, 82, 97, 105	20, 24, 47, 50, 72, 99, 114	1, 5, 11, 21, 32, 43, 84, 87, 104	7, 13, 22, 26, 35, 46, 54, 65, 66, 73, 94, 96, 107	15, 19, 25, 37, 39, 40, 49, 58, 59, 67, 74, 82, 92, 108, 109	110
18/115	21/115	3/115	19/115	9/115					
	52/115				7/115	9/115	13/115	15/115	1/115

Ponadto komentarza wymaga poddanie obiektów klasyfikacji pod kątem ich zachowania w odniesieniu do stanu pierwotnego. Tu wyróżnione zostały 3 grupy:

1 – zachowany w oryginale

Do tej grupy zaliczono obiekty, które choć były remontowane, to zachowały się do czasów obecnych w niezmienionym kształcie, a prowadzone w nich remonty nie ingerowały w pierwotny stan obiektu.

2 – przebudowany

Zdecydowana większość badanych obiektów została przebudowana. Jak wynika z badań, ingerencja obejmowała zazwyczaj:

- rozbudowanie istniejącej niewielkiej powierzchni kaplicy o nawę,
- dobudowanie zakrystii, kaplic bocznych lub krucht mieszczących wejścia do wnętrza kościoła,
- dobudowanie wieży do korpusu nawy; rzadziej dobudowa kościoła do zachowanej wieży,
- wbudowanie chóru lub empory muzycznej we wnętrzu kościoła,
- ingerencja w konstrukcję obiektu – m.in. przebudowa dachu, wieży, sygnaturki, wymiana większości elementów konstrukcyjnych.

3 – relokowany

Wśród badanej grupy obiektów wyróżnia się 22 kościoły, które zdemontowano i powtórnie zbudowano w nowym miejscu; 2 z nich relokowano dwukrotnie. Przeniesienie obiektu z pozoru niesie nadzieję na ocalenie zabytku, niemniej za terminem „relokacja” kryje się wiele zagrożeń, do których należą m.in.:

- niefachowo wykonana inwentaryzacja,
- niewłaściwie przygotowana dokumentacja, która przyczyniła się do opóźnienia powtórnego montażu konstrukcji,
- nieprawidłowe składowanie elementów konstrukcyjnych.

Ponadto, najczęściej spotykanymi problemami przy relokacji są:

- budowa obiektu o cechach pierwotnych, lecz z nowego materiału,
- ingerencja w układ funkcjonalno-użytkowy.

II. Spis obiektów

Spis obiektów został opracowany w porządku alfabetycznym. Liczba porządkowa odpowiada liczbie przyjętej w kartach katalogowych oraz oznaczeniach stosowanych na mapach lokalizacji.

Tabela 3. Spis obiektów, dla których opracowano karty katalogowe

Nr karty	Lokalizacja	Wezwanie
1	Baborów	św. Józefa i Barbary
2	Bąków	Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
3	Bełk	św. Marii Magdaleny
4	Bielowicko	św. Wawrzyńca
5	Bierdzany	św. Jadwigi Śląskiej
6	Bieruń Stary	św. Walentego
7	Biskupiec – k. Kluczborka	św. Jana Chrzciciela

Nr karty	Lokalizacja	Wezwanie
8	Biskupice – k. Olesna	św. Jadwigi Śląskiej
9	Bojszów	Wszystkich Świętych
10	Borki Wielkie	św. Marcina i Bartłomieja
11	Boronów	Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego
12	Boroszów	św. Marii Magdaleny
13	Brusiek	św. Jana Chrzciciela
14	Brzezinki	Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
15	Buków	Matki Boskiej Różańcowej
16	Chocianowice	Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
17	Chorzów	św. Wawrzyńca
18	Chorzów – Górnośląski Park Etnograficzny	św. Józefa Robotnika
19	Chorzów – Górnośląski Park Etnograficzny	kościół ewangelicko-augsburski
20	Cieszowa	św. Marcina
21	Czarnowąsy	św. Anny
22	Ćwiklice	św. Marcina
23	Dobrodzień	św. Walentego
24	Dobrzeń Wielki	św. Rocha
25	Gierałcice	św. Michała Archanioła
26	Gliwice	Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
27	Gliwice-Ostropa	św. Jerzego
28	Głogówek	Krzyża Świętego
29	Goła	św. Mikołaja i Matki Boskiej Częstochowskiej
30	Gołkowice – k. Kluczborka	św. Jana Chrzciciela
31	Gołkowice – k. Wodzisławia Śląskiego	św. Anny
32	Gościęcin	św. Brykcjusza
33	Góra	św. Barbary
34	Grodzisko	św. Rocha z Montpellier
35	Grzawa	Męczeństwa św. Jana Chrzciciela
36	Gwoździany	Narodzenia Najświętszej Maryi Panny

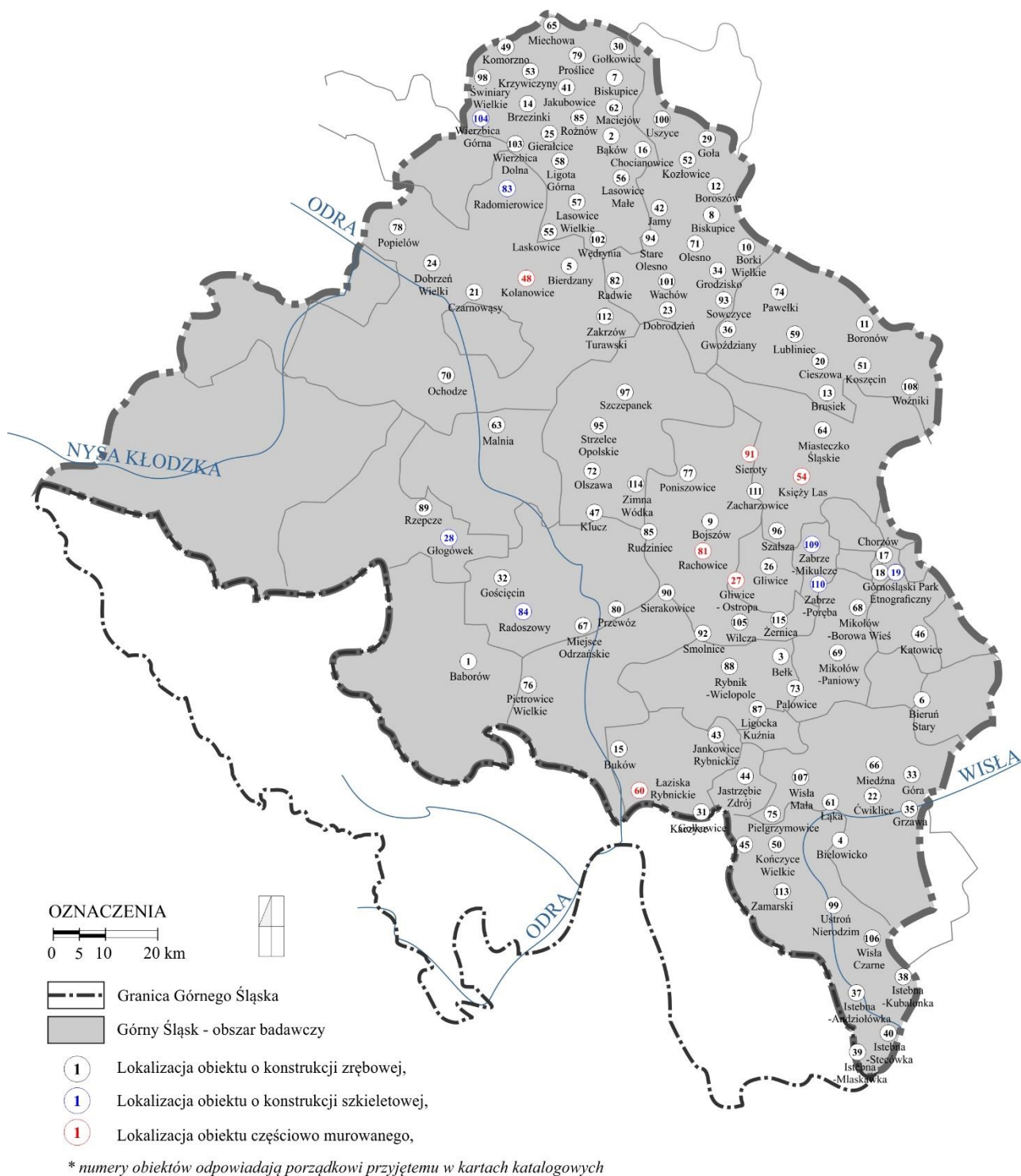
Nr karty	Lokalizacja	Wezwanie
37	Istebna-Andziołówka	Matki Boskiej Królowej Korony Polskiej
38	Istebna-Kubalonka	Krzyża Świętego
39	Istebna-Mlaskawka	św. Józefa
40	Istebna-Stecówka	Matki Boskiej Fatimskiej
41	Jakubowice	Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski
42	Jamy	św. Mikołaja
43	Jankowice Rybnickie	Bożego Ciała
44	Jastrzębie-Zdrój	św. Barbary i Józefa
45	Kaczyce	Podwyższenia Krzyża Świętego
46	Katowice	św. Michała Archanioła
47	Klucz	św. Elżbiety Węgierskiej
48	Kolanowice	św. Barbary
49	Komorзно	Najświętszego Serca Pana Jezusa i św. Jadwigi Śląskiej
50	Kończyce Wielkie	św. Michała Archanioła
51	Koszęcin	Trójcy Świętej
52	Kozłowice	Narodzenia św. Jana Chrzciciela
53	Krzywiczyny	Trójcy Świętej
54	Księży Las	św. Michała Archanioła
55	Laskowice	św. Wawrzyńca
56	Lasowice Małe	Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Jakuba Starszego
57	Lasowice Wielkie	Wszystkich Świętych
58	Ligota Górna	Podwyższenia Krzyża Świętego
59	Lubliniec	św. Anny
60	Łaziska Rybnickie	Wszystkich Świętych
61	Łąka	św. Mikołaja
62	Maciejów	kościół ewangelicko-augsburski
63	Malnia	św. Franciszka z Asyżu
64	Miasteczko Śląskie	św. Jerzego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
65	Miechowa	św. Jacka

Nr karty	Lokalizacja	Wezwanie
66	Miedzna	św. Klemensa Papieża Męczennika
67	Miejsce Odrzańskie	Trójcy Świętej
68	Mikołów-Borowa Wieś	św. Mikołaja
69	Mikołów-Paniowy	św. Piotra i Pawła
70	Ochodze	św. Marcina i Matki Boskiej Królowej Świata
71	Olesno	św. Anny
72	Olszowa	Matki Boskiej Śnieżnej
73	Palowice	Trójcy Przenajświętszej
74	Pawełki	Matki Boskiej Fatimskiej
75	Pielgrzymowice	św. Katarzyny Aleksandryjskiej
76	Pietrowice Wielkie	Krzyża Świętego
77	Poniszowice	Narodzenia św. Jana Chrzciciela i Matki Boskiej Częstochowskiej
78	Popielów	Matki Boskiej i św. Andrzeja
79	Proślice	Najświętszego Serca Pana Jezusa
80	Przewóz	św. Judy Tadeusza
81	Rachowice	Trójcy Świętej
82	Radawie	Podwyższenia Krzyża Świętego
83	Radmierowice	Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
84	Radoszowy	św. Jadwigi Śląskiej
85	Rożnów	św. Piotra i Pawła
86	Rudziniec	św. Michała Archanioła
87	Rybnik-Ligocka Kuźnia	św. Wawrzyńca
88	Rybnik-Wielopole	św. Katarzyny Aleksandryjskiej i Matki Boskiej Różańcowej
89	Rzepcze	św. Jakuba Starszego
90	Sierakowice	św. Katarzyny Aleksandryjskiej
91	Sieroty	Wszystkich Świętych
92	Smolnica	św. Bartłomieja
93	Sowczyce	św. Antoniego Padewskiego
94	Stare Olesno	św. Marii Magdaleny

Nr karty	Lokalizacja	Wezwanie
95	Strzelce Opolskie	św. Barbary
96	Szałsza	Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
97	Szczepanek	Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Jadwigi
98	Świniary Wielkie	św. Bartłomieja
99	Ustroń-Nierodzim	św. Anny
100	Uszyce	Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
101	Wachów	św. Wawrzyńca
102	Wędrynia	św. Jana Chrzciciela
103	Wierzbica Dolna	Podwyższenia Krzyża Świętego
104	Wierzbica Górna	św. Jacka
105	Wilcza	św. Mikołaja
106	Wisła Czarne	św. Jadwigi Śląskiej
107	Wisła Mała	św. Jakuba Starszego Apostoła
108	Woźniki	św. Walentego
109	Zabrze-Mikulczyce	kościół ewangelicko-augsburski
110	Zabrze-Poręba	św. Jadwigi
111	Zacharzowice	św. Wawrzyńca
112	Zakrzów Turawski	św. Piotra i Pawła
113	Zamarski	św. Rocha
114	Zimna Wódka	św. Marii Magdaleny
115	Żernica	św. Michała Archanioła

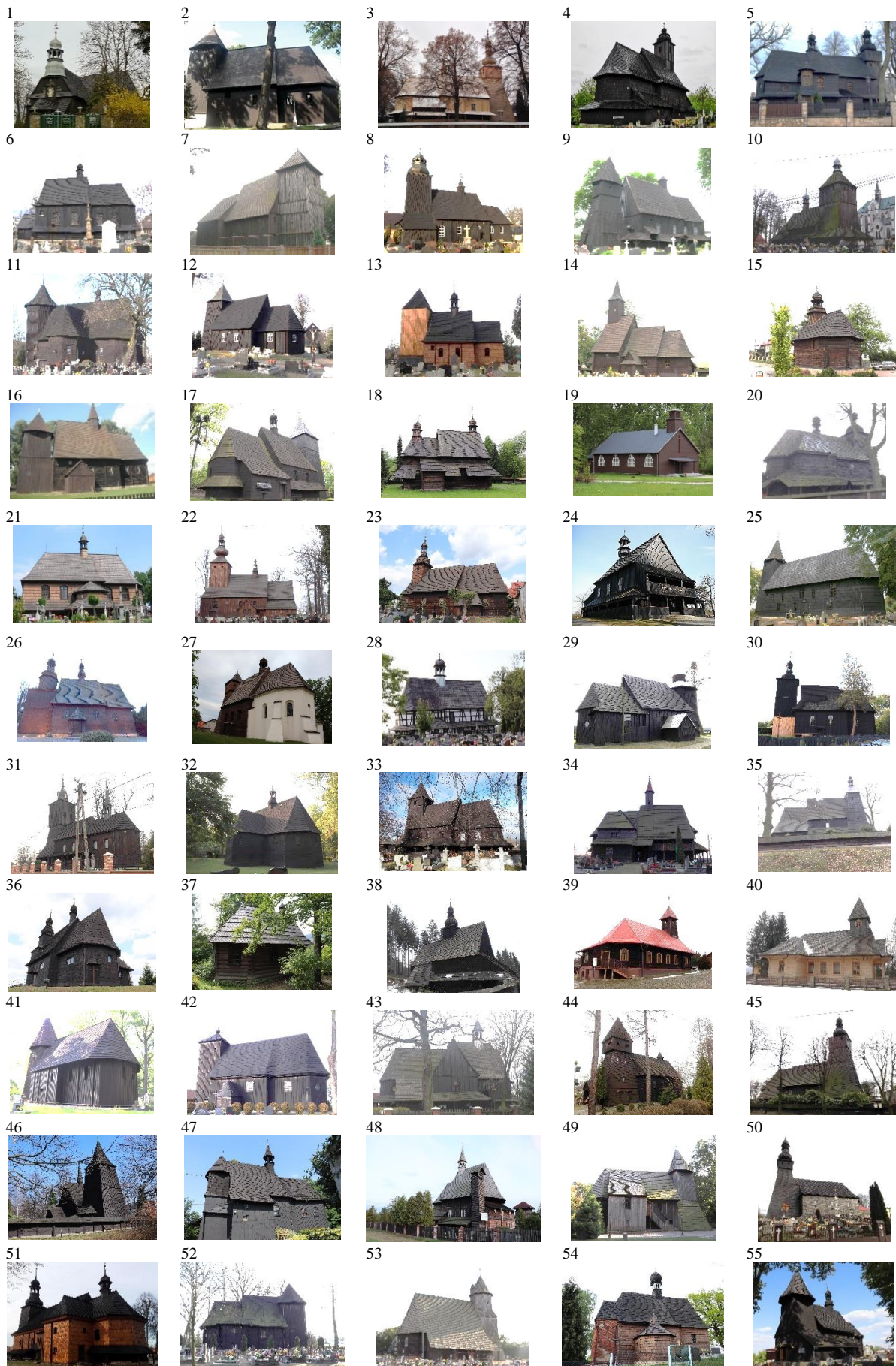
III. Mapa lokalizacji badanych obiektów

Obszar badawczy, jakim jest Górny Śląsk, obejmuje tereny należące do części dzisiejszego województwa opolskiego, a także województwa śląskiego. Delimitację obszaru przyjęto na podstawie mapy autorstwa Kordeckiego M. oraz Smolorza D., umieszczonej w publikacji *Historia Górnego Śląska* [11]. Na mapie zaznaczono lokalizacje obiektów zgodnie ze spisem ujętym w Tabeli 3.

Rys. 4. Lokalizacja górnośląskich kościołów i kaplic zbudowanych z drewna – pracowanie własne na podstawie [11]

IV. Karty katalogowe

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

1**ŚW. JÓZEFA I ŚW. BARBARY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°09'39, E 17°59'04

BABORÓW

z niem.: BAUERWITZ

ul. Kościuszki 1
48-120 Baborówwojewództwo: opolskie
powiat: głubczycki
gmina: Baborów
miasto: BaborówFilia kościoła parafialnego
pw. Nawiedzenia
Najświętszej Maryi Panny
w Baborowiedekanat: Kietrz
diecezja: opolska1 z 1
w powiecie głubczyckim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1700 r.

wpis do rejestru zabytków:

777/64 z 1964 r.

datowanie:

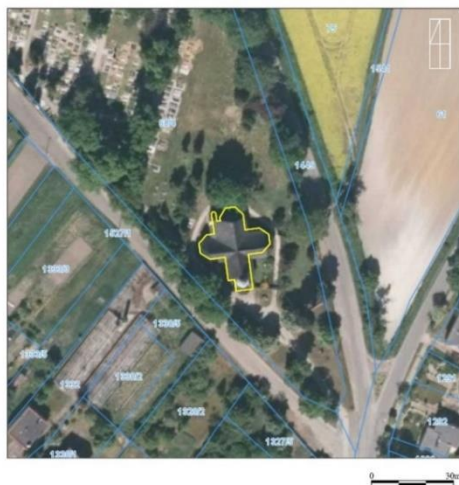
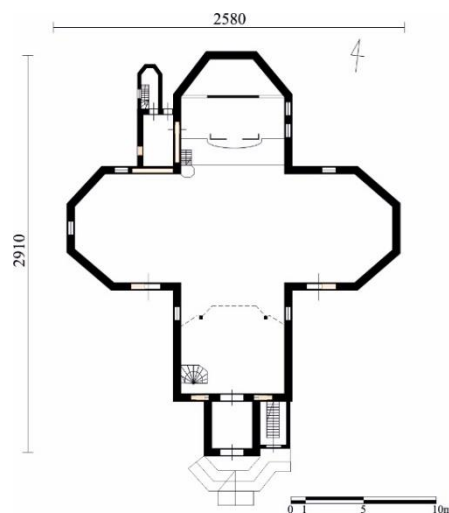
na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**D****HISTORIA**

Świątynię zbudowano w drewnianej konstrukcji ścianowej w 1700 r. z fundacji księdza Szymona Piotra Motłocha, ówczesnego proboszcza parafii. Kościół obecnie znajduje się pod opieką ojców karmelitów. Świątynia została zbudowana w miejscu wzniesionej w 1670 r. kaplicy odpustowej. Z wiadomości archiwalnych, a także z opracowań w literaturze wynika, że drewno przeznaczone do budowy kościoła ofiarowała właścicielka majątku Rakowa nad Psiną Katarzyna von Larisch. W 1802 r. w świątyni przeprowadzono gruntowny remont, podczas którego naprawiono zdegradowane elementy konstrukcyjne, a ściany kościoła od zewnątrz obudowano gontem. W roku 1876 rozebrano wieżyczkę na sygnaturkę, znajdującą się na skrzyżowaniu nawy i transeptu i wbudowano ją w kalenicę dachu nad nawą, tuż nad głównym wejściem do wnętrza kościoła. Ponadto świątynię remontowano, m.in. w 1890 r., 1912 r. (z inicjatywy księdza H. Kloske), w 1920 r. (wymiana poszycia dachu), w 1975 r., w 1982 r. oraz na przełomie lat 1995/1996. Obecnie, od 2015 r., w kościele trwa generalny remont, który swoim zakresem objął naprawę fundamentów, naprawę ścian oraz dachu wraz z wymianą zdegradowanych elementów konstrukcyjnych, wymianę stolarki okienno-drzwiowej, wymianę instalacji elektrycznej i przeciwpożarowej FOG, a także renowację wnętrza [4], [16], [29], [60], [306], [KE_001].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. św. Józefa i Barbary w Baborowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Nieorientowaną świątynię zbudowano na obrzeżach gminy Baborów, na niewielkim wzniesieniu terenu. Kościół otoczony jest zielenią wysoką, wśród której zachowało się kilka pomnikowych lip, brzoź, morw, a także nowych nasadzeń zieleni ozdobnej. Na terenie kościelnym w 1836 r. założono cmentarz, który w latach 1853, 1868 i 1886 stopniowo powiększono o tereny do niego przylegające. Obecnie cmentarz pozostaje w bieżącym użytkowaniu. Zachowane są na nim wiekowe nagrobki, m.in. J. Skrobka z 1863 r. oraz E. Derlig z 1922 r. Teren w całości jest ogrodzony pełnym, otynkowanym murem. Ogrodzenie od frontu stanowią dwie żeliwne furtki oraz dwuskrzydłowa brama, które ujęto pomiędzy cztery murowane słupy. Na środkowych słupach umieszczono betonowe krzyże, a na dwóch skrajnych ustawiono rzeźby aniołów.

Architektura i konstrukcja

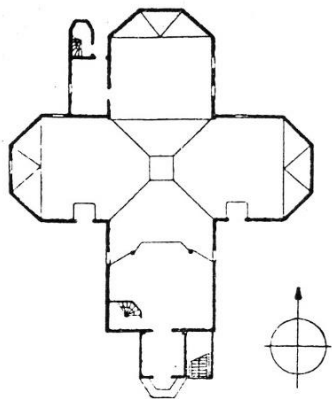
Bezwieżową świątynię zbudowano z drewna modrzewiowego na planie krzyża greckiego. Posadowiono ją na ceglanej, pokrytej jastrychem cementowym podmurówce. Ściany kościoła wzniesiono w konstrukcji zrębowej i połączeniach w węglach na zakład i jaskółczy ogon. Od wewnątrz nieobudowaną konstrukcję ścian pomalowano na biało. Do prezbiterium, od zachodu, przylega niewielka prostokątna zakrystia z lożą kolatorską na piętrze, do której prowadzą zewnętrzne schody dobudowane do północnej ściany zakrystii. Loża kolatorska jest otwarta w stronę prezbiterium oraz transeptu podłużnym otworem. Ramiona transeptu tworzą dwie kaplice boczne. W skrzydle północno-wschodnim umieszczona jest kaplica pw. Matki Boskiej Szkaplerznej, a po przeciwnej stronie kaplica pw. Anioła Stróża. Wejście do kościoła poprzedza kruchta, a po jej prawej stronie dostawiona została przybudówka mieszcząca schody. Wewnątrz świątyni, nad kruchtą, został wydzielony chór muzyczny, wsparty na dwóch słupach, z płaskim parapetem, trójbocznie wybrzuszonym w centralnej części. Na chór prowadzą schody zabiegowe, umieszczone w południowo-zachodnim narożniku nawy. Dach kościoła jest wielopołaciowy, w całości pokryty gontem, który w zamknięciu prezbiterium oraz kaplic bocznych przechodzi w trójpołaciowy. Północna połać dachu nakrywającego prezbiterium obejmuje również dwukondygnacyjną zakrystię. Błazniana wieża na sygnaturkę pierwotnie była wpisana w kalenicę dachu, na skrzyżowaniu transeptu i prezbiterium. Podczas remontu w 1876 r. sygnaturka została rozebrana i wbudowano ją w kalenicę dachu nad nawą, tuż nad wejściem do świątyni. Odbudowaną wieżyczkę zwieńcza baniasty hełm z latarnią i chorągiewką z datą: 1700 r. We wnętrzu, z wyjątkiem płaskiego odcinka stropu wykonanego w miejscu poprzedniej wieżyczki, zbudowano pozorne sklepienia kolebkowe, które zdobi barokowa polichromia. Drewnianą podłogę w części prezbiterium ułożono o 1 stopień wyżej względem nawy. Wewnątrz, pomiędzy nawą a prezbiterium, nie zastosowano łuku tęczowego ani belki tęczowej. Świątynia doświetlona została prostokątnymi, zamkniętymi łukowo oknami z drewnianymi okiennicami. Okna wykonano od zachodu, w przybudówce mieszczącej zakrystię (1 kwadratowe zabezpieczone kutą kratą z zadziarami) oraz lożę kolatorską (2 okna o zróżnicowanej wielkości i kształcie). Wejście do wnętrza kościoła wpisano od południa w kruchcie poprzedzającej nawę, w południowych ramionach transeptu oraz w północnej elewacji zakrystii. Drzwi wewnętrzne, pomiędzy kruchtą a nawą, zdobi drewniany portal z inskrypcją: „1700 r. JEZUS, MARIA, JÓZEF”. W elewacji frontowej nad kruchtą umieszczony jest relief przedstawiający św. Józefa z Dzieciątkiem na tle aureoli utworzonej na kształt gwiazdziście rozłożonych promieni, który osłonięto niewielkim gontowym zadaszaniem. Obecnie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020, przeprowadzany jest gruntowny remont kościoła.

Wyposażenie

We wnętrzu uwagę przykuwa barokowa, XVIII-wieczna polichromia autorstwa J.G. Krauzego z Drezna, przedstawiająca w prezbiterium św. Józefa z Dzieciątkiem i aniołami, a w nawie św. Michała Archanioła, Anioła Stróża z pielgrzymem, Matkę Boską rozdzielającą szkaplerze na tle góry Karmel oraz Męczeństwo św. Barbary. Całość uzupełniają roślinna ornamentyka oraz niewielkie anioły trzymające tablicę z cytatami. Wewnątrz kościoła znajduje się 5 ołtarzy (1 główny: z obrazem Świętej Rodziny w centralnej części oraz z obrazem św. Barbary, 4 boczne: z obrazami Anioła Stróża, Matki Boskiej Szkaplerznej, św. Wawrzyńca oraz św. Walentego). Ponadto w kościele zachowała się polichromowana ambona z bogatą dekoracją snycerską, rzeźby i obrazy z XVIII w. oraz pochodzące z tego samego okresu ławy kolatorskie. Organy z około 1800 r., które nie były remontowane od czasu II wojny światowej.

Bibliografia

[4], [16], [29], [60], [70], [123], [205], [306], [143], [317], [KE_001]

Schemat rzutu [60]

Widok kościoła od południa, fotografia z lat 1910–1930 r. [60]

Mapa z 1914 r. z lokalizacją kościoła. Źródło: WUOZ w Opolu [KE_001]

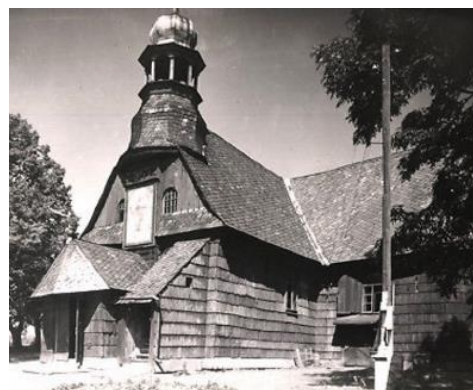
Widok kościoła w Baborowie. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok fragmentu elewacji frontowej. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

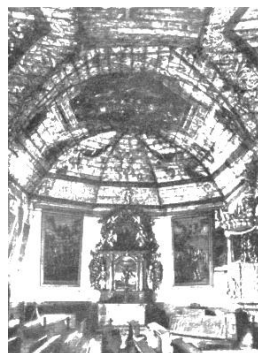
Widok kościoła od południa [239]

Widok kościoła od południowego wschodu [60]

a.

b.

c.

d.

Widok wnętrza kościoła: a. ołtarz główny (1920–1930) [60], b. lewe skrzydło transeptu (1959–1960) [60], c. fragment polichromii z XVIII w. na stopie w prezbiterium [60], d. ambona (1959–1960) [60]

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna 2022 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok fragmentu ścian. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu ścian. Fotografia własna, 2018 r.

Widok helmu wieży. Fotografia własna, 2019 r.

Otwór okienny kościoła. Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza remontowanego kościoła: a. widok w kierunku wschodniej kaplicy bocznej, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

2**WNIEBOWZIĘCIA
NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°58'07, E 18°18'57

BĄKÓW

z niem.: BONKAU

ul. Braci Bassy 40
46-233 Bąkówwojewództwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Kluczbork
wieś: BąkówKościół parafialny
dekanat: Kluczbork
diecezja: opolska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

XV/XVI w.

wpis do rejestru zabytków:

59/53 z 1953 r.

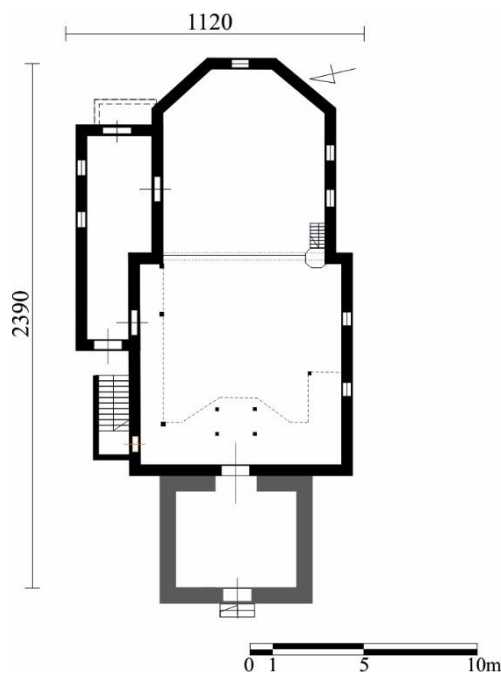
datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychtyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B1**oryginalność obiektu:
przebudowany**HISTORIA**

Kościół w Bąkowie jest najstarszym zachowanym drewnianym kościołem przedreformacyjnym, zlokalizowanym w granicach administracyjnych gminy Kluczbork. Kościół wzniesiono na przełomie XV/XVI w. Około 1550 r. został przejęty przez ewangelików i był użytkowany przez nich do 1945 r. Obecnie świątynia należy do katolików. W roku 1913 i na przełomie lat 1956/1957 kościół remontowano. Podczas prac remontowych w 1913 r. w nawie i w prezbiterium odkryto fragmenty pochodzącej z XVI w polichromii figuralnej. W roku 1957 przeprowadzono kolejny remont, podczas którego wewnątrz prezbiterium zlikwidowano empory, do których pierwotnie można było dostać się dwiema zewnętrznymi klatkami schodowymi, dostawionymi do bocznych ścian prezbiterium [29], [58], [237], [260], [306], [401], [KE_002].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Bąkowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano w centrum Bąkowa, wśród zabudowań wiejskich. Świątynia otoczona jest drzewami, wśród których zachowało się kilka pomnikowych lip, uzupełnionych nowymi nasadzeniami zieleni ozdobnej. Na terenie kościelnym założono cmentarz będący w bieżącym użytkowaniu. Całość ogrodzona jest kamiennym murem średniej wysokości, z murowanymi słupkami wypełnionymi poziomymi deskami. Drewniana brama główna przymocowana została do dwóch masywnych murowanych filarów, na których opiera się dwuspadowy gontowy daszek.

Architektura i konstrukcja

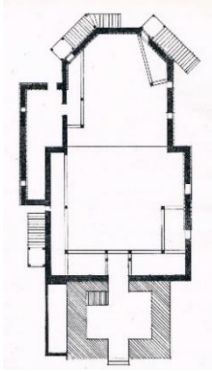
Jednonawową świątynię wzniesiono w stylu późnogotyckim, na ceglanej, częściowo betonowej podmurówce. Ściany kościoła zbudowane zostały w konstrukcji zrębowej i połączono je w węglach na jaskółczy ogon. Trójbocznie zamknięte prezbiterium (8,5 × 8 m), zwrócone w kierunku wschodnim, jest wydzielone od nawy ścianą tęczową, w której zamocowano fazowaną belkę tęczową. Do orientowanego kościoła od północnej strony prezbiterium przylega zakrystia z zadaszonym wejściem od strony wschodniej. Kwadratową nawę o boku 10 m od zachodu poprzedza wieża (6 × 6,4 m), którą wzniesiono na wysokim podmurowaniu w konstrukcji słupowej, o ścianach nieznacznie zwężających się ku górze. Wieżę (bez izbicy) nakryto ośmiobocznym dachem namiotowy w całości pokrytym gontem. Ściany wieży, nawy i prezbiterium od zewnątrz zostały oszalowane deskami. Wewnątrz odsłoniętą konstrukcję ścian pomalowano na biało, a stropy wykonano jako płaskie, na jednakowym poziomie. We wnętrzu świątyni uwagę przykuwają zachowane na bocznych ścianach prezbiterium fragmenty dawnej polichromii (odsłoniętej w 1913 r.). Wyłożona płytkami ceramicznymi podłoga w części prezbiterium została wykonana o 1 stopień wyżej względem nawy. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono chór muzyczny z ozdobnie wyrzynaną dolną listwą, płaskim parapetem i trójbocznym występem w centralnej części. Na środkowej części parapetu jest umieszczony barokowy kartusz herbowy z zatartym napisem. Chór muzyczny łączy się z emporami przylegającymi do bocznych ścian nawy. Na emporę można dostać się, korzystając z zewnętrznej klatki schodowej, przylegającej do północnej ściany nawy. Empory wsparte są na siedmiu profilowanych słupach z końca XVII w. Dach wykonano jako dwuspadowy, dwudzielny, niższy nad prezbiterium, w całości pokryty gontem. Konstrukcję dachu nad nawą i prezbiterium tworzy więźba storczykowa, a w hełmie wieży wykonano więźbę wieżową. Przedłużenie północnej połaci dachowej nad prezbiterium nakrywa również zakrystię. W przeszłości kościół był wielokrotnie przebudowywany. Pierwotnie świątynię doświetlały niewielkie okna wpisane w południową elewację kościoła. W późniejszym czasie wraz z prowadzeniem prac remontowych otwory okienne zostały powiększone i rozmieszczone na różnych wysokościach w celu doświetlenia chóru muzycznego i przylegających do niego empor. Obecnie kościół doświetlony jest od strony południowej niewielkimi prostokątnymi oknami (2 okna w nawie, 2 w prezbiterium). Ponadto we wschodnią ścianę prezbiterium wbudowane jest niewielkie okno, które w całości przysłonięte jest ołtarzem głównym. Zakrystię od strony północnej doświetlają dwa nieduże okna zabezpieczone żeliwnymi kratami. Do wnętrza świątyni prowadzi murowana krukta wydzielona w parterze wieży. Wejście główne osłania niewielkie gontowe zadaszanie. Zarówno drzwi zewnętrzne, jak i wewnętrzne (pomiędzy krukta i nawą) są dwuskrzydłowe i nie zawierają detali ciesielskich.

Wyposażenie

W 1913 r. podczas prac remontowych na ścianach świątyni odsłonięto fragmenty polichromii. Fragment znajdujący się w prezbiterium przedstawia Zesłanie Ducha Świętego oraz Wniebowstąpienie. Polichromie w nawie datowane są na drugą połowę XVI w. i przedstawiają sceny Zwiastowania. Wewnątrz kościoła zachował się ołtarz główny i jest to najstarszy na Górnym Śląsku tryptyk gotycki z 1370 r. Ołtarz dwukrotnie w całości restaurowano (1913 r. i w 2000 r.). W środkowej części ołtarz jest trójdzielny. W centrum mieści się scena ukazująca Koronację Matki Boskiej, a poniżej umieszczony został obraz Ostatniej wieczerzy. Po bokach w części środkowej ołtarza głównego przedstawiono postaci dwunastu apostołów, a na skrzydłach bocznych postaci kobiet (niewiast oraz męczennic). Ponadto we wnętrzu kościoła zachowała się barokowa chrzcielnica z końca XVII w., dzwon z 1614 r., odlany przez J. Goetza we Wrocławiu a także barokowa ambona, datowana na koniec XVII w. Ambona wsparta jest na rzeźbie lwa trzymającego kartusz herbowy. Jej parapet ozdobiony jest rzeźbami czterech ewangelistów a całość nakrywa baldachim o bogatej dekoracji. Cennym elementem wyposażenia są również zachowane drewniane epitafia z malowidłami wotywnymi z 1676 r.

Bibliografia

[29], [55], [70], [117], [157], [168], [237], [260], [261], [306], [401], [KE_002]

Schemat rzutu [237]

Widok kościoła od południowego wschodu, fotografia z lat 1965–1975 [237]

Widok kościoła od północnego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południa [239]

Widok kościoła od południowego wschodu [58]

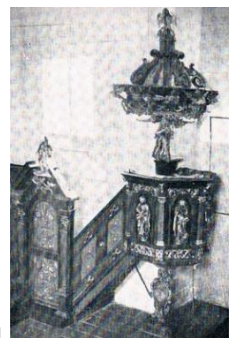
a.

b.

c.

d.

Widok wnętrza kościoła: a. ołtarz główny [266], b. fragment polichromii [237], c. chrzcielnica, źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1953 r., d. ambona z końca XVII w. [58]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

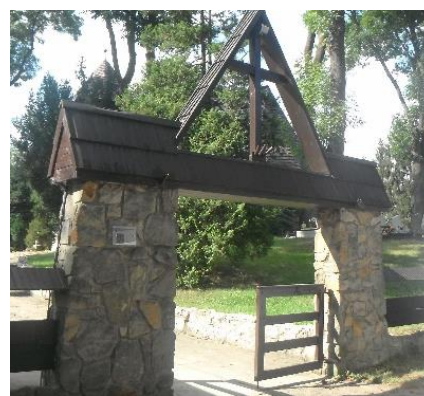
Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2021 r.

Widok wieży.
Fotografia własna, 2014 r.

Widok bramy głównej.
Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

3

ŚW. MARII MAGDALENY

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°07'55, E 18°42'29

BELK

z niem.: BELK

ul. Kościelna
44-237 Bełk

województwo: śląskie

powiat: rybnicki

gmina: Czerwonka-Leszczyny

wieś: Bełk

Dawny kościół parafialny

dekanat: Dębieńsko

diecezja: katowicka

1 z 5
w powiecie rybnickim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1754 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/558/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

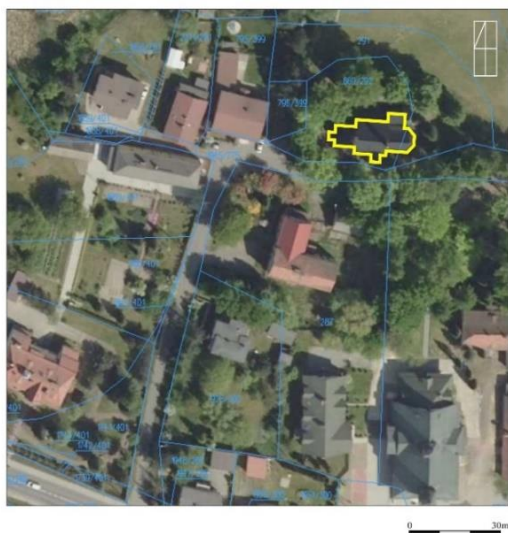
zachowany w oryginale

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B4**

HISTORIA

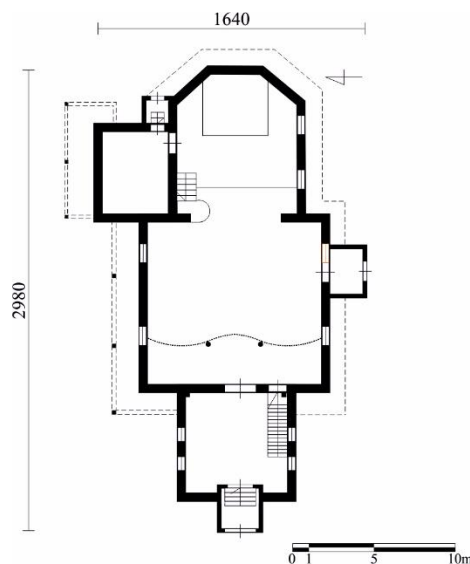
Kościół parafialny, wzmiankowany w protokołach wizytacyjnych w 1447 r. Dawniej funkcjonował pw. Wszystkich Świętych, obecnie patronką kościoła jest św. Maria Magdalena. Kościół został zbudowany w miejscu poprzedniej, również drewnianej świątyni, w 1754 r. Datę budowy kościoła potwierdziły wyniki badań dendrochronologicznych wykonanych w 2013 r. przez Aleksandra Koniecznego. Kościół w Bełku jest przykładem jednego z niewielu obiektów zachowanych w niemal oryginalnym układzie architektoniczno-konstrukcyjnym. Plany wobec zachowanej świątyni były różne. Począwszy od wielokrotnych zamierzeń zbudowania nowej, murowanej świątyni o większej powierzchni użytkowej, a skończywszy na planach translokowania kościoła do Wodzisławia Śląskiego. Do relokacji nie doszło, a plany budowy nowej świątyni zostały zrealizowane, kiedy na przeciwległej działce w 2008 r. zbudowany został nowy, murowany kościół pw. św. Jana Sarkandra. Obecnie kościół jest opuszczony, a jego wnętrze, choć urokliwe, wymaga prac konserwatorskich. Kapitałny remont został przeprowadzony w latach 2012–2014, podczas którego podjęto prace zmierzające do naprawy i wymiany elementów konstrukcyjnych: fundamentów, podmurówki, ścian, więźby dachowej i poszycia dachowego. Ponadto wyremontowano otaczające kościół soboty oraz wymieniono oszalowanie zewnętrznych ścian świątyni [209], [219], [220], [400], [KE_003].

LOKALIZACJA

0 30m

SCHEMAT RZUTU

0 1 5 10m

Lokalizacja kościoła pw. Marii Magdaleny w Bełku.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne

Schemat rzutu.

Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół został zbudowany na niewielkim wzniesieniu w centrum wsi Bełk, jest orientowany i otoczony drzewami, wśród których zachowało się kilka pomnikowych dębów. Na placu kościelnym znajduje się stary cmentarz, obecnie nieużytkowany, z zachowanymi klasycystycznymi płytami nagrobnymi J. Menzla (1825) i J.T. Mullera (1826), a także nagrobkami W. Baildona (1833) i M. Strachwitza (1850). Kościół otoczony jest murem z kamienia ogrodzeniem, uzupełnionym poziomymi deskami, z gontowym, dwuspadowym zadaszeniem. Brama główna została wsparta na dwóch murem słupach z krytym gontem zadaszeniem. Furtka jest kuta, ażurowa, ze skromną ornamentyką. W ogrodzeniu od strony południowej znajdują się kajdany z żelazną kuną, do której dawniej przykuwano grzeszników, symbolem średniowiecznej obyczajowości.

Architektura i konstrukcja

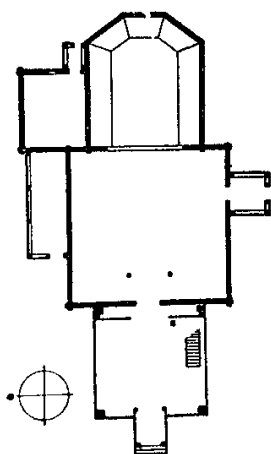
Kościół wzniesiono na kamiennej podmurówce, w konstrukcji zrębowej i połączeniach ścian w węglach na zakład i jaskółczy ogon. Świątynię zbudowano jako jednonawową, z nieco węższym prezbiterium, do którego od północy przylega jednokondygnacyjna zakrystia z pulpitym zadaszeniem. Wejście do zakrystii od strony wschodniej poprzedza niewielka kruchta. Prezbiterium o wymiarach 8,8 × 6,8 m, zamknięte od wschodu trzema ścianami oktagonu, doświetlają 2 prostokątne zamknięte łukowo okna. Nawę kościoła zbudowano na planie kwadratu o boku 10 m, z boczną kruchtą od strony południowej. Nawę od strony północnej oraz zakrystię otaczają otwarte soboty, wsparte na słupach, natomiast prezbiterium i nawę od strony południowej okalają niewielkie przydaszki. Ściany świątyni powyżej przydaszków i sobót oszalowane zostały deskami w układzie pionowym wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. Nawę doświetlają 4 symetrycznie rozmieszczone prostokątne okna zakończone półkolistym łukiem. Stolarkę okienną wymieniano w 1970 r. i 2013 r. Obecnie wszystkie okna są od zewnątrz zakratowane. W czasie remontu w 2012 r. po obydwu stronach nawy pomiędzy oknami dodano po 3 lisice zabezpieczające konstrukcję ścian przed wybočeniami. Do frontu kościoła dostawiona jest wieża wzniesiona w konstrukcji słupowo-ramowej, o ścianach zwiężających się ku górze. Wieżę z nadwieszoną izbicą zwieńcza cebulasty, gontowy hełm z ośmioboczną latarnią i otworami dzwonowymi, zasłoniętymi drewnianymi żaluzjami (po 2 otwory w każdej ścianie, z wyjątkiem ściany północnej). Konstrukcję ścian wieży od zewnątrz obudowano gontem, a ściany wyodrębnionej izbicy oszalowano deskami z ozdobnie wyrzynaną dolną listwą. Kościół nakryty jest dwuczłonowym, dwuspadowym dachem, który od zachodu łączy się z konstrukcją wieży, a od wschodu przechodzi w trójpołaciowe zadaszenie. Kalenicę dachu nad prezbiterium nieznacznie obniżono względem nawy. Na skraju dachu nakrywającego nawę, pomiędzy 7. a 9. wiązarem, w 1756 r. nadbudowano sygnaturkę z ośmioboczną latarnią zwieńczoną baniastym hełmem krytym gontem. Konstrukcję dachu zbudowano z drewna w ustroju storczykowym. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o półkolistym wykroju, bez belki tęczowej. Płaskie stropy w nawie i prezbiterium wykonano na jednakowym poziomie, z ukośnymi fasetami. W zakrystii zbudowano strop belkowy. Podłogę w prezbiterium wyniesiono o 1 stopień względem nawy i ułożono ją z desek w nawie oraz z płytek ceramicznych w prezbiterium. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono chór muzyczny o falistej linii parapetu i podparciu na 2 okrągłych słupach. Wejście na emporę muzyczną możliwe jest przez wewnętrzną klatkę schodową wpisaną w parter wieży. W kościele zachowały się oryginalne portale (prezbiterium-zakrystia, nawa-kruchta, nawa-wieża).

Wyposażenie

Wnętrze kościoła wymaga prac renowacyjno-konserwatorskich. W kościele znajdują się 3 ołtarze. Ołtarz główny jest wczesnobarokowy z figurami św. Katarzyny, św. Barbary z XVI w. i z obrazem św. Marii Magdaleny z 1849 r. Całość ołtarza zwieńcza płaskorzeźba Oko Opatrzności Bożej. Ołtarze boczne zostały wykonane w stylu eklektycznym. W lewym ołtarzu umieszczono obraz Matki Boskiej oraz dostawiono 2 rzeźby świętych. W centralnej części ołtarza prawego znajduje się obraz św. Antoniego Pustelnika, a także umieszczono 2 rzeźby świętych. Do najstarszych elementów wyposażenia należy barokowa ambona, w której koszu pierwotnie znajdowały się figury czterech ewangelistów (około 1500 r.) oraz kropielnica na wodę święconą, ufundowana w 1657 r. przez A. Holly. Ponadto w kościele zachowała się neogotycka chrzcielnica z drugiej połowy XIX w. oraz stacje drogi krzyżowej w klasycystycznej obudowie, ufundowane przez A. Gemander.

Bibliografia

[29], [44], [51], [157], [170], [209], [220], [243], [270], [306], [335], [400], [KE_003]

Schemat rzutu [244]

Widok kościoła od zachodu [244]

Widok kościoła od wschodu [208]

Widok kościoła od południa. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północy. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północnego wschodu [208]

Widok kościoła od wschodu [239]

Widok hełmu wieży oraz sygnaturki [208]

a.

b.

c.

d.

Widok wyposażenia kościoła: a. ołtarz główny [219], b. ołtarz boczny, lewy [58] c. ołtarz boczny, prawy [58], d. ambona z XVII w. [242]

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2017 r.

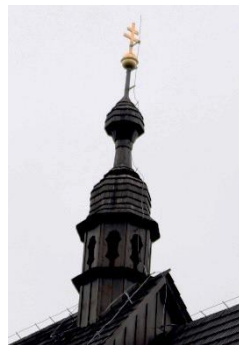
Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji południowej.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok helmu wieży.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok helmu zwieńczającego sygnaturkę.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu ogrodzenia.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok bramy głównej.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

4

ŚW. WAWRZYŃCA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°49'10", E 18°51'22"

BIELOWICKO

z niem.: BIELOWITZKO

Bielowicko 84
43-386 Świętoszówka

województwo: śląskie

powiat: bielski

gmina: Jasienica

wieś: Bielowicko

Kościół parafialny

dekanat: Jasienica

diecezja: bielsko-żywiecka

1 z 1
w powiecie bielskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1542 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/139/76 z 1976 r.

datowanie:

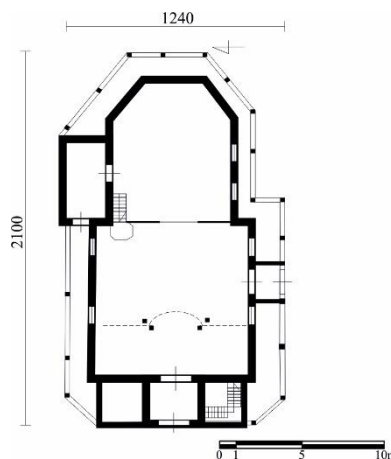
na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B4****HISTORIA**

Kościół poewangelicki pw. św. Wawrzyńca zbudowano w 1542 r. Pierwsza udokumentowana wzmianka o kościele w Bielowicku pochodzi z 1652 r. W akcie kanonicznym opisano wnętrze kościoła pochodzące z fundacji barona von Larischa. Ponadto wizytator oprócz krótkiej notatki dotyczącej wyposażenia kościoła nadmieniał, że kościół został wymurowany, podczas gdy w kolejnych sprawozdaniach (1679, 1688) innych wizytatorów opis kościoła odnosi się do architektury drewnianej. Wiadomości wynikające z pierwszego protokołu (1652) można rozumieć dwojako. Otóż wizytator mógł opisać świątynię bez wcześniejszej wizji lokalnej lub na terenie obecnego kościoła stała niegdyś inna, murowana świątynia. Datę budowy zachowanego kościoła potwierdzają wykonane w 2009 r. badania dendrochronologiczne autorstwa A. Koniecznego, które jednoznacznie wskazują datę budowy nawy i prezbiterium na rok 1542. Data budowy wieży nie została podana. Wcześniej datę budowy kościoła określano na 1701 r. W przeszłości kościół był wielokrotnie remontowany. W 1752 r. wymieniono poszycie dachu, w 1761 r. oraz w 1773 r. przeprowadzony został remont zakrystii. W tym samym roku w prezbiterium wykonano nowy strop o kształcie pseudo kolebki. W 1797 r. wymienione zostały podwaliny pod nawę, a we wnętrzu ułożono podłogę z kamiennych płyt. W 1945 r. kościół poddano kompleksowej naprawie, podczas której wszystkie prace wykonano systemem gospodarczym. Ostatni największy remont przeprowadzono w 2009 r. Wymieniono wówczas niektóre elementy konstrukcyjne więźby dachowej, a także gont w całej płaszczyźnie dachu oraz szalowanie ścian, wówczas wyremontowano również soboty [3], [29], [51], [137], [209], [222], [241], [245], [KE_004].

LOKALIZACJA**SCHEMAT RZUTU**

Lokalizacja kościoła pw. św. Wawrzyńca w Bielowicku.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne

Schemat rzutu.

Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano w centrum wsi Bielowicko, na wzniesieniu Pogórza Śląskiego, z którego otwiera się krajobraz na Beskid Śląski. Kościół jest orientowany, a w jego sąsiedztwie zachowała się jeszcze niewielka część starodrzewu otaczającego niegdyś świątynię. Cmentarz okalający kościół jest w bieżącym użytkowaniu. Ogrodzenie nie ma większej wartości estetycznej. Metalowa brama frontowa zamocowana została do betonowych słupków.

Architektura i konstrukcja

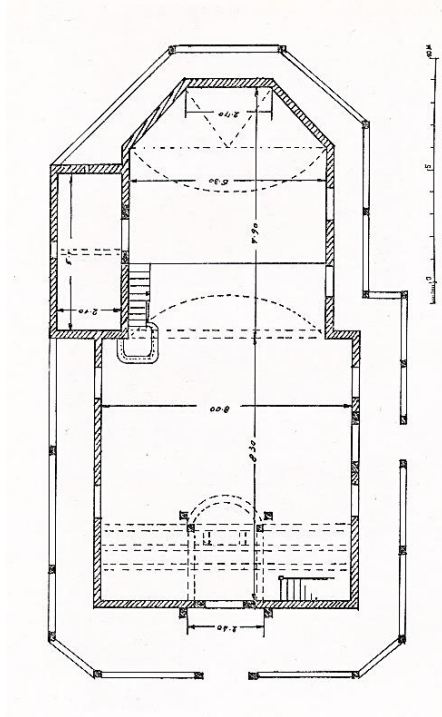
Kościół został posadowiony na kamiennej podmurówce o zróżnicowanej wysokości niwelującej spadek terenu. Świątynię zbudowano jako jednonawową, w zrębowej konstrukcji ścian (z drewna jodłowego). Ściany, które od zewnętrznej strony do wysokości sobót zabezpieczono gontem, w węglach połączone zostały na zakład. Do nieco węższego od nawy, trójbocznie zamkniętego prezbiterium (7,8 × 6,1 m), od północy przylega prostokątna, jednokondygnacyjna zakrystia. Do południowej ściany nawy wzniesionej na planie prostokąta (8,2 × 7,9 m) przylega kruchta mieszcząca wejście do wnętrza świątyni. Kościół otaczają zamknięte soboty, których ściany obudowano deskami i nakryto pulpitem zadaszeniem wspartym na słupach ustawionych na belkach podwalinowych, górą połączonych z belkami oczepowymi. Powyżej sobót konstrukcja ścian kościoła została oszalowana deskami wraz z oliśtowaniem spoin. We wnętrzu odsłoniętą konstrukcję ścian pomalowano na kolor jasnego brązu. Podłogę w kruchcie i nawie wykonano z lastrico, a w prezbiterium podłogę usytuowano o 1 stopień wyżej względem nawy, którą niemalże na całej powierzchni ułożono z płytek ceramicznych. Prezbiterium nakryte jest pozornym sklepieniem kolebkowym, pomalowanym w całości na kolor niebieski i ozdobionym złotymi gwiazdami o zróżnicowanej wielkości. W nawie wykonano płaski strop, który podparto okrągłymi belkami (deskowanie wymieniono w 2010 r.). Wnętrze kościoła zdobi współczesna polichromia (z początku XX w.), namalowana pod belką gzymsową w nawie oraz prezbiterium. Prezbiterium i nawę oddziela ściana tęczowa wycięta trapezowo, z niesymetrycznym i schodkowym obniżeniem belek. Zakrystię oraz poprzedzającą nawę kruchtę nakryto dachem pulpitem. Dach nad nawą i prezbiterium jest dwuspadowy, dwukalenicowy (niższy nad prezbiterium). Więźbę nad nawą i prezbiterium wykonano jako storczykową (po 6 wiązarów w nawie i prezbiterium). Kwadratowa wieża została nadbudowana w dach nad nawą kościoła, tym samym wymuszając przebudowę konstrukcji więźby dachowej. Wieża zbudowana została w konstrukcji słupowej, bez izbicy. Zwieńcza ją cebulasty hełm, kryty gontem. Forma wieży dominuje nad bryłą kościoła i od zachodu łączy się z dachem nakrywającym nawę. W ścianach wieży wykonano 4 otwory wentylacyjne (po 1 w ścianie) z drewnianym żaluzjami, które podczas prac remontowych zostały znacznie poszerzone. Główne wejście do świątyni odbywa się przez kruchtę poprzedzającą nawę. Świątynia doświetlona jest prostokątnymi oknami zakończonymi spłaszczonym łukiem. Wszystkie okna są od zewnątrz zakratowane. W centralną część prezbiterium wpisane jest niewielkie okno, obecnie zasłonięte ołtarzem. Wewnątrz świątyni, tuż nad wejściem, zlokalizowana jest empora muzyczna o prostym, tralkowym parapacie, półkuliście wybrzuszonym w centralnej części. Empora wsparta jest na 2 słupach, podtrzymujących również konstrukcję nadbudowanej wieży. Wejście na emporę muzyczną możliwe jest poprzez wewnętrzną klatkę schodową wpisaną w parter kruchty.

Wyposażenie

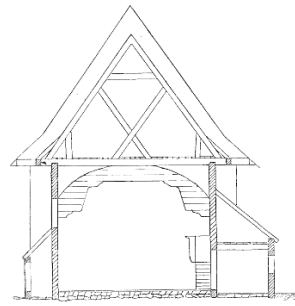
W kościele zachował się ołtarz główny w stylu klasycystycznym z XIX w., z renesansowym tryptykiem z XVI w. W jego środkowej części umieszczono wizerunek Matki Boskiej z Dzieciątkiem, wizerunek św. Piotra (po lewej) oraz św. Wawrzyńca (po prawej). Na skrzydłach tryptyku znajduje się obraz św. Barbary (po lewej) oraz św. Katarzyny (po prawej). W świątyni nie ma ołtarzy bocznych. Ponadto w kościele zachowało się m.in. barokowe tabernakulum z XVII w., barokowa ambona z dekoracją ornamentalną, baldachimem i koszem, w którym umiejscowiono tablicę z Dekalogiem (przykazania kościelne), a także rzeźbami ewangelistów. Pod baldachimem znajduje się rzeźba Boga Ojca i Ducha Świętego (pod postacią gołębic). Na baldachimie zostały umieszczone rzeźby św. Leona Wielkiego, św. Ambrożego, św. Augustyna, św. Hieronima, św. Michała Archanioła oraz rzeźby aniołów. W kościele zachowały się również rzeźby i obrazy pochodzące z XVII, XVIII oraz XIX w., a ponadto stacje Męki Pańskiej z XIX w. Pomiędzy zakrystią a prezbiterium, nawą i kruchtą oraz nawą i sobotami do czasów współczesnych zachowały się oryginalne portale (pomiędzy zakrystią i prezbiterium bez skrzydła) o wykroju oślego grzbietu. Ławki wymieniono na nowe w 2014 r.

Bibliografia

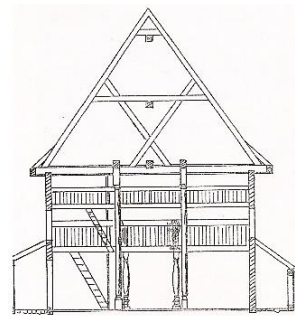
[3], [25], [29], [41], [51], [78], [161], [230], [222], [243], [245], [354], [356], [400], [KE_004]

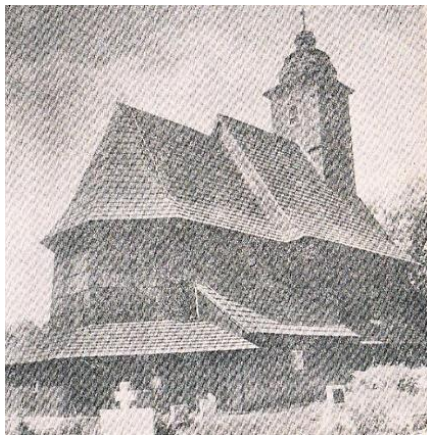
Schemat rzutu [244]

Schemat przekroju poprzecznego w kierunku prezbiterium [222]

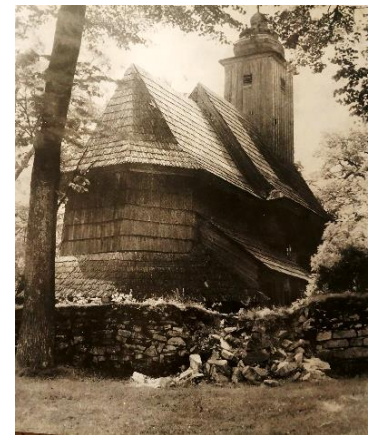
Schemat przekroju poprzecznego w kierunku empyry muzycznej [222]

Elewacja północno-wschodnia [243]

Fragment elewacji zachodniej z widokiem na krużgół [243]

Elewacja północno-wschodnia. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Elewacja zachodnia. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od wschodu [222]

Widok kościoła od wschodu. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu elewacji południowej. Fotografia własna, 2019 r.

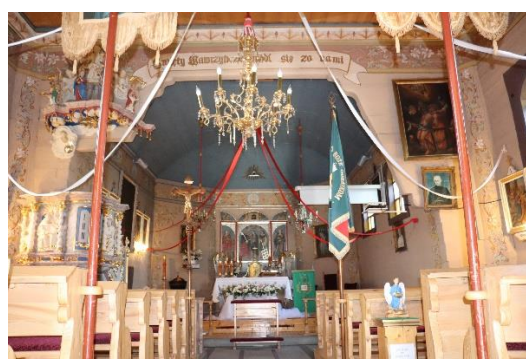
Widok południowej kruchty. Fotografia własna, 2019 r.

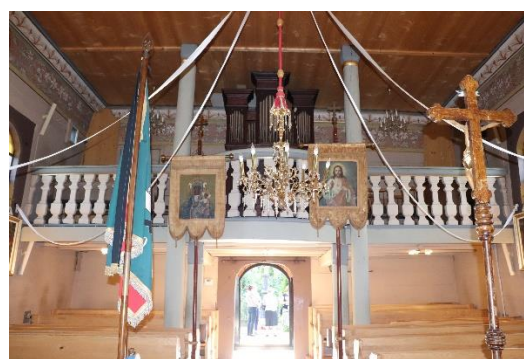
Widok głównego wejścia do obiektu. Fotografia własna, 2020 r.

Wejście do zakrystii kościoła. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

5**ŚW. JADWIGI ŚLĄSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°48'53, E 18°09'33

BIERDZANYz niem.: BIERDZAN /
BURKARTDORFul. Stawowa 2
45-269 Bierdzanywojewództwo: opolskie
powiat: opolski
gmina: Turawa
wieś: Bierdzany

Kościół parafialny

dekanat: Zagwizdzie
diecezja: opolska1 z 8
w powiecie opolskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1711 r.

wpis do rejestru zabytków:

103/54 z 1954 r.

datowanie:

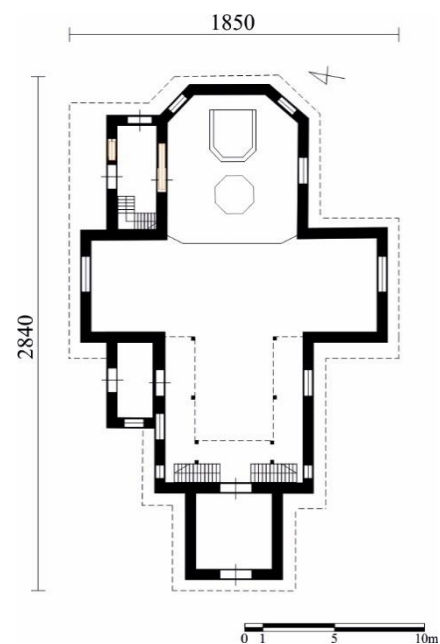
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**D****HISTORIA**

Kościół w Bierdzanach został zbudowany w 1711 r. w miejscu poprzedniej świątyni, której patronem ustanowiono św. Walentego o czym dowiedzieć się można z zachowanych protokołów wizytacyjnych. Patronem obecnego kościoła do końca XIX w. był św. Walenty, później patronką kościoła ustanowiono św. Jadwigę Śląską. W 1930 r. w świątyni przeprowadzono generalny remont, podczas którego wieża kościoła zyskała nowy hełm – namiotowy hełm wieży zastąpiono baniastą kopułą z latarnią. W latach 1971–1979 podczas prac remontowych i konserwatorskich na ścianach nawy i prezbiterium zostały odsłonięte barokowe (XVIII w.) polichromie, które prawdopodobnie zamalowano w drugiej połowie XIX w. W lecie 2021 r. metodą fumigacji rozpoczęto prace nad zwalczaniem szkodników, które zaatakowały drewniany zabytek [16], [56], [239], [259], [306], [329], [KE_005].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Jadwigi Śląskiej w Bierdzanach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano na niewielkim wzniesieniu, na działce o nieregularnym kształcie, we wsi Bierdzany. Teren kościoła jest ogrodzony mурowanymi słupami, pomiędzy które zamocowano drewniane przęsła. Świątynia, zbudowana w centrum miejscowości, jest otoczona wieńcem starych drzew, głównie dębów. W sąsiedztwie kościoła, od strony północnej, usytuowany jest staw Bierdzany. Na terenie przykościelnym nie ma cmentarza, a pochówki zmarłych odbywają się na oddalonym o niespełna 500 m cmentarzu parafialnym.

Architektura i konstrukcja

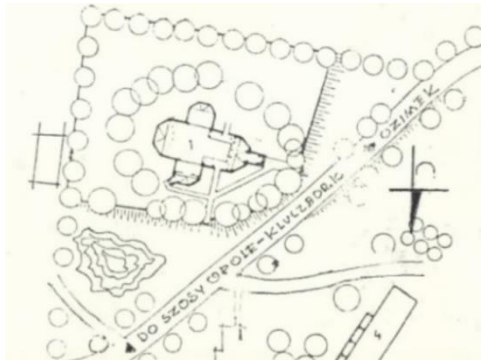
Kościół zbudowano na kamiennej podmurówce w 1711 r., zgodnie z datą wyrytą na podmurowaniu i na jednej z belek południowego ramienia transeptu. Kościół wzniesiono w konstrukcji zrębowej, z drewna sosnowego, na planie krzyża greckiego. Do mniejszego od nawy trójbocznie zamkniętego prezbiterium od strony północnej przylega zakrystia z lożą kolatorską na piętrze. Podłogę ułożoną z drewnianych desek w prezbiterium wyniesiono o 1 stopień w stosunku do nawy. Dwie boczne kaplice, tworzące transept, zamykają ściany proste. Kalenice dachu nad kaplicami są nieznacznie obniżone w stosunku do nawy głównej. Korpus kościoła nakryty jest dachem dwuspadowym z wieloboczną połącią nad prezbiterium. Nad nawą i prezbiterium wykonano więźbę dachową w konstrukcji krokwiowo-jętkowej z dodatkową konstrukcją słupową na osi przecięcia nawy i transeptu. Na skrzyżowaniu naw wbudowana została sześcioboczna sygnaturka, z baniastym gontowym hełmem oraz latarnią. Świątynię otaczają przydaszki, przypominające swoim kształtem mocno zredukowane soboty. Ściany kościoła od zewnątrz, powyżej przydaszków, zostały zabezpieczone gontem. W północno-wschodnim narożniku, przy zetknięciu się ścian prezbiterium oraz zakrystii, nieznaczny fragment ściany pozostawiono nieobudowany gontem. Umożliwia to zaobserwowanie połączeń ścian w węglach z pozostawieniem nieznacznej długości ostateków. Od strony północnej, poniżej kaplicy bocznej, zbudowana została niewielka kruchta z bocznym wejściem do świątyni. Wieżę kościoła wzniesiono jako trzykondygnacyjną w konstrukcji słupowej, i ścianach zwężających się ku górze, zwieńczoną cebulastym hełmem z latarnią. W ściany wieży oraz nadwieszanej izbicy z każdej ze stron wbudowane zostały otwory wentylacyjne (po 2 niewielkie w bocznych ścianach izbicy, po 2 w ukośnych ścianach wieży). W przyziemiu wieży wydzielona została kruchta stanowiąca główne wejście do obiektu. Dodatkowe wejścia ujęto w południowej kruchcie oraz od strony północnej w zakrystii. Wnętrze kościoła zdobi rozległa XVIII-wieczna polichromia figuralna przedstawiająca sceny ze Starego Testamentu. Polichromie, prawdopodobnie w XIX w., zostały zamalowane farbą olejną. Odslonięto je podczas prac renowacyjnych prowadzonych w latach 1971–1979. Najbardziej znany jest fragment polichromii przedstawiający „Bierdzańską Śmierć”. W prezbiterium malowidła przedstawiają Adorację Najświętszej Maryi Panny oraz Świętych: Annę, Marię, Józefa oraz Sebastiana. W nawie zachowały się malowidła Świętej Trójcy, a w kaplicach bocznych św. Jadwigi oraz św. Walentego. We wnętrzu stropy wykonano jako płaskie, z wydatną faseta w prezbiterium. Chór muzyczny o prostej linii parapetu wsparto na 2 słupach, z bocznymi emporami przylegającymi do bocznych ścian nawy. Na emporę muzyczną prowadzą drewniane schody przylegające do zachodniej ściany nawy. Świątynia jest doświetlona oknami o różnej wielkości i kształcie. W nawie i części prezbiterium okna są prostokątne, zakończone łukiem odcinkowym. W części prezbiterium, w bocznych ścianach je zamykających, wpisano po 1 zakratowanym od zewnątrz, okrągłym oknie. Takie samo okno ujęte jest w północną ścianę dwukondygnacyjnej zakrystii (1 w parterze, 1 na piętrze). W połąć dachu od strony południowej ujęto 2 okna w kształcie wolego oka. Wszystkie okna są od zewnątrz zakratowane.

Wyposażenie

W kościele zachowały się 3 ołtarze (1 główny: datowany na początek XVIII w. z rzeźbami św. Mikołaja oraz św. Marcina, 2 boczne: pochodzące z drugiej połowy XVIII w. umiejscowione w ramionach transeptu). W kaplicy północnej mieści się ołtarz wykonany przez K. Żołądka z Opola, zgodnie z projektem fundatorki A. J. von Löwencron z Turawy. W ołtarzu tym znajdują się rzeźby św. Antoniego, św. Sebastiana, św. Jana Nepomucena oraz św. Rocha. W kaplicy bocznej południowej umieszczono rzeźby św. Michała Archaniola, św. Franciszka oraz św. Jerzego. Oprócz wyżej wymienionego wyposażenia w kościele zachowała się barokowa ambona, chrzcielnica oraz konfesjonały. Ponadto na parapecie chóru usytuowane są obramowane obrazy ze stacjami drogi krzyżowej.

Bibliografia

[16], [56], [68], [239], [259], [260], [306], [329], [KE_005]

Plan sytuacyjny kościoła [KE_005]

Elewacja południowa [56]

Widok kościoła od zachodu [KE_005]

Rycina z widokiem kościoła [44]

Elewacja południowo-zachodnia [239]

a.

b.

c.

Widok kościoła: a. widok kościoła od północy, b. widok fragmentu kościoła od strony południowej, c. widok zakratowanego okna.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografie sprzed 1939 r.

a.

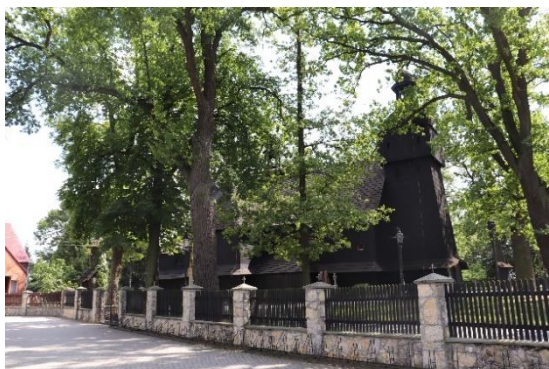

b.

c.

Widok wnętrza: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku prezbiterium, c. organy wraz z fragmentem empory muzycznej.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografie sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu elewacji zachodniej.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu północnej ściany prezbiterium.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok hełmów wież.
Fotografia własna, 2019 r.

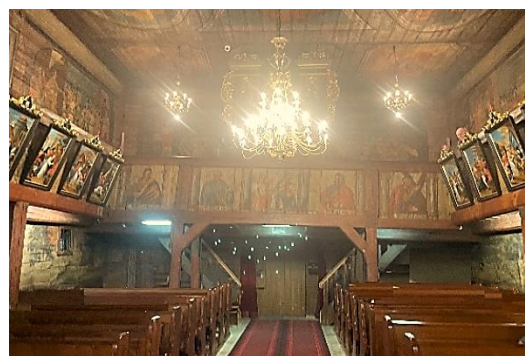
Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu południowo zachodniej ściany nawy. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

6

ŚW. WALENTEGO

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°05'22, E 19°05'36

BIERUŃ STARY

z niem.: ALT BERUN

ul. Krakowska 39
43-150 Bieruń

województwo: śląskie

powiat: bieruńsko-lędziński

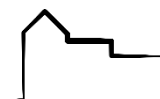
gmina: Bieruń

dzielnica: Bieruń Stary

Filia kościoła parafialnego
pw. św. Bartłomieja Apostoła
w Bieruniu Starym

dekanat: Bieruń

archidiecezja: katowicka

1 z 1
w powiecie bieruńsko-
lędzińskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1679 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/674/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

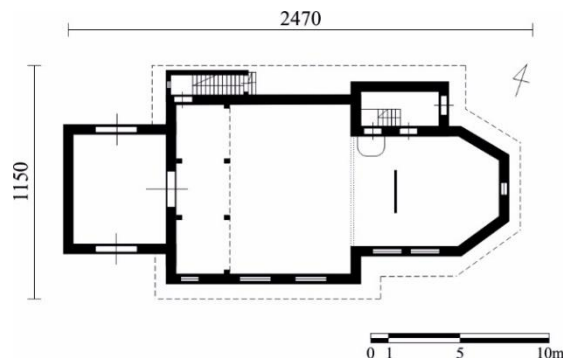
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

Kościół św. Walentego do niedawna datowany był na przełom XVI i XVII w. Autorzy różnych publikacji wskazywali datę budowy kościoła na lata 1623–1626 lub ostrożniej, podając przełom XVI/XVII w. Wątpliwości te rozstrzygnął wynik badań dendrochronologicznych z 2014 r. przeprowadzonych przez M. Krąpca, które jednoznacznie wskazały wiek drewna na rok 1679. W przeszłości kilkakrotnie planowano demontaż świątyni. Wiązało się to z zamiarem zbudowania nowego, murowanego kościoła. Kościół wielokrotnie remontowano. W latach 1725–1727 wymieniono pecki, zniszczone elementy konstrukcji ścianowych, wymieniono okna oraz poszycie dachowe. Kolejne remonty przeprowadzono w latach 1762, 1776 oraz 1787, przy czym większość prowadzonych prac wykonywano w systemie gospodarczym i ograniczały się one do naprawienia bieżących usterek i wymiany zdegradowanego materiału. W 1787 r. po raz kolejny wymieniony został gont oraz deski, którymi oszalowano ściany kościoła. W 1843 r. przemalowano wnętrze, a w 1847 r. wymieniono posadzkę oraz dobudowano kruchtę wykonaną przez mistrza ciesielskiego A. Alkera. Kolejno w 1910 r. wykonano nową podmurówkę, w 1929 r. naprawiono elementy konstrukcyjne dachu i ścian, a także okna oraz podmurowanie. W latach 1942–1944 z inicjatywy księdza J. Trochy kościół został kompleksowo wyremontowany. Wymieniono wówczas gont, deski stropowe, z nowego materiału zbudowano empore, wstawiono nowe okna, usunięto dotychczasową i namalowano nową polichromię. Kościół dwukrotnie został zniszczony na skutek pożaru. Podczas pożaru w maju 1971 r., do którego doszło w wyniku zwarcia instalacji elektrycznej, zniszczony został dach oraz stropy. W marcu 1972 r. kościół umyślnie podpalono. Pomimo ugaszenia pożaru ponownie spłonął dach oraz stropy. Kościół systematycznie remontowano w 1991 r., 1993 r., 1999 r., 2002 r. oraz w 2016 r. [35], [51], [94], [209], [211], [243], [219], [292], [306], [KE_006].

LOKALIZACJA

0 10m

SCHEMAT RZUTUSchemat rzutu.
Opracowanie własneLokalizacja kościoła pw. św. Walentego w Bieruniu Starym.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół jest zlokalizowany na wschodnim przedmieściu Bierunia, poza historycznymi granicami miasta, przy drodze lokalnej o wysokim natężeniu ruchu kołowego. Na terenie przynależącym do kościoła występuje zieleń wysoka, w tym kilka wiekowych drzew. Ogrodzenie od frontu stanowi murowana podmurówka oraz słupki, do których zamocowane są deski w układzie poziomym. Całość ogrodzenia została nakryta niewielkim gontowym daszkiem. Cmentarz, będący w bieżącym użytkowaniu, do końca XVIII w. służył jako miejsce pochówku dla ludzi niegodnych pogrzebania.

Architektura i konstrukcja

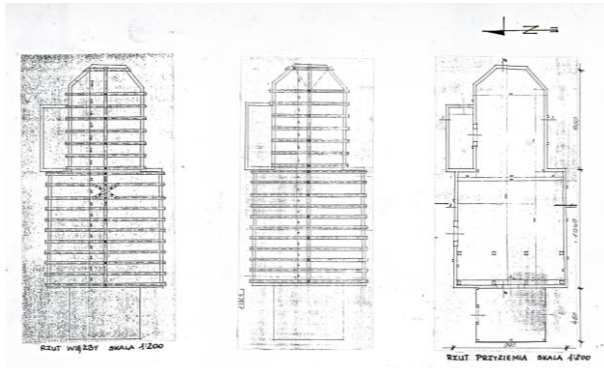
Orientowaną świątynię zbudowano na kamiennej podmurówce, w zrębowej konstrukcji ścian, o cechach architektoniczno-konstrukcyjnych typowych dla grupy górnośląskich kościołów drewnianych. Bezwieżowy, jednonawowy kościół tworzy nawa wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu (10 × 9,3 m) oraz wydzielone od niej, nieco węższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium (9,1 × 6 m). Do północnej ściany prezbiterium przylega niewielka zakrystia, w której na piętrze wydzielona została loża kolatorska. Nawę oraz prezbiterium otaczają niewielkie przydaszki. Zrębową konstrukcję ścian w węglach połączono na zakład i od zewnątrz, powyżej przydaszków, oszalowano deskami wraz z olistwowaniem spoin. Od zewnętrznej strony ściany nawy oraz prezbiterium wzmocniono lisicami (po 3 w bocznych ścianach nawy oraz 2 od zachodu, w prezbiterium po 2 od północy i południa). Wewnątrz kościoła ścianę tęczową, oddzielającą nawę od prezbiterium, zamknięto półkoliście z fazowaną belką tęczową, na której w centralnej części umieszczono późnogotycki krucyfiks z około XVII w., a po jego bokach ustawiono 2 rzeźby aniołów. Dach wykonano jako dwukalenicowy (niższy nad prezbiterium), w całości kryty jest gontem, z dość szerokim okapem i sześcioboczną sygnaturką. Wieżyczka ta wpisana jest pomiędzy 9. a 10. wiązarem więźby dachowej nad nawą i zwieńczono ją cebulastym hełmem z latarnią. Wiązary dachowe (11 nad nawą, 7 nad prezbiterium) wykonano z drewna w konstrukcji storczykowej, dwujętkowej. Wnętrze kościoła nakryto płaskim stropem w nawie oraz pozornym sklepieniem kolebkowym w prezbiterium. Stropy nad nawą, a także nad prezbiterium zdobi polichromia ornamentalna oraz figuralna. Podłogę wykonano na jednakowym poziomie w części nawy i prezbiterium, z płyt kamiennych o nieregularnym kształcie. Wewnątrz kościoła, tuż nad głównym wejściem, wydzielony jest chór muzyczny wsparty na 8 słupach, z mieczami, o prostej linii parapetu. Na chór prowadzi zewnętrzna, obudowana klatka schodowa, przylegająca do północnej ściany nawy. Klatkę schodową rozświetla od strony zachodniej niewielkie prostokątne okno. Wnętrze kościoła jest dobrze doświetlone. Od południowej strony nawy i prezbiterium wpisano po 2 duże prostokątne okna zakończone łukiem odcinkowym. Wpływ światła dziennego do empory zapewniają kwadratowe okna (po 1 w elewacji północnej i południowej). W ścianę wschodnią prezbiterium ujęte jest niewielkie prostokątne okno, zakończone łukiem. Nad nim w połąci dachu wbudowano półokrągłe okno w kształcie wolego oka. Wejście do wnętrza świątyni ujęto w bocznych ścianach kruchty poprzedzającej, od zachodu, prostokątną nawę. Kruchtę nakryto dwuspadowym, gontowym zadaszeniem z gontowym okapem od zachodu. Wewnątrz kościoła, pomiędzy kruchtą a nawą, zachowany jest oryginalny portal o grubości 50 cm.

Wyposażenie

W kościele zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). Ołtarz główny wykonany został w 1729 r. przez mistrza z Frydka na Morawach, a polichromowany i złożony przez mistrza z Bytomia. W centralnej części ołtarza głównego umieszczono obraz św. Walentego z dwiema kręconymi kolumnienki i figurą św. Ambrożego oraz św. Jana Chryzostoma. Ołtarz zwieńczony jest przedstawieniem Trójcy Świętej, z figurami św. Piotra i św. Pawła. W ołtarzu bocznym lewym umieszczony jest obraz MB z Dzieciątkiem Jezus oraz rzeźby niewiast. Ołtarz zwieńcza Oko Opatrzności Bożej z 2 figurami po boku (św. Sebastian i św. Jana Chrzciciel). W centralnej części ołtarza bocznego prawego znajduje się w ośmiobocznym obramowaniu obraz św. Antoniego Padewskiego, a po jego bokach ustawiono rzeźby św. Szczepana i św. Wawrzyńca. Nad obrazem, w zwieńczeniu ołtarza, ustawione zostały 3 rzeźby aniołów, nad którymi znajduje się Oko Opatrzności Bożej. We wnętrzu zachowała się ambona oraz organy z 1698 r. W kościele znajdują się relikwie św. Walentego, których autentyczność potwierdzona została dokumentem z 28 lutego 1961 r. Obecnie podczas prac konserwatorskich, za ołtarzem głównym odkryto XVIII-wieczne malowidło przedstawiające ukrzyżowanego Chrystusa oraz trzy inne postacie klęczące pod krzyżem (być może są to duchowni ewangelicy).

Bibliografia

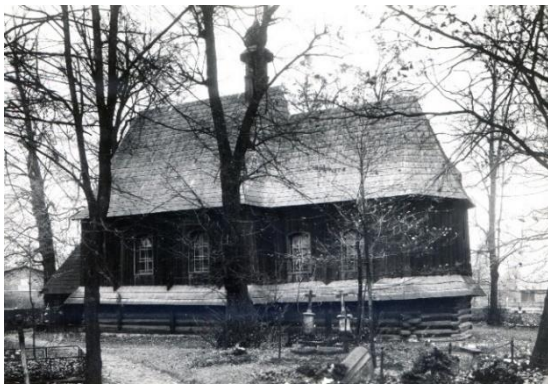
[35], [41], [83], [157], [170], [187], [203], [209], [211], [243], [292], [KE_006]

Schematy rzutu więźby dachowej oraz przyziemia. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południa [83]

Widok kościoła od południowego wschodu. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południa. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północnego wschodu
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południa [52]

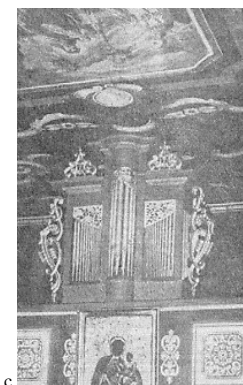
Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium b. widok w kierunku empyry muzycznej c. widok fragmentu empyry wraz z organami [94]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Wieża na sygnaturkę.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

7

ŚW. JANA CHRZCICIELA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°04'49, E 18°11'09

BISKUPICE**k. Kluczborka**

z niem.: BISCHDORF

Biskupice

42-220 Buczyna

województwo: opolskie

powiat: kluczborski

gmina: Buczyna

wieś: Biskupice

Filia kościoła parafialnego

pw. Nawiedzenia

Najświętszej Maryi Panny

w Polanowicach

dekanat: Wołczyn

diecezja: kaliska

1 z 21

w powiecie kluczborskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1626 r.

wpis do rejestru zabytków:

392/58 z 1958 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

przebudowany

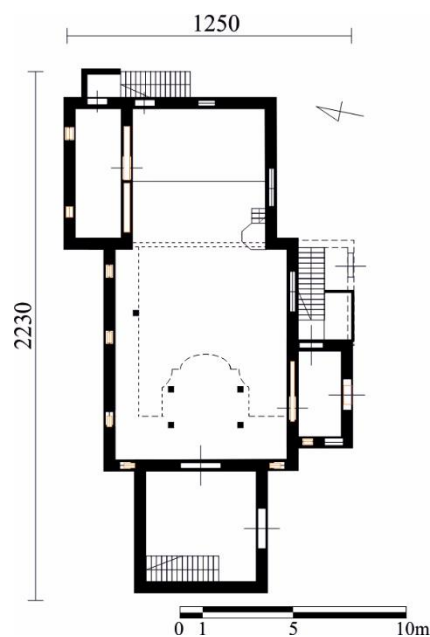
typ funkcjonalno-
przestrzenny:**E****HISTORIA**

Kościół w Biskupicach został wzniesiony w miejscu nieistniejącego już kościoła zbudowanego w 1567 r. i całkowicie zniszczonego w 1588 r. Obecna świątynia wzniesiona została w 1626 r. z fundacji Zygmunta von Heydebrandta i Jerzego von Pritzelwitza, przez cieślę Hansa Hasego. Wieżę dobudowano do frontu kościoła w 1777 r. W 1784 r. w zachodniej części nawy nadbudowano chór muzyczny z boczną emporą i niezależnym wejściem zewnętrzną klatką schodową dostawioną do południowej ściany nawy. Kruchta oraz loża kolatorska datowane są na XVIII w. Kościół służył ewangelikom do czasu zakończenia II wojny światowej, później (w 1947 r.) został przejęty przez katolików. W przeszłości świątynię remontowano w latach 30. XX w. (odnowiono nawę i prezbiterium, wzmocniono stropy, konstrukcję ścian oraz więźbę dachową) oraz w 1985 r. (pokryto ściany współczesną boazerią, zasłaniając tym samym dekorację malarską) [16], [29], [58], [125], [145], [237], [242], [243], [306], [401], [KE_007].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. św. Jana Chrzciciela w Biskupicach k. Kluczborka.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w centrum wsi Biskupice, wśród zabudowań wiejskich oraz pól. Świątynia jest orientowana i ogrodzona. Do murowanych słupków przymocowano drewniane przęsła. Bramę główną zamocowano do dwóch masywnych murowanych słupów, na których oparto dwuspadowy daszek kryty gontem. Wokół świątyni występują nieliczne nasadzenia zieleni wysokiej, w tym kilka wyróżniających się wiekowych lip. Na terenie przykościelnym nie ma cmentarza. Pochówki odbywają się na cmentarzu oddalonym od kościoła o blisko 500 m. We wschodniej części działki zbudowano nową, wolnostojącą murowaną kaplicę. Kościół pw. św. Jana Chrzciciela jest kościołem filialnym, należącym do parafii w Polanowicach, i zaliczono go do Szlaku Drewnianej Architektury w powiecie kluczborskim.

Architektura i konstrukcja

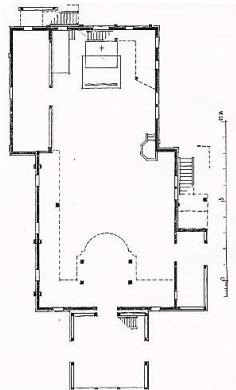
Kościół zbudowano w 1626 r. w konstrukcji zrębowej, a w 1777 r. do zachodniej ściany nawy dobudowano wieżę. Wzniesiono ją w konstrukcji słupowej, o ścianach od zewnątrz oszalowanych deskami w układzie pionowym wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. Wieżę nakryto czterobocznym dachem namiotowym, krytym gontem. Na szczycie umieszczona jest chorągiewka z datą 1777. Plan kościoła tworzy nawa oraz wydzielone od niej prezbiterium zamknięte od wschodu ścianą prostą. Do północnej ściany prezbiterium przylega dwukondygnacyjna zakrystia z lożą kolatorską na piętrze i zewnętrznymi schodami dostawionymi do ściany prezbiterialnej (od wschodu), które przykryto dachem pulpituowym. We wnętrzu kościoła loża kolatorska, otwarta jest w stronę prezbiterium dwoma otworami o prostokątnym wykroju. Od strony południowej do nieco szerszej od prezbiterium nawy przylega dwukondygnacyjna kruchta, którą zbudowano w konstrukcji szkieletowo-słupowej. W górnej kondygnacji południowej przybudówki zlokalizowano kolejną lożę kolatorską, otwartą w stronę nawy otworem o prostokątnym wykroju. Kościół nakryty jest dwuspadowym, dwukalenicowym, nieco niższym nad prezbiterium dachem. Więźbę dachową nad nawą i prezbiterium zbudowano jako storczykową, która wysunięta poza lico ściany tworzy niewielki okap. Północna połać dachu nad prezbiterium nakrywa również zakrystię (od północy), a przedłużenie południowej połączy dachu nad nawą nakrywa boczną, dwukondygnacyjną kruchtę. Ściany z zewnątrz na całej wysokości zostały oszalowane deskami w układzie pionowym wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. Konstrukcję wschodniej ściany prezbiterium wzmocniono 3 lisciami zabezpieczającymi przed wyboczeniem. We wnętrzu konstrukcję ścian obudowano deskami w układzie pionowymi na której nie ma dekoracji malarskich. Wnętrze kościoła nakryto płaskim stropem wykonanym na jednakowej wysokości z pozornym, kolebkowym przesklepieniem w zachodniej części nawy, tuż nad organami. W ścianie tęczowej umieszczona jest fazowana belka tęczowa z napisami dotyczącymi daty budowy kościoła „1626”, na której umieszczono krucyfiks z XVII w. Główne wejście do kościoła ujęto od południa w przyziemiu wieży z oryginalnie zachowanym, zamkniętym spłaszczonym łukiem, portalem. Chór muzyczny i empory przylegające do bocznych ścian nawy wsparte są na 4 słupach z epitafiami chłopskimi z XVII w. Parapet w środkowej części chóru jest wybrzuszony w kierunku prezbiterium. Na parapetach empor widoczne są śladowe pozostałości po polichromii. W narożniku prezbiterium (południowo-wschodnim) została wydzielona niewielka empora, wsparta na dwóch profilowanych słupach, o parapecie pokrytym dekoracją malarską z motywami roślinnymi, architektonicznymi oraz ludowymi. Kościół doświetlony jest od strony północnej niewielkiej wielkości prostokątnymi oknami. Znaczej wielkości podwójne okna zostały wpisane w południową ścianę nawy i prezbiterium (po 1 prostokątnym, od zewnątrz zakratowanym). W centralnej części prezbiterium ujęto okrągłe okno, obecnie przysłonięte ołtarzem głównym.

Wyposażenie

Polichromia autorstwa Alberta Sierka oraz Johna Mruczka do czasów obecnych zachowała się śladowo i fragmentarycznie. W zakrystii na ścianie zachowany jest fragment polichromii z Ukrzyżowaniem. Późnobarokowy ołtarz główny jest bogato zdobiony z rzeźbami Boga Ojca, Mojżesza, św. Jana Chrzciciela, 2 aniołami oraz kartuszami herbowymi. Zachowaną późnorenesansową ambonę ozdabia umieszczona w symetrycznych podziałach, malowana groteskowa dekoracja. Wewnątrz kościoła, pomiędzy nawą a prezbiterium, umieszczona jest belka tęczowa z krucyfiksem. Na parapetach empor zawieszono obramowane obrazy ze scenami stacji drogi krzyżowej.

Bibliografia

[29], [58], [125], [145], [225], [237], [242], [243], [306], [401], [KE_007]

Schemat rzutu [237]

Widok kościoła od południowego wschodu [239]

Widok fragmentu kościoła od południowego zachodu [243]

Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Widok kościoła od północy.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od wschodu, widok z 1935 r.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Fragment elewacji wschodniej z widokiem przybudówki
mieszącej schody prowadzące na lożę [237]

Fragment elewacji południowo-wschodniej.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

a.

b.

c.

d.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r., b. widok w kierunku prezbiterium [237], c. rewersy tryptyku ze sceną Zwiastowania [243] d. drzwi do wieży od strony południowej [237]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2014 r.

Wieża kościelna.
Fotografia własna, 2014 r.

Zewnętrzne drzwi wpisane w południową
elewację wieży. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Fragment elewacji wschodniej.
Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku na prezbiterium, b. widok w kierunku empory muzycznej. Fotografie: Jacek Kubik, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

8**ŚW. JADWIGI ŚLĄSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°56'51, E 18°28'29

BISKUPICE**k. Olesna**z niem.: KOSELWITZ /
KIEFERNWALDEBiskupice 11a
46-324 Biskupicewojewództwo: opolskie
powiat: oleski
gmina: Radłów
wieś: BiskupiceFilia kościoła parafialnego
pw. św. Jadwigi Śląskiej
i św. Jacka w Biskupicachdekanat: Gorzów Śląski
diecezja: opolska1 z 14
w powiecie oleskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1718 r.

wpis do rejestru zabytków:

35/53 z 1953 r.

datowanie:

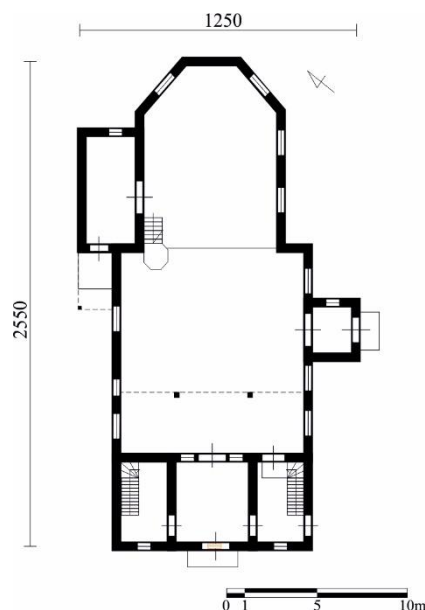
na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej zbudowany został przez J. Mixe z Kraskowa k. Kluczborka w miejscu wcześniejszego kościoła wzniesionego w 1450 r. Protokół wizytacyjny z 1679 r. zawiera wiadomości o wymiarach świątyni, wskazuje długość budynku 21 łokci (13,2 m) i szerokość 12 łokci (7,5 m) oraz opisuje formę kościoła jako budynku bezwieżowego, z trzema dzwonami. Kolejny protokół z 1687 r. charakteryzuje kościół jako budynek o ciemnym wnętrzu, z dwiema galeriami w nawie, malowanym stropie i sklepionej krypcie grobowej. Kościół ten został doszczętnie zniszczony, a w jego miejscu, w pobliżu cmentarza, w 1718 r. zbudowano do dziś zachowaną świątynię. Wówczas kościół był filialnym kościołem parafii w Sternalicach a obecnie należy do parafii pw. św. Jadwigi Śląskiej i św. Jacka w Biskupicach [16], [29], [50], [221], [KE_008].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. św. Jadwigi Śląskiej w Biskupicach k. Olesna.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w centrum wsi Biskupice w gminie Radłów w powiecie oleskim. Jest to rzymskokatolicka świątynia, zbudowana w całości z drewna. Ogrodzenie stanowią mury z kamienia słupek, pomiędzy którymi w układzie podłużnym zamocowano po 3 drewniane deski. Brama główna wpisana jest pomiędzy dwoma, murywanymi słupami i nakrywa ją dwuspadowy gontowy daszek. Cmentarz założony na terenie przynależącym do kościoła, w południowej części działki, jest w bieżącym użytkowaniu. Wokół kościoła zachowało się kilka wiekowych drzew, a w ich sąsiedztwie występują także nowe nasadzenia zieleni wysokiej.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowany został na podmurowaniu z kamienia, w zrębowej konstrukcji ścian, z wieżą wzniesioną w konstrukcji słupowej. Świątynię wzniesiono jako jednonawową, z prezbiterium wydzielonym od nawy, zamkniętym od wschodu trzema bokami oktagonu. Do orientowanego kościoła, do północnej strony prezbiterium, przylega prostokątna zakrystia. Nawa, o rzucie zbliżonym do kwadratu (9,2 × 10,9 m), jest nieco szersza od prezbiterium (9 × 7,2 m). Do boku nawy (od południa) przylega niewielka kruchta z wejściem bocznym do kościoła, osłonięta dwuspadowym dachem. Od wschodu do frontu nawy dostawiono wieżę zbudowaną na planie zbliżonym do kwadratu z kruchtą w przyziemiu oraz dwoma pomieszczeniami gospodarczymi przylegającymi do bocznych ścian wieży. Wejście do kościoła zadaszone jest pulpitowym, gontowym daszkiem. Wieża o ścianach lekko zwężających się ku górze nakryta jest baniastym hełmem z latarnią. Dach nad nawą i prezbiterium wykonano jako dwuspadowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium. Dachy nad zakrystią i przylegającymi do wieży pomieszczeniami gospodarczymi są pulpitowe. W kalenicę dachu nad nawą (pomiędzy 8. a 9. wiązarem) wpisano sześcioboczną sygnaturkę, która zwieńczona jest baniastym hełmem z chorągiewką, na której widnieje data: „1924”. Wieża na sygnaturkę zbudowana została z cechami zbliżonymi do hełmu wieży poprzedzającej nawę. Ściany kościoła oraz wieży od zewnątrz są oszalowane deskami, wraz z olistwowaniem spoin. We wnętrzu odsłoniętą konstrukcję ścian pomalowano na kolor jasnobrązowy. Ściany nawy po obydwu stronach wzmocniono lisicami (po 2 lisice w ścianie). Wewnątrz nawy strop wykonano jako płaski, w prezbiterium natomiast strop ma kształt pseudo kolebki o obniżonym łuku. Strop w prezbiterium pomalowano na kolor jasnoniebieski, z różnej wielkości złotymi gwiazdami. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju zakończonym spłaszczonym łukiem, bez belki tęczowej, na krawędziach którego umieszczono 2 rzeźby aniołów. Chór muzyczny o prostym parapecie wsparty jest na 4 profilowanych słupach z mieczowaniem. Podłoga na całej powierzchni wykonana jest z desek, bez zróżnicowania poziomu w nawie i prezbiterium. Ołtarz główny ustawiono na podeście z dwoma stopniami. Świątynia doświetlona jest oknami o zróżnicowanej powierzchni i kształcie. W nawie od południa ujęte są trzy prostokątne okna o spłaszczonym łuku, tj. jedno większe poniżej empory oraz dwa mniejsze, pomiędzy którymi dobudowana została kruchta. W prezbiterium od strony południowej wpisane są dwa prostokątne, zamknięte łukowo okna. Ponadto w bocznych ścianach zamykających prezbiterium umieszczono po jednym oknie w kształcie koła, obecnie od zewnątrz zakratowanym. Od północy, w ścianie nawy, wpisane są trzy okna, tj. dwa prostokątne, zakończone spłaszczonym łukiem oraz jedno, znacznie mniejsze, w kształcie prostokąta. Zakrystię oraz kruchtę dostawioną do boku nawy doświetlają niewielkie kwadratowe okna. Od strony zachodniej, tuż nad wejściem, wbudowano dwa prostokątne okna, które zakończone spłaszczonym łukiem, a pomieszczenia gospodarcze przylegające do zachodniej kruchty doświetlone są niewielkimi oknami w kształcie czteroliścia. Detal ten jest charakterystyczny dla opolskich kościołów zbudowanych z drewna. Wszystkie okna są zakratowane (większość od wewnątrz) i pomalowane na kolor biały.

Wyposażenie

Późnobarokowy ołtarz główny został wykonany w 1734 r. W jego centralnej części znajduje się współczesny obraz Wskrzeszenia Piotrowina oraz 2 rzeźby niewiast. Po boku ołtarza umieszczone są 2 kolumny. W kościele nie ma ołtarzy bocznych. Przy ścianie tęczowej ustawiono rzeźby Zmartwychwstałego Pana Jezusa (po lewej) oraz Matki Boskiej (po prawej). Ponadto w kościele zachowały się 2 późnobarokowe rzeźby św. Mikołaja i św. Augustyna oraz ambona barokowa z XVII w., dekorowana malowidłami popiersi ewangelistów. We wnętrzu, przy zakrystii, ustawiona jest ława kolatorska.

Bibliografia

[29], [157], [245], [239], [244], [306], [369], [KE_008]

Widok kościoła od północnego zachodu [KE_008]

Widok kościoła od południa [KE_008]

Widok fragmentu kościoła od północnego wschodu
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Widok kościoła od południowego wschodu [268]

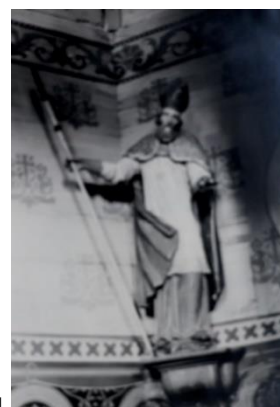
a.

b.

c.

d.

Widok wnętrza kościoła: a. widok ołtarza głównego, b. widok ambo, c. figura św. Jana Nepomucena, d. figura św. Mikołaja.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu wieży. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu elewacji zachodniej. Fotografia własna, 2018 r.

Widok sygnaturki. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Okno w zachodniej elewacji kościoła. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2018 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

9**WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°19'58, E 18°29'13

BOJSZÓW

z niem.: BOITSCHAU

ul. Kościelna 2
44-160 Bojszówwojewództwo: śląskie
powiat: gliwicki
gmina: Rudziniec
wieś: Bojszów

Kościół parafialny

dekanat: Pławniowice

diecezja: gliwicka

1 z 12
w powiecie gliwickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1506 r.

wpis do rejestru zabytków:

344/60 z 1960 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

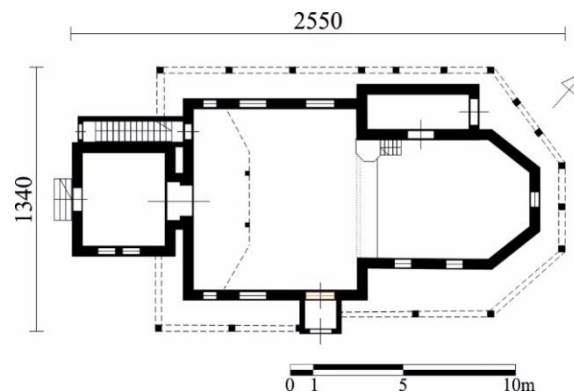
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Kościół pw. Wszystkich Świętych wzmiankowany był w 1447 r. jako parafialny kościół katolicki. W XVI w. świątynia została przejęta przez ewangelików. Na przełomie XVII/XVIII w. stała się kościołem filialnym parafii w Rachowicach. W protokole wizytacyjnym z 1679 r. napisano, że kościół zbudowano przed 200 laty, z drewna, na podmokłym terenie. Dzięki badaniom dendrochronologicznym przeprowadzonym przez A. Koniecznego ustalona została data budowy kościoła (nawa: 1506, prezbiterium: 1506, zakrystia: 1507, wieża: 1545). Obiekt był wielokrotnie odnawiany i remontowany. W drugiej połowie XVI w. lub na początku XVII w. wokół świątyni zbudowano soboty. W 1757 r. zostały naprawione i częściowo wymienione elementy ścian w nawie i prezbiterium. W 1787 r. podczas prac remontowych wymieniono elementy konstrukcyjne części dachu. Wymieniono wówczas część więźby nad nawą oraz prezbiterium. W tym samym roku naprawiono i zastąpiono nowymi zdegradowane elementy konstrukcyjne ścian w części nawy i prezbiterium, wzniesiono sygnaturkę oraz w celu lepszego doświetlenia kościoła powiększono otwory okienne w południowej ścianie nawy, a także wykonano nowe okna w północnej ścianie nawy. W 1875 r. w wieży kościoła wykonano konstrukcję pod dzwon. W 1880 r. w zachodniej części nawy wzniesiono istniejący chór muzyczny w miejsce starszej, znacznie mniejszej empory, wymieniono również deski pułapu nad nawą i prezbiterium, niszcząc jednocześnie dawną polichromię patronową. Dzwon z 1549 r. został zarekwirowany w 1917 r. i przetopiony na cele wojenne. W roku 1905 w kościele wykonano posadzkę. W 1947 r. przy wieży, od północy, dostawiono przybudówkę mieszczącą schody prowadzące na emporę muzyczną. W 1994 r. założono instalację sygnalizacyjno-alarmową (przeciwpożarową i przeciwwłamaniową), a w 1965 r. we wnętrzu świątyni wykonano nową, zachowaną do czasów obecnych, polichromię ścienną [29], [51], [53], [115], [155], [165], [209], [306], [KE_009].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. Wszystkich Świętych w Bojszowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowano w centrum miejscowości, przy skrzyżowaniu ulic Kościelnej i Szkolnej. W połowie XX w. świątynię okalał szpaler wiekowych drzew (głównie dęby i lipy), które systematycznie wycinano. Obecnie pozostało jedynie kilka z nich oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. W latach 60. XX w. wymieniono ogrodzenie wokół kościoła, pozostawiając bramę południowo-zachodnią z 1728 r. Do murowanych z kamienia słupów zamocowano deski w układzie podłużnym, a poniżej nich wymurowano kamienny cokół. Całość ogrodzenia nakryto gontowym zadaszeniem. Kościół zlokalizowany jest w otoczeniu niewielkiego, będącego w bieżącym użytkowaniu, cmentarza parafialnego. W sąsiedztwie świątyni w 1983 r. zbudowano nowy, murowany kościół.

Architektura i konstrukcja

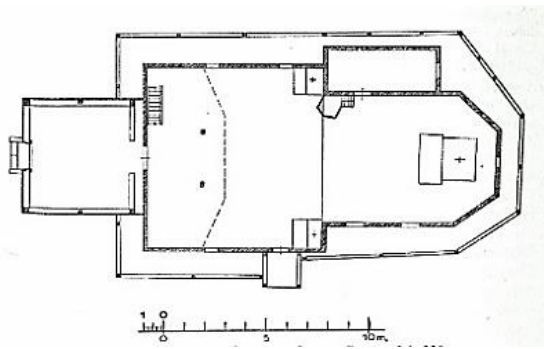
Orientowaną świątynię zbudowano na niskiej podmurówce z otynkowanej cegły. Świątynię wzniesiono jako jednonawową, w konstrukcji zrębowej i połączeniach w węglach na zakład. Prezbiterium, z trójbocznie zamkniętą ścianą wschodnią, wzniesiono na planie wydłużonego prostokąta (8,5 × 6,3 m). Do prezbiterium, od strony północnej, przylega prostokątna zakrystia z wejściem od wschodu. Nawa, szersza od prezbiterium, zbudowana została na planie zbliżonym do kwadratu (8,7 × 8,8 m). Dwukalenicowy, siodłowy dach (znacznie niższy nad prezbiterium), przykryto gontem. Wieżbę dachową nad nawą oraz prezbiterium wykonano w konstrukcji krokwiowo-płatwiowej z jętką i wieszarami. W kalenicę dachu nad nawą (pomiędzy 7. a 8. wiązarem) wpisano czteroboczną sygnaturkę, którą zwieńczono namiotowym hełmem. Nawę oraz prezbiterium otaczają wyjątkowo malownicze soboty, kryte daszkami pulpitowymi. Soboty wsparte są na słupach z mieczowaniem. Powyżej sobót, w ścianach nawy oraz prezbiterium, wpisane zostały prostokątne, różnej wielkości okna. Ściany kościoła z zewnątrz oszalowano deskami wraz z olistwowaniem spoin (południowa i północna ściana nawy, południowa ściana prezbiterium) oraz zabezpieczone gontem (wschodnia ściana prezbiterium), przy czym w części prezbiterium i nawy, poniżej sobót, ściany mają odsłonięty zrąb. Ściany nawy wzmocniono lisicami (po 3 od południa i północy). Nawę kościoła poprzedza wieża wzniesiona w konstrukcji słupowej na planie zbliżonym do kwadratu (5,8 × 5,6 m), o ścianach mocno zwężających się ku górze, z izbicą i ośmiobocznym dachem namiotowym krytym gontem. Ściany wieży oszalowano deskami wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. Wieża jest wyraźnie odchylna od zachodniej (frontowej) ściany nawy. W przyziemiu wieży wydzielona została kruchta z 1545 r., do której od strony północnej przylegają jednobiegowe schody zewnętrzne, prowadzące na chór. We wnętrzu kościoła stropy wykonano jako płaskie. Pomiędzy nawą i prezbiterium, w ścianie tęczowej, umieszczona jest belka tęczowa z inskrypcją „CREDO IN UNUM DEUM”. Podłoga jest nieznacznie podwyższona w części ściany tęczowej, oddzielając nawę od prezbiterium (1 stopień, wysoki na 10 cm). Podczas prac naprawczych prowadzonych w 1905 r. wykonano podłogę z czarno-białych płytek, układanych naprzemiennie, romboidalnie. W zachodniej części nawy nadwieszono chór muzyczny, zbudowany w 1880 r. z nowego materiału. Chór podparty jest dwoma profilowanymi słupami, z parapetem o ukośnych ścianach bocznych w całości ozdobiono dekoracją malarską o charakterze ludowym. Ściany kościoła pomalowane są na kolor piaskowy, a chór muzyczny pomalowano farbą olejną na kolor średniego brązu. W północnej ścianie prezbiterium osadzono prowadzące do zakrystii XVI-wieczne drewniane odrzwia zamknięte łukiem trójlistnym, ze skrzydłem obitymi listwami w układzie promienistym. Przejście z kruchty pod wieżą do nawy ujęte jest drewnianym, XVI-wiecznym portalem, zamkniętym podwójnym łukiem, z XVIII-wiecznymi drzwiami zdobionymi okuciami.

Wyposażenie

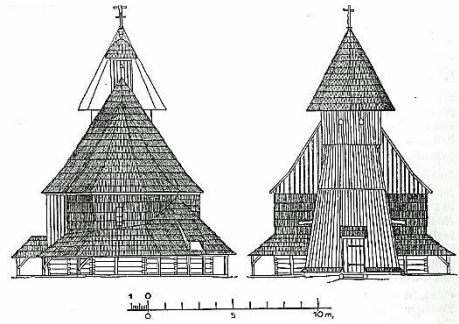
Podczas wizji lokalnej przeprowadzonej w grudniu 2018 r. we wnętrzu kościoła nie odnaleziono wyposażenia ruchomego, które było na stanie wyposażenia kościoła w 2016 r. Podczas inwentaryzacji z 2016 r. zweryfikowano wiadomości zawarte w literaturze ze stanem zachowania wyposażenia ruchomego. Wówczas kościół był wyposażony w ołtarz główny, dwa ołtarze boczne, a także barokową ambonę. W wyposażeniu stałym nadal są zachowane polichromie: patronowa na stropie i ludowa na parapecie empyry.

Bibliografia

[28], [41], [49], [51], [53], [63], [65], [115], [165], [192], [209], [306], [332], [379], [KE_009]

Schemat rzutu [153]

266. 37. Божьихъ, Всехъсвятыхъ. Ansicht von O und von SW, 1:200
 Elewacje kościoła pw. Wszystkich Świętych w Bojszowie [153]

Elewacja południowa [115]

Elewacja południowo-zachodnia [239]

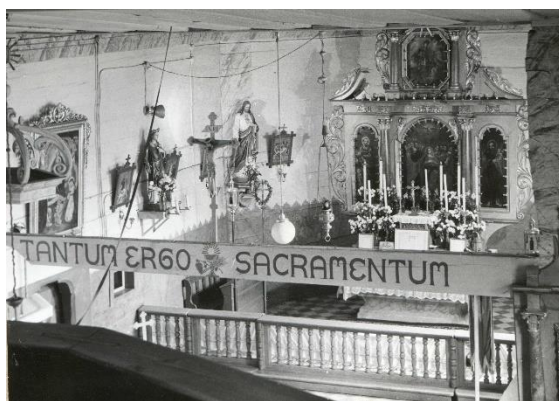
Widok kościoła od północnego wschodu.
 Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od zachodu [165]

Widok kościoła od południowego zachodu [165]

a

b

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

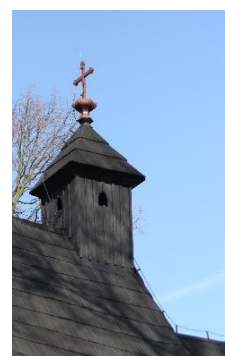
Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2020 r.

Helm wieży kościelnej. Fotografia własna, 2020 r.

Wieżyczka na sygnaturkę. Fotografie własne, 2020 r.

Wejście wpisane w przyziemie wieży. Fotografia własna, 2018 r.

Wejście do kruchty. Fotografia własna, 2018 r.

Wejście z wnętrza wieży do nawy. Fotografia własna, 2018 r.

Wejście z prezbiterium do zakrystii. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

10**ŚW. MARCINA I BARTŁOMIEJA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°51'52, E 18°33'59

BORKI WIELKIE

z niem.: GROSS BOREK

ul. Ojca Alarda 3
46-345 Borki Wielkiewojewództwo: opolskie
powiat: oleski
gmina: Olesno
wieś: Borki WielkieFilia kościoła parafialnego
pw. św. Franciszka z Asyżu
w Borkach Wielkichdekanat: Olesno
diecezja: opolska1 z 14
w powiecie oleskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1697 r.

wpis do rejestru zabytków:

75/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B1**

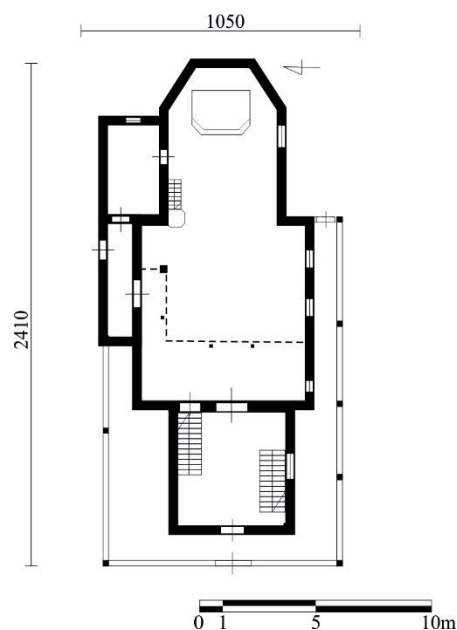
HISTORIA

Kościół pw. św. Marcina i Bartłomieja zbudowany został w konstrukcji drewnianej w 1697 r. i początkowo pełnił funkcję kościoła filialnego w parafii Bożego Ciała w Oleśnie. Wówczas wieś Borki Wielkie należała do Zakonu Augustianów. Od 1905 r. duszpasterstwo we wsi sprawują franciszkanie. W 1907 r. na terenie nieistniejącego już drewnianego kościoła wzniesiono murowany, neogotycki klasztor, a w latach 1910–1911 zbudowano neogotycką świątynię. Parafia pw. św. Franciszka została erygowana w 1942 r. Obecnie drewniana zabytkowa budowla jest kościołem cmentarnym. Kościół ten początkowo zbudowano jako bezwieżowy, a w 1789 r. cieśla S. Stadko dobudował do frontu kościoła wieżę [16], [29], [51], [221], [243], [306], [401], [KE_010].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Marcina i Bartłomieja w Borkach Wielkich.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.11.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w centrum wsi Borki Wielkie, przy ruchliwej ulicy Ojca Alrada. W 1905 r. na tej samej działce, po południowej stronie orientowanego kościoła, zbudowano klasztor franciszkanów. Wówczas istniejąca XVII-wieczna drewniana budowla stała się kościołem cmentarnym. Kościół usytuowany jest równolegle do drogi, a na jego tle widoczna jest monumentalna budowla murowanego klasztoru. Świątynia otoczona jest cmentarzem będącym w bieżącym użytkowaniu. Ogrodzenie stanowią metalowe przeszła usytuowane na średniej wysokości podmurówce. Brama główna osadzona została w murowanych z cegły słupach.

Architektura i konstrukcja

Świątynię zbudowano na kamiennej podmurówce o wymiarach 24,1 m długości i 10,5 m szerokości. Ściany kościoła wniesiono w konstrukcji drewnianej, z belek połączonych w węglach na zamek. Prezbiterium, zbudowane na planie prostokąta (5,3 × 6,3 m), od wschodu zamknięto trzema ścianami oktagonu. Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna zakrystia (2,9 × 4,6 m), łącząca się od zachodu z pomieszczeniem gospodarczym dobudowanym do północnej ściany nawy. Dwuczłonowy kościół, z nawą na planie zbliżonym do kwadratu (9,4 × 8,5 m) i wydłużonym prezbiterium, w 1789 r. został rozbudowany o wieżę. Wieża o wysokości 17 m została zbudowana w konstrukcji słupowej, o prostych ścianach, z czterobocznym dachem namiotowym (krytym gontem), który zwieńczony jest cebulastym hełmem z latarnią (pokrytym blachą). Na szczycie wieży umieszczono chorągiewkę z postacią jeźdźca (św. Marcina). W górnych partiach ścian wieży wbudowano po dwa niewielkie otwory dzwonowe, z wyjątkiem ściany wschodniej, w którą wpisano jeden otwór. Otwory te osłonięto drewnianymi żaluzjami. W parterze wieży wbudowano drabinkowe schody: jedne przylegają do północnej ściany wieży i stanowią dostęp na chór muzyczny, drugie dostawiono do południowej ściany wieży i stanowią dostęp na jej górne kondygnacje. Dach kościoła jest dwukalenicowy, siodłowy, zbudowany w konstrukcji krokwiowo-jętkowej. Nad nawą (pomiędzy 7. a 8. wiązarem) wbudowano czteroboczną sygnaturkę z latarnią i cebulastym hełmem. Hełm sygnaturki, podobnie jak hełm wieży poprzedzającej nawę, pokryto blachą. Zakrystia nakryta jest przedłużoną północną połacią dachu nad prezbiterium. Nawę oraz wieżę otaczają zamknięte soboty z pulpitym daszkiem. Ściany kościoła od zewnątrz osłonięte są deskami (wieża, soboty) oraz gontem (nawa, prezbiterium), a we wnętrzu konstrukcję ścian pozostawiono odsłoniętą. Podłogę ułożoną z desek wykonano na jednakowym poziomie w nawie i prezbiterium z drewnianym, dwustopniowym podestem, na którym ustawiono ołtarz. W parterze wieży podłogę wykonano z cegły. Wnętrze kościoła doświetlone jest światłem dziennym tylko od południa (w nawie dwa okna, w prezbiterium jedno okno). Okna te wykonano jako prostokątne zakończone łukiem pełnym. Ponadto w wieży kościoła od strony południowej wpisano jedno prostokątne okno doświetlające jej górne kondygnacje. Stropy, zarówno w nawie, jak i prezbiterium, wykonano jako płaskie (deskowane z profilowanym podciągami) i podobnie jak ściany, pomalowano na biało. Podciąg wbudowany centralnie w osi nawy, wykonano z belki o półokrągłym przekroju, który od zachodu wsparto na zrębie ścian nawy, a od wschodu oparto na belce stropowej ułożonej tuż nad belką tęczową. We wnętrzu, między nawą i nieco węższym prezbiterium, w ścianie tęczowej wbudowano belkę tęczową z krucyfiksem i Grupą Ukrzyżowania. Na belce tęczowej widnieje data 1697 r. W zachodniej części nawy nadwieszono chór muzyczny z boczną emporą przylegającą do północnej ściany nawy. Parapet chóru jak i emporę bocznej wykonano o prostej linii jako płycinowy i podparto na trzech słupach o prostym wykroju belek i jednym snycersko wyciętym. Parapet empory, chóru a także słupy pomalowano farbą olejną w kolorze średniego brązu. Dostępność komunikacyjna na chór muzyczny i emporę boczną odbywa się wewnętrzną, drewnianą jednobiegową klatką schodową wbudowaną w parterze wieży.

Wyposażenie

Obecne skromne wnętrze świątyni wykonane zostało w stylu barokowym. Zachował się barokowy, XVIII-wieczny ołtarz główny z obrazem św. Bartłomieja oraz rzeźbami św. Barbary i św. Krzysztofa. W zwieńczeniu ołtarza umieszczono figurę Boga Ojca. Ołtarz boczny z przełomu XVIII i XIX w. zachwyca rzeźbami św. Franciszka i niewiasty, a także współczesnym obrazem św. Jana Nepomucena. Ponadto w kościele zachowała się ambona z przełomu XVIII i XIX w. oraz kropielnica i niewielkie organy z XVIII w. Zachowane stacje drogi krzyżowej z 1846 r. zostały ufundowane przez mieszkańców wsi (Małgorzatę i Tomasza Paweletz), a wykonane przez K. Piechowskiego. Ostatnie renowacje wnętrza przeprowadzone zostały w latach 1920, 1941 oraz 1972.

Bibliografia

[29], [51], [117], [221], [243], [244], [260], [306], [401], [KE_010]

Widok kościoła od południowego wschodu [71]

Stary kościół w Wielkim Borku pod Olesnem

Widok kościoła od północnego zachodu [131]

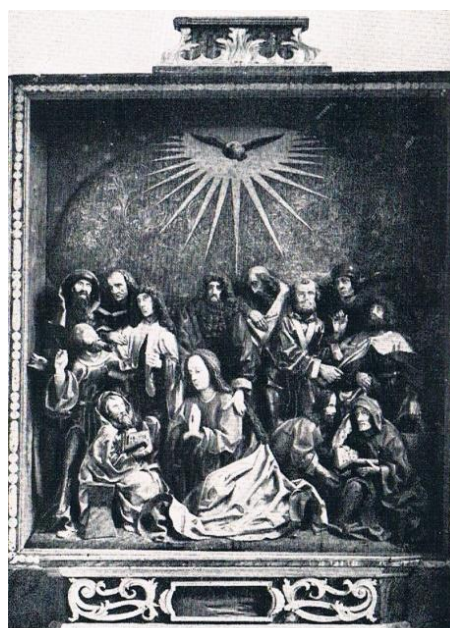
Widok kościoła od północnego wschodu [KE_010]

Widok kościoła od południa [KE_010]

Widok kościoła od południowego zachodu [221]

Środkowa część tryptyku ołtarza głównego [221]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

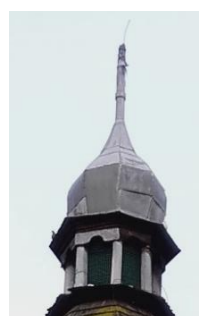
Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok fragmentu południowej ściany prezbiterium. Fotografia własna, 2021 r.

Widok hełmu wieży kościelnej. Fotografia własna, 2017 r.

Widok hełmu zwieńczającego sygnaturkę. Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok parteru wieży w kierunku prezbiterium (2022), widok chóru muzycznego (2020). Fotografie własne

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

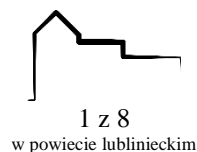
11**NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY
KRÓLOWEJ RÓŻAŃCA ŚWIĘTEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°40'19, E 18°54'29

BORONÓW

z niem.: BORONOW

ul. Wolności 1
42-238 Boronówwojewództwo: śląskie
powiat: lubliniecki
gmina: Boronów
wieś: BoronówKościół parafialny
dekanat: Woźniki
diecezja: gliwicka**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1611 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/68/78 z 1978 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

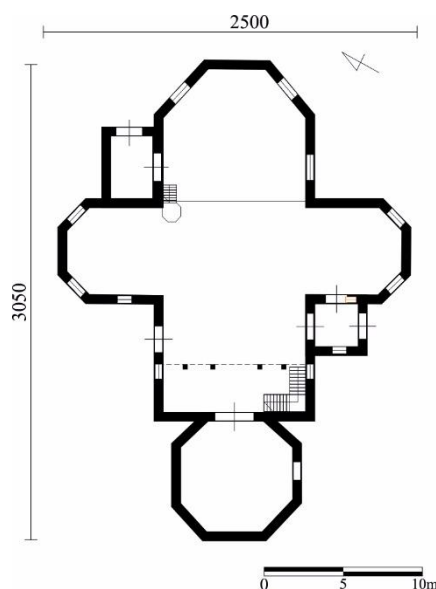
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**D****HISTORIA**

Kościół pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego (w przeszłości patronem kościoła był św. Andrzej) zbudowany został w 1611 r., ufundowany przez ówczesnego właściciela Boronowa hrabiego A. Dzierżanowskiego. W 1616 r. do kościoła dobudowano ośmioboczną wieżę. Budowa świątyni zakończyła się w 1621 r. Do 1890 r. kościół należał do parafii św. Józefa w Sadowiu. W 1940 r. z kościoła skradziono dzwony, które prawdopodobnie zostały przetopione na cele wojenne. Prace remontowo-naprawcze prowadzono w latach 1890 (remont ścian kościoła), 1927 (naprawa sygnaturki), 1947 (wymiana kamiennej podmurówki) i 1959 (wymiana poszycia dachowego). Ponadto kompleksowy remont kościoła przeprowadzono w 1972 r. Zakres prac obejmował wówczas wymianę elementów konstrukcyjnych więźby dachowej i ścian, wymieniono także stropy, podłogę oraz schody na emporę muzyczną. Wzmocniono obramowania okien oraz zamontowano nową instalację elektryczną i odgromową. Prace remontowe z lat 70. XX w. nie obejmowały remontu wieży, którą naprawiono dopiero w 1998 r. Z zapisów w kronikach parafialnych wynika, że na miejscu obecnego kościoła w 1291 r. zbudowany był wczesnośredniowieczny kościół grodowy, który spłonął 100 lat później [51], [98], [125], [187], [209], [239], [243], [280], [306], [401], [KE_011].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego w Boronowie. Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w centrum miejscowości, wśród pól i zabudowy mieszkaniowej oraz w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Liswarty. Działka, na której zbudowano drewniany kościół, otoczona była szpalerem starych drzew, które na przełomie XIX i XX w. sukcesywnie wycinano. Obecnie na terenie przykościelnym pozostało kilka wiekowych dębów oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. W bezpośrednim sąsiedztwie kościoła założono cmentarz, który jest nadal użytkowany. Ogrodzenie wykonano z murowanych słupków pomiędzy które zamontowano deski w układzie poziomym. Bramę główną wsparto na 4 drewnianych słupach z czterospadowym zadaszeniem.

Architektura i konstrukcja

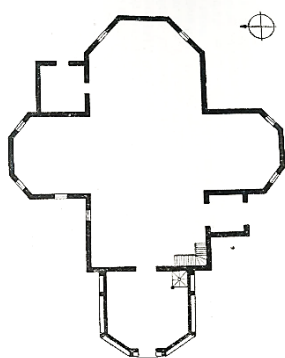
Kościół jest orientowany, o bryle całkowicie odmiennej od innych zachowanych górnośląskich kościołów budowanych z drewna. Data jego budowy, podawana w literaturze i powszechnie przyjęta na rok 1611, budzi wątpliwości. W zachowanych dokumentach archiwalnych istnieją zapisy o niewielkim drewnianym kościółku (czasem kaplicy) zbudowanym w Boronowie. Trudno jest nazwać zachowany kościół małą budowlą czy też kaplicą – przy 30 m długości i 25 m szerokości. Zastanawiający jest również stan demograficzny wsi, który jak wynika z protokołu wizytacyjnego (1719 r.), sprowadzał się do 400 katolików ją zamieszkujących. Zakładając, że wieś liczyła wówczas około 400 katolików, a wiek wcześniej zamieszkiwało ją 200 do 300 mieszkańców, wątpliwa jest potrzeba zbudowania kościoła o tak dużej powierzchni. Ponadto, jeżeli założymy, że kościoły z dużymi bocznymi kaplicami budowano dopiero od XVIII w., można przypuszczać, że kościół zbudowano w późniejszym czasie lub poprzednią świątynię rozbudowano. Biorąc pod uwagę powyższe, trzeba zauważyć, że tylko badania wieku drewna mogą rozwiązać wątpliwości związane z datacją kościoła. Bez względu jednak na datę budowy świątyni jej forma sprowadza się do rzutu równoramiennej krzyża greckiego, z dwiema bocznymi kaplicami tworzącymi transept. Kościół posadowiony jest na kamiennej, otynkowanej podmurówce jako jednonawowy, z bocznymi kaplicami oraz prezbiterium, do którego od strony północnej przylega niewielka prostokątna zakrystia. Do południowej kaplicy od wschodu dostawiono kruchtę z bocznym wejściem do kościoła. Prezbiterium oraz kaplice boczne zamknięte zostały trójbocznie. Nawa główna zamknięta jest ścianą prostą i poprzedza ją ośmioboczna wieża. Ściany kościoła zbudowane zostały w konstrukcji zrębowej z drewna sosnowego i, z wyjątkiem wieży, osłonięto je gontem. Oszalowana deskami wieża została zbudowana w konstrukcji zrębowej do poziomu I piętra, a powyżej w konstrukcji szkieletowej. Wieżę nakryto ośmiobocznym, ostrosłupowym hełmem namiotowym. W ścianach wieży nie wprowadzono otworów dzwonowych. Dach kościoła jest jednokalenicowy, nad nawą i prezbiterium – dwuspadowy, nad zakrystią – pulpitowy oraz dwuspadowy nad kryptą. Wieżbę dachową nad nawą i prezbiterium wykonano jako stolcową, dwujętkową. Kaplice boczne oddzielono od nawy podciągami. W kalenicę dachu nad prezbiterium pomiędzy 9. a 11. wiązarem wpisana została sześcioboczna sygnaturka, z latarnią i cebulastym hełmem w zwieńczeniu. Wewnątrz świątyni nieobudowaną konstrukcję ścian pomalowano na kolor piaskowy. Stropy w nawie, prezbiterium oraz kaplicach bocznych wykonano jako płaskie, na tym samym poziomie. Podłogę w nawie oraz wieży ułożono z drewnianych desek, a w prezbiterium z płytek ceramicznych. Prezbiterium nie jest wyniesione względem nawy, jedynie ołtarz główny postawiono na podeście o wysokości 15 cm. Chór muzyczny wsparto na 4 profilowanych słupach, z prospektem organowym o prostej linii parapetu, na którym widnieje dekoracja malarska o charakterze ornamentalnym, z kartuszem herbowym w centralnej części. Kościół jest dobrze doświetlony światłem dziennym. Okna w większości wykonano jako prostokątne, wszystkie od zewnątrz zabezpieczono kutymi kratami z zadziarami. W kościele zachowały się oryginalne ozdobne portale z XVII w. pomiędzy zakrystią i prezbiterium (zamek i skrzydło nabijane ćwiekami), pomiędzy wieżą i nawą (portal z osłim grzbietem i skrzydłem z ćwiekami) oraz pomiędzy nawą a przedsionkiem.

Wyposażenie

W kościele zachowało się 5 ołtarzy (1 główny, 4 boczne), barokowa ambona, chrzcielnica, organy z 1853 r. a także stalle z XVII w. (po południowej stronie prezbiterium z dekoracją malarską w płycinach, 2 kartuszami herbowymi i baldachimem wspartym na 4 słupach, po stronie północnej z kartuszami herbowymi, malowanymi na płycinach – świętymi dominikańskimi oraz baldachimem). Polichromie zamalowane zostały farbą, zachowała się jedynie ornamentowa polichromia na parapecie chóru oraz w suficie (rozety dookoła ścian nawy i prezbiterium).

Bibliografia

[29], [98], [104], [125], [209], [239], [243], [280], [282], [345], [401], [KE_011]

Schemat rzutu [187]

Widok kościoła od południa [239]

Widok kościoła od północnego wschodu. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie, fotografia z 1950 r.

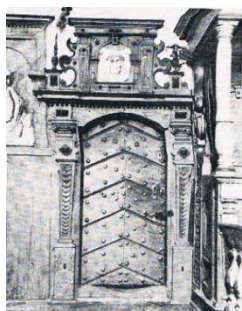
Widok kościoła od południowego wschodu. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie, fotografia z 1959 r.

Widok bramy w ogrodzeniu cmentarnym [239]

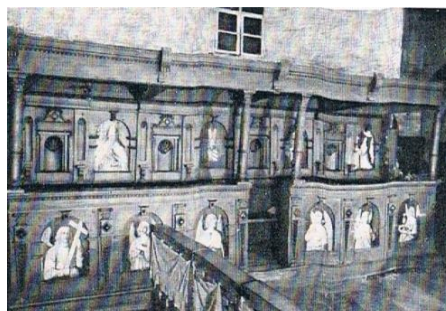
Widok kościoła od południowego zachodu [239]

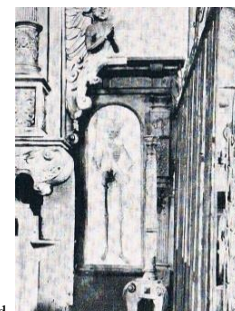
a.

b.

c.

d.

Widok wnętrza kościoła: a. portal ujęty pomiędzy prezbiterium a zakrystią [187], b. portal ujęty pomiędzy nawą a kruchtą [187], c. stalle w prezbiterium z XVII w. [187], d. fragment wyposażenia wnętrza [187]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok wieży na sygnaturkę
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok wieży kościelna.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

12**ŚW. MARII MAGDALENY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°56'36, E 18°26'05

BOROSZÓW

z niem.: BOROSCHAU

ul. Wolności 1
42-238 Boroszów**województwo:** opolskie**powiat:** oleski**gmina:** Olesno**wieś:** BoroszówFilia kościoła parafialnego
pw. św. Jadwigi Śląskiej
i św. Jacka w Biskupicach**dekanat:** Gorzów Śląski**diecezja:** opolska1 z 14
w powiecie oleskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:**1679 r.****wpis do rejestru zabytków:****152/54 z 1954 r.****datowanie:**

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:zbudowany od podstaw lub
przebudowany**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B1**

HISTORIA

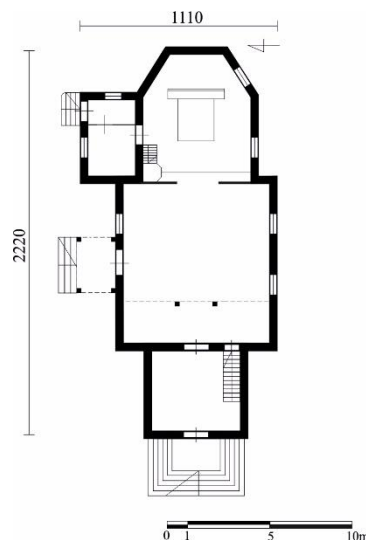
O kościele pw. św. Marii Magdaleny po raz pierwszy wzmiankowano w 1679 r., a następnie w 1687 r. z zachowanych protokołów wizytacyjnych dowiadujemy się, że na terenie kościelnym „była zbudowana wolnostojąca wieża, a drewniany kościół wzniesiono w czasach odległych”. Kościół opisano jako zaniedbany, w złym stanie technicznym, wymagającym naprawy. W protokole z 1679 r. zawarto również informacje na temat podstawowych wymiarów kościoła (19,5 × 9 łokci, czyli 12,25 × 5,65 m). W 1723 r. stan kościoła groził zawaleniem, dlatego zalecono jego zamknięcie. W 1731 r. kościół uległ kompleksowej naprawie lub odbudowie. Wymieniono wówczas zdegradowane elementy konstrukcji dachowych oraz ścian. Kolejny remont przeprowadzono w 1773 r. Podczas wizytacji w 1884 r. stan kościoła oceniono jako dobry. Zinventaryzowano wówczas stan wyposażenia ruchomego, określając, że na stanie majątku kościoła są: ambona, organy, rzeźby świętych, obrazy oraz stacje drogi krzyżowej. Jak wynika z zapisów archiwalnych, w 1902 r. przeprowadzono kolejny remont. Wykonano wtedy nowe polichromie oraz położono nową podłogę, przykrywającą cztery płyty nagrobne (rodziny Paczeńskich, właścicieli wsi Boroszów). Kolejne remonty miały miejsce w latach 1965, 1988, 1997, 2010 oraz w 2014 r., kiedy rozpoczęto renowację organów [221], [239], [261], [KE_012].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Marii Magdaleny w Boroszowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowany został w centrum miejscowości, wśród zabudowań wiejskich. Teren znacznie obniża się na północ od kościoła, w kierunku parku i stawu. Wokół świątyni znajduje się będący w bieżącym użytkowaniu cmentarz, na którym zachowały się groby dawnych właścicieli miejscowości (rodziny von Paczeńskich). Otaczający kościół teren jest zadbane, dokoła porasta go różnogatunkowa zieleń drzew iglastych, liściastych oraz nowo nasadzonych krzewów ozdobnych. W północnej części działki zlokalizowano murowaną kaplicę cmentarną. Teren, na którym zlokalizowany jest kościół, ogrodzono drewnianymi sztachetowymi przęsłami, mocowanymi między metalowymi słupkami. Bramę główną wsparto na 2 słupach murowanych z kamienia, z dwuspadowym, gontowym zadaszeniem. Kościół pw. św. Marii Magdaleny jest kościołem filialnym i należy do parafii pw. św. Jadwigi Śląskiej i św. Jacka w Biskupicach.

Architektura i konstrukcja

Zachowany do dziś zabytek jest typowym przykładem wyróżniającym górnos Śląskie kościoły drewniane. Orientowana świątynia zbudowana została na podmurówce z kamienia i cegły o zmiennej wysokości, niwelującej spadek terenu. Ściany kościoła wzniesiono w konstrukcji zrębowej i od zewnątrz oszalowano deskami, z olistwowaniem spoin. Konstrukcję ścian kościoła zabezpieczono przed wybozeniem lisicami, skręcając je obustronnie do południowej ściany prezbiterium (1 lisica) oraz północnej ściany nawy (2 lisice). We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta i pomalowana na kolor jasnego brązu do wysokości 1,4 m, powyżej ściany pomalowano na kolor jasnobrązowy. Plan kościoła tworzy nawa (10 × 9,4 m) oraz wydzielone od niej trójbocznie zamknięte prezbiterium (6,6 × 7,3 m). Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna zakrystia (z wejściem od północy). Nawę oraz prezbiterium nakryto dwukalenicowym, dwuspadowym dachem, znacznie niższym nad prezbiterium (nad nawą 7 wiązarów, nad prezbiterium 6). Kalenica dachu nad nawą zamontowana jest na wysokości okapu wieży poprzedzającej nawę. Przedłużenie północnej połaci dachu nad prezbiterium nakrywa również zakrystię. Dach nad nawą i prezbiterium pokryty jest gontem. Czterokondygnacyjna wieża wzniesiona na planie kwadratu o boku 5,6 m, o ścianach lekko zwężających się ku górze, zbudowana została w konstrukcji słupowej z ośmiobocznym dachem namiotowym, z kulą i krzyżem na szczycie. Konstrukcję ścian wieży oszalowano deskami, a zadaszenie pokryto blachą. Kościół jest dobrze doświetlony. Prostokątne okna, zamknięte spłaszczonym łukiem, wstawiono w południowej ścianie kościoła (2 w nawie, 2 w prezbiterium) oraz od północy (1 w nawie, 1 w zakrystii). Niewielkie okna wykonano także w ścianie wschodniej zakrystii oraz w wieży (nieznacznie doświetlając kruchtę). Wewnątrz kościoła wbudowano klasycystyczną emporę muzyczną wspartą na 2 profilowanych słupach, o prostej linii parapetu, z balustradą wypełnioną rzadko rozmieszczonymi tralkami. Do wejścia na chór prowadzi klatka schodowa umieszczona w wieży poprzedzającej nawę. W centralną część nadwieszanej empory wpisany jest prospekt organowy z organami z 1902 r. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju z podciągami, na którym widnieje inskrypcja: HERR ICH LIEBE DIE STÄTTE DEINER. Wnętrze świątyni nakryte jest płaskim stropem w nawie z regularnymi podziałami, w układzie podłużnym i poprzecznym (imitującymi płaszczyzny kasetonów), malowanymi na kolor piaskowy oraz wypełnieniu pól malowanych na kolor jasnoniebieski. W prezbiterium wykształcono sklepienie pozorne, kolebkowe, które pomalowano na odcień jasnoniebieski i ozdobiono złotymi gwiazdami różnej wielkości. Podłogę ułożoną z drewnianych desek wykonano na jednakowym poziomie, oddzielając drewnianymi balaskami przestrzeń gromadzenia się wiernych od części sacrum. Drzwi do świątyni ujęto w północnej elewacji nawy (jednoskrzydłowe z trójspadowym zadaszeniem, pokrytym gontem, wspartym na 4 słupach), od zachodu w parterze wieży (dwuskrzydłowe), a także w północnej ścianie zakrystii (jednoskrzydłowe).

Wyposażenie

W kościele zachował się ołtarz główny rokokowo-klasycystyczny z XVIII w., ambona z XVIII w., feretron z wizerunkami Matki Boskiej Częstochowskiej i Anioła Stróża z XVIII w. Ponadto zachowany jest namalowany na drewnie obraz św. Marii Magdaleny z przełomu XVIII/XIX w. oraz ludowo-barokowa rzeźba św. Jana Nepomucena i św. Franciszka. We wnętrzu nie ma ołtarzy bocznych. W ścianie tęczowej ustawiono figurę Najświętszego Serca Pana Jezusa (po lewej) oraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem Jezus (po prawej), a na bocznych ścianach nawy i prezbiterium zachowały się obramowane obrazy Męki Pańskiej.

Bibliografia

[16], [72], [221], [239], [261], [KE_012]

Widok kościoła od południowego wschodu [221]

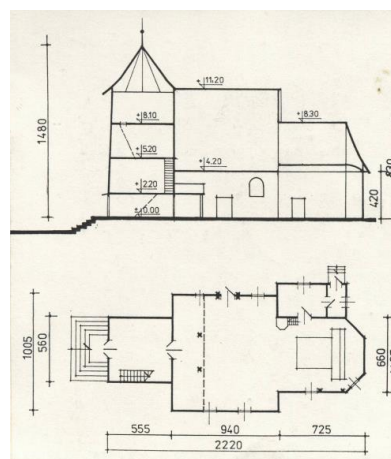
Widok kościoła od południowego wschodu [239]

Widok fragmentu kościoła od północy [KE_012]

Widok kościoła od zachodu [KE_012]

Schemat przekroju podłużnego oraz rzutu przyziemia [KE_012]

Widok kościoła od południa [KE_012]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu podmurówki. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna 2018 r.

Widok fragmentu wieży.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu wieży.
Fotografia własna, 2018 r.

Wejście główne do kościoła.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

13**ŚW. JANA CHRZCICIELA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°34'49, E 18°48'39

BRUSIEK

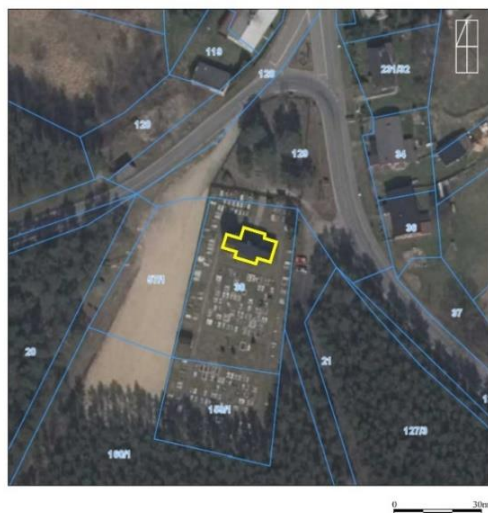
z niem.: BRUSCHIEK

ul. Kościelna
42-660 Brusiek**województwo:** śląskie**powiat:** lubliniecki**gmina:** Koszęcin**wieś:** BrusiekFilia kościoła parafialnego
pw. Matki Boskiej
Fatimskiej w Kaletach**dekanat:** Woźniki**diecezja:** gliwicka1 z 8
w powiecie lublinieckim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1593 r.****wpis do rejestru zabytków:****69/78 z 1978 r.****datowanie:**na podstawie badań
dendrochronologicznych**oryginalność obiektu:**

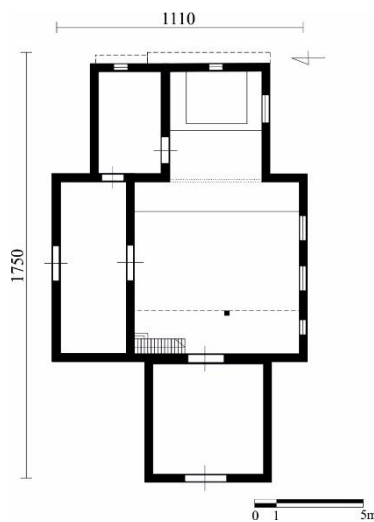
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****E****HISTORIA**

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela zbudowano w 1593 r., co zostało potwierdzone wynikami badań dendrochronologicznych, wykonanych w 2009 r. przez A. Koniecznego. Świątynia została wzniesiona z fundacji kolatora A. Kochcickiego. Na przełomie lat 1723/1724 do kościoła została dobudowana zakrystia, a w kalenicę dachu nad nawą wbudowano sygnaturkę. Remont w 1811 r. obejmował wymianę podwalin, naprawę elementów konstrukcyjnych ścian oraz wymianę szalunku w kruchcie. Z zachowanych archiwaliów, tekstów źródłowych oraz literatury wynika, że kościół był remontowany również na przełomie lat 1888/1889. Wtedy została opracowana szczegółowa ekspertyza (autorstwa A. Macioła) określająca zakres prac niezbędnych do przeprowadzenia generalnego remontu. Świątynię wielokrotnie odnawiano systemem gospodarczym, naprawiając bieżące usterki. W 1993 r. wymieniono poszycie dachowe na nowe oraz zaimpregnowano ściany nawy i prezbiterium. W 1996 r. wykonano remont konstrukcji dachowych, zastępując zdegradowane elementy nowymi oraz impregnując zachowane dotychczas oryginalne belki. W tym samym czasie wyremontowano sygnaturę oraz wymieniono oszalowanie wieży. W 1859 r. kościół podlegał kaplicy zamkowej pw. Wniebowzięcia NMP w Koszęcinie, a od 1959 r. jest kościołem filialnym parafii Matki Boskiej Fatimskiej w Kaletach-Drutarni [29], [51], [164], [166], [187], [207], [209], [306], [KE_013].

LOKALIZACJA

0 30m

SCHEMAT RZUTUSchemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja kościoła pw. św. Jana Chrzciciela w Bruśku.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół został zbudowany na obrzeżach wsi Brusiek w gminie Koszęcin. Orientowana świątynia jest otoczona cmentarzem, będącym w bieżącym użytkowaniu. Całość obiektu ogrodzono mурowanymi, betonowymi słupkami, do których zamontowano drewniane sztachetowe przęsła.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowano na kamiennej podmurówce, w zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach belek w węglach na zakład. Do budowy ścian prezbiterium oraz nawy, ponad dębowymi podwalinami, użyto wysokogatunkowego drewna sosnowego z przełomu lat 1592/1593. Niższej jakości drewno użyto do wykonania więźb dachowych, zarówno nad nawą, jak i prezbiterium. Plan kościoła tworzy nawa ($7 \times 7,2$ m) oraz wydzielone od niej węższe prezbiterium zamknięte od wschodu ścianą prostą ($4,5 \times 4$ m). Nawa wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu została poprzedzona wieżą pochodzącą z czasów budowy kościoła (1593 r.). Północna elewacja kościoła została wzbogacona o dwie przybudówki przylegające na całej długości do ściany nawy oraz prezbiterium. Do bocznej ściany nawy przylega kruchta mieszcząca wejście do wnętrza kościoła, a do prezbiterium dostawiono prostokątną zakrystię. Świątynia nakryta jest dwoma oddzielnymi, dwuspadowymi dachami, które w całości pokryto gontem (nad nawą: więźba stolcowo-jętkowa, 8 wiązarów, nad prezbiterium: więźba jednojętkowa bez belki wiązarowej, 4 wiązary). Kalenicę nad nawą ustawiono znacznie wyżej w stosunku do dachu nakrywającego prezbiterium. W więźbę dachową nad nawą, pomiędzy 4. a 6. wiązarem, wbudowano sześcioboczną wieżyczkę na sygnaturkę z latarnią i baniastym hełmem pokrytym gontem. Na szczycie sygnaturki zamontowano iglicę z kulą i podwójnym krzyżem. Przedłużenie połączy dachu nad prezbiterium nakrywa zakrystię; podobnie połączy dachowa nad nawą nakrywa boczną kruchtę. Północną kruchtę oraz zakrystię zbudowano w konstrukcji szkieletowej. Nawę poprzedza wieża, która wzniesiona została w konstrukcji słupowo-ryglowej, bez izbicy, z czterospadowym dachem namiotowym krytym gontem. W wieży, w górnych partiach ściany północnej, wschodniej oraz południowej, wykonano po 2 niewielkie otwory dzwonowe z drewnianymi żaluzjami. Od strony południowej i północnej przyziemie wieży osłonięte jest gontowymi fartuchami. Wejście do kościoła wpisane jest we frontową (zachodnią) ścianę wieży, osłonięte je niewielkim pulpityowym zadaszaniem. Główne wejście do kościoła ujęte jest w kruchtę przylegającą do nawy. Masywne ościeża oraz nadproże wycięte odcinkowo datowane jest na XVII w. Jednoskrzydłowe drzwi wykonano w konstrukcji deskowo-listwowej z kutymi zawiasami. Ściany prezbiterium, nawy, wieży oraz przybudówek zostały od zewnątrz obudowane, dzięki czemu konstrukcja ścian została zabezpieczona przed negatywnym działaniem czynników atmosferycznych. Ściany nawy (od południa), prezbiterium (od południa i wschodu) oraz zakrystię obudowano gontem. Konstrukcja ścian kruchty oraz wieży została oszalowana deskami wraz z olistwowaniem spoin. Ponadto wschodnią ścianę prezbiterium oraz zakrystii osłonięto niewielkim przydaszkami, a do południowej ściany nawy zamocowano 3 lisice zabezpieczające ściany przed wybočeniem. Kościół doświetlony jest prostokątnymi oknami, w większości zakończonymi spłaszczonym łukiem (od południa: 3 w nawie, 1 w prezbiterium, od wschodu 1 w prezbiterium, 1 niewielkie w zakrystii). Wewnątrz stropy nad nawą i prezbiterium wykonano na tym samym poziomie, jako płaskie, belkowe, z dolnym pułapem. W ścianie tęczowej nie wpisano belki tęczowej, występuje jedynie podciąg z inskrypcją: „GLORIA IN EXCELSIS DEO”. Ściany kościoła pokrywa szablonowa polichromia. Na stropie w części nawy wykonano polichromię ornamentalną, a w prezbiterium figuralną. We wnętrzu kościoła, przy ścianie zachodniej, wbudowano chór muzyczny o prostej linii parapetu, z szablonową dekoracją malarską, z dostępem drewnianymi schodami przylegającymi do północno-zachodniej ściany nawy. Chór muzyczny podparto na fazowanym słupie. Podłogę, ułożoną z desek, zbudowano o jeden stopień wyżej w nawie oraz jeden stopień wyżej w części prezbiterium, ustawiając stół ołtarzowy na dodatkowym podeście.

Wyposażenie

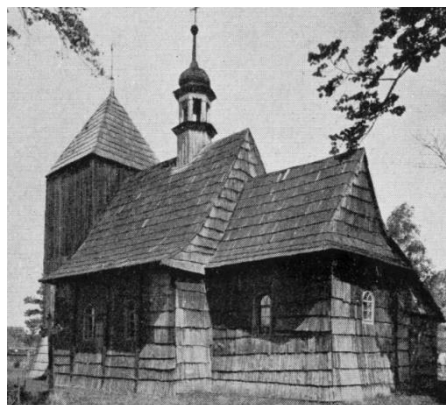
W kościele oprócz polichromii prawdopodobnie z 1693 r. (od północy, nad drzwiami na belce, widnieje wryty napis: „LORENC GROHOWSKI – MALIR 1693”) zachował się neogotycki ołtarz główny z obrazem św. Jana Chrzciciela z Chrystusem, a także rzeźby Chrystusa, św. Józefa oraz św. Józefa z Dzieciątkiem. Ponadto w świątyni znajdują się również neogotycka chrzcielnica, płaskorzeźby stacji drogi krzyżowej oraz rzeźba św. Anny z Dzieciątkiem.

Bibliografia

[29], [51], [161], [164], [169], [170], [184], [187], [209], [306], [KE_013]

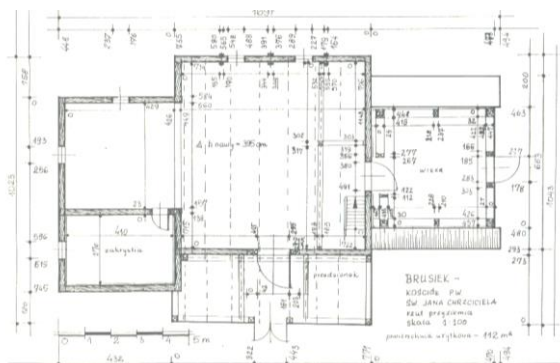
Widok kościoła od zachodu [KE_013]

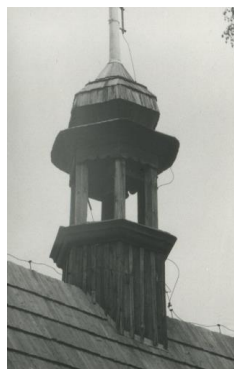
Widok kościoła od południowego wschodu [187]

Widok kościoła od południowego wschodu [KE_013]

Schemat rzutu [KE_013]

Widok kościoła w Brusiek: a. widok fragmentu północnej elewacji kościoła [KE_013], b. widok fragmentu wschodniej elewacji kościoła [KE_013], c. widok sygnaturki [KE_013], d. widok stolarki okiennej, okno ujęte w południowej ścianie nawy [KE_013]

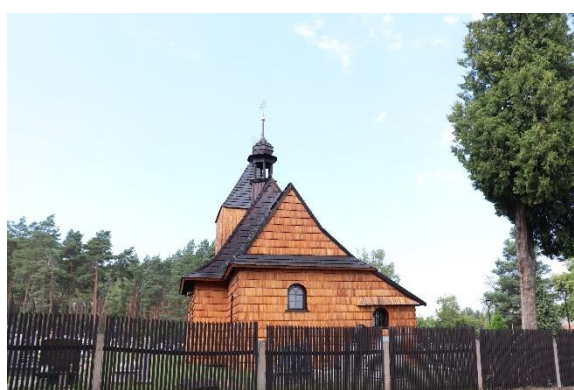
Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium [KE_013], b. widok w kierunku empory muzycznej [KE_013], c. widok polichromii na stropie nad nawą [KE_013]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

14**NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ
MARYI PANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°02'01, E 18°04'53

BRZEZINKI

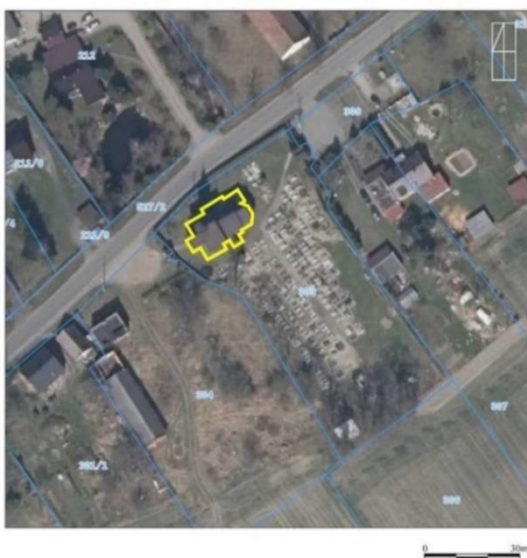
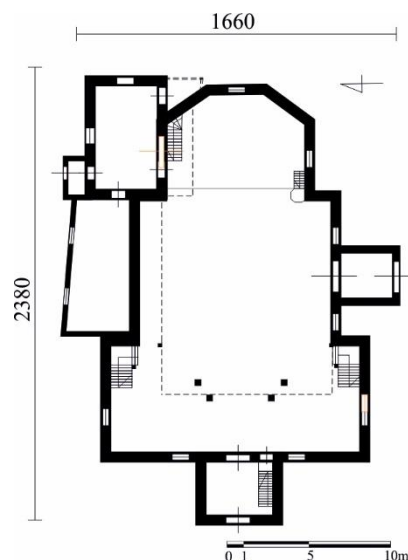
z niem.: BURGSDORF

Brzezinki 32
26-434 Brzezinki**województwo:** opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Wołczyn
wieś: BrzezinkiFilia kościoła parafialnego
pw. Poczęcia Najświętszej
Maryi Panny w Wołczynie**dekanat:** Wołczyn
diecezja: kaliska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1550 r.****wpis do rejestru zabytków:****662/60 z 1960 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**

przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B4****HISTORIA**

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny został zbudowany prawdopodobnie w 1550 r. przez ewangelików na miejscu poprzedniego kościoła (budowniczy M. Konieczny). Przyjęta na rok 1550 data budowy kościoła wydaje się niepewna, bowiem w literaturze oraz zachowanych archiwaliach natrafić można na ogólne zapisy wskazujące na budowę kościoła w połowie XVI w. W przypadku gdy wskazana jest data budowy świątyni na rok 1550, autorzy licznych publikacji ostrożnie odnotowują tę datę jako prawdopodobną natomiast jak wynika z zachowanych archiwaliów wieżę nadbudowaną w szczyt dachu nad nawą wykonano w 1775 r. Obecną świątynię rozbudowano w latach 1693 i 1776. Do 1945 r. kościół pełnił funkcję świątyni ewangelickiej, następnie przejęty przez katolików, stał się kościołem rzymskokatolickim, należącym do parafii pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Wołczynie. W 1994 r. z gotyckiego tryptyku kościoła skradziono rzeźby. Świątynia była wielokrotnie remontowana, m.in. w 2001 r. Wówczas wykonano m.in. impregnację ścian, a także wymieniono zdegradowane elementy konstrukcji dachowych oraz ścian. Latem 2021 r. rozpoczęto wymianę poszycia dachowego [29], [51], [58], [168], [237], [243], [KE_014].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Brzezinkach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół został zbudowany na lekkim wzniesieniu, przy głównej drodze we wsi Brzezinki. W południowej części działki przynależącej do terenu kościelnego założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu. Wokół świątyni znajduje się również zieleń wysoka, którą tworzą pojedyncze, pielęgnacyjnie podcięte drzewa liściaste oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. Teren przykościelny jest ogrodzony. W drewniane przeszła wpisane są 2 bramy z XVIII w. Od wschodu dwudzielną bramę, wspartą na 6 słupach, nakrywają dwa dwuspadowe zadaszenia. Od strony zachodniej wpisano mniejszą formę bramy głównej. Jest to brama z dwuspadowym zadaszeniem z okapem, oparta na 4 słupach. Całość ogrodzenia nakryto daszkiem gontowym. Jak wynika z tekstów źródłowych, bramę wschodnią zbudował M. Bieniek z Nagodowic w 1754 r., a zachodnią w 1753 r. W późniejszym okresie podobną bramę wykonano przy wejściu do Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu-Bierkowicach.

Architektura i konstrukcja

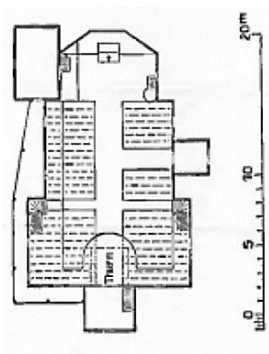
Późnogotycką świątynię zbudowano na nietypowym planie, na kamiennych fundamentach, w zrębowej konstrukcji ścian i powierzchni użytkowej ponad 230 m². Bryłę kościoła można sprowadzić do układu tworzącego trzy segmenty, schodkowo poszerzające się w rzucie oraz narastającej w przekroju formie, którą zwieńcza niewielka kwadratowa kruchta, a nad nią wznosi się okazała wieża. Krótkie prezbiterium od wschodu zamknięte trójbocznie wydzielono od nawy ścianą tęczową o prostokątnym wykroju z bogato zdobioną dekoracją malarską belką tęczową, na której ustawiono gotycki krucyfiks. Nawa w centralnej części zbudowana została na planie zbliżonym do kwadratu, natomiast zachodnia jej część jest znacznie krótsza i szersza. Do północnej strony prezbiterium przylega prostokątna zakrystia z bocznym wejściem do wnętrza kościoła i z nadwieszoną łożą kolatorską. Do nawy, po stronie północnej, przylega pomieszczenie gospodarcze, wzniesione i obudowane w konstrukcji słupowej, w swoim kształcie i formie przypominające zamknięte soboty. Po przeciwnej stronie nawy zbudowana została kruchta z bocznym wejściem do kościoła. Wieża zbudowana w konstrukcji słupowej z ostrosłupowym hełmem na szczycie, oszalowana deskami, osadzona została w zachodniej kalenicy dachu nakrywającego nawę. W wieży mieści się dzwon z 1819 r. odlany przez ludwisarza J. B. Krigera. Dachy kościoła nad nawą (14 wiązarów) i prezbiterium (4 wiązary) wykonano jako siodłowe, bez wieżyczki na sygnaturkę, z 3 oddzielnymi kalenicami, schodkowo obniżającymi się w stronę prezbiterium (więźby w konstrukcji storczykowej). Przedłużone północne połacie dachu nad prezbiterium oraz nawą nakrywają dostawione do nich przybudówki. Połacie nad prezbiterium nakrywa zakrystię, a nad nawą pomieszczenie gospodarcze, mieszczące niegdyś salkę katechetyczną. Dach nad kruchtą, dostawioną do nawy, od strony południowej jest dwuspadowy, z wysuniętym okapem w części centralnej (od południa).. Ściany kościoła od strony zewnętrznej w większości osłonięto gontem. Wieżę oraz górną część szerszej nawy od strony zachodniej oszalowano pionowymi deskami. Kruchta, wydzielona z wieży od strony zachodniej, ma odsłoniętą konstrukcję ścian. Kościół jest dobrze doświetlony. Prostokątne, zakratowane od zewnątrz okna wpisane są w południową część nawy (2 okna) oraz w prezbiterium (1 okno). Od wschodu osadzone zostało 1 okno w prezbiterium oraz 1 w zakrystii (kwadratowe, malowane na biało). W północną ścianę ujęto 1 okno w zakrystii (kwadratowe, malowane na biało) oraz 2 w przybudówce przylegającej do północnej ściany nawy. W szerszej części nawy od strony południowej i północnej osadzono po 1 oknie. Okna te są usytuowane znacznie wyżej od pozostałych i doświetlają emporę muzyczną. Wnętrze kościoła zdobi polichromia, którą pokryto ściany oraz płaskie stropy nad nawą i prezbiterium. Podłogę ułożoną z desek w części prezbiterium wykonano o 1 stopień wyżej względem nawy. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono chór muzyczny o płaskim parapecie, z bocznymi emporami przylegającymi na całą długość północnej ściany nawy i fragmencie w południowej części nawy. W narożnikach nawy zbudowano dwie symetrycznie rozmieszczone klatki schodowe prowadzące na emporę muzyczną.

Wyposażenie

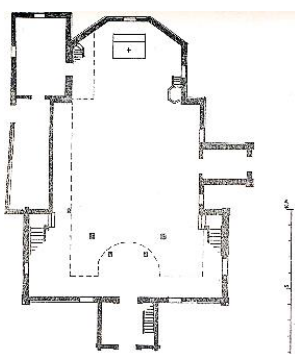
Wnętrze kościoła zdobi rozległa polichromia pokrywająca ściany nawy, prezbiterium i zakrystii, której autorem jest F. Grecz (z 1776 r.). Na belce tęczowej ze średniowiecznym krucyfiksem widnieje data „1693”. Barokowy ołtarz główny z kopią skradzionego tryptyku gotyckiego pochodzi z połowy XVII w. Ponadto w kościele zachowały się m.in. barokowa chrzcielnica i ambona z początku XVII w., dekorowana malowanymi postaciami ewangelistów.

Bibliografia

[44], [51], [58], [61], [68], [168], [196], [237], [239], [244], [KE_014]

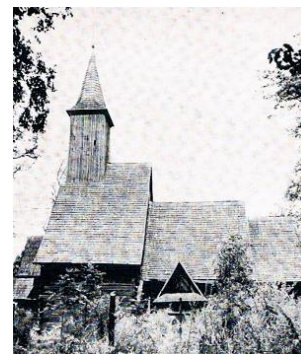
Schemat rzutu [44]

Schemat rzutu [243]

Widok kościoła od zachodu [243]

Widok kościoła od południa [243]

Widok kościoła od zachodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1934 r.

Widok kościoła od południa [44]

Widok bramy głównej w ogrodzeniu cmentarnym (strona wschodnia) [196]

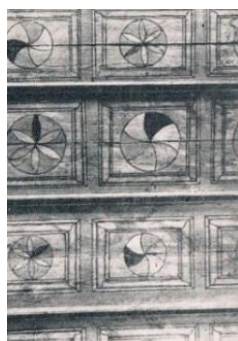
Widok bramy bocznej ujętej w ogrodzeniu cmentarnym (strona zachodnia) [237]

Polichromia stropu w węższej części nawy [237]

Połączenie ścian w węglach [237]

Fragment polichromii na stropie w części prezbiterium [237]

Widok wnętrza w kierunku prezbiterium. Źródło: WUOZ w Opolu [KE_014]

Fragment polichromii na stropie w części prezbiterium [239]

Widok kościoła od zachodu z fragmentem ogrodzenia.
Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

Widok kościoła: a. widok elewacji południowej, b. widok elewacji północnej. Fotografie własne, 2021 r.

Widok elewacji frontowej, zachodniej.
Fotografia własna, 2021 r.

a.

b.

Widok bram wpisanych w ogrodzenie: a. wschodnia brama w ogrodzeniu cmentarnym, fotografia własna 2021 r., b. zachodnia brama ujęta w ogrodzeniu cmentarnym, fotografia własna, 2014 r.

a.

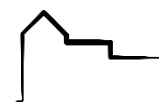

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

BUKÓW

z niem.: BUCKAU

ul. Główna 18
44-360 Bukówwojewództwo: śląskie
powiat: wodzisławski
gmina: Lubomia
wieś: BukówKaplica należy do parafii
Nieustającej Pomocy
w Bukowiedekanat: Pogrzebień
archidiecezja: katowicka1 z 3
w powiecie wodzisławskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1770 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/735/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

zachowana w oryginale

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**F**

HISTORIA

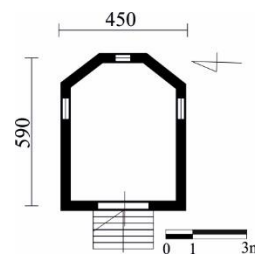
Kaplica pw. Matki Boskiej Różańcowej zbudowana została w 1770 r. Remontowano ją w latach 30. i 60. XX w., a w 1997 r. restaurowano w związku z uszkodzeniami spowodowanymi powodzią. Wymieniono wówczas część belek wieńcowych oraz poszycie dachowe, a także wykonano impregnację ścian kaplicy [29], [51], [239], [306], [KE_015].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kaplicy pw. Matki Boskiej Różańca Świętego w Bukowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r.

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne.

OPIS OBIEKTU

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną kaplicę zbudowano w centrum wsi Buków, u zbiegu ulic Główniej, Odrzańskiej i Strażackiej, na wyznaczonym z kamieni owalu (na kształt skrzyżowania okrężnego).

Architektura i konstrukcja

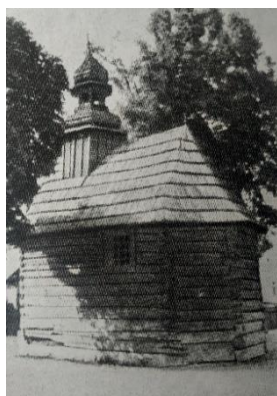
Kaplicę wzniesiono na kamiennej podmurówce w zrębowej konstrukcji ścian (z resztkami w dolnych partiach ścian), jako salową, bez wyodrębnionego prezbiterium, od wschodu zamkniętą trójbocznie. Dwuspadowy dach pokryty gontem od wschodu przechodzi w trójpołaciowy, w który tuż nad wejściem wbudowano sześcioboczną sygnaturkę z latarnią i cebulastym helmem na szczycie. Wejście do kaplicy osłania niewielki daszek, a tuż nad nim, w szczycie elewacji frontowej, wpisany jest niewielki otwór, prawdopodobnie mieszczący niegdyś figurę. Drzwi z ozdobnymi okuciami i wyrytą w nadprożu datą budowy ujęto w dwułukowym portalu. Ściany kaplicy od zewnątrz są odsłonięte, z wyjątkiem oszalowanego szczytu elewacji frontowej i bocznych ścian wieży. Kaplicę doświetlają niewielkie prostokątne okna (po 1 w bocznych ścianach) oraz 1 okrągłe okno ujęte od wschodu [29], [36], [144], [146], [286], [325], [326], [KE_015].

Wyposażenie

Wyposażenie stanowi współczesny ołtarz z okuciami, niewielki drewniany klęcznik oraz 6 drewnianych ław.

Widok kaplicy od zachodu [326]

Widok kaplicy od południowego wschodu [146]

Widok kaplicy od zachodu [325]

Widok kaplicy od północy [KE_015]

FOTOGRAFIE

Widok kaplicy od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kaplicy od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kaplicy od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kaplicy od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kaplicy od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu zrębu ścian. Fotografia własna, 2019 r.

Wnętrze kaplicy. Fotografie: Grażyna Kubiak, 2015 r.

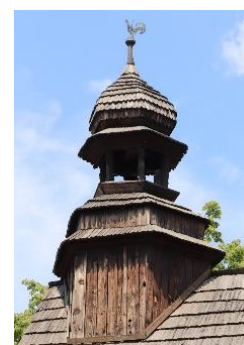
Widok fragmentu zrębu ścian. Fotografia własna, 2019 r.

Drzwi do kaplicy z oryginalnie zachowanym portalem. Fotografia własna, 2019 r.

Widok okna. Fotografia własna, 2019 r.

Widok sygnaturki. Fotografia własna, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

16**NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ
MARYI PANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°56'13, E 18°16'38

CHOCIANOWICE

z niem.:

KOTSCHANOWITZ

46-280 Chocianowice

Województwo: opolskie
Powiat: kluczborski
Gmina: Lasowice Wielkie
Wieś: ChocianowiceFilia kościoła parafialnego
pw. Najświętszej Maryi
Panny w Chocianowicach**dekanat:** Kluczbork
diecezja: opolska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1662 r.

wpis do rejestru zabytków:

76/54 z 1954 r.

datowanie:

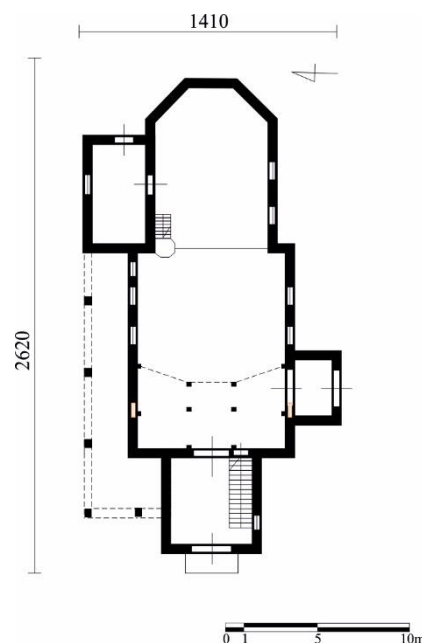
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny został zbudowany w miejscu poprzedniego, również drewnianego kościoła. Poprzednia świątynia, wzmiankowana w 1376 r., uległa całkowitemu zniszczeniu na skutek pożaru. Zachowany po dzisiejsze czasy zabytek został wzniesiony w 1662 r. przez cieślę o inicjałach „K.W.”. Do 1810 r. kościół pozostawał pod opieką Zakonu Krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą. Do 1905 r. pełnił funkcję kościoła filialnego w parafii w Kuniowie, a do 1959 r. był kościołem parafialnym. Obecnie funkcjonuje jako kościół filialny parafii w Chocianowicach. W 2019 r. zakończono prace remontowe, których zakres objął wymianę podwalin, naprawę podmurówki, remont zadaszenia sobót, impregnację dachu oraz ścian kościoła. Według opinii wykonawcy stan zachowanych elementów konstrukcyjnych ścian, miejscami zdegradowanych, wskazuje na potrzebę przeprowadzenia gruntownego remontu [29], [44], [51], [239], [221], [KE_016].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Chocianowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w południowej części miejscowości Chocianowice, wśród zabudowań wiejskich oraz w bezpośrednim sąsiedztwie stawu. Na sąsiadującej z kościołem od północnego wschodu działce w latach 50. XX w. zbudowano murowaną świątynię, o znacznie większej powierzchni użytkowej, wskutek czego drewniany zabytek został ustanowiony filią. Teren kościoła jest zadbane i ogrodzony drewnianym płotem wykonanym na kształt ogrodzenia myśliwskiego. Kościół usytuowany jest na działce o nieregularnym kształcie, którą od strony północnej porasta kilka wiekowych drzew.

Architektura i konstrukcja

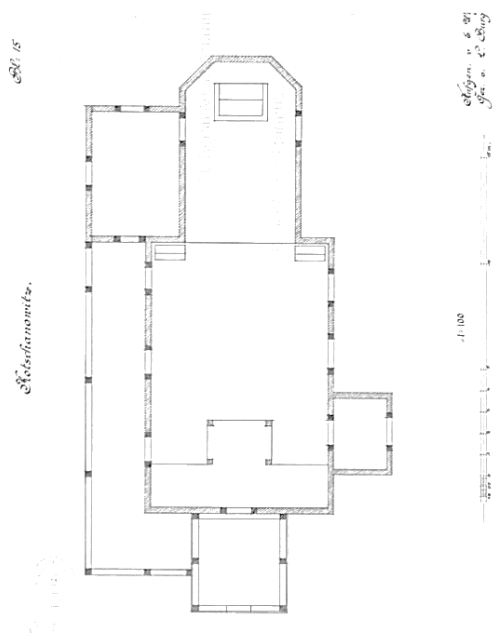
Orientowana świątynia posadowiona jest na betonowej (nawa, prezbiterium) i ceglanej (zakrystia) podmurówce. Kościół zbudowano w zrębowej konstrukcji ścian, z połączeniami belek w węglach na jaskółczy ogon i zakład. Układ funkcjonalny tworzy nawa i wyodrębnione od niej prezbiterium. Do wydzielonego od nawy węższego prezbiterium, zamkniętego trójbocznie, przylega prostokątna zakrystia. Nawę od strony zachodniej poprzedza kwadratowa wieża, a w jej przyziemiu wydzielona została niewielka kruchta z wejściem do wnętrza świątyni. Wieża, o ścianach lekko zwężających się ku górze, w górnej części jest odchylona od szczytowej ściany nawy i nie łączy się z nakrywającym ją dachem. Wieżę, o wysokości niewiele przewyższającej kalenicę dachu nad nawą, nakryto ośmiobocznym, ostrosłupowym, gontowym dachem namiotowym. W górnej części każdej ściany wieży wykonano po 1 otworze wentylacyjnym z drewnianą żaluzją. Dachy nad nawą i prezbiterium są dwudzielne, siodłowe, pokryte gontem. Dach nad prezbiterium jest znacznie niższy w stosunku do dachu nakrywającego nawę, a jego przedłużona północna połać nakrywa również dobudowaną zakrystię. Od strony północnej do boku nawy przylegają otwarte soboty, które wsparto na 6 słupach z mieczowaniem i oddzielnym dachem pulpitem. Dach nad sobotami wykonano na dwóch zróżnicowanych wysokościach – znacznie niższy przy ścianach nawy i zakrystii (nad nim 2 okna) oraz wysoki, podciągnięty pod okap dachu nawy, przy ścianie nawy, w kierunku zachodnim (wieży). W kalenicę dachu nad nawą, pomiędzy 7. a 9. wiązaniem, wpisana została sześcioboczna sygnaturka, którą nakryto gontowym dachem ostrosłupowym. Do południowej ściany nawy, w jej centralnej części, została dobudowana kwadratowa kruchta, mieszcząca boczne wejście do kościoła. Kruchtę nakryto dwuspadowym, gontowym zadaszeniem. Ściany wieży oraz kruchty zostały oszalowane deskami; pozostałe ściany mają odsłoniętą, zrębową konstrukcję, którą wzmocniono lisciami (w ścianie nawy, po 3 od północy i południa oraz 1 od południa i 2 od wschodu w prezbiterium). Kościół doświetlony jest prostokątnymi, zakratowanymi od zewnątrz oknami (nawa, prezbiterium) oraz kwadratowymi oknami (prezbiterium, zakrystia). W ścianie południowej osadzono po 2 okna w nawie oraz prezbiterium, w ścianę wschodnią ujęto kwadratowe okno w prezbiterium i zakrystii, a od północy w zakrystii wpisano kolejne kwadratowe okno oraz 2 prostokątne w nawie. Wewnątrz, w nawie oraz prezbiterium, wykonano stropy płaskie. W prezbiterium stropomalowano na kolor niebieski i ozdobiono polichromią w centralnej części i wydatną fasetą po boku. Przez środek nawy, w osi kościoła, widoczny jest podciąg, po którego obydwu stronach, na stropie, wykonano geometryczną polichromię szablonową. W ścianie tęczowej o prostokątnym wykroju, nieznacznie obniżonym w przejściu pomiędzy nawą a prezbiterium, zamocowano obecnie obustronnie obudowaną belkę tęczową z dekoracją malarską przedstawiającą 2 anioły trzymające rozciągniętą szarfę z napisem: „SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS”. Drewnianą podłogę wykonano na jednym poziomie, bez wyniesionego prezbiterium. Chór muzyczny o prostej linii parapetu wsparto na 4 profilowanych słupach z bocznymi emporami, wybrzuszonymi do wnętrza kościoła.

Wyposażenie

We wnętrzu kościoła zachował się architektoniczny, regencyjny ołtarz główny z 1726 r. Po boku ołtarza wpisane są 2 bramki i rzeźby świętych – Jakuba Starszego, Macieja, Jana Ewangelisty oraz Jana Chrzciciela. W centralnej części ołtarza umieszczony został obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Ołtarz boczny z 1666 r. ozdobiono dekoracją snycerską. Ponadto w kościele zachowały się: regencyjna ambona datowana na 1726 r. z baldachimem, na którym jest rzeźba Chrystusa, chrzcielnica z początku XVIII w., w kształcie rogu obfitości, podtrzymywana przez Anioła z rzeźbioną pokrywą, konfesjonał z XVIII w., ławki z XVII w. i stacje drogi krzyżowej, malowane w stylu ludowym, z XIX w. Organy z końca XVIII w. zostały przeniesione do Muzeum Archidiecezjalnego w Opolu, a część wyposażenia – do nowego, parafialnego kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Chocianowicach.

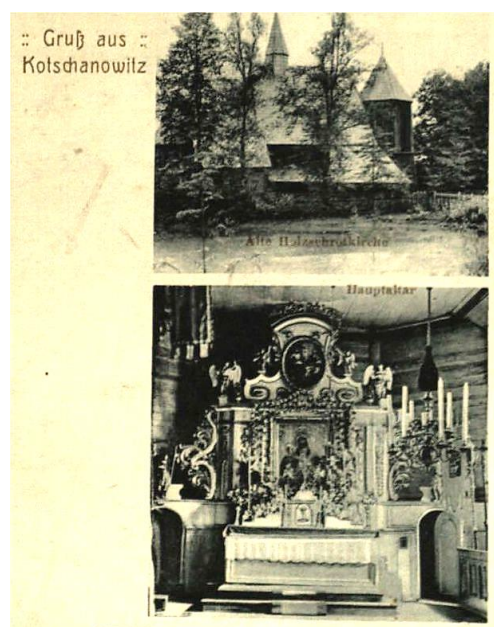
Bibliografia

[16], [29], [44], [68], [215], [221], [239], [401], [KE_016]

Schemat rzutu.

Źródło: <https://polska-org.pl/3725997,foto.html>,
dostęp: 27.12.2018 r.

Pocztówka z widokiem kościoła oraz widok ołtarza głównego.
Źródło: <http://obc.opole.pl/dlibra/docmetadata?id=3394&from=pubstats>,
dostęp: 27.12.2018 r.

Widok kościoła od północy [239]

Widok kościoła od północy [221]

Widok kościoła w Chocianowicach.

Źródło: <https://polska-org.pl/3725989,foto.html>, dostęp: 27.12.2018 r.

Widok ołtarza głównego.

Źródło: <http://www.kosciolydrewniane.pl>, dostęp: 27.12.2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2021 r.

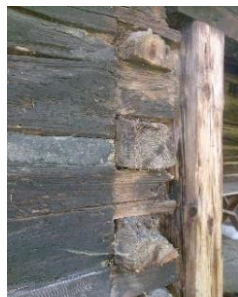
Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kruchty bocznej. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok zrębu ścian. Fotografia własna, 2014 r.

Widok fragmentu południowej ściany prezbiterium. Fotografia własna, 2014 r.

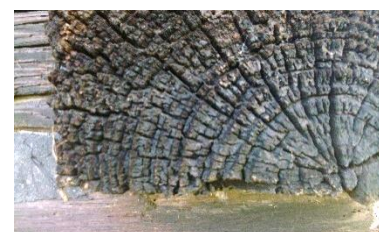
Widok sobót. Fotografia własna, 2014 r.

Widok zrębu ścian. Fotografia własna, 2014 r.

Widok okien doświetlających nawę. Fotografia własna, 2014 r.

Widok fragmentu belki zrębowej. Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

17**ŚW. WAWRZYŃCA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°17'46, E 18°57'46

CHORZÓW

z niem.: KÖNIGSHÜTE

ul. Marii Konopnickiej 29
41-500 Chorzów**województwo:** śląskie**powiat:** chorzowski**gmina:** Chorzów**miasto:** Chorzów

Kościół parafialny

dekanat: Chorzów**archidiecezja:** katowicka1 z 3
w powiecie chorzowskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1938 r.

wpis do rejestru zabytków:

1199/72 z 1972 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

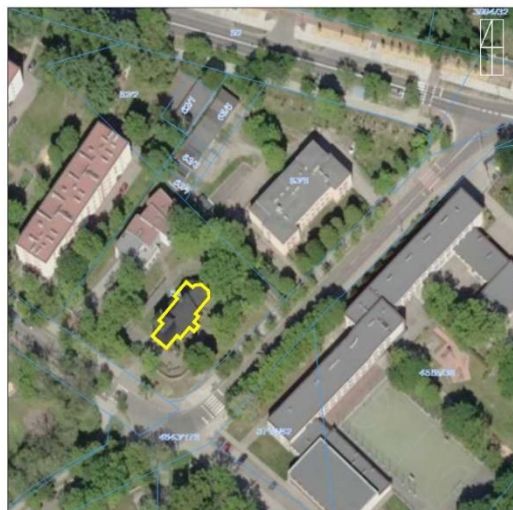
oryginalność obiektu:

relokowany:
1599 / Knurów,
1938 / Chorzówtyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B3**

HISTORIA

Kościół pw. św. Wawrzyńca pierwotnie zbudowano w Knurowie w 1599 r. (data przyjęta na podstawie protokołu wizytacyjnego z 1679 r.). W 1679 r. oraz w latach 70. XX w. kościół został rozbudowany. Knurowski kościół w 1857 r. zyskał wieżę wzniesioną przez cieślę M. Pindura z Chudowa. W 1935 r., po podjęciu decyzji o relokacji kościoła, rozpoczęto prace demontażowe, a w 1938 r. kościół ponownie złożono w obecnym miejscu. Wówczas rekonstrukcją kościoła kierował W. Czeczott, a nadzorował ówczesny wojewódzki konserwator zabytków T. Dobrowolski. W latach 1962–1968 w kościele zrealizowano kompleksowy remont. Wówczas wymieniono podwaliny, ułożono nową podłogę, zmieniono poszycie dachowe oraz wykonano konserwacje portali. W 1976 r. przeprowadzono kolejny, większy remont kościoła, a jego zakres objął wymianę gontu na wieży kościelnej i mniejszej wieżyczce, mieszczącej sygnaturkę. W kolejnych latach sukcesywnie wykonywano niewielkie prace naprawcze (głównie związane z impregnacją oraz instalacją elektryczną, przeciwpożarową oraz antywłamaniową). Na początku XXI w. dokonano licznych wycinek zieleni wysokiej otaczającej kościół [29], [44], [116], [209], [243], [306], [396], [399], [KE_017].

LOKALIZACJA

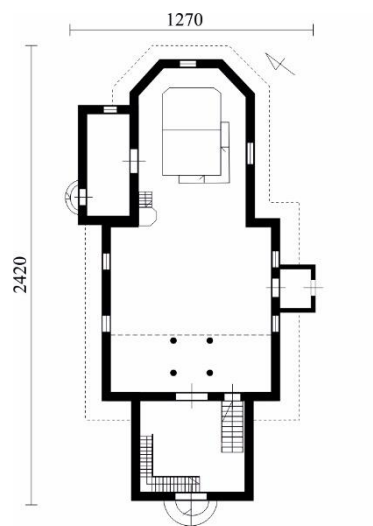

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. św. Wawrzyńca w Chorzowie.

Źródło: www.geoportel.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

0 1 5 10m

Schemat rzutu.

Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest na wzniesieniu, tzw. Górze Wyzwolenia, wśród zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej. Na terenie kościoła nie ma cmentarza. Większość drzew w ostatnich latach sukcesywnie wycięto (2000, 2002, 2003, 2007). Teren kościoła jest zadbany i ogrodzony średniej wysokości kamiennym murkiem. Od frontu zamontowane zostały 2 kute z żelaza bramy.

Architektura i konstrukcja

Kościół nie jest orientowany, zbudowany został w 1938 r. na kamiennej podmurówce, z użyciem 60% drewna pochodzącego z poprzedniego kościoła, wzniesionego w 1599 r., w Knurowie. Jednonawowy, dwudzielny kościół tworzy nawa (8,7 × 8 m) oraz wydzielone od niej węższe, zamknięte trójbocznie prezbiterium (8,3 × 6 m). Ściany zbudowane zostały w konstrukcji zrębowej, z połączeniami w węglach w jaskółczy ogon. Do boku prezbiterium (północny zachód) przylega prostokątna zakrystia, którą nakryto przedłużoną połącją dachu nakrywającego prezbiterium. Nawę kościoła poprzedza wieża, którą wzniesiono na planie kwadratu o boku 5,8 m, w konstrukcji zrębowej w przyziemiu oraz powyżej w konstrukcji słupowo-mieczowej. Wieża o ścianach lekko zwężających się ku górze w górnych partiach ścian nie łączy się ze ścianą szczytową nawy, a nakrywający ją czterospadowy dach namiotowy pokryto gontem. W górnych partiach ścian wieży, tuż pod okapem dachu, wpisane zostały po 2 otwory dzwonowe (wentylacyjne). Kościół nakryty jest dachem dwuspadowym, dwukalenicowym, niższym nad prezbiterium, w całości pokrytym gontem. Więźbę dachową nad nawą wykonano jako wieszarową, dwujętkową, a nad prezbiterium jednojętkową. W kalenicę dachu nad nawą, między 4. a 5. wiązarem, wbudowano sześcioboczną sygnaturkę z cebulastym, gontowym hełmem i oszalowaną deskami latarnią. Do boku nawy (południowy wschód) przylega kwadratowa kruchta z bocznym wejściem do wnętrza kościoła i trójspadowym, gontowym zadaszeniem. Ściany nawy oraz prezbiterium otaczają wydatne przydaszki, powyżej których ściany osłonięto gontem. Poniżej przydaszek konstrukcja ścian jest odsłonięta. Kościół doświetlono prostokątnymi oknami, zakończonymi spłaszczonym łukiem. Otwory okienne wpisane są w bocznych ścianach nawy (po 2), przy czym w północno-zachodniej ścianie nawy okna wykonano dopiero przy rekonstrukcji kościoła w Chorzowie. Ponadto niewielkie okna osadzono w centralnej ścianie prezbiterium, w zakrystii (od północy) oraz w nawie (od wschodu), w celu doświetlenia empory muzycznej. Okna od zewnętrznej strony zabezpieczono dekoracyjną kratą z zadziarami. We wnętrzu stropy wykonano jako płaskie, na jednym poziomie, z patronową polichromią z 1938 r. autorstwa S. Kątskiego. Drewnianą podłogę wykonano bez wyniesionego prezbiterium, jedynie ołtarz główny postawiono na drewnianym, dwustopniowym podeście. Chór muzyczny wsparty jest na 4 okrągłych słupach, ma prostą linię parapetu, z płaskimi płycinami od frontu. Do wejścia na emporę prowadzą jednobiegowe schody, umieszczone w parterze wieży. We wnętrzu nie wykonano belki tęczowej, natomiast ściana tęczowa została wyprofilowana na kształt spłaszczonego łuku wspartego na 2 drewnianych kroksztynach.

Wyposażenie

We wnętrzu kościoła zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). W ołtarzu głównym znajduje się duże tabernakulum oraz wielokrotnie przemalowywany obraz św. Wawrzyńca z XVII w. Ołtarze boczne ustawione są po obydwu stronach, w narożnikach nawy i prezbiterium, przy ścianie tęczowej. Architektoniczne, późnobarokowe formy ołtarzy bocznych przedstawiają Matkę Boską z Dzieciątkiem Jezus (po lewej) oraz św. Barbarę z kielichem, mieczem i palmą męczeństwa (po prawej). Ponadto w kościele zachowała się barokowa ambona z rzeźbami św. Jana Ewangelisty, św. Szczepana i dwóch niezidentyfikowanych świętych, umieszczona w architektonicznym koszu, a także chrzcielnica z bogato zdobioną czaszą i pokrywą z rzeźbiarską sceną Chrztu Chrystusa.

Bibliografia

[29], [44], [51], [90], [99], [116], [170], [208], [209], [243], [306], [398], [KE_017]

Widok kościoła w Knurowie, przed relokacją do Chorzowa.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła w Knurowie, przed relokacją do Chorzowa.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła po relokacji.
Źródło: WUOZ w Katowicach, fotografia z lat 1936–1939 r.

Widok kościoła po relokacji od północnego wschodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach, fotografia z lat 1936–1939 r.

Widok sygnaturki.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium.
Źródło: WUOZ w Katowicach, fotografia z 1957 r.

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium.
Źródło: WUOZ w Katowicach, fotografia z 1957 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2020 r.

Widok fragmentu dachu nakrywającego
kościół. Fotografia własna, 2020 r.

Widok odchylenia konstrukcji wieży
od ściany szczytowej nawy.
Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północy.
Fotografia własna, 2020 r.

Fragment elewacji zachodniej.
Fotografia własna, 2020 r.

Widok kruchty.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

18**ŚW. JÓZEFA ROBOTNIKA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°17'45, E 18°58'25

CHORZÓW

z niem.: KÖNIGSHÜTE

Górnośląski Park
EtnograficznyAl. Wycieczkowa 30
41-500 Chorzów**województwo:** śląskie
powiat: chorzowski
gmina: Chorzów
miasto: ChorzówFilia kościoła parafialnego
pw. św. Wawrzyńca
w Chorzowie**dekanat:** Chorzów
archidiecezja: katowicka**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1997 r.

wpis do rejestru zabytków:

-

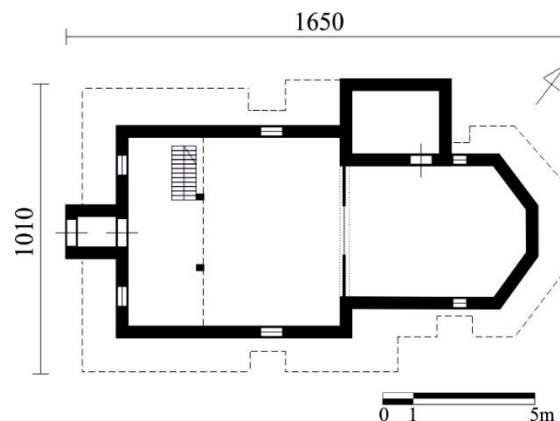
datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**dwukrotnie relokowany:
1791 / Nieboczowy,
1971 Kłokocin,
1997 Chorzówtyp funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

Kościół pierwotnie zbudowano w Nieboczowach, wsi należącej do powiatu wodzisławskiego w 1792 r. (inskrypcja na portalu drzwi między nawą a kruchtą). Kościół ten powstał dzięki rozbudowie istniejącej wówczas kaplicy, którą powiększono o nawę i niewielki przedsionek. W Nieboczowach w 1932 r. zbudowano nowy, murowany kościół, a stara drewniana świątynia użytkowana była okazjonalnie. Decyzja o przeniesieniu kościoła do Kłokocina koło Rybnika okazała się ratunkiem dla niszczonego obiektu. W roku 1972 rozpoczęto prace demontażowe, a kościół ponownie został złożony w nowym miejscu. Sytuacja z Nieboczów powtórzyła się, gdy w pobliżu przeniesionego kościoła w 1995 r. wzniesiono nową świątynię. W 1995 r. rozpoczęto prace inwentaryzacyjne oraz przystąpiono do rozbiórki budowli. Po ponownym montażu kościół pw. św. Józefa Robotnika został ulokowany w Górnośląskim Skansenie Etnograficznym w Chorzowie w 1997 r. Przy każdorazowej relokacji świątyni zdegradowane elementy konstrukcyjne zastępowano nowymi, a do budowy kościoła w Chorzowie użyto zaledwie 30% oryginalnych bierwion, pochodzących jeszcze z kościoła w Nieboczowach [29], [43], [44], [208], [209], [306], [KE_018].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Józefa Robotnika w Chorzowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest na najwyższym wzniesieniu należącym do Górnośląskiego Skansenu Etnograficznego w Chorzowie. Teren, na którym usytuowano kościół, otacza malownicze drewniane ogrodzenie nakryte gontowym daszkiem, z dwudzielną bramą (furtka, brama) z dwuspadowym zadaszeniem, wspartym na 3 słupach z mieczowaniem. W otoczeniu kościoła znajduje się zieleń wysoka, a bezpośrednio na ogrodzonym terenie występuje kilka drzew iglastych (nowe nasadzenia, średniej wielkości).

Architektura i konstrukcja

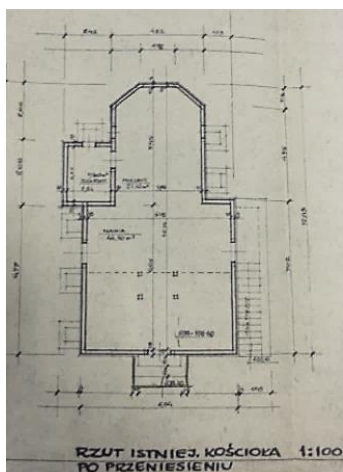
Zachowany po dzisiejsze czasy zabytek w przeszłości dwukrotnie relokowano. W 1971 r. z Nieboczów do Kłokocina (obecnie dzielnicy Rybnika), a w roku 1997 świątynię przeniesiono z Kłokocina w obecne miejsce. Kościół w Chorzowie zbudowano, odwzorowując cechy architektoniczno-konstrukcyjne rozebranego obiektu, a do jego budowy użyto zaledwie 30% oryginalnych bierwion. Świątynię posadowiono na żelbetowych ławach fundamentowych i kamiennej podmurówce. Jednonawową i dwudzielną świątynię o wymiarach 10 × 16,5 m nakryto dwuczłonowym, dwuspadowym, gontowym dachem, który znacznie obniżono nad prezbiterium. Kościół został wzniesiony jako bezwieżowy, natomiast w szczyty dachu nakrywającego nawę oraz prezbiterium nadbudowano 2 sześcioboczne sygnaturki. Wieżyczkę nad nawą wpisano pomiędzy 1. a 3., a nad prezbiterium pomiędzy 3. a 4. wiązarem dachowym. Wieża nad nawą nakryta jest cebulastym gontowym hełmem z latarnią, a hełm wieży nad prezbiterium ma kształt spłaszczonej cebuli i poniżej obudowany został deskami w układzie pionowym. Na szczycie wieżyczki nad nawą zamontowano podwójny krzyż, natomiast szczyt wieżyczki nad prezbiterium zwieńcza metalowy kur. Konstrukcję dachu nad nawą tworzy więźba stolcowo-jętkowa (7 wiązarów) oraz jednojętkowa (4 wiązary) nad prezbiterium. Prezbiterium o wymiarach 5,4 × 4,1 m, zwrócone w kierunku wschodnim, zamknięto trzema ścianami oktagonu. Do jego północnej ściany przylega prostokątna, jednokondygnacyjna zakrystia z pulpitem i wejściem tylko z wnętrza świątyni. Nawa, szersza i wyższa od prezbiterium, została wzniesiona na planie kwadratu o boku 6,6 m, z nadwieszoną w zachodniej ścianie emporą muzyczną. Empora, o prostej linii parapetu, wsparta jest na 2 zachowanych oryginalnych, profilowanych słupach. Wejście na emporę stanowią ustawione w północno-zachodnim narożniku nawy drewniane, drabinkowe schody. Zadbane wnętrze kościoła utrzymane jest w jednakowym stylu. Dwuczłonowość świątyni podkreśla ściana tęczowa o trapezowym wycięciu, z belką tęczową, na której ustawiono krucyfik i figurę Matki Boskiej oraz św. Jana. Podłogę wykonano z drewnianych desek, sytuując prezbiterium o 1 stopień wyżej (16 cm) względem nawy. W przejściu pomiędzy nawą a prezbiterium ustawiono balaski przewiezione z kościoła pw. św. Wawrzyńca w Chorzowie. We wnętrzu kościoła strop wykonano na płasko, na jednakowym poziomie, z wydatnymi fasetami w prezbiterium. Zrębową konstrukcję ścian, o połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon, można zobaczyć podczas bezpośredniej inwentaryzacji. Od zewnątrz konstrukcja ścian jest odsłonięta, a we wnętrzu ściany zostały obudowane deskami w układzie pionowym. Kościół otoczony jest wydatnymi przydaszkami, z 2 wycięciami na okna od strony południowej oraz 1 wycięciem od strony północnej. Niewielkie prostokątne okna są od zewnątrz zakratowane. Kwadratową nawę poprzedza kruchta z daszkiem łączącym się z podcieniami i portalem, w kształcie osłego grzbietu, z datą 1791 r.

Wyposażenie

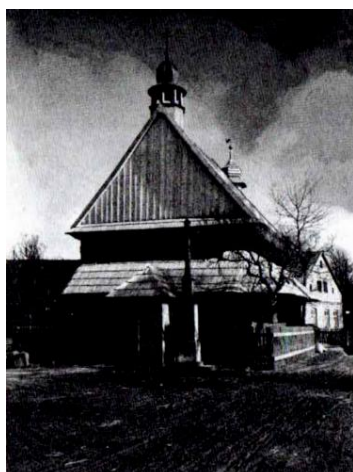
Wnętrze kościoła jest skromne i utrzymane w jednakowym stylu. W kościele zachował się późnobarokowy ołtarz główny, wykonany w 1734 r. W centralnej części ołtarza znajduje się współczesny obraz Wskrzeszenia Piotrowina oraz 2 rzeźby niewiast. Po boku ołtarza umieszczone są 2 kolumny. W kościele nie ma ołtarzy bocznych. Przy ścianie tęczowej ustawiono rzeźby Zmartwychwstałego Pana Jezusa (po lewej) oraz Matki Boskiej (po prawej). Ponadto w kościele zachowały się 2 późnobarokowe rzeźby św. Mikołaja i św. Augustyna oraz ambona barokowa z XVII w., dekorowana malowidłami popiersi ewangelistów. We wnętrzu, przy zakrystii, ustawiona jest ława kolatorska przywieziona z kościoła w Wiśle Wielkiej.

Bibliografia

[29], [43], [90], [209], [221], [230], [243], [306], [351], [401], [407], [KE_018]

Schemat rzutu [351]

a.

b.

Widok kościoła w Nieboczowach:

a. widok kościoła od zachodu [43], b. widok kościoła od wschodu [43]

Widok kościoła w Nieboczowach, przed relokacją do Kłokocina [43]

Kościół w Kłokociniu. Widok od północnego zachodu [208]

a.

b.

Widok kościoła w Kłokociniu, przed relokacją: a. widok kościoła od frontu, b. widok kościoła od północnego wschodu. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła wraz z fragmentem ogrodzenia.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok bramy głównej.
Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widok sygnarek: a. sygnaturka nad prezbiterium, b. sygnaturka nad nawą.
Fotografie własne, 2019 r.

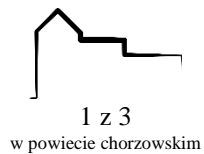
Widok przydaszek: a. przydaszki przylegające do północnej części nawy, b. przydaszki przylegające do południowej części prezbiterium i fragmentu nawy.
Fotografie własne, 2019 r.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

CHORZÓW

z niem.: KÖNIGSHÜTE

Górnośląski Skansen
Etnograficznyal. Harcerska 3F
41-503 Chorzów**województwo:** śląskie
powiat: chorzowski
gmina: Chorzów
miasto: ChorzówKościół ewangelicko-
augsburski**archidiecezja:** katowicka**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****2017 r.****wpis do rejestru zabytków:**

-

datowanie:na podstawie współczesnych
danych techniczny**oryginalność obiektu:**

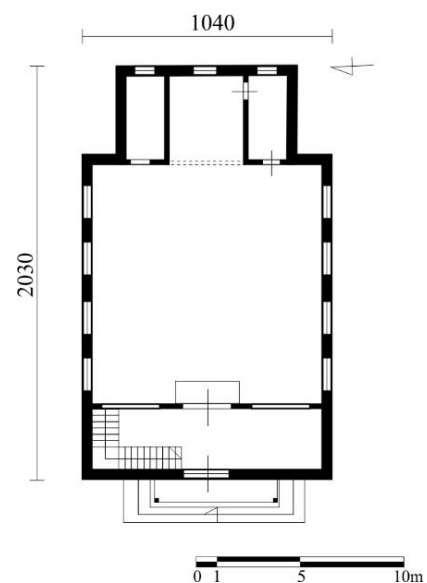
odbudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****F****HISTORIA**

Kościół ewangelicko-augsburski zbudowany został w Bytomiu, w dzielnicy Bobrek, w latach 1930–1932 według projektu K. Nietzcha i wykonany przez firmę Christop & Unmack, z Niesky na Łużycach. Na skutek przemian demograficznych będących konsekwencją działań II wojny światowej, nastąpił spadek liczby parafian, a potrzeba użytkowania wszystkich kościołów należących do wspólnoty ewangelicko-augsburskiej malała. Z czasem zaprzestano użytkować świątynię. W 2011 r. chcąc uratować zabytek planowano rozebrać go i przenieść do Górnośląskiego Parku Etnograficznego w Chorzowie. Zwlekano jednak z pracami demontażowymi i docelową relokacją. W 2014 r. doszło do pożaru, który doszczętnie zniszczył świątynię. Z pożaru ocalał jedynie krzyż zawieszony nad wejściem do kościoła. Świątynię zrekonstruowano w 2017 r. i w tym samym roku oddano ją do użytku [355], [398], [KE_019].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła ewangelicko-augsburskiego w Chorzowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest na terenie Górnosląskiego Parku Etnograficznego w Chorzowie. Teren nie jest ogrodzony. Dzięki lokalizacji w parku kościół otoczony jest wysoką zielenią, nadającą uroku drewnianemu obiektowi. Wejście do kościoła jest wyniesione 3 stopniami, które nakryto niewielkim, pulpitowym, wspartym na 2 słupach zadaszeniem.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowany został od podstaw, na wzór kościoła w Bytomiu, w dzielnicy Bobrek, zniszczonego w 2014 r. przez pożar. Prace nad rekonstrukcją rozpoczęto w 2016 r. i zakończono je w 2017 r., kiedy to oddano obiekt do użytku. Świątynię o długości 20,3 m, szerokości 10,4 m oraz wysokości 12,2 m tworzy prostokątna nawa z wydzielonym od niej węższym prezbiterium, zamkniętym od wschodu ścianą prostą. Obiekt posadowiono na żelbetowym fundamencie z piwnicą mieszczącą 3 pomieszczenia, do których dostęp zapewniają żelbetowe schody zewnętrzne, dobudowane od północnej ściany prezbiterium. Do bocznych ścian prezbiterium (2,2 × 4,8 m) przylegają 2 pomieszczenia (od północy zakrystia, od południa pomieszczenie gospodarcze), które doświetlono od wschodu po 1 dużym, zamkniętym ostrołukowo oknie. Dostęp do obydwu pomieszczeń odbywa się z wnętrza kościoła. Prostokątną nawę doświetlają duże okna zakończone łukiem ostrym (po 4 w bocznych ścianach nawy). Prezbiterium wykonano o 1 stopień wyżej względem nawy. Podłogę ułożono z desek, z wyjątkiem posadzki w przedsionku, którą wykonano z lastrico. Wewnątrz, w ścianie tęczowej, w górnej części odtworzono, na wzór nieistniejącego już kościoła w Bytomiu, napis: „BŁOGOSŁAWIONY NIECH BĘDZIE BÓG I OJCIEC PANA NASZEGO JEZUSA CHRYSZTUSA”. Z przedsionka do wnętrza świątyni prowadzą dwuskrzydłowe drzwi z witrażem. Ponadto w przedsionku wydzielone są dwa pomieszczenia z wejściami od wnętrza przedsionka oraz od nawy. W południowej części przedsionka wydzielono salkę, a w północnej wbudowano dwubiegowe schody prowadzące na chór, który jest umieszczony nad całą powierzchnią przedsionka. Chór muzyczny jest w pełni zabudowany za wyjątkiem ostrołukowego otwarcia z niewielkim występem w centralnej części. Dwukalenicowy dach, wyższy nad nawą, przykryto papą. Jego konstrukcję tworzą wykonane z drewna sosnowego, klejonego 2 pary dźwigarów, o kształcie przypominającym bumerang. Trzecia para dźwigarów została wykonana na wzór pierwotnie zastosowanej konstrukcji nieistniejącego kościoła w Bytomiu-Bobruku. Dźwigary są jednocześnie słupami oraz środkowymi krokwiemi konstrukcji dachu, które połączono w kalenicę drewnianymi, śrubowanymi zwornikami. W kalenicę dachu, tuż nad wejściem, wbudowano czteroboczną, dwuczłonową wieżyczkę. Kwadratowa, dolna część wieżyczki została obudowana listewkami, a nadstawiona węższa konstrukcja, również czteroboczna, dookoła obudowana została drewnianymi żaluzjami. Konstrukcja ścian kościoła wykonana została z nowego materiału i tworzą ją ramy z ukośnymi zastrzałami. Proste elewacje, pozbawione wszelkich detali, wykonano z poziomych desek, połączonych na pióro i wpust. We wnętrzu konstrukcję obiektu również obudowano deskami z ociepleniem wełną mineralną wypełniającą przestrzeń pomiędzy słupami. Kolejno ściany wykończono płytami gipsowo-kartonowymi, które pomalowano na biało.

Wyposażenie

Nad wejściem do kościoła umieszczono ocalały z pożaru krzyż. We wnętrzu według pierwotnego kroju odtworzono krzesła oraz dekorację ściany w prezbiterium. Ołtarz z drewnianą podstawą mensy i krucyfiks został ufundowany przez Zakłady Diakońskie „Ostoja Pokoju” z Miechowic, ambonę ufundowała ewangelicka parafia z Bytomia, a fundatorem chrzcielnicy jest parafia z Zabrze. Ponadto do wystroju kościoła zaliczają się 4 drewniane żyrandole oraz czteroboczna drewniana chrzcielnica.

Bibliografia

[209], [217], [355], [398], [399], [KE_019]

Widok kościoła ewangelicko-augsburskiego w Bytomiu-Bobru [355]

Widok kościoła ewangelicko-augsburskiego w Bytomiu-Bobru [KE_091]

a.

b.

Widok wnętrza kościoła przed pożarem: a. widok w kierunku prezbiterium [355], b. widok w kierunku prezbiterium [355]

Widok kościoła od północy [KE_019]

Widok kościoła od południa [KE_019]

Elewacja północno-wschodnia [KE_019]

a.

b.

c.

Widok kościoła w czasie i po pożarze w Bytomiu-Bobru: a. widok elewacji frontowej w czasie pożaru [402], b. widok elewacji frontowej po pożarze, c. widok wnętrza kościoła po pożarze. Źródło: https://www.luteranie.pl/nawosci/pozar_kosciola_w_bytomiu_bobru,2123.html#!prettyPhoto, dostęp: 31.12.2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji północno-zachodnia. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

20

ŚW. MARCINA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

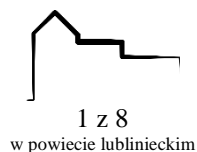
N 50°40'13, E: 18°50'28

CIESZOWA

z niem.: CZIESCHOWA

ul. Kościelna
42-286 Cieszowawojewództwo: śląskie
powiat: lubliniecki
gmina: Koszęcin
wieś: Cieszowa

Kościół parafialny

dekanat: Sadów
diecezja: gliwicka

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1751 r.

wpis do rejestru zabytków:

382/60 z 1960 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

zachowany w oryginale

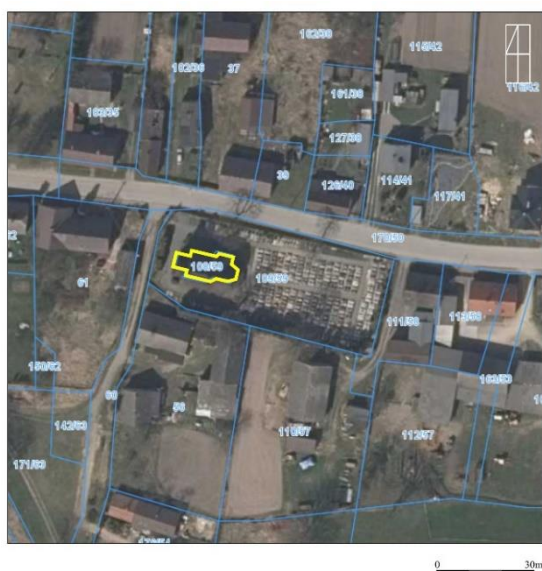
typ funkcjonalno-
przestrzenny:

C

HISTORIA

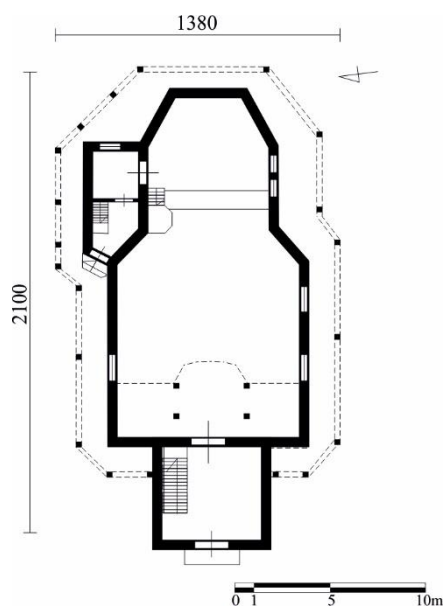
Pierwotnie na terenie obecnego kościoła była zbudowana w 1598 r. protestancka świątynia. Pierwsze wzmianki o istnieniu zachowanego na przedmiotowym obszarze kościoła odnotowano w protokołach wizytacyjnych pochodzących z diecezji wrocławskiej z lat 1679 i 1687. W protokołach tych opisano istnienie kaplicy św. Marcina jako drewnianej budowli mającej wieżę przyłączoną do korpusu nawy. Zapisano również, że kościół małej powierzchni mierzył 19 × 10 łokci, tj. 11,3 × 6,28 m. Obecny kościół pw. św. Marcina zbudowano w 1751 r. Datę budowy kościoła przyjęto na podstawie inwentaryzacji z końca XIX w., wykonanej przez historyka i badacza H. Lutscha. Dobry stan techniczny obiektu zawdzięcza się prowadzonym systematycznie naprawom i konserwacji elementów konstrukcyjnych. Remont, którego zakres objął kompleksowe naprawy podmurówki, sobót, ścian oraz dachu, został przeprowadzony w 1964 r. W tym samym czasie wymieniono podwaliny, część elementów konstrukcji dachu, podłogę oraz stolarkę okiwno-drzwiową. W późniejszych latach systematycznie wykonywano impregnację poszycia dachu oraz ścian kościoła (m.in. w 1999 r., 2001 r., 2012 r. oraz 2018 r.) [29], [44], [187], [224], [306], [390], [KE_020].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Marcina Biskupa w Cieszowej.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest na płaskiej działce w centrum wsi, w otoczeniu zabudowy wiejskiej. Teren kościoła jest ogrodzony. Do pionowych, betonowych słupków zamocowane zostały deski w układzie podłużnym. Całość ogrodzenia nakryto gontowym, jednospadowym daszkiem. W ogrodzeniu zachowano oryginalną bramę (z wyrytą datą 1751), w którą wpisane są dwuskrzydłowe, drewniane drzwi, zakończone łukowo. Nad bramą zamontowano niewielki dwuspadowy daszek, wsparty na 2 słupach, kryty gontem. Na terenie kościoła, we wschodniej części działki, założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu. Zieleń wysoką systematycznie wycinano, m.in. w 2010 r. wycięto 4 wiekowe lipy. Z zieleni wysokiej zachowały się tylko 2 wiekowe drzewa oraz nowe nasadzenia.

Architektura i konstrukcja

Orientowaną świątynię zbudowano na kamiennej podmurówce z zachowanymi oryginalnymi głazami. Ściany kościoła wzniesiono w konstrukcji zrębowej, z połączeniem w węglach na zakład. Jednonawowy, dwudzielny kościół, z nieco węższym od nawy prezbiterium (7,2 × 5,4 m), zamkniętym trójbocznie, nakryto dwuspadowym, jednokalenicowym dachem pokrytym gontem. Wieżbę nad nawą wykonano jako stolcową (7 wiązarów), a w prezbiterium jednojętkową (5 wiązarów). W kalenicę dachu nad nawą wpisana została wieżyczka na sygnaturkę z baniastym hełmem i ośmioboczną latarnią, mieszczącą sygnaturkę z 1763 r. Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna, dwukondygnacyjna zakrystia, z lożą kolatorską na piętrze i zewnętrznymi schodami. Loża kolatorska jest otwarta prostokątnym otworem w stronę prezbiterium. Dwuczłonowość obiektu podkreśla szersza od prezbiterium nawa (8,7 × 8,2 m), z wydatnie ściętymi narożnikami (od wschodu). Nawę poprzedza wieża wzniesiona w konstrukcji słupowej, na planie zbliżonym do kwadratu (4,0 × 4,5 m). Jej proste ściany, bez izbicy oraz z otworami wentylacyjnymi, o ozdobnym wykroju (po 1 w każdej ze ścian) oszalowano deskami wraz z olistwowaniem spoin. Wieżę nakryto ośmiobocznym, baniastym hełmem wpisanym w czterospadowe zadaszenie. W konstrukcję hełmu wieży wbudowano sześcioboczną latarnię zwieńczoną cebulastą kopułką z iglicą oraz z kulą i krzyżem na szczycie. Kościół otoczony jest otwartymi sobotami, których słupy oparte są na belce podwalinowej. Ściany nawy i prezbiterium powyżej sobót osłonięto gontem, a poniżej sobót konstrukcja ścian jest odsłonięta. We wnętrzu konstrukcja ścian nie została obudowana, dzięki czemu można zaobserwować sposób połączenia belek w węglach. Bierwiona pozostawiono w naturalnym kolorze drewna. Wewnątrz stropy wykonano jako płaskie, z wydatną fasetą w prezbiterium oraz podciągami w osi nawy. Poziom drewnianej podłogi zróżnicowano w części prezbiterium, wynosząc je o 1 stopień względem nawy (16 cm). Chór muzyczny o prostej linii parapetu, z łukowo wybrzuszonym występem w centralnej części, wsparto na 4 profilowanych słupach. Parapet chóru na całej płaszczyźnie jest płycinowy, zakończony deską o ozdobnym wykroju. Kościół doświetlony jest prostokątnymi oknami zwieńczonymi spłaszczonym łukiem (od południa po 2 okna w prezbiterium oraz w nawie, od północy 1 w nawie). Ponadto okna o zróżnicowanej wielkości oraz kształcie ujęto od wschodu i zachodu (po 1 oknie doświetlając zakrystię oraz lożę kolatorską), a w zachodnią elewację wieży wpisano 3 otwory w kształcie czteroliścia (charakterystyczne dla powiatu lublinieckiego i oleskiego). Konstrukcję kościoła w przeszłości wielokrotnie impregnowano. Obecnie dzięki należytej opiece stan techniczny świątyni można określić jako bardzo dobry. Do dzisiaj w kościele zachowała się większość oryginalnych elementów konstrukcyjnych.

Wyposażenie

We wnętrzu zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). Ołtarz główny jest neogotycki, z obrazem św. Marcjana w centralnej części. Po obydwu stronach obrazu, w architektonicznej obudowie, ustawiono figury św. Jana Nepomucena (po lewej) oraz św. Walentego (po prawej). Ołtarz boczny lewy, z obrazem Świętej Rodziny, jest prostokątnie obramowany, z kartuszem herbowym w zwieńczeniu. W centralnej części ołtarza bocznego prawego znajduje się obraz wizji św. Antoniego. Obraz ten ujęto w prostokątną ramę, o spłaszczonym łuku, ze zwieńczeniem herbowym kartuszem. Ponadto w kościele zachowała się barokowa ambona z obrazem Trójcy Świętej i tablicami dziesięciu przykazań Bożych, konfesjonał z 1815 r. oraz barokowe organy z drugiej połowy XVIII w., wykonane przez G.W. Scheffera z Brzegu. W świątyni znajduje się krypta ze szczątkami rodzin właścicieli wsi.

Bibliografia

[2], [29], [44], [70], [71], [187], [209], [224], [306], [390], [KE_020]

Elewacja północno wschodnia [187]

Widok kościoła od południowego wschodu [KE_020]

a.

b.

c.

d.

Widok kościoła w Cieszowej: a. widok kościoła od południowego zachodu, b. widok fragmentu ogrodzenia wraz z fragmentem północnej elewacji kościoła, c. widok fragmentu południowej elewacji kościoła d. widok fragmentu południowo-wschodniej elewacji kościoła. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej, c. widok ołtarza głównego. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu elewacji południowej. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu sobót. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu wieży. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY
21

WEZWANIE
ŚW. ANNY

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°42'51, E 17°54'09

CZARNOWĄSY
z niem.: CZARNOWANZ
DW 454,
45-125 Czarnowąsy

województwo: opolskie
powiat: opolski
miasto: Opole
dzielnica: Czarnowąsy

Filia kościoła parafialnego
pw. Bożego Ciała
i św. Norberta w Opolu-
Czarnowąsach

dekanat: Siołkowice
diecezja: opolska

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

2007 r.

wpis do rejestru zabytków:

-

datowanie:

na podstawie współczesnych
danych techniczny

oryginalność obiektu:
odbudowany

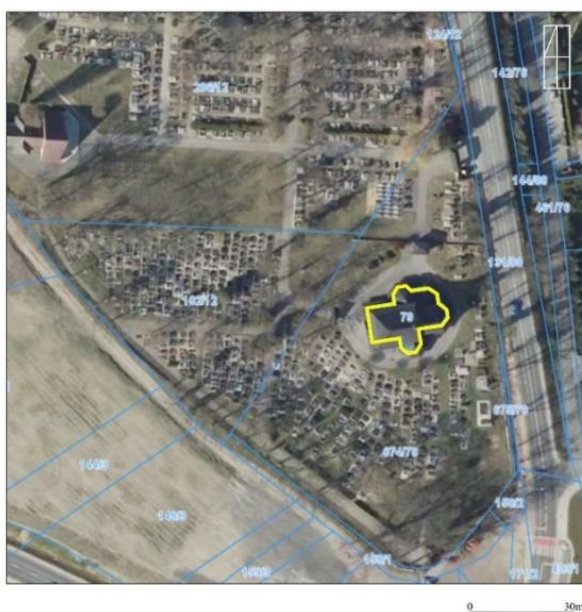
typ funkcjonalno-
przestrzenny:

D

HISTORIA

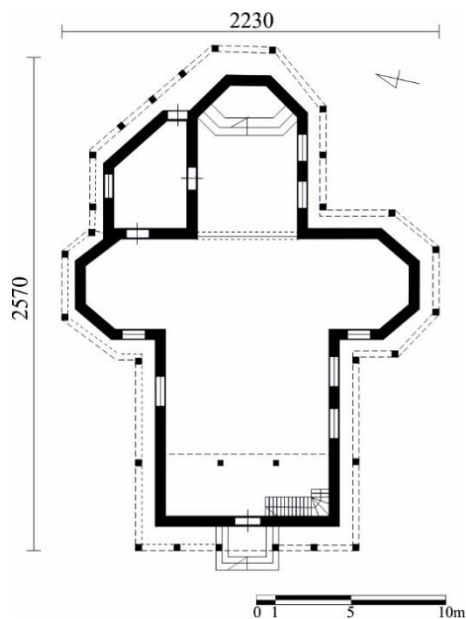
Obecny kościół pw. św. Anny został ulokowany w miejscu poprzedniej świątyni, doszczętnie zniszczonej w pożarze w 2005 r. Oryginalny kościół został wzniesiony całkowicie z drewna, jako bezwieżowy, jedynie z wieżyczką na sygnaturkę. Kościół ten wzmiankowany był w protokole wizytacyjnym w 1687 r. Na przełomie lat 1687/1688 z inicjatywy proboszcza B. Gerberta kościół został rozbudowany przez cieślę K. Młeńskiego z Poręby. Świątynię kompleksowo remontowano m.in. w latach 1772, 1901, 1930 oraz w 1958 r. W 2005 r. kościół został podpalony, na skutek czego obiekt całkowicie spłonął. W 2007 r. świątynię od podstaw odbudowano zachowując formę i cechy stylowe poprzedniej świątyni. Nowa świątynia zbudowana została w technologii murowanej, a jej ściany jedynie od zewnątrz obudowano gontem. Pomimo zmiany konstrukcji kościół ujęto w zestawieniu z uwagi na fakt, że jest on wierną kopią oryginalnego obiektu [29], [44], [56], [KE_021].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Anny w Czarnowąsach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest na płaskiej działce w centrum miejscowości. Cmentarz, który otacza świątynię, wielokrotnie powiększono o tereny do niego przylegające, w 1934 r. – o 1,8 ha. W latach 1982–1983 do cmentarza dołączono kolejne 2,5 ha terenów do niego przylegających. Kościół ogrodzony jest kamiennym murem z gontowym daszkiem jednospadowym. Od frontu wykonano trójdzielną bramę (furtka, brama, furtka), o współczesnej formie z gontowym daszkiem wspartym na 2 słupach. Na terenie kościelnym, tuż przed elewacją frontową, wykonano wolnostojącą, drewnianą bramę poprzedzającą wejście do świątyni. Bramę tę wsparto na 2 słupach z mieczowaniem i nakryto czterospadowym zadaszeniem pokrytym gontem.

Architektura i konstrukcja

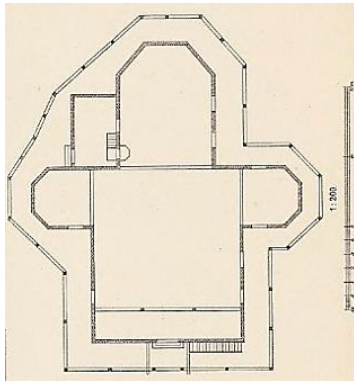
Kościół został odbudowany na wzór obiektu zniszczonego na skutek pożaru w 2005 r., w niemalże identycznym kształcie, lecz odmiennej konstrukcji. Odbudowany kościół swoim układem różni się od oryginalnego obiektu brakiem niewielkiego przedsionka i przylegających do niego, obudowanych, zewnętrznych schodów. Ponadto projekt budowlany opracowany przez J. Olenieckiego zakładał wykonanie strzelistych dachów nad bocznymi kaplicami, a nie zaokrąglonych (jak było we wcześniejszej świątyni). Nawę orientowanego kościoła zbudowano na planie zbliżonym do kwadratu, z nieco węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Do północnej ściany prezbiterium przylega jednokondygnacyjna, prostokątna zakrystia z dwupołaciowym, gontowym zadaszeniem. Po obydwu stronach bocznych ścian nawy wydzielono 2 kaplice tworzące transept, o ścianach zamkniętych trójbocznie. Prezbiterium wyraźnie jest wydzielone od nawy. Podłogę (strop betonowy) wykonaną z płyt kamiennych w części prezbiterium wyniesiono względem nawy o 3 stopnie (ok. 70 cm). W ścianę tęczową, w kształcie łuku pełnego, wbudowana została belka tęczowa z krucyfiksem i Grupą Ukrzyżowania. We wnętrzu ściany pokryto polichromią szablonową, nawiązującą do dawnej, zdobiącej kościół przed pożarem. Stropy nad prezbiterium, nawą oraz kaplicami bocznymi wykonano jako płaskie, w konstrukcji stalowej. Chór muzyczny o prostej linii parapetu, z płycinami od zewnętrznej strony, wsparto na 2 żelbetowych słupach. Do wejścia na chór prowadzą zabiegowe schody, umieszczone w południowo-wschodnim narożniku nawy. Strop chóru muzycznego wraz ze schodami na niego prowadzącymi wykonano z żelbetu. Kościół zbudowano jako bezwieżowy, o dachu jednokalenicowym, dwuspadowym nad nawą i prezbiterium oraz czterospadowym nad kaplicami. Zakrystię nakryto dachem pulpitowym. Świątynię otaczają otwarte soboty, wsparte na słupach z mieczowaniami. Dachy oraz ściany powyżej sobót są pokryte gontem. Ocena konstrukcji ścian kościoła z uwagi na jej obustronne obudowanie nie jest możliwa w bezpośredniej inwentaryzacji. Zewnętrzne ściany świątyni obudowano gontem, a poniżej sobót deskami, imitując zrębową konstrukcję. Ściany we wnętrzu kościoła obudowano deskami w układzie poziomym. W kalenicę dachu nad nawą (pomiędzy 4. a 6. wiązarem) wpisana jest sześcioboczna sygnaturka z latarnią i cebulastym hełmem. Dach zbudowano w konstrukcji stalowej z 9 wiązarów w kształcie trójkąta zamkniętego z jętką. W narożnikach szczytu dachu nad nawą i prezbiterium (na wzór poprzedniej świątyni) zamontowano podwójne krzyże. W elewacji zachodniej, pomiędzy zadaszeniem sobót, ujęto główne wejście do wnętrza świątyni, które nakryto dwuspadowym, gontowym zadaszeniem. Powyżej sobót w elewacji kościoła ujęto sporej wielkości okna. Prostokątne okna zakończone spłaszczonym łukiem wbudowano w ściany nawy (po 1 od północy, 2 od południa) oraz w prezbiterium (2 od południa). Kaplice boczne doświetlone są oknami o dekorowanym kształcie, na wzór okien z nieistniejącego kościoła. Nowy, zrekonstruowany kościół został ponownie oddany do użytku w 2007 r. Świątynia ta, choć zbudowana została w technologii monolitycznej (posadowienie), murowanej (ściany) i stalowej (dach) prezentuje typowe cechy architektoniczne górnosląskiego budownictwa sakralnego.

Wyposażenie

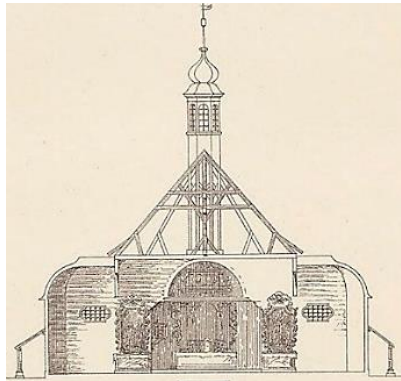
Ołtarz główny stylizowany jest na okres baroku. Większość wyposażenia z poprzedniego kościoła nie zachowała się. Ocalało jedynie tabernakulum wraz z dwoma kielichami, metalowe wazony, świeczniki, kraty oraz mocno zniszczona przez ogień chrzcielnica. Wnętrze kościoła nie ma obecnie cech zabytkowych. Ponadto zachowała się figura św. Barbary, którą poddano konserwacji. Tablice drogi krzyżowej są całkowicie współczesne (dawne pochodziły z XVIII wieku). W miejsce zniszczonych ołtarzy bocznych pojawiły się nowe – jeden poświęcony papieżowi, Janowi Pawłowi II, a drugi Miłosierdziu Bożemu.

Bibliografia

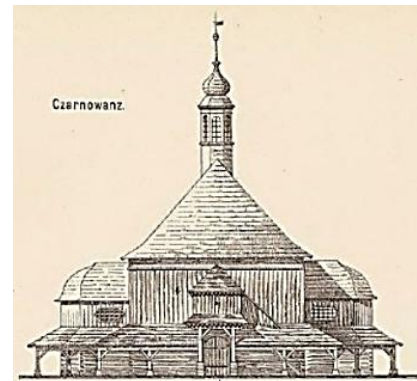
[16], [29], [44], [56], [239], [291], [306], [378], [KE_021]

Schemat rzutu [44]

Schemat przekroju poprzecznego [44]

Elewacja zachodnia [44]

Widok kościoła od zachodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

Widok kościoła od północnego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północy [56]

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium
i północnej kaplicy bocznej [56]

a.

b.

c.

Widok kościoła podczas pożaru z 19.08.2005 r.: a. widok od zachodu, b. widok od północy, c. widok od zachodu.
Źródło: <https://polska-org.pl/866272.foto.html?idEntity=524740>, dostęp: 09.01.2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

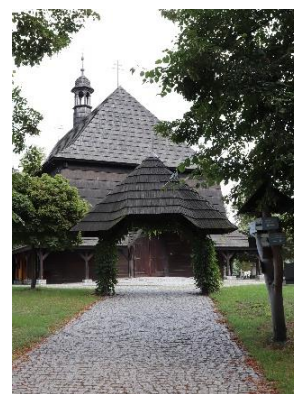
Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok fragmentu kaplicy północnej.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok wolnostojącej bramy.
Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

22**ŚW. MARCINA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°58'11, E 18°59'07

ĆWIKLICE

z niem.: CWIKLITZ

ul. Zawadzkiego 9,
43-229 Ćwiklice**województwo:** śląskie
powiat: pszczyński
gmina: Pszczyna
wieś: Ćwiklice

Kościół parafialny

dekanat: Miedzna**archidiecezja:** katowicka

1 z 7

w powiecie pszczyńskim

INFORMACJE WSTĘPNE**data budowy obiektu:****1466 r.****wpis do rejestru zabytków:****432/60 z 1960 r.****datowanie:**na podstawie badań
dendrochronologicznych**oryginalność obiektu:**

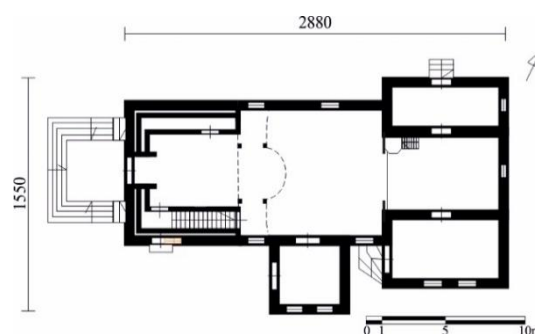
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****E****HISTORIA**

Obecny kościół został zbudowany w miejscu poprzedniej świątyni. Nawę i prezbiterium kościoła wzniesiono w 1466 r., a wieżę w 1658 r., co zostało potwierdzone badaniami dendrochronologicznymi przeprowadzonymi w 2012 r. przez A. Koniecznego. Do czasu poznania wyników badań wieku drewna we wszelkich dokumentach i literaturze datę budowy kościoła podawano na przełom XVI i XVII w. Zachowana świątynia w przeszłości była wielokrotnie rozbudowywana. W 1775 r. (lub w 1779 r.) zbudowana została wieżyczka na sygnaturkę, a w 1782 r. oszalowano ściany kościoła (z obydwu stron). W 1837 r. hełmy wieży i mniejszej jej formy pokryto nowym gontem. W 1894 r. wieża kościoła została znacznie poszerzona. Wówczas dobudowano do niej pomieszczenie gospodarcze oraz klatkę schodową prowadzącą na emporę muzyczną, a także piętro wieży. W tym samym czasie rozbudowano południową stronę kościoła, dobudowując do nawy kruchtę, a do prezbiterium – zakrystię. W 1939 r. podczas działań wojennych zestrzelony został hełm wieży, który odbudowano w 1947 r. W połowie XX w. w kościele zostały przeprowadzone kompleksowe remonty, których zakres objął ułożenie nowej podłogi w wieży, wykonanie instalacji elektrycznej, impregnację ścian (1964 r.) oraz zamianę zdegradowanych desek stropowych na nowe (1979 r.). W 2010 r. kościół ucierpiał na skutek powodzi (zniszczenie podwalin i posadzki). Podczas prac naprawczych odkryta została krypta umieszczona pod ołtarzem. Największy zakres prac remontowych wykonano w latach 2012–2016. Wówczas wymieniono belki podwalinowe na ławy żelbetowe, zastąpiono zdegradowane elementy konstrukcji dachowych nowymi, a stare poszycie dachu nowym gontem, odbudowano zakrystię, wyremontowano emporę, wykonano betonową podłogę, odrestaurowano wieżę, wraz z wykonaniem nowego szalunku, podłogę przykryto drewnianymi deskami (2014), dokonano konserwacji desek stropowych (2015), odbudowano parapet empory i strop w prezbiterium (2016) [59], [231], [KE_022].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Marcina w Ćwiklicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano na niewielkim wzniesieniu, w południowej części wsi Ćwiklice. Otacza ją cmentarz parafialny z wiekowymi nagrobkami, który nadal pozostaje w bieżącym użytkowaniu. Teren w całości jest ogrodzony mурowanymi z cegły, otynkowanymi słupami, pomiędzy które zamontowano szerokie, poziome deski, osłonięte gontowym zadaszaniem. W słupy, od zewnętrznej strony, wpisano płaskorzeźby świętych, a od wewnętrznej strony kościoła umieszczono stacje drogi krzyżowej. Wiekowa wysoka zieleń zachowała się głównie wzdłuż ogrodzenia.

Architektura i konstrukcja

Kościół datowany jest na rok 1466 (nawa, prezbiterium) i 1658 (wieża). Wyniki badań wieku drewna z 2012 r. wykazały, że drewno użyte do budowy ścian nawy oraz prezbiterium pochodzi z połowy roku 1642, a drewno więźby dachowej pozyskiwano na przełomie lat 1464/1465 oraz 1465/1466. Kościół był pierwotnie posadowiony na głazach i dębowych peckach. Obecnie świątynia posadowiona jest na żelbetowych fundamentach, obłożonych dookoła kamieniami (wymiana fundamentów w latach 2012–2013). Ściany kościoła wykonano w konstrukcji zrębowej, z połączeniami bierwion w węglach na zakład. W celu powiększenia powierzchni użytkowej oraz wkomponowania empory w 1937 r. wycięto 80% dolnej ściany nawy od strony zachodniej. Wykonano wówczas dodatkową konstrukcję, zapewniającą większą stabilność ścian. Do wydzielonego od nawy węższego prezbiterium (7,8 × 5,6 m), zamkniętego ścianą prostą, od północy i południa przylegają dwie prostokątne, jednokondygnacyjne zakrystie. Prezbiterium jest wyniesione od nawy o 1 stopień, na którym ustawiono niewielkie balaski. Dach kościoła jest dwuspadowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium, z więźbą storczykową. Pozostałe dachy wykonano jako: pulpitowy nad zakrystiami, dwuspadowy nad kruchtą, a nad głównym wejściem do wnętrza kościoła wykonano trójspadowe zadaszanie. Wieża bez izbicy wzniesiona została w konstrukcji szkieletowej. Od północy dobudowano do niej pomieszczenie gospodarcze, a od południa wydzielono klatkę schodową. Ściany wieży są proste, z otworami dzwonowymi (po 2 w każdej ścianie, osłonięte małym zadaszaniem). Wieżę nakryto gontowym hełmem cebulastym z ośmioboczną latarnią, nad którą wznosi się mniejsza kopułka z iglicą i krzyżem na szczycie. W kalenicę dachu nad nawą (pomiędzy 6. a 8. wiązarem), wbudowano sześcioboczną wieżyczkę na sygnaturkę, zwieńczoną cebulastym hełmem z sześcioboczną latarnią. Wewnątrz stropy są dekorowane iluzjonistyczną, kasetonową polichromią i wykonane zostały jako płaskie. Ściana tęczowa, o półkolistym wykroju, nie ma belki tęczowej. Polichromia została wykonana na wszystkich ścianach prezbiterium oraz nawy. Chór muzyczny o prostej linii parapetu, z lekkim, półokrągłym wybrzuszeniem, w centralnej części wsparty jest na 4 słupach (2, bliżej prezbiterium, są ozdobione głowicami). Tralkowy parapet chóru zrekonstruowano na wzór poprzedniego w 2016 r. Świątynia doświetlona jest oknami o zróżnicowanej formie i kształcie. Większe, prostokątne okna zamknięte spłaszczonym łukiem z witrażami zamontowano w południowej (2 okna) i północnej (1 okno) ścianie nawy oraz w prezbiterium (1 niewielkie okno). W zakrystii, przylegającej do południowej ściany nawy, od południa wpisano 2 większe, prostokątne okna, a północną zakrystię doświetlono małymi oknami ujętymi we wschodniej i północnej ścianie. Ponadto okna umiejscowiono w klatce schodowej na emporę (1 większe, prostokątne okno), kruchcie przylegającej do nawy (2 większe, prostokątne okna) i kilka mniejszych w ścianie nawy. Drzwi zewnętrzne zamocowane są we frontowej elewacji wieży (dwuskrzydłowe) i w południowej ścianie wieży (jednoskrzydłowe). Ponadto oryginalne, ozdobione okuciami drzwi zachowały się w kruchcie, przylegającej do południowej ściany nawy oraz do południowej i północnej zakrystii. W 2016 r. w kościele zamontowano instalację przeciwpożarową.

Wyposażenie

W kościele zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). Tryptyk (w ołtarzu głównym) przedstawia w centralnej części Matkę Boską z Dzieciątkiem, św. Marcinem (po lewej) i św. Stanisławem (po prawej). Po bokach na awersie lewego skrzydła namalowano św. Pawła, św. Piotra, św. Barbarę oraz św. Katarzynę, a na awersie prawego skrzydła – św. Jana Chrzciciela, św. Jakuba Starszego, św. Dorotę oraz św. Małgorzatę. Malowidła na rewersie tryptyku wymagają renowacji. Ponadto w kościele zachowała się m.in. barokowa ambona (bez baldachimu), chrzcielnica, gotyckie skrzydło drzwiowe z okuciami, feretrony, witraż nad wejściem do południowej zakrystii, przedstawiający Trzech Króli, oraz rzeźba św. Michała Archaniola, umieszczona nad głównym wejściem do kościoła. W świątyni na szczególną uwagę zasługują barokowe polichromie.

Bibliografia

[2], [59], [91], [92], [149], [150], [209], [229], [231], [243], [409], [KE_022]

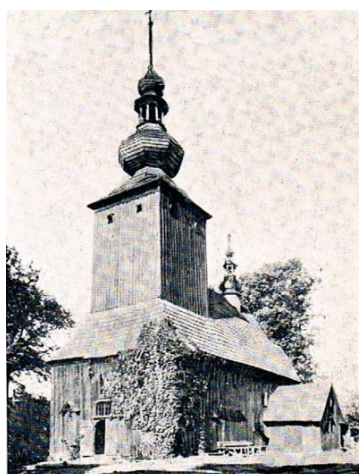
Widok kościoła od południowego zachodu [KE_022]

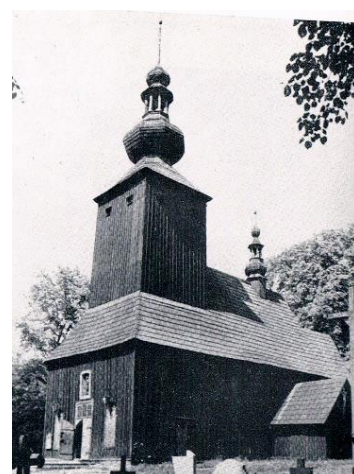
Widok kościoła: a. widok od zachodu, b. fragment elewacji południowo-wschodniej.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

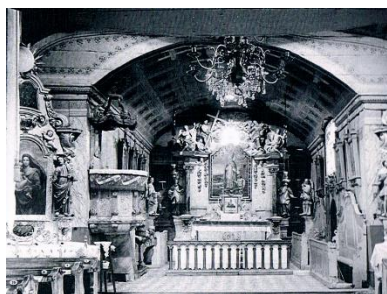
Widok kościoła od północy [349]

Widok kościoła od południowego zachodu [59]

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

Widok wnętrza w kierunku prezbiterium [231]

Widok wnętrza w kierunku empyry muzycznej [231]

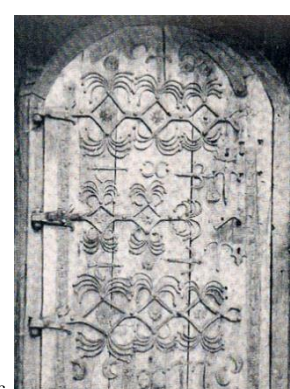
Widok wnętrza, ambona oraz ołtarz boczny [231]

a.

b.

c.

Wyposażenie kościoła pw. św. Marcina w Ćwiklicach: a. tryptyk z XV w. [59], b. ołtarz boczny z XVIII w. [59], c. drzwi do kaplicy z okuciami [239]

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

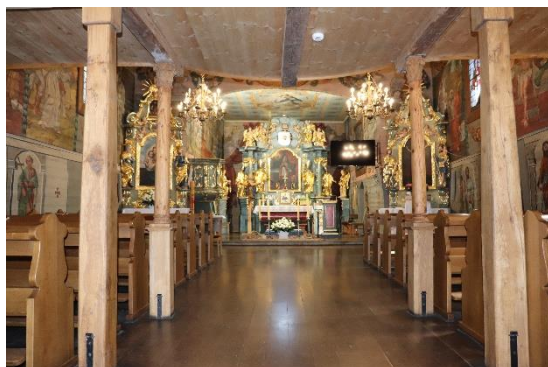
Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok wieży.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

23**ŚW. WALENTEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°43'44, E: 18°26'23

DOBRODZIEN

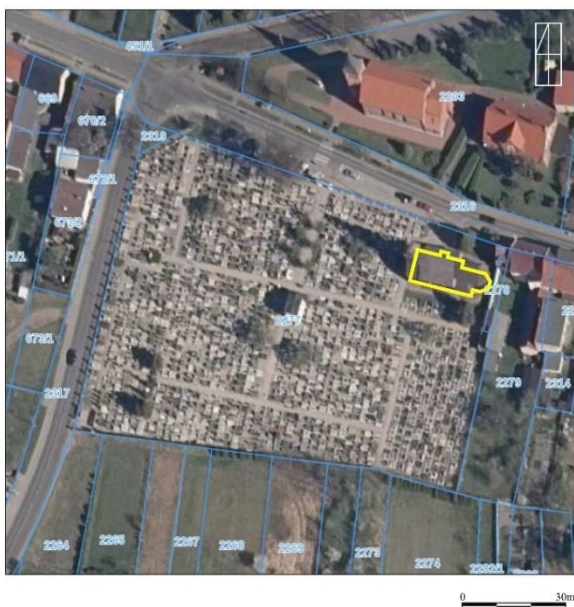
z niem.: GUTTENTAG

ul. Księdza Gładysza
46-380 Dobrodzień**województwo:** opolskie**powiat:** oleski**gmina:** Dobrodzień**miasto:** DobrodzieńFilia kościoła parafialnego
pw. św. Marii Magdaleny
w Dobrodzieniu**dekanat:** Dobrodzień**diecezja:** opolska1 z 14
w powiecie oleskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1630 r.****wpis do rejestru zabytków:****74/78 z 1978 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**

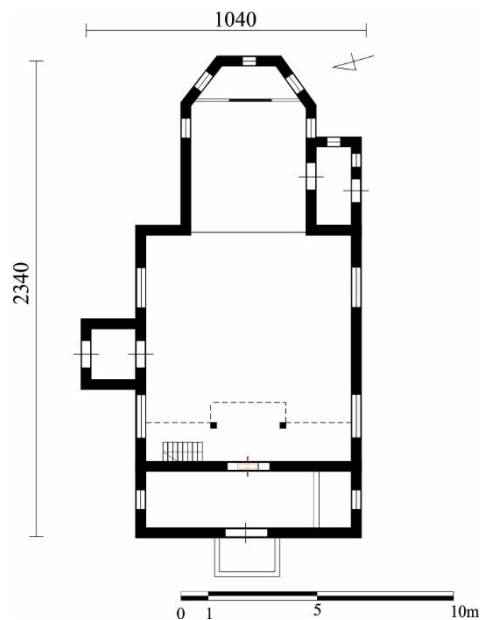
zachowany w oryginale

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B3****HISTORIA**

Obecny kościół został zbudowany w miejscu wcześniejszego, również drewnianego kościoła, który uległ zniszczeniu w czasie wojny trzydziestoletniej (1618–1648). Zachowaną po dzisiejsze czasy świątynię wielokrotnie remontowano. W 1846 r. miał miejsce pożar, który strawił niemal wszystkie budynki miasta, natomiast kościół św. Walentego cudem ocalał. Podczas II wojny światowej budowla została uszkodzona na skutek ostrzału wojsk radzieckich. W kolejnych latach z inicjatywy mieszkańców kościół wyremontowano, usuwając szkody spowodowane działaniami wojennymi. W 1955 r. w kościele przeprowadzono kompleksowy remont, którego zakres objął wymianę niektórych elementów konstrukcji dachowej, wzmocnienie konstrukcji ścian, a także naprawę podmurowania. Historii kościoła sporo uwagi poświęcił w swoich publikacjach regionalny historyk Paweł Mrozek, członek Międzygminnego Towarzystwa Regionalnego Dobrodzień-Zębówice [29], [51], [113], [187], [401], [KE_023].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Walentego w Dobrodzieniu.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół cmentarny zbudowany został w Dobrodzieniu przy ul. Księdza Gładysza, stanowiącej główną drogę komunikacji kołowej. Na terenie kościelnym założono cmentarz (od południa i wschodu), na którym pochowani są m.in. księża parafii. Cmentarz jest w bieżącym użytkowaniu. Kościół wraz z przylegającym do niego cmentarzem ogrodzony jest mурowanymi słupkami, do których zamontowano metalowe przęsła. W bezpośrednim sąsiedztwie świątyni występują pojedyncze drzewa liściaste oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. Obecnie kościół należy do parafii Marii Magdaleny w Dobrodzieniu i otwierany jest tylko okazjonalnie.

Architektura i konstrukcja

Orientowany kościół jest zbudowany na kamiennej podmurówce, w konstrukcji zrębowej, którą obustronnie obudowano (od zewnątrz gontem, we wnętrzu deskami w układzie poziomym). Świątynia jest jednonawowa, z wydzielonym od nawy węższym, zamkniętym trójbocznie prezbiterium. Do prezbiterium od strony południowej przylega prostokątna zakrystia, a od północy do boku nawy dobudowana została niewielka kwadratowa kruchta z dwuspadowym dachem i wysuniętym okapem w części frontowej. Dach kościoła jest dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium, w całości pokryty gontem. Zakrystia nakryta jest przedłużoną południową połąką dachową nad prezbiterium. Do szczytowej, zachodniej ściany nawy przylega czteroboczna wieża, w której przyziemiu wydzielono szerszą, prostokątną kruchtę z wejściem do wnętrza kościoła. Wieżę wzniesiono w konstrukcji słupowej, której ściany w parterze są równe szerokości nawy, a na poziomie drugiej kondygnacji jej szerokość jest zredukowana pupitowymi zadaszeniami w kierunku północnym i południowym. Powyżej, ściany wieży są lekko zbieżne które zwieńcza baniasty, ośmioboczny hełm z latarnią, kulą i iglicą na szczycie. W górnych partiach wieży wbudowano duże powierzchnie prostokątne otwory dzwonowe (po 1 w każdej ścianie), które osłonięto drewnianymi żaluzjami. Prezbiterium nakryte jest pozornym sklepieniem kolebkowym, natomiast w nawie strop wykonano jako płaski. Część profanum od części sacrum oddziela ściana tęczową o spłaszczonym, łukowym wykroju, bez belki tęczowej. Podłogę ułożono na jednym poziomie z drewnianych desek. Ołtarz główny ustawiono na niewielkim podwyższeniu (1 stopień o wysokości 12 cm). Za stołem ołtarzowym, w zamknięciu prezbiterium, umieszczono późnobarokowy architektoniczny ołtarz z dwiema bramkami. Ściany kościoła od zewnątrz obudowano gontem, a od wewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym. Chór muzyczny o prostej linii parapetu z wyraźnym występem w centralnej części wsparto na 2 profilowanych słupach i dostępem drewnianymi, drabinkowymi schodami ulokowanymi w północno-zachodnim narożniku nawy. Parapet empory od frontu ozdobiono dekoracją geometryczną z płycin, a w jego dolnej części zostały zamontowane dekorowane, koronkowe, drewniane listwy. Kościół jest dobrze doświetlony oknami zamkniętymi łukiem segmentowym. W ścianach nawy, po obydwu stronach, osadzone zostały po dwa okna. Prezbiterium doświetlono trzema oknami, osadzonymi w północnej ścianie (jedno okno) oraz w bocznych ścianach je zamykających. Ponadto okna ujęto w boczne ściany przedsionka wydzielonego w przyziemiu wieży (po jednym prostokątnym wykroju). Zakrystia doświetlona została dwoma niewielkimi kwadratowymi oknami, które wbudowano od północy oraz od wschodu. Wszystkie okna zostały zabezpieczone od zewnątrz kratami. Portal do zakrystii zamknięto łukiem spłaszczonym, w którym zamontowano XVIII-wieczne, jednoskrzydłowe drzwi z dekoracją z listew, zdobionych w centralnej części motywem płomienia.

Wyposażenie

W kościele zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). Ołtarz główny jest barokowy (z 1644 r.); został on ufundowany przez dawnego właściciela wsi A.W. Dobrodzieńskiego. Architektoniczny ołtarz główny, z obrazem w centralnej części i 2 kolumnkami oraz dwiema bramkami, zwieńczony jest płaskorzeźbą Boga Ojca. Nad bramkami umieszczone zostały rzeźby świętych rycerzy. Ołtarze boczne są późnobarokowe, przedstawiają św. Walentego i św. Klarę. W kościele zachowały się organy firmy Schlag & Sine z 1887 r.

Bibliografia

[29], [44], [51], [113], [187], [KE_023]

Zdjęcie lotnicze z widokiem kościoła.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego zachodu [1877]

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

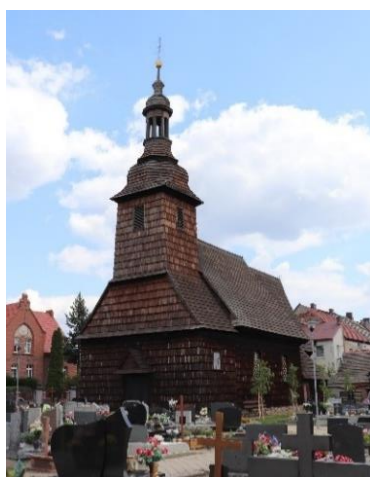
Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji południowej.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu kamiennej podmurówki.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok północnej kruchy.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok okna ujętego we wschodniej ścianie
prezbiterium. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

24

ŚW. ROCHA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°46'21, E 17°51'21

DOBRZEŃ WIELKI

z niem.: GROSS DÖBERN

ul. Świętego Rocha
46-081 Dobrzeń Wielkiwojewództwo: opolski
powiat: opolski
gmina: Dobrzeń Wielki
wieś: Dobrzeń WielkiFilia kościoła parafialnego
pw. św. Katarzyny
Aleksandryjskiej
w Dobrzeń Wielkimdekanat: Siołkowice
diecezja: opolska**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1658 r.

wpis do rejestru zabytków:

105/54 z 1954 r.

datowanie:

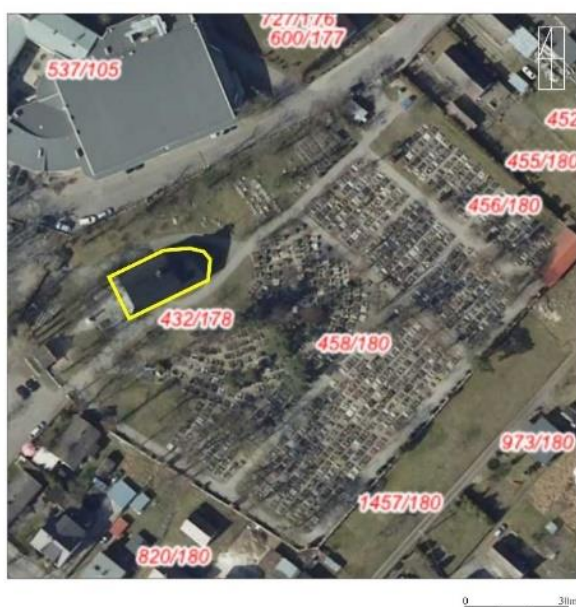
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:

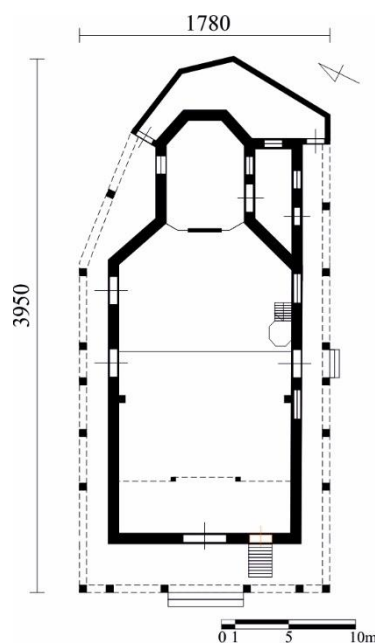
C

HISTORIA

Kościół pw. św. Rocha został zbudowany w 1658 r. w miejscu cmentarza, na którym dokonywano pochówków osób zmarłych podczas panującej wówczas epidemii dżumy. Patronem kościoła jest św. Roch, patron chorych. W literaturze data budowy kościoła wskazywana jest na rok 1658 lub, rzadziej, na rok 1671. Z informacji wynikających z protokołu wizytacyjnego z 1687 r. dowiadujemy się jedynie, że kościół zbudowano: „przed wieloma laty: *ante complures annos*”. W owym protokole opisano również stan wyposażenia kościoła, wskazując na bogato dekorowaną ambonę, a także obecność 2 ołtarzy, poświęconych św. Rochowi i św. Jadwidze. Kościół rozbudowano według projektu J. K. Kniego w 1752 r. Świątynię wielokrotnie remontowano. Pod koniec XX w. w kościele wykonano nowe polichromie (malarz Paulus z Opola). Teren kościoła został otoczony ceglany murem, w którym umieszczone były stacje drogi krzyżowej. Obecnie świątynia należy do parafii pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Dobrzeń Wielkim [29], [56], [70], [239], [243], [401], [KE_024].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Rocha w Dobrzeń Wielkim.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowany został w północnej części wsi Dobrzeń Wielki, na niewielkim wzniesieniu, w otoczeniu cmentarza. Teren jest ogrodzony mурowanymi z cegły słupkami wypełnionymi cegłą z ażurowym prześwitem. Na terenie kościoła nie zachowały się wiekowe drzewa. Zieleń stanowią nowe nasadzenia, a poprzednią systematycznie wycinano.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowano jako bezwieżowy, na kamiennej podmurówce w konstrukcji zrębowej, z prezbiterium zwróconym w kierunku północno-wschodnim. Mniejsze od nawy prostokątne prezbiterium zamknięte jest trójbocznie z jednokondygnacyjną zakrystią przylegającą do jego południowo-wschodniej ściany. Nawę kościoła zbudowano na planie wydłużonego prostokąta. Dwuczłonowość obiektu podkreślają ścięte narożniki nawy, w których umieszczone są ołtarze boczne. Kościół otoczony jest sobotami, które są wsparte na słupach z mieczowaniem. W większości soboty do połowy ich wysokości są zabudowane. Soboty przy prezbiterium są całkowicie zamknięte i oszalowano je deskami. Ściany kościoła od zewnętrznej strony powyżej sobót oszalowano deskami w układzie pionowym wraz z olistawaniem spoin; poniżej konstrukcja ścian jest odsłonięta. Od frontu, na całej szerokości nawy, wydzielony jest dwukondygnacyjny ganek, nakryty daszkiem pulpituowym, wspartym na 4 słupach z pełną, drewnianą balustradą po bokach. W południowo-wschodnim narożniku ganku wbudowano drewniane schody prowadzące na emporę muzyczną. Dach kościoła jest dwukalenicowy, dwuspadowy nad nawą oraz znacznie niższy nad prezbiterium, w którego zamknięciu dwuspadowy dach przechodzi w trójpołaciowy. Prezbiterium, podobnie jak dach nad nawą, nakryte jest trójbocznie opadającym dachem. więźba dachowa jest storczykowa. W kalenicę dachu nad nawą wpisana została sześcioboczna wieżyczka na sygnaturkę, z latarnią i baniastym hełmem na szczycie. Dach nad zakrystią jest pulpituowy, połączony w dolnej części z dachami sobót. Dach nad nawą, prezbiterium, zakrystią, gankiem oraz sobotami pokryty jest gontem, z charakterystycznymi rzygaczami w kształcie głowy smoka. Konstrukcję ścian nawy wzmocniono lisicami (po 2 w bocznych ścianach). Wewnątrz kościoła strop nad nawą wykonano jako płaski (belkowy z deskowym pułapem), a nad prezbiterium wykształcono pozorne sklepienie kolebkowe. Drewniana podłoga o zróżnicowanej wysokości w części nawy, przy ukośnych narożnikach została wyniesiona o 1 stopień. W prezbiterium również wykonano podwyższenie (1 stopień) na którym ustawiono stół ołtarzowy. Ścianę tęczową, o półkolistym wykroju, bez belki tęczowej, zdobi dekoracja malarska przedstawiająca anioły. We frontową część kościoła wpisana została empora muzyczna, wsparta na 4 słupach, o prostej linii parapetu, dekorowana płycinami, z pokaźnym występem w centralnej części. Parapet zakończono dekorowaną listwą. Kościół doświetlony został prostokątnymi oknami (po 3 w ścianach nawy, ze szczeblinami tworzącymi uproszczoną formę maswerków, 2 mniejsze w zakrystii oraz 2 w sobotach, za prezbiterium). Do wnętrza kościoła prowadzą 3 wejścia (1 od frontu i po 1 w bocznych ścianach nawy). Boczne drzwi do nawy są klepkowe, ćwiekowane. W wejściu głównym, w nawie oraz w zakrystii odrzwia są prostokątne i mają dekoracyjny wykrój.

Wyposażenie

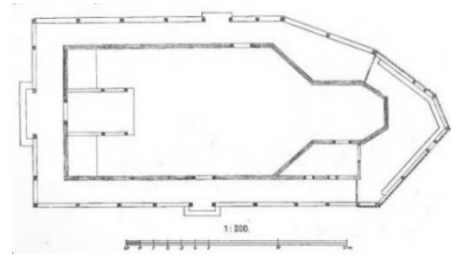
W kościele zachował się barokowy ołtarz z około 1700 r. oraz 2 manierystyczne ołtarze boczne z końca XVII w. Ołtarz główny z wolnostojącą mensą i retabulum wykonano w kształcie rzeźbionej ramy, w której umieszczony został obraz z wizerunkiem św. Rocha. Przed ołtarzem ustawiono balaski. Ponadto w kościele zachowała się barokowa ambona o bogatej dekoracji akantowej, z rzeźbami 4 ewangelistów na parapecie oraz Dzieciątkiem Jezus na baldachimie, a także prospekt organowy regencyjno-barokowy z XVIII w. Strop nad nawą został dekorowany polichromią ornamentalną, kasetonową.

Bibliografia

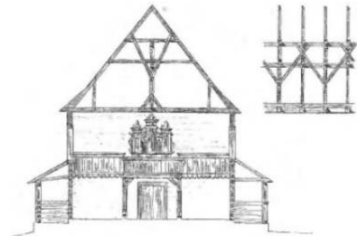
[29], [44], [56], [143], [239], [243], [401], [KE_024]

Widok kościoła od południowego wschodu [KE_024]

Schemat rzutu [43]

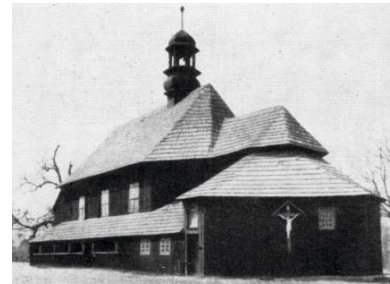
Schemat przekroju poprzecznego [44]

Elewacja południowo-wschodnia [56]

Elewacja południowo-zachodnia [239]

Elewacja północno-wschodnia [56]

Elewacja południowo-wschodnia [70]

Widok kościoła od północnego wschodu [KE_024].

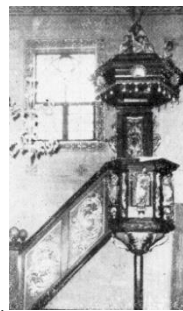
Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium [KE_024]

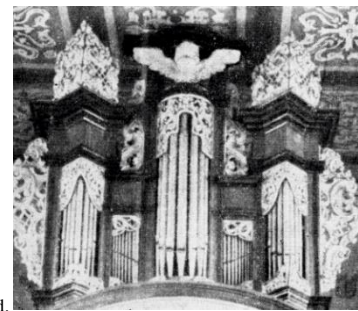
a.

b.

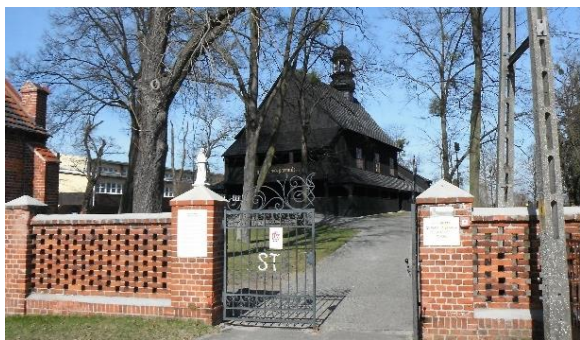

c.

d.

Wyposażenie kościoła: a. ołtarz główny z 1700 r. [56], b. ołtarz boczny (lewy) [56], c. barokowa ambona [56], d. prospekt organowy [56]

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

25**ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°59'23, E 18°02'50

GIERAŁCICE

z niem.: JEROLTZSCHÜTZ

ul. Opolska 69
46-250 Gierałcicewojewództwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Wołczyn
wieś: GierałciceFilia kościoła ewangelicko-
augsburskiego w Wołczynie

archidiecezja: katowicka

1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1617 r.

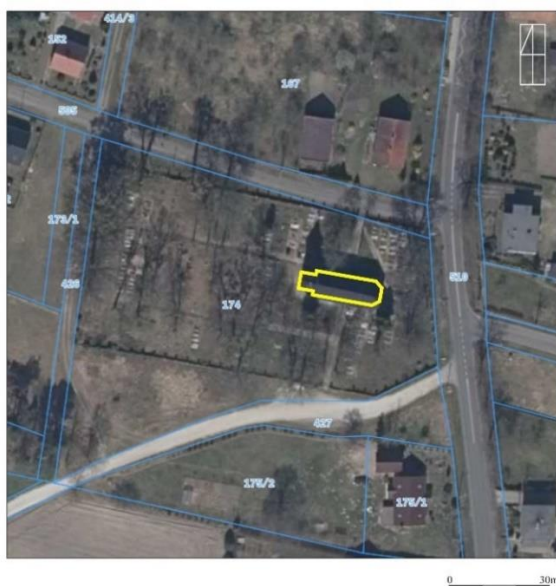
wpis do rejestru zabytków:

69/53 z 1953 r.

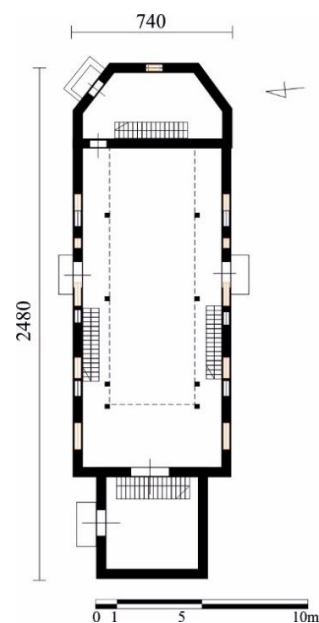
datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**F****HISTORIA**

Kościół ewangelicki pw. św. Michała Archaniola pierwotnie został zbudowany jako kaplica dla rodziny Gierałtowskich. W 1617 r. kaplicę podniesiono do rangi kościoła filialnego. W 1694 r. świątynię rozbudowano lub też zbudowano obecny kościół od podstaw. W 1813 r. znajdująca się pod kościołem krypta grobowa została splądrowana, a następnie zamurowana. Na przełomie lat 1822/1823 obiekt przebudowano i, jak dowiadujemy się z wiadomości zawartych w publikacjach J. Matuszczaka czy A. Wierzgonia, ukształtowany został obecny plan kościoła. Wówczas z pierwotnej świątyni zachowała się tylko zachodnia część nawy z wieżą i chórem. Obecnie kościół pełni funkcję świątyni filialnej dla parafii ewangelicko-augsburskiej w Wołczynie. W 2014 r. rozpoczęto prace remontowe, których zakres objął m.in. wymianę belek podwalinowych, wymianę posadzki oraz na skutek wyniku ekspertyzy mykologicznej, a także ekspertyzy techniczno-budowlanej wymieniono część materiału konstrukcyjnego zaatakowanego przez grzyb domowy oraz wykonano nową instalację odgromową [29], [51], [239], [243], [401], [KE_025].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Michała Archaniola w Gierałcicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowany został w południowej części wsi Gierałowice, przy ulicy Opolskiej. Świątynię otacza starodrzew oraz nowe nasadzenia zieleni wysokiej, a także cmentarz będący w bieżącym użytkowaniu. Teren kościoła wraz z cmentarzem jest ogrodzony. Na dość wysokim podmurowaniu z cegły wymurowano ceglane słupki, wypełnione średniej wielkości metalowymi przęsłami.

Architektura i konstrukcja

Kościół jest orientowany, zbudowany na podmurówce z kamienia i cegły, w zrębowej i sumikowo-łatkowej konstrukcji ścian. Świątynię zbudowano jako jednonawową, salową, bez wyodrębnionego od nawy prezbiterium. Na zamknięciu nawy, na całej jej szerokości, w przyziemiu (od wschodu) wpisano zakrystię, o ścianach zamkniętych trójbocznie. We wnętrzu, w części wschodniej wydzielono ścianę ołtarzową z zakrystią i pomieszczeniem gospodarczym na piętrze oraz schody prowadzące na nadwieszoną nad ołtarzem ambonę. Chór muzyczny, z bocznymi emporami i prospektem organowym wydzielonym w zachodniej części nawy, o prostej linii parapetu, wsparto na 2 słupach. Empory przylegają do bocznych ścian nawy na całej ich długości i wsparte są na 8 profilowanych słupach. Wszystkie słupy są elementem konstrukcyjnym, na którym oparta jest jednocześnie konstrukcja dachowa. Pomiędzy słupami pod stropem umieszczone zostały ozdobnie wycinane listwy. Płynowa balustrada dekorowana jest malowanymi kartuszami z XVII w. Chór muzyczny, przylegający do zachodniej ściany nawy, wsparto na rzeźbie z XVIII w., wykonanej w stylu ludowym, a przedstawiającej Mojżesza. Strop w nawie wykonano jako płaski, z listwami zamontowanymi wzdłuż nawy. W zakrystii strop jest belkowy oraz płaski w pomieszczeniu gospodarczym nadwieszonym nad zakrystią. W nim strop pokryto późnorenesansową polichromią z motywem kasetonów i rozet. We wnętrzu ściany nie zostały pokryte żadną dekoracją malarską; pozostawiono je w kolorze naturalnego drewna. Oryginalną posadzkę wykonaną z płytek ceramicznych (biało-czarnych) ułożonych naprzemiennie, romboidalnie, podczas generalnego remontu, który miał miejsce w latach 2014–2015 rozebrano, a nową podłogę ułożono z desek, które na końcu polakierowano na wysoki połysk. Od zachodu nawę poprzedza wieża wzniesiona w konstrukcji słupowej, z krzyżowymi stężeniami, o ścianach lekko zwężających się ku górze, z osmiobocznym dachem namiotowym krytym gontem, z chorągiewką z datą 1889 r. W wieży zachował się dzwon z 1694 r. z kartuszami herbowymi, wykonany w pracowni J. Hellera z Wrocławia. Wieża nie jest konstrukcyjnie powiązana z kościołem. Dach kościoła jest jednokalenicowy, dwuspadowy, w całości kryty gontem. Drewniana więźba dachowa wykonana w konstrukcji krokwiowo-jętkowej z nasuwnicami tworzącymi znacznie wysunięty okap zbudowana została z drewna iglastego. Dach nad zakrystią przechodzi w trójspadowy i wykonany jest na jednym poziomie z dachem nad nawą. Ściany kościoła pierwotnie nie zostały obudowane żadnym materiałem. Obecnie ściany od zewnątrz osłonięto gontem, z wyjątkiem ścian wieży, które oszalowano deskami w układzie pionowym. Świątynia została doświetlona dużymi, prostokątnymi, zamkniętymi łukiem spłaszczonymi oknami. Otwory okienne, różnych rozmiarów, usytuowane są w dwóch rzędach bocznych, ścianach nawy oraz we wschodniej ścianie zakrystii i powyżej pomieszczenia gospodarczego. W niektórych oknach zachowały się oryginalne kraty z zadziurami. Drzwi zewnętrzne, klepkowe, ze starymi okuciami i antabami, wpisane są w boczne ściany nawy, w wieży od północy oraz w zakrystii.

Wyposażenie

Ołtarz główny, architektoniczny, regencyjno-barokowy, jest bogato zdobiony. W centralnej części ołtarza, w polichromowanym obramieniu, znajduje się barokowa ambona. Na parapecie ambony umieszczone zostały rzeźby Chrystusa Króla oraz 4 ewangelistów. Ołtarz zwieńcza rzeźba Trójcy Świętej. We wnętrzu zachowały się również polichromowane w 1831 r. klasycystyczno-ludowe organy, drewniane epitafia, barokowo-ludowy konfesjonał, a także kamienne płyty nagrobne m.in. Baltazara von Baruth, właściciela Wierzbicy Dolnej i żony Heleny von Skalin.

Bibliografia

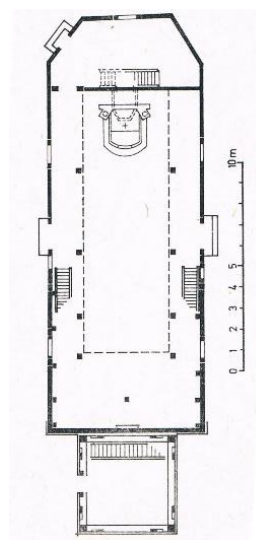
[44], [51], [225], [237], [239], [243], [369], [401], [KE_025]

Fragment elewacji południowej [239]

Elewacja wschodnia [55]

Schemat rzutu [239]

Widok kościoła od południowego zachodu, fotografia sprzed 1939 r. [KE_025]

Widok kościoła południowego zachodu, fotografia sprzed 1939 r. [KE_025]

Widok drewnianej figury, św. Mojżesz, fotografia sprzed 1939 r. [KE_025]

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium [KE_025], b. fragment polichromii [55]

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2014 r.

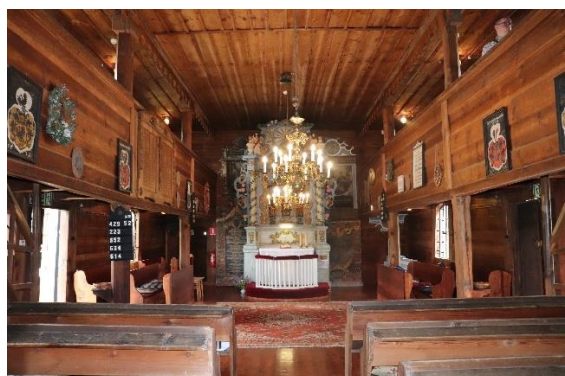
Widok kościoła od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2014 r.

Widok fragmentu posadowienia kościoła. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2021 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

26**WNIEBOWZIĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ
MARYI PANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°18'00, E 18°38'57

GLIWICE

z niem.: GLEIWITZ

ul. Kozielska 29
44-100 Gliwice

województwo: śląskie

powiat: gliwicki

gmina: Gliwice

miasto: Gliwice

Kościół parafialny

dekanat: Gliwice

diecezja: gliwicka

1 z 12
w powiecie gliwickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

2000 r.

wpis do rejestru zabytków:

-

datowanie:

na podstawie aktualnych
danych technicznychtyp funkcjonalno-
przestrzenny:**E**

oryginalność obiektu:

dwukrotnie relokowany:

1493 r. / Zębowice,

1925 r. / Gliwice

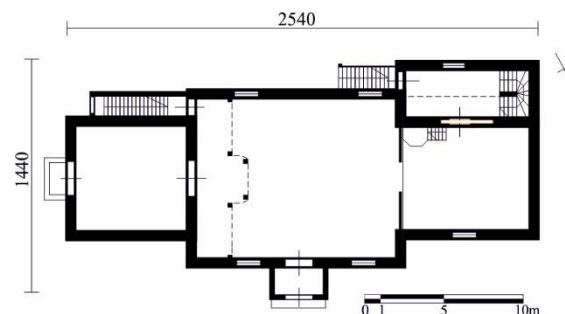
(Cmentarz Centralny,

2000 r. / Gliwice

(Cmentarz Starokozielski)

HISTORIA

Świątynię pierwotnie zbudowano w 1493 r. w Zębowicach k. Olesna i przeniesiono w 1925 r. do Gliwic, na Cmentarz Centralny przy ul. Kozielskiej, a w 2000 r., na skutek decyzji z 1992 r., po kolejnej relokacji kościół wzniesiony został od podstaw w obecnym miejscu. W Zębowicach, gdy rozpoczęto budowę nowej, murowanej świątyni (1910 r.), tę opuszczoną, drewnianą, zamknięto w 1913 r. i oczekiwano na jej rozbiórkę. Zwlekanie z demontażem konstrukcji znacznie opóźniło relokację i odbudowę kościoła. Dopiero w 1925 r. świątynię wzniesiono w nowym miejscu, w większości z nowego materiału (podwaliny, więźba, konstrukcja wieży). Kompleksowy remont świątyni przeprowadzono w 1956 r. i w tym samym roku obiekt wpisano do rejestru zabytków. Stan techniczny kościoła w latach 70. XX w. wskazywał na konieczność przeprowadzenia remontu oraz wymiany zdegradowanych elementów konstrukcyjnych, co zostało zrealizowane w 1975 r. ze środków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W latach 90. XX w. na skutek braku należytej opieki nad kościołem, także organizowania w nim nielegalnych spotkań, podjęto decyzję o ponownej relokacji. W 1992 r. rozpoczęto prace demontażowe. Niezabezpieczone rozebrane elementy konstrukcyjne uległy zniszczeniu i nie nadawały się one do powtórnego użycia. Dzisiejszy kościół został odbudowany w 2000 r. na wzór poprzedniego w 90% z nowego materiału. Obecnie w tej nowo zbudowanej świątyni można podziwiać zachowane zabytkowe barokowe wyposażenie [44], [49], [115], [209], [330], [KE_026].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Gliwicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano w Gliwicach, przy ulicy Kozielskiej, na terenie dawnego cmentarza Starokozielskiego. Obecnie cmentarz nie jest użytkowany, a teren w całości jest ogrodzony. Na średniej wysokości kamiennym podmurowaniem do metalowych zamurowanych słupków zamontowane zostały metalowe przesła. Kościół otoczony jest wiekowymi drzewami oraz nowymi nasadzeniami.

Architektura i konstrukcja

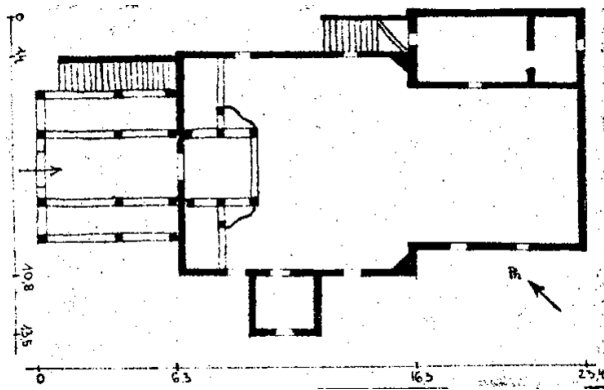
Dwukrotnie relokowany kościół obecnie nie jest orientowany. Świątynia posadowiona jest na żelbetowych fundamentach z kamienną podmurówką. Do budowy kościoła w większości użyto nowego materiału, z wyjątkiem zakrystii oraz nielicznych elementów konstrukcji ścian, które wzniesiono przy użyciu drewna rozbiórkowego. Ściany wzniesione w konstrukcji zrębowej połączono w węglach na zakład i od zewnętrznej strony oszalowano gontem. Świątynia jest jednonawowa, z węższym prezbiterium wydzielonym od nawy, zamkniętym ścianą prostą. Do prezbiterium (7,1 × 6,2 m) od południowego zachodu przylega prostokątna zakrystia, nad którą wydzielona została loża kolatorska z zewnętrzną klatką schodową, dostawioną do południowo-zachodniej ściany nawy. Loża kolatorska otwarta jest do prezbiterium dużym prostokątnym przebicciem. Do frontu nawy (10,3 × 9 m) przylega wieża (6,2 × 5,5 m) wzniesiona w konstrukcji szkieletowej, o ścianach prostych, oszalowanych deskami. W wieży (bez izbicy) wydzielone są 3 kondygnacje. Parter oraz piętro zbudowano na planie zbliżonym do kwadratu, nad którym ustawiono oddzielną, ośmioboczną konstrukcję z cebulastym hełmem krytym gontem i ośmioboczną latarnią. Wieża zwieńczona jest kulą i krzyżem na szczycie. Do zewnętrznej ściany wieży (od północnego zachodu) dostawiona jest jednobiegowa klatka schodowa, zapewniająca dostęp na empore muzyczną. Dach wykonano jako dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium, o miękkiej linii uskoku. Więźbę dachową nad nawą wykonano jako stolcową i wieszarową, a nad prezbiterium jednojętkową. W kalenicę dachu nad nawą (pomiędzy 4. a 6. wiązarem) wpisana została ośmioboczna wieżyczka na sygnaturkę z podwójną latarnią, zwieńczoną cebulastym hełmem. We wnętrzu stropy wykonano na jednym poziomie, jako płaskie z niewielkimi fasetami. Strop w nawie zdobi polichromia iluzjonistyczna przedstawiająca Oko Opatrzności Bożej w otoczeniu aniołów, cherubinów i symbolicznych wezwań litanii loretańskiej, strop w prezbiterium – polichromia przedstawiająca Koronację Matki Boskiej w otoczeniu aniołów. Ściany wewnątrz nawy i prezbiterium oszalowano deskami, które pokryto płycinową dekoracją malarską, a w narożnikach nawy, w miejscu ołtarzy bocznych, wykonana została dekoracja przedstawiająca draperię materiałową. Podłogę wykonano z płytek kamiennych ułożonych we wzór romboidalny. W ścianie tęczowej, bez belki tęczowej, podłogę wykonano o 1 stopień wyżej, w celu symbolicznego wyniesienia prezbiterium. W nawie wydzielony został chór muzyczny, wsparty na 12 profilowanych słupach, z prostym parapetem, o balustradzie imitującej tralki i znacznym występem w części centralnej. Świątynia doświetlona jest prostokątnymi oknami, zakończonymi łukowo. Okna wpisano symetrycznie, po 2 w bocznych ścianach nawy, 1 w południowo-wschodniej ścianie prezbiterium oraz 1 mniejsze, od północnego zachodu, w loży kolatorskiej.

Wyposażenie

W kościele zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). W centralnej części ołtarza głównego umieszczono obraz przedstawiający Matkę Boską z Dzieciątkiem, z rzeźbami św. Piotra i św. Pawła po bokach. Ołtarz zwieńcza Oko Opatrzności Bożej. Ołtarz boczny z obrazem św. Brygidy (po lewej) oraz z obrazem św. Anny nauczającej Marię (po prawej). Ołtarze boczne z obydwu stron obrazów mają ustawione 2 kolumniki ze zdobioną głowicą. Ponadto w kościele zachowała się m.in. barokowa ambona, kamienna kropielnica (żegnaczka), ława kolatorska, droga krzyżowa (XIII stacja zachowana woryginalnie) oraz późnobarokowy chór muzyczny z organami o rokokowej dekoracji. Organy nie są używane, zastąpiono je elektronicznymi.

Bibliografia

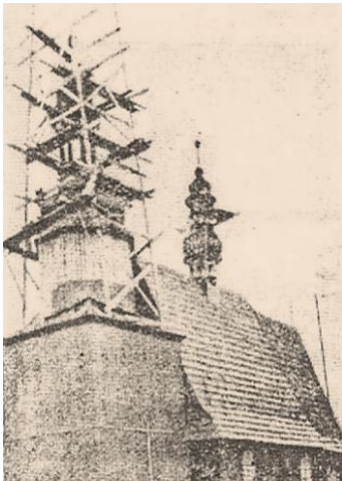
[30], [44], [106], [115], [138], [144], [156], [158], [169], [209], [210], [232], [309], [310], [316], [330], [332], [338], [339], [381], [387], [KE_026]

Schemat rzutu [KE_026]

Widok kościoła od północnego zachodu [338]

Widok budowy hełmu wieży [338]

Widok fragmentu hełmu wieży [KE_026]

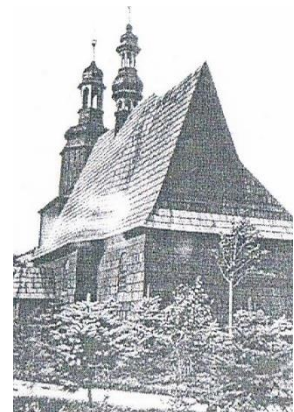
Widok budowy wieży na sygnaturkę [338]

Widok kościoła od północnego wschodu [239]

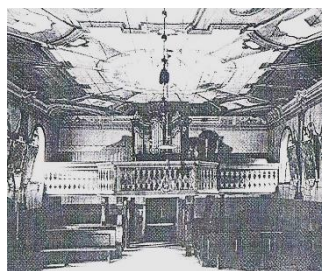
Fragment elewacji wschodniej [278]

Elewacja północno-zachodnia [278]

Widok prezbiterium [115]

Widok prezbiterium [338]

Rekonstrukcja kościoła w 2000 r. [49]

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kruchty ujętej w północno-wschodniej elewacji kościoła. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok zewnętrznych schodów prowadzących na lożę kolatorską. Fotografia własna, 2020 r.

Widok hełmu wieży. Fotografia własna, 2020 r.

Widok wieżyczki na sygnaturkę. Fotografia własna, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

27**ŚW. JERZEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°17'03, E 18°35'49

GLIWICE-OSTROPA

z niem.: GLEIWITZ

ul. Piekarska 13
44-100 Gliwicewojewództwo: śląskie
powiat: gliwicki
gmina: Gliwice
miasto: GliwiceDawny kościół parafialny,
filia kościoła parafialnego
pw. Ducha Świętego
w Gliwicach-Ostropiedekanat: Gliwice-Ostropa
diecezja: gliwicka1 z 12
w powiecie gliwickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

XV w. (prezbiterium)**1665 r.** (nawa)

wpis do rejestru zabytków:

A/355/60 z 1960 r.

datowanie:

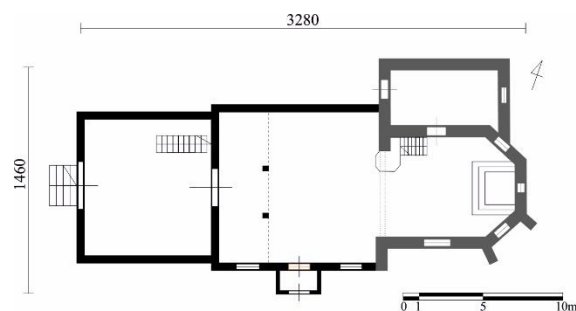
na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B2****HISTORIA**

Kościół wzmiankowany był już w protokole wizytacyjnym z 1447 r. Podczas wojen husyckich został spalony i zbudowany od nowa w 1640 r., po czym podczas wojny trzydziestoletniej po raz kolejny kościół doszczętnie zniszczono. W protokole wizytacyjnym z 1679 r. zawarte są informacje, że świątynię na nowo zbudowano w 1668 r., o wymiarach: 32 łokcie (20,10 m) długości oraz 15 łokci (9,42 m) szerokości. Pewną datę budowy kościoła wskazały badania wieku drewna wykonane przez A. Koniecznego w 2009 r. Datę budowy nawy określa się na 1665 r., a wieży na 1544 r. Data budowy murowanego prezbiterium wciąż pozostaje określana w przybliżeniu na XV w. Wyciągając wnioski z zapisów zawartych w archiwaliach i literaturze oraz zestawiając je z wynikiem badań dendrochronologicznych, przypuszczać można, że trwające w przeszłości wojny doprowadziły do całkowitego zniszczenia nawy oraz części prezbiterium, natomiast wieża, będąca najstarszym elementem kościoła, ocalała. Według opinii historyków prezbiterium wraz z przylegającą do niego zakrystią zostało odbudowane w 1668 r., jednak wiadomości te nie zostały potwierdzone. Kościół do 1807 r. był filią parafii Wszystkich Świętych w Gliwicach. W kolejnych latach, aż do 1926 r., był kościołem parafialnym dla lokalnej społeczności, do momentu zbudowania w sąsiedztwie nowej, murowanej świątyni. Od 1927 r. kościół jest nieużytkowany, natomiast przeprowadzono w nim liczne remonty, które nie zawsze zmierzały do utrzymania obiektu w oryginalnej formie. Obecnie, z uwagi na trwający remont, w kościele nie ma wyposażenia ruchomego [70], [71], [153], [166], [224], [243], [KE_027].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. św. Jerzego w Gliwicach-Ostropie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół został zbudowany na niewielkim wzniesieniu w zachodniej części Gliwic, w dzielnicy Ostropa. Teren jest otoczony pozostałościami po murowanym z cegły i kamienia ogrodzeniu oraz pojedynczymi okazami starodrzewu.

Architektura i konstrukcja

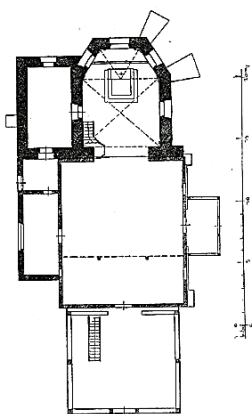
Orientowaną świątynię zbudowano w konstrukcji zrębowej (nawa), słupowej (wieża) oraz murowanej (prezbiterium). Do nawy, wzniesionej na planie zbliżonym do kwadratu (11,4 × 9,4 m), przylega węższe, zamknięte trójboczną absydą, murowane prezbiterium (9 × 6,2 m), z dobudowaną do północnej ściany, prostokątną zakrystią (również murowaną). Świątynia posadowiona jest pod nawą i wieżą, na żelbetowym fundamencie. W prezbiterium wykonano opaskę żelbetową zabezpieczającą konstrukcję przed deformacjami wywołanymi na skutek działania szkód górniczych. Ściany prezbiterium zbudowano z cegły i wsparto je trzema przyporami o cechach gotyckich. Ściany nawy, od zewnątrz osłonięte gontem, wykonano w konstrukcji zrębowej, a w węglach połączono na zakład. Pierwotną, zrębową konstrukcję w 1971 r. obudowano konstrukcją szkieletową, na wzór wielkopolskich kościołów drewnianych o zdwojonej konstrukcji ścian. W bocznej ścianie nawy (od południa) wpisana została niewielka, kwadratowa kruchta, z bocznym wejściem do kościoła oraz z trójspadowym dachem pokrytym gontem. Do frontu nawy przylega kwadratowa wieża z izbicą, o ścianach znacznie zwężających się ku górze, z otworami wentylacyjnymi w górnych partiach ścian (po 2 w każdej ścianie). Wieżę nakryto czterospadowym dachem namiotowym pokrytym gontem. Wielokrotnie prowadzone w kościele prace naprawczo-remontowe nie zawsze miały na celu utrzymanie świątyni w oryginalnej formie. Podczas remontu w 1891 r. zmieniono konstrukcję dachu z dwuspadowego, krytego gontem, na niemalże płaski, pokryty blachą. W 1971 r. przywrócono pierwotny kształt konstrukcji dachu. Dach kościoła jest dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium. Więźba dachowa nad nawą jest płatwiowo-kleszczowo-wieszarowa, a nad prezbiterium płatwiowo-kleszczowo-stolcowa. W części nawy konstrukcja dachowa wsparta jest na nieoryginalnych ścianach szkieletowych. W kalenicę dachu nad nawą (pomiędzy 9. a 13. wiązarem) wpisana została wieżyczka na sygnaturkę, z ośmioboczną latarnią i cebulastym hełmem. We wnętrzu w prezbiterium wykonano strop krzyżowy, a w nawie płaski z listewkami regularnie rozmieszczonymi wzdłuż nawy. Podłogę w nawie i prezbiterium wykonano z kamiennych płyt ułożonych romboidalnie, z wyniesieniem części prezbiterialnej o 1 stopień. W wieży oraz zakrystii podłogę ułożono z płytek klinkierowych. Pomiędzy nawą a prezbiterium w ścianie tęczowej, zamkniętej podwójnym łukiem, wpisana jest belka tęczowa. Podwójny łuk jest wynikiem zestawienia ze sobą dwóch różnych konstrukcji: nawy wzniesionej w konstrukcji drewnianej oraz murowanego prezbiterium. Ściany kościoła od wewnętrznej strony zostały pokryte polichromią (na północnej ścianie nawy w 3 rzędach przedstawienie Męki Pańskiej, a w ścianie tęczowej, za ołtarzami bocznymi, wykonana jest dekoracja malarska draperii materiałowej). Chór muzyczny o prostej linii parapetu, zdobiony płycinami, wsparty jest na 2 żeliwnych słupach. Kościół doświetlony jest prostokątnymi oknami, zakończonymi spłaszczonym łukiem. Okna umieszczono w południowej ścianie nawy (3 otwory), w prezbiterium (3 otwory oraz 1 w środkowej części absydy, w kształcie koniczyny, 1 mniejsze w zakrystii). Wszystkie okna są zakratowane. W kościele zachował się oryginalny portal w kształcie oślego grzbietu (pomiędzy wieżą i nawą), oryginalny portal z oślim grzbietem i skrzydłem, na którym namalowana została postać Chrystusa Dobrego Pasterza, a także oryginalny kamienny portal, ze skrzydłem obitym blachą i oryginalnym zamkiem (pomiędzy prezbiterium i zakrystią).

Wyposażenie

W kościele zachowały się 3 ołtarze (1 główny i 2 boczne). Ołtarz główny jest architektoniczny, barokowy z dwiema bramkami i obrazem NMP Niepokalanie Poczętej w centralnej części oraz z 2 rzeźbami nieznanymi świętych po boku. W zwieńczeniu ołtarza znajdują się rzeźby św. Joachima oraz św. Józefa w otoczeniu aniołów z obrazem Wniebowzięcia Maryi pośrodku. Na szczycie umieszczono rzeźbę św. Jerzego. W ołtarzu bocznym lewym znajduje się obraz Złożenia Pana Jezusa do grobu z 2 kolumnami po boku oraz 2 rzeźbami aniołów i datą 1646. Ołtarz boczny prawy mieści płaskorzeźbę Trójcy Świętej z 2 kolumnami po bokach i rzeźbą nierozpoznanego świętego z datą 1640. Ponadto w kościele zachowała się barokowa ambona, chrzcielnica, droga krzyżowa (zdekompletowana), tabernakulum oraz gotycka Grupa Ukrzyżowania. Podczas remontu w 1974 r. w kościele odsłonięto barokową polichromię.

Bibliografia

[31], [70], [71], [105], [115], [126], [127], [144], [153], [157], [161], [166], [209], [224], [371], [372], [KE_027]

2066. 61
Gireppendorf. Götterpfähle Kirche. Stumpfchnitt und Grundriß 1:300

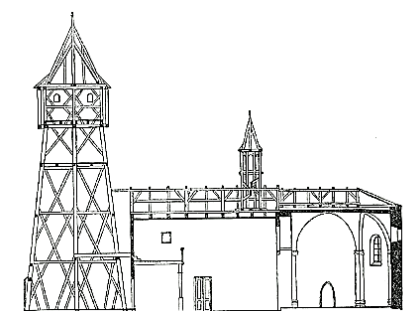
Schemat układu funkcjonalno-użytkowego [44]

Widok kościoła od zachodu [157]

Elewacja zachodnia [115]

Schemat przekroju podłużnego [44]

Widok wieży kościelnej od północnego zachodu [239]

Widok kościoła od wschodu [239]

a.

b.

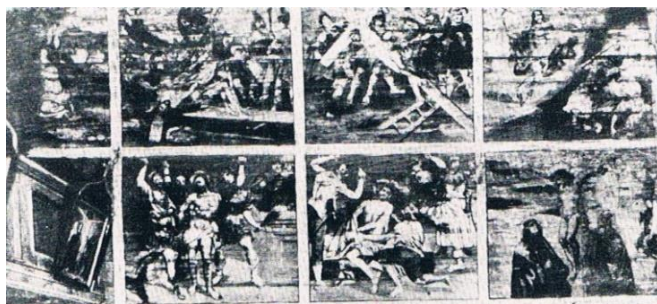
c.

d.

e.

f.

g.

Widok wnętrza kościoła: a. ołtarz główny [115], b. ołtarz boczny (lewy) [115], c. tabernakulum z XVII w. [115], d. ambona z XVII w. [115], e. portal z dekoracją malarską przedstawiającą postać Chrystusa Dobrego Pasterza [115], f. polichromia na północnej ścianie nawy przedstawiająca Mękę Pańską [115], g. fragment polichromii ze sceną Cierniem koronowania [115]

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok połączenia wieży ze ścianą szczytową nawy. Fotografia własna, 2019 r.

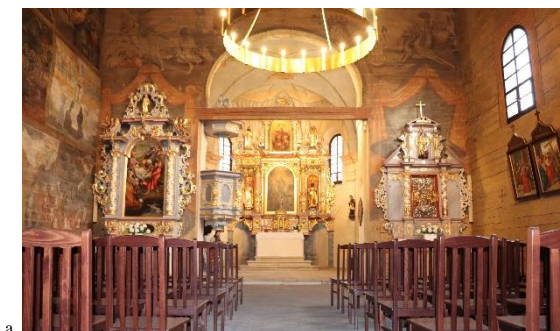
Fragment elewacji południowej. Fotografia własna, 2019 r.

Widok wieży kościelnej. Fotografia własna, 2019 r.

Widok hełmu wieży na sygnaturkę. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku na prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

28**KRZYŻA ŚWIĘTEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

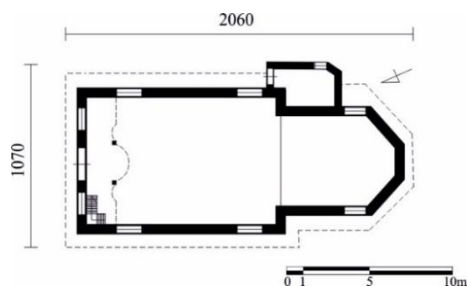
N 50°21'02, E 17°51'30

GŁOGÓWEK

z niem.: OBERGLOGAU

ul. Podgórna
48-250 Głogówek**województwo:** opolskie**powiat:** prudnicki**gmina:** Głogówek**miasto:** GłogówekFilia kościoła parafialnego
pw. św. Bartłomieja
w Głogówku**dekanat:** Głogówek**diecezja:** opolska1 z 2
w powiecie prudnickim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1705 r.****wpis do rejestru zabytków:****A/92 z 2009 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**
przebudowany**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****A****HISTORIA**

Kościół został zbudowany w 1705 r. z fundacji mieszkanki Głogówka A. Pietruszki, z rodziny Oraczy. W protokołach biskupich zawarte są informacje o istnieniu wcześniejszego drewnianego kościoła z 1615 r., w którym odprawiano nabożeństwa w intencji zmarłych. Budowla została wzniesiona w konstrukcji szkieletowej, tzw. muru pruskiego, na wzór ewangelickich kościołów Pokoju i Łask (budowanych głównie na terenie Śląska i Łużyc), które w granicach Górnego Śląska należały do rzadko spotykanych. W kościele przeprowadzono kompleksowe remonty m.in. w 1925 r., 1989 r. na przełomie lat 1993/1994, w 2005 r. oraz w 2013 r. Podczas ostatniego remontu w kościele założono nową instalację przeciwpożarową [16], [57], [401], [KE_028].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. Krzyża Świętego w Głogówku.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne**ARCHIWALIA**

Widok kościoła: a. widok kościoła od wschodu [57], b. widok kościoła od południowego zachodu, c. widok kościoła od północnego zachodu, d. widok w kierunku prezbiterium; źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Lokalizacja i otoczenie

Nieorientowaną świątynię zbudowano na wzgórzu przy drodze o dużym natężeniu ruchu kołowego. Wokół kościoła w XVI w. założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu. Kościół jest otoczony murowanym z cegły ogrodzeniem. Obecnie jest to kościół cmentarny i podlega on parafii pw. św. Bartłomieja w Głogówku.

Architektura i konstrukcja

Świątynię zbudowano w konstrukcji szkieletowej, na ceglany, wtórnym podmurowaniu, jako jednonawową i bezwieżową. Ściany kościoła wzniesiono w słupowo-ryglowej konstrukcji, o wypełnieniu pierwotnie z gliny, a obecnie z cegły, które od zewnątrz i wewnątrz otynkowano. Nawę kościoła zbudowano na planie prostokąta, z wydzielonym od niej, węższym prezbiterium, zamkniętym trzema ścianami oktagonu. Do prezbiterium, od wschodu, przylega niewielka, jednokondygnacyjna, wzniesiona na planie prostokąta zakrystia. Kościół nakryto dwuspadowym dachem, który w zamknięciu prezbiterium przechodzi w trójpołaciowy. Konstrukcję dachu tworzy drewniana więźba dachowa zbudowana w ustroju krokwiowo-jętkowym. W kalenicę dachu, u zbiegu nawy i prezbiterium, wpisana została wieżyczka na sygnaturkę, z ośmioboczną latarnią, którą zwieńczono baniastym hełmem z kulą i krzyżem na szczycie. Świątynię dookoła otaczają wydạtne, pulpitarne, kryte gontem przydaszki, pod którymi umieszczone zostały stacje drogi krzyżowej. Kościół doświetlają prostokątne okna z witrażami, które wpisano powyżej przydaszków: w boczne ściany nawy (po 2 okna), od frontu nawy (3 okna), a także w prezbiterium (1 okno). Ponadto 2 mniejsze kwadratowe okna wbudowane zostały we wschodnią ścianę zakrystii. Wnętrze nakryte jest drewnianym, belkowym stropem, wykonanym na jednakowym poziomie w nawie i prezbiterium. Podłogę ułożono z kamiennych (marmurowych), sześciokątnych płyt, wynosząc prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Ołtarz ustawiony jest na dodatkowym podeście, wykonanym również z kamiennych płyt. W ścianie tęczowej o prostokątnym wykroju nie zamocowano belki tęczowej. W północną ścianę nawy wpisana jest empora muzyczna o schodkowej linii parapetu z wydatnym, półkolistym wybrzuszeniem w części centralnej. Empora muzyczna wsparta została na 2 słupach, a dostęp na nią odbywa się drewnianymi, policzkowymi schodami przylegającymi do północnej ściany nawy.

Wyposażenie

Wnętrze świątyni jest skromne i utrzymane w jednakowym stylu. Do czasów obecnych zachowały się rzeźby Matki Boskiej i św. Jana z Grupy Ukrzyżowania, Pieta oraz barokowe figury aniołów, krucyfiks z XX w., a także malowidła autorstwa H. Breinlingera z 1934 r. W 2013 r. przeprowadzono renowację wnętrza kościoła.

Bibliografia

[18], [57], [KE_028]

FOTOGRAFIE

Widok kościoła: a. od południowego wschodu, b. widok kościoła od północnego wschodu, c. widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2017 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

29**ŚW. MIKOŁAJA I MATKI BOSKIEJ
CZĘSTOCHOWSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°04'13, E 18°22'20

GOŁA

z niem.: GOHLE

46-310 Goła

województwo: opolskie**powiat:** oleski**gmina:** Gorzów Śląski**wieś:** GołaFilia kościoła parafialnego
pw. Najświętszego Serca Pana
Jezusa w Zdziechowicach**dekanat:** Wołczyn**diecezja:** kaliska1 z 14
w powiecie oleskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****XVII/XVIII w.****wpis do rejestru zabytków:****77/54 z 1954 r.****datowanie:**

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

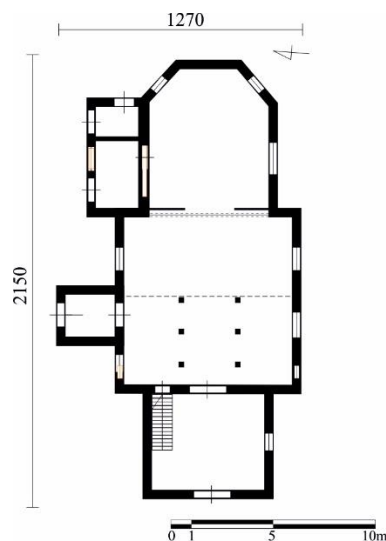
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B3****HISTORIA**

Kościół wielokrotnie wzmiankowano w protokołach wizytacyjnych, m.in. w protokole z 1679 r., w którym odnotowano dane dotyczące jego długości (17 łokci, tj. 10,7 m) oraz szerokości (11 łokci, tj. 6,9 m). Protokoły biskupie zazwyczaj sporządzano w celu wykonania spisu majątku parafii, natomiast wizytator odwiedzający świątynię w Gołej w 1679 r. ocenił stan kościoła jako bez wyposażenia „ORNAMENTA INTUS NULLA”. Kolejny protokół z 1687 r. dostarcza informacji, że kościół miał wyremontowaną wieżę, a jego strop ozdobiony był dekoracją malarską. Żaden z zachowanych dokumentów nie zawiera informacji o stanie technicznym kościoła. Obecną świątynię zbudowano na przełomie XVII i XVIII w. Z literatury dowiadujemy się, że dzwon kościelny ufundowała Rozyna Maria Kuschenbohr i został on odlany w pracowni Z. Götza z Wrocławia w 1684 r. Analizując informacje wynikające z zachowanych archiwaliów oraz opinii historyków i ich publikacji, można przypuszczać, że kościół zbudowano przed 1648 r., a w kolejnych latach świątynię rozbudowano. W połowie XX w. odbudowana została prowadząca na lożę kolatorską klatka schodowa, oszalowano ściany kościoła z zewnątrz, a we wnętrzu wykonano boazerię [16], [44], [221], [243], [401], [KE_029].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Mikołaja i MB Częstochowskiej w Gołej.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w centrum wsi Goła, w gminie Gorzów Śląski. Świątynia obecnie należy do parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zdziechowicach. Teren w całości jest zadbane i ogrodzony; do murowanych słupków zostały zamontowane drewniane, sztachetowe przesłania. Zieleń wysoką stanowi kilka pojedynczych drzew oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. W przeszłości kościół otoczony był cmentarzem, z którego do dziś zachował się jedynie kilka wiekowych nagrobków.

Architektura i konstrukcja

Kościół wzniesiono na kamiennej podmurówce, w zrębowej konstrukcji ścian. Orientowaną świątynię tworzy kwadratowa nawa i węższe prezbiterium, które zamknięto trójbocznie. Do prezbiterium od strony północnej przylega zakrystia, a nad nią wydzielono łóżko kolatorską, otwartą do prezbiterium prostokątnym podłużnym przebiegiem, z parapetem o profilowanym gzymsie. Wewnątrz zakrystii wbudowano schody prowadzące na łóżko kolatorską. Nawę od zachodu poprzedza wieża, którą wzniesiono na planie kwadratu, w konstrukcji słupowej oraz o ścianach lekko zwężających się ku górze. Wieża nakryta została ośmiobocznym, blaszanym dachem, który osadzono na równej wysokości z kalenicą dachu, nad nawą. Nad zadaszeniem wieży zbudowano mniejszą, ośmioboczną wieżyczkę z blaszanym hełmem, zwieńczoną kulą i krzyżem. Poniżej dachu wieży, w bocznych ścianach, wykonano po dwa kwadratowe otwory wentylacyjne. W przyziemiu wieży wydzielono kruchtę z wejściem do świątyni. Dwukalenicowy dach wykonany został w konstrukcji krokwiowo-jętkowej, na ramach podłużnych o stolcach storczykowych nad nawą i krokwiowo-jętkowy nad prezbiterium. Dach jest dwuspadowy, znacznie niższy nad prezbiterium, w całości kryty gontem. Dach nad prezbiterium od wschodu jest trójspadowy, a od północy przedłużoną połączy nakrywa również dwukondygnacyjną zakrystię. Do boku nawy (od północy) przylega kwadratowa kruchta z bocznym wejściem do świątyni i dwuspadowym dachem pokrytym blachą. Konstrukcję ścian nawy wzmocniono 3 lisicami (2 od południa, 1 od północy). Ściany kościoła od zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym wraz z olistawaniem spoin. Od wewnątrz ściany obudowano boazerią. We wnętrzu stropy nad nawą oraz zakrystią wykonano jako belkowe, z pułapem deskowym, a nad prezbiterium wykształcono pseudo sklepienie kolebkowe. W ścianie tęczowej zachowała się belka tęczowa z barokowym krucyfiksem. Prezbiterium od nawy oddzielają drewniane balaski. Podłogę ułożono z drewnianych desek, na dwóch różnych poziomach. Prezbiterium zostało wyniesione względem nawy o 1 stopień (16 cm) z dodatkowym drewnianym podestem, na którym ustawiono stół ołtarzowy. W zachodniej ścianie nawy nadbudowano emporę muzyczną o prostej linii parapetu, którą wsparto na 6 słupach, z klatką schodową, umieszczoną od północy w przyziemiu wieży. Kościół doświetlony został oknami o różnej wielkości i kształcie. W ścianie nawy wpisano 3 prostokątne okna, zamknięte segmentowo, łukowo (1 od północy, 2 od południa). Prezbiterium doświetlono prostokątnymi oknami zakończonymi łukiem (od południa), a także 2 okrągłe, wbudowane w jego boczne ściany. W przyziemiu bocznych ścian wieży wykonano prostokątne, średniej wielkości okna. Jednakowe otwory okienne wykonano na dwóch poziomach, od strony północnej, w zakrystii. Okna te doświetlają zakrystię oraz łóżko kolatorską umieszczoną na jej górnej kondygnacji. Wszystkie okna są zakratowane.

Wyposażenie

W kościele zachował się barokowy, architektoniczny ołtarz główny (z XVIII w.) oraz 2 ołtarze boczne. W ołtarzu bocznym umieszczono rzeźby św. Anny, św. Józefa, św. Antoniego, św. Franciszka, św. Heleny, św. Barbary oraz Chrystusa w zwieńczeniu. Ponadto w ołtarzu umieszczono współczesne obrazy św. Mikołaja, a także Matki Boskiej Częstochowskiej. Na ścianach bocznych nawy oraz parapecie chóru muzycznego umieszczono obrazy stacji drogi krzyżowej, wykonane w stylu ludowym. W przyziemiu wieży znajduje się kamienna płyta nagrobna Hansa von Kuschenbohra (z 1684 r.). W wieży zachował się dzwon z 1648 r., z łacińską inskrypcją, wykonany przez Siegmunda Gotza z Wrocławia.

Bibliografia

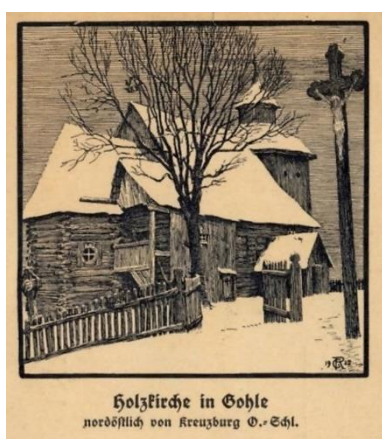
[16], [44], [221], [243], [401], [KE_029]

Widok kościoła od północnego wschodu [221]

Widok kościoła od południowego wschodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Pocztówka z widokiem kościoła w Golej. Źródło: Materiały archiwalne parafii

Widok wieży kościelnej. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widok wieży. Fotografia własna, 2020 r.

Widok wieży. Fotografia własna, 2020 r.

Widok okna ujętego w południowej ścianie nawy. Fotografia własna, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

30**ŚW. JANA CHRZCICIELA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°08'22, E 18°11'55

GOLKOWICE**k. Kluczborka**

z niem.: GOLKOWITZ

ul. Kościelna

46-220 Gołkowice

województwo: opolskie

powiat: kluczborski

gmina: Byczyna

wieś: Gołkowice

Filia kościoła parafialnego
pw. św. Franciszka z Asyżu

dekanat: Wołczyn

diecezja: kaliska

1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1767 r.

wpis do rejestru zabytków:

609/64 z 1964 r.

datowanie:

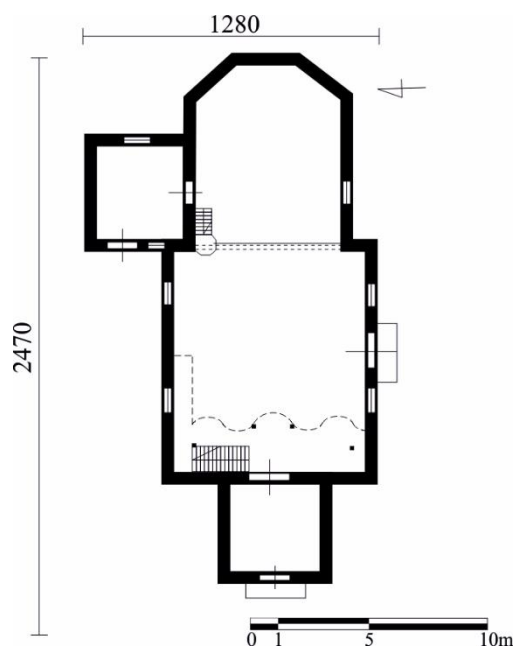
na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B1****HISTORIA**

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela jest poewangelickim kościołem filialnym parafii Trójcy Świętej i Najświętszej Marii Panny Różańcowej w Byczynie, który od 1945 r. przejęli katolicy. Świątynię zbudowano z fundacji Ernesta hrabiego von Götz w 1766 r. w miejscu poprzedniego, również drewnianego kościoła. Po 1945 r. w kościele nie prowadzono większych prac konserwatorskich. Zachowana do dzisiaj świątynia uległa uszkodzeniu podczas powodzi w 1997 r. Zniszczona została wtedy podłoga w części prezbiterium, którą w kolejnych latach wymieniono na nową. W latach 90. XX w. wymieniono poszycie dachu, w 2013 r. wykonano podstawowe prace naprawcze, a wiosną 2018 r. w przyziemiu wieży wymieniono szalowanie [58], [221], [401], [KE_30].

LOKALIZACJA**SCHEMAT RZUTU**

Lokalizacja kościoła pw. św. Jana Chrzciciela w Gołkowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 02.05.2018 r. Opracowanie własne

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół został zbudowany na płaskiej działce we wsi Gołkowice w powiecie kluczborskim. Świątynię otacza drewniane, sztachetkowe ogrodzenie. Na terenie kościoła występuje kilka pojedynczych zadrzewień zieleni wysokiej oraz nowe nasadzenia krzewów ozdobnych.

Architektura i konstrukcja

Orientowaną świątynię o powierzchni użytkowej niespełna 230 m² zbudowano na ceglanej podmurówce, w zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach w węglach na jaskółczy ogon. Do prostokątnej nawy (8,3 × 7,8 m) od zachodu przylega wieża (3,3 × 5,2 m), którą wzniesiono w konstrukcji słupowej i ścianach lekko zwężających się ku górze. Wieża kościoła przylega do nawy tylko w części przyziemia i kruchty wydzielonej w jej parterze. W górnej części jest ona odchylona od ściany szczytowej nawy i konstrukcji dachu. Wieżę zwieńczył barokowy gontowy hełm z latarnią i chorągiewką z datą 1767. Ściany wieży oszalowano deskami w układzie pionowym i przedzielono listwami na 3 kondygnacje. W wieży, poniżej hełmu, wbudowano 3 otwory wentylacyjne z żaluzjami (2 w elewacji frontowej, 1 w elewacji południowej). Do węższego od nawy prezbiterium (7,8 × 8,7 m), zamkniętego trzema ścianami oktagonu, od północy przylega prostokątna, jednokondygnacyjna zakrystia (4,8 × 5,0 m). Dach kościoła wykonano jako dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium i w całości pokryty gontem. Dach nad nawą jest dwuspadowy, który wykonano w konstrukcji stolcowo-płatwiowej z dwoma rzędami słupów wzmocnionych zastrzałami. Nad prezbiterium dach jest pięciopłaciowy i trójspadowy nad zakrystią. Ściany prezbiterium oraz zakrystii (od zachodu) pierwotnie były osłonięte gontem. Obecnie ściany kościoła od zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym wraz z olistwowaniem spoin. Ściany wzmocniono lisciami (od południa 4 przy nawie, 1 przy prezbiterium, od północy 1 przy nawie). We wnętrzu ściany pozostawiono w naturalnym kolorze drewna, bez polichromii. Nawę od prezbiterium oddziela ściana tęczowa, z belką tęczową i krucyfiksem. Na obecnie obudowanej boazerii belce wyryto datę: 1766 i litery TFK. Podłogę w kruchcie, wydzielonej w przyziemiu wieży, wykonano z drewnianych desek, natomiast w nawie, prezbiterium oraz zakrystii podłogę ułożono z ceramicznych płytek, o różnych kształtach i wzorach. Ołtarz główny symbolicznie wyniesiono na murowanym podeście o 1 stopień (17 cm). Wewnątrz strop nad nawą i prezbiterium wykonano jako płaski, z olistwowanym pułapem i fasetą. Nad prospektem organowym wykształcono niewielkie pseudo sklepienie kolebkowe. Chór muzyczny, wsparty na dwóch kwadratowych słupach, wydzielono w zachodniej ścianie nawy, z boczną emporą od północy, o prostej linii parapetu. Dostęp na chór i boczną emporę odbywa się drewnianą, jednobiegową klatką schodową, dostawioną w północno-zachodnim narożniku nawy. Parapet chóru jest trójosiowo wybruszony, o wklęsło-wypukłej linii z rokokową dekoracją malarską od frontu. Kościół doświetlają okna prostokątne, zamknięte łukowo (od południa 2 w nawie, 1 w prezbiterium i od północy 2 w nawie). Ponadto prostokątne okno ujęto w zachodnią i wschodnią ścianę zakrystii. Do świątyni prowadzą 3 wejścia z jednoskrzydłowymi drzwiami (1 w kruchcie, wydzielonej w przyziemiu wieży, 1 w południowej ścianie nawy, 1 w zachodniej ścianie zakrystii). Na szczególną uwagę zasługują oryginalnie zachowane zewnętrzne i wewnętrzne drzwi, portale, okucia i zamki: m.in. drzwi do wnętrza nawy wbudowane w południowej elewacji kościoła, drzwi do zakrystii ujęte od zachodu, dwuskrzydłowe drzwi wbudowane w parterze wieży pomiędzy wieżą i nawą.

Wyposażenie

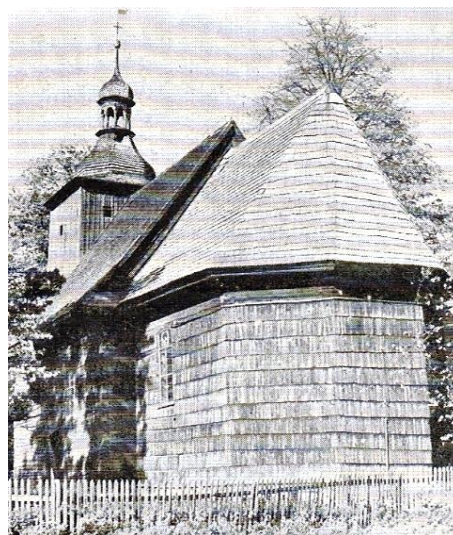
Do czasów współczesnych zachował się w kościele ołtarz z obrazem Dobrego Pasterza i 2 kręconymi kolumnami oraz płaskorzeźbami o roślinnej ornamentyce po boku. Zachowała się również ława kolatorska z XVIII w., ozdobiona malowidłami we wzory roślinne, z kartuszami herbowymi, a także ambona wykonana w stylu barokowo-ludowym, z geometrycznym koszem ozdobionym malowidłami przedstawiającymi ewangelistów oraz Dobrego Pasterza. W przeszłości świątynia została wielokrotnie okradziona, a skradziono z niej m.in. rzeźby świętych umieszczonych niegdyś w koszu ambony.

Bibliografia

[221], [225], [401], [KE_30]

Widok kościoła od południowego wschodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Elewacja południowo-wschodnia [58]

Widok kościoła od południa. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

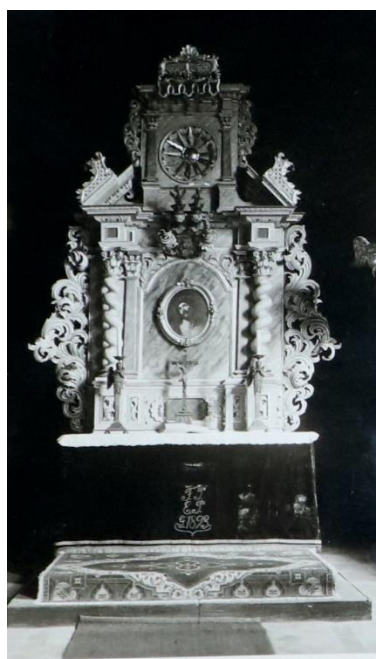
Widok wieży kościelnej. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

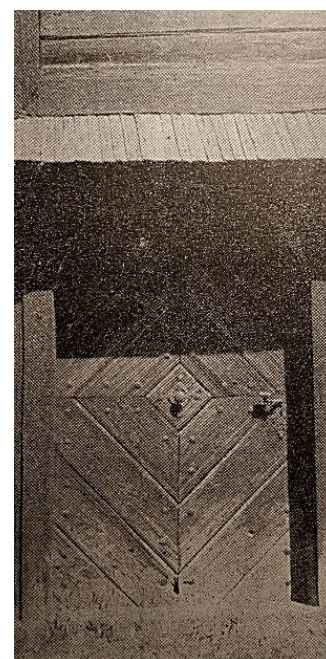
Widok kościoła od wschodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok ołtarza głównego
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1936 r.

Widok drzwi ujętych
w południowej ścianie nawy [242]

Widok tryptyku.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1936 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

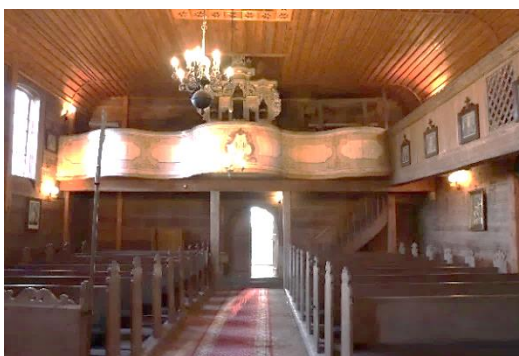
Odchylenie wieży od ściany szczytowej nawy. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji północnej. Fotografia własna, 2019 r.

Widok stolarki drzwiowej: a. drzwi zewnętrzne w przyziemiu wieży, b. drzwi wewnętrzne pomiędzy wieżą i nawą, c. otwór drzwiowy do zakrystii. Fotografie własne, 2019 r.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

31**ŚW. ANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°54'42", E 18°30'02"

GOLKOWICE

k. Wodzisławia Śląskiego
z niem.: GOLKOWITZ

ul. 1 Maja
44-340 Gołkowice

Województwo: śląskie
Powiat: wodzisławski
Gmina: Godów
Wieś: Gołkowice

Filia kościoła parafialnego
pw. Krzyża Świętego
i św. Anny w Gołkowicach
dekanat: Gorzyce Śląskie
archidiecezja: katowicka

1 z 3
w powiecie wodzisławskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1878 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/759/66 z 1966 r.

datowanie:

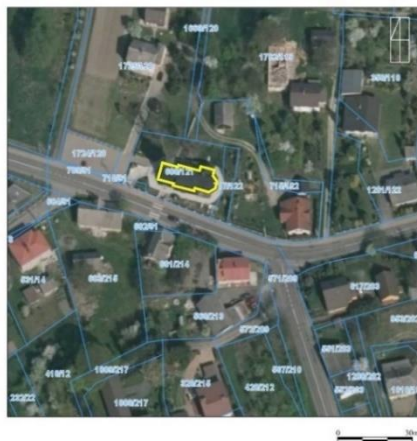
na podstawie danych archiwalnych

oryginalność obiektu:
przebudowany

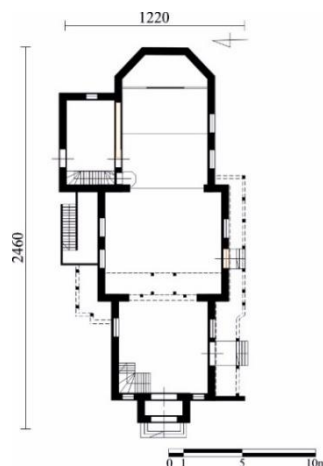
typ funkcjonalno-przestrzenny:

B1**HISTORIA**

Zachowany po dzisiejsze czasy zabytek zbudowano w 1878 r., prawdopodobnie w miejscu, w którym niegdyś istniała również drewniana świątynia. W protokole wizytacyjnym z 1688 r. wspomniano o istnieniu wówczas nowej, drewnianej kaplicy, zbudowanej jako bezwieżowej, jedynie z wieżyczką na sygnaturkę. Kaplicę tę remontowano z fundacji R. Czelesty w 1746 r. Obecną świątynię wzniesiono z inicjatywy właściciela wsi J. Grzonki, który wraz z małżonką został pochowany na terenie kościoła. Obiekt zbudowano w całości z drewna, częściowo rozbiórkowego, pochodzącego z nieistniejącego gotyckiego kościoła w Pruchnej. Świątynię w Pruchnej (gmina Strumień, powiat cieszyński) rozebrano w 1784 r., a wieżę oraz część bierwion sprzedano do kościoła św. Anny w Gołkowicach. W czasie II wojny światowej z kościoła zrabowano 2 dzwony. Kościół w przeszłości remontowano m.in. w 1946 r. (wymieniana poszycia dachowego), w 1953 r. oraz w 1975 r. (malowanie wnętrza), w 2006 r. (naprawa konstrukcji dachowej, wymiana poszycia dachu, remont wieży wraz z wymianą pokrycia hełmu, impregnacja ścian, wymiana zdegradowanych i impregnacja zachowanych podwalin), w 2010 r. (wymiana szalunku wymiana stolarki okiennieo-drzwiowej w zakrystii) oraz 2018 r. Podczas ostatniego z tych remontów natrafiono na kryptę grobową ze szczątkami ludzkimi. Przepuszcza się, że są to szczątki byłego właściciela Gołkowic i jego małżonki [30], [51], [209], [223], [KE_031].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Anny w Gołkowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat funkcjonalno-użytkowy.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano na wzniesieniu w centrum miejscowości Gołkowice w gminie Godów, przy głównej ulicy 1 Maja. Świątynię od strony południowej ogrodzono nowym, betonowym murem, obłożonym cegłą klinkierową i słupkami, pomiędzy które zamontowane zostały metalowe przęsła. Na terenie kościoła nie ma cmentarza, lecz zachowało się na nim kilka grobów (głównie rodziny Grzonka). Zieleń wysoką stanowi kilka pomnikowych drzew oraz nowe nasadzenia ozdobnej zieleni niskiej.

Architektura i konstrukcja

Kościół jest orientowany i zbudowany został z drewna jako jednonawowy, z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Dwudzielną świątynię wzniesiono w konstrukcji zrębowej i połączeniach ścian w węglach na jaskółczy ogon. Obecnie kościół posadowiony jest na betonowych ławach fundamentowych. Ściany kościoła z zewnątrz oszalowano deskami, w układzie pionowym wraz z olistwowaniem spoin. Do boku nawy, od południa, przylegają nowe, wykonane w 2010 r. soboty. Soboty wsparte są na 10 słupach stojących na belkach podwalinowych położonych na betonowej ławie. Pomiędzy słupami zamontowano średniej wielkości ażurowe przęsła o wykroju w stylu ludowym. Kwadratową nawę o wymiarach $7,9 \times 8,0$ m oraz $8,0$ m wysokości poprzedza wieża wzniesiona w konstrukcji słupowej, o wymiarach $6,8 \times 5,8$ m i $18,0$ m wysokości. Ściany wieży, z wyjątkiem izbicy, którą oszalowano deskami w układzie pionowym, od zewnątrz obito gontem. Wieżę zwieńcza pokryty blachą ośmioboczny, ostrosłupowy hełm z 4 bocznymi wieżyczkami, sterczyną, kulą i krzyżem na szczycie. Pod wieżą wykonano strop belkowy, lakierowany. W izbicy wieży w każdej ze ścian wbudowano po 2 otwory wentylacyjne z żaluzjami. Wieżę poprzedza niewielka kruchta z dwuspadowym dachem pokrytym gontem. Dachy kościoła wykonano jako dwukalenicowe, dwuspadowy nad nawę i pięciopółaciowy nad prezbiterium. Więźbę dachową nad nawę zbudowano jako wieszarową, jednojętkową, a nad prezbiterium jako jednojętkową. W kalenicę dachu nad prezbiterium, pomiędzy 2. a 5. wiązarem, wbudowana została wieżyczka na sygnaturkę z ostrosłupowym, ośmiobocznym, blaszanym hełmem z latarnią. We wnętrzu stropy wykonano na jednakowym poziomie jako płaskie. Ściany kościoła wewnątrz otynkowano i pomalowano na kolor żółty. Podłogę z desek ułożono na różnych poziomach, wynosząc prezbiterium, w ścianie tęczowej, o 1 stopień względem nawy. Ponadto w prezbiterium wykonano dodatkowy stopień, na którym ustawiony jest architektoniczny ołtarz z 2 bramami. Zakrystia, z lożą kolatorską na piętrze, przylega do północnej ściany prezbiterium i nakrywa ją trójspadowe zadaszenie. Wewnątrz, loża jest otwarta w stronę prezbiterium prostokątnym, zakończonym łukowo wykrojem z ozdobnym parapetem. Emporę muzyczną nadbudowano w zachodnią część nawy oraz w część pierwszej kondygnacji wieży. Dostęp na chór muzyczny zapewnia zabiegowa klatka schodowa, którą umieszczono w północno-zachodnim narożniku nawy. Emporę, o prostej linii parapetu, na której w płycinach umieszczono obramowane obrazy stacji drogi krzyżowej, wsparto na 4 kwadratowych słupach. Świątynia doświetlona została prostokątnymi oknami, zakończonymi spłaszczonym łukiem z witrażami (od południa 2 w nawie, 2 w prezbiterium, od północy 2 w nawie, od wschodu 1 w zakrystii, od północy 1 w loży kolatorskiej). Ponadto kwadratowe okno wykonano od wschodu, w loży kolatorskiej, a w wieży wbudowano 4 prostokątne okna, osłonięte delikatnym, gontowym zadaszeniem (2 w elewacji frontowej i po 1 w elewacjach bocznych). Do wnętrza kościoła prowadzą 3 wejścia (1 w kruchcie dostawionej do wieży, 1 wpisano w południową ścianę nawy, 1 w północnej ścianie zakrystii, z półokrągłym, gontowym zadaszeniem)

Wyposażenie

We wnętrzu zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). W ołtarzu głównym, wykonanym w stylu neogotyckim, umieszczono obraz św. Anny, a po bokach dwie złożone kolumny i dalej rzeźby św. Pawła (po prawej) i św. Piotra (po lewej). W zwieńczeniu ustawiono figurę św. Józefa. Ołtarz główny jest trójdzielny, architektoniczny, z dwiema bramkami po bokach. Ołtarze boczne wykonano symetrycznie, z trójdzielną nadstawką. W ołtarzu bocznym lewym w centralnej części umieszczono figurę Najświętszego Serca Pana Jezusa, a po bokach figurę św. Róży (po lewej) i św. Elżbiety (po prawej). W środkowej części ołtarza bocznego prawego umiejscowiono figurę Niepokalanego Serca Marii Panny, z figurami świętych po bokach – św. Dominika (po lewej) i św. Marii Goretti (po prawej). W kościele zachowała się też neogotycka ambona i XIX-wieczne organy firmy Schlag & Sohne ze Świdnicy.

Bibliografia

[29], [31], [51], [188], [209], [241], [245], [313], [329], [KE_031]

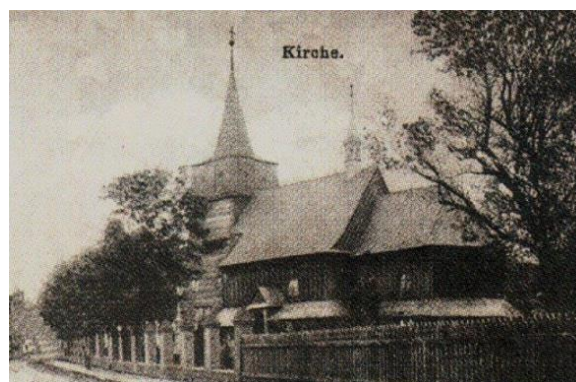
Widok kościoła od południa [KE_031]

Widok kościoła od południowego wschodu [KE_031]

Widok kościoła od południa.
Źródło: Materiały archiwalne parafii

Widok kościoła od południowego wschodu z przełomu lat 1900–1910.
Źródło: Materiały archiwalne parafii

Widok fragmentu elewacji południowej [KE_031]

Widok fragmentu elewacji zachodniej [KE_031]

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji północnej. Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r..

Widok hełmów wież: a. hełm wieży kościelnej, b. hełm wieży na sygnaturkę. Fotografie własne 2019 r.

Widok krypty grobowej. Źródło: <http://www.golkowice.wiara.org.pl/remont-kosciola-pw-sw-anny--str-2.html>, dostęp: 23.04.2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

32**ŚW. BRYKCJUSZA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°17'20", E 17°58'29"

GOŚCIECIN

z niem.: KOSTENTHAL

ul. Parkowa
47-270 Bryksywojewództwo: opolskie
powiat: kędzierzyńsko-kozielski
gmina: Pawłowiczki
wieś: GościęcínFilia kościoła parafialnego
Najświętszej Maryi Panny
w Gościęcíniedekanat: Gościęcín
diecezja: opolska1 z 4
w powiecie kędzierzyńsko-
kozielskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1661 r.

wpis do rejestru zabytków:

95/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

przebudowany

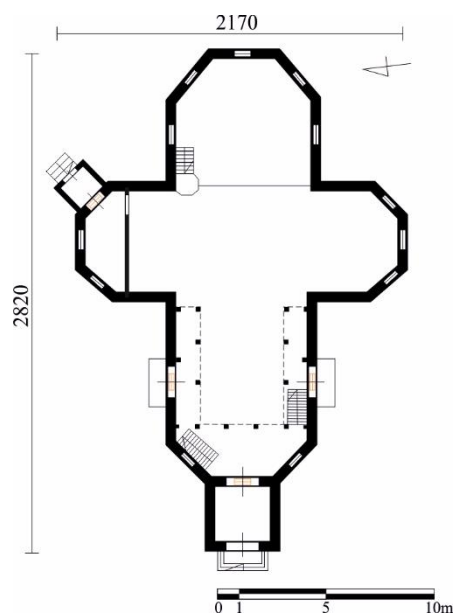
typ funkcjonalno-
przestrzenny:**D****HISTORIA**

Kościół pw. św. Brykcjusza zbudowano w 1661 r. z fundacji Marty i Marcina Wolffów. Wiadomości tych dostarcza protokół wizytacyjny z 1879 r., w którym zanotowano, że kościół zbudowany w 1661 r., wykonany całkowicie z drewna, został poświęcony w 1674 r. Do budowy kościoła włączyli się mieszkańcy wsi, którzy oprócz pracy fizycznej budowę wsparli wolnymi datkami. Obecny kościół zbudowano w miejscu, gdzie w przeszłości istniało źródło (wodzie z tego źródła przypisywano właściwości lecznicze). W 1916 r. w sąsiedztwie drewnianego kościoła wzniesiono murowaną kaplicę poświęconą poległym w I wojnie światowej. Kościół w przeszłości wielokrotnie remontowano, m.in. w latach 1803 i 1880. Podczas prac remontowych świątynię odnowiono, wymieniono zdegradowane elementy konstrukcji ścian, a także wykonano nowe poszycie dachu. W latach 70. XX w. w kościele zrealizowano generalny remont, który swoim zakresem objął m.in. naprawę więźby dachowej wraz z wymianą zdegradowanych elementów na nowe. W latach 80. XX w. przemalowano wnętrze kościoła [29], [51], [224], [297], [415], [KE_032].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Brykcjusza w Gościęcínie.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTUSchemat funkcjonalno-użytkowy.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest na skraju miejscowości Gościęcín, przy drodze prowadzącej do wsi Kózki. W niedalekim sąsiedztwie kościoła znajduje się studnia, z której, jak głosi legenda, można czerpać leczniczą wodę. Z uwagi na symboliczne znaczenie miejsce to ma charakter sentymalny i jest często odwiedzane przez pielgrzymów. Teren kościoła ogrodzono mурowanymi z kamienia słupkami, pomiędzy którymi zamontowano drewniane, sztachetowe przesłania. Kościół otoczony jest zielenią wysoką oraz nowymi nasadzeniami krzewów ozdobnych. W bezpośrednim sąsiedztwie świątyni został założony cmentarz, który pozostaje w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

Bezwieżowy, orientowany kościół został zbudowany na niewielkim podmurowaniu, na planie krzyża łacińskiego, którego wszystkie ramiona zamknięto trójbocznie. Bryła kościoła jest zwarta i symetryczna. Ściany kościoła wzniesiono w konstrukcji zrębowej. W bocznych ramionach, tworzących transept, wydzielone zostały kaplice z ołtarzami bocznymi. Ponadto w północnym ramieniu transeptu wydzielono zakrystię z dostępem poprzez kruchtę dostawioną od północnego wschodu. Zachodnie ramię z nawą główną jest dłuższe od pozostałych i poprzedza je kruchta z głównym wejściem do świątyni. Drzwi, ujęte w kruchtę poprzedzającą nawę, są dwuskrzydłowe, prostokątne, z zachowanymi oryginalnymi okuciami. Dodatkowe wejścia do kościoła ujęto w bocznych ścianach nawy. W północnym ramieniu transeptu wydzielono niewielką zakrystię. We wnętrzu do zachodniej ściany nawy przylega chór muzyczny wsparty na 14 słupach, z bocznymi emporami. Płynowy parapet o prostej linii zdobią snycersko wycinane listwy, zamocowane podłużnie na dwóch wysokościach balustrady oraz poniżej, na zwieńczeniu. W parapecie empory, od frontu, zawieszono obramowane, malowane stacje drogi krzyżowej. Stropy wykonano na kształt pozornego sklepienia pozornego, kolebkowego. Pomiedzy transeptem a prezbiterium umieszczono belkę tęczową, ozdobnie wycinaną, z barokowym krucyfiksem. Podłogę na całej powierzchni kościoła wykonano na jednakowym poziomie, z białych i czarnych płytek ceramicznych, ułożonych romboidalnie. Świątynia doświetlona została w większości prostokątnymi oknami, zamkniętymi łukowo. W prezbiterium umieszczono 5 okien (po 1 prostokątne w bocznych ścianach, 1 we wschodniej ścianie zamykającej prezbiterium oraz 1 znacznie mniejsze, okrągłe od wschodu, obecnie przysłonięte ołtarzem), w ramiona transeptu wpisano po 3 prostokątne okna (po 1 w każdej ze ścian), w bocznych ścianach nawy po 1 oknie oraz w elewacji frontowej (w bocznych ścianach) po 1 oknie i nad kruchtą 1 okrągłe okno. Świątynię przykryto wielopołaciowym, dwukalenicowym, gontowym dachem. Kalenicę nad nawą i prezbiterium ustawiono wyżej od kalenicy, nad ramionami transeptu. W centralnej części przecięcia się kalenic, w szczycie dachu, wpisana została wieżyczka na sygnaturkę, z baniastym hełmem, latarnią i ozdobnym krzyżem na szczycie. Ściany kościoła od zewnątrz osłonięto gontem, który w przyziemiu, w dolnych partiach ścian zamontowano pod ukosem tworząc tym samym niewielki okap.

Wyposażenie

Kościół jest zadbany i utrzymany w jednolitym stylu. Do dzisiaj zachowały się w nim 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). Ołtarz główny jest architektoniczny, z parami kolumn i dekoracją snycerską. W centralnej części ołtarza umieszczono obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem. W ołtarzu bocznym (lewym) umieszczono rzeźby św. Jadwigi i św. Barbary oraz obraz Chrztu Jezusa w Jordanie z 1896 r. Po przeciwnej stronie, w ołtarzu bocznym (prawym), umieszczono rzeźby św. Piotra i św. Pawła oraz obraz św. Brykcjusza, patrona parafii. Ponadto w kościele zachowały się organy z 1669 r., wykonane przez Jakuba Rippacka. Większość wyposażenia pochodzi z czasu budowy kościoła i składa się na nie m.in. ambona z XVIII w., liczne obrazy z XVII i XVIII w., a także płyta nagrobna Jana Bartna z XVII w.

Bibliografia

[4], [28], [70], [248], [297], [352], [364], [KE_032]

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kaplicy wraz ze studnią oraz kościołem w tle.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego zachodu
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południa. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok fragmentu polichromii. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1975 r.

Widok fragmentu polichromii. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1975 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Elewacja południowo wschodnia. Fotografia własna, 2019 r.

Elewacja północno wschodnia. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

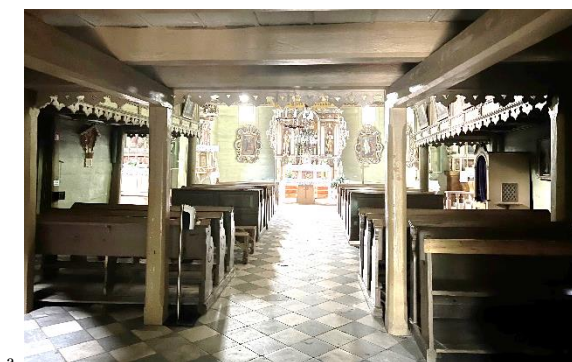
Widok wieży na sygnaturkę.
Fotografia własna, 2019 r.

Elewacja zachodnia.
Fotografia własna, 2019 r.

Kruchta poprzedzająca wejście do kaplicy bocznej.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w stronę prezbiterium (2017 r.), b. widok ołtarza głównego (2022 r.). Fotografie własne.

NR KATALOGOWY

33

WEZWANIE

ŚW. BARBARY

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°58'36, E 19°06'16

GÓRA

z niem.: GUHRAU

ul. Kościelna 32
43-227 Górawojewództwo: śląskie
powiat: pszczyński
gmina: Miedzna
wieś: GóraFilia parafii pw. św.
Klemensa Papieża
w Miedznejdekanat: Miedzna
archidiecezja: katowicka1 z 7
w powiecie pszczyńskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

~1506 r. (?)

wpis do rejestru zabytków:

435/60 z 1960 r.

datowanie:

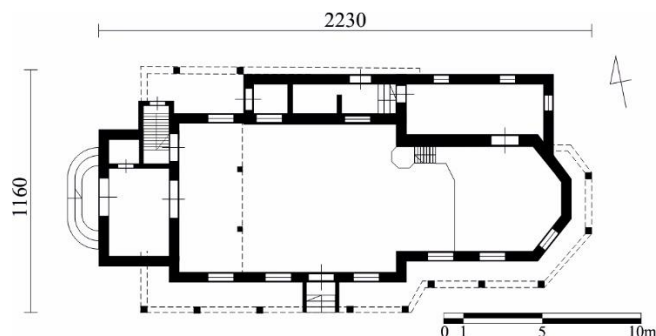
na podstawie badań
dendrochronologicznych
oraz danych archiwalnychtyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B3**oryginalność obiektu:
przebudowany**HISTORIA**

Kaplicę o wymiarach $5,8 \times 7,9$ m wzniesiono prawdopodobnie w XVI w. jako świątynię ewangelicką. Jej budowa została ufundowana przez rodzinę Brodeckich. Z zachowanych dokumentów archiwalnych wynika, że w 1596 r. właściciel wsi Góra, Grygier Blauck, wraz ze swoim wujem Antonim przeznaczili 100 talarów na przeprowadzenie remontu świątyni. Wówczas jeden z właścicieli obiektu, Jan Górsk-Brodecki, przekształcił kaplicę w zbór kalwiński. W 1628 r. kaplica została opuszczona, a kościół parafialny wrócił do katolików. W tym samym roku pszczyński ewangelicki wizytator, ksiądz Hoffman, sporządził protokół, w którym zapisał, że: „*We wsi Góra jest drewniana świątynia, w której proboszcz odprawia nabożeństwo 4 razy w roku. Stoi w nim ołtarz w stylu kościołów reformowanych. Kościół w Górze swoją prostotą znacznie różni się od wnętr innych kościołów ewangelickich...*”. W 1900 r. kościół przebudowano, zaś w latach 1946–1950 kolejny raz rozbudowano, przesuwając wieżę w kierunku zachodnim, a do istniejącej kaplicy dobudowując nawę. W latach 1980–1990 w kościele wykonano remont dachu, sobót, a także dobudowano zakrystię, przedsionek i wejście na chór. W latach 2007–2013 w ramach dotacji unijnej w kościele wykonano zabezpieczenia chroniące przed pożarem. Obecny kościół do 1951 r. był filią parafii w Miedznej, a od tego czasu kościół podniesiono do rangi kościoła parafialnego. Podczas prowadzonych ekspertyz oraz badań wieku drewna stwierdzono, że do budowy kościoła użyto drewna słabej jakości, co uniemożliwia wskazanie jednoznacznej daty jego budowy. Ostatecznie przyjęto, że w 1947 r. zbudowano nawę, a wskazana data budowy prezbiterium na rok 1506 nadal pozostaje niepewna [29], [51], [53], [54], [59], [92], [209], [KE_033].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Barbary w Górze.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTUSchemat funkcjonalno-użytkowy.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano w centrum wsi Góra. Na terenie okalającym kościół założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu. Świątynię otoczono ogrodzeniem, wykonanym na betonowej podmurówce, z metalowymi słupkami. Przestrzeń pomiędzy słupkami wypełniono szerokimi deskami w układzie poziomym, bez prześwietu. Całość nakryto gontowym, jednospadowym daszkiem. Bramę główną wykonano jako trójdzielną (po bokach 2 metalowe furtki, z drewnianym zadaszeniem wspartym na 2 słupach; w środku umieszczono dwuskrzydłową bramę z herbowymi zdobieniami w centralnej części skrzydła. Bramę nakrytą czterospadowym gontowym zadaszeniem, ustawiono wyżej w stosunku do daszków nakrywających furtki boczne). W 1998 r. na placu kościelnym (od wschodu) zbudowano dzwonicę w konstrukcji stalowej, o ścianach lekko zwężających się ku górze. Dzwonicę zwieńczono czterospadowym, namiotowym, gontowym dachem, pod którym zawieszono 3 dzwony (Chrystusa Króla, Matki Boskiej Częstochowskiej, św. Barbary). W latach 2007–2012 w sąsiedztwie drewnianego kościoła zbudowano większą murowaną świątynię, co przyczyniło się do użytkowania drewnianego zabytku jedynie okazjonalnie.

Architektura i konstrukcja

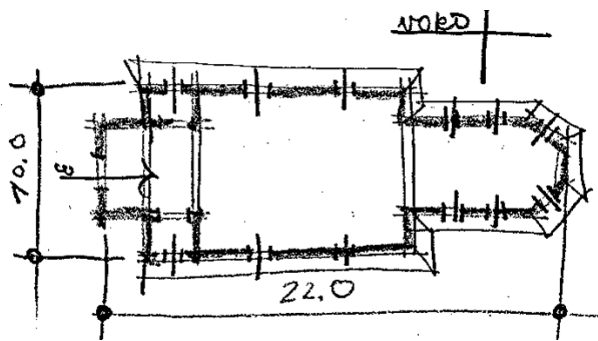
Orientowaną, drewnianą świątynię, która w przeszłości pełniła funkcję niewielkiej kaplicy, w połowie XX w. zdecydowano się rozbudować. Wówczas rozebrano i przeniesiono wieżę, przesuwając ją w kierunku zachodnim, a do istniejącego obiektu dobudowano nawę, o wymiarach 7,8 × 9,8 m. Świątynia posadowiona jest na podmurówce wykonanej z kamienia i cegły (pod nawą) oraz cegły pełnej (pod prezbiterium). Pod prezbiterium zachowały się oryginalne belki podwalinowe. Ściany kościoła wzniesiono w konstrukcji zrębowej, a bierwiona połączono w węglach na zakład i jaskółczy ogon. Ściany od zewnątrz, powyżej sobót, oszalowano deskami w układzie pionowym; poniżej sobót konstrukcja ścian jest odsłonięta. Belki użyte do budowy ścian prezbiterium swoim kształtem i rozmiarem różnią się od drewna użytego do budowy ścian nawy. Konstrukcję ścian prezbiterium (od południa) wzmocniono 2 lisicami. Do północnej ściany prezbiterium, zamkniętego trójbocznie, przylega prostokątna zakrystia z bocznym wejściem od północy. Od zachodu do frontu nawy przylega wieża z izbicą i ścianami lekko zwężającymi się ku górze, obudowanymi od zewnątrz gontem. Izbicę od zewnątrz oszalowano deskami, wpisując w każdą z jej bocznych ścian po 1 otworze wentylacyjnym, z żaluzjami. Słupowa konstrukcja wieży została częściowo ujęta w zachodnią ścianę nawy. Wieżę nakryto namiotowym, czterospadowym hełmem, w której zwieńczeniu umieszczono kulę i ozdobny krzyż. Świątynię, od południa i wschodu, otaczają otwarte soboty wsparte na słupach z mieczowaniem. Przestrzeń pomiędzy słupami, posadowionymi na betonowo-ceglanych stopach (pod nimi betonowy fundament), uzupełniono do połowy wysokości pełnym deskowaniem. Od północy do boku nawy przylega pomieszczenie gospodarcze, a w narożniku północno-zachodnim niewielkie zadaszenie z wejściem do pomieszczenia z klatką schodową. Dach kościoła jest dwukalenicowy, dwuspadowy nad nawą i niższy, pięciopółciowy nad prezbiterium. Przedłużona północna połać dachowa nad prezbiterium stanowi zadaszenie dla przylegającej do prezbiterium zakrystii. Więźby dachowe, zarówno nad nawą, jak i prezbiterium, znacznie uszkodzono podczas trwających remontów. Nad nawą wykonano więźbę stolcową, jednojętkową, a nad prezbiterium storczykową, także jednojętkową. Płaskie stropy wykonano na dwóch wysokościach; nad prezbiterium strop obniżono o 1,6 m względem nawy. Podłogę, ułożoną z desek, w części prezbiterium wyniesiono o 1 stopień. Kościół doświetlono prostokątnymi, zamkniętymi łukowo oknami (po 2 w bocznych ścianach nawy, 3 od południa w prezbiterium) oraz 2 mniejszymi oknami, zakończonymi łukiem, rozświetlając empore muzyczną. Chór muzyczny, bez organów, wsparty na 2 profilowanych słupach, wykonano o prostej linii parapetu, z 4 płycinami od frontu. Wnętrze świątyni pomalowano na jasny kolor z ciemnobrązowym obramowaniem otworów okiennych, 2 słupów konstrukcyjnych wieży, słupów wspierających empore, a także parapetu empory. Ściana tęczowa o prostokątnym wykroju nie ma belki tęczowej.

Wyposażenie

We wnętrzu zachował się ołtarz główny z 2 obrazami (św. Barbary, św. Mateusza) przedzielonymi krzyżem, ambona z wizerunkami ewangelistów w koszu, chrzcielnica oraz kamienna kropielnica z datą 1826. W ścianie tęczowej zachowały się 2 figury: z lewej Najświętszego Serca Pana Jezusa, z prawej Matki Boskiej. Na bocznych ścianach nawy zawieszono stacje drogi krzyżowej z 1985 r.

Bibliografia

[29], [31], [51], [53], [54], [59], [91], [92], [170], [348], [349], [411], [KE_033]

Schemat rzutu. Źródło: WUOZ w Katowicach delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach delegatura w Bielsku-Białej

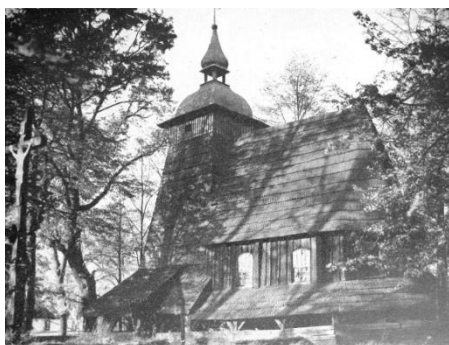
Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Katowicach delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od południowego wschodu z 1950 r.
Źródło: <http://www.kosciolydrewniane.pl>, dostęp: 08.01.2018 r.

Fotografie z budowy dzwonnicy przy kościele pw. św. Barbary w Górze. Źródło: Kronika parafialna, Tom XVI OD 01.09.1997–18.02.1998, dostęp: 14.11.2017 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: https://fotopolska.eu/Kosciol_Sw._Barbary_Gora?f=901588-foto,
dostęp: 09.01.2018 r.

Elewacja południowo-wschodnia, widok z lat 50. XX w.
Źródło: https://fotopolska.eu/Kosciol_Sw._Barbary_Gora?f=901588-foto,
dostęp: 09.01.2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok bramy głównej. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Elewacja południowa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Elewacja północna. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne: 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

34**ŚW. ROCHA Z MONTPELLIER**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°51'28, E 18°26'35

GRODZISKO

z niem.: GRÖTSCH

46-300 Grodzisko

województwo: opolskie

powiat: oleski

gmina: Olesno

wieś: Grodzisko

Filia kościoła parafialnego
pw. Bożego Ciała w Oleśnie

dekanat: Olesno

diecezja: opolska

1 z 14
w powiecie oleskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1710 r.

wpis do rejestru zabytków:

149/76 z 1978 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

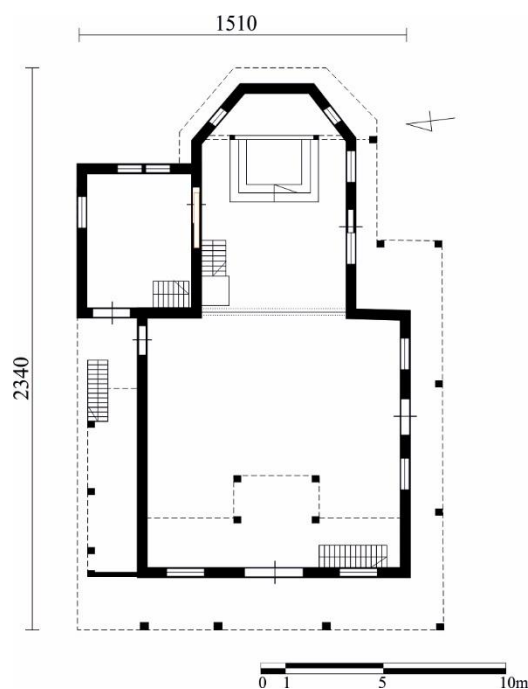
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

Kościół został zbudowany w całości z drewna w 1710 r. przez mieszkańców gminy Olesno, w dowód wdzięczności za ocalenie od zarazy panującej w 1708 r., a patronem kościoła jest św. Roch z Montpellier – patron chorych. W przeszłości świątynię remontowano m.in. w latach 1872–1891, w 1960 r., 1990 r. oraz w latach 1997–1999. W 2012 r. podczas prowadzonych prac remontowo-naprawczych wymieniono gont w dachu nad nawą i prezbiterium oraz zaimpregnowano konstrukcję ścian od zewnątrz. W 1995 r. z kościoła skradziono figury świętych. Obecnie świątynia należy do parafii Bożego Ciała w Oleśnie [29], [51], [209], [KE_034].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Rocha z Montpellier w Grodzisku.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat funkcjonalno-użytkowy.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano na obrzeżach wsi, na wzniesieniu. Świątynia jest otoczona bieżąco użytkowanym cmentarzem, zdrzewionym wiekowymi lipami. Na teren kościelny naprowadzają kamienne schody, zbudowane tuż przed ogrodzeniem. Drewniane ogrodzenie stanowią średniej wielkości słupki nakryte jednospadowym daszkiem. Przestrzeń między słupkami uzupełniono deskami w układzie poziomym. Brama główna, bez zadaszenia, jest dwudzielna (furtka, brama) i wykonano ją z drewnianych sztachetek, mocowanych w układzie pionowym.

Architektura i konstrukcja

Kościół jest orientowany i zbudowany jest z drewna sosnowego, na ceglany fundament. Wzniesiony został jako jednonawowy z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Dwudzielną świątynię wzniesioną w konstrukcji zrębowej i połączeniach ścian w węglach na zakład tworzy prostokątna nawa i wydzielone od niej węższe prezbiterium. Do prezbiterium, od północy, przylega zakrystia z lożą kolatorską na piętrze. Do północnej ściany nawy dobudowano zewnętrzne schody jednobiegowe, prowadzące na lożę kolatorską. Świątynię od północy, południa oraz zachodu otaczają otwarte soboty, wsparte na słupach z mieczowaniem. Od zachodu, w elewacji frontowej, powyżej sobót na całej szerokości nawy wykonano wydatny okap. Konstrukcję ścian kościoła od wschodu częściowo osłonięto przydaszkami. Ściany od zewnątrz, powyżej sobót i przydaszków, osłonięto gontem; poniżej konstrukcja ścian jest odsłonięta. Ściany nawy od południa oraz prezbiterium od południa i zachodu wzmocniono lisicami. Kościół został wzniesiony jako bezwieżowy, z mniejszą formą wieży na sygnaturkę wbudowaną w kalenicę dachu nad nawą, pomiędzy 5. a 7. wiązarem. W bocznych ścianach wieży na sygnaturkę wpisano otwory wentylacyjne z drewnianymi żaluzjami. Ośmioboczną wieżę zwieńczono ostrosłupowym hełmem pokrytym blachą, a na jej szczycie widnieje chorągiewka z datą budowy kościoła: „1710”. Dach jest dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium, w całości pokryty gontem. Nad zakrystią dach wykonano jako trójspadowy. Drewnianą więźbę dachową wykonano w ustroju krokwiowym, wspartą na storczykach i stolcach. Świątynię nakryto stropem płaskim w nawie i pseudo sklepieniem kolebkowym w prezbiterium, który po obwodzie zdobi delikatna ornamentyka roślinna. W ścianę tęczową wbudowana została belka tęczowa z barokowym krucyfiksem. Ściany od wewnątrz pomalowano na kolor beżowy. Podłogę ułożono z drewnianych, szerokich desek, w prezbiterium wyniesionym o 2 stopnie względem poziomu nawy. Ołtarz główny postawiono na drewnianym podeście. Chór muzyczny o prostej linii parapetu, z znacznym występem w centralnej części i prospektem organowym, wsparto na 4 profilowanych słupach. Kościół doświetlony jest oknami, o zróżnicowanym rozmiarze i kształcie. Okrągłe okna wpisano od wschodu w boczne ściany zamykające prezbiterium (2 okna) oraz od zachodu, pomiędzy okapem a sobotami (2 okna). Nawę i prezbiterium doświetlono prostokątnymi, wieloszybowymi, zamkniętymi łukowo oknami (po 2 od południa). W zakrystii od północy i wschodu wbudowano okna prostokątne, z gęstym szprosowaniem. Lożę kolatorską od północy doświetlono 2 niewielkimi prostokątnymi otworami. Drzwi zewnętrzne wykonano w elewacji frontowej jako dwuskrzydłowe, osadzone na kutyh zawiasach, od południa i północy w bocznych ścianach nawy, od południa w prezbiterium oraz w zachodniej ścianie zakrystii, jako jednoskrzydłowe. Drzwi wewnętrzne wykonano pomiędzy prezbiterium i zakrystią jako jednoskrzydłowe, zakończone pełnym łukiem.

Wyposażenie

We wnętrzu zachowały się 3 ołtarze. Ołtarz główny jest architektoniczny, z 1714 r., z obejściem i dwiema skrajnie umieszczonymi bramkami. Wyróżnia go bogata dekoracja snycerska z 4 rzeźbami świętych i obrazem z XVIII w., w centralnej części przedstawiającym krajobraz Olesna. Ponadto w kościele zachowała się barokowa ambona z XVIII w. i stacje drogi krzyżowej z 1842 r.

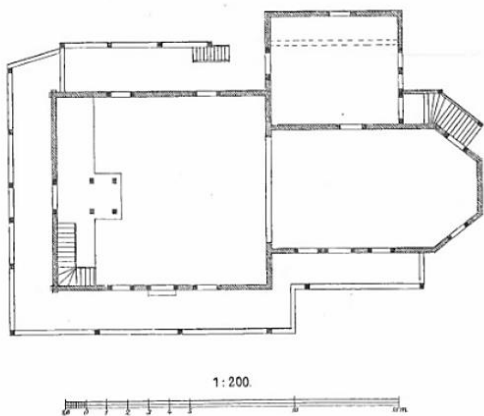
Bibliografia

[29], [221], [364], [369], [401], [KE_034]

St. Rochus-Rosenberg.

Widok wejścia na teren kościoła. Źródło: WUOZ w Opolu

Widok kościoła od północnego zachodu oraz schemat rzutu [44]

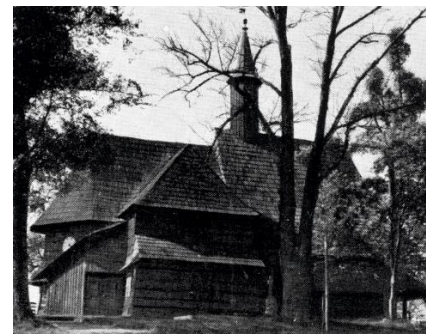
Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: <https://fotopolska.eu/553349.foto.html?o=b16885&p=1>,
dostęp: 21.01.2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu [239]

Heim wieży [239]

Widok kościoła od północy [221]

Elewacja południowo-zachodnia. Źródło:
<http://fotopolska.eu/897012.foto.html?o=b16885&p=1>, dostęp: 21.01.2019 r.

Pocztówka z widokiem kościoła – widok od strony północnej.
Źródło: <http://www.kosciolydrewniane.pl>, dostęp: 21.01.2019 r.

Elewacja zachodnia. Fotografia własna, 2020 r.

Elewacja południowo-zachodnia. Fotografia własna, 2020 r.

Elewacja południowa. Fotografia własna, 2022 r.

Elewacja północna. Fotografia własna, 2022 r.

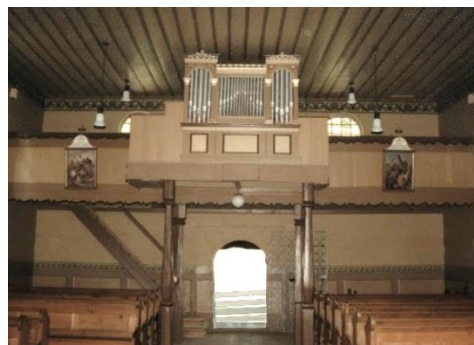
Elewacja południowo-zachodnia. Fotografia własna, 2018 r.

Elewacja południowo-wschodnia. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium (2019), b. widok w kierunku empy muzycznej (2018). Fotografie własne

NR KATALOGOWY

35

WEZWANIE

MĘCZEŃSTWA ŚW. JANA CHRZCICIELA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°58'00, E 19°03'17

GRZAWA

z niem.: GRZAWA

ul. Kościelna 2
43-227 Grzawawojewództwo: śląskie
powiat: pszczyński
gmina: Miedzna
wieś: Grzawa

Kościół parafialny

dekanat: Miedzna
archidiecezja: katowicka**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1493 r.

wpis do rejestru zabytków:

437/65 z 1965 r.

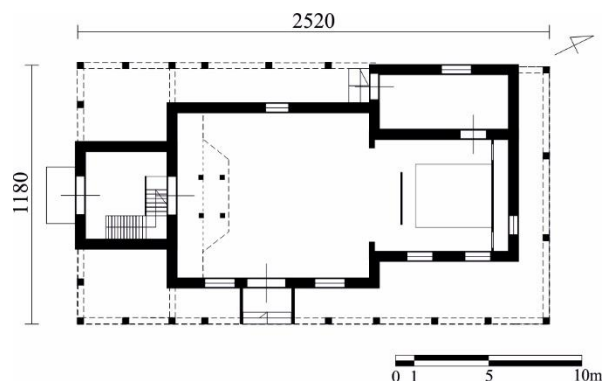
datowanie:

na podstawie badań
dendrologicznychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**E****HISTORIA**

Kościół pw. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela zbudowany został w 1493 r., z wieżą dobudowaną do frontu nawy w 1811 r., co zostało potwierdzone wynikami badań dendrochronologicznych, wykonanych przez A. Koniecznego w 2017 r. W latach 1580–1651 kościół należał do protestantów, a w 1651 r. przejęli go katolicy. Do czasów dzisiejszych zachowały się archiwalia dostarczające informacji, że pszczyński protestancki dziekan, ksiądz Johannes Hoffman, sporządził protokół po wizytacji w kościele w Grzawie i Miedznie, w którym zapisał „w Miedznie i Grzawie są 2 dobrze zbudowane kościoły, są też zachowane w dobrym stanie, chociaż nie mają szczególnych dochodów. W każdym kościele są 3 dzwony. Nabożeństwo jest stale odprawiane przez 2 niedziele w Miedznie i 3 w Grzawie”. Ponadto z informacji zawartych w protokole z 1792 r. dowiadujemy się, że wówczas protestancki kościół w 1651 r. powrócił do katolików i stał się filią kościoła w Miedznej. O architekturze kościoła wizytator wypowiedział się dość zwięźle, wskazując na zrębową konstrukcję ścian, których zręby ułożone zostały na widocznych z zewnątrz dębowych podwalinach. Wieżę wzniesiono w konstrukcji szkieletowej, jako przylegającą do frontu prostokątnej nawy. Świątynię w 1690 r. przebudowano, a w 1870 r. K. Stankiewicz wykonał renowację ołtarza głównego. Z zachowanych dokumentów archiwalnych dowiadujemy się, że kościół remontowano m.in. w 1959 r. (wymiana poszycia dachu), w 1974 r. (naprawa i impregnacja dachu), w 1991 r. (wymiana poszycia dachu nad nawą i prezbiterium), w latach 1993–1994 (remont kościoła, wymiana instalacji elektrycznej oraz przeciwpożarowej), w 1995 r. (wymiana pecek oraz ułożenie nowej, drewnianej podłogi), a także w 2011 r. (naprawa hełmów wież wraz z wymianą pokrycia) [29], [51], [59], [91], [92], [209], [KE_035].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Męczeństwa Świętego Jana Chrzciciela w Grzawie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat funkcjonalno-użytkowy.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano na wzniesieniu w centrum wsi Grzawa, przy ulicy Kościelnej. Świątynię otacza cmentarz będący w bieżącym użytkowaniu. Zielenią wysoką stanowią wiekowe drzewa liściaste oraz nieliczne krzewy ozdobne. Kościół od zachodu, południa i północy jest otoczony drewnianym, unikatowym ogrodzeniem, zbudowanym z bierwionów łączonych na zrąb, nakrytych gontowym, jednospadowym daszkiem. W ogrodzenie wpisane zostały 2 murowane, otynkowane bramy, z wejściem zamkniętym pełnym łukiem. Od wschodu ogrodzenie wykonano z desek mocowanych w układzie poziomym do murowanych słupków, również nakrytych jednospadowym daszkiem.

Architektura i konstrukcja

Kościół jest orientowany. Świątynia zbudowana w konstrukcji zrębowej posadowiona jest na dębowych peckach, jako jednonawowa, z węższym, zamkniętym ścianą prostą prezbiterium. Rzut poziomy kościoła tworzy wieża (4,8 × 5,9 m), nawa (8,6 × 7,5 m), prezbiterium (6,2 × 5,5 m) oraz zakrystia (6,2 × 3,1 m). Dwudzielną świątynię zbudowaną w większości z półokrągłych bierwionów, o połączeniach ścian w węglach na zakład, poprzedza wieża w konstrukcji słupowej. Wieżę o ścianach zwężających się ku górze, bez izbicy, nakryto ostrosłupowym hełmem, pokrytym blachą z ośmioboczną latarnią, baniastym zwieńczeniem z iglicą, kulą i ozdobnym krzyżem na szczycie. Wieżę wraz z przylegającymi do niej zamkniętymi sobotami osłonięto gontem. Ściany kościoła z zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym, wraz z olistwowaniem spoin. Kościół, z wyjątkiem wieży, a także północnej ściany zakrystii, otaczają nowe, otwarte soboty, wsparte na słupach z zastrzałami stojących na żelbetowej ławie. Dachy kościoła wykonano jako dwukalenicowe, dwuspadowe nad nawą i prezbiterium. Przedłużenie północnej połaci dachowej nad prezbiterium stanowi zadaszenie dla zakrystii przylegającej do bocznej ściany prezbiterium. Więźbę dachową nad nawą wykonano jako stolcową. W kalenicę dachu nad prezbiterium, pomiędzy 4. a 6. wiązarem, wbudowana została sześcioboczna wieżyczka na sygnaturkę z latarnią i blaszanym cebulastym hełmem, zwieńczonym iglicą i ozdobnym krzyżem. Stropy wykonano jako płaskie, z łukowymi fasetami. W prezbiterium strop jest obniżony w stosunku do stropu nad nawą i zdobi go polichromia postaci Chrystusa na niebieskim tle z różnej wielkości gwiazdami. Strop nad nawą zdobi polichromia z wizerunkiem Matki Boskiej w otoczeniu Aniołów oraz 4 Ojców Kościoła. Pomiędzy nawą a prezbiterium w ścianie tęczowej nie ma belki tęczowej. Ściana tęczowa zakończona jest łukowo, z polichromią przedstawiającą 2 anioły z rozwiniętą szarfą i Dzieciątkiem w centralnej części. Na szarfie widnieje inskrypcja: „Pod Twoją obronę uciekamy się Święta Boża Rodzicielko, ochroń nas”. Ściany kościoła we wnętrzu oszalowano deskami w układzie pionowym. Drewnianą podłogę wykonano na jednym poziomie z drewnianym podestem, wyniesionym o 2 stopnie, na którym ustawiono stół ołtarzowy. Emporę muzyczną, o prostej linii parapetu, nadbudowano w zachodnią część nawy z obniżonym, trapezowym występowaniem mieszczącym organy. Wysunięta, niższa część empory wsparta jest na 4 słupach. Na parapecie, pomalowanym na kolor ciemnej zieleni, widnieje polichromia (m.in. król Dawid grający na harfie). Na chór muzyczny prowadzą zabiegowe schody znajdujące się w południowo-wschodnim narożniku wieży. Świątynię doświetlono prostokątnymi oknami, od wewnątrz zakończone łukowo (od południa 2 w nawie, 2 w prezbiterium, od północy 1 w nawie oraz 1 w zakrystii). Ponadto niewielkie okno wbudowano centralnie w wschodnią ścianę prezbiterium niegdyś nadając wnętrzu symbolicznego znaczenia. Obecnie okno to przysłonięte jest sporej wielkości architektonicznym ołtarzem. Wszystkie okna są od wewnątrz świątyni zakratowane. Do wnętrza kościoła prowadzą 3 wejścia (1 do wieży, 1 w południowej ścianie nawy, 1 we wschodniej ścianie zakrystii). Główne drzwi do świątyni wbudowano od zachodu, w przyziemiu wieży. Są to jednoskrzydłowe drewniane drzwi z prostokątnym nadświetlem.

Wyposażenie

We wnętrzu zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). Ołtarz główny jest barokowy, architektoniczny, z 2 bramkami po boku. W centralnej części ołtarza umieszczono obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, a po jego bokach ustawiono po 2 kolumny. Ołtarz zwieńczono obrazem Koronacji Matki Boskiej oraz figurą św. Piotra (po lewej) i św. Pawła (po prawej). W ołtarzu bocznym lewym umieszczono kopię obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, a w jego zwieńczeniu obraz św. Jadwigi. W ołtarzu bocznym prawym, w centralnej części, w zwieńczeniu umiejscowiono obrazy św. Szczepana i św. Floriana.

Bibliografia

[29], [31], [44], [51], [59], [71], [92], [209], [224], [241], [336], [348], [349], [KE_035]

a.

b.

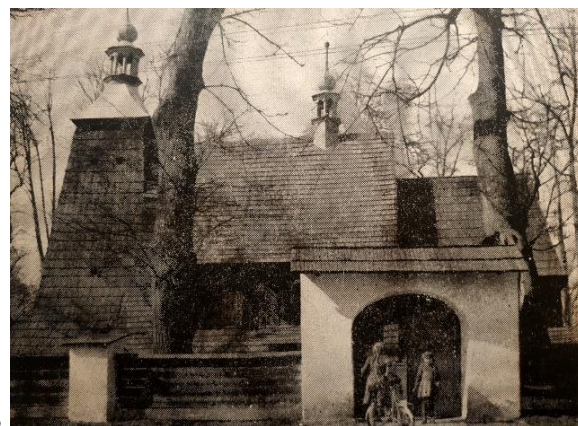

a.

Widok kościoła w Grzawie: widok kościoła od południowego zachodu, b. widok kościoła od południowego wschodu. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok fragmentu ogrodzenia o połączeniach bierwion na zakład [59]

b.

Widok fragmentu elewacji południowej.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

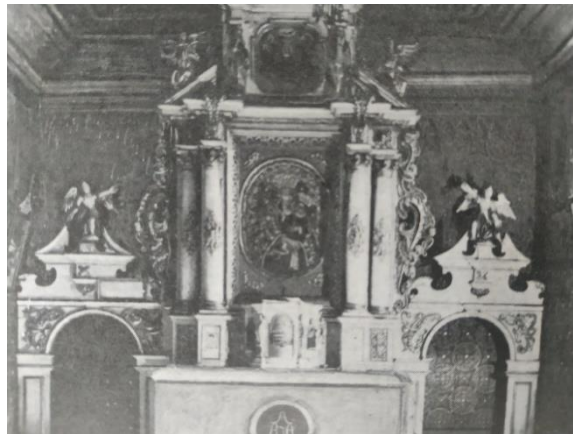

c.

Widok kościoła pw. Męczeństwa Świętego Jana Chrzciciela: a. widok kościoła z 1926 r. [268], b. widok kościoła od południa [349], c. widok fragmentu dębowych pecek [349]

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej, b. widok ołtarza głównego [59]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

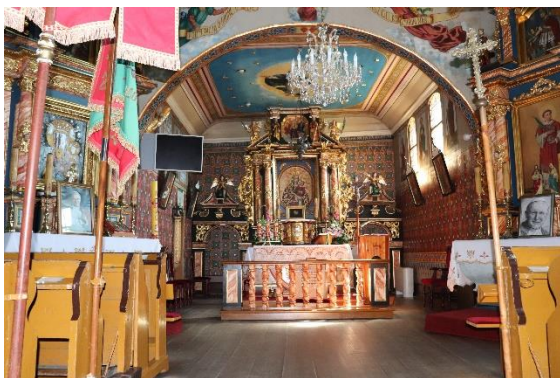
Widok fragmentu dębowych pecek. Fotografia własna, 2020 r.

Widok fragmentu bramy z datą jego budowy. Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji północno-wschodnie. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

36**NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ
MARYI PANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°43'29", E 18°31'57"

GWOŹDZIANY

z niem.: GWOSDZIAN

ul. Topolowa 14
47-772 Gwoździany

województwo: śląskie

powiat: lubliniecki

gmina: Pawonków

wieś: Gwoździany

Kościół parafialny

dekanat: Bieruń

diecezja: opolska

1 z 8
w powiecie lublinieckim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1978 r.

wpis do rejestru zabytków:

-

datowanie:

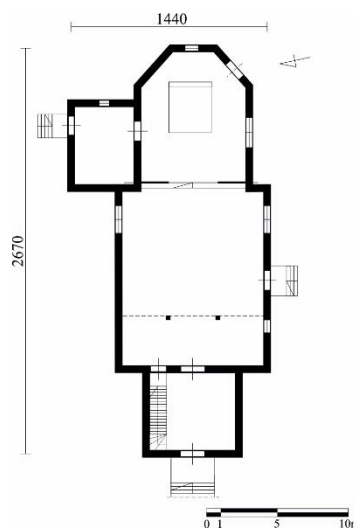
na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

zachowany woryginalie

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B1****HISTORIA**

Wieś Gwoździany do czasu zbudowania kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny nie miała własnej świątyni. Mieszkańcy wsi na nabożeństwa uczęszczali do sąsiedniej wsi Dobrodzień, oddalonej o około 7 km. Chęć i potrzeba zbudowania świątyni zrodziła się w latach powojennych, lecz długo nie udawało się tego celu zrealizować. Na początku lat 70. XX w. ówczesny proboszcz parafii w Dobrodzieniu, ksiądz Stanisław Kras, proponując przeniesienie niszczonego i nieczynnego od 1947 r. kościoła w Kościeliskach k. Olesna, pozyskał zgodę oraz pozwolenie na jego przenosiny. Kościół ten nie był użytkowany od czasu zbudowania w bezpośrednim sąsiedztwie nowego, murowanego kościoła, do którego przeniesione zostało wyposażenie. Rozpoczęte prace rozbiórkowe nie doprowadziły jednak do powtórzenia kościoła. Obecną świątynię zbudowano z nowego materiału, o odmiennym detalu architektonicznym oraz w innej konstrukcji niż rozebrany i już nieistniejący kościół w Kościeliskach. Z poprzedniej świątyni nie przeniesiono żadnego elementu wyposażenia, a drewno rozbiórkowe zostało zniszczone, stąd trudno jest uznać kościół w Gwoździanach za zabytek. Kościół został poświęcony 26 maja 1979 r., a w 1986 r. została utworzona pierwsza parafia w Gwoździanach, jej proboszczem został ksiądz Henryk Kensy, który sprawuje posługę do chwili obecnej [29], [51], [209], [221], [239], [KE_036].

LOKALIZACJA**SCHEMAT RZUTU**

Lokalizacja kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Gwoździanach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne

Schemat funkcjonalno-użytkowy.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano na wzniesieniu, na płaskiej działce. W latach 70. XX w., gdy rozpoczęto budowę kościoła, tereny sąsiednie i bezpośrednio do niego przylegające nie były zabudowane. Przez ostatnią dekadę zauważalny jest przyrost intensywności zabudowy w sąsiedztwie świątyni. Kościół nie jest ogrodzony. Do świątyni prowadzą schody zlokalizowane bezpośrednio przed wejściem głównym, wpisany od zachodu, w przyziemiu wieży. Na terenie kościelnym nie założono cmentarza; jest on oddalony od kościoła o 150 m. Zieleń stanowią pojedyncze drzewa iglaste (nowe nasadzenia) oraz zieleń ozdobna, głównie krzewy. Na terenie przykościelnym, w północnym narożniku działki, została zbudowana wolnostojąca dzwonnica mieszcząca 3 dzwony. Jej konstrukcję oszalowano deskami w układzie pionowym i nakryto ostrosłupowym zadaszeniem.

Architektura i konstrukcja

Kościół w Gwoździanach jest relatywnie nową świątynią, która w 1982 r. na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków została wyróżniona przez ministra kultury i sztuki nagrodą II stopnia dla „najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego”. Nagrodę przyznano za wzorowe użytkowanie kościoła. Świątynię zbudowano na wysokim podpiwniczeniu, w zrębowej konstrukcji ścian. We wnętrzu kościoła ściany obudowano panelami drewnopodobnymi, a od zewnątrz osłonięto je gontem. Z uwagi na obudowanie ścian kościoła z obydwu stron nie ma możliwości zaobserwowania rodzaju zastosowanych w węglach połączeń bierwion. Orientowaną, dwuczłonową, jednonawową świątynię tworzy prostokątna nawa (11,8 × 9,4 m) oraz wydzielone od niej, węższe prezbiterium (7,5 × 6,2 m) z przylegającą od północy zakrystią (4,9 × 5,9 m). W ścianie tęczowej nie zastosowano belki tęczowej. Nawę od zachodu poprzedza wieża wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu (6,3 × 5,6 m), o prostych ścianach. Trzykondygnacyjna wieża, posadowiona na betonowym fundamencie, została zbudowana w konstrukcji słupowej, o ścianach od zewnątrz oszalowanych deskami w układzie pionowym. Wieżę, bez izbicy, nakryto wysokim cebulastym hełmem z ośmioboczną latarnią. Dach kościoła wykonano jako dwukalenicowy, dwuspadowy nad nawą i pięciopłaciowy, niższy względem nawy, nad prezbiterium. Zakrystię nakryto osobnym trójspadowym dachem. Wszystkie połacie dachu pokryte są gontem. Więźba dachowa nad nawą jest wieszarowa; nad prezbiterium wykonano więźbę stolcową. Pomędzy 11. a 13. wiązarem nawy wpisano sześcioboczną wieżyczkę na sygnaturkę z cebulastym hełmem, krytym gontem. W świątyni nie zastosowano przydaszków ani sobót. W nawie i prezbiterium wykonano płaski strop kasetonowy. Strop w prezbiterium został wykonany na niższym poziomie niż w nawie. Podłogę, ułożoną z marmurowych płytek, wykonano na dwóch poziomach, wynosząc prezbiterium o 2 stopnie. Przy zachodniej ścianie nawy wydzielono emporę muzyczną, o prostej linii parapetu, wspartą na 2 słupach, z klatką schodową w przyziemiu wieży. Kościół doświetlono prostokątnymi, różnej wielkości oknami (w nawie od południa 2, od północy 1), w prezbiterium (od południa 1, od wschodu 1), w dachu (od południa 1) oraz w zakrystii (od wschodu 1). Do wnętrza kościoła prowadzą 3 wejścia. Wejście główne wpisane jest w przyziemiu wieży. Są to dwuskrzydłowe drzwi osłonięte trójspadowym zadaszeniem pokrytym gontem, z profilowaną belką nad drzwiami, na której wyryto daty: 1577 i 1878, najprawdopodobniej wskazujące czas budowy i remontu kościoła w Kościeliskach k. Olesna. Do boku nawy od strony południowej wpisany jest otwór drzwiowy, z jednoskrzydłowymi, drewnianymi drzwiami osłoniętymi trójspadowym gontowym daszkiem. Do zakrystii od północy prowadzą drzwi jednoskrzydłowe, bez zadaszenia. Ponadto w południowej ścianie zamykającej prezbiterium wykonano półkolistę, stożkowe zadaszenie, które nie pełni żadnej funkcji i prawdopodobnie zostało wykonane na wzór zastosowanego zadaszenia w kościele w oleskich Kościeliskach.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest skromne, znajduje się w nim posoborowy ołtarz główny ze stołem ołtarzowym. W kościele nie ma ołtarzy bocznych. Ponadto wyposażenie kościoła jest współczesne i stanowią je, m.in.: 2 konfesjonały, chrzcielnica, figury Matki Boskiej z Dzieciątkiem oraz św. Jana Chrzyciela z Jezusem i ławki.

Bibliografia

[29], [37], [51], [71], [209], [221], [KE_036]

Widok kościoła w Kościeliskach k. Olesna [221]

Widok kościoła w Gwoździanach [KE_036]

Widok kościoła w Kościeliskach k. Olesna [70]

Widok nieistniejącego kościoła drewnianego na tle zbudowanego w 1947 r. murewanego kościoła w Kościeliskach k. Olesna [239]

a.

b.

c.

d.

Widok kościoła w Gwoździanach: a. widok od północnego zachodu, b. widok od zachodu, c. fragment elewacji południowej, d. widok od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Elewacja północno-wschodnia. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

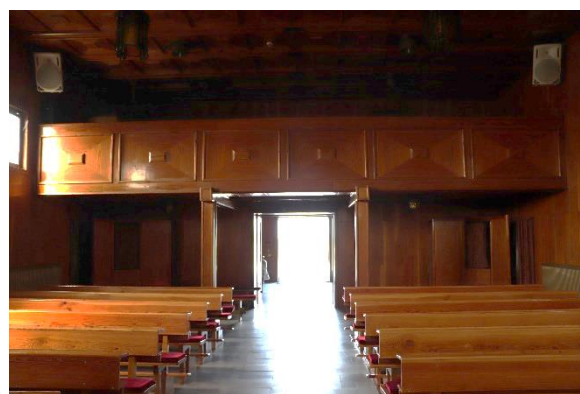
Elewacja wschodnia. Fotografia własna, 2019 r.

Widok hełmów wież i wolnostojącej dzwonnicy: a. hełm wieży, b. hełm wieży na sygnaturę, c. dzwonnica. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

37**MATKI BOSKIEJ KRÓLOWEJ
KORONY POLSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°34'42, E 18°53'48

**ISTEBNA-
ANDZIOŁÓWKA**

z niem.: ISTEbNA

Istebna 407
43-470 Istebna**województwo:** śląskie
powiat: cieszyński
gmina: Istebna
wieś: Istebna-Andziołówka

Prywatna kaplica wotywna

dekanat: Istebna**diecezja:** bielsko-żywiecka1 z 9
w powiecie cieszyńskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1923 r.****wpis do rejestru zabytków:**

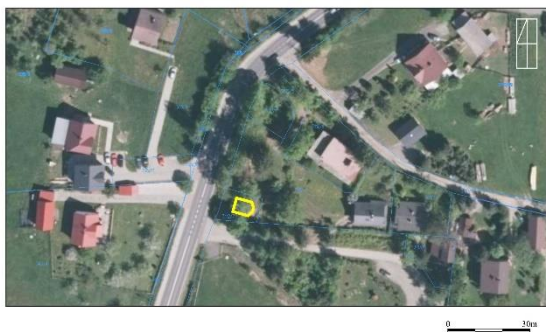
-

datowanie:na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**

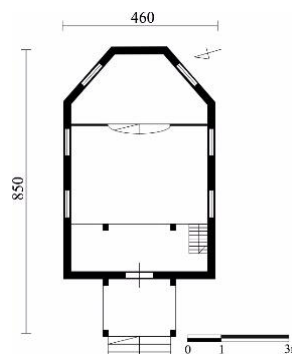
zachowany w oryginale

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****F****HISTORIA**

Prywatna kaplica zbudowana została w 1923 r. przez rodzinę Konarzewskich jako wotum wdzięczności za szczęśliwy powrót Ludwika Konarzewskiego z zesłania w okolice Uralu w trakcie I wojny światowej. Kaplica, w przeciwieństwie do sąsiednich zabudowań, przetrwała II wojnę światową.

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. MB Królowej Korony Polskiej w Istebnej-Andziołówce.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat funkcjonalno-użytkowy.
Opracowanie własne

ARCHIWALIA

a.

b.

Widok kaplicy: a. widok kaplicy od zachodu, fotografia z 2006 r., b. widok kaplicy od południa, fotografia z 2006 r. Źródło: zbiory rodziny Konarzewskich

Widok kaplicy na tle nieistniejącej już zabudowy.
Źródło: zbiory rodziny Konarzewskich

Lokalizacja i otoczenie

Kaplicę zbudowano w Istebnej, przy głównej drodze wojewódzkiej nr 941. Obiekt o niewielkiej powierzchni użytkowej zlokalizowany jest w narożniku prywatnej posesji rodziny Konarzewskich. Kaplicę ogrodzono i otacza ją zieleń wysoka, w tym kilka okazów starodrzewu.

Architektura i konstrukcja

Kaplicę zaprojektował artysta rzeźbiarz i malarz Ludwik Konarzewski w stylu tradycyjnego budownictwa Beskidu Śląskiego, wraz z cechami stylu zakopiańskiego. Orientowana kaplica została zbudowana w konstrukcji zrębowej, na kamiennej podmurówce. Wejście do kaplicy wyniesione jest 6 schodami i poprzedza je ganek wsparty na 4 słupach, z nieco niższym, dwuspadowym zadaszaniem i okapem od frontu. Gontowy dach wykonano jako jednokalenicowy, dwuspadowy, z sygnaturką umieszczoną w kalenicy dachu nad emporą muzyczną. Sześcioboczną sygnaturkę zwieńczono stożkowym hełmem. Kaplica jest jednonawowa, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, wyniesionym względem nawy o 2 stopnie. Do zachodniej ściany nawy przylega chór muzyczny o prostej linii parapetu, który wsparto na 2 profilowanych słupach. Kaplicę doświetlono prostokątnymi, zakończonymi pełnym łukiem oknami (po 2 w bocznych ścianach nawy, 2 w bocznych, ukośnych ścianach prezbiterium). Jednoskrzydłowe drzwi wejściowe zakończono łukowo z doświetleniem, snycersko zdobionym portalem i wyrzytą w górnej belce datą „1923”. Konstrukcja ścian kościoła od zewnątrz i od wewnątrz nie zostały osłonięte żadnym materiałem. Podłogę wykonano z drewnianych, szerokich desek, z balaskami oddzielającymi nawę od części sacrum.

Wyposażenie

We wnętrzu znajduje się wyrzeźbiony w drewnie tryptyk autorstwa Ludwika Konarzewskiego (seniora) przedstawiający w centralnej części Matkę Boską Częstochowską unoszącą się na obłoku ponad wieżą zamku Piastów w Cieszynie, górnika z bryłą węgla w rękach (po lewej) oraz śląską góralkę trzymającą sierp (po prawej).

Bibliografia

[6], [45], [51], [159], [160]

FOTOGRAFIE

a.

b.

Widok kaplicy od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

Widok stolarki okiennie-drzwiowej: a. portal z wyrzytą datą 1923 r.,
b. drzwi wejściowe, c. okno w elewacji północnej. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kaplicy: a. widok w kierunku prezbiterium,
b. widok w kierunku empory muzycznej. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

38**KRZYŻA ŚWIĘTEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°36'04, E 18°53'48

**ISTEBNA-
KUBALONKA**

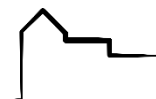
z niem.: ISTEbNA

Istebna Kubalonka 1100
43-470 Istebnawojewództwo: śląskie
powiat: cieszyński
gmina: Istebna
wieś: Istebna-Kubalonka

Kościół parafialny

dekanat: Istebna

diecezja: bielsko-żywiecka

1 z 9
w powiecie cieszyńskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1958 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/265/78 z 1978 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

relokowany

1779 / Przyszowice

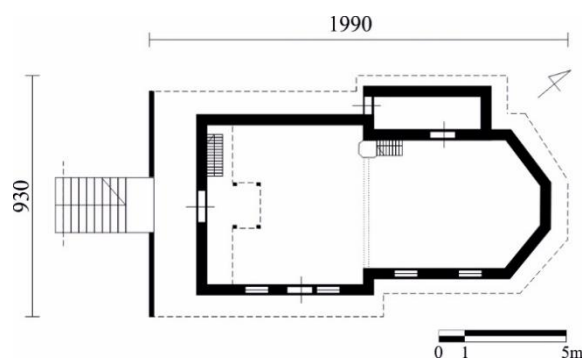
1958 / Istebna-Kubalonka

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

Kościół został zbudowany z drewna rozbiórkowego po kościele pw. Świętego Krzyża w Przyszowicach. Świątynię opisano w protokole wizytacyjnym z 1679 r.: „Z drewna wzniesiony z ławkami, do tego zakrystia również z drewna, wieża z dzwonem na kościele. Nie jest poświęcony lub nie ma tego poświęcenia śladów. Dwa razy w roku obchodzona uroczystość. Również cmentarz, na którym pochowani są chłopi. Wszyscy parafianie są katolikami”. W przeszłości, w Przyszowicach istniały 2 drewniane kościoły, które na skutek uszkodzeń wywołanych eksploatacją górniczą zdecydowano rozebrać i przenieść w inne miejsca. Jeden z kościołów relokowano do Istebnej-Kubalonki, drugi do Mikołowa-Borowej Wsi. Przyszowicki kościół, przeniesiony do Istebnej, uległ zniszczeniu na skutek działań wojennych. Elewacja frontowa została zniszczona od pocisków, zniszczeniu uległy również więźby dachowe nad nawą i prezbiterium, a nad nawą zawalił się strop. Świątynię w latach 1947–1949 odbudowano, a w latach 1957–1958, kiedy zdecydowano o relokacji kościoła, doszło do nieodwracalnych zniszczeń oryginalnego materiału (w tym polichromii). W okresie powojennym, do 1967 r., kościół pełnił funkcję muzeum, z ekspozycją sztuki sakralnej Górnego Śląska. W dniu 14 września 1983 r. świątynię erygowano, czyniąc z niej kościół parafialny [6], [110], [209], [255], [258], [323], [KE_038].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Świętego Krzyża w Istebnej-Kubalonce.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat funkcjonalno-uzytkowy.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół został wzniesiony na zboczu góry, przy drodze wojewódzkiej nr 941. Otoczony jest zielenią wysoką, głównie drzewami iglastymi. Do wnętrza świątyni prowadzą strome schody. Ogrodzenie wykonano z poziomo ułożonych desek, mocowanych do drewnianych słupków. Całość ogrodzenia nakryta jest jednospadowym, gontowym daszkiem. Na terenie kościoła nie ma cmentarza.

Architektura i konstrukcja

Kościół nie jest orientowany. Został zbudowany w pełni z drewna, jako jednonawowy, z węższym, trójbocznym zamkniętym prezbiterium (7,6 × 5,1 m). Szerszą od prezbiterium nawę wzniesiono na planie zbliżonym do kwadratu (7,4 × 7,0 m) i poprzedzono okazałą kruchtą (werandą) zadaszoną jednospadowym, pulpitowym zadaszeniem. Dwudzielna świątynia posadowiona jest na żelbetowych ławach fundamentowych i zbudowaną ją w konstrukcji zrębowej o połączeniach ścian w węglach na zakład. Zrębową konstrukcję ścian w dolnych partiach osłaniają wydatte przydaszki, a ponad przydaszkami konstrukcję ścian osłonięto gontem. Do bocznej ściany prezbiterium (od północnego zachodu) przylega prostokątna zakrystia z wejściem od południa i pulpitowym, gontowym zadaszeniem. Świątynię zbudowano jako bezwieżową, jedynie z wieżyczką na sygnaturkę, którą wpisano w kalenicę dachu nad nawą, pomiędzy 5. a 7. wiązarem. Wieżę tę zbudowano w konstrukcji słupowej (4 słupy), ze ścianami z zewnątrz osłoniętymi gontem. Na czterobocznej konstrukcji wieży nadbudowano cebulasty hełm z sześcioboczną latarnią i cebulastym zwieńczeniem. Na szczycie wieży zamontowano ozdobny krzyż. Dachy kościoła wykonano jako dwukalenicowe, dwuspadowy nad nawą i pięciopółaciowy nad prezbiterium. Nad nawą stolcowo-jętkową wieżbę dachową tworzy 7 wiązarów, a nad prezbiterium, którego części dachu znacznie obniżono względem nawy, wykonano storczykowo-jętkową wieżbę zbudowaną z 6 wiązarów dachowych. Wnętrze nakryto płaskim stropem wykonanym na jednakowym poziomie. Ściany we wnętrzu, bez polichromii, nie zostały osłonięte. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju, w której zamocowano belkę tęczową z krucyfiksem. Drewnianą podłogę wykonano na jednym poziomie, bez wyniesienia prezbiterium. Emporę muzyczną o prostej linii parapetu z obniżonym, niższym występem w centralnej części, nadbudowano w południową część nawy. Emporę wsparto na 4 fazowanych słupach i zwieńczono ją snycersko wyrzynaną listwą. Komunikację na chór muzyczny zapewniają drabinkowe schody, ustawione w zachodnim narożniku nawy. Świątynię doświetlono prostokątnymi, zakratowanymi od wewnątrz oknami, zakończonymi łukowo (od wschodu 2 w nawie oraz 2 w prezbiterium). Do wnętrza kościoła prowadzą 3 wejścia (1 w kručie dostawionej do wieży, 1 wpisano we wschodnią ścianę nawy oraz 1 w zachodniej ścianie zakrystii). Portale prowadzące do nawy (z kručy poprzedzającej nawę, z zakrystii oraz w bocznej ścianie nawy) zostały wyprofilowane na kształt oślego grzbietu.

Wyposażenie

We wnętrzu kościoła zachował się XVIII-wieczny ołtarz główny z obrazem Ukrzyżowania w centralnej części, w otoczeniu putt z dwiema kolumnkami po boku i figurami Świętych Niewiast. Ołtarz zwieńcza rzeźba Boga Ojca oraz figury aniołów, ustawione po lewej i prawej jego stronie. W kościele znajduje się też barokowa ambona z 1697 r. z rzeźbami ewangelistów umieszczonymi w bocznych ścianach kosza.

Bibliografia

[6], [29], [37], [51], [78], [110], [160], [169], [209], [222], [239], [242], [243], [245], [306], [323], [336], [KE_038]

Karta pocztowa z widokiem kościoła w Przyszowicach [110]

Widok kościoła w Przyszowicach [110]

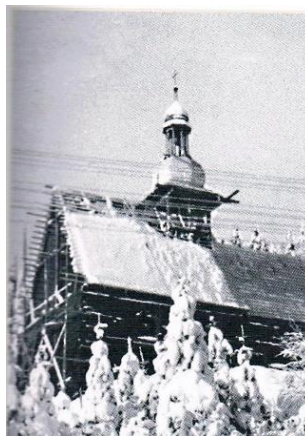
Widok kościoła w Przyszowicach [110]

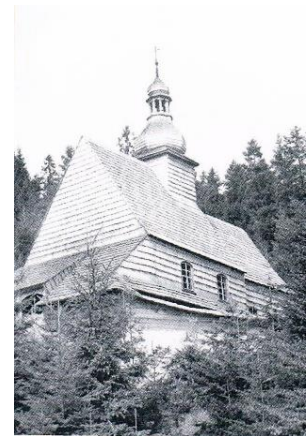
Widok kościoła w Przyszowicach [110]

Widok kościoła w Przyszowicach [110]

Widok kościoła w Istebnia [110]

Widok kościoła w Istebnia [110]

Widok kościoła od południa [243]

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empory muzycznej.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2016 r.

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2018 r.

NR KATALOGOWY

39

WEZWANIE

ŚW. JÓZEFA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°34'23, E 18°56'02

**ISTEBNA-
MLASKAWKA**

z niem.: ISTEbNA

43-470 Istebna

województwo: śląskie
powiat: cieszyński
gmina: Istebna
wieś: Istebna-Mlaskawka

Filia kościoła parafialnego
 pw. Matki Boskiej Fatimskiej
 w Istebnej-Stecówce

dekanat: Istebna
diecezja: bielsko-żywiecka

1 z 9
 w powiecie cieszyńskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1997 r.

wpis do rejestru zabytków:

-

datowanie:

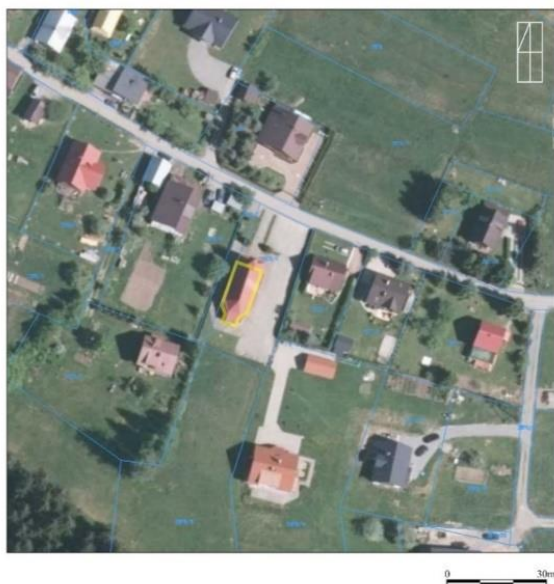
na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

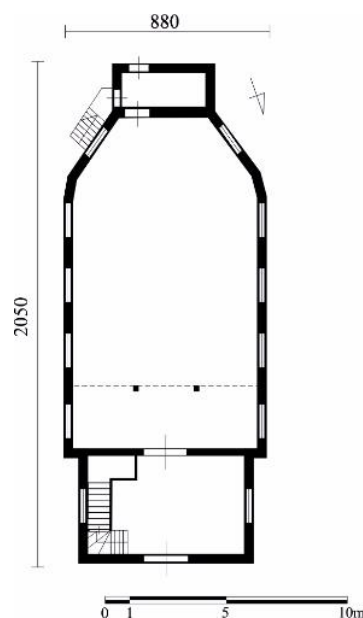
relokowany:
 1948 / Trzycatek
 1997 / Istebna-Mlaskawka

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**F****HISTORIA**

Świątynię zbudowano w 1997 r. przy użyciu nieznacznej ilości drewna z rozebranego kościoła pw. Matki Boskiej Frydeckiej w Trzycatku. Kościół w Trzycatku został wzniesiony w 1948 r. jako wotum wdzięczności za przetrwanie II wojny światowej. Do czasu zbudowania świątyni mieszkańcy Mlaskawki uczęszczali na nabożeństwa do sąsiedniego przysiółka Istebnej-Stecówki. Szansą na budowę kościoła w Mlaskawce okazała się rozbiórka drewnianego kościoła i budowa nowego, murowanego w Trzycatku. Decyzję o rozbiórce obiektu podjęto w 1996 r., a rok później zakończono jego powtórny montaż w nowym miejscu. Kościół Mlaskawce nie jest przykładem wzorowej relokacji obiektu. Świątynię wzniesiono na wzór poprzedniej, a materiał, który pochodził z rozebranego kościoła, wykorzystano do budowy części ścian nawy. Budowa kościoła została opisana w kronice parafialnej, założonej przez Teresę Kukuczkę, mieszkankę Mlaskawki [6], [51], [209], [222], [245].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Józefa w Istebnej-Mlaskawce.
 Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat funkcjonalno-użytkowy.
 Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Świątynię zbudowano jako nieorientowaną, w górach, na niewielkiej działce w centrum wsi. W bezpośrednim sąsiedztwie kościoła nie ma cmentarza ani zieleni wysokiej. Świątynię umiejscowiono wśród współczesnej, jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej.

Architektura i konstrukcja

Kościół w Młaskawce zbudowano przy użyciu nieznacznej części drewna pochodzącego z rozbiórki kościoła pw. Matki Boskiej Frydenckiej w Trzycatku jako świątynię jednoprzestrzenną o wymiarach $20,5 \times 8,8$ m, bez wyodrębnionego od nawy prezbiterium. Kościół wzniesiono na wzór poprzedniej świątyni, lecz został on zbudowany w innej konstrukcji, z odmiennymi detalami architektonicznymi. Świątynię od południa zamknięto trzema ścianami oktagonu, z przylegającą do niej prostokątną zakrystią. Kościół w Młaskawce posadowiony jest na żelbetowym fundamencie, z podmurówką z gazobetonu. Ściany kościoła wzniesiono w konstrukcji zrębowej i połączeniach w węglach na zakład. Ściany od zewnątrz nie zostały obudowane, natomiast od wewnętrznej strony osłonięto je boazerią wykonaną z lakierowanych, świerkowych listew. Nawę o wymiarach 10×7 m poprzedza wieża, którą wkomponowano w prostokątną kruchtę ($6,8 \times 3,5$ m). Wewnątrz kruchtę widoczne są słupy nośne wieży. Ściany wieży wychodzące ponad połac dachową, z wydzieloną pozorną izbicą, lekko zbiegają się ku górze. Ponadto ściany wieży, z otworami wentylacyjnymi zasłoniętymi żaluzjami (po 1 otworze w każdej ścianie), zostały oszalowane deskami w układzie pionowym. Wieżę zwieńczono czterospadowym dachem, krytym blachą, z krzyżem na szczycie. Dach kościoła wykonano jako jednokalenicowy, dwuspadowy nad nawą oraz trójspadowy nad prezbiterium, który w całości pokryto blachą trapezową. Wieżba dachowa jest jednojętkowa, bez znaków ciesielskich. Zakrystia nakryta została dachem pulpituowym, a prowadzą do niej prefabrykowane schody (6 stopni) przylegające do wschodniej ściany zamykającej część sacrum. Z uwagi na różnicę poziomu terenu zakrystia jest wyniesiona o 1,10 m względem poziomu posadowienia nawy. Podłogę wykonano z płytek ceramicznych, ułożonych romboidalnie, z symbolicznie wyniesionym prezbiterium (1 stopień). W kościele nie ma ściany tęczowej, nie została też wbudowana belka tęczowa. Do północnej ściany nawy, tuż nad wejściem do świątyni, nadbudowano emporę muzyczną, o prostym bogato zdobionym parapecie, którą wsparto na 2 profilowanych słupach. Wejście na emporę wydzielono w północno-wschodnim narożniku kruchtę. Wewnątrz świątyni stropy wykonano na jednakowym poziomie jako płaskie z ukośnymi fasetami. Świątynię doświetlono prostokątnymi, skrzynkowymi, łukowo zamkniętymi oknami. Otwory okienne umieszczono symetrycznie: w nawie 4 otwory, w bocznych ścianach kruchtę po 1 oknie, a w bocznych ścianach zamykających przestrzeń prezbiterialną wykonano po 1 otworze okiennym. Wejście do świątyni ujęto w elewacji frontowej, w kruchcie; są to drewniane drzwi dwuskrzydłowe, z okuciami. Pod zakrystią, z wykorzystaniem obniżenia terenu, zostało zbudowane pomieszczenie gospodarcze, z oknem i drzwiami od południa.

Wyposażenie

We wnętrzu znajduje się posoborowy ołtarz główny z krzyżem oraz obrazem św. Józefa. W kościele nie ma ołtarzy bocznych. Ścian nie ozdobiono polichromią, a na bocznych ścianach nawy zawieszono współczesne obrazy stacji drogi krzyżowej.

Bibliografia

[6], [51], [78], [209], [222], [306]

Widok kościoła w Trzycatku. Źródło: <https://www.parcia-trzycatek.pl/index.php/archiwalne>, dostęp: 16.02.2019 r.

Widok kościoła w Istebnej-Mlaskawce. Źródło: <https://www.parcia-trzycatek.pl/index.php/archiwalne>, dostęp: 16.02.2019 r.

Fotografia z budowy kościoła. Źródło: zdjęcia z kroniki parafialnej prowadzonej przez Teresę Kukuczkę, mieszkankę Istebnej

Fotografia z budowy kościoła. Źródło: zdjęcia z kroniki parafialnej prowadzonej przez Teresę Kukuczkę, mieszkankę Istebnej

Fotografia z budowy kościoła. Źródło: zdjęcia z kroniki parafialnej prowadzonej przez Teresę Kukuczkę, mieszkankę Istebnej

Fotografia z budowy kościoła. Źródło: zdjęcia z kroniki parafialnej prowadzonej przez Teresę Kukuczkę, mieszkankę Istebnej

Fotografia z budowy kościoła. Źródło: zdjęcia z kroniki parafialnej prowadzonej przez Teresę Kukuczkę, mieszkankę Istebnej

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok od północnego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

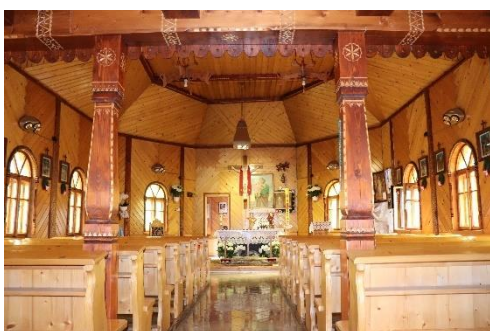
Widok fragmentu elewacji zachodniej. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu elewacji południowo-wschodniej. Fotografia własna, 2018 r.

Widok połączenia ścian bez ostateków. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

40**MATKI BOSKIEJ FATIMSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°35'13, E 18°56'13

**ISTEBNA-
STECÓWKA**

z niem.: ISTEbNA

Istebna 955
43-470 Istebna**Województwo:** śląskie
Powiat: cieszyński
Gmina: Istebna
Wieś: Istebna-Stecówka

Kościół parafialny

dekanat: Istebna**diecezja:** bielsko-żywiecka1 z 9
w powiecie cieszyńskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

2016 r.

wpis do rejestru zabytków:

-

datowanie:

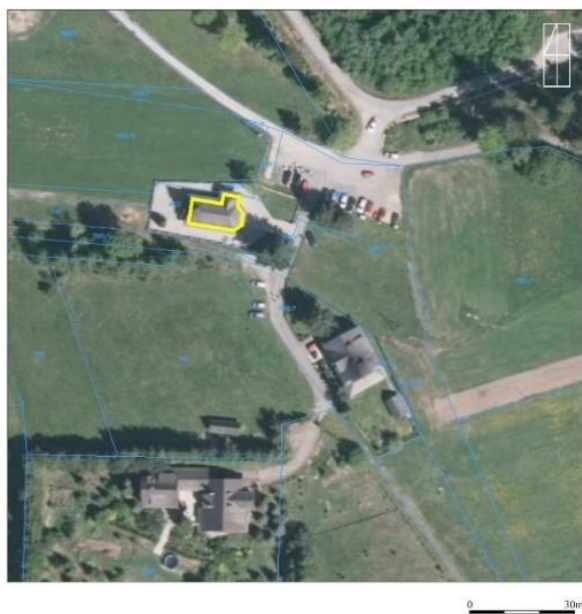
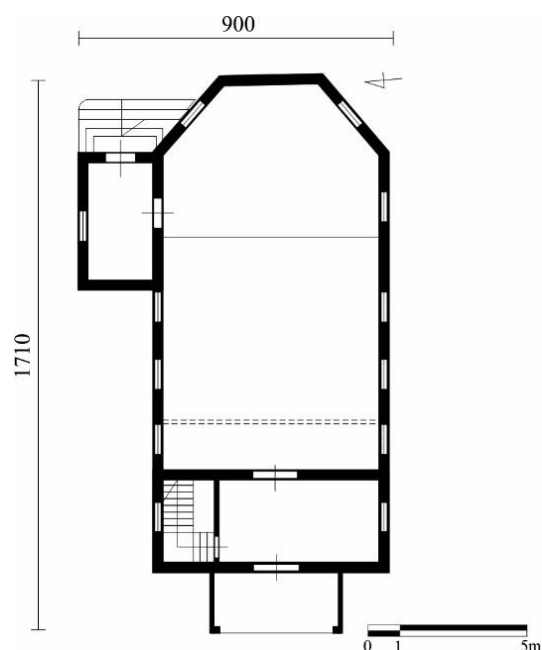
na podstawie współczesnych
danych technicznych

oryginalność obiektu:

odbudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**F****HISTORIA**

Świątynia zbudowana została od podstaw w miejscu nieistniejącego kościoła, doszczętnie zniszczonego w pożarze. Pierwotna świątynia, wniesiona w 1958 r. przez miejscowych cieśli, spłonęła w nocy z 2 na 3 grudnia 2013 r. Był to kościół zbudowany jako jednonawowy, bez wyodrębnionego od nawy prezbiterium, z nadbudowaną czteroboczną wieżą nad głównym wejściem i nakrytą namiotowym dachem. W 1959 r. do bocznej (północnej) ściany nawy dobudowano zakrystię. Odbudowę świątyni po pożarze rozpoczęto w 2014 r. Kościół wzniesiono na wzór poprzedniego. Prace budowlane zakończono w 2016 r. Szczegółowy opis etapów odbudowy kościoła zapisała w prywatnych albumach mieszkanka Istebnej, Zofia Sowa [KE_040].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. MB Fatimskiej w Istebnej-Stecówce.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 03.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat funkcjonalno-użytkowy.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano na wzgórzu, przy głównym szlaku turystycznym w Beskidzie Śląskim, w sąsiedztwie zabudowań jednorodzinnych, wśród pojedynczych zadrzewień zieleni wysokiej. Kościół jest ogrodzony. Do murowanych z kamienia słupków zamocowano drewniane deski w układzie poziomym. W otoczeniu kościoła nie ma cmentarza. Od zachodu przed wejściem do świątyni zlokalizowano niewielką dzwonicę, którą zbudowano w konstrukcji słupowej, o ścianach zwężających się ku górze. Całość konstrukcji osłonięto gontem. W ścianach dzwownicy umieszczono 4 otwory dzwonowe z żaluzjami. Dzwonicę nakryto czterospadowym, namiotowym dachem zwieńczonym krzyżem.

Architektura i konstrukcja

Jednoprzestrzenną świątynię, bez wyodrębnionego od nawy prezbiterium, odbudowano od podstaw w miejscu nieistniejącego, strawionego w pożarze kościoła. Świątynię, o wymiarach 9,0 × 17,1 m w latach 2014–2016 odbudowano na wzór poprzedniego kościoła dbając o detal architektoniczny, ciesielski charakterystyczny dla Beskidu Śląskiego. Obecnie kościół posadowiony jest na żelbetowym fundamencie obłożonym kamieniem. Kościół zbudowano z drewna świerkowego, na wzór poprzedniej świątyni, w konstrukcji zrębowej i połączeniach ścian w węglach na jaskółczy ogon. Konstrukcja ścian zarówno z zewnątrz, jak i od wewnątrz jest odsłonięta dzięki czemu można zaobserwować sposób połączenia bierwion w narożach. Belki uszczelnione zostały sznurem (mszeniem) z nacięciami, nawiązującym do beskidzkiego stylu ludowego. Nawę kościoła poprzedza kruchta (6,6 × 3,5 m) z wydzielonym wejściem do świątyni oraz nadbudowaną, czteroboczną wieżą. Wieżę zwieńczono czterospadowym, namiotowym dachem krytym gontem, z okazałymi otworami dzwonowymi, zakrytymi żaluzjami, umieszczonymi w jej bocznych ścianach. We wnętrzu, w zachodniej ścianie nawy, umiejscowiono emporę muzyczną, którą wsparto na podciągu opartym na bocznych ścianach nawy. Ażurowy, płaski parapet empory muzycznej zdobi ornamentyka roślinna. Wejście na chór wpisano w północno-zachodnim narożniku kruchty. Jednokalenicowy dach wykonano jako dwuspadowy nad nawą oraz wielopołaciowy nad trójbocznie zamkniętą częścią prezbiterialną. Wszystkie dachy w całości pokryte są gontem. We wnętrzu stropy wykonano na jednakowym poziomie, na płasko, z ukośnymi fasetami. Podłogę ułożono z drewnianych paneli, wynosząc część sacrum o 1 stopień względem części profanum. We wnętrzu nie ma ściany tęczowej. Belka tęczowa wykonana w stylu ludowym, ze snycersko wycinanymi ornamentami i napisami AVE (po lewej) i MARIA (po prawej stronie). Od północy do boku nawy przylega niewielka prostokątna zakrystia, z wejściem od wschodu. Wejście do świątyni poprzedza ganek z dwuspadowym daszkiem i okapem od frontu. Drzwi zewnętrzne wykonano jako drewniane, dwuskrzydłowe, z przeszkleniami (główne, w przyziemiu kruchty) oraz drewniane, jednoskrzydłowe, z przeszkleniem w kształcie trójkąta (od wschodu w zakrystii). Ponadto w kościele wykonano 4 pary drzwi wewnętrznych (1 pomiędzy kruchtą a nawą, 1 do zakrystii, 2 na emporę muzyczną). Kościół jest dobrze doświetlony światłem dziennym. W bocznych ścianach nawy umieszczono po 3 okna, w bocznych ścianach kruchty i bocznych ścianach zamykających wykonano po 1 otworze okiennym, a w zakrystii od północy wykonano jedno okno. Wszystkie okna są prostokątne, z ludowym, architektonicznym detalem w obramieniu.

Wyposażenie

Większość wyposażenia, w tym cenne rzeźby, została zniszczona podczas pożaru w 2014 r. Świątynię zdobią współczesne płaskorzeźby i obrazy stacji drogi krzyżowej, umieszczone na bocznych ścianach nawy oraz na zachodniej ścianie nawy, pod emporą muzyczną. Ołtarz główny został wykonany w stylu ludowym, z obrazem Matki Boskiej Fatimskiej w centralnej części.

Bibliografia

[6], [51], [209], [KE_040]

Widok kościoła przed pożarem.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od południowego wschodu, stan przed pożarem.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Fotografia kościoła z lat 1960–1963 r.
Źródło: <https://fotopolska.eu/603932,foto.html>, dostęp: 28.06.2018 r.

Fotografia kościoła z lat 1960–1963 r.
Źródło: prywatne zbiory Zofii Sowy, mieszkanki Istebnej

a.

b.

Fotografia kościoła po pożarze w 2013 r.: a. widok południowej ściany nawy, b. widok prezbiterium oraz południowej ściany nawy.
Źródło: <https://bielsko.gosc.pl/gal/spis/1800658.Na-Stecowce-po-pozarze-kościoła>, dostęp: 28.06.2018 r.

Odbudowa kościoła w Istebnej-Stecówce w 2014 r. Źródło: prywatne zbiory Zofii Sowy, mieszkanki Istebnej

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2022 r.

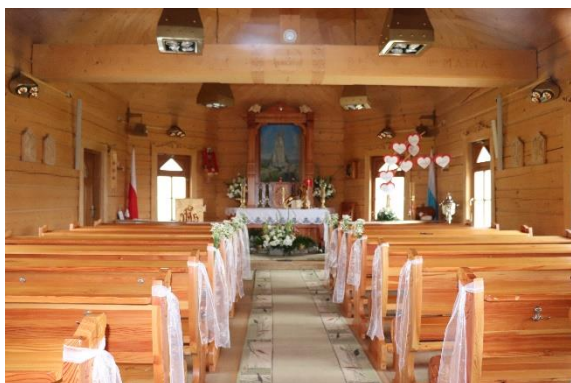
Widok kościoła od wschodu
Fotografia własna, 2018 r.

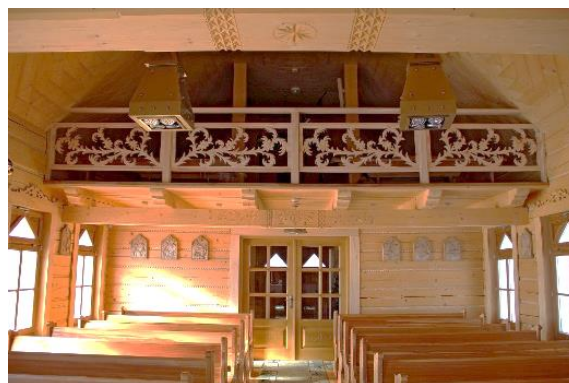
Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok hełmu wieży.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

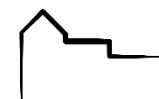
41**NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY
KRÓLOWEJ POLSKI**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

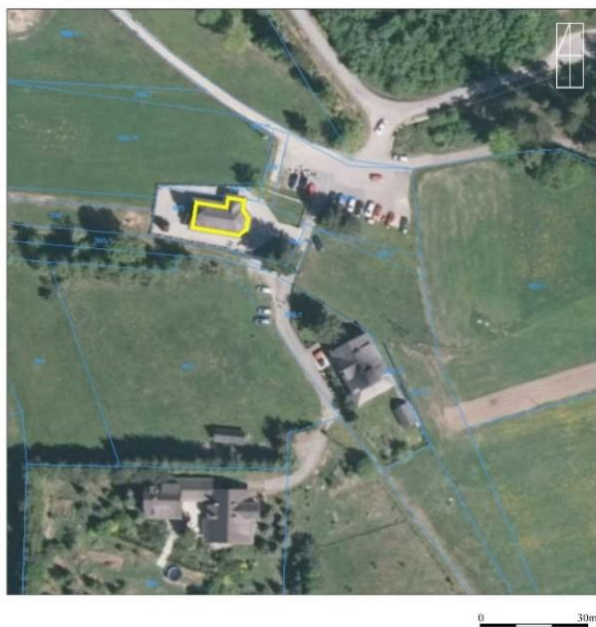
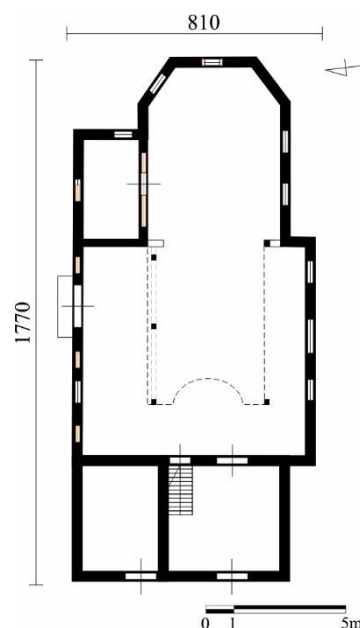
N 51°05'00, E 18°06'52

JAKUBOWICE

z niem.: JAKOBSDORF

ul. Parkowa
46-262 Jakubowice**województwo:** opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Buczyna
wieś: JakubowiceFilia kościoła parafialnego
pw. Najświętszej Maryi
Panny w Polanowicach**dekanat:** Wołczyn
diecezja: kaliska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1585 r.****wpis do rejestru zabytków:****61/33 z 1953 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**
przebudowany**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B1****HISTORIA**

Kościół, pierwotnie ewangelicki, zbudowany został w 1585 r. z funduszy rodziny Frankenberg. W 1945 r. przejęli go katolicy i jako kościół filialny parafii w Polanowicach (od 1960 r.) jest użytkowany do dziś. Kościół rozbudowano przez poszerzenie pierwotnie kwadratowej nawy o 1,5 m w kierunku zachodnim. Świątynię wielokrotnie odnawiano, m.in. w 1931 r., a także w drugiej połowie XX w. Podczas prac remontowych w połowie lat 90. XX w. z kościoła usunięto część oryginalnego wyposażenia, m.in.: renesansowe obramienia drzwi do zakrystii oraz metalowego koguta nad prezbiterium. W tym czasie w prezbiterium odsłonięto polichromię z herbowymi kartuszami, a na początku lat 90. XX w. naprawiono konstrukcję dachu oraz wymieniono gonty [16], [71], [237], [239], [306], [KE_041].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. NMP Królowej Polski w Jakubowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest we wschodniej części wsi Jakubowice, przy rozwidleniu dróg ze wsi Bruny w kierunku Proślic. Świątynię zbudowano na płaskiej działce, w otoczeniu dawnego zespołu dworsko-folwarcznego, w obrębie parku dworskiego. Zielen stanowią wiekowe dęby oraz nowe nasadzenia zieleni wysokiej. Świątynię otacza niewielki cmentarz z zachowanymi wiekowymi pomnikami. Cmentarz jest w bieżącym użytkowaniu. Ogrodzenie wykonano z desek sztachetkowych, mocowanych do murowanych słupków.

Architektura i konstrukcja

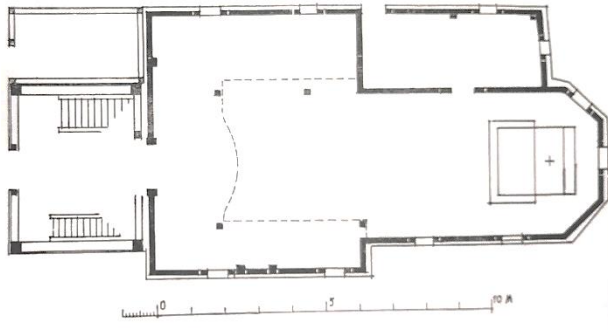
Kościół jest orientowany. Został zbudowany z drewna jako jednonawowy, z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Świątynię o powierzchni użytkowej niespełna 110 m² tworzy nawa (7,9 × 6,6 m) oraz węższe wydzielone od niej prezbiterium (4,7 × 7,3 m), które od wschodu zamknięto trzema ścianami oktagonu. Pod nawą i prezbiterium wykonano fundament z kamienia, a pod wieżą z cegły. Dwudzielną świątynię wzniesiono w konstrukcji zrębowej; ściany z zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym wraz z olistwowaniem spoin. Wzmocniono je lisicami (od południa: 3 w ścianie nawy, 2 w ścianie prezbiterium). Do boku nawy od północy przylega prostokątna zakrystia z lożą kolatorską na piętrze. We wnętrzu loża kolatorska jest otwarta w stronę prezbiterium dużym prostokątnym otworem, ze snycersko wyciętym gzymsem. Wejście na lożę kolatorską odbywa się wewnętrzną klatką schodową, umieszczoną w zakrystii. Nawę od zachodu poprzedza trzykondygnacyjna wieża, o ścianach lekko zwężających się ku górze (4,9 × 4,0 m, h = 8,0 m). Słupowa konstrukcja wieży została zasłonięta deskami w układzie pionowym i zwieńczona ośmiobocznym, ostrosłupowym dachem namiotowym, krytym gontem, z krzyżem na szczycie. W bocznych ścianach wieży wykonano po 2 otwory wentylacyjne, dzwonowe z żaluzjami. W przyziemiu wieży wydzielono kruchtę z wejściem do wnętrza świątyni oraz klatką schodową prowadzącą na emporę muzyczną i wieżę. Od północy do bocznych ścian wieży dobudowano pomieszczenie gospodarcze, które nakryto gontowym dachem pulpitowym. Dach kościoła zbudowano jako jednokalenicowy, dwuspadowy nad nawą i trójspadowy nad prezbiterium, bez przewężenia w części prezbiterium, dzięki czemu przy południowej ścianie prezbiterium tworzy wydatny okap. Stropy wykonano na jednakowym poziomie, jako płaskie z deskowym pułapem oraz z podciągami, wspartym na 2 słupach (północna część nawy). W ścianie tęczowej, zdobionej snycerskimi dekoracjami, nie zamontowano belki tęczowej. Konstrukcja ścian kościoła we wnętrzu jest odsłonięta i fragmentarycznie polichromowana. Podłogę wykonano na jednakowym poziomie, z desek układanych w kierunku podłużnym. Ołtarz ustawiono na niewielkim podestacie. Emporę muzyczną ulokowano od zachodu oraz na całej długości bocznych ścian nawy. Parapet empory w centralnej części (od zachodu) jest półkuliście wybrzuszony, a po bokach wykonano go na płasko. Na parapecie empory zawieszono zostały obrazy stacji drogi krzyżowej. Świątynię doświetlono oknami o różnej wielkości i kształcie, które zamontowane zostały na zróżnicowanych wysokościach. Prostokątne, okratowane, zamknięte łukiem spłaszczonym okna zamontowano: po dwa w południowej ścianie nawy i prezbiterium oraz dwa w ścianie zamykającej część prezbiterialną (od zachodu i północy). Ponadto w bocznej ścianie nawy, od południa, zamontowano jedno poziome, prostokątne i okratowane okno. W północnej ścianie kościoła wpisano 5 kwadratowych, okratowanych okien (w nawie: 2 doświetlające emporę, 1 poniżej empory muzycznej, 2 doświetlające lożę kolatorską). W północnej i wschodniej ścianie zakrystii wykonano dwa mniejsze otwory okienne. Dodatkowo od wschodu wykonano jeden otwór okienny, zapewniający dostęp światła dziennego do loży kolatorskiej. Drzwi zewnętrzne zamontowano od zachodu, w przyziemiu wieży, jako dwuskrzydłowe, klepkowe, zadaszone jednospadowym, gontowym daszkiem, a także w północnej ścianie nawy (oszalowane deskami, z olistwowaniem spoin). We wnętrzu wykonano szerokie drzwi zamknięte spłaszczonym łukiem, z mieczowaniem (wieża-nawa), oraz płycinowe, ze śladami polichromii figuralnej i ornamentalnej (prezbiterium-zakrystia).

Wyposażenie

We wnętrzu zachował się regencyjny ołtarz główny z obrazem Matki Boskiej i dwiema kręconymi kolumnami po bokach, rzeźba anioła chrzcielnego z XVIII w., gotycki krucyfiks z około 1400 r., a także organy z przełomu XVIII/XIX w., wykonane w klasycystyczno-ludowym stylu. W części prezbiterium widoczna jest polichromia herbowa, odsłonięta w 1960 r.

Bibliografia

[51], [68], [71], [48], [237], [306], [KE_041]

Schemat rzutu [237]

Widok kościoła od północy [239]

Widok kościoła od południa [55]

Widok kościoła od południowego wschodu [237]

Widok kościoła od północnego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

a.

b.

c.

d.

Widok wnętrza kościoła: a. drzwi do zakrystii [266], b. widok fragmentu ściany tęczowej [237], c. widok fragmentu północnej ściany prezbiterium [266], d. widok łoża kolatorskiej [239]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji północnej. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok fragmentu podmurówki: a. podmurówka w południowo-zachodnim narożniku wieży, b. podmurówka przy południowej ścianie nawy. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

42**ŚW. MIKOŁAJA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°58'04, E 18°22'51

JAMY

z niem.: JAMM

Jamy 28

46-310 Jamy

Województwo: opolskie**Powiat:** oleski**Gmina:** Gorzów Śląski**Wieś:** JamyFilia kościoła parafialnego
pw. Narodzenia św. Jana
Chrzcziciela w Kozłowicach**dekanat:** Gorzów Śląski**diecezja:** opolska1 z 14
w powiecie oleskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1792 r.****wpis do rejestru zabytków:****81/54 z 1954 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**

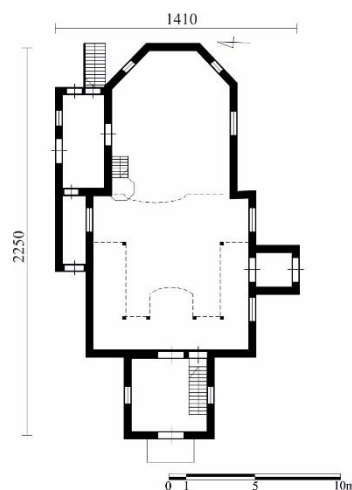
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B3****HISTORIA**

Dokumenty archiwalne dostarczają informacji o dwóch nieistniejących świątyniach, na których miejscu zbudowano zachowany do dzisiaj kościół św. Mikołaja. Protokół wizytacyjny z 1679 r. zawiera informacje o istnieniu niegdyś kościoła o wymiarach 18 × 10 łokci (11,3 m × 6,30 m). W kolejnym protokole z 1687 r. wspomniano istnienie kościoła pw. św. Szymona i Judy, „z niewielką wieżą i nawą główną, z podłogą z ziemi i posadzką z cegieł wyłożoną w dalszej części kościoła”. Zachowany kościół pw. św. Mikołaja został w zbudowany w 1792 r. z fundacji hrabiego Karla Siegmunda von Aulocka, co potwierdzać może inskrypcja wyrzyta w belce tęczowej. Świątynię wielokrotnie remontowano. Od 1986 r. dzięki staraniom ówczesnego proboszcza księdza Alfreda Skrzypczyka oraz wsparciu wojewódzkiego konserwatora zabytków rozpoczęto prace renowacyjno-konserwatorskie. Podczas prac remontowych zrealizowanych w latach 90. XX w. wymieniono poszycie dachu oraz hełm wieży. Wówczas podmurowano całą świątynię, założona została instalacja odgromowa oraz ułożono nową, drewnianą podłogę. Podczas prac konserwatorskich, oprócz renowacji ołtarza głównego, odnowiono dekorację malarską na stropie w części nawy oraz na bocznych ścianach prezbiterium. Zakres prac remontowych objął również otoczenie świątyni. Poszerzono obejście wokół kościoła, a także powiększono teren cmentarza [51], [221], [KE_042].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Mikołaja w Jamach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano w centrum wsi Jamy, na płaskiej działce, w otoczeniu pojedynczych drzew. Wokół świątyni znajduje się cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu. Ogrodzenie wykonano z drewnianych sztachetek, na wzór tzw. płotu myśliwskiego, mocowanego do pionowych słupków ustawionych na podmurowaniu. Bramę główną oraz furtkę nakryto dwuspadowym, gontowym daszkiem, wspartym na trzech słupach. Wokół kościoła wyróżnić można pojedyncze zadrzewienia oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej, głównie krzewów, a wzdłuż ogrodzenia są nowe nasadzenia iglaków. Na terenie okalającym kościół od północnego wschodu zbudowano niewielką murowaną kaplicę z przylegającą do niej wiatą.

Architektura i konstrukcja

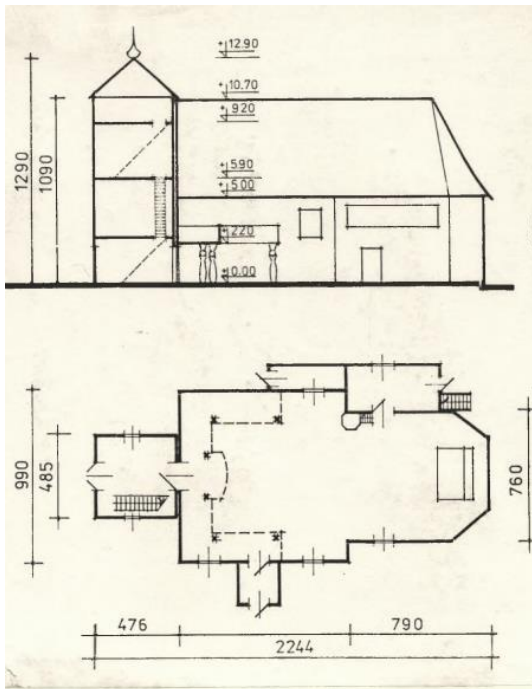
Kościół jest orientowany i został zbudowany całkowicie z drewna, w konstrukcji zrębowej, na podmurowaniu z kamienia i cegły. Świątynię wzniesiono w 1792 r. jako jednonawową, z węższym, wydzielonym od nawy, trójbocznie zamkniętym prezbiterium (7,9 × 7,6 m). Kościół nakryty jest dwuspadowym, jednokalenicowym dachem, z jętkową więźbą dachową. Przedłużona północna połać nad prezbiterium stanowi zadaszenie dla dwukondygnacyjnej zakrystii, z lożą kolatorską na piętrze. Wejście na lożę kolatorską odbywa się zewnętrzną klatką schodową, dobudowaną do wschodniej ściany prezbiterium. Nawę kościoła poprzedza wieża, którą zbudowano w konstrukcji słupowej, na planie zbliżonym do kwadratu, z kruchtą w przyziemiu (4,9 × 4,8 m, h = 13,1 m). Ściany wieży od zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym, z 4 kwadratowymi otworami dzwonowymi, z żaluzjami (2 od południa, 1 od zachodu, 1 od północy). Wieżę nakryto namiotowym dachem czterosпадowym, z małą formą kopuły na kształt cebuli w zwieńczeniu i chorągiewką z datą 1792 na szczycie. Do południowej ściany nawy wzniesionej na planie prostokąta (9,9 × 22,5 m) przylega kwadratowa kruchta o boku 2,5 m, z trójspadowym dachem krytym gontem. Do północnej ściany nawy dobudowano pomieszczenie gospodarcze o powierzchni użytkowej niespełna 6 m², z belkowym stropem we wnętrzu i pulpitym, gontowym zadaszeniem. Kościół doświetlony jest prostokątnymi, okratowanymi od zewnątrz oknami (od południa: 2 w nawie, 1 w prezbiterium, od północy: 1 w nawie). Otwory okienne wykonano również w przyziemiu wieży (1 od południa, 1 od północy), w północnej ścianie zakrystii (1 kwadratowe), a także w boczne ściany zamknięcia prezbiterium (2 kwadratowe). Drzwi do świątyni wykonano od zachodu w przyziemiu wieży (z niewielkim, pulpitym zadaszeniem), od południa w kruchcie przylegającej do nawy, a także od wschodu, do zakrystii. Wnętrze kościoła jest skromne i utrzymane w jednorodnym stylu. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju z fazowaną belką tęczową, z krucyfiksem i 2 figurami po bokach. Stropy wykonano jako płaskie, na jednakowym poziomie w nawie i prezbiterium. Podłogę ułożoną z desek wykonano bez wyniesienia prezbiterium, ustawiając ołtarz na drewnianym podeście. Loża kolatorska otwarta jest w stronę prezbiterium otworem o prostokątnym wykroju. Chór muzyczny wpisany jest od zachodu, z bocznymi emporami przylegającymi do bocznych ścian nawy, w części centralnej z półkoliście wybrzuszonym parapetem i prospektem organowym. Empora wsparta jest na 6 wyraźnie profilowanych słupach. Na parapecie empory zawieszono obramowane obrazy stacji drogi krzyżowej. Ściany kościoła od zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym. Wewnątrz konstrukcja ścian jest odsłonięta i pomalowana na kolor piaskowy, z płycinową dekoracją w dolnej partii ścian.

Wyposażenie

We wnętrzu zachował się późnobarokowy ołtarz główny z XVIII w., z obrazem św. Mikołaja z Miry w centralnej części. W zwieńczeniu ołtarza umieszczono obraz św. Małgorzaty Antiocheńskiej z krzyżem w ręku i smokiem leżącym u stóp. Po obu stronach ołtarza ustawiono kolumnienki z rzeźbami aniołów w zwieńczeniu. W prezbiterium, przy ścianach je zamykających, ustawiono rzeźby Matki Boskiej z Dzieciątkiem oraz św. Józefa. Ponadto w świątyni zachowała się rokokowo-klasycystyczna ambona z końca XVIII w., a także ławy kolatorskie z końca XVIII w.

Bibliografia

[51], [221], [259], [401], [KE_042]

Schemat przekroju podłużnego oraz rzutu przyziemia [KE_042]

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

Widok kościoła od południa [KE_042]

Widok kościoła od południa. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła: a. ołtarz główny, b. empora muzyczna, c. ambona. Źródło: WUOZ w Opolu

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Elewacja południowo-zachodnia. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

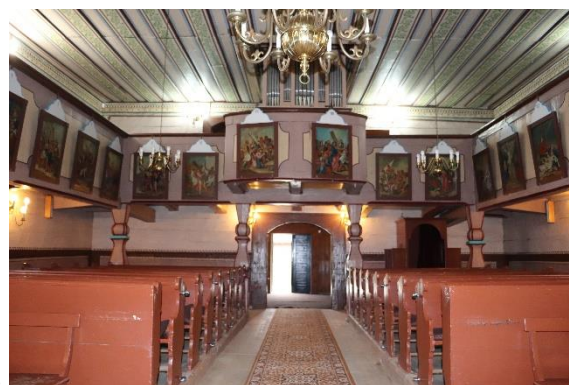
Widok kościoła od północnego wschodu.
Fotografie własne, 2018 r.

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

43

WEZWANIE

BOŻEGO CIAŁA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°02'54, E 18°32'50

JANKOWICE**RYBNICKIE**z niem.: KÖNIGLICH
JANKOWITZRybnicka 34
44-264 Jankowice

Województwo: śląskie

Powiat: rybnicki

Gmina: Świerklany

Wieś: Jankowice

Kościół parafialny

dekanat: Boguszowice

archidiecezja: katowicka

1 z 5
w powiecie rybnickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1674 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/562/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

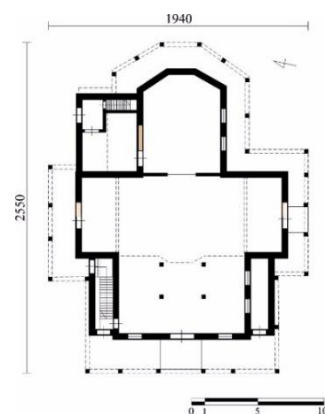
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**D****HISTORIA**

Z protokołu wizytacyjnego sporządzonego w 1652 r. dowiadujemy się, że w miejscu zachowanej świątyni zbudowany był kościół, którego stan techniczny na dzień wizytacji określono jako „zrujnowany”. W literaturze brak jest jednomyślności odnoszącej się do daty budowy kościoła. Autorzy licznych publikacji wskazują daty budowy świątyni na lata 1631 [220], 1670 [219], 1674 [209], [240], [245], [336] lub 1675 [208], [287]. Po przeglądzie literatury za najbardziej prawdopodobną datę budowy kościoła w Jankowicach uznano rok 1674. Tę zachowaną do dzisiaj świątynię pw. Bożego Ciała zbudowano z fundacji Ferdynanda Leopolda von Oppersdorff. Świątynię wielokrotnie remontowano, m.in. w latach 1778, 1896, 1931, 1974. Największy zakres prac remontowych zrealizowano na przełomie lat 1974/1975, kiedy wymieniono część belek podwalinowych, podmurówki, słupy sobót, a we wnętrzu kościoła ściany, osłonięte niegdyś płytą pilśniową, obito deskami w układzie pionowym. Ponadto wymieniono część poszycia dachowego, podłogę w zakrystii oraz odnowiono instalację elektryczną, stolarkę okienną i drzwiową. Ostatnio świątynię remontowano na przełomie lat 2008/2009. Ówczesny zakres prac objął wymianę poszycia dachu, sygnaturki, a także sobót. Wymieniono oszalowanie ścian kościoła i wyremontowano przybudówkę mieszczącą schody na emporę. W 2010 r. w kościele założono system przeciwpożarowy, tzw. mgłę wodną. Rok później ściany świątyni od zewnątrz ponownie zaimpregnowano [28], [219], [239], [240], [241], [287], [336], [381], [KE_043].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. Bożego Ciała w Jankowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**

0 1 5 10m

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano jako orientowany, na wzniesieniu, w centrum wsi Jankowice Rybnickie. W otoczeniu kościoła nie ma cmentarza. Od wschodu, za prezbiterium, zachowało się jednak kilka nagrobków z XIX w. Obecnie pochówki odbywają się na oddalonym od kościoła o około 100 m cmentarzu parafialnym. Otoczenie kościoła jest zadbane. Zieleń stanowią nowe nasadzenia krzewów ozdobnych oraz nieliczne, wiekowe drzewa, głównie dęby. Ogrodzenie stanowią sztachetkowe przęsła, które nadwieszono nad ceglana podmurówką. Przęsła zamocowano do murowanych z cegły słupków. Bramy oraz furtki nie wyróżniają się z ogrodzenia – zostały wkomponowane, nie tworząc dominanty. Na terenie kościelnym, od wschodu, znajdują się 3 wolnostojące drewniane dzwonnice z dzwonami i napisami od frontu „Sanktuarium, Najświętszego, Sakramentu”.

Architektura i konstrukcja

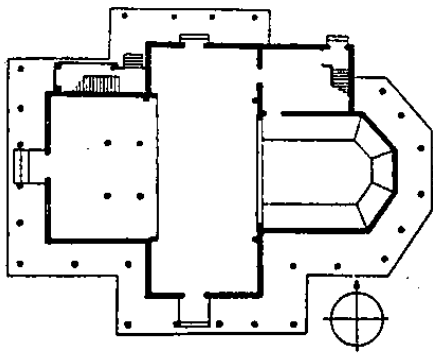
Kościół zbudowano na kamiennej podmurówce, w konstrukcji zrębowej, jako jednonawowy, z bocznymi kaplicami tworzącymi transept i z węższym prezbiterium, zamkniętym trójbocznie. Świątynię, z wyjątkiem zakrystii i przybudówek przylegających do bocznych ścian nawy, otaczają otwarte soboty, które zostały podparte na drewnianych krzyżakach postawionych na betonowych stopach fundamentowych. Ściany kościoła powyżej sobót zostały oszalowane deskami, a poniżej konstrukcja ścian jest odsłonięta, przez co widoczne są połączenia ścian w węglach na zakład. Świątynię nakryto dwuspadowym, dwukalenicowym dachem, który w zamknięciu prezbiterium wykonano jako trójpołaciowy. Przedłużenie dachu nad prezbiterium, od strony północnej, nakrywa dwukondygnacyjną zakrystię z lożą kolatorską na piętrze, do której wejście wydzielone jest we wnętrzu zakrystii. Wewnątrz kościoła loża kolatorska otwarta jest w stronę prezbiterium dużym prostokątnym otworem. Kaplice boczne, zamknięte prostą ścianą, nakryte są dwuspadowym dachem pokrytym gontem. Bryłę kościoła od zachodu wzbogacono o dach naczółkowy. Konstrukcja więźby dachowej jest zróżnicowana: storczykowa nad nawą oraz nad północną kaplicą, otwarta nad prezbiterium i wieszarowa nad kaplicą południową. Dach kościoła oraz zadaszenie sobót w całości pokryto gontem. Kościół nie ma wieży. W kalenicę dachu nad nawą, pomiędzy 2. a 4. wiązarem, wbudowano sześcioboczną wieżyczkę na sygnaturkę z latarnią i namiotowym hełmem z krzyżem w zwieńczeniu. Do bocznych ścian nawy przylega klatka schodowa stanowiąca wejście na emporę (od północy) oraz pomieszczenie gospodarcze (od południa). We wnętrzu stropy wykonano jako płaski w nawie, a w kaplicach bocznych oraz w prezbiterium wykonano pozorne sklepienie kolebkowe. Pomiędzy nawą (12,7 × 8,3 m) a prezbiterium (8,5 × 6,7 m), w ścianie tęczowej, nie zamocowano belki tęczowej. Część sacrum wydzielono, wynosząc prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Na podwyższeniu ustawiono współczesne drewniane balaski. Podłogę na całej powierzchni wykonano z lastrico. Konstrukcję ścian we wnętrzu obito boazerią w układzie pionowym. Emporę muzyczną nadwieszono od zachodu i wsparto na 4 słupach (2 nowe, o kwadratowym przekroju, 2 oryginalne, ozdobnie wycinane). Parapet empory jest prosty, z wklęsłym łukiem w centralnej części. Świątynię doświetlono prostokątnymi oknami, zamkniętymi łukowo, z współczesnymi witrażami. Okna ujęto od południa (2 w nawie, 1 w kaplicy bocznej, 2 w prezbiterium), od północy (1 okno w kaplicy bocznej, 1 mniejsze w zakrystii) oraz od zachodu, poniżej zadaszenia sobót, gdzie wykonano 2 prostokątne okna, pomiędzy którymi wpisano dwuskrzydłowe drzwi prowadzące do wnętrza świątyni. Lożę kolatorską od wschodu doświetlono 1 kwadratowym oknem.

Wyposażenie

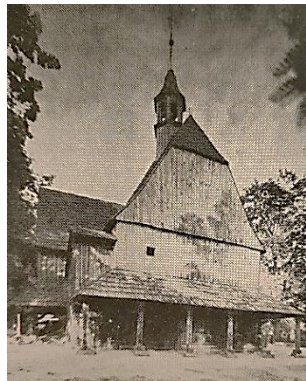
We wnętrzu zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). W centralnej części ołtarza głównego umieszczono XIX-wieczny obraz Ostatniej wieczerzy, po bokach którego ustawiono 2 polichromowane kolumnienki. Ołtarz główny zwieńczono XVIII-wiecznym obrazem Wniebowstąpienia. Ołtarze boczne wykonane są symetrycznie, ze złożonymi kolumnienkami po obu stronach, obrazem pośrodku i zdobionym polichromią baldachimem. W lewym ołtarzu umieszczono obraz Matki Boskiej Różańcowej z 1894 r., w prawym zachował się obraz Najświętszego Serca Pana Jezusa. We wnętrzu świątyni, na sklepieniu prezbiterium, została wykonana polichromia przedstawiająca w centralnej części obraz Anielskiej Adoracji Hostii na tle imitacji kasetonów z gwiazdami. Ponadto w świątyni zachowała się chrzcielnica z XVIII w., droga krzyżowa z 1903 r., XIX- i XX-wieczne rzeźby świętych ustawione na konsolach z głowami aniołów, krucyfiks oraz 1 konfesjonał.

Bibliografia

[25], [29], [32], [144], [170], [208], [209], [219], [220], [239], [240], [243], [287], [336], [381], [KE_043]

Schemat rzutu [219]

Widok kościoła od zachodu [242]

Widok kościoła od wschodu [243]

Widok kościoła od południowego wschodu [208]

Widok fragmentu sobót ujętych w zachodniej elewacji kościoła [239]

a.

b.

Widok kościoła w Jankowicach: a. fotografia z 1966 r. [287],
b. widok po rekwizycji dzwonów w 1942 r. przez władze okupacyjne [287]

Widok kościoła od północnego zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium [287], b. widok w kierunku empyry muzycznej [287], c. widok fragmentu dekoracji organów [287]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu sobót przy południowej ścianie prezbiterium. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

44**ŚW. BARBARY I JÓZEFA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°57'57, E 18°34'12

JASTRZĘBIE-ZDRÓJz niem.: KÖNIGSDORFF-
JASTRZEMBul. Ks. Biskupa Herberta
Bednorza 1a
44-330 Jastrzębie-Zdrójwojewództwo: śląskie
powiat: jastrzębski
gmina: Jastrzębie-Zdrój
miasto: Jastrzębie-Zdrój

Kościół parafialny

dekanat: Jastrzębie-Zdrój
archidiecezja: katowicka1 z 1
w powiecie jastrzębskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1974 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/738/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu

u:

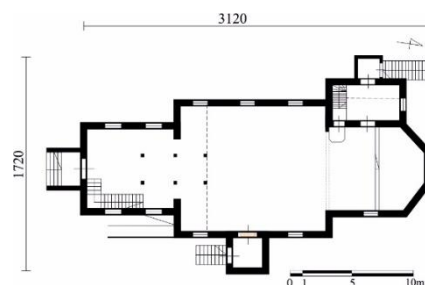
relokowany

1652 1345/ Jedłownik

1974 / Jastrzębie-Zdrój

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B4****HISTORIA**

Data budowy świątyni nie jest pewna. Kościół pierwotnie zbudowano w Jedłowniku, dzielnicy Wodzisławia Śląskiego. Zachowane dokumenty archiwalne oraz data wryta na belce (MCCCVL) mogą wskazywać datę budowy kościoła na rok 1345. Świątynię tę opisano w protokole wizytacyjnym z 1674 r., wskazując w nim wymianę fundamentów z dębowych przyciesi na nowe. Z zachowanych dokumentów archiwalnych dowiadujemy się, że kościół remontowano w latach 1801 oraz 1886. Kolejno na skutek wzniesienia w 1942 r. nowej, murowanej świątyni w Jedłowniku i wyniku potrzeby zbudowania kościoła w wówczas w prężnie rozwijającym się Jastrzębiu-Zdroju zdecydowano o rozebraniu niszczonego, nieużytkowanego kościoła i powtórny jego złożeniu. Krótko przed planowaną relokacją do Jastrzębia-Zdroju sporządzono opinie techniczne, zmierzające do oceny stanu zachowania elementów konstrukcyjnych. Ponadto sporządzone zostało orzeczenie mykologiczno-budowlane, polegające na ocenie zawilgocenia oraz zagrzybienia konstrukcji. Wyniki badań wskazały na zagrzybienie i przegnicie elementów konstrukcyjnych wieży, rozkruszenie ceglano-kamiennych fundamentów, przegnicie ścian nawy i prezbiterium oraz nieszczelne poszycie dachu. W dobrym stanie zachował się strop nad nawą i prezbiterium, więźba dachowa, a także konstrukcja zakrystii i kruchty. W tym samym czasie, gdy prowadzono prace rozbiórkowe, w Jastrzębiu-Zdroju rozpoczęto przygotowanie terenu pod budowę świątyni. Z uwagi na lokalizację na stoku zdecydowano o budowie piwnic. Montaż kościoła, z wykorzystaniem tylko części drewna rozbiórkowego, rozpoczęto 8 lipca 1974 r. Świątynię poświęcono 3 grudnia 1974 r. zatem te datę przyjęto jako czas budowy kościoła [25], [29], [44], [188], [209], [306], [KE_044].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. św. św. Barbary i Józefa w Jastrzębiu-Zdroju.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano na wzniesieniu, w sąsiedztwie osiedli wielorodzinnych, z widokiem na zabudowania przemysłowe. Wokół świątyni nie ma cmentarza. Ogrodzenie wykonane z drewnianych sztachet zamocowano do murowanych, obłożonych kamieniem słupków. Zieleń wysoką tworzą modrzewie z lat 70. XX w. oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. W 2019 r. w ramach projektu kompensacji przyrodniczej nasadzono 14 nowych drzew. Otoczenie kościoła jest zadbane. W zachodniej części działki w 1999 r. zbudowano kamienną Grotę Maryjną przy której okazjonalnie odprawiane są nabożeństwa kościelne.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowano na wzór rozebranego w 1974 r. kościoła w Jedłowniku, a do jego budowy użyto część materiału rozbiórkowego. Nieorientowana świątynia posadowiona jest na żelbetowych ławach fundamentowych z podpiwniczeniem. Kościół, z wyjątkiem betonowych ścian piwnic, wzniesiono w konstrukcji zrębowej. Połączenia ścian w węglach nie są możliwe do bezpośredniej oceny z uwagi na obustronne oszalowanie konstrukcji. Ściany we wnętrzu obudowano deskami w układzie pionowym, z ozdobnie wycinaną listwą w zwieńczeniu. Od zewnątrz ściany kościoła, z wyjątkiem obitej gontem wieży, oszalowano deskami z olistwowaniem spoin. Kościół jest jednonawowy, z wydzielonym, węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Do zachodniej ściany prezbiterium przylega prostokątna zakrystia z lożą kolatorską na piętrze. Łoża kolatorska do 2005 r. była otwarta w stronę prezbiterium prostokątnym otworem, obecnie otwór jest zaślepiony deskami. Wejście do zakrystii poprzedza niewielka przybudówka z dwuspadowym, gontowym dachem. Nawę kościoła, zbudowaną na planie zbliżonym do kwadratu (11,7 × 10,7 m), z boczną kruchtą od wschodu, poprzedza wieża wzniesiona w konstrukcji słupowej, której olistwowane ściany zwężają się ku górze. Wejście do wieży poprzedza przedsionek, z dachem dwuspadowym i łukowym otworem od frontu. W przyziemiu wieży wydzielono kruchtę mieszczącą schody na empore muzyczną. Wieżę zwieńczono czterospadowym dachem namiotowym. Dach kościoła jest jednokalenicowy, z płatwiowieszarową więźbą nad nawą i krokwiową nad prezbiterium. W kalenicę dachu nad nawą, pomiędzy 10. wiązarem dachu nad nawą i 2. wiązarem nad prezbiterium, wbudowano czteroboczną sygnaturkę, z czterospadowym hełmem namiotowym i otworami dzwonowymi. Dachy kościoła, pokryte gontem, wykonano jako dwuspadowe, z wyjątkiem trójpołaciowego dachu nakrywającego lożę kolatorską oraz zamknięcia prezbiterium, w którym dach z dwuspadowego przechodzi w trójspadowy. We wnętrzu, w ścianie tęczowej, odsłonięta jest belka wiązarowa, z umieszczoną poniżej belką tęczową. Prezbiterium jest wyniesione względem nawy o 1 stopień. Stół ołtarzowy ustawiono na podwyższeniu (2 stopnie). Podłogę w wieży i nawie wykonano z nieregularnych ciosów marmuru, a w prezbiterium podłogę ułożono ją z desek. Stropy zarówno w nawie, jak i prezbiterium wykonano na kształt pozornego sklepienia kolebkowego, z obniżeniem w części prezbiterium. Chór muzyczny wsparto na 2 słupach, o prostej linii parapetu. Wieżę połączono z nawą wykonując zakończone łukiem spłaszczonym sporej wielkości wykroje w zachodniej ścianie nawy. Jeden większy, pomiędzy przyziemiem wieży a nawą, drugi łączący przestrzeń empyry muzycznej z pierwszą kondygnacją wieży. Kościół doświetlony jest prostokątnymi oknami, wymienionymi na nowe w 1999 r. W nawie od wschodu i zachodu wykonano po 3 okna, a w prezbiterium od wschodu wbudowano 1 okno. W wieży wykonano okna doświetlające przyziemie (po 2 w bocznych ścianach), na 1 piętrze (po 1 otworze w ścianie) oraz w bocznych ścianach izbicy (po 2 otwory z drewnianymi żaluzjami). Ponadto okna wpisano w boczne ściany zakrystii i loży kolatorskiej. Prace renowacyjno-naprawcze wykonano m.in. w 2000 r. (założenie rynien, remont piwnic pod wieżą), w 2002 r. (wymiana pokrycia dachu, wykonanie termoizolacji z wełny mineralnej, wymiana instalacji odgromowej, remont zakrystii), w 2010 r. (założenie instalacji przeciwpożarowej tzw. mgły wodnej, remont schodów od strony zakrystii), oraz w 2018 r. (remont piwnic).

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest skromne. Nie ma w nim i nigdy nie było polichromii. Neogotycki ołtarz główny wykonano w formie tryptyku z obrazem Nawiedzenia Najświętszej Mari Panny w centralnej części oraz z obrazami św. Piotra (z lewej) i św. Pawła (z prawej). W kościele są 2 ołtarze boczne z figurami Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz św. Józefa z Dzieciątkiem. Uwagę przykuwa ambona z obrazami 4 ewangelistów oraz obrazy stacji drogi krzyżowej z 1987 r., autorstwa J. Namiestnika, zawieszane na bocznych ścianach nawy.

Bibliografia

[29], [32], [44], [168], [209], [243], [306], [KE_044]

Widok kościoła pw. św. Barbary w Jedlniku, przed relokacją do Jastrzębia-Zdroju [239]

Widok kościoła pw. św. Barbary w Jedlniku, przed relokacją do Jastrzębia-Zdroju [208]

Widok kościoła pw. św. Barbary w Jedlniku, przed relokacją do Jastrzębia-Zdroju [208]

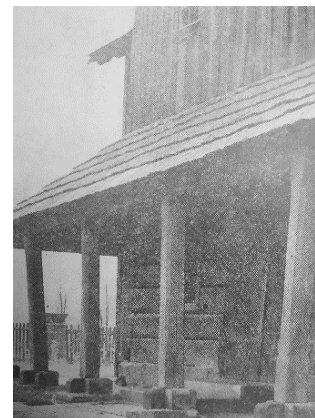
Archiwalne fotografie kościoła św. Barbary w Jedlniku, przed relokacją do Jastrzębia-Zdroju. Źródło: <http://jastrzebiej.pl/historia-parafii>, dostęp: 04.04.2019 r.

Widok kościoła pw. św. Barbary i Józefa w Jastrzębie-Zdroju [208]

Widok kościoła pw. św. Barbary i Józefa w Jastrzębie-Zdroju [208]

Widok fragmentu sobót [243]

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok ołtarza głównego [208], b. widok prezbiterium [208]

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

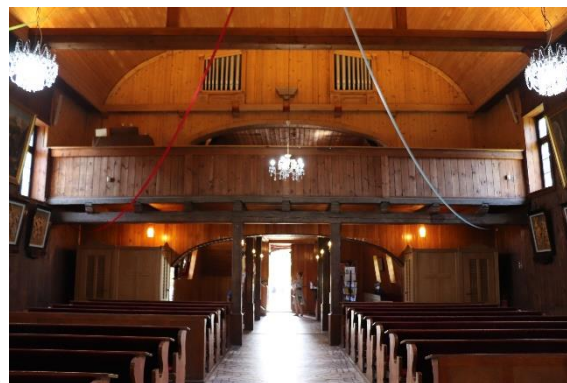
Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji zachodniej.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium. b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

45**PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°50'01, E 18°35'32

KACZYCE

z niem.: BIERDZAN

ul. Harcerska 28
43-117 Kaczyce**województwo:** śląskie**powiat:** cieszyński**gmina:** Zebrzydowice**wieś:** Kaczyce

Kościół parafialny

dekanat: Goleszów**diecezja:** bielsko-żywiecka1 z 9
w powiecie cieszyńskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1972 r.

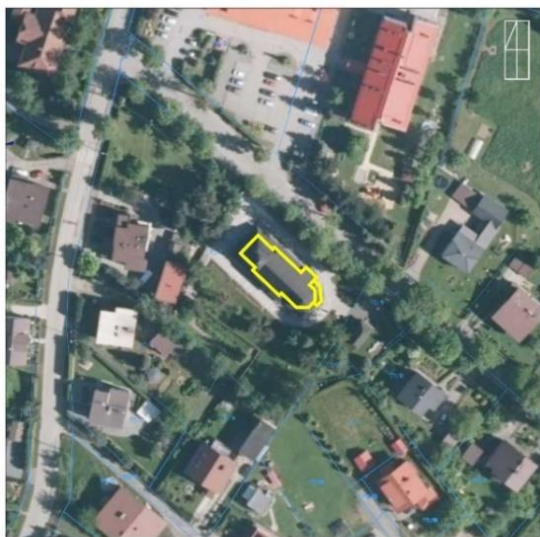
wpis do rejestru zabytków:

-

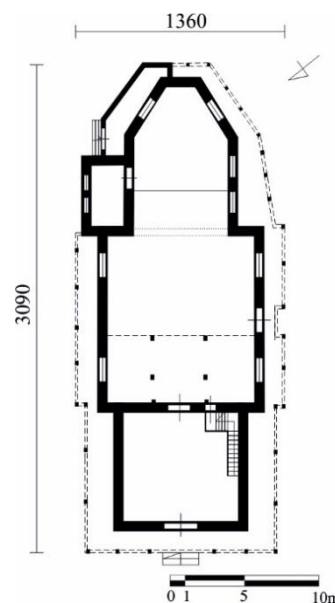
datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**relokowany
1620 / Ruptawa
1972 / Kaczyce**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B1****HISTORIA**

Kościół pierwotnie zbudowano w 1620 r. w Ruptawie, dzielnicy Jastrzębia-Zdroju. Fundatorami kościoła była rodzina Rostków, której herb do dziś znajduje się na ścianie prezbiterium. Informacji o istnieniu świątyni w Ruptawie dostarczają zachowane protokoły wizytacyjne z lat 1652, 1679 oraz z 1688 r. Wizytator sporządzający protokół w 1688 r. odnotował, że kościół jest duży, z nową wieżą i zniszczonymi, wymagającymi naprawy sobotami. Kościół uległ znacznym zniszczeniom w wyniku działań wojennych. W Kaczycach, osadzie, w której pod koniec XX w. zamieszkiwało ponad 500 mieszkańców, nie było kościoła. W latach 70. XX w. nie było łatwo uzyskać zgody na budowę świątyni, bowiem władze nie sprzyjały budowie kościołów. Obecnie stojący obiekt wzniesiono przy użyciu drewna rozbiórkowego, lecz należy zaznaczyć, że świątynia w Kaczycach została zbudowana w odmiennych od pierwowzoru proporcjach. Patronem kościoła do 1972 r. był św. Bartłomiej, a po relokacji kościół otrzymał nowe wezwanie: Podwyższenia Krzyża Świętego [6], [32], [51], [209], [243], [KE_045].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Kaczycach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w centrum miejscowości Kaczyce, na płaskiej działce, wśród zabudowań jednorodzinnych i usług pierwszego rzędu (szkoła, straż pożarna, przychodnia zdrowia). Teren pod budowę kościoła ofiarowała rodzina Macurów i na nim w 1972 r. zbudowano zachowaną do dzisiaj świątynię. Zieleni wysoką stanowią pojedyncze drzewa iglaste oraz nowe nasadzenia niskiej zieleni ozdobnej. Ogrodzenie wykonano z poziomych desek mocowanych do pionowych, również drewnianych słupków. Całość ogrodzenia nakryto dwuspadowym, gontowym daszkiem. W otoczeniu kościoła nie ma cmentarza. Pochówki zmarłych odbywają się na cmentarzu oddalonym o około 300 m.

Architektura i konstrukcja

Nieorientowaną świątynię zbudowano jako jednonawową, z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Do budowy kościoła użyto części drewna z rozebranego w 1972 r. kościoła w Ruptawie. Kościół w Kaczcach nie odzwierciedla pierwotnego wizerunku ruptawskiej świątyni. Przy budowie w Kaczcach zmienione zostały podstawowe proporcje kościoła. Zmieniono hełm i izbicę wieży, w dach nad prezbiterium nie wbudowano sygnaturki oraz nie wykonano wielu detali charakteryzujących obiekt na zachowanych archiwalnych fotografiach. Kościół zbudowano w zrębowej konstrukcji ścian, jako dwuczłonowy, posadowiony na kamiennej podmurówce ułożonej na żelbetowej ławie fundamentowej. Połączenia ścian w węglach nie są możliwe do bezpośredniej oceny, z uwagi na obustronne ich oszalowanie. Ściany kościoła z zewnątrz osłonięto gontem, a od wewnątrz obito je deskami w układzie pionowym. Ściany nawy i prezbiterium wzmocniono lisicami widocznymi we wnętrzu kościoła (po 2 w ścianach nawy i prezbiterium). Świątynię otaczają otwarte soboty wsparte na słupach stojących na belkach podwalinowych. Nawę, wzniesioną na planie zbliżonym do kwadratu (9,5 × 9,1 m), poprzedza wieża, którą zbudowano w konstrukcji szkieletowej, o ścianach znacznie zwężających się ku górze. Ściany wieży osłonięto gontem, z wyjątkiem nadwieszanej czterobocznej izbicy, którą od zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym, z otworami dzwonowymi (po 2 otwory, zakończone pełnym łukiem w ścianie). Wieżę zwieńczono cebulastym hełmem z ośmioboczną latarnią na szczycie. W przyziemiu wieży została wydzielona kruchta mieszcząca schody prowadzące na emporę muzyczną. Chór muzyczny, o prostej linii parapetu, wsparty jest na 6 polichromowanych słupach, przy czym 4 z nich są ozdobnie wyrzynane. W południowo-zachodniej ścianie nawy wpisano boczne wejście do świątyni. Prezbiterium, zbudowane na planie prostokąta (8,0 × 6,0 m), wydzielone jest od nawy ścianą tęczową, po boku której ustawione są dwa boczne ołtarze. W ścianie tęczowej zamocowano polichromowaną belkę tęczową z inskrypcją: „Gorliwość o dom Twój pożera mnie Panie” i krucyfiksem w otoczeniu rzeźb aniołów. Strop w nawie i prezbiterium wykonano na jednakowym poziomie jako płaski, z łukowymi fasetami. W zakrystii, przylegającej do północno-wschodniej ściany prezbiterium, wykonano belkowy strop. Drewnianą podłogę ułożoną z desek w części prezbiterium wyniesiono o 2 stopnie. Dach kościoła jest dwukalenicowy, dwuspadowy nad nawą i pięciopółaciowy nad prezbiterium. Dodatkowo przedłużenie północnej połaci dachowej nad prezbiterium stanowi zadaszenie dla zakrystii przylegającej do jego północnej ściany. Do budowy konstrukcji dachu wykorzystano część materiału pochodzącego z rozebranego kościoła w Ruptawie. Więźbę dachową nad nawą i prezbiterium zbudowano w ustroju wieszarowym, z oryginalnymi znakami ciesielskimi. Kościół doświetlono prostokątnymi oknami, wykonanymi w bocznych ścianach nawy (po 2 w ścianie), w prezbiterium (2 w ścianie północno-zachodniej, po 1 w bocznych ścianach, zamykających prezbiterium). Ponadto okna wykonano w bocznych ścianach zakrystii (2 otwory). Drzwi do świątyni ujęto w przyziemiu wieży (dwuskrzydłowe), w bocznej ścianie nawy (jednoskrzydłowe) oraz do zakrystii (wpisane w północno-wschodniej ścianie prezbiterium, z dostępem z powierzchni zamkniętych sobót). Uwagę przykuwa oryginalny portal wpisany w ścianę pomiędzy zakrystią a prezbiterium.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła zdobi ludowa, roślinna polichromia wykonana na stropach, fasetach, parapecie i słupach wspierających emporę muzyczną. W barokowym ołtarzu głównym umieszczono obraz Nauczanie Marii przez św. Annę w centralnej części oraz figury świętych niewiast po bokach. Ołtarze boczne z płaskorzeźbami św. Katarzyny (po lewej) i św. Barbary (po prawej), ze złożonymi kolumnami, zwieńczone są 2 figurami świętych.

Bibliografia

[6], [51], [78], [144], [208], [209], [239], [243], [306], [KE_045]

Widok kościoła w Kaczycach: a. fragment elewacji południowej, b. widok od południowego wschodu, c. widok wieży kościelnej.
 Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Kościół pw. św. Bartłomieja w Ruptawie, przed relokacją do Kaczyc [208]

Kościół pw. św. Bartłomieja w Ruptawie, przed relokacją do Kaczyc [239]

Kościół pw. św. Bartłomieja w Ruptawie, przed relokacją do Kaczyc [208]

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Kaczycach [208]

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Kaczycach [208]

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium [208], b. widok ołtarza głównego [208]

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Fragment elewacji południowo-zachodniej. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

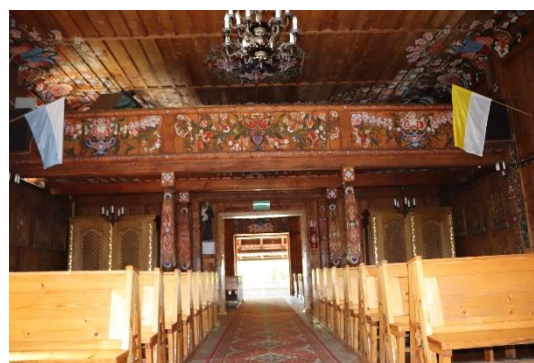
Widok fragmentu wieży kościelnej. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu elewacji północno-wschodniej. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2018 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

46**ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°14'27", E 19°00'17"

KATOWICE

z niem.: KATTOWITZ

ul. Kościuszki
44-100 Katowice**Województwo:** śląskie
Powiat: katowicki
Gmina: Katowice
Miasto: KatowiceKościół pod opieką Muzeum
Historii Miasta Katowic oraz
parafii pw. św. Michała
Archaniola w Katowicach-
Brynowie**dekanat:** Katowice-Śródmieście
archidiecezja: katowicka1 z 1
w powiecie katowickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1938 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/1179/71 z 1971 r.

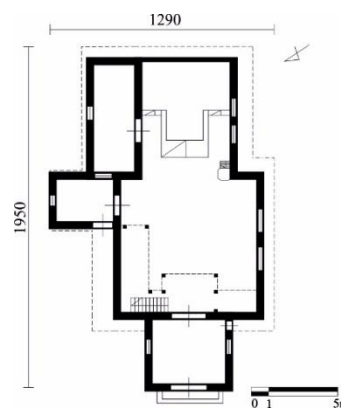
datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychtyp funkcjonalno-
przestrzenny:**E**

oryginalność obiektu:

relokowany:
1510 / Syrynia
1938 / Katowice**HISTORIA**

Kościół pierwotnie zbudowano w 1510 r. w Syryni, dzielnicy Wodzisławia Śląskiego. Na podstawie wiadomości zawartych w literaturze można przypuszczać, że kościół w Syryni był drugą świątynią zbudowaną w tym samym miejscu. Świątynię opisano w protokole wizytacyjnym w 1679 r., a wizytator odnotował istnienie dziś niezachowanych licznych polichromii. Kościół rozbudowano w XVII w., dostawiając do prezbiterium zakrytą, babiniec oraz kruchtę. Kolejne rozbudowy doprowadziły do otoczenia kościoła sobotami. W 1853 r. rozebrano zniszczoną dzwonnice i zbudowano nową od podstaw. W 1938 r. świątynię zakupiono i przeniesiono do Katowic, do parku im. Tadeusza Kościuszki. W 1942 r., w trakcie działań wojennych, wywieziono do Niemiec 3 dzwony, w tym pochodzące jeszcze z 1646 r. Kościół remontowano m.in. w latach 1957, 1961, 1966, 1981 oraz 1987. Największy zakres prac remontowych wykonano w 1991 r., realizując remont belek ściennych oraz wewnętrznych schodów prowadzących na emporę muzyczną, a także wymianę odeskowania ścian i stropów wewnątrz kościoła, podłogi, belek podwalinowych oraz pokrycia dachu. W 1993 r. w kościele założono nową instalację elektryczną i odgromową. Kościół w latach 1995, 1996 oraz 1997 próbowano podpalić. W 2015 r. zostały wykonane badania dendrochronologiczne, które wykonał Marek Krąpiec [32], [51], [77], [142], [209], [245], [329], [3], [KE_046].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. św. Michała Archaniola w Katowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano w parku im. Tadeusza Kościuszki w Katowicach, na płaskiej działce, w sąsiedztwie ruchliwej komunikacji kołowej. W południowo-zachodniej części działki zbudowana została dzwonnica z czterobocznym hełmem namiotowym i krzyżem w zwieńczeniu. Wejście do dzwonnicy poprzedza niewielka kruchta dostawiona do północnej ściany, z dwuspadowym gontowym zadaszeniem. Ściany dzwonnicy są zbieżne, oszalowane deskami, w układzie pionowym, z niewielkimi otworami dzwonowymi (po 1 otworze w każdej ścianie). Zieleń otaczającą świątynię stanowią nasadzenia niskich roślin ozdobnych. Ogrodzenie wykonano z drewnianych słupków uzupełnionych deskami, bez prześwitu, w układzie poziomym. Całość płotu nakryto jednospadowym, gontowym daszkiem. W ogrodzenie wpisano dwudzielną bramę główną, wspartą na 3 słupach, z gontowym zadaszeniem oraz 2 dodatkowe boczne wejścia. Ogrodzenie jest oryginalne i zostało przeniesione w obecne miejsce z Syryni. Kościół od 1997 r. jest pod opieką Muzeum Historii Katowic i okazjonalnie odbywają się w nim nabożeństwa lub ceremonie ślubne.

Architektura i konstrukcja

Kościół jest orientowany i zbudowano go z drewna, jako jednonawowy, z węższym, wydzielonym od nawy prezbiterium (5,6 × 4,4 m), zamkniętym od wschodu ścianą prostą. Dwudzielna świątynia posadowiona jest na żelbetowych ławach fundamentowych i wzniesiona została w konstrukcji zrębowej. Ściany kościoła powyżej przydaszków oszalowano deskami w układzie pionowym, wraz z olistwowaniem spoin. Konstrukcja ścian poniżej przydaszków jest odsłonięta, co umożliwia ocenę połączeń ścian w węglach na zakład, z pozostawieniem osłonek. Wydatne przydaszki osłaniają konstrukcję ścian nawy i prezbiterium. Nieco mniejsze przydaszki wykonano przy ścianach kruchty, a także zakrystii. Do boku nawy od północnego wschodu przylega kruchta, z dwuspadowym, gontowym zadaszeniem i kozubkiem w zwieńczeniu. Niemalże kwadratową nawę (7,5 × 7,2 m) poprzedza kruchta mieszcząca wejście do wnętrza świątyni. Ściany we wnętrzu oszalowano deskami, z wyjątkiem odsłoniętej konstrukcji ścian nawy poniżej empory muzycznej. Dwuczłonowość świątyni podkreśla prezbiterium, wyraźnie wyodrębnione od nawy. W ścianie tęczowej nie ma belki tęczowej. Strop wykonano jako płaski w nawie, a w prezbiterium nieco niżej wykonano pseudo sklepienie kolebkowe. Podłogę ułożoną z desek (z wyjątkiem kamiennej podłogi w kruchcie poprzedzającej nawę) zróżnicowano, wynosząc prezbiterium o 2 stopnie względem nawy. Chór muzyczny o prostej linii parapetu, z występem w centralnej części, wsparto na 8 różnie wyrzynanych słupach. Wejście na emporę odbywa się wewnętrzną klatką schodową przylegającą do zachodniej ściany nawy. Dwukalenicowy dach kościoła jest dwuspadowy nad nawą, prezbiterium i kruchtami, a nad zakrystią wykonany jako jednospadowy, pulpitowy. W szczycie dachu, nad nawą oraz nad poprzedzającą ją kruchtą, wpisano 2 kozubki. Konstrukcja dachu nie jest oryginalna. Więźbę dachową nad prezbiterium i nawą zbudowano jako jednojętkową, z podparciem belek wiązarowych na podciągu, widocznym nad nawą we wnętrzu świątyni. W więźbę dachową nad nawą, pomiędzy 4. a 5. wiązarem, wbudowana została sześcioboczna sygnaturka z ostrosłupowym hełmem, bez latarni w zwieńczeniu. Kościół doświetlono prostokątnymi, zakratowanymi oknami (po 2 w południowo-zachodniej ścianie nawy i prezbiterium). Mniejsze kwadratowe okna wykonano po 1 w bocznych ścianach zachodniej kruchty, 1 w kruchcie północnej, a także 2 w zakrystii. Do kościoła prowadzą dwuskrzydłowe, drewniane drzwi z żelaznymi okuciami. W kościele zachowały się dwa oryginalne portale (nawa-kruchta, prezbiterium-zakrystia).

Wypośażenie

Większość wyposażenia świątyni pochodzi z innych kościołów. We wnętrzu, na południowej ścianie nawy, zachowały się mało czytelne ślady po polichromii. Ołtarz główny tworzy współczesna mensa oraz krzyż zawieszony na ścianie zamykającej prezbiterium. W kościele nie ma ołtarzy bocznych. Do oryginalnych części wyposażenia można zaliczyć: barokową ambonę przewiezioną z Syryni, kropielnicę z XV w. oraz XVII-wieczną drewnianą skrzynię z żelaznymi okuciami.

Bibliografia

[32], [51], [99], [142], [157], [169], [209], [245], [306], [329], [343], [407], [KE_046]

Widok kościoła pw. św. Michała Archanioła w Syryni [334]

Widok kościoła pw. św. Michała Archanioła w Syryni [44]

Widok kościoła od północnego zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północnego zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła oraz wolnostojącej dzwonnicy [330]

Widok kościoła od południowego wschodu [330]

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. Widok w kierunku łoży kolatorskiej, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok fragmentu przydaszków. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok zrębu ścian: a. połączenia ścian w węglach w południowym narożniku prezbiterium, b. połączenia ścian w węglach w północno-zachodnim narożniku nawy. Fotografie własne, 2019 r.

Widok bramy głównej. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

47

WEZWANIE

ŚW. ELŻBIETY WĘGIERSKIEJ

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°26'08, E 18°16'48

KLUCZ

z niem.: KLUTSCHAU

ul. Wiejska 16
47-143 Kluczwojewództwo: opolskie
powiat: strzelecki
gmina: Ujazd
wieś: GołkowiceKościół parafialny
pw. św. Elżbiety
Węgierskiej w KluczachDekanat: Ujazd Śląski
Diecezja: opolska1 z 5
w powiecie strzelecki**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1748 r.

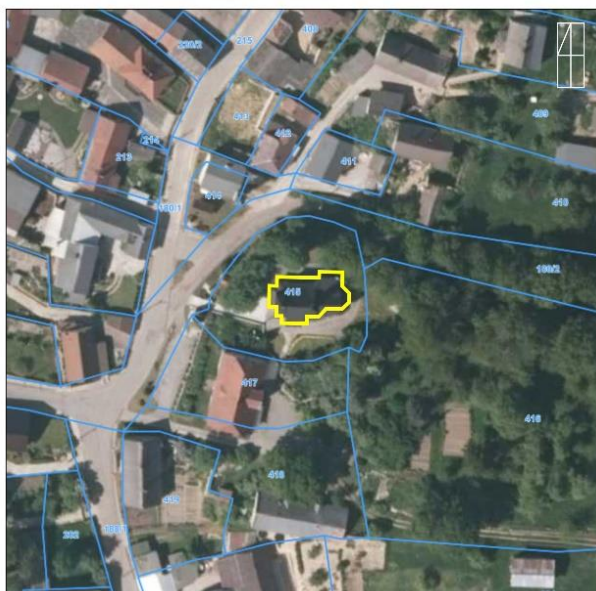
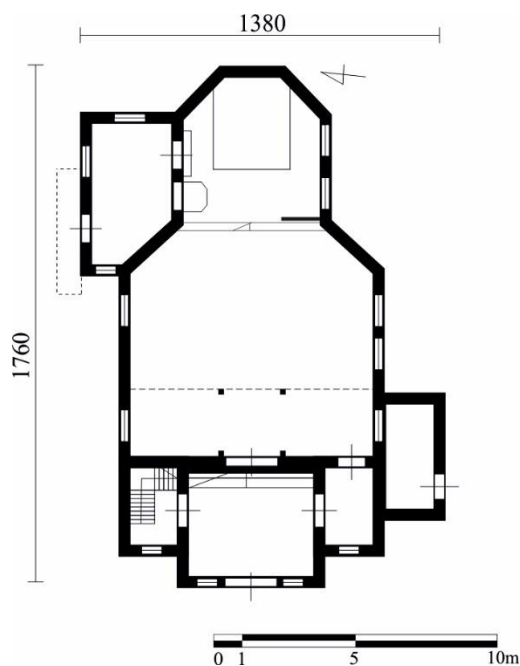
wpis do rejestru zabytków:

98/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**C****HISTORIA**

Kościół pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Kluczu jest kościołem parafialnym, z filiami w Olszowej i Zimnej Wódce. Wszystkie trzy kościoły zbudowano z drewna w podobnym czasie. Mają one wspólne cechy architektoniczno-budowlane, co może wskazywać na ich budowę przez tego samego mistrza ciesielskiego. Z wiadomości zawartych w protokołach wizytacyjnych wynika, że zachowany do dzisiaj kościół w Kluczu jest drugim zbudowanym w obecnym miejscu. Za datę budowy kościoła przyjęto rok 1748, kiedy świątynię gruntownie przebudowano, a nawet przypuszcza się, że zbudowano ją wówczas od podstaw. Kościół w przeszłości wielokrotnie remontowano, a na początku XX w. świątynię rozbudowano o pomieszczenia gospodarcze przylegające do bocznych ścian wieży. W 2003 r. w kościele wykonano prace remontowe, podczas których odsłonięte zostały polichromie na stropach nawy i prezbiterium [29], [81], [273], [306], [KE_047].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Kluczu.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano na wzniesieniu w centrum wsi, wśród zabudowań wiejskich. Na jego teren prowadzą schody (ponad 50 stopni), z żelazną bramą od zachodu oraz furtką od południa, od strony plebanii. Ogrodzenie od strony zachodniej wykonano z cegły, a w 1924 r. wbudowano w nie niewielką, również murowaną z cegły kapliczkę z rzeźbą św. Jana Nepomucena. Pozostałą część ogrodzenia wykonano z niskich betonowych słupków, do których zamontowano po dwie poziome belki. Zieleń stanowią krzewy ozdobne oraz skupiska zieleni wysokiej. W południowej części działki znajduje się kamienna grota Maryjna, a od wschodu zlokalizowano dzwonnice, zbudowaną w konstrukcji stalowej, z gontowym zadaszeniem, mieszczącą 3 dzwony. Cmentarz oddalony jest od kościoła o około 200 m.

Architektura i konstrukcja

Kościół jest orientowany. Został zbudowany w całości z drewna, jako jednonawowy, z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Świątynia, posadowiona jest na kamiennym fundamencie i wzniesiona została w konstrukcji zrębowej. Dach kościoła wykonano jako dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium. Przedłużona połąć dachu nad prezbiterium stanowi zadaszenie dla zakrystii, która przylega do jego północnej ściany. Podobnie kruchta z pomieszczeniem gospodarczym na piętrze zadaszona została przedłużeniem południowej połąć dachu nakrywającego nawę. W kalenicę dachu nad nawą wpisano ośmioboczną sygnaturkę, z latarnią zwieńczoną ostrosłupowym hełmem. Wieża dostawiona do zachodniej ściany nawy, wzniesiona w konstrukcji słupowej, jest dość niska. Jej namiotowe zadaszenie nieznacznie wystaje ponad kalenicę dachu nad nawą. Ściany wieży są proste i oszalowano je deskami do poziomu 1 piętra, a powyżej osłonięto gontem. Dwuczłonowość obiektu podkreśla szersza od prezbiterium nawa, z wydatnie ściętymi narożnikami (od wschodu). Konstrukcję ścian kościoła, z wyjątkiem szczytowej ściany nawy, z zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym, wraz z olistwowaniem spoin. Szczytową ścianę nawy osłonięto gontem. Do południowej ściany nawy dostawiona została kruchta z pomieszczeniem gospodarczym na piętrze, a do północnej ściany prezbiterium i ukośnych ścian nawy przylega zakrystia z łożą kolatorską na piętrze. We wnętrzu łoża kolatorska otwarta jest w stronę prezbiterium otworem o prostokątnym wykroju. Przy północnej ścianie prezbiterium nadwieszona jest barokowa ambona, z dostępem do zakrystii. Stropy w świątyni wykonano na płasko, z wydatnymi polichromowanymi fasetami w prezbiterium. Centralną część stropu nad prezbiterium pomalowano na kolor niebieski, ze złotymi gwiazdami i Świętym Krzyżem. Strop w nawie pokryty jest polichromią ornamentalną, wykonaną w symetrycznych podziałach, na wzór kasetonów w środkowej części, z wizerunkami św. Augustyna, św. Hieronima, św. Ambrożego i św. Grzegorza. Polichromie te zostały odsłonięte podczas prac renowacyjno-naprawczych prowadzonych w 2003 r. Stropy w zakrystii i wieży wykonano jako belkowe. W ścianie tęczowej, o prostokątnym wykroju, nie ma belki tęczowej. Prezbiterium jest wyniesione względem nawy o 1 stopień. Podłogę ułożono z drewnianych desek. W zachodniej ścianie nawy wydzielono emporę muzyczną o prostej linii parapetu, z propektem organowym w centralnej części. Chór muzyczny wsparto na 2 ozdobnie wyrzynanych słupach. Świątynia jest doświetlona prostokątnymi oknami, zamkniętymi płaskim łukiem i barwnymi witrażami. Ponadto wykonano okna o zróżnicowanych wymiarach w zachodniej ścianie wieży (w przyziemiu 2 z witrażami, 1 podwójne na pierwszej kondygnacji), dostawionych do niej przybudówkach (po 1 oknie od zachodu), w kruchcie przylegającej do boku nawy (1 od zachodu, 2 od południa), a także w zakrystii i łożu kolatorskiej oraz nad nią nadwieszonej wieży (po 1 od północy i po 1 od zachodu). Główne wejście do świątyni wpisane jest w przyziemie wieży i stanowią je dwuskrzydłowe drzwi z kutymi zawiasami, nad którymi zamocowano pulpitarne, gontowe zadaszenie. Wejście do zakrystii również osłonięto jednospadowym, gontowym daszkiem, pod którym wpisano jednoskrzydłowe drewniane drzwi z niewielkim kwadratowym przeszkleniem.

Wyposażenie

W kościele o powierzchni użytkowej niespełna 180 m² znajduje się spora liczba rzeźb świętych (w samym prezbiterium umieszczono 13 figur). W kościele zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). Późnobarokowy ołtarz główny wykonano w pierwszej połowie XVIII w., z rzeźbą św. Elżbiety w centralnej części i dwiema figurami świętych po bokach (św. Jadwigi po lewej i MB Bolesnej po prawej). Ponadto we wnętrzu zachowała się barokowa ambona, chrzcielnica, konfesjonał, ławy kolatorskie, a także oryginalna kropielnica, wykonana z kamienia w 1714 r.

Bibliografia

[16], [29], [68], [71], [81], [122], [130], [273], [306], [401], [KE_047]

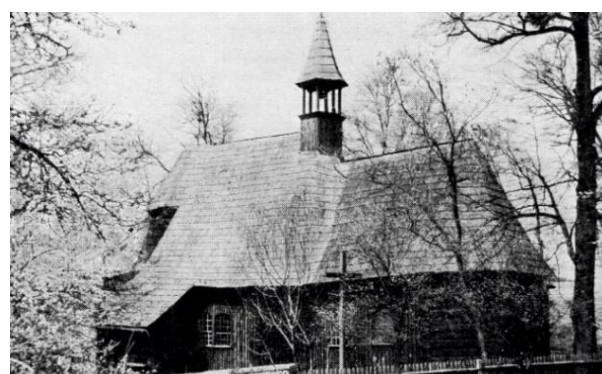
Widok kościoła pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Kluczu [112]

Widok kościoła pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Kluczu [273]

Widok kościoła pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Kluczu.
Zbiory własne.

Widok kościoła pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Kluczu [81]

Widok kościoła pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Kluczu [273]

Widok kościoła pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Kluczu [273]

Fragment elewacji północnej.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji południowej.
Fotografia własna, 2019 r.

Wejście na teren kościoła.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

Widok stolarki okiennie-drzwiowej: a. okna w południowej ścianie prezbiterium, b. drzwi do zakrystii, c. drzwi wpisane w przyziemie wieży.
Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku na prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

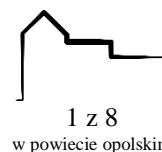
48**ŚW. BARBARY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°44'26, E 17°59'37

KOLANOWICE

z niem.: KOLLANOWITZ

ul. Szkolna 11
46-024 Kolanowicewojewództwo: opolskie
powiat: opolski
gmina: Łubniany
wieś: KolanowiceFilia kościoła parafialnego
pw. św. Józefa Robotnika
w Osowcu-Węgrachdekanat: Zagwizdzie
diecezja: opolska1 z 8
w powiecie opolskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1811 r.

wpis do rejestru zabytków:

759/64 z 1964 r.

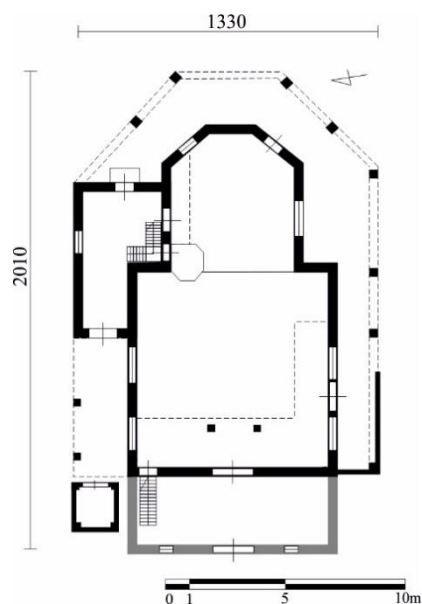
datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

relokowany:
1678 / Opole,
1811 / Kolanowicetyp funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

Kaplica pw. św. Barbary pierwotnie zbudowana została w Opolu, w sąsiedztwie dawnej Bramy Bytomskiej, jako przyklasztorna świątynia klasztoru Ojców Bernardynów. Na przełomie XVII i XVIII w. kaplica popadła w ruinę, a dzięki staraniom brata Adama Areba zbudowano kościół św. Barbary, który w 1811 r. sprzedano, rozebrano i przewieziono do Kolanowic. W połowie XIX w. świątynię rozbudowano o wbudowaną w dach nad nawą sygnaturkę oraz dostawioną do zachodniej ściany nawy murowaną z cegły kruchtę. Świątynię remontowano m.in. w 1934 r. (prawdopodobnie w tym roku do bocznych ścian nawy zamontowano lisice), 1978 r. (zbudowano wolnostojącą dzwonnice) oraz w 1989 r. (wymieniono poszycie dachu). W roku 2001 z kościoła skradziono części zabytkowego wyposażenia. Obecnie świątynia należy do parafii św. Józefa Robotnika w Węgrach, pobliskiej wsi, należącej do gminy Turawa [16], [29], [56], [306], [364], [401], [KE_048].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. św. Barbary w Kolanowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano w południowej części wsi Kolanowice. Świątynię zlokalizowano w otoczeniu zabudowań jednorodzinnych. Ogrodzenie wykonano z murowanych z cegły słupków, do których zamocowano sztachetkowe przeszłą. Furtkę i bramę główną nakryto gontowym zadaszeniem, wspartym na 3 słupach. Na terenie kościoła założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu. W bezpośrednim sąsiedztwie kościoła zachowała się wolnostojąca dzwonnica. Dzwonnicę zbudowano w konstrukcji słupowej w 1978 r. Otoczenie kościoła jest zadbane. W 1998 r. na działce przylegającej do terenu kościoła wzniesiono niewielką kaplicę pogrzebową.

Architektura i konstrukcja

Orientowaną świątynię zbudowano na ceglanej podmurówce, z drewna, jako jednonawową z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Układ funkcjonalny jest czytelny i niemalże typowy dla górnośląskich kościołów budowanych z drewna. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że bryła świątyni, kształt dachu, zróżnicowanie materiału użytego do budowy kruchty poprzedzającej nawę oraz wolnostojąca dzwonnica zlokalizowana tuż przy północnej ścianie kruchty sprawiają, że obiekt w swojej nieskładności jest oryginalny. Nawę, wzniesioną na planie zbliżonym do kwadratu (8,9 × 8,8 m), poprzedza dobudowana kruchta. Kruchtę wzniesioną z cegły, a nad nią wyraźnie wydzielono kondygnację z galerią i dostępem na empore muzyczną. Prezbiterium o wymiarach 6,9 × 5,9 m, wydzielone od nawy, zamknięto trójbocznie, z przylegającą od północy zakrystią. Wejście do zakrystii wpisane jest od wschodu, pod zadaszeniem sobót. Nad zakrystią wydzielono lożę kolatorską, skierowaną w stronę prezbiterium 2 otworami i zakończoną ozdobnie wyciętą listwą. Świątynię, z wyjątkiem zakrystii oraz kruchty, otaczają otwarte soboty wsparte na słupach z mieczowaniem. Ściany kościoła od zewnątrz powyżej sobót obito gontem; poniżej sobót konstrukcja ścian jest odsłonięta. Ściany wzmocniono lisciami (po 3 w południowej i północnej ścianie nawy). Dach kościoła jest dwuspadowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium. W kalenicę dachu nad nawą wpisano ośmioboczną sygnaturkę z latarnią i ośmiobocznym hełmem. Dach nad zakrystią oraz kruchtą jest pulpitowy. Wszystkie dachy pokryto gontem. We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta i pomalowana na kolor biały. Strop nad prezbiterium zbudowano na kształt pozornego sklepienia kolebkowego, a nad nawą i kruchtą wykonano bogato polichromowany strop belkowy. Podłogę ułożono z drewnianych desek, z minimalnym podwyższeniem poziomu w prezbiterium. W ścianie tęczowej, zamkniętej półkolistą, zamontowano tęczową belkę z inskrypcją: „SUSTINUIT, CHRUCEM, CONFUSIONE, CONTEMPTA”, 1678, rzeźbą św. Magdaleny i krucyfiksem. W zachodnią i południową ścianę nawy wpisano chór muzyczny, który wsparto na 2 ozdobnie wyciętych słupach z polichromowanymi głowicami. Na parapecie empory zawieszono obrazy stacji drogi krzyżowej. W centralnej części, nad chórem muzycznym, znajduje się wąska empora z tralkową balustradą. Kościół doświetlony jest światłem dziennym przenikającym do wnętrza świątyni poprzez prostokątne okna, które zamknięto odcinkowo. Okna wbudowane zostały w boczne ściany nawy (po 2 otwory), w północną ścianę prezbiterium (1 otwór), a także w zachodnią ścianę, zamykającą prezbiterium (1 otwór). Pozostałe okna wykonano w zróżnicowanym kształcie i rozmiarze. W zachodnią ścianę kruchty w przyziemiu wpisano 2 okna zamknięte łukiem ostrym, a w nadwieszonej galerii wykonano 3 kwadratowe okna. Zakrystię doświetlono od północy 1 kwadratowym oknem. Drzwi do świątyni wpisano w zachodnią ścianę kruchty (dwuskrzydłowe), w południową ścianę nawy (jednoskrzydłowe, pod półkolistym zadaszeniem sobót). Od południowego wschodu, w bocznej ścianie zamknięcia prezbiterium oraz od wschodu wykonano jednoskrzydłowe drzwi prowadzące do zakrystii.

Wyposażenie

We wnętrzu zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). Ołtarz główny wykonany został w 1680 r., jako rozczłonkowany dwiema parami kolumn oraz dwiema rzeźbami świętych (św. Franciszek po lewej, św. Antoni po prawej). W centralnej części ołtarza głównego umieszczono obraz św. Barbary, nad którym w górnej części ujęto obraz Ukrzyżowania, w otoczeniu dwóch rzeźb (po lewej niezidentyfikowanego biskupa, po prawej św. Jadwigi). Ołtarz zwieńczono rzeźbą św. Michała Archaniola. Ołtarze boczne pochodzą z przełomu XVII/XVIII w. Ponadto w kościele zachowała się ambona z końca XVII w., ławy kolatorskie, konfesjonał, żyrandol z połowy XIX w. oraz obrazy stacji drogi krzyżowej.

Bibliografia

[16], [44], [56], [306], [401], [KE_048]

Widok kościoła pw. św. Barbary w Kolanowicach [56]

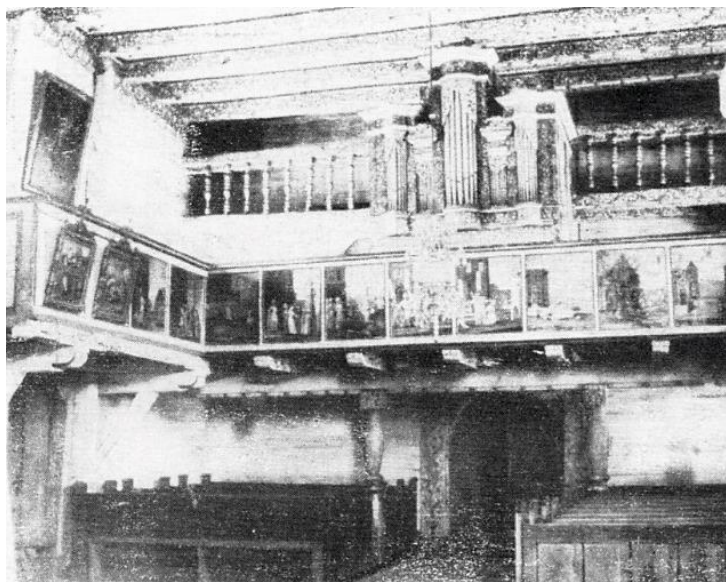
Widok kościoła pw. św. Barbary w Kolanowicach [239]

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku empyry muzycznej [56], b. widok ołtarza głównego [56]

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Elewacja północno-wschodnia. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

d.

e.

Widok kościoła w Kolanowicach: a. widok sobót przylegających do południowej ściany nawy, b. widok fragmentu południowej ściany nawy z lisicami, c. widok północnej ściany zakrystii, d. widok zadaszenia galerii nad kruchtą oraz wysuniętego zadaszenia nad nawą, e. widok dwukalenicowego dachu z sygnaturką wbudowaną w kalenicę dachu nad nawą. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

49

WEZWANIE

**NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA
I ŚW. JADWIGI ŚLĄSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°07'11, E 18°04'16

KOMORZNO

z niem.: REINERSDORF

ul. Parkowa 12
46-264 Komorznowojewództwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Wołczyn
wieś: KomorznoFilia kościoła parafialnego
pw. Trójcy Świętej
w Krzywiczynachdekanat: Wołczyn
diecezja: kaliska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1753 r.

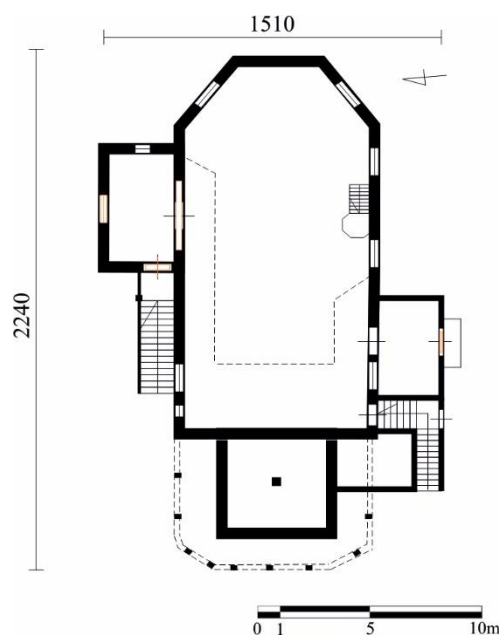
wpis do rejestru zabytków:

63/53 z 1953 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**F****HISTORIA**

Kościół został zbudowany w 1753 r. przez cieślę Christiana Kihla z Namysłowa, o czym informuje napis wyrzyty na belce podtrzymującej empore muzyczną: „AD 1753 CHRISTIAN KIHLE NAMSLAU”. Zachowana po dzisiejsze czasy świątynia jest kolejną zbudowaną w tym samym miejscu. Przypuszcza się, że zachowana wieża, poprzedzająca nawę, pochodzi z wcześniejszego, niezachowanego kościoła. Świątynia do 1945 r. służyła ewangelikom do odprawiania nabożeństw. Po 1945 r. kościół przejęli katolicy i od tamtej pory jest on filią parafii pw. Trójcy Świętej w Krzywiczynach. Świątynię wielokrotnie remontowano. Z zachowanych dokumentów archiwalnych dowiadujemy się, że remont kościoła przeprowadzono w 1983 r. Założono wtedy ściągi wzmacniające konstrukcję, a w 1985 r. konstrukcja ścian od wewnątrz została obita boazerią [16], [237], [401], [402], [KE_049].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa i św. Jadwigi Śląskiej
w Komorznie. Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w północno-zachodniej części wsi Komorzno, przy ul. Parkowej. Zielen otaczająca świątynię jest zróżnicowana. Stanowią ją pojedyncze zadrzewienia zieleni wysokiej oraz różnorodne gatunki roślin ozdobnych, głównie wielosezonowych. Ogrodzenie wykonano z metalowej siatki, mocowanej do metalowych słupków, z dwuskrzydłową, kutą bramą od wschodu. Na terenie otaczającym kościół zachowały się 2 żelazne nagrobki z 1842 r. i 1846 r. Pochówki zmarłych odbywają się na cmentarzu oddalonym od kościoła o około 300 m. W sąsiedztwie kościoła znajduje się pałac z zabudowaniami folwarcznymi należącymi niegdyś do rodziny Reinesdorf.

Architektura i konstrukcja

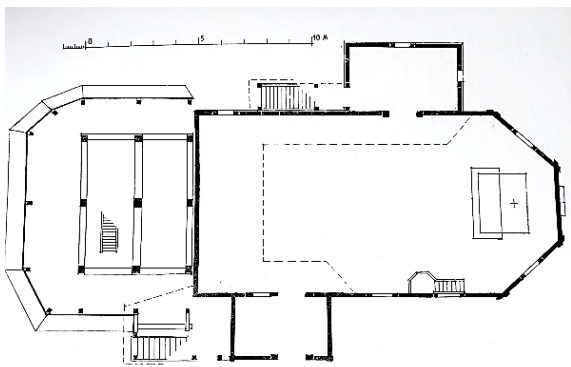
Orientowany kościół zbudowano na ceglanej podmurówce w 1754 r. Ściany kościoła wzniesiono w konstrukcji zrębowej i połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon. Jednoprzestrzenną świątynię, bez wydzielonego od nawy prezbiterium, zamknięto trójbocznie i dostawiono ją do wieży zachowanej z poprzedniego kościoła. Nawa nie jest połączona z wieżą wspólnym wejściem do świątyni. Wieżę, zbudowaną w konstrukcji słupowej, wspartą na środkowym słupie tzw. królu opartym na środkowej podwalinie, o ścianach zwężających się ku górze, nakrywa ośmioboczny, gontowy dach namiotowy z chorągiewką na szczycie. Górne partie wieży oszalowano deskami z olistwowaniem spoin oraz z otworami dzwonowymi zasłoniętymi drewnianymi żaluzjami (po 2 otwory od południa i zachodu oraz 1 otwór od północy). W przyziemiu wieży wykonano wydatny, gontowy fartuch, ze ściętymi narożnikami. Do północnej ściany prezbiterium przylega zakrystia, nad którą znajduje się loża kolatorska. Dostęp na lożę kolatorską odbywa się zewnętrzną, zadaszoną jednospadowym gontowym daszkiem klatką schodową, którą dostawiono do północnej ściany nawy. Od południa w ścianie nawy wpisano wejście do wnętrza kościoła oraz klatkę schodową prowadzącą na emporę muzyczną. W zachodnią ścianę nawy nadwieszono chór muzyczny, który wsparto na belce, z datą i podpisem cieśli, z bocznymi emporami o zróżnicowanej długości. Empora północna wpisana jest na całej długości ściany nawy, a empora południowa jest znacznie krótsza. Konstrukcja ścian nie jest możliwa do bezpośredniej oceny, z uwagi na obustronne ich obudowanie. Wewnątrz ściany kościoła osłonięto boazerią, a od zewnątrz oszalowano je deskami w układzie pionowym, z listwami nakrywającymi spoiny. Wnętrze nakryto sklepieniem pozornym, kolebkowym, które w całości obudowano boazerią. Strop w wieży oraz przybudówkach wykonano jako belkowy. Podłogę wykonano na jednakowym poziomie, z desek ułożonych na wzór tzw. jodełki. Nawę od części sacrum oddzielają balaski. Ołtarz główny ustawiono na niewielkim podwyższeniu. Dach kościoła jest jednokalenicowy, bez sygnaturki. Dwuspadowy dach nad nawą przechodzi w trójpołaciowy nad prezbiterium. W połacie dachu wpisano pulpitarne zadaszenia nakrywające boczne, dwukondygnacyjne przybudówki (od północy, zakrystię z lożą kolatorską, od południa kruchtę). Wnętrze świątyni doświetlone jest prostokątnymi, zakratowanymi oknami z zadziornymi. Okna wpisano w boczne ściany nawy (od południa 3, od północy 1) oraz po 1 w boczne ściany zamykające prezbiterium. Jednoskrzydłowe drzwi zewnętrzne wykonano w południowej ścianie nawy (główne wejście do wnętrza kościoła) oraz od zachodu w bocznej ścianie zakrystii.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest utrzymane w jednolitym stylu, którego ściany w całości pokryto boazerią tworzącą zróżnicowane wzory. Ołtarz główny, architektoniczny, o bogatej dekoracji snycerskiej, pochodzi z XVII w. W jego centralnej części umieszczono płaskorzeźbę Ostatniej wieczerzy, z kolumnami oplecionymi wiciami roślinnymi i rzeźbami świętych po bokach (po lewej św. Piotr, po prawej św. Paweł). Ołtarz zwieńczony jest rzeźbą Chrystusa Zmartwychwstałego i rzeźbami aniołów z insygniami Męki Pańskiej. W kościele zachowała się XVII-wieczna, polichromowana ambona z dekoracją malarską na parapecie (stworzenie świata, Chrystus w Jordanie, Zesłanie Ducha Świętego, Ukrzyżowanie). Kosz ambony zwieńczony jest sześciobocznym baldachimem z profilowanym gzymsem. Ambona była restaurowana na przełomie lat 1938/1939 oraz w 2015 r. Ponadto w kościele zachowała się barokowa chrzcielnica, a także regencyjne organy.

Bibliografia

[16], [44], [51], [224], [237], [239], [402], [KE_049]

Schemat rzutu [155]

Widok kościoła od południowego wschodu [239]

Widok kościoła od północnego zachodu [55]

Widok kościoła od południowego wschodu [237]

Widok fragmentu fartucha osłaniającego słupową konstrukcję wieży [237]

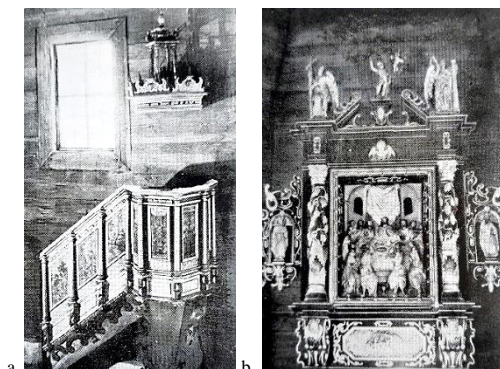
Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Widok kościoła od południowego wschodu [237]

Widok kościoła od północnego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok wnętrza kościoła: a. widok ambony [55],
b. widok ołtarza głównego [55]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji północnej z widokiem zewnętrznych schodów prowadzących na lożę kolatorską. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

a.

b.

Widok kościoła w Komorznie: a. widok południowej kruchy, b. widok drzwi wpisanych w południową ścianę nawy. Fotografie własne, 2019 r.

Widok fragmentu elewacji północnej. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji południowej z widokiem fartucha osłaniającego słupową konstrukcję wieży. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

50

WEZWANIE

ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°50'06, E 18°39'06

**KOŃCZYCE
WIELKIE**

z niem.: GROSS-KUNTSC HITZ

ul. Ojca Alarda 3
46-345 Borki Wielkiewojewództwo: śląskie
powiat: cieszyński
gmina: Hażlach
wieś: Kończyce WielkieKościół parafialny
dekanat: Strumień
diecezja: bielsko-żywiecka**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1777 r.

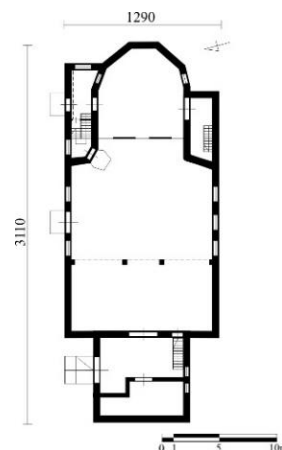
wpis do rejestru zabytków:

A/266/78 z 1978 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**C****HISTORIA**

Kościół został zbudowany w 1777 r. we wsi Kończyce Wielkie, z inicjatywy ówczesnego proboszcza księdza Szymona Świeżego, przez budowniczego Pawła Krzyżeka z Bobrka k. Cieszyna. Wieża kościelna zbudowana w 1751 r. przez cieślę Jerzego Dziendziela jest starsza od nawy i prezbiterium. Bezcennym, zachowanym i wciąż aktualizowanym dokumentem jest kronika parafialna, w której zawarte są nie tylko informacje o prowadzonych remontach, ale także dane dotyczące budowy kościoła. Kronikę założył ksiądz Franciszek Maroń w 1954 r. i na podstawie zachowanych dokumentów archiwalnych opisał w niej dzieje parafii do 1953 r. Świątynię zbudowano w miejscu istniejącej wówczas kaplicy drewnianej. Nietypowym rozwiązaniem było otoczenie starej kaplicy nową, znacznie większą konstrukcją. Nabożeństwa, do czasu zakończenia budowy, odprawiano w kaplicy znajdującej się we wnętrzu nowo budowanego kościoła. Kaplicę rozebrano w momencie zakończenia budowy nowego obiektu. Kościół wielokrotnie remontowano. Największy zakres prac wykonano w latach 1800–1801 (wymiana poszycia dachowego), w 1895 r. (budowa klatki schodowej w przyziemiu wieży), na przełomie 1953/1954 (wymiana pecek fundamentowych), w 1964 r. (wymiana zdegradowanych elementów konstrukcyjnych i poszycia dachowego, impregnacja konstrukcji) i w latach 1980–1981 (wykonanie płyty betonowej pod prezbiterium, nawą i wieżą, wymiana stolarki okiennej i poszycia dachu, ułożenie marmurowej podłogi) [29], [38], [51], [142], [209], [222], [243], [245], [284], [301], [381], [KE_050].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. św. Michała Archanioła w Kończycach Wielkich.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 04.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano we wsi Kończyce Wielkie, na znacznym wzniesieniu terenu. W przeszłości kościół otaczały wiekowe lipy oraz świerki, które sukcesywnie wycinano. Obecnie zielen stanowią krzewy ozdobne i nowe nasadzenia zieleni wysokiej. Ogrodzenie, z wyjątkiem głównego wejścia, wykonano z siatki mocowanej do żeliwnych słupków, a ogrodzenie od frontu – z metalowych pręseł mocowanych do murowanych słupków i ustawionych na średniej wysokości podmurowaniu. W murowane słupki zadaszone dwuspadowym, gontowym daszkiem wpisano krzyże malowane na kolor biały. Teren kościoła otacza cmentarz, będący w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

Orientowana świątynia zbudowana została w miejscu, w którym w przeszłości istniał co najmniej jeden kościół, również drewniany. Kościół wzniesiono w konstrukcji zrębowej i połączeniach belek w węglach na zakład. Ściany kościoła od zewnątrz osłonięto gontem. We wnętrzu świątyni konstrukcja ścian jest odsłonięta, pomalowana na kolor piaskowy. Kościół pierwotnie posadowiono na dębowych peckach, które od strony północnej w 1900 r. zastąpiono kamiennym fundamentem, a w 1954 r. od strony południowej pecki wymieniono na betonowy fundament. W 1980 r. podczas prowadzonych prac remontowych fundament wymieniono również pod prezbiterium, pod którym wylano betonową płytę fundamentową. Bryła kościoła swoim kształtem nawiązuje do innych regionalnych kościołów budowanych z drewna, jednakże układ funkcjonalny świątyni zawiera wiele odmiennych i indywidualnych cech. Kościół w Kończycach Wielkich jest jedynym wśród zachowanych górnośląskich kościołów drewnianych obiektem, którego prezbiterium zamknięto pięciobocznie. Dwudzielną świątynię stanowi nawa zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu (12,20 × 12,00 m) z lekko ściętymi narożnikami (od wschodu) oraz prezbiterium, do którego z obydwu stron przylegają dwie niewyodrębnione z zewnątrz przybudówki. Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna zakrystia z lożą kolatorską na piętrze. Od południa do prezbiterium dostawiona została mniejsza przybudówka, w której znajduje się spowiadalnica, z wewnętrzną klatką schodową prowadzącą na lożę kolatorską. Łoże kolatorskie otwarte są w stronę prezbiterium prostokątnymi otworami, zamkniętymi łukowo, z ozdobnymi gzymsami przy balustradach i polichromią na parapecie. W przejściu pomiędzy nawą a prezbiterium, w ścianie tęczowej zwieńczonej łukowo, nie ma belki tęczowej. Nawę poprzedza kwadratowa wieża z izbicą, wzniesiona w konstrukcji słupowej, której ściany znacznie zwężają się ku górze. W przyziemiu wieży wydzielono kruchtę, która obecnie pełni funkcję zakrystii. Ściany wieży, z wyjątkiem izbicy, osłonięto gontem. Izbicę, oszalowaną deskami w układzie pionowym, z otworami dzwonowymi (po 2 w każdej ścianie), zwieńczono baniastym hełmem z ośmioboczną latarnią. W wieży zawieszono 3 dzwony, z czego 2 gotyckie, z 1489 r. oraz 1555 r. Dach kościoła jest jednokalenicowy, dwuspadowy i pięciopółaciowy nad zamknięciem prezbiterium, w całości pokryty gontem. Więźbę dachową, wspólną dla całego obiektu, wykonano jako stolcową. Dach nad zakrystią przylegającą do prezbiterium pokryto blachą. Wszystkie wejścia do świątyni wpisane są w północną elewację kościoła (1 do zakrystii, 1 w bocznej ścianie nawy, 1 w przyziemiu wieży) i osłonięte zostały trójspadowymi, gontowymi daszkami okapowymi. Świątynię doświetlono prostokątnymi oknami z witrażami. We wnętrzu podłogę ułożono z łomu marmurowego, wynosząc prezbiterium o 1 stopień. Stropy, w nawie i prezbiterium, wykonano jako płaskie na jednakowym poziomie. Chór muzyczny, z wejściem wydzielonym w przyziemiu wieży, o prostej linii parapetu z tralkami i prospektem organowym w centralnej części, wsparto na 4 profilowanych słupach.

Wyposażenie

Wnętrze utrzymane jest w stylu barokowym. Ołtarz główny, w centralnej części z obrazem św. Michała i rzeźbami św. Jana Nepomucena oraz św. biskupa Michała w otoczeniu kolumn. W zwieńczeniu ołtarza umieszczono Oko Opatrzności z dwiema figurami aniołów po obu stronach. Ponadto w kościele zachowały się 2 ołtarze boczne z figurami aniołów po bokach i rzeźbami w centralnej części (w ołtarzu lewym figura Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, w ołtarzu prawym figura Najświętszego Serca Pana Jezusa), ambona z 1781 r., chrzcielnica z 1739 r., droga krzyżowa, ława kolatorska, a także barokowe tabernakulum.

Bibliografia

[6], [16], [29], [38], [51], [78], [142], [209], [222], [224], [235], [237], [239], [241], [381], [KE_050]

Widok kościoła od południa [222]

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

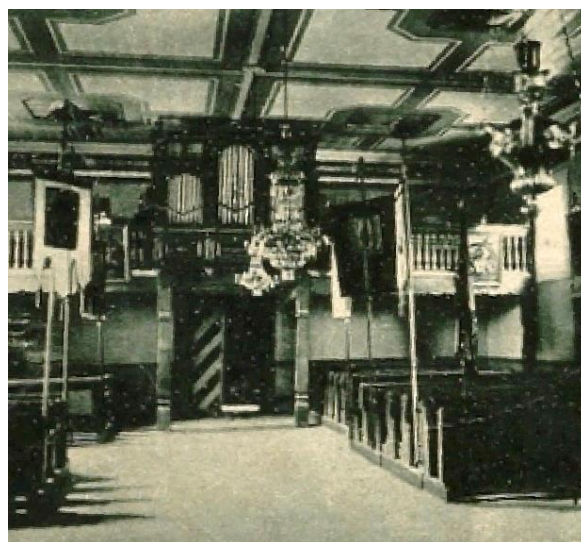
Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od północnego wschodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok wnętrza kościoła w kierunku chóru muzycznego.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

51**TRÓJCY ŚWIĘTEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°37'14, E 18°50'36

KOSZĘCIN

z niem.: KOSCHENTIN

ul. Trójcy 3
42-286 Koszęcin

województwo: śląskie

powiat: lubliniecki

gmina: Koszęcin

miasto: Koszęcin

Kościół parafialny

dekanat: Woźniki

diecezja: gliwicka

1 z 8

w powiecie lublinieckim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1724 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/80/78 z 1978 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

przebudowany

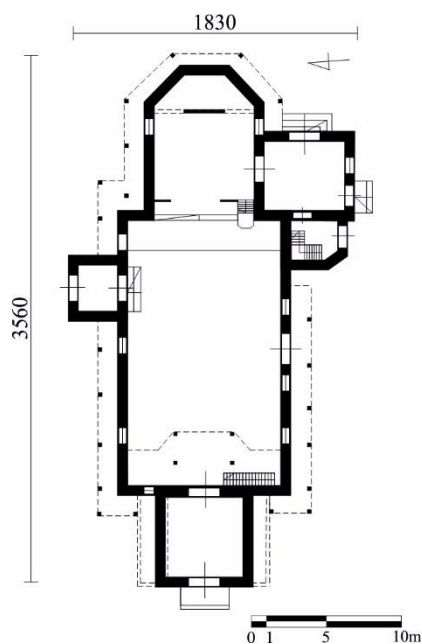
typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Świątynię zbudowano w drewnianej konstrukcji 1700 r., z fundacji księdza Szymona Piotra Motłocha. Kościół pw. Trójcy Świętej jest trzecią świątynią wzniesioną w tym samym miejscu. Poprzednie dwie, również drewniane, spłonęły w pożarach spowodowanych uderzeniem pioruna. Obecny kościół został zbudowany przez cieślę J. Ridzingera z okolic Nysy. Świątynię w przeszłości wielokrotnie remontowano. Podczas remontu prowadzonego w 1853 r. przez Juliusza Ligionia i cieślow Poppe i Kasperka odnaleziono kronikę kościoła pisaną w 3 językach: łacińskim, polskim i niemieckim, a w 1978 r. podczas remontu ołtarza głównego odkryto płytę nagrobną Katarzyny Skalowej, właścicielki Rusinowic, z 1602 r. Ponadto świątynię remontowano m.in. w latach 1989 (remont dachu), 1996 (remont wieży oraz sobót), 2000 (wzmocnienie fundamentów pod wieżą) oraz 2001–2003 (założenie nowej instalacji przeciwpożarowej oraz wykonanie odwodnienia kościoła) [29], [51], [75], [125], [187], [209], [221], [235], [239], [386], [KE_051].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Trójcy Świętej w Koszęcinie.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.

Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano na płaskim terenie i otoczono cmentarzem, który pozostaje w ciągłym użytkowaniu. Świątynię do niedawna okalał zespół wiekowych lip oraz jesionów, lecz systematycznie je wycinano. Otoczenie kościoła jest zadbane. Ogrodzenie wykonano z mурowanych słupków, pomiędzy którymi przestrzeń wypełniono ażurowym murem ceglany.

Architektura i konstrukcja

Świątynia zbudowana została w latach 1721–1724 z wykorzystaniem elementów uratowanych z poprzedniego, nieistniejącego już obiektu. Obiekt, o wymiarach 35,6 m długości oraz 18,3 m szerokości, zalicza się do grupy największych kościołów drewnianych zlokalizowanych na terenie Górnego Śląska. Kościół jest orientowany i został zbudowany w konstrukcji zrębowej, o połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon, zamek oraz zakład. Konstrukcję ścian od południa wzmocniono lisciami (4 w ścianie nawy, 1 w przybudówce). Świątynia posadowiona jest na kamienno-ceglanej podmurówce. Do zamkniętego trójbocznie prezbiterium (10,5 × 8,8 m) od południa przylega czworoboczna zakrystia (5,5 × 4,6 m), z lożą kolatorską na piętrze. We wnętrzu loża kolatorska otwarta jest w stronę prezbiterium prostokątnym, zaszklonym oknem. W narożniku pomiędzy nawą a zakrystią została dostawiona niewielka przybudówka, w konstrukcji słupowej i ścianach oszalowanych deskami w układzie pionowym, mieszcząca schody prowadzące na lożę kolatorską. Od strony północnej do nawy przylega kruchta, nakryta dachem dwuspadowym, mieszcząca wejście do świątyni. Nawa jest nieco szersza od prezbiterium i została wzniesiona na planie wydłużonego prostokąta (18,9 × 8,8 m). Prezbiterium od nawy oddziela ściana tęczowa, o wykroju w kształcie spłaszczonego łuku, a w niej umieszczona jest belka tęczowa z krucyfiksem i wrytym napisem: „Najstarszej Trójcy wieczna cześć”. Wnętrze nawy i prezbiterium nakryto polichromowanym płaskim stropem z wydatną fasetą. W zakrystii strop jest belkowy. Drewnianą podłogę wyniesiono o 2 stopnie w części prezbiterium. Chór muzyczny, o parapecie lekko wysuniętym w stronę nawy, wsparto na 6 zdobionych słupach. Na emporę prowadzą niewielkie schody, zlokalizowane w prawym narożniku wnętrza nawy. Świątynię otaczają otwarte soboty, których słupy zostały posadowione na kamiennych stopach fundamentowych. Ściany nawy i prezbiterium powyżej sobót osłonięte są gontem, a poniżej konstrukcja ścian jest odsłonięta. Wieża poprzedzająca nawę zbudowana została w konstrukcji słupowej, o ścianach lekko pochyłych, oszalowanych deskami z olistwowaniem spoin. Zwieńczono ją dachem namiotowym z baniastym hełmem i osmioboczną latarnią. W boczne ściany wieży, od zachodu i północy, wpisano po 2 otwory dzwonowe, z drewnianymi żaluzjami. W wieży zawieszono 3 dzwony na nowej, stalowej konstrukcji. Dachy w całości pokryte są gontem. Nad nawą i prezbiterium dach wykonano jako dwuspadowy, a nad przybudówką, mieszcząca lożę kolatorską i zakrystię, jako trójpołaciowy. Dach świątyni jest dwukalenicowy, nieco niższy nad prezbiterium. Więźba nad nawą i prezbiterium jest stolcowa, jednojętkowa. W kalenicę dachu nad prezbiterium, pomiędzy 4. i 6. wiązarem, wbudowano sześcioboczną sygnaturkę, z latarnią i cebulastym hełmem. Świątynię doświetlono zakratowanymi oknami zamkniętymi łukowo (w nawie: po 3 od południa i północy, a także 2 od zachodu; w prezbiterium: po 1 od południa i północy). Ponadto wykonano okna: w zakrystii od południa, a także po 1 doświetlając lożę kolatorską od południa oraz wschodu.

Wyposażenie

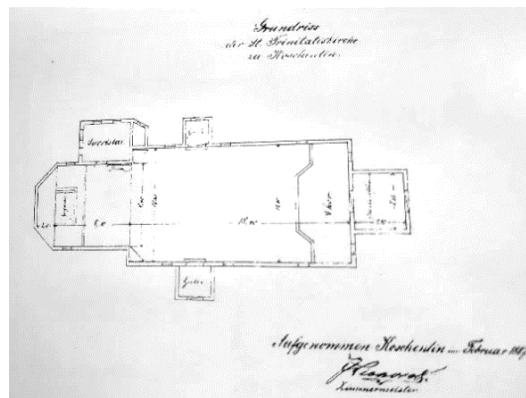
Ołtarz główny w stylu barokowym pochodzi z XVIII w. W jego centrum znajduje się rzeźbiona Pieta, a po bokach rzeźby świętych (z lewej św. Cyprian, z prawej św. Walenty) oraz kolumny ze złożonymi głowicami. Ołtarz główny zwieńczono obramowanym obrazem Trójcy Świętej. Po bokach ołtarza głównego widnieją dwie obejściowe bramy. Ołtarze boczne znacznie się od siebie różnią, kształtem, formą oraz stylem wykonania. Ołtarz lewy, z obrazem św. Anny pośrodku oraz z 2 kręconymi kolumnami po bokach, poprzedzają 2 rzeźby św. Teresy oraz św. Barbary. Powyżej znajduje się obraz św. Jana Nepomucena w otoczeniu rzeźb aniołów. W zwieńczeniu ołtarza umieszczone zostało Oko Opatrzności. Ołtarz boczny prawy w centrum mieści figurę św. Jana Nepomucena, którą wpisano w ramę, bogato zdobioną i snycersko dekorowaną roślinną ornamentyką. Większość pierwotnego wyposażenia kościoła, głównie gotyckie rzeźby świętych, znajduje się dziś w Muzeum Śląskim. W kościele zachowała się barokowa ambona, a także chrzcielnica.

Bibliografia

[38], [51], [75], [117], [125], [157], [187], [209], [235], [243], [278], [281], [386], [KE_051]

Widok kościoła od północy z końca XIX w. [281]

Schemat rzutu [281]

Fotografia z rekolekcji w 1934 r. na tle kościoła św. Trójcy [281]

Widok kościoła od południowego zachodu [187]

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

Widok fragmentu południowo-wschodniej elewacji kościoła [KE_051]

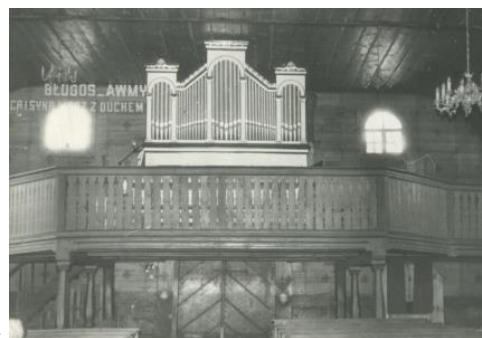
Widok kościoła od północy [281]

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium [281], b. widok ołtarza głównego [221], c. widok w kierunku empy muzycznej. [KE_051]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2018 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

52**NARODZENIA ŚW. JANA CHRZCICIELA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°58'53, E 18°23'56

KOZŁOWICE

z niem.: KOSELWITZ

Kluczborska 3

46-310 Kozłowice

województwo: opolskie**powiat:** oleski**gmina:** Gorzów Śląski**wieś:** Kozłowice

Kościół parafialny

dekanat: Gorzów Śląski**diecezja:** opolska

1 z 8

w powiecie opolskim

INFORMACJE WSTĘPNE**data budowy obiektu:****XVII w.****wpis do rejestru zabytków:****81/54 z 1954 r.****datowanie:**

na podstawie danych archiwalnych

oryginalność obiektu:

przebudowany

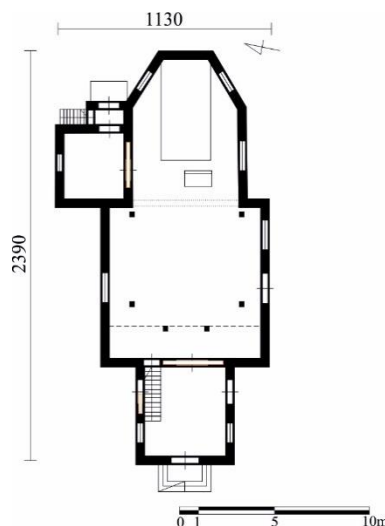
typ funkcjonalno-przestrzenny:**B1****HISTORIA**

Dokładna data budowy kościoła w Kozłowicach nie jest znana. Zachowane materiały źródłowe pozwalają przypuszczać, że świątynię wzniesiono w drugiej połowie XVII w. z fundacji Adama von Frankenberga. Według informacji zawartych w protokołach wizytacyjnych w miejscu obecnej świątyni istniała wcześniej drewniana kaplica (1679 r.). Po kolejnej wizytacji opisano architekturę obiektu, zwracając uwagę, że zrębowy kościół zbudowano na nowszym fundamencie i zamknięto trójbocznie, z pseudo sklepieniem kolebkowym i wieżą od frontu (1678 r.). Najcenniejszym materiałem archiwalnym jest kronika parafialna, spisana przez księdza A. Skrzypczyka, w której zawarte są informacje dotyczące parafii, kościoła oraz prowadzonych prac remontowych. Według opinii mieszkańców wsi i zarejestrowanych w literaturze legend kozłowicki kościół pierwotnie zbudowano we wsi Chudoba. Legenda natomiast głosi, że kościół był przedmiotem rozgrywek karcianych, w efekcie których został rozebrany i przewieziony do Kozłowic. Od 1744 r. do połowy XIX w. świątynia była własnością rodziny Paczyńskich, kolejno w 1860 r. dobra kozłowickie nabył mistrz szewski Galli z Wrocławia, a ostatnim właścicielem wsi był Jerzy Winkler z Poznania. Świątynię wielokrotnie remontowano i systematycznie impregnowano, doceniło jury konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków. W kwietniu 2006 r. kozłowicka świątynia otrzymała nagrodę w konkursie „Zadbany zabytek” [16], [221], [239], [401], [KE_052].

LOKALIZACJA

0 10m

Lokalizacja kościoła pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest we wsi Kozłowice; prowadzi do niego szpaler wiekowych lip. Otoczenie kościoła jest zadbane, a cmentarz założony w północnej części terenu kościelnego pozostaje w bieżącym użytkowaniu. Ogrodzenie wykonano z drewnianych przęseł sztachetkowych, mocowanych do betonowych słupków nakrytych gontowym, dwuspadowym daszkiem. Dwuskrzydłowa, niezadaszona drewniana brama główna wpisana jest pomiędzy 2 drewniane furtki, nakryte daszkiem dwuspadowym wspartym na 4 słupach.

Architektura i konstrukcja

Orientowaną świątynię zbudowano na podmurowaniu z kamienia, w konstrukcji zrębowej. Nawę wzniesioną na planie zbliżonym do kwadratu ($8,2 \times 8,9$ m) od zachodu poprzedza wieża ($6,0 \times 6,1$ m) o prostych ścianach od zewnątrz oszalowanych deskami, wraz z olistwowaniem spoin. Wieżę, zbudowaną w konstrukcji słupowej, nieznacznie wyższą od dachu nakrywającego nawę, zwieńcza dach namiotowy z krzyżem na szczycie. W bocznych ścianach wieży wpisano po 2 otwory dzwonowe z drewnianymi żaluzjami. W przyziemiu wieży wydzielono kruchtę z wejściem do wnętrza świątyni oraz schodami prowadzącymi na emporę muzyczną. Chór muzyczny w centralnej części wsparto na 2 profilowanych słupach, z ozdobnie wyciętymi głowicami i parapetem o prostej linii, na którym umieszczono obrazy ze stacjami drogi krzyżowej. Empora muzyczna z pseudo sklepieniem kolebkowym wpisana jest w górną kondygnację wieży. Prezbiterium, węższe od nawy, wydzielono ścianą tęczową z dwiema belkami tęczowymi, na których ustawiono krucyfiks. Do trójbocznie zamkniętego prezbiterium ($6,0 \times 9,2$ m) od północy przylega dwukondygnacyjna zakrystia z lożą kolatorską na piętrze i zewnętrznymi schodami, dostawionymi do wschodniej ściany zakrystii. Loża kolatorska otwarta jest w stronę prezbiterium otworem o prostokątnym wykroju. Podłogę, ułożoną z drewnianych desek sosnowych, symbolicznie wyniesiono o 1 stopień w części prezbiterium. We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta. W nawie i prezbiterium bogato polichromowane stropy wykonano na kształt pozornej kolebki, z obniżeniem stropu w części prezbiterium i płaskimi odcinkami wzdłuż bocznych ścian nawy. Pozostałe stropy wykonano jako belkowe. Konstrukcję świątyni we wnętrzu wsparto dodatkowymi dwudzielnymi słupami wpisanymi w boczne ściany nawy tuż pod płaskimi odcinkami stropu (2 pary słupów, z 2 głowicami każdy). Od zewnątrz konstrukcję ścian przed wyboczeniem wzmocniono lisciami (od północy i południa po 4 w nawie, od północy 2 w dwukondygnacyjnej zakrystii, od południa 2 w prezbiterium oraz po 2 w każdej z 3 ścian zamykających prezbiterium). Ponadto konstrukcję ścian, z wyjątkiem wieży, osłonięto gontem. Świątynię nakryto dwukalenicowym, dwuspadowym dachem krytym gontem. Wieżba dachowa nad nawą została zbudowana w ustroju jętkowo-wiązarowym oraz jętkowym nad prezbiterium. Zakrystię z lożą kolatorską na piętrze nakryto oddzielnym, czteropłociowym zadaszeniem. Świątynię doświetlono światłem dziennym, które przenika do wnętrza poprzez okna zbudowane o zróżnicowanym kształcie i wielkości. W bocznych ścianach nawy oraz od południa, w bocznej ścianie prezbiterium, wykonano po 1 prostokątne, zakratowane oknie. Okrągłe okna z witrażami ujęto również w bocznych ścianach zamykających prezbiterium. Ponadto okna wbudowano w pierwszej i drugiej kondygnacji wieży (od południa i północy, po 2 otwory), w zakrystii oraz w loży kolatorskiej (po 1 otworze od północy). Obecny wygląd zewnętrzny świątyni jest efektem remontu przeprowadzonego w 1908 r., gdy ścięto ostatki belek budujących ściany, a te osłonięto gontem.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła pokrywają polichromie z XVIII w., a na sklepieniu nawy i prezbiterium z początku XIX w. Na ścianach nawy i prezbiterium wykonano dekorację malarską z motywami architektonicznymi, kartusze herbowe, liczne ornamenty, a także postaci świętych. Sklepienia pokryto polichromią figuralną, na tle nieba. Ołtarz główny jest architektoniczny, z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem w centralnej części oraz kolumnami po bokach, między którymi ustawiono rzeźby świętych. Ołtarz zwieńczony jest obramowanym w okrągłą ramę współczesnym obrazem Dobrego Pasterza, z rzeźbami aniołów. Po obu stronach ołtarza wbudowano bramy obejściowe, nad którymi ustawiono rzeźby świętych. Ponadto w kościele zachowała się późnobarokowa ambona z rzeźbą Chrystusa na baldachimie, obrazy św. Krzysztofa z XVIII w., Chrystus na krzyżu z XVIII w., Matka Boska Bolesna z przełomu XVIII/XIX w., a także rzeźby świętych m.in. św. Łucji z XVI w., św. Jana Nepomucena z XVIII w. i św. Floriana z XVIII w.

Bibliografia

[16], [29], [221], [239], [401], [KE_052]

Widok kościoła od północnego wschodu [221]

Widok kościoła od północnego wschodu [239]

Widok kościoła od północnego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północnego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku empyry muzycznej [221], b. widok fragmentu empyry muzycznej.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografie sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji południowej.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

53

WEZWANIE

TRÓJCY ŚWIĘTEJ

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°04'08, E 18°02'55

KRZYWICZYNY

niem.: SCHÖNFELD

ul. Wołczyńska 43A
46-264 Krzywiczynywojewództwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Wołczyn
wieś: Krzywiczyny

Kościół parafialny

dekanat: Wołczyn
diecezja: kaliska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1623 r.

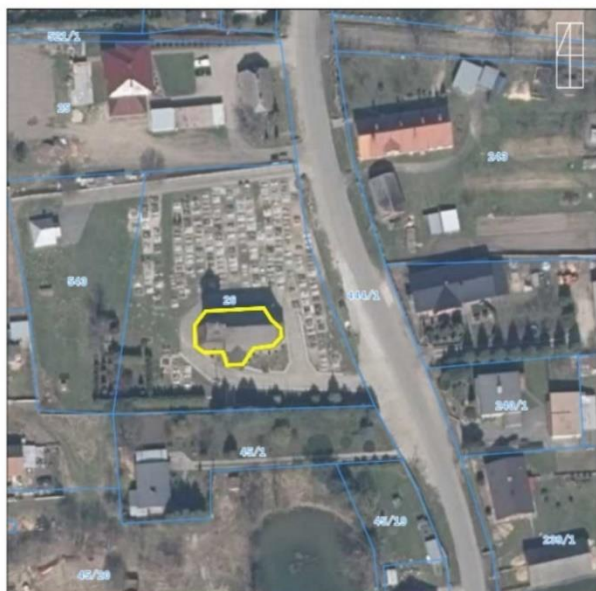
wpis do rejestru zabytków:

64/53 z 1953 r.

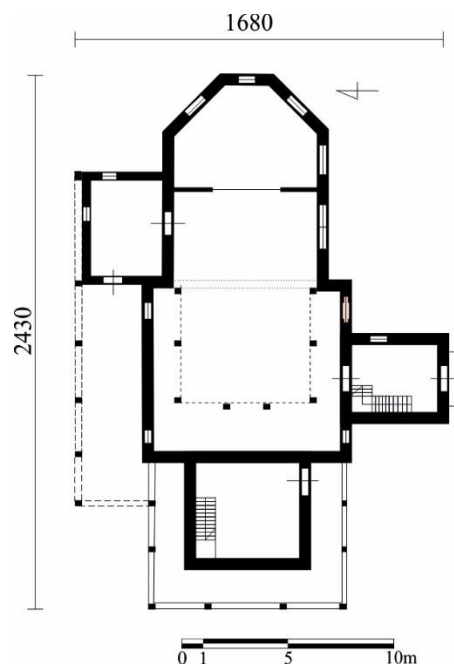
datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Kościół pw. Trójcy Świętej w Krzywiczynach zbudował dla ewangelików w 1623 r. cieśla Christoph Bittner, co potwierdza napis na belce tęczowej: „DIESE ZEIT SINT GEWESEN ALHIR ERBHERR HER ADAM A FRANKENBERG VON PROSNITZ AU REINERSDORF PASTOR LYSONIUS KIRCHENVATER MAT PRYKOP ANDRES DRIL”. Obecną świątynię zbudowano w miejscu istniejącej niegdyś drewnianej kaplicy. Po zakończeniu II wojny światowej, w 1945 r., kościół przejęli katolicy i od tamtej pory użytkowany jest jako kościół katolicki. Cennym dokumentem jest szczęśliwie zachowana kronika parafialna, w której spisano dzieje parafii, a także zakres prowadzonych prac remontowych, zrealizowanych na przełomie XVIII/XIX w. Aktualnie kronika jest przechowywana w Archiwum Państwowym w Opolu [16], [51], [55], [71], [237], [401], [KE_053].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. Trójcy Świętej w Krzywiczynach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat funkcjonalno-użytkowy.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano w centrum wsi Krzywiczyny, w malowniczej okolicy, w bezpośrednim sąsiedztwie stawu i zabudowań jednorodzinnych. Wokół kościoła znajduje się pozostający w bieżącym użytkowaniu, zadbane cmentarz. Ogrodzenie terenu wykonano z betonowych przęseł, pomiędzy które od frontu wpisano metalową bramę. W południowo-wschodnim narożniku działki wzniesiono drewnianą kaplicę z dwuspadowym zadaszeniem pokrytym blachą, z czteroboczną sygnaturką na szczycie.

Architektura i konstrukcja

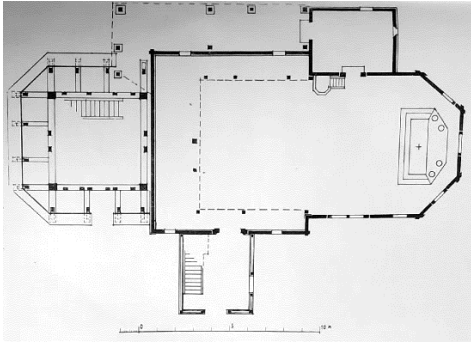
Orientowaną świątynię zbudowano na podmurowaniu z cegły, w zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach w węglach na jaskółczy ogon. Nawę, wzniesioną na planie zbliżonym do kwadratu, od zachodu poprzedza charakterystyczna wieża wzniesiona w konstrukcji słupowej. Dolne partie wieży obudowane zostały gontowym, wydętym fartuchem, ze ściętymi (od zachodu) narożnikami. Górna kondygnacja wieży, zbudowana na planie ośmioboku, nakryta jest ośmiobocznym dachem namiotowym, z dwiema zwieńczonymi trójkątnie wystawkami okiennymi (od południa i wschodu). Ściany wieży, z wyjątkiem przyziemia, oszalowano deskami z olistwowaniem spoin. Na szczycie wieży zamontowano chorągiewkę z herbem i datą 1623. W przyziemiu wieży nie wpisano wejścia, łączącego ją z nawą. Do wydzielonego od nawy zamkniętego trójbocznie prezbiterium przylega prostokątna zakrystia, którą nakryto przedłużoną połącią dachu wznoszącego się nad prezbiterium. Do północnej ściany nawy dostawiono, prawdopodobnie w XIX w., soboty, które wsparto na słupach z mieczowaniem. Soboty nakryte są przedłużoną północną połącią dachu nakrywającego nawę. Dach kościoła wykonano jako jednokalenicowy, dwuspadowy i trójpołaciowy nad zamknięciem prezbiterium. Więźbę dachową wykonano o dwóch pochyłych ściankach stolcowych. Takie rozwiązanie jest rzadko spotykane w górnośląskich obiektach budowanych z drewna. Do południowej ściany nawy na początku XX w. dobudowano kruchtę mieszczącą główne wejście do świątyni. Ściany krucht oszalowano deskami, z olistwowaniem spoin. Kruchtę nakryto dwuspadowym, gontowym zadaszeniem. We wnętrzu od strony zachodniej wpisano chór muzyczny, z bocznymi emporami przylegającymi na całej długości bocznych ścian nawy. Chór wsparty jest na 2 spiralnych słupach, o prostej linii parapetu. Podłogę, ułożoną z drewnianych desek, wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień. Prezbiterium od nawy wydziela ściana tęczowa z fazowaną belką tęczową. Na stopniu komunijskim ustawiono drewniane balaski. We wnętrzu konstrukcja ścian jest zasłonięta współczesną boazerią, ułożoną w różnych kierunkach. Stropy wykonano na jednakowym poziomie, jako płaskie. Świątynia doświetlona została oknami wykonanymi w różnej wielkości i zróżnicowanym kształcie. Od południa wbudowano 1 okno w ścianie nawy, a także 2 doświetlające prezbiterium, przy czym jedno z nich jest pojedyncze, a drugie podwójne. W ścianie zamykającej prezbiterium ujęto 2 prostokątne okna oraz 1 kwadratowe – od wschodu, tuż za ołtarzem. Ponadto okna wykonano od zachodu, doświetlając emporę muzyczną (1 kwadratowe okno), w północnej ścianie zakrystii (1 małe kwadratowe okno), we wschodniej ścianie krucht, a także po 2 małe kwadratowe, zakratowane okna, wpisane w boczne ściany nawy, pod nadwieszonymi emporami.

Wyposażenie

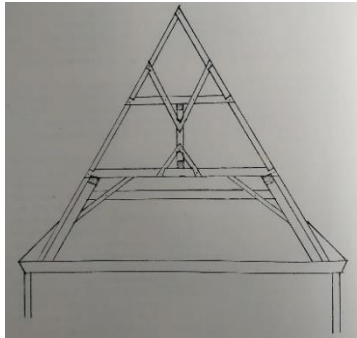
Najcenniejszym zachowanym elementem wyposażenia świątyni jest klasycystyczny ołtarz z około 1800 r. W jego centralnej części, pomiędzy dwiema parami kolumn, umieszczony został obraz Trójcy Świętej, datowany na rok 1954. Ponadto w kościele znajdują się 2 rzeźby świętych umiejscowione w zamknięciu prezbiterium oraz obramowane malowidła stacji drogi krzyżowej, zawieszzone na parapecie empory. Ściany świątyni nie są polichromowane; obecnie obudowano je współczesną boazerią

Bibliografia

[16], [51], [55], [71], [237], [401], [KE_053]

Schemat rzutu [237]

Schemat przekroju więźby dachowej [237]

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

Widok kościoła od zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północnego zachodu [55]

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

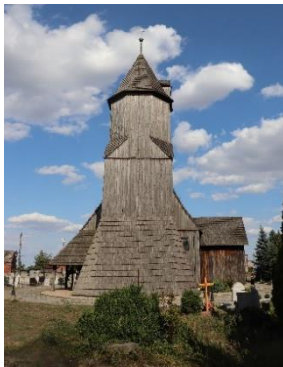
Widok kościoła od północnego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

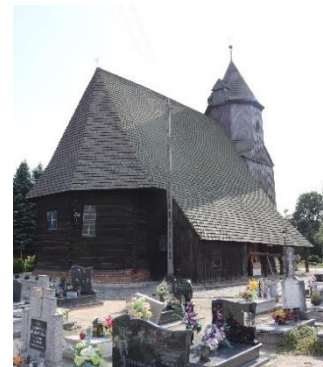
Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Fragment południowo-wschodniej ściany zamykającej prezbiterium. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła pw. Trójcy Świętej w Krzywiczynach. Fotografia własna 2017 r.

Fragment północno-wschodniej ściany zamykającej prezbiterium. Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empy muzycznej. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

54**ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°26'20, E 18°41'58

KSIĘŻY LAS

z niem.: XIONDSLAS

Wiejska 2

42-674 Księży Las

województwo: śląskie**powiat:** tarnogórski**gmina:** Zbrosławice**wieś:** Księży Las

Filia kościoła parafialnego

pw. Narodzenia św. Jana

Chrzcziciela w Kamieńcu

dekanat: Pyskowice**diecezja:** gliwicka

1 z 3

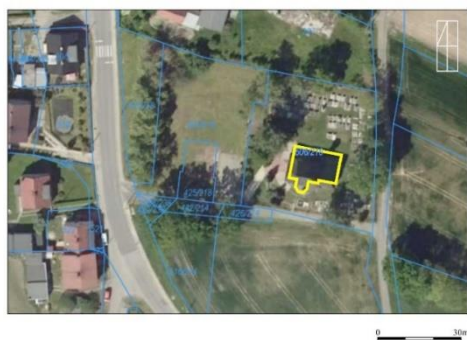
w powiecie tarnogórskim

INFORMACJE WSTĘPNE**data budowy obiektu:****1498 r.****wpis do rejestru zabytków:****R 352/60
z 1960 r.****datowanie:**na podstawie badań
dendrochronologicznych**oryginalność obiektu:**

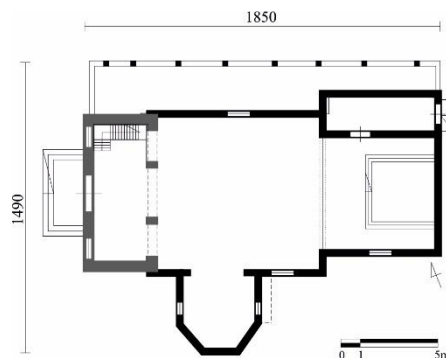
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****E****HISTORIA**

Kościół filialny po raz pierwszy opisany został w protokołach wizytacji biskupich sporządzonych w 1679 r. i 1687 r. Świątynię zbudowano całkowicie z drewna, z fundacji Jana Słowackiego w 1498 r., a w późniejszych wiekach kościół przebudowano. Wyniki badań dendrochronologicznych wykonanych przez Aleksandra Koniecznego w 2005 r. potwierdziły wątpliwą dotąd datę budowy świątyni na rok 1498 r. W protokole wizytacyjnym z 1687 r. odnotowano, że świątynię wzniesiono bez wieży, jedynie z prostą wieżyczką ponad kościołem: „NULLUM HABET CAMPANILE NISI PARVAM TURRICULUM SUPRA ECCLESIAM”. Wspomniana w protokole sygnaturka, została przebudowana w 1960 r. na nową o zupełnie innym kształcie, nienawiązującym do poprzedniej konstrukcji. Świątynię od 1570 r. do 1629 r. użytkowali protestanci. Kształt kościoła na przestrzeni wieków uległ znacznym przekształceniom. Oprócz przebudowy wspomnianej już wieżyczki bryłę świątyni rozbudowano w XVIII w. o kaplicę boczną przylegającą do południowej ściany nawy. W 1905 r. do frontu nawy od strony zachodniej dobudowano murowaną z cegły kruchtę. Ponadto kościół wielokrotnie remontowano. W 1884 r. przeprowadzono konserwację kaplicy, a w 1912 r. zbudowano emporę muzyczną. Kościół najbardziej ucierpiał podczas działań II wojny światowej, a prace naprawcze wykonano dopiero w 1955 r. W latach 1999–2003 wyremontowano wnętrze świątyni, założono instalację przeciwpożarową, a także wykonano impregnację poszycia dachowego. W 2016 r. zrekonstruowano kaplicę boczną, którą odbudowano od podstaw z nowego materiału, zachowując rozmiar i cechy poprzedniej kaplicy. Prace konserwatorskie prowadzone od 2019 r. doprowadziły do zdemontowania sygnaturki, którą odbudowano na wzór pierwotnej, oraz odsłonięcia obudowanej dotychczas płytami g-k drewnianej konstrukcji wnętrza kościoła [49], [115], [209], [330], [340], [388], [KE_054].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Michała Archaniola w Księżym Lesie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano w centrum wsi Księży Las, należącej do gminy Zbrosławice. Kościół zlokalizowano na wzniesieniu, w otoczeniu zieleni wysokiej oraz ozdobnych krzewów. Ogrodzenie wykonano z metalowej siatki. Na terenie otaczającym kościół założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

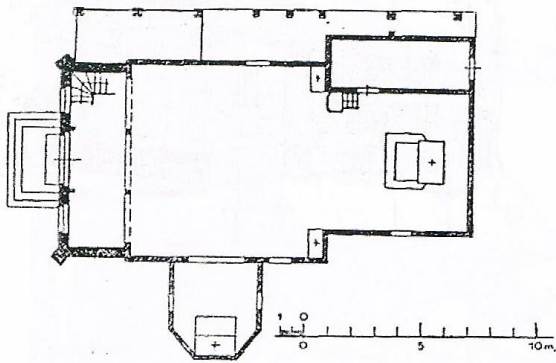
Świątynię wzniesiono bez wieży, jako dwudzielną, o niewielkiej powierzchni użytkowej. Dwuczłonowość kościoła podkreśla szersza nawa (8,3 × 7,8 m) oraz wyodrębnione od niej prezbiterium (6,0 × 5,6 m). Do prezbiterium zamkniętego ścianą prostą od północy dobudowana została prostokątna zakrystia, przylegająca do całej długości prezbiterium. Zakrystia (od wschodu) połączona jest z sobotami sąsiadującymi z północną ścianą nawy. Soboty są zabudowane deskami w układzie pionowym. Niewielkie przydaszki, prawie przy posadowieniu obiektu, wykonano przy wschodniej i południowej elewacji świątyni. Wymurowana z cegły kruchta, we wnętrzu kościoła, łączy się z zachodnią ścianą nawy. W parterze kruchty wbudowana została wewnętrzna klatka schodowa prowadząca na chór. Empora muzyczna wkomponowana jest we wnętrze świątyni i od pozostałych ścian kościoła nie odznacza się swoim kształtem ani kolorystyką. Parapet chóru wykonany został jako płaski, bez występu w centralnej części oraz nie umieszczono na nim żadnych dekoracji (z wyjątkiem jednej skromnej drewnianej rzeźby). Konstrukcja empyry muzycznej wsparta została na 6 słupach. Do południowej ściany nawy w XVIII w. dobudowana została kaplica boczna o trójbocznym zamknięciu i z wielopołaciowym, gontowym zadaszeniem. W 2016 r. na skutek niemalże całkowitego zniszczenia materiału konstrukcyjnego kaplicę odbudowano od podstaw, z nowego materiału. Kaplica we wnętrzu ma odsłoniętą konstrukcję ścian. Kościół zbudowano na kamiennej podmurówce, o zrębowej konstrukcji ścian. Ściany świątyni w węglach połączono na zakład, a od zewnętrznej strony osłonięto je gontem. We wnętrzu konstrukcja ścian do niedawna obudowana płytami gipsowo-kartonowymi, zamocowanymi do stalowego rusztu, została odsłonięta, dzięki czemu na bocznych ścianach nawy można dopatrzeć się szczątkowo zachowanych polichromii. W ścianie tęczową o prostokątnym wykroju wpisano belkę tęczową oraz ustawiono na niej krucyfiks. Dach kościoła wykonany został jako jednokalenicowy, który w całości pokryty jest gontem. Przedłużona nad prezbiterium północna połać dachu stanowi także zadaszenie dla zakrystii oraz łączy się z zadaszeniem sobót przylegających do północnej ściany nawy. Nad nawą i prezbiterium wykonana została storczykowa więźba dwujętkowa, z dwiema parami mieczy. W więźbę dachową pomiędzy 4. a 7. wiązarem wpisana została sygnaturka, której kształt hełmu z stożkowego, w 1960 r. zmieniono na nieproporcjonalny, cebulasty, z krzyżem na szczycie. Podczas prac konserwatorskich prowadzonych w latach 2019–2021 przywrócono pierwotny kształt i formę sygnaturki, której czteroboczne ściany jak dawniej zwieńczono stożkowym hełmem pokrytym gontem. We wnętrzu, podłoga z białych i czarnych płytek ceramicznych ułożona została romboidalnie, na jednakowym poziomie. Stropy wykonane są jako płaskie, ze współczesną polichromią. Na stropie w nawie polichromia przedstawia Trójcę Świętą, a w prezbiterium wykonano medalion z dwoma aniołami trzymającymi kielich z hostią. Kościół doświetlony jest prostokątnymi oknami, których zwieńczenie osłonięto lekko wybrzuszonym gontem, pokrywającym elewację świątyni. Nawa doświetlona jest od północy i południa po jednym oknie, a w prezbiterium wykonane jest jedno okno, ujęte w południową elewację. Dodatkowe doświetlenia wykonane zostały w kruchcie (5 otworów), a także w kaplicy bocznej (po 1 od wschodu i zachodu).

Wyposażenie

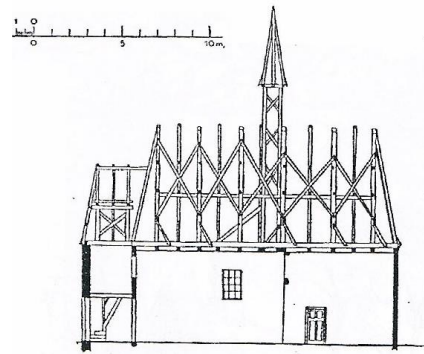
We wnętrzu zachowały się 4 ołtarze (1 główny, 2 boczne, 1 w kaplicy). Ołtarz główny z obrazem Michała Archanioła w centralnej części oraz parą kolumn po bokach zwieńczony jest Głorią z inskrypcją: „QUIS UT DEUS” i rzeźbami aniołków po obu stronach. Ołtarze boczne różnią się od siebie kształtem oraz formą. Ołtarz boczny prawy ozdobiony jest ornamentyką roślinną i mieści w centralnej części obraz Grupy Ukrzyżowania. W jego zwieńczeniu umieszczony jest obramowany w owalnej ramie obraz św. Michała Archanioła. W ołtarzu bocznym lewym, w centralnej części, ustawiony jest obraz św. Katarzyny Aleksandryjskiej z parą kolumn po jego bokach oraz owalny obraz św. Antoniego Padewskiego. W ołtarzu kaplicy bocznej ustawiono rzeźbę Matki Boskiej, którą zwieńczono 5 puttami. We wnętrzu zachowała się oryginalna polichromia, którą zasłonięto współczesną, namalowaną na płytach gipsowo-kartonowych.

Bibliografia

[22], [38], [49], [51], [71], [153], [165], [209], [243], [330], [332], [340], [388], [KE_54]

Schemat rzutu [340]

Schemat przekroju podłużnego z zachowaną pierwotną sygnaturką [340]

Widok kościoła od południowego wschodu [115]

Widok kościoła od północnego wschodu, Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południowego wschodu [239]

Widok kościoła od południowego wschodu [243]

Widok ołtarza bocznego (lewego) [340]

Fragment elewacji południowo-wschodniej. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowa. Fotografia własna, 2021 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

55

WEZWANIE

ŚW. WAWRZYŃCA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°50'47", E 18°06'48"

LASKOWICE

z niem.: LASKOWITZ

ul. Górna 6

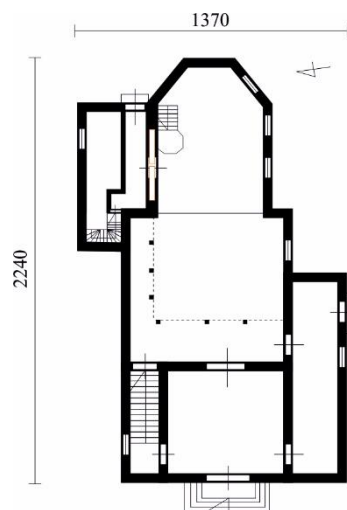
46-282 Laskowice

województwo: opolskie**powiat:** kluczborski**gmina:** Lasowice Wielkie**wieś:** LaskowiceKościół cmentarny należący
do parafii Matki Boskiej
Bolesnej w Tułach**dekanat:** Zagwizdzie**diecezja:** opolska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1686 r.****wpis do rejestru zabytków:****859/ 64 z 1956 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**

przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B3****HISTORIA**

Patronami kościoła do 1995 r. byli św. Wawrzyniec i św. Barbara. Obecnie patronem kościoła pozostał św. Wawrzyniec. Świątynię zbudowano prawdopodobnie w 1686 r., w miejscu poprzedniego obiektu, co potwierdzają zapisy zawarte w protokole wizytacyjnym z 1687 r. oraz data 1686 wyryta na belce w ścianie tęczowej. Według danych zawartych w literaturze wieża kościelna pochodzi z wcześniejszej świątyni i przypuszcza się, że jest najstarszym elementem konstrukcyjnym zachowanej świątyni. Jednak najbardziej wiarygodną informację o dacie wieży mogą dostarczyć wyniki badań wieku drewna, których jak dotąd nie wykonano. Świątynia w 1980 r. została rozbudowana. Wówczas zdemontowana została południowa ściana parteru wieży, którą kolejno połączono z przybudówką (w jej miejscu niegdyś zbudowane były zamknięte soboty). Do 1828 r. kościół należał do parafii Jełowa, a do 1898 r. do parafii Stare Budkowice. Od 1995 r. kościół należy do parafii Matki Boskiej Bolesnej w Tułach. W kościele znajduje się krypta grobowa, w której zachowane są z mumifikowane szczątki hrabiny Brigitty von Buchtitz oraz jej matki Reginy. Obie kobiety padły ofiarą panującej na początku XVII w. dżumy. Kobiety pochowano pomiędzy starą kaplicą a dzwonnica i na terenie tym w 1686 r. zbudowano do dzisiaj zachowaną świątynię [16], [51], [59], [221], [237], [239], [401], [KE_055].

LOKALIZACJA**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja kościoła pw. św. Wawrzyńca w Laskowicach.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest na wzniesieniu, w zachodniej części wsi. Teren w całości jest ogrodzony murem z cegły słupkami, do których zamontowane zostały, drewniane, sztachetkowe przęsła. Przy południowo-wschodniej stronie ogrodzenia znajduje się pomnik, zbudowany ku czci poległych w I wojnie światowej mieszkańców wsi. Na terenie przykościelnym został założony cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

Kościół posadowiony jest na średniej wysokości podmurowaniu a jego ściany wzniesiono w konstrukcji zrębowej. Świątynia o powierzchni użytkowej 190 m² i wymiarach 11,9 × 22,1 m jest jednonawowa, z węższym, zamkniętym trójbocznie prezbiterium. Do północnej ściany prezbiterium (5,8 × 7,6 m) przylega prostokątna zakrystia (2,7 × 5,6 m), z lożą kolatorską na piętrze, którą otwarto w stronę prezbiterium, prostokątnym, ozdobnie wyciętym otworem, przedzielonym snycersko wyrzynaną tralką, umieszczoną w centralnej części otworu. Dostęp na lożę odbywa się wewnętrzną, wydzieloną w zakrystii, klatką schodową. Od zachodu do frontu nawy (8,2 × 9,7 m) przylega kwadratowa, czterokondygnacyjna wieża o boku 4,8 m, z wydzieloną w przyziemiu kruchtą i zabudowaną klatką schodową prowadzącą na emporę muzyczną (od północy). Od południa do bocznej ściany nawy i wieży, w miejscu niegdyś istniejących sobót, dobudowana została prostokątna przybudówka. Wieża zbudowana w konstrukcji słupowej zwieńczona jest ośmiobocznym dachem namiotowym, z wydatnym okapem i z iglicą na szczycie. W bocznych ścianach wieży wpisane zostały po 2 otwory dzwonowe, które osłonięto drewnianymi żaluzjami. Ściany wieży wykonano na niemalże jednakowej wysokości, sięgającej kalenicy dachu nad nawą. Dach kościoła zbudowany został w konstrukcji drewnianej, kombinowanej, łączącej cechy więźby storczykowej i wieszarowej nad nawą i krokwiowo-jętkowej nad prezbiterium. Dach w całości pokryty jest gontem i wykonano go jako dwuspadowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium, gdzie w zamknięciu przechodzi w trójpołaciowy. Przedłużona północna połączona dachowa nad prezbiterium jest zadaszeniem dla dwukondygnacyjnej zakrystii. W kalenicę dachu nad nawą, pomiędzy 4. a 6. wiązarem, wpisana została sześcioboczna sygnaturka. Wieżyczkę mieszczącą sygnaturkę zwieńcza kopuła w kształcie cebuli, z latarnią i baniastym hełmem na szczycie. W południowej i północnej ścianie wieżyczki wykonane zostały średniej wielkości otwory wentylacyjne, które podobnie jak otwory dzwonowe w wieży, osłonięto drewnianymi żaluzjami. Przybudówki przylegające do bocznych ścian wieży nakryte zostały jednospadowym, pulpitowym dachem. Ściany kościoła od zewnątrz w całości oszalowane zostały deskami w układzie pionowym, z olistwowaniem spoin. We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta, pomalowana na kolor piaskowy. Stropy wykonane są na zróżnicowanych wysokościach, przy wykorzystaniu różnych rozwiązań technicznych. W nawie strop jest płaski, z okazałymi listwami tworzącymi różnej wielkości pola imitujące układ kasetonowy. Przestrzenie między listwami są polichromowane ornamentyką roślinną i figuralną. W prezbiterium, wykonane jest pseudo sklepienie kolebkowe z polichromią w centralnej części i płaskimi odcinkami stropowymi po bokach. W pozostałych pomieszczeniach wykonane zostały stropy belkowe. Podłoga ułożona z desek wyniesiona jest w części prezbiterium o 1 stopień. Chór muzyczny z bocznej emporą przylegającą do północnej ściany nawy, o prostej linii parapetu, został wsparty na 6 profilowanych, spiralnych słupach. Świątynię doświetlono oknami zamkniętymi łukiem pełnym, z witrażami (od południa 1 w nawie oraz 3 w prezbiterium, przy czym jedno z nich ujęto w bocznej ścianie, zamykającą prezbiterium). Pozostałe okna są różnej wielkości. Prostokątne, trójdzielne okna wpisane zostały: 1 nad głównym wejściem do świątyni, 1 w północnej przybudówce, przylegającej do wieży kościoła, a także po 1 w zachodniej i południowej ścianie przybudówki. Ponadto otwory okienne wykonano od południa: 1 doświetlające chór muzyczny, a także od północy, w zakrystii i loży kolatorskiej (po 1, różnej wielkości, prostokątnym otworze). Do wnętrza świątyni prowadzą 3 wejścia (od zachodu – w parterze wieży, od południa – wydzielone w południowej przybudówce, a także od wschodu – w zakrystii).

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest zadbane. Większość zabytkowego wyposażenia przewieziono do nowego kościoła. W obiekcie zachowany jest architektoniczny, XVII-wieczny ołtarz główny; neogotycka ambona, chrzcielnica, obrazy pochodzące z XIX w., a także dzwon odlany w 1606 r. w pracowni J. Götza z Wrocławia. Na ścianach świątyni widoczne są fragmentarycznie odsłonięte w 2010 r. polichromie, m.in. ukoronowanie św. Anny Samotrzec.

Bibliografia

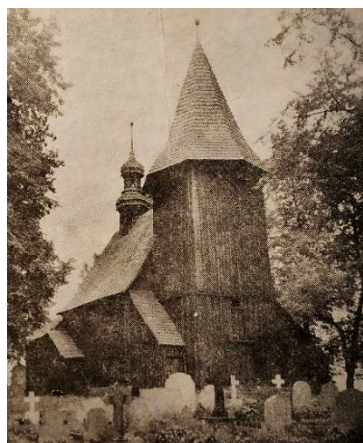
[16], [43], [51], [59], [221], [239], [401], [KE_055]

Widok kościoła od południowego wschodu [221]

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

Widok kościoła od północnego zachodu [237]

Widok kościoła od południa.
Źródło: <http://tuly.pl/pocztowki-z-laskowic/>,
dostęp: 01.12.2018 r.

Widok kościoła
od południowego wschodu [44]

Kościół od wschodu. Źródło: <http://tuly.pl/pocztowki-z-laskowic/>,
dostęp: 18.05.2018 r.

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium [44]

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

56**WNIEBOWZIĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI
PANNY I ŚW. JAKUBA STARSZEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

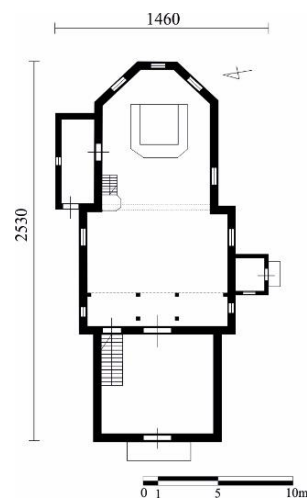
N 50°54'18, E 18°15'27

LASOWICE MAŁEz niem.: KLEIN LASSOWITZ /
SCHLOSSWALDENOdrodzenia 23
46-280 Lasowice Małe**województwo:** opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Lasowice Wielkie
wieś: Lasowice MałeFilia kościoła parafialnego
pw. Narodzenia św. Jana
Chrzcziciela w Kuniowie**dekanat:** Kluczbork
diecezja: opolska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1688 r.****wpis do rejestru zabytków:****82/53 z 1953 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**
przebudowany**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B3****HISTORIA**

O kościele w Lasowicach Małych wzmiankowano w protokołach wizytacyjnych już w 1447 r. oraz 1679 r. Opisano w nich świątynię o wymiarach 18 × 12 łokci (11,3 × 7,5 m), wewnątrz zdobioną licznymi malowidłami: „INTUS PICTURIUS VARIIS ORNATA” oraz mającą wieżę, podłogę z cegły i drewnianą, dobudowaną zakrystię. W kolejnym protokole biskupim z 1687 r. opisano świątynię, której patronem był św. Jakub Starszy. Pod prezbiterium zlokalizowana była krypta grobowa, w której chowano ciała zmarłych: „LUTHERANI IN ECCLESIA SEPULTI”. Drewnianą świątynię zbudowano dla ewangelików, którzy oficjalnie użytkowali ją do 1653 r. Zachowany do dzisiaj kościół wzniesiono w 1688 r. w miejscu poprzedniej, wyżej opisanej świątyni, zniszczonej doszczętnie podczas pożaru. Na belce znajdującej się nad południowym wejściem do świątyni widnieje inskrypcja: „M.T. z datą 1735”, co może oznaczać inicjały cieśli oraz datę prowadzonej wówczas rozbudowy świątyni. Kościół wielokrotnie remontowano, m.in. w 1970 r. (oszalowanie zewnętrznych ścian, nowy wystrój wnętrza). Podczas włamania, do jakiego doszło pod koniec XX w., z kościoła skradziona została część zabytkowego wyposażenia. W przeszłości świątynia należała do parafii Chocianowice (do 1857 r.) oraz Lasowice Wielkie (do 1864 r.). Obecnie jest kościołem filialnym parafii w Kuniowie [16], [55], [142], [221], [225], [381], [401], [KE_056].

KALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Wniebowzięcia NMP i św. Jakuba Starszego w Lasowicach Małych. Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTUSchemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowany został we wsi Lasowice Małe, wśród zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, przy ulicy Odrodzenia. W południowo-wschodniej granicy działki zlokalizowano murowaną kaplicę cmentarną. Teren w całości ogrodzono sztachetkowym płotem, wzdłuż którego nasadzono ozdobne iglaki (thuje). Na terenie kościoła założono cmentarz, będący w bieżącym użytkowaniu. Zieleń otaczającą kościół stanowią nowe nasadzenia krzewów ozdobnych.

Architektura i konstrukcja

Orientowana świątynia zbudowana jest na niskim podmurowaniu z kamienia w zrębowej konstrukcji ścian. Od nawy wzniesionej na planie zbliżonym do kwadratu wydzielone zostało węższe, zamknięte trójbocznie prezbiterium, do którego od północy przylega prostokątna zakrystia. Do nawy od zachodu dostawiono wieżę, która wzniesiona została w konstrukcji słupowej i ścianach zwężających się ku górze. Wieżę zwieńczono czterospadowym, namiotowym dachem z krzyżem na szczycie. Krzyż na wieży kościelnej w 2004 r. został zniszczony, na skutek silnego wiatru. Rok później, w 2005 r., zamontowano nowy krzyż, wykuty przez Rajmunda Turka. Ściany wieży oszalowane zostały deskami w układzie pionowym wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. W parterze wieży wydzielona jest kruchta mieszcząca wejście do wnętrza świątyni, z dwuskrzydłowymi drzwiami i trójspadowym, gontowym zadaszeniem. Dach świątyni wykonano jako dwuspadowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium, bez sygnaturki oraz z wydatnym okapem osłaniającym konstrukcję ścian (7 wiązarów dachowych nad nawą, 7 wiązarów nad prezbiterium). Przedłużenie północnej połaci dachu nad prezbiterium stanowi zadaszenie dla jednokondygnacyjnej zakrystii. Więzbę dachową nad nawą i prezbiterium zbudowano jako jętkową, którą nad nawą stężono ramą stolcową. Do południowej ściany nawy przylega niewielkiej wielkości kwadratowa kruchta, z trójpołaciowym, gontowym zadaszeniem zakończonym ozdobnie wycinanym gontem. Pomiędzy wejściem z południowej kruchty do nawy zachowała się inskrypcja z wrytą na belce datą: 1735 oraz inicjałami: M.T (prawdopodobnie są to inicjały cieśli, który rozbudował świątynię o południową kruchtę). Konstrukcja ścian kościoła od zewnątrz osłonięta została gontem i wzmocniona lisicami (w ścianie prezbiterium od południa i północy, po 2 lisice). We wnętrzu w latach 70. XX w. ściany obito współczesną boazerią. Ułożoną z desek podłogę ułożono na jednakowym poziomie, ustawiając ołtarz główny na drewnianym podeście. Stropy wykonane są jako płaskie, z listwami tworzącymi kwadratowe pola, imitującymi kasetony. W ścianie tęczowej zamocowana jest fazowana belka tęczowa z krucyfiksem w centralnej części. Chór muzyczny, o prostej linii parapetu, został wsparty na 6 profilowanych słupach. Dostęp do niego zapewnia jednobiegowa klatka schodowa zbudowana w przyziemiu wieży. Świątynia doświetlona jest prostokątnymi, symetrycznie rozmieszczonymi oknami. W bocznych ścianach nawy wykonano po 2 okna (po 1 szerszym, które doświetlają wnętrze oraz po 1 węższym, doprowadzającym światło na emporę muzyczną). Ponadto okna wykonano: po 1 w zamknięciu prezbiterium, 1 w południowej ścianie prezbiterium, a także w zakrystii (1 od północy), południowej kruchcie (1 od zachodu), w parterze wieży (od południa). Drzwi zewnętrzne, wykonano w kruchcie poprzedzającej wieżę (dwuskrzydłowe), w południowej kruchcie, dobudowanej do bocznej ściany nawy (jednoskrzydłowe) oraz we wschodniej elewacji zakrystii (jednoskrzydłowe).

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest skromne. Większość zabytkowego wyposażenia została zrabowana w latach 90. XX w., a ocalałe wyposażenie zdecydowano przewieźć do Muzeum Diecezjalnego w Opolu. Obecne wyposażenie zostało odtworzone na wzór pierwotnego przez miejscowego artystę malarza i konserwatora Dariusza Jacha oraz franciszkanina z Góry św. Anny – brata Jacka. Z cennego wyposażenia w kościele zachowały się 2 ołtarze boczne oraz XVIII-wieczny, barokowy, architektoniczny ołtarz główny z 2 parami kręconych kolumn i obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem, a także 2 rzeźbami świętych po bokach i rzeźbą Boga Ojca w zwieńczeniu. Ponadto we wnętrzu zachowała się ambona, z baldachimem, na koszu której wykonane zostały malowidła 4 ewangelistów. Na ścianach świątyni zawieszono zostały obramowane obrazy stacji drogi krzyżowej

Bibliografia

[16], [55], [142], [221], [224], [381], [376], [401], [KE_056]

Widok kościoła od południa [221]

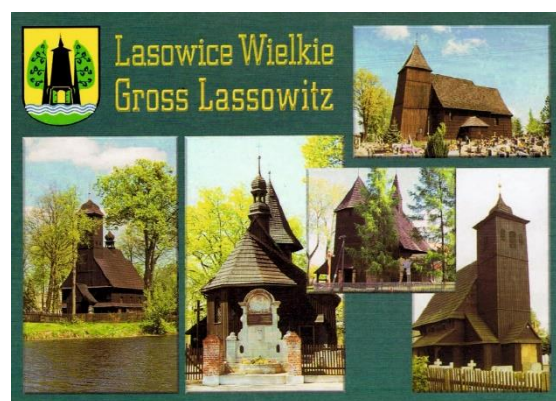
Widok kościoła od północnego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografie sprzed 1939 r.

Rzeźba Madonny z Dzieciątkiem. Źródło:
WUOZ w Opolu, fotografie sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południa. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografie sprzed 1939 r.

Pocztówka z widokiem kościoła. Źródło: zbiory własne

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2014 r.

NR KATALOGOWY

57

WEZWANIE

WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°52'10", E 18°13'37"

LASOWICE WIELKIEz niem.: GROSS LASSTWITZ /
OBERWALDENLasowice Wielkie 35
46-282 Lasowice Wielkie**województwo:** opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Lasowice Wielkie
wieś: Lasowice Wielkie**Kościół parafialny**
dekanat: Kluczbork
diecezja: opolska**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1599 r.****wpis do rejestru zabytków:****19/50 z 1950 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**

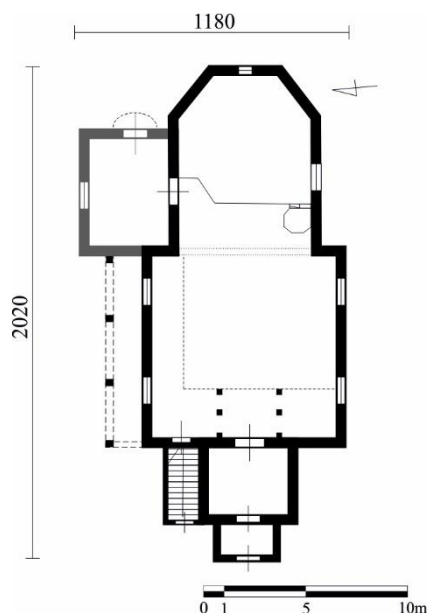
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B1****HISTORIA**

Kościół w Lasowicach Wielkich, wzmiankowany w 1447 r., został zbudowany w miejscu doszczętnie zniszczonej w pożarze (1519 r.) również drewnianej świątyni. Obecną świątynię odbudowano dopiero w 1599 r., z przeznaczeniem do użytku protestantów, o wymiarach 20 × 11 łokci (12,6 × 6,9 m). O istnieniu kościoła dowiadujemy się z protokołu wizytacyjnego, m.in. z 1687 r., w którym odnotowano istniejącą wówczas niekonsekwentną świątynię pw. Trójcy Świętej. Świątynię w 1697 r. przebudowano i wyremontowano. W 1701 r. protestancki zbor został przejęty przez katolików i do dziś służy im jako kościół parafialny. W 1905 r. świątynię rozbudowano o murowaną zakrystię, przylegającą do północnej ściany prezbiterium. W przeszłości świątynię wielokrotnie remontowano. W latach 50., 60. oraz 70. XX w. świątynię podmurowano, przebudowano soboty oraz przeprowadzono remont dachu i zakrystii [16], [44], [55], [142], [221], [224], [314], [463], [KE_057].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. Wszystkich Świętych w Lasowicach Wielkich.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Świątynia wzniesiona została wśród jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej we wsi Lasowice Wielkie. Ogrodzenie wykonano z ułożonych poziomo desek (bez prześwitu), mocowanych do murowanych z kamienia słupków i ustawionych na średniej wysokości kamiennym murku. Całość ogrodzenia nakryta jest jednospadowym daszkiem, wykonanym z desek. Zieleń w większości stanowią nowe nasadzenia krzewów ozdobnych, głównie iglaków. Wokół kościoła znajduje się cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

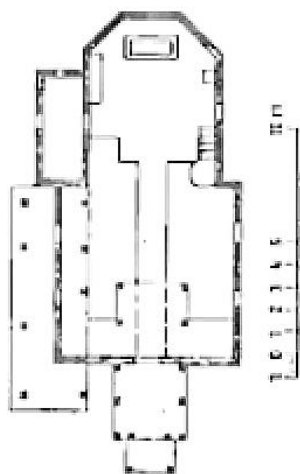
Orientowana świątynia zbudowana została na podmurowaniu, w zrębowej konstrukcji ścian. Kościół zbudowany został na planie dwóch stykających się kwadratów, większy tworzy nawa (8,0 × 8,2 m), mniejszy to zamknięte trójbocznie prezbiterium (6,6 × 7,0 m). Od zachodu do frontu nawy przylega wieża (3,5 × 3,8 m), którą wzniesiono w konstrukcji słupowej i prostych ścianach szalowanych deskami w układzie pionowym. Wieżę nakryto czterospadowym dachem namiotowym, z niewielką kopułą na kształt cebuli i iglicą w zwieńczeniu. W boczne ściany wieży wpisane zostały charakterystyczne zamknięte łukowo otwory dzwonowe z drewnianymi żaluzjami (od zachodu 3 otwory, od południa i północy po 1 otworze). W parterze wieży wydzielona została kruchta, mieszcząca wejście do wnętrza kościoła, a do jej frontu dobudowano mniejszą kruchtę z gontowym dachem dwuspadowym i niewielkim okapem osłaniającym wejście. Bryłę kościoła urozmaicają wtórne, różnej wielkości i przeznaczenia, przybudówki. Do północnej ściany prezbiterium na początku XX w. dobudowano zakrystię (4,3 × 5,2 m), wznosząc jej ściany w technologii murowanej, które obecnie osłonięto gontem. Do północnej elewacji nawy dostawiono otwarte soboty, z pulpitem daszkiem, krytym gontem, wspartym na 4 słupach z mieczowaniem. Do północnej ściany wieży dobudowana została zewnętrzna, zabudowana klatka schodowa prowadząca na chór muzyczny, który wydzielono w zachodniej części nawy. Chór muzyczny wsparty na 6 słupach, z boczną, przylegającą do północnej ściany nawy emporą, wykonany jest o prostej linii parapetu, z prospektem organowym z 1942 r. w centralnej części, autorstwa J. Klossa. Ponadto we wnętrzu po obydwu skrajnych stronach nawy widoczne są 2 podłużne podciągi, wzmacniające konstrukcję obiektu. Stropy wykonano na jednakowym poziomie jako płaskie z dekoracją malarską, imitującą kasetony w części prezbiterium, a w nawie z polichromią przedstawiającą wizerunek Chrystusa Króla. Podłoga, z wyjątkiem ceglanej posadzki w prezbiterium, ułożona została z desek. Prezbiterium wyniesiono względem poziomu nawy o 1 stopień. W ścianie tęczową wbudowano fazowaną belkę tęczową. Konstrukcję ścian kościoła od zewnątrz osłonięto gontem, a we wnętrzu wykonana została współczesna boazeria. Świątynia doświetlona jest prostokątnymi, różnej wielkości oknami. Od południa wpisano prostokątne, wydłużone okna (2 w nawie, 1 w prezbiterium), od północy w ścianie nawy wykonano 2 mniejsze, prostokątne okna doświetlające emporę muzyczną. Ponadto od wschodu w zamknięciu prezbiterium wykonano prostokątne, zakratowane z zadziornymi okna gomółkowe. Zakrystia doświetlona jest 1 prostokątnym, zakratowanym oknem, wpisanym w jej północną elewację. Drzwi zewnętrzne wykonano w kruchcie poprzedzającej wieżę (dwuskrzydłowe), do zakrystii (jednoskrzydłowe z charakterystycznym półkolistym, gontowym zadaszaniem) oraz do północnej przybudówki mieszczącej schody (jednoskrzydłowe). Kościół nakryto jednokalenicowym, dwuspadowym dachem w całości pokrytym gontem, który w zamknięciu prezbiterium przechodzi w wielopołaciowy, z wydatnym okapem, wspartym na wydłużonych końcach belek stropowych, z mieczowaniami. Zakrystię nakryto przedłużoną, północną połącją dachową nad prezbiterium.

Wyposażenie

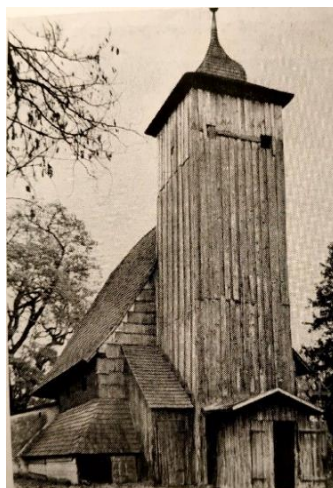
We wnętrzu świątyni zachował się drewniany, neogotycki ołtarz główny z obramowanym i zakończonym łukiem ostrym obrazem autorstwa Josepha Fahnrotha z 1885 r., przedstawiającym Matkę Boską na tle nieba w otoczeniu świętych oraz 2 figurami świętych po bokach (po lewej św. Jan Nepomucen, po prawej św. Ignacy Loyola). Ponadto w kościele zachowały się 2 manierystyczne ołtarze boczne zdobione snycerskim detalem, ornamentami chrząstkowymi i rzeźbami świętych, a także regencyjna ambona z rzeźbą Chrystusa Zmartwychwstałego, ustawioną na szczycie baldachimu, obrazy św. Anny Samotrzeć i Matki Boskiej z Dzieciątkiem, które umieszczono we wczesnobarokowych ramach z XVII w., obrazy stacji drogi krzyżowej (zawieszono na parapecie empory muzycznej oraz bocznych ścianach nawy i prezbiterium) oraz XIX-wieczny konfesjonał.

Bibliografia

[16], [55], [245], [248], [401], [KE_057]

Schemat rzutu [44]

Widok kościoła od północnego zachodu [239]

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

Widok kościoła od południowego wschodu, fotografia z 1936 r.
Źródło: <http://www.fototekaslaska.pl/zdjecie.php?zd=1373&dz=116>,
dostęp: 04.09.2018 r.

Widok zakrystii od strony wschodniej. Źródło:
<http://www.fototekaslaska.pl/zdjecie.php?zd=1376&dz=116>,
dostęp: 04.09.2018 r.

Widok fragmentu kościoła od północnego zachodu, fotografia z 1936 r.
Źródło: <http://www.fototekaslaska.pl/zdjecie.php?zd=1373&dz=116>,
dostęp: 04.09.2018 r.

Wnętrze kościoła z widokiem w kierunku chóru muzycznego, fotografia z 1936 r. Źródło: <http://www.fototekaslaska.pl/zdjecie.php?zd=1372&dz=116>,
dostęp: 04.09.2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

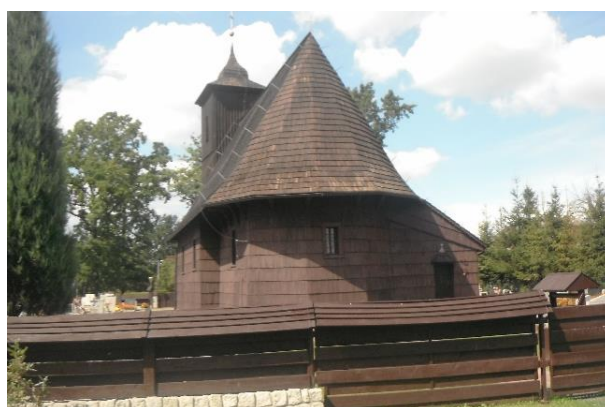
Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok fragmentu północnej empory muzycznej. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

58**PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°58'22, E 18°15'09

LIGOTA GÓRNA

z niem.: OBER ELLGUTH

ul. Gorzowska
46-200 Ligota Górna**województwo:** opolskie
powiat: kluczborskim
gmina: Kluczbork
wieś: Ligota GórnaKaplica należąca do parafii
Matki Bożej Wspomożenie
Wiernych w Kluczborku oraz
parafii ewangelicko-
augsburskiej w Kluczborku**dekanat:** Kluczbork
diecezja: opolska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1974 r.****wpis do rejestru zabytków:**

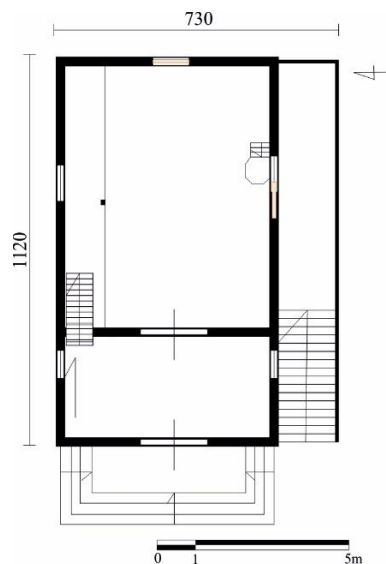
-

datowanie:na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**
przebudowany**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****F****HISTORIA**

Kaplica pierwotnie zbudowana została w 1787 r. przez cieślę Jana Kabatę / Kabałę staraniem ówczesnego sołtysa Adama Nowaka, a także ławników Adama Rosenblata i Jana Drobeka. Kaplicę wzniesiono z przeznaczeniem do użytku protestantów. Po 1945 r. świątynia nie była użytkowana aż do lat 70. XX w., kiedy stała się współwłasnością katolickiej i ewangelickiej parafii. W 1953 r. kaplicę wpisano do rejestru zabytków pod numerem 68/53. W 1974 r. kaplicę rozebrano i przesunięto o 10–15 m w celu doboru korzystniejszego dla świątyni ukształtowania terenu oraz uniknięcia wycinki drzew, które bezpośrednio sąsiadowały z obiektem. Decyzja o relokacji obiektu przyniosła nieodwracalne szkody dla wówczas XVIII-wiecznego zabytku. Do powtórnego montażu kaplicy w nowym miejscu z pierwotnego materiału użyto tylko 2 podciąg i 2 słupy podtrzymujące emporę muzyczną. Odbudowując kaplicę, zmieniono kształt wieży, a przygotowując teren na posadowienie obiektu, zbudowano podpiwniczenie mieszczące pomieszczenie gospodarcze, z zewnętrznymi schodami od południa [16], [237], [KE_058].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kaplicy Podwyższenia Krzyża Świętego w Ligocie Górnej.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kaplica cmentarna wraz z cmentarzem będącym w bieżącym użytkowaniu zlokalizowana jest we wsi Ligota Górna, należącej do gminy Kluczbork. Zieleni wysoką stanowią różne gatunki, głównie drzew liściastych. Ogrodzenie wykonano ze sztachetkowych przesł ustawionych na betonowym prefabrykowanym podmurowaniu.

Architektura i konstrukcja

Kaplica posadowiona jest na betonowym fundamencie oraz podmurówce z granitowych otoczków ułożonych na poziomym terenie. Podpiwniczoną świątynię zbudowano w zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach w węglach na zakład, z ostatkami. Konstrukcja ścian z zewnątrz jest odsłonięta, a we wnętrzu ściany obudowano współczesną boazerią. Jednoprzestrzenne wnętrze, bez wyodrębnionego prezbiterium, zamknięto prostą ścianą. Czterospadowy dach jednokalenicowy o drewnianej konstrukcji wykonano w ustroju krokwiowo-jętkowym i w całości pokryto gontem. W zachodniej części dachu nadbudowano czteroboczną, szkieletową wieżę, o prostych ścianach z otworami dzwonowymi (po 1 z każdej strony) i zwieńczono czterospadowym dachem namiotowym. We wschodnią i zachodnią połąc dachu wpisano okna (lukarny) w kształcie wolego oka. Świątynię doświetlono symetrycznie rozmieszczonymi, prostokątnymi i zakratowanymi od wewnątrz oknami (od południa i północy po 2, od wschodu 1). We wnętrzu stropy wykonano jako płaskie, z bocznymi, skośnymi połaciami. Chór muzyczny wpisano od zachodu, z boczną emporeą, przylegającą na całej długości północnej ściany nawy. Emporę o prostej linii parapetu wsparto na 4 profilowanych słupach.

Wyposażenie

Wnętrze kaplicy jest skromne. Znajduje się w nim barokowa ambona oraz kilka figur świętych. Drewniane epitafium, napisane w języku polskim, przeniesiono do kościoła w skansenie w Opolu, dzielnicy Bierkowiec.

Bibliografia

[16], [224], [237], [401], [KE_058]

ARCHIWALIA

Widok kaplicy od wschodu [237]

Widok kaplicy od północnego zachodu. Źródło: <https://opolskie.fotopolska.eu/1192881,foto.html>,
dostęp: 05.04.2018 r.

Widok kaplicy od północy.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

FOTOGRAFIE

a.

b.

c.

d.

Widok kaplicy w Ligocie Górnej: a. elewacja zachodnia, b. elewacja północna, c. elewacja zachodnia, d. elewacja południowa. Fotografie własne, 2014 r.

NR KATALOGOWY

59

WEZWANIE

ŚW. ANNY

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°40'18, E 18°40'47

LUBLINIEC

z niem.: LUBLINITZ

Świętej Anny 10
42-700 Lubliniec**województwo:** śląskie**powiat:** lubliniecki**gmina:** Lubliniec**miasto:** LubliniecFilia kościoła parafialnego
pw. św. Mikołaja w Lublińcu**dekanat:** Lubliniec**diecezja:** gliwicka1 z 8
w powiecie lublinieckim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****2004 r.****wpis do rejestru zabytków:**

-

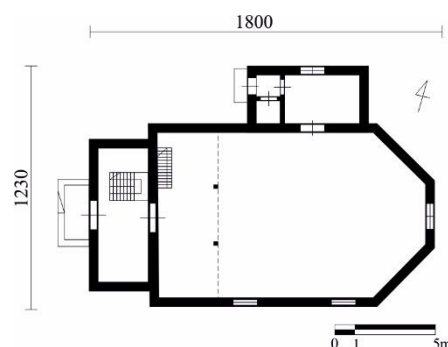
datowanie:na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**
przebudowany**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****F****HISTORIA**

Na terenie przedmiotowego obszaru w 1653 r. zbudowany został kościół, który u schyłku XX w. postanowiono rozebrać i przesunąć o 4 m. Do podjęcia decyzji o przeniesieniu zabytku przyczyniła się koncepcja budowy nowej komunikacji drogowej. W 1994 r. wykonano inwentaryzację kościoła, lecz nie posłużyła ona jako narzędzie pomocne do realizacji planowanej inwestycji. Nową świątynię wzniesiono w 2004 r. w oddaleniu od zabytkowego kościoła, który całkowicie rozebrano dopiero po zakończonej budowie. Jej konstrukcja jest odmienna od oryginału, a do budowy użyto nowego materiału, nie dbając o odtworzenie obiektu czy zachowanie detalu ciesielskiego. Nieliczne belki pochodzące z poprzedniej świątyni wbudowano w południową oraz południowo-wschodnią ścianę kościoła. Świątynię z połowy XVII w., uznaną za zabytek w 1932 r., rozebrano, nie zważając na dziedzictwo kulturowe, a pozostałe po niej elementy konstrukcyjne zutilizowano. Warto dodać, że poprzednią świątynię zbudowaną w 1653 r. z fundacji hrabiego A. Callaryego odbudował w 1754 r. właściciel Lublińca, A. de Garnier. Wówczas kościół posadowiony był na podmurowaniu z cegły, jako jednoprzestrzenny z trójbocznym zamknięciem ściany wschodniej i zakrystią wzniesioną w konstrukcji szkieletowej. Była to budowla o wymiarach 23 × 14 łokci, z 4 dużymi oknami. W protokole wizytacyjnym z 1687 r. zawarte są informacje o istnieniu niegdyś 2 sygnaturek: „CUM 2 TURRICULIS SUPRA ECCLESIAM AEGUALIBUS”, przy czym jedna z nich mieściła dzwon. Po remoncie w 1754 r. dwa okna zostały zaślepione. W 1938 r. kościół decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zamknięto, z uwagi na zły stan techniczny. Świątynię wyremontowano w latach 1953–1955, uzupełniając fundament, wymieniając poszycie dachu oraz wzmacniając konstrukcję ścian lisciami. Dziś, kiedy na przedmiotowym terenie stoi nowa świątynia, a po starej pozostało tylko wspomnienie, nie można podjąć próby odtworzenia elementów, które były wynikiem przebudów prowadzonych na przestrzeni wieków [35], [187], [209], [239], [266], [KE_059].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Anny w Lublińcu.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTUSchemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Świątynię zbudowano na płaskiej działce w centrum miasta, przy ruchliwym skrzyżowaniu wśród zabudowań mieszkaniowych i pawilonów handlowych. Nieogrodzony teren kościoła dostępny jest z zewnątrz. Zieleń wysoką stanowią zaledwie 2 drzewa (lipa i brzoza). Cmentarz oddalony jest od kościoła o około 800 m.

Architektura i konstrukcja

Orientowaną świątynię zbudowano w miejscu poprzedniego kościoła, rozebranego w latach 90. XX w. Obecny kształt kościoła, pomimo, że został wzniesiony o podobnej powierzchni, znacznie różni się od poprzedniej świątyni, na podstawie której miał być wzorowany. Zarówno projektanci, jak i wykonawcy zmienili układ konstrukcyjny więźby dachowej, a także na nowo zaprojektowali przedsiónek poprzedzający nawę. Obecny kościół posadowiony jest na betonowym fundamencie obłożonym kamieniami. Ściany kościoła zbudowano w zrębowej konstrukcji, które w węglach połączono na zakład, pozostawiając średniej długości ostatki. Konstrukcja ścian z obydwu stron jest odsłonięta. Bryłę kościoła tworzy salowe wnętrze (12,9 × 7,8 m), bez wyodrębnionego od nawy prezbiterium, które od wschodu zamknięto trójbocznie. Nawę od zachodu poprzedza prostokątna kruchta mieszcząca główne wejście do świątyni, z dwuspadowym, gontowym dachem i wysuniętym okapem osłaniającym wejście. Od północy do bocznej ściany prezbiterium została dobudowana zakrystia, z wejściem i pomieszczeniem gospodarczym od zachodu. Świątynię nakryto jednokalenicowym, dwuspadowym dachem, w całości pokrytym gontem. Przedłużenie północnej połączy dachu stanowi zadaszenie dla jednokondygnacyjnej zakrystii. Dach, w zamknięciu części sacrum jest trójpołaciowy, z wysuniętym okapem, wsparty na belkach stropowych. Więźbę dachową wykonano jako płatwiowostolcową, z podciągami skręconym, z belkami wiązarowymi, pomiędzy które nadbudowana została sygnaturka (pomiędzy 4. a 6. wiązarem). Sześcioboczną wieżyczkę z latarnią i namiotowym hełmem postawiono na 6 słupach opartych na krzyżaku. Konstrukcję wieży wraz z jej zadaszeniem obudowano blachą. Wnętrze świątyni zwieńczone jest płaskim stropem ułożonym z desek, który nad nawą i prezbiterium wykonano na jednakowym poziomie. Podłogę ułożono na dwóch poziomach z różnych materiałów. W nawie podłogę wykonano we wzór romboidalny z płytek ceramicznych, natomiast w prezbiterium ułożono ją z desek wyniesiono o 1 stopień (14 cm) względem nawy. Chór muzyczny, wydzielony w zachodniej części nawy, wsparto na 2 słupach o kwadratowym przekroju. Na prostym, tralkowym parapecie empory muzycznej, w centralnej części zawieszono kartusz, z podwójnym herbem Andersa de Garniera i jego żony, Antoniny de Waldstaeten. Dostęp na chór muzyczny odbywa się wewnętrzną klatką schodową, znajdującą się w kruchcie poprzedzającej nawę. Małej powierzchni świątynię rozświetlają prostokątne, zakratowane okna (2 od południa, 1 od wschodu). Ponadto okna ujęto w zakrystii (1 od północy) oraz w kruchcie (1 od zachodu, nad drzwiami wejściowymi). Drzwi do kościoła wykonano: w kruchcie jako zewnętrzne dwuskrzydłowe, osłonięte niewielkim gontowym daszkiem, oraz jednoskrzydłowe, w zachodniej ścianie zakrystii. We wnętrzu drzwi wykonano: dwuskrzydłowe pomiędzy nawą i kruchtą, a także jednoskrzydłowe pomiędzy kruchtą a emporą muzyczną oraz pomiędzy kruchtą a pomieszczeniem gospodarczym, wydzielonym z części północnej przybudówki.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest skromne. Zachował się w nim barokowy ołtarz główny z obrazem św. Anny nauczającej Marię, w centralnej części i 2 parami kolumn ze złożonymi głowicami po boku i 2 rzeźbami w zwieńczeniu. Większość wyposażenia kościoła w czasie budowy przekazano do konserwacji. Wówczas w ołtarzu głównym ujawniono herb Cellarych, właścicieli Lublińca. W kościele nie ma ołtarzy bocznych. We wnętrzu poza kilkoma barokowymi, obramowanymi obrazami (Zwiastowanie, św. Barbara, Upadek pod krzyżem, Pieta) zachował się kartusz herbowy, a także oleodruki stacji drogi krzyżowej.

Bibliografia

[141], [187], [209], [239], [266], [277], [279], [311], [KE_059]

Archiwalne plany kościoła z 1653 r.: a. schemat rzutu, b. schemat elewacji południowej oraz przekroju poprzecznego [KE_059]

Widok kościoła w Lublińcu przed relokacją: a. Widok kościoła od zachodu, widok kościoła od południa, c. widok sygnaturki [KE_059]

Widok kościoła w Lublińcu: a. widok od północy [KE_059], b. widok od południowego zachodu, źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie, fotografia z 1960 r., c. widok od południowego zachodu [239]

Widok kościoła w Lublińcu: a. widok od południowego wschodu, źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie, fotografia z 1960 r., b. widok od południowego zachodu, źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie, fotografia z 1960 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

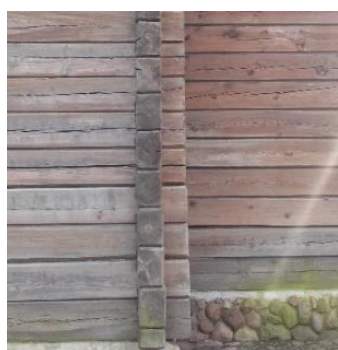
Widok kościoła pod południowego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji zachodniej, z widokiem na kruchtę
poprzedzającą nawę. Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu elewacji północnej.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu połączeń ścian w węglach na zakład.
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji wschodniej.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok zakrystii od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

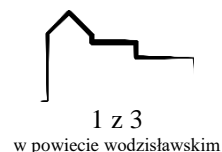
60**WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°56'07, E 18°26'51

ŁAZISKA RYBNICKIE

z niem.: LAZISK

ul. Kopernika 2
44-340 Łaziska Rybnickiewojewództwo: śląskie
powiat: wodzisławski
gmina: Godów
wieś: Łaziska RybnickieKościół parafialny
dekanat: Gorzyce
archidiecezja: katowicka

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1467 r.

wpis do rejestru zabytków:

732/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznychtyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B1**oryginalność obiektu:
przebudowany

HISTORIA

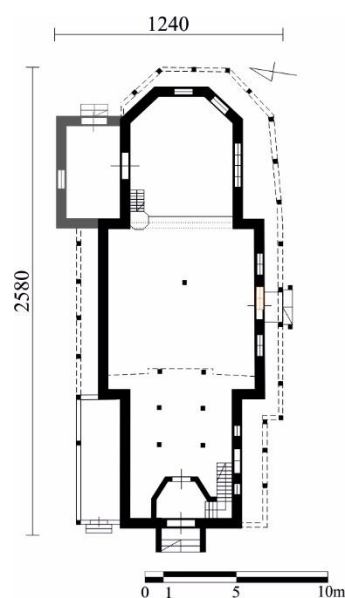
Obecną świątynię zbudowano w miejscu poprzedniego kościoła, który w przeszłości wielokrotnie remontowano (m.in. w latach 1679, 1756, 1905, 1946–1950, 1968, 1992, 1998, a także 2010) i rozbudowano o soboty otaczające kościół, wymienione w protokole wizytacyjnym z 1688 r., oraz murowaną zakrytą dobudowaną w 1870 r., w miejscu wówczas istniejącej drewnianej. W tym samym roku powiększona została przestrzeń nawy, o włączenie do jej powierzchni przyziemia wieży. W 2008 r. A. Konieczny wykonał badania wieku drewna, których wynik wskazał rok 1467 jako czas budowy nawy i prezbiterium kościoła. Natomiast drewno użyte do budowy wieży poprzedzającej nawę, datowane jest na 1507 r. Kształt wieży został zmieniony w 1756 r., kiedy nad zwężającą się ku górze konstrukcją ścian nadwieszono izbicę, zwieńczoną nowym, baniastym hełmem. Wyniki badań dendrochronologicznych podważyły dotychczas przyjętą w literaturze [43], [205], [462], [463] oraz wszelkich zachowanych dokumentach datę budowy kościoła, tj. 1579 r. Kościół w Łaziskach uznawany jest za wzorcowy przykład małopolskiego gotyku, który cechuje storczykowa więźba dachowa, strzelistość bryły i zamknięte ostrołukowo okna [44], [51], [70], [188], [241], [242], [243], [208], [209], [239], [400], [KE_060].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach Rybnickich.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 05.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowany kościół zbudowano w centrum wsi Łaziska Rybnickie, na działce o dość dużym stopniu nachylenia terenu. Cmentarz, na którym znajdują się zabytkowe nagrobki, położony jest w północnej części działki i pozostaje w bieżącym użytkowaniu. Zieleń wysoką stanowią wiązy starodrzewu, głównie dęby (w tym 3 pomnikowe). Teren kościoła jest ogrodzony wysokim, betonowym, obłożonym kamieniem murkiem, z również murowanymi słupkami, pomiędzy które zamontowano drewniane przęsła.

Architektura i konstrukcja

Świątynię wzniesioną w zrębowej konstrukcji ścian, posadowiono na dębowych peckach i kamiennych głazach. Bryłę kościoła tworzy nawa na planie zbliżonym do kwadratu (8,6 × 7,6 m) oraz wydzielone od niej, nieco węższe, zamknięte trójbocznie prezbiterium (7,2 × 5,5 m). Świątynię w 1507 r. rozbudowano o wieżę przylegającą do frontu nawy. Kształt wieży, zbudowanej z drewna jodłowego, o szkieletowej konstrukcji ścian, osłoniętej gontem, stopniowo ulegał zmianie. W 1870 r. na skutek powiększenia powierzchni użytkowej kościoła wycięto sporą część zachodniej ściany nawy, włączając do jej powierzchni przyziemie wieży, w której wydzielono niewielką kruchtę z głównym wejściem do świątyni. Czterokondygnacyjną wieżę o ścianach zwężających się ku górze, z nadwieszoną izbicą, nakryto wydłużonym cebulastym hełmem z kulą i krzyżem w zwieńczeniu. Uwagę przykuwa ozdobnie wycięty okap, widoczny na bocznych ścianach izbicy, której ściany zostały oszalowane deskami, z niewielkimi otworami dzwonowymi (po 2 w każdej ścianie). Kościół, z wyjątkiem wzniesionej na planie prostokąta zakrystii (5,5 × 3,7 m), otaczają w większości otwarte soboty, wsparte na słupach stojących na belkach podwalinowych, ułożonych na betonowej podmurówce. Soboty zabudowano przy północnej ścianie wieży. Konstrukcja ścian powyżej sobót jest zabudowana, poniżej zaobserwować można połączenia ścian w węglach na jaskółczy ogon. Ściany prezbiterium oraz południowej elewacji nawy od zewnątrz oszalowane zostały deskami, z olistwowaniem spoin. Od północy ściany nawy obudowano gontem. Do północnej elewacji prezbiterium, w miejscu niegdyś drewnianej, wzniesionej o szkieletowej konstrukcji ścian, przylega murowana zakrystia. Jednokalenicowy, dwuspadowy dach, w całości pokryty gontem, w zamknięciu prezbiterium przechodzi w trójpołaciowy. Nad nawą i prezbiterium wykonano wspólną więźbę dachową, storczykową, z zachowanym oryginalnym 12. wiązarem. Pozostałe wiązary przebudowano lub wzmocniono je dodatkowymi ściągami. Pomiędzy 3. a 9. wiązarem dachowym nad nawą wpisano sygnaturkę z ośmioboczną latarnią, cebulastym hełmem pokrytym blachą. We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta, a na nich widnieje malownicza XVI-wieczna polichromia. Konstrukcję ścian wzmocniono lisciami: 4 w zamknięciu prezbiterium oraz po 2 w północnej i południowej ścianie nawy, spiętymi na poddaszu belkami oczepowymi. Stropy wykonane zostały na jednakowym poziomie, z bogato zdobioną dekoracją malarską. W prezbiterium wykonano pseudo sklepienie, w kształcie spłaszczonej kulebki. Nad nawą strop jest płaski, z zaskrzynieniami i ukośnymi fasetami oraz osiowym podciągiem, podpierającym, ośmioboczny słup, postawiony w centralnej części nawy. Podłogę ułożoną z desek, wyniesiono o 1 stopień w części prezbiterium. Dwuczłonowość obiektu nadaje ściana tęczowa, wycięta na kształt trapezu, z ozdobną belką i inskrypcją. Chór muzyczny wsparto na 6 słupach, o prostej linii parapetu i prospektem organowym w centralnej części. Wnętrze kościoła doświetlone zostało prostokątnymi, zakratowanymi od zewnątrz oknami z gomólkami. W nawie ujęto 5 otworów okiennych (4 od południa, 1 od północy). W prezbiterium wykonano 3 okna (1 od południa, 1 od południowego wschodu, 1 od wschodu). Ponadto okna wykonane zostały w bocznych ścianach wieży, z gontowym okapem (1 od północy, 3 od południa), oraz 1 w północnej elewacji zakrystii. Wejście do świątyni wpisane jest w parterze wieży, w południowej elewacji nawy, z dwuspadowym zadaszeniem, wspartym na słupach, a także we wschodniej elewacji zakrystii.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła pokryte jest dekoracją ścian i stropów z zabytkową polichromią z 1560 r. W kościele zachowały się m.in.: barokowy ołtarz główny z figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem, złożonymi kolumnami po bokach i parą skrzydeł gotyckiego tryptyku, 2 neogotyckie ołtarze boczne (lewy: z rzeźbą św. Antoniego Padewskiego w centralnej części i figurami św. Antoniego Gonzagi i św. Dominika po bokach, prawy: trójdzielny, z figurą św. Barbary po środku oraz rzeźbami Marii Panny i Chrystusa), barokowa ambona, chrzcielnica, XVIII-wieczny krucyfik oraz dwie kropielnice.

Bibliografia

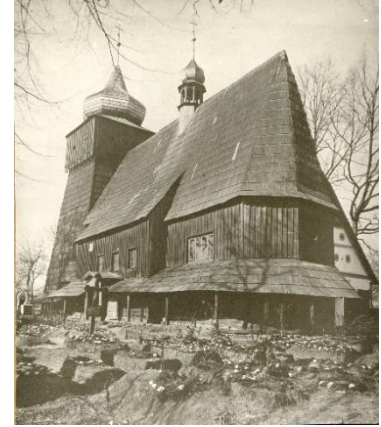
[33], [49], [51], [165], [170], [171], [188], [208], [209], [241], [242], [243], [314], [315], [334], [KE_060]

Widok kościoła od zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południowego wschodu [239]

Fragment elewacji południowej [208]

Widok kościoła od północnego wschodu [208]

Widok hełmu wieży kościelnej [208]

Widok hełmu zwieńczającego sygnaturkę [208]

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium [208], b. widok ołtarza głównego [208]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok elewacji zachodnio-północnej.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok elewacji południowo-wschodniej.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok elewacji północno-wschodniej.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

c.

Widok sobót i przydaszków: a. elewacja południowa, b. elewacja wschodnia, c. elewacja północna. Fotografie własne, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

ŁĄKA

z niem.: LONKAU

ul. Dygasińskiego 3
43-241 Łąka**województwo:** śląskie
powiat: pszczyński
gmina: Pszczyna
wieś: Łąka

Kościół parafialny

dekanat: Pszczyna**archidiecezja:** katowicka**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1660 r.****wpis do rejestru zabytków:****A/503/65 z 1966 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**

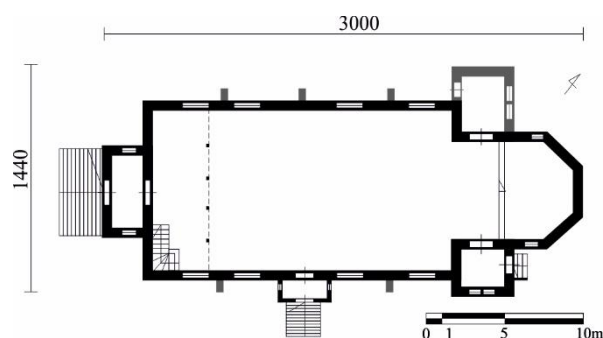
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****A****HISTORIA**

Świątynię zbudowano w miejscu poprzedniego, doszczętnie spalonego w 1658 r. kościoła. Akt wizytacji z 1720 r. dostarcza informacji o istnieniu drewnianego kościoła, konsekrowanego w 1692 r. przez krakowskiego biskupa S. Szembeka. Najcenniejszym zachowanym archiwalnym dokumentem dotyczącym historii obiektu jest kronika parafialna, którą w latach 1948–1962 prowadził proboszcz, ksiądz Franciszek Dobrowolski. W kronice odnotowano dzieje parafii, a także zapisane zostały informacje o prowadzonych pracach remontowo-naprawczych. Najpoważniejszy zakres prac remontowych zrealizowano w latach 1801–1803 (wymiana belek podwalinowych, wymiana posadzki) i w roku 1850 (impregnacja i wymiana poszycia dachowego, wymiana zużytych belek konstrukcyjnych). Kościół remontowano i gruntownie przebudowano na przełomie lat 1864–1865. Wówczas świątynię podniesiono i posadowiono na wysokiej, murowanej z kamienia podmurówce. Nawę kościoła wydłużono o 9,4 m w kierunku zachodnim, zlikwidowano wówczas soboty, które zastąpiono drewnianymi przyporami. We wnętrzu kościoła, w stropach zbudowano ukośne fasety, z ozdobnym gzymsem w zwieńczeniu. W 1951 r. odnowiono stolarkę okienną, w 1970 r. wymieniono poszycie dachowe i wykonano jego impregnację. W 1972 r. oczyszczono okna, drzwi oraz słupy wówczas pokryte farbą olejną, a także podniesiono podłogę w prezbiterium. Kolejny większy zakres prac remontowych przeprowadzono w latach 80. XX w. Podczas remontu dachu założono nowe rynny i wykonano nowy hełm zwieńczający sygnaturkę. We wnętrzu wykonano ogrzewanie oraz założono nową instalację elektryczną. W 1993 r. pod nawą i prezbiterium wymieniono belki podwalinowe, a pod wieżą wykonano nowe betonowe fundamenty. W 1994 r. wyremontowano więźbę dachową oraz wymieniono gont na dachu kościoła. W 2019 r. wymieniono deskowanie na ścianach szczytowych oraz poszycie na wszystkich dachach [29], [54], [59], [75], [91], [209], [244], [348], [KE_061].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Mikołaja w Łące.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół został zbudowany jako bezwieżowy na wzniesieniu w centrum wsi Łąka. Cmentarz otaczający świątynię jest w bieżącym użytkowaniu. W północno-wschodniej części działki zlokalizowano wolnostojącą dzwonnice, wzniesioną w konstrukcji słupowej, o ścianach zwężających się ku górze, z ostrosłupowym, ośmiobocznym zwieńczeniem. Teren kościoła jest ogrodzony drewnianymi przęsłami z poziomo układanych desek, bez prześwitu, mocowanych do murowanych, malowanych na biało słupków. Bramę główną, wpisaną w ogrodzenie, w połowie długości schodów prowadzących do głównego wejścia do świątyni, wsparto na 4 słupach, z czterospadowym, gontowym daszkiem. Zieleni wysoką stanowią większe skupiska zadrzewień oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. W latach 2008 i 2011 wycięto większość starodrzewu, głównie lip i jesionów. W tym samym czasie огоłowiono i pielęgnacyjnie podcięto ponad 60 zachowanych drzew.

Architektura i konstrukcja

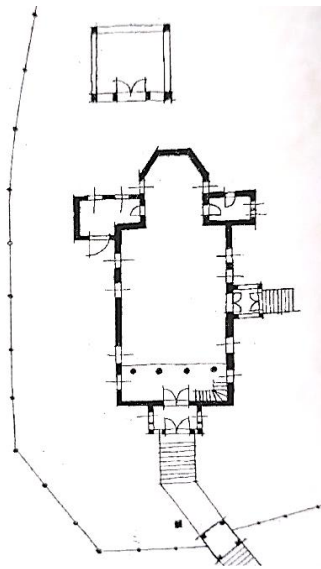
Orientowaną świątynię wzniesiono w zrębowej konstrukcji ścian na wysokim, otynkowanym podmurowaniu z kamienia, które osłonięto na całej długości gontowym okapem. Sposób połączeń ścian w węglach, z uwagi na obustronne ich obudowanie, ogranicza możliwości bezpośredniej oceny. Od zewnątrz ściany kościoła oszalowane zostały deskami wraz z olistwianiem spoin. We wnętrzu ściany są otynkowane i pomalowane na kolor piaskowy. Konstrukcję ścian wzmocniono lisicami (po 3 od północy i południa), które dodatkowo podparto zastrzałami i ustawiono na prostopadłym do ścian nawy podmurowaniu. We wnętrzu lisice wkomponowane zostały w boczne ściany nawy, imitując ozdobne pilastry. Dach kościoła wykonano jako dwuspadowy, dwukalenicowy, znacznie niższy nad prezbiterium. Konstrukcja więźby dachowej jest zróżnicowana z uwagi na rozbudowanie w latach 60. XIX w. nawy kościoła. Dach nad nawą tworzy 17 wiązarów, przy czym są to konstrukcje więźby storczykowej, jętkowej oraz wieszarowej. Nad prezbiterium dach tworzy 5 wiązarów dachowych, wykonanych w konstrukcji storczykowo-jętkowej. W dach kościoła nad nawą, pomiędzy 16. a 17. wiązarem, wbudowano sygnaturkę z sześcioboczną latarnią i wydłużonym cebulastym hełmem, pokrytym blachą w zwieńczeniu. Bryłę kościoła tworzy nawa wzniesiona na planie wydłużonego prostokąta (19 × 8,6 m), z której wyodrębnione zostało węższe, zamknięte trójbocznie prezbiterium (7,5 × 6,2 m). Do bocznych ścian prezbiterium przylegają dwie przybudówki. Północna przybudówka została wzniesiona w konstrukcji murowanej i pełni funkcję zakrystii, a południowa to kaplica boczna, w której wykonano rzadko spotykane w kościołach drewnianych pseudo sklepienie typu klasztorne. Nad zakrystią wznosi się dwupołaciowe, pokryte gontem zadaszenie, a kaplicę nakryto pulpitowym dachem, również pokrytym gontem. Prezbiterium od nawy zostało oddzielone półkolistą ścianą tęczową, bez belki tęczowej. Do południowej ściany nawy przylega niewielka kruchta mieszcząca wejście do wnętrza świątyni. Płaskie stropy, z obniżeniem w części prezbiterium, zostały otynkowane, a ich boczne ściany zakończono ukośnymi fasetami. Podłogę ułożono z kamiennych płyt, wynosząc prezbiterium o 2 stopnie względem nawy. Chór muzyczny, o prostej linii parapetu, wsparty na 6 okrągłych słupach z ozdobnymi kapitelami, wpisano w zachodnią ścianę nawy z klatką schodową wbudowaną w południowo-zachodni narożnik nawy. Nawę kościoła poprzedza kruchta wzniesiona na planie prostokąta, z dwuspadowym, gontowym zadaszeniem. Wnętrze kościoła doświetlone zostało prostokątnymi, zakończonymi łukiem, gomółkowymi oknami w nawie i zaszklonymi malowanymi szybami w prezbiterium. Wszystkie okna osłaniają gontowe zadaszenia, z również gontowym parapetem zamocowanym poniżej. Drzwi zewnętrzne wykonano od zachodu w kruchcie poprzedzającej nawę (dwuskrzydłowe), w zakrystii od zachodu (jednoskrzydłowe), w południowej kaplicy od wschodu, a także w południowej kruchcie dostawionej do ściany nawy (dwuskrzydłowe).

Wyposażenie

Ściany świątyni są otynkowane i pomalowane co najmniej sześcioma warstwami farby, pod którymi kryje się polichromia z 1669 r. W prezbiterium ściany pomalowano na kolor jasnego brązu, z malowanym na niebiesko stropem, zdobionym złotymi gwiazdami. W nawie ściany oraz strop pomalowano na kolor piaskowy. W kościele znajduje się ołtarz główny z obrazem św. Mikołaja w centralnej części oraz rzeźbami św. Piotra i św. Pawła po bokach. Ponadto w kościele zachowała się barokowa chrzcielnica, krucyfiks, 2 obrazy aniołów, a także obraz św. Cecylii, które wykonane na złotym tle (na wzór ikon), zawieszono zostały na parapecie empory muzycznej.

Bibliografia

[29], [40], [51], [54], [59], [61], [125], [209], [235], [244], [292], [348], [KE_061]

Schemat rzutu [92]

Widok kościoła w Pszczynie-Łące: widok od południowego zachodu [KE_061],
b. widok od zachodu [KE_061]

Widok kościoła od wschodu [59]

Widok wolno stojącej dzwonnicy [239]

Widok fragmentu elewacji południowej [239]

Widok kościoła od wschodu [KE_061]

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium [KE_061]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

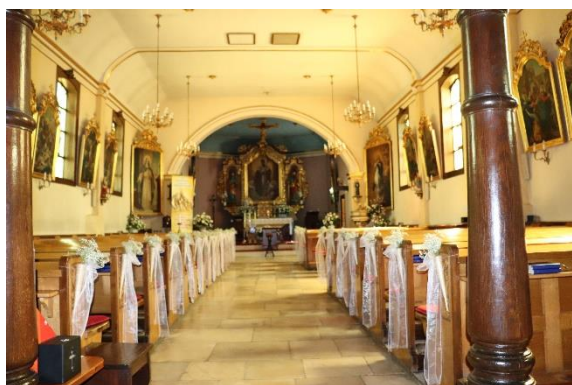
Fragment elewacji wschodniej.
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji północnej.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok wolno stojącej dzwonnicy.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

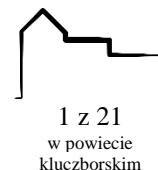
62**KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°01'56, E 18°17'06

MACIEJÓW

z niem.: MATZDORF

Maciejów 35
46-211 Maciejówwojewództwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Kluczbork
wieś: MaciejówFilia parafii ewangelicko-
augsburskiej w Kluczborku
diecezja: katowicka**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

XVI/XVII w.

wpis do rejestru zabytków:

67/53 z 1953 r.

datowanie:

na podstawie literatury

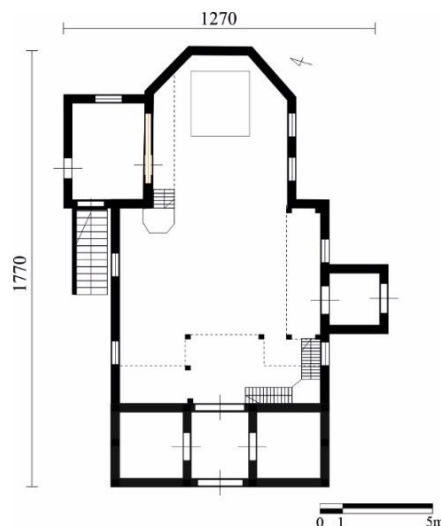
oryginalność obiektu:

przebudowany

typ

funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

Dokładna data budowy kościoła w Maciejowie nie jest znana. Zachowane materiały źródłowe pozwalają przypuszczać, że istniejącą po dzisiejsze czasy świątynię wzniesiono na przełomie XVI i XVII w. W literaturze spotkać można datę 1693, wskazaną przez historyka H. Dienwiebela jako czas budowy świątyni. Kościół zbudowany został z drewna ofiarowanego przez miejscowego dziedzica von Matzdorfa. Od nazwiska dziedzica pochodzi także nazwa wioski. W 1532 r. w wyniku reformacji kościół został przejęty przez protestantów. Kształt kościoła na przestrzeni wieków zmieniał się. W przeszłości nad kalenicą dachu i nad nawą wznosiła się wieża, która została zniszczona podczas burzy w 1850 r. Wieży kościelnej już nigdy nie odbudowano, a pozostałości po niej nakryto przedłużeniem dachu nad nawą, dostawiając do jej frontu niewielką kruchtę. Kościół rozbudowano również o boczną kruchtę, przylegającą do południowej ściany nawy, przebudowano zakrystię, powiększając jej powierzchnię użytkową, a podczas tej przebudowy zlikwidowano także wewnętrzną klatkę schodową prowadzącą na łożę kolatorską. Odtąd na łożę kolatorską prowadziły zewnętrzne schody przylegające do północnej ściany nawy. Największy zakres prac remontowo-naprawczych wykonano w 1969 r. [16], [29], [55], [70], [71], [237], [KE_062].

LOKALIZACJA**SCHEMAT RZUTU**

Lokalizacja kościoła ewangelicko-augsburskiego w Maciejowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.05.2018 r. Opracowanie własne

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano w centrum wsi, przy rozwidleniu dróg, wśród pól i zabudowań wiejskich. Kościół otoczony jest cmentarzem będącym w bieżącym użytkowaniu, na którym zachowały się zabytkowe nagrobki m.in. z lat 1823, 1902 oraz z 1922 r. Zieleń wysoką stanowią pojedyncze pomnikowe, pielęgnacyjnie podcięte drzewa oraz nowe nasadzenia krzewów ozdobnych. Teren kościoła jest ogrodzony w większości płotem z drewnianych sztachet zamocowanych do betonowych słupków. Od wschodu działkę ogrodzono betonowymi przęsłami, pomiędzy którymi zamocowano żelazną furtkę i dwuskrzydłową bramę.

Architektura i konstrukcja

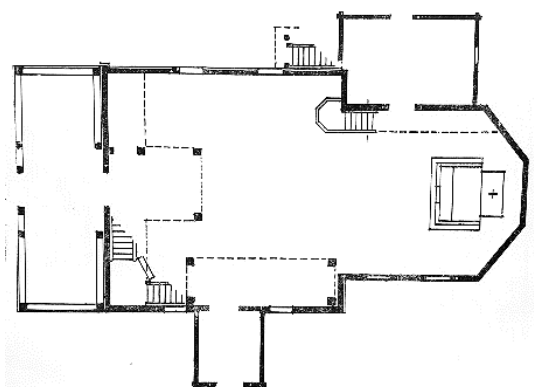
Świątynię posadowioną na podmurowaniu z cegły, które obecnie jest otynkowane wzniesiono w zrębowej konstrukcji ścian. Bryłę kościoła tworzy nawa ($7,7 \times 8$ m) oraz wyodrębnione od niej węższe, zamknięte trójbocznie prezbiterium ($6,0 \times 6,5$ m), do którego od północy przylega zakrystia z łożą kolatorską na piętrze. Dostęp do łoża odbywa się zewnętrznymi schodami, opartymi na podmurowaniu z cegły. Do południowej ściany nawy przylega boczna kruchta ($2,5 \times 2,9$ m) z dwuspadowym zadaszeniem, mieszcząca wejście do wnętrza kościoła. Dach kościoła jest dwuspadowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium, w całości pokryty gontem. Więźba dachowa jest drewniana, wykonana w ustroju krokwiowo-jętkowym z usztywnieniem krokwi krzyżulcami. W osi więźby przez całą jej długość zamocowana jest belka podciągowa, która tworzy konstrukcję dla podwieszonoego sklepienia. W zamknięciu prezbiterium wykonano zadaszenie trójpołaciowe, z wydatnym okapem, wspartym na belkach stropowych. Kruchtę poprzedzającą nawę nakryto dachem trójspadowym z lukarnami, które zwieńczono osobnym, dwuspadowym zadaszeniem (po 1 od zachodu i południa). Dach nad zakrystią jest trójpołaciowy, wsunięty pod północną połąć dachu nakrywającego prezbiterium i łożę kolatorską. Przedłużenie fragmentu północnej połąć dachowej nawy stanowi zadaszenie dla zewnętrznych schodów. Elewacje kościoła nie są jednolicie wykończone. Ściany nawy oszalowane zostały deskami w układzie pionowym wraz z olistwowaniem spoin. Konstrukcja ścian prezbiterium i zakrystii od zewnątrz jest odsłonięta, a połączenia bierwion w węglach na zakład wykonano bez ostatków (w zakrystii oraz od południa i wschodu prezbiterium) i z ostatkami (od północy prezbiterium). Ściany kruchty południowej, z wyjątkiem ściany szczytowej, oszalowanej deskami, nie zostały osłonięte żadnym materiałem. W przypadku kruchty poprzedzającej nawę, którą zbudowano w konstrukcji szkieletowej, obudowanie ścian deskami było konieczne. We wnętrzu konstrukcję ścian osłonięto współczesną boazerią. Pseudo sklepienie kolebkowe wykonano na jednakowej wysokości w prezbiterium i nawie, z płaskimi odcinkami zwieńczonymi ozdobnie wyciętą listwą. Ułożoną z desek podłogę wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień. We wnętrzu na uwagę zasługuje detal ciesielski, który wykonano na nadwieszonym przy północnej ścianie prezbiterium balkonie łoża kolatorskiej, na parapecie empor oraz słupach je podtrzymujących. Chór muzyczny przylegający do zachodniej ściany nawy, z wydatnym występem w centralnej części, wsparto 4 słupami, z których 2 są profilowane. Do południowej ściany nawy przylega boczna empora, również podparta na 2 ozdobnie wyrzynanych słupach, która łączy się z chórem schodami wbudowanymi w południowo-zachodnim narożniku nawy. Parapet empor, chóru oraz nadwieszonoego w prezbiterium balkonu zbudowano na płasko w jednakowym stylu. Ścianę tęczową wykonano półkoliście, z belką tęczową i XVI-wiecznym krucyfiksem. Świątynię doświetlono prostokątnymi, zamkniętymi łukowo, zakratowanymi od zewnątrz oknami. Otwory okienne wykonano od południa po 2 w nawie i prezbiterium, od północy 2 w nawie oraz 1 we wschodniej elewacji zakrystii.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła utrzymane jest w jednolitym stylu. Barokowy ołtarz główny z 1696 r., ufundowany przez rodzinę Muschlitz, zdobi akantowa dekoracja naddatków. W jego centralnej części zawieszono krucyfiks, po bokach którego umieszczono 2 kolumny, a także rzeźby św. Jana Ewangelisty, św. Katarzyny, św. Floriana, św. Jana Chrzciciela, Mojżesza, a także niezidentyfikowanej zakonnicy. Ambona i chrzcielnica pochodzą z około 1700 r., natomiast organy z 1861 r.

Bibliografia

[16], [29], [55], [71], [72], [237], [KE_062]

Schemat rzutu [237]

Widok kościoła [239]

Widok kościoła ewangelicko-augsburskiego w Maciejowie [237]

Widok kościoła ewangelicko-augsburskiego w Maciejowie [237]

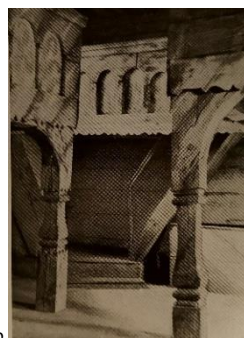
Widok fragmentu połączeń ścian w węglach [237]

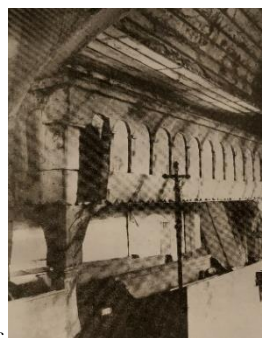
Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium.
Źródło: <http://www.kosciolydrewniane.pl>, dostęp: 08.02.2018 r.

a.

b.

c.

d.

Widok wnętrza kościoła ewangelicko-augsburskiego w Maciejowie: a. widok występu centralnej części chóru muzycznego [237], b. widok fragmentu empory muzycznej oraz wspierających ją snycersko wycinanych słupów [55], c. widok empory muzycznej przylegającej do południowej ściany nawy [237], d. widok ołtarza głównego [55]

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2021 r.

Kruchta z bocznym wejściem do wnętrza kościoła. Fotografia własna, 2021 r.

Fragment elewacji północno-wschodniej. Fotografia własna, 2014 r.

Widok południowej ściany prezbiterium. Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

c.

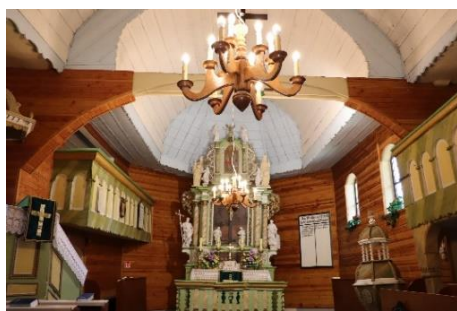
Widok fragmentu połączeń ścian w węglach: a. bez остатków, wschodnia ściana zamykająca prezbiterium, b. z ostatkami, zamknięcie prezbiterium od strony północno-wschodniej, c. fragment zrębu ścian kruchty bocznej. Fotografie własne, 2021 r.

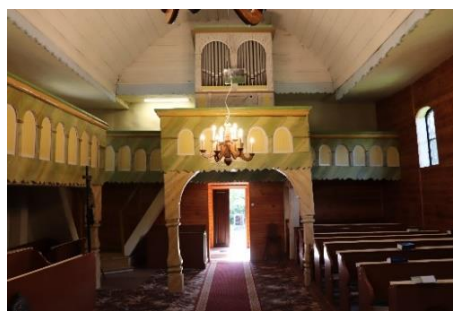
Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2021 r.

Fragment elewacji południowej. Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

63

ŚW. FRANCISZKA Z ASYŻU

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°30'55, E 17°57'46

MALNIA

z niem.: MALLNIE

ul. Polna 11
47-316 Malniawojewództwo: opolskie
powiat: krapkowicki
gmina: Gogolin
wieś: MalniaFilia kościoła parafialnego
pw. Podwyższenia Krzyża
Świętego i św. Franciszkadekanat: Kamień Śląski
diecezja: opolska**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1977 r.

wpis do rejestru zabytków:

62/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

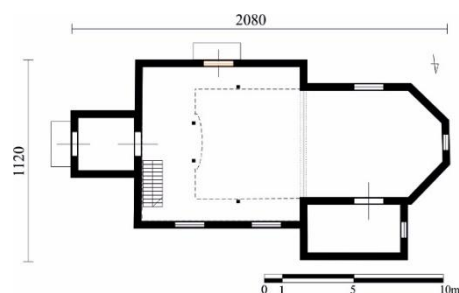
oryginalność obiektu:

relokowany:
1801/ Kostów
1977 / Malniatyp funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

Kościół pierwotnie zbudowano w 1801 r. w Kostowie w powiecie kluczborskim z fundacji barona Antoniego von Strachwitz. Świątynię wzniesiono w zrębowej konstrukcji ścian, na podmurowaniu z cegły. Był to najmłodszy protestancki kościół powiatu kluczborskiego zbudowany z drewna, o wyjątkowym wyposażeniu wnętrza. Wówczas we wnętrzu znajdował się późnogotycki ołtarz główny, przeniesiony z Łowkovic. W 1943 r. przebudowano chór i emporę muzyczne. Największy zakres prac remontowo-naprawczych, jeszcze przed relokacją do Malni, wykonano w latach 1966–1968. W tym czasie kościół należał do parafii w Wołczynie. Tymczasem w Malni od 1957 r. czyniono starania o zbudowanie kościoła dla tamtejszej społeczności. Teren pod budowę kościoła ofiarowali mieszkańcy wsi J. Adamaszek i A. Szmul. Rozpoczęta budowa świątyni została wstrzymana przez panujące wówczas władze komunistyczne, a do budowy powrócono dopiero 1975 r. W tym samym czasie władze wydały zgodę na przeniesienie zniszczonego i wymagającego naprawy kościoła w Kostowie. Powierzchnia świątyni nie była wystarczająco duża, by pomieścić miejscowych wiernych i zatrzymać proces przenosin. Na terenie pod jej lokalizację wykonano podpiwniczenie, które od początku zamierzano wykorzystywać jako miejsce kultu religijnego. W 1976 r. rozebrano kościół w Kostowie, a nadające się do powtórzenia elementy przewieziono do Malni. W maju 1977 r. rozpoczęto rekonstrukcję drewnianego kościoła, a 15 sierpnia 1978 r. został on poświęcony przez opolskiego biskupa Alfonsa Nossola. Zbudowany już obiekt stał się siedzibą parafii pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Malni, a na jego stropie powtórnie złożono drewniany zabytek, który obecnie jest kościołem filialnym tejże parafii [29], [55], [71], [237], [KE_063].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Franciszka z Asyżu w Malni.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Świątynia zlokalizowana jest w południowo-zachodniej części wsi Malnia, na terenie o dużym stopniu nachylenia. Kościół w Malni jest nietypowym, unikatowym rozwiązaniem posadowienia obiektu na terenie, poniżej którego zbudowano w konstrukcji murowanej kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. W zachodniej części działki, tuż za prezbiterium drewnianego kościoła, a przestrzeń na stropie poniżej zlokalizowanego obiektu zagospodarowano na sporej powierzchni taras widokowy, na którym usytuowano zawieszony w murowanej konstrukcji, nakryte gontowym zadaszeniem 3 dzwony. W 1980 r. staraniem księdza Franciszka Duszy założono przykościelny cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

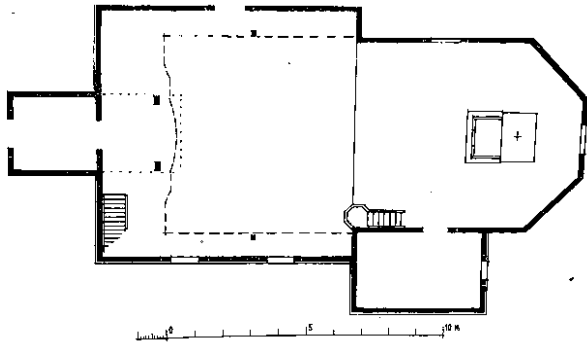
Nieorientowaną świątynię wzniesiono w zrębowej konstrukcji ścian, o połączeniach w węglach na zamek, przy użyciu niewielkiej ilości drewna rozbiórkowego pochodzącego z kościoła w Kostowie. Obecną świątynię zlokalizowano na działce, w miejscu której poniżej usytuowanego drewnianego zabytku, założono kościół parafialny. Bryłę kościoła tworzy nawa zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu oraz wydzielonego od niej wydłużonego prezbiterium, o trójbocznym zamknięciu ścian. Prezbiterium nie zostało wyniesione względem nawy, tak więc podłogę ułożoną z desek wykonano na jednakowym poziomie. Do północnej ściany nawy przylega zakrystia, a dostęp do niej jest od wewnętrznej strony prezbiterium. Nawę poprzedza niewielka kwadratowa kruchta, zadaszona dwuspadowym gontowym daszkiem, w której wydzielono wejście do kościoła. W południową ścianę nawy wpisano boczne wejście do wnętrza świątyni. Dach kościoła nakrywający nawę i prezbiterium jest dwuspadowy, dwukalenicowy, obniżony nad prezbiterium, z okapem i profilowanym gzymsem. Zakrystię zwieńczono pulpitem gontowym dachem, z wysuniętymi od wschodu i zachodu niewielkimi okapami. W kalenicę dachu, nad nawą, nadbudowano czteroboczną wieżę, nakrytą neobarokowym baniastym hełmem z latarnią, kulą i chorągiewką, z datą 1804 w zwieńczeniu. Szkieletowa konstrukcja wieży została oszalowana deskami w układzie pionowym, a w jej boczne ściany wpisano zamknięte nadwieszonym łukiem z drewnianymi żaluzjami otwory dzwonowe (po 1 od północy i południa, 2 od wschodu). Wszystkie zadaszenia, z wyjątkiem blaszanego hełmu wieży, pokryto gontem. Konstrukcja ścian kościoła, jak również przybudówek do niego przylegających, od zewnątrz jest obudowana gontem, a od wewnątrz obudowano ją współczesnymi deskami w układzie poziomym. Płaskie stropy wykonano na jednakowym poziomie i w całości pokryto je deskami. Chór muzyczny o tralkowym parapecie, z lekkim wybrzuszeniem w centralnej części, wpisany jest we wschodnią ścianę nawy. Środkowa, centralna część chóru jest wsparta na 2 snycersko wycinanych słupach oraz belce z inskrypcją: DIE RECHTE DES HERN IST ERHOHET, DIE RECHTE DES HERN BEHALT DEN SIEG (Prawica Pańska wzniesiona wysoko, Prawica Pańska moc obiecuje). Empory przylegające na całej długości ścian bocznych nawy, o prostym, wykonanym z profilowanych tralek parapecie, wsparto na 2 słupach. W ścianie tęczowej zamocowano belkę tęczową z inskrypcją: EIN FESTE BURG IST UNSER GOTT, EIN GUTE WEHR UND WAFFEN (Warownym grodem jest nasz Bóg, orężem nam i zbroją), krucyfiksem i 2 rzeźbami świętych po bokach. Świątynia doświetlona została prostokątnymi oknami (od północy 2 w nawie, od południa po 1 w nawie i prezbiterium). Dodatkowe otwory okienne wykonano w zachodniej ścianie prezbiterialnej, mają one kształt poziomego owalu z witrażem. Zakrystia doświetlona jest 1 kwadratowym oknem, wpisanym od zachodu. Otwory drzwiowe, z wyjątkiem południowego wejścia do kościoła zamkniętego łukowo, są prostokątne.

Wyposażenie

Zabytkowe wyposażenie charakteryzujące kościół w Kostowie nie zostało przewiezione do Malni. Obecny wystrój kościoła jest skromny i jednobarwny, jednak na uwagę zasługuje ołtarz główny, typu szafowego, z obrazem św. Franciszka i rzeźbami świętych po bokach (od lewej: Matka Boska z Dzieciątkiem, po prawej: św. Józef z Dzieciątkiem). Ponadto we wnętrzu znajdują się niewielkich rozmiarów płaskorzeźby stacji drogi krzyżowej, zawieszane na bocznych ścianach prezbiterium oraz nawy.

Bibliografia

[29], [58], [68], [70], [239], [KE_063]

Układ funkcjonalny kościoła ewangelickiego w Kostowie [237]

Widok kościoła ewangelickiego w Kostowie [58]

Widok kościoła ewangelickiego w Kostowie [58]

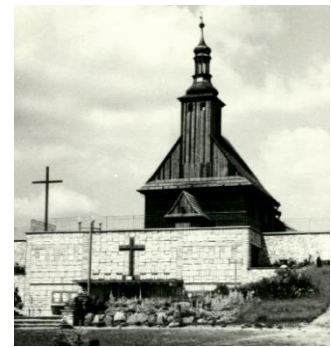
Widok kościoła ewangelickiego w Kostowie [58]

Widok drzwi wpisanych w północną elewację nawy ewangelickiego kościoła w Kostowie [237]

Widok okna doświetlającego zakrystię przy ewangelickim kościele w Kostowie [237]

Widok frontowej elewacji kościoła w Malni. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

a.

b.

Widok kościoła w Malni: a. widok kościoła od północy, b. widok kościoła od południowego wschodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

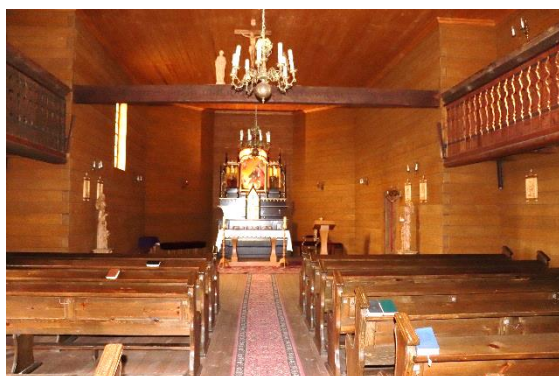
Widok kościoła od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

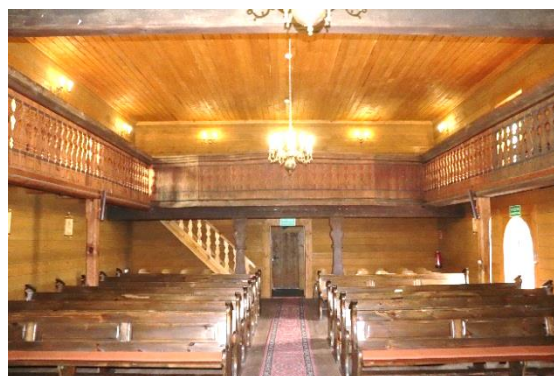
Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kruchty poprzedzającej nawę.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

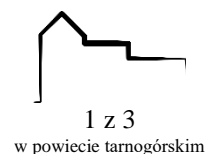
64**ŚW. JERZEGO I WNIEBOWZIĘCIA
NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°29'31", E 18°55'21"

**MIASTECCZKO
ŚLĄSKIE**

z niem.: GEORGENBERG

ul. Dworcowa 2
42-610 Miasteczko Śląskie**województwo:** śląskie
powiat: tarnogórski
gmina: Miasteczko Śląskie
miasto: Miasteczko ŚląskieFilia parafii w Narodzenie
św. Jana Chrzciciela
w Kamieńcu**dekanat:** Żyglin
diecezja: gliwicka1 z 3
w powiecie tarnogórskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1667 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/605/66 z 1966 r.

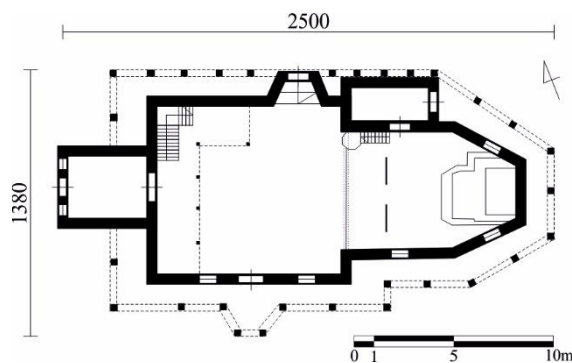
datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych**oryginalność obiektu:**
przebudowany**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****A****HISTORIA**

Kościół zbudowano w 1667 r., a konsekrowano w 1670 r. Datę budowy świątyni potwierdziły wyniki badań dendrochronologicznych wykonane w 2010 r. przez A. Koniecznego. Informacje zawarte w literaturze pozwalają stwierdzić, że świątynię zbudowali cieśla M. Gebck i J. Dzyjkowic. Dobry stan techniczny obiektu utrzymano dzięki pracom naprawczo-remontowym, które zostały przeprowadzone m.in. w 1903 r. (wymiana zużytych belek konstrukcyjnych, impregnacja poszycia dachowego), w 1927 r. (przebudowa sygnaturki, remont wolnostojącej dzwonnicy), w 1961 r. (ułożenie nowej podłogi z desek, wymiana kilku desek stropowych, wymiana i impregnacja poszycia dachowego, wykonanie instalacji odgromowej), w latach 50. XX w. (wymiana sobót otaczających prezbiterium), a w 1991 r. (wymiana zużytych elementów konstrukcyjnych podtrzymujących soboty, impregnacja poszycia dachowego) oraz w 2007 r. (naprawa i impregnacja dachu). Kościół w przeszłości przebudowano, a skutkiem tych działań było dobudowanie do zachodniej ściany nawy niewielkiej kruchty oraz rozebranie bocznej kaplicy przylegającej do północnej ściany nawy. We wschodniej części działki w 1717 r. zbudowana została wolnostojąca wieża, wzniesiona w konstrukcji słupowej, którą wyremontowano w latach 1927–1928. Drewniany XVII-wieczny zabytek, o proporcjonalnej bryle, użytkowany jest okazjonalnie, od czasu gdy w 1908 r. w jego bezpośrednim sąsiedztwie zbudowano neogotycki kościół o znacznie większej powierzchni użytkowej [44], [70], [71], [86], [209], [224], [241], [242], [243], [330], [331], [388], [KE_064].

LOKALIZACJA

0 30m

SCHEMAT RZUTULokalizacja kościoła pw. św. Jerzego i Wniebowzięcia NMP w Miasteczku Śląskim.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.05.2018 r. Opracowanie własneSchemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano w centrum miejscowości, przy rynku. Działka, na której zlokalizowano kościół, jest płaska i ogrodzona metalowymi przęsłami zamocowanymi do masywnych słupków, murowanych z kamienia. Zielen stanowi kilka podciętych drzew oraz nieliczne nowo nasadzone krzewy ozdobne. We wschodniej części działki w 1717 r. wzniesiono wieżę konstrukcji słupowej, o prostych ścianach szalowanych deskami, w układzie pionowym i z cebulastym hełmem z ośmioboczną latarnią w zwieńczeniu. W boczne ściany wieży wpisane zostały otwory dzwonowe (po 2 otwory w ścianie). Kościoły drewniane należą do obiektów o małej powierzchni użytkowej, co bardzo często stawało się powodem podjmowania decyzji o konieczności zbudowania większej, tym razem murowanej świątyni w sąsiedztwie istniejącego kościoła drewnianego. Przykładem takiego rozwiązania jest XVII-wieczny kościół drewniany w Miasteczku Śląskim, w którego bezpośrednim sąsiedztwie (w zachodniej części działki) w 1902 r. zbudowano nową świątynię. Pochówki zmarłych odbywają się na oddalonym o około 450 m cmentarzu parafialnym.

Architektura i konstrukcja

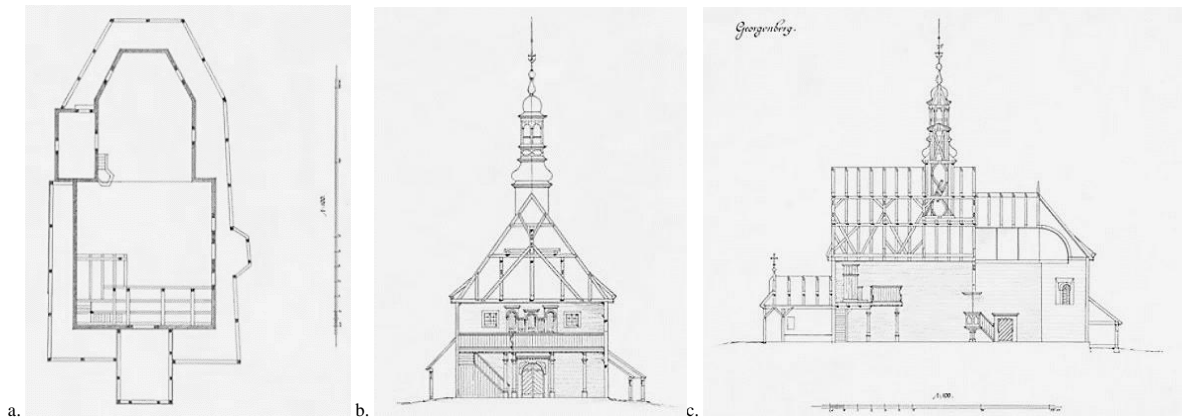
Bezwieżową świątynię wzniesiono w zrębowej konstrukcji ścian, o połączeniach w węglach na jaskółczy ogon. Kościół posadowiony jest na podmurówce z kamienia, z zachowanymi w większości oryginalnymi belkami podwalinowymi. Otwarte soboty otaczające świątynię nakryte zostały jednospadowym gontowym zadaszeniem o zmiennej, falistej linii przy południowej ścianie nawy. Słupy z mieczami, podpierające zadaszenie sobót, ustawiono na belkach podwalinowych. Konstrukcja ścian poniżej sobót jest odsłonięta, powyżej ściany osłonięto gontem i wpisano w nie otwory okienne, zamknięte łukiem półkolistym i kratami zamontowanymi od zewnątrz. W elewacji południowej ujęto po 2 okna w nawie i prezbiterium. Od wschodu w boczne ściany zamykające prezbiterium wpisano po 1 otworze okiennym. Ponadto okna wykonano w zachodniej ścianie nawy (2 rozmieszczone symetrycznie, kwadratowe okna), w bocznych ścianach kruchty (po 1 otworze okiennym) oraz w północnej elewacji zakrystii (1 kwadratowe okno). We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta i zachowana w naturalnym kolorze drewna. Dwuczłonowość kościoła podkreśla szersza nawa (9,9 × 9,1 m) oraz wyodrębnione z niej, zwrócone w kierunku wschodnim, prezbiterium (8,7 × 6,4 m). W ścianie tęczowej, o prostokątnym zamknięciu, umieszczono bogato rzeźbioną belkę tęczową, opartą na krokoszynach, z inskrypcją i krucyfiksem w centralnej części. Powyżej belki nadwieszono dekorowany polichromią oraz snycerskim wycięciem podciąg. Stropy, polichromowane w jednakowym stylu, wykonano w nawie na płasko, z osiowo przecinającymi się dwoma ozdobnymi podciągami i wyższy w prezbiterium na kształt pozornej kolebki. Podłogę ułożoną z desek w prezbiterium wyniesiono o 1 stopień względem nawy. Stół ołtarzowy ustawiony jest na dodatkowym, drewnianym podeście z 3 stopniami. Do północnej ściany zamkniętego trójbocznego prezbiterium przylega prostokątna zakrystia z wejściem od wschodu i pulpitem gontowym zadaszeniem. Nawę od zachodu poprzedza kwadratowa kruchta mieszcząca wejście do wnętrza świątyni, z dwuspadowym, gontowym dachem i okapem od frontu. Bryłę kościoła nakrywają oddzielne dwuspadowe dachy o różnych wysokościach ustawienia kalenic. Dach nad prezbiterium jest niższy i w zamknięciu prezbiterium przechodzi w trójpołaciowy. Nad nawą zbudowano wieżbę storczykową, dwujętkową, natomiast nad prezbiterium wolną, jednojętkową. W wieżbę dachową nad nawą, pomiędzy 8. a 11. wiązarem, wpisano sześcioboczną sygnaturkę z latarnią i niewielkim cebulastym hełmem w zwieńczeniu. Obecny wygląd wieży został nadany podczas remontu w 1928 r. Emporę muzyczną, wspartą na 12 słupach, o prostej linii parapetu, z bogatą dekoracją malarską oraz detalem ciesielskim, pierwotnie ulokowano od zachodu, a w późniejszym czasie rozbudowano ją o boczną emporę, przylegającą do części północnej ściany nawy. Schody prowadzące na emporę muzyczną wykonano w północno-zachodnim narożniku nawy.

Wyposażenie

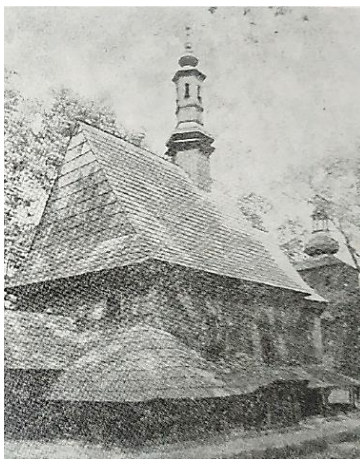
Wyposażenie kościoła w stylu barokowym stanowią 4 ołtarze: ołtarz główny z obrazem Wniebowstąpienia Najświętszej Maryi Panny i figurami Aniołów, 2 zdekompletowane ołtarze boczne, a także 1 boczny, usytuowany przy północnej ścianie nawy. Ponadto w kościele zachowała się barokowa ambona z rzeźbami 4 ewangelistów, ustawionych na bocznych ścianach kosza, kamienna kropielnica, obrazy stacji drogi krzyżowej, a także umiejscowiony na belce tęczowej krucyfiks.

Bibliografia

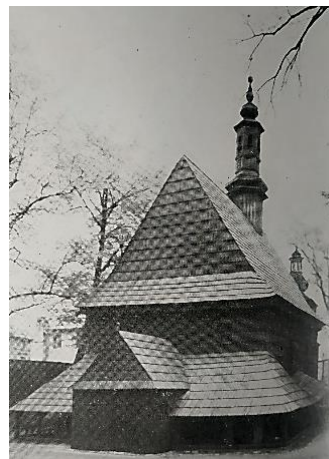
[33], [51], [70], [74], [86], [87], [125], [157], [209], [224], [241], [242], [243], [312], [329], [331], [388], [KE_064]

Kościół pw. św. Jerzego i Wniebowzięcia NMP w Miasteczku Śląskim: a. plan kościoła [44], b. przekrój poprzeczny [44], c. przekrój podłużny [44]

Widok kościoła od południowego zachodu [243]

Widok kościoła od zachodu [312]

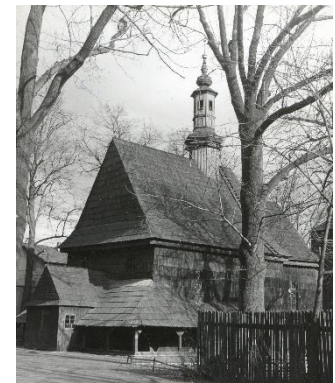
Widok sygnaturki. Źródło: WUOZ w Katowicach

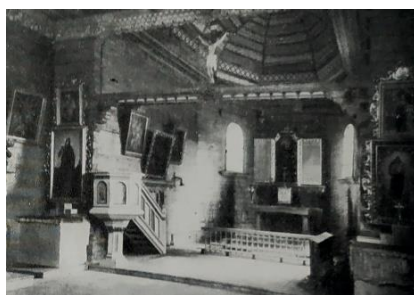
Widok wolno stojącej dzwonnicy [312]

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

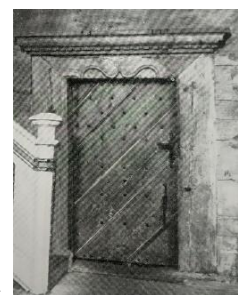
Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium [312], b. belka tęczowa z inskrypcją i krucyfiksem [312], c. wewnętrzne drzwi do zakrystii [312]

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok wolno stojącej wieży.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

Widok kościoła: a. widok sygnaturki, b. widok detalu koronującego okap dachu, c. widok fragmentu sobót otaczających świątynię. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne 2022 r.

NR KATALOGOWY

65

WEZWANIE

ŚW. JACKA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°08'09, E 18°06'21

MIECHOWA

z niem.: OMECHAU

46-220 Miechowa

województwo: opolskie

powiat: kluczborski

gmina: Byczyna

wieś: Miechowa

Kościół filialny parafii
św. Augustyna w Kostowie

dekanat: Trzcinica

diecezja: kaliska

1 z 21

w powiecie kluczborskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1529 r.

wpis do rejestru zabytków:

134/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**E**

HISTORIA

Świątynię pw. św. Jacka zbudowano w 1529 r. jako kaplicę, którą w 1628 r. rozbudowano o nawę z fundacji Balthazara von Franckenbergera, ówczesnego właściciela Proślic, Miechowej i Ciecierzyna. W połowie XVI w. świątynię przejęli ewangelicy i służyła im do 1945 r., czyli do zakończenia II wojny światowej. Wcześniej, w 1753 r., w kalenicę dachu nad nawę wbudowano wieżę, a w 1911 r. do zachodniej ściany nawy dostawiono kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza świątyni. Zarówno nadbudowana wieża, jak i kruchta poprzedzająca nawę zostały wzniesione o szkieletowej konstrukcji ścian. Największy zakres prac remontowo-naprawczych przeprowadzono w latach 1941, 1958, 1998–1999, oraz 2005–2006. W 2008 r. kościół został wyróżniony, otrzymując nagrodę w ogólnopolskim konkursie „Zadbany zabytek” [16], [29], [51], [237], [329], [KE_065].

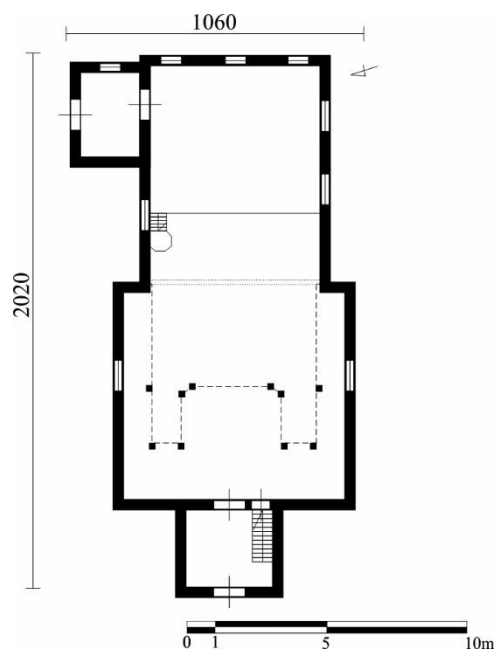
LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Jacka w Miechowej.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.

Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Lokalizacja kościoła na obrzeżach wsi, w oddaleniu od ruchliwej komunikacji i zabudowy, wciąż zachowuje urok obiektu wkomponowanego w naturalny krajobraz. Ponadto piękno miejsca podkreślają zachowane wiekowe drzewa otaczające świątynię. Ogrodzenie w większości wykonano z drewnianych przęseł, które uzupełniają metalowa furтка oraz dwuskrzydłowa brama, zamocowane do słupków murowanych z cegły. We wschodniej części działki założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu. Kościół, pierwotnie zbudowany jako kaplica ewangelicka, jest aktualnie filią rzymskokatolickiej parafii w Kostowie.

Architektura i konstrukcja

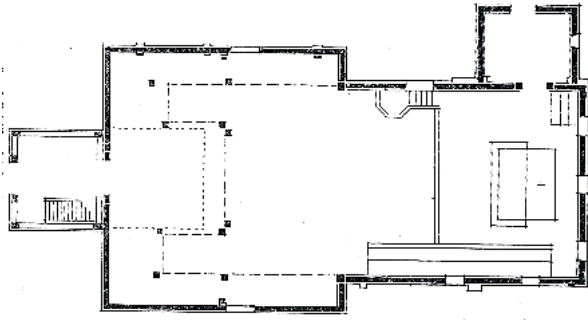
Na podstawie tekstów źródłowych, zachowanych archiwaliów oraz informacji zawartych w literaturze można przypuszczać, że istniejąca niegdyś kaplica zajmuje przestrzeń dzisiejszego prezbiterium. Historycy oraz badacze z pogranicza różnych dziedzin nauki wskazują różne daty budowy kościoła. Jedni z nich uważają, że kościół został wzniesiony w 1529 r., inni twierdzą, że świątynię zbudowano od podstaw w 1628 r. Pewne jest, że w miejscu zachowanego dzisiaj prezbiterium pierwotnie istniała kaplica. Oznaczać to może, że wskazywany 1628 r. nie jest datą budowy kościoła, lecz rozbudowy stojącej już wówczas kaplicy. Tezę tę może potwierdzać napis na belce w prezbiterium, który informuje, że obiekt zbudowano w 1529 r. jako kaplicę. Przypuszczać również można, że dwudzielny, wyższy nad nawą dach jest wynikiem dobudowania nawy do kaplicy. Jednak i to nie jest jednoznacznym dowodem na być może rozbudowaną świątynię. W regionie Górnego Śląska cechą wyróżniającą drewniane kościoły było stosowanie dachów dwukalenicowych, nieco niższych nad prezbiterium. W związku z szeregiem wątpliwości jedynie badania wieku drewna pozwolą wskazać dokładną datę budowy nawy oraz prezbiterium, niezależnie od tego świątynia posadowiona jest na betonowej podmurówce, w zrębowej konstrukcji ścian. Układ kościoła tworzy nawa (9,0 × 8,5 m) oraz wydzielone od niej węższe prezbiterium (8,0 × 8,4 m), do którego północnej ściany przylega zakrystia (2,6 × 3,2 m). Prezbiterium, zamknięte prostą ścianą, doświetlone zostało od południa 2 i od wschodu 3 symetrycznie rozmieszczonymi prostokątnymi, zakratowanymi oknami z zadziornymi. Nawę rozświetlają zamknięte łukowo prostokątne okna (po 1 od północy i południa). Ponadto otwory okienne wykonano w zachodniej ścianie nawy (2 okna doświetlające empore muzyczną) oraz od wschodu, w przylegającej do północnej ściany nawy zakrystii. Dominantą kościoła jest nadbudowana w 1753 r. czteroboczna wieża (3,3 × 3,3 m), wzniesiona w konstrukcji słupowej, z barokowym hełmem zwieńczonym latarnią, kulą i krzyżem na szczycie. Dach kościoła jest dwuspadowy, dwukalenicowy, o miękkiej linii załamania gontów nad nawą, przechodzących w niższą część dachu nakrywającego prezbiterium. Konstrukcję dachu zbudowano z wiązarów o ustroju wieszarowym. Konstrukcja ścian ze względu na obustronne ich osłonięcie nie pozwala na bezpośrednią ocenę. Ściany kościoła od zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym, wraz z olistwowaniem spoin i wzmocnieniem ich konstrukcji lisciami (po 1 w północnej i południowej ścianie nawy oraz 3 przy południowej ścianie prezbiterium). We wnętrzu, ściany obudowano deskami w układzie pionowym i pomalowano je na biało. Empory muzyczne przylegające do północnej i południowej ściany nawy łączą się ze środkową częścią chóru muzycznego, którego centralna część znacznie wysunięta jest w kierunku prezbiterium. Uwagę przykuwa płaski parapet chóru oraz empor, w którym zamocowano polichromowane, szerokie deski, wycięte ozdobnie na kształt tralek. W centralnej części chóru, w miejscu nadbudowanej wieży, wykształcono niewielkie sklepienie kolebkowe, również polichromowane. Klatkę schodową prowadzącą na empore muzyczną ulokowano w przyziemiu kruchty poprzedzającej nawę. We wnętrzu nawy ustawiono 2 słupy podpierające konstrukcję wieży, które mieczami i ukośnym przyporami połączono z przyściennymi lisciami. Płaskie stropy, wykonane na jednakowym poziomie, pokrywa bogata dekoracja malarska. Podłogę ułożoną z cegły wyniesiono o 1 stopień w części prezbiterium. Dwudzielność kościoła wyznacza ściana tęczowa, z fazonowaną, polichromowaną belką tęczową.

Wyposażenie

Architektoniczny ołtarz główny z 1628 r., z obrazem Sądu Ostatecznego w centralnej części i wyciętymi z deski Aniołami, zwieńczono gzymsem, nad którym umieszczono obraz Chrystusa Salvatora Mundi oraz kartusze herbowe Balthasara von Franckenberga i Anny Marii von Rohr. We wnętrzu zachowała się ambona z baldachimem i bogatą polichromią (4 ewangelistów), chrzcielnica, ława kolatorska oraz wewnętrzne drzwi wraz z portalem do zakrystii

Bibliografia

[16], [29], [51], [55], [123], [237], [329], [KE_065]

Schemat rzutu [237]

Widok kościoła od południowego zachodu [237]

Widok kościoła od południowego zachodu [237]

Widok kościoła od południowego wschodu [237]

Widok kościoła od południowego wschodu [55]

Widok krat z zadziornami we wschodniej ścianie zamykającej prezbiterium [55]

Widok drzwi do zakrystii [255]

Widok wnętrza w kierunku empyry muzycznej [255]

Widok kościoła od południowego wschodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła pw. św. Jacka w Miechowej: a. widok ołtarza głównego [55], b. widok w kierunku empyry muzycznej [55]

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

66**ŚW. KLEMENSA PAPIEŻA I MĘCZENNIKA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°58'39, E 19°02'57

MIEDŹNA

z niem.: MIEDZNA

ul. Wiejska 47,
43-227 Miedźna

województwo: śląskie

powiat: pszczyński

gmina: Miedźna

wieś: Miedźna

Kościół parafialny

dekanat: Miedźna

archidiecezja: katowicka

1 z 7

w powiecie pszczyńskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

XVII w.

wpis do rejestru zabytków:

A/450/65 z 1965 r.

datowanie:

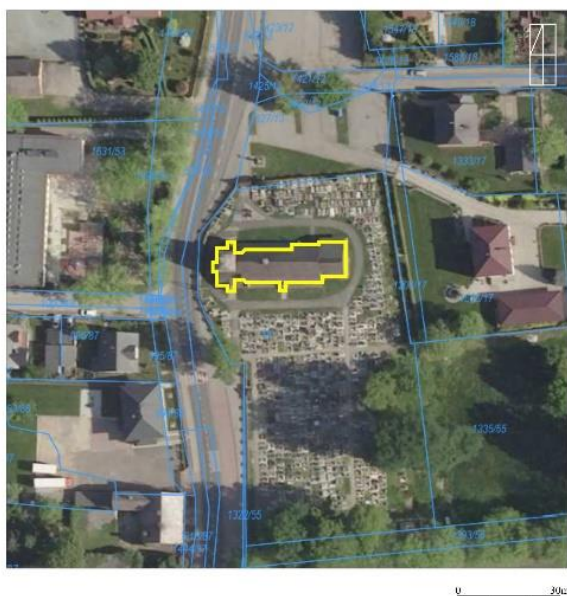
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

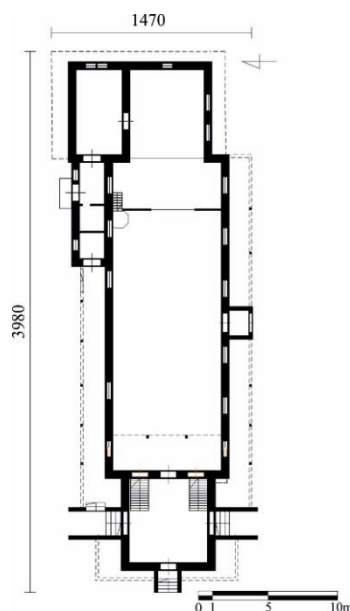
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**E****HISTORIA**

Obiekt wzniesiony został w miejscu poprzedniego kościoła, wspomnianego w akcie wizytacyjnym z 1326 r. Dokładna data budowy świątyni nie jest znana. Jednak na podstawie zachowanych tekstów źródłowych można przypuszczać, że kościół istniał lub też został rozbudowany na początku XVII w. Świątynia w Miedźnej istniała już podczas wizytacji biskupiej kościoła w Grzawie, o czym świadczy wzmianka w protokole powizytacyjnym z 1628 r., sporządzonym przez pszczyńskiego dziekana Johanna Hoffmana. Historycy i badacze zajmujący się zabytkami, wzniesionymi głównie z drewna, jednoznacznie wypowiadają się o kościele w Miedźnej. Do spójnych wiadomości należy opinia, o wielokrotnym rozbudowaniu nawy kościoła, co zostało zarejestrowane w bezpośredniej inwentaryzacji obiektu (zastosowanie różnych rozwiązań więźby dachowej, sposoby połączeń ścian). Można założyć, że powodem braku zachowania jednolitości przy wzniesieniu konstrukcji jest etapowanie realizacji budowy. Niemniej opisywany kościół jest przykładem zastosowania różnych rozwiązań, które można spotkać w zachowanych średniowiecznych, ale i barokowych kościołach drewnianych powiatu pszczyńskiego. Kościół w Miedźnej jest obiektem wymagającym ustalenia, jak dotąd wątpliwej daty budowy [29], [51], [92], [209], [244], [258], [329], [KE_066].

LOKALIZACJA

Lokalizacja pw. św. Klemensa Papieża Męczennika w Miedźnej.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Świątynię zlokalizowano w centrum wsi, na działce o lekkim nachyleniu terenu. Wokół niej znajduje się cmentarz, będący w bieżącym użytkowaniu. Całość okala ogrodzenie wykonane z betonowych słupków, obłożonych kamieniami, z gontowym zadaszeniem, pomiędzy które na wysokim podmurowaniu zamocowano drewniane przęsła. Większość zachowanych drzew została wycięta w końcu XX w. Obecnie zieleń stanowią pojedyncze drzewa oraz zieleń ozdobna.

Architektura i konstrukcja

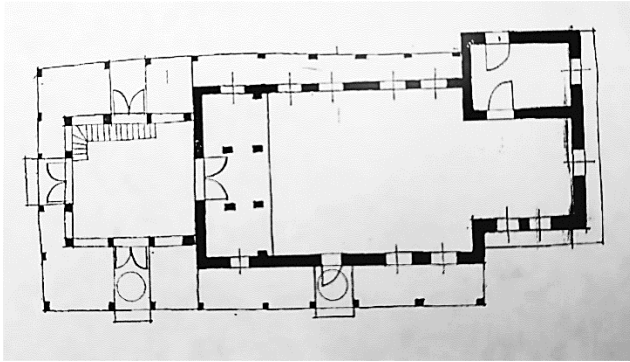
Kościół jest orientowany i zbudowano go na podmurowaniu z piaskowca, o zróżnicowanej wysokości, niwelującej spadek terenu, z zachowanymi oryginalnymi belkami podwalinowymi. Jednonawowy, dwudzielny kościół tworzy nawa, trzykrotnie wydłużona w kierunku zachodnim (22,9 × 8,3 m) oraz wydzielone od niej węższe prezbiterium (6,7 × 5,1 m), zamknięte prostą ścianą. Pomiędzy nawą a prezbiterium, w półkole zamkniętej ścianie tęczowej, nie wbudowano belki tęczowej. Konstrukcja ścian kościoła jest zróżnicowana, co świadczy o wielokrotnych przebudowach, sprowadzających się głównie do powiększenia powierzchni użytkowej świątyni. Ściany wzniesione z półokrągłych belek połączono w węglach na pióro, wpust i zakład pozostawiając ostatki przy zachodniej ścianie nawy. Nawę od zachodu poprzedza trzykondygnacyjna wieża, o zdwojonej konstrukcji ścian, z nadwieszoną izbicą i kruchtą w przyziemiu oraz z 3 przedsionkami (2 w przylegających do kościoła sobotami, 1 od zachodu). Ściany wieży zbiegają się ku górze i z wyjątkiem izbicy osłonięto je gontem. Detal ciesielski można zaobserwować w snycersko wycinanych deskach szalujących izbicę oraz w zwieńczeniu wieży. Nad namiotowym zadaszeniem wieży wznosi się baniasty hełm z ośmioboczną latarnią i mniejszą, pokrytą blachą kopułką, na kształt cebuli, z kulą i krzyżem na szczycie. W bocznych ścianach izbicy wykonano po 2 otwory dzwonowe, z drewnianymi żaluzjami. Do bocznych ścian nawy przylegają soboty wsparte na słupach z mieczowaniem, które ustawiono na betonowej podmurówce. Soboty do połowy wysokości zasłonięto deskami, mocowanymi w układzie poziomym, bez prześwietu. Od strony południa w soboty wpisano 2 wejścia (1 do parteru wieży, 1 do nawy), pokryte gontowym zadaszeniem i z baniastym hełmem, pomiędzy które wbudowano niewielkie okno z dwuspadowym daszkiem. W północną elewację nawy ujęto 1 wejście z dwuspadowym, gontowym zadaszeniem, prowadzące do parteru wieży. Od północy, na styku nawy z prezbiterium, soboty zostały zabudowane, wydzielając tym samym w ich powierzchni kotłownię. Prezbiterium z przylegającą od północy zakrystią okalają wydatne przydaszki. Konstrukcja ścian poniżej przydaszków (prezbiterium) oraz zadaszenia sobót (nawa) jest odsłonięta, powyżej oszalowano ją deskami, z olistwowaniem spoin. Dodatkowo ściany nawy od południa i północy wzmocniono lisicami (po 4 lisice). Dwuspadowy, dwukalenicowy dach z więźbą stolcową (wiązar 1-6), storczykową (wiązar 7-15), wieszarową (2 wieszaki) oraz jednojętkową (wiązar 16-22) nad nawą oraz jednojętkową nad prezbiterium, w całości pokryto gontem. W kalenicę dachu nad nawą, pomiędzy 7. a 9. wiązarem, wpisano sześcioboczną sygnaturkę, z baniastym hełmem, latarnią i mniejszą formą cebulastej kopuły, pokrytej blachą. Północna połać dachowa nad prezbiterium stanowi zadaszenie również dla zakrystii. Wewnątrz konstrukcję ścian osłonięto deskami, które pomalowano na kolor jasnego brązu. Stropy wykonano jako płaski w nawie z imitacją kasetonów oraz w kształcie pozornej kolebki w prezbiterium, z XIX-wieczną polichromią. W połowie długości nawy, pod płaskim stropem, widoczne są 2 pary zastrzałów wzmacniających konstrukcję kościoła. Podłogę, ułożoną z desek, wyniesiono w prezbiterium o 1 stopień względem nawy. W zachodnią ścianę nawy wbudowano empore muzyczną, wspartą na 6 słupach, o prostej linii parapetu. Wejście na chór muzyczny odbywa się wewnętrznymi schodami wbudowanymi w parterze wieży. W elewację kościoła ujęto prostokątne, zakratowane i zamknięte łukowo okna (od północy 5 w nawie, 2 w prezbiterium, od wschodu w prezbiterium 1 prostokątne, 1 okrągłe oraz 1 w zakrystii, od północy 4 w nawie). Ponadto 2 mniejsze otwory okienne doświetlają empore muzyczną (po 1 od południa i północy).

Wyposażenie

We wnętrzu zachowały się 4 ołtarze: główny, XVIII-wieczny, z 2 bramkami, bogato zdobionym obejściem i obrazem św. Klemensa w centralnej części (obecnie w renowacji) oraz 2 boczne. Lewy, barokowy, z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem i 2 kolumnami po bokach oraz 2 figurami świętych i prawy ustawiony przy północnej ścianie nawy. Ponadto na uwagę zasługuje barokowa ambona, chrzcielnica, kamienna kropielnica, a także sporych rozmiarów deska z inskrypcją z 1741 r., na której umieszczono obraz św. Klemensa.

Bibliografia

[34], [59], [92], [209], [244], [295], [329], [KE_066]

Schemat rzutu [92]

Widok elewacji południowej [244]

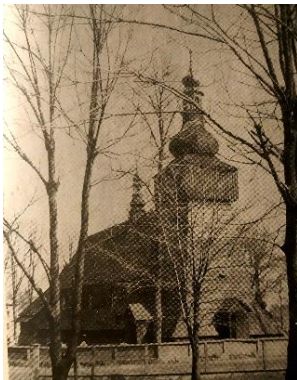

a.

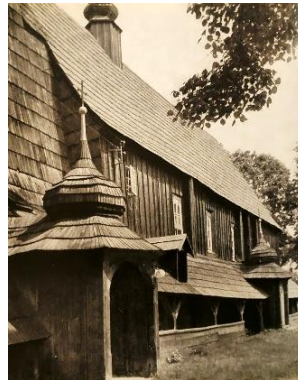

b.

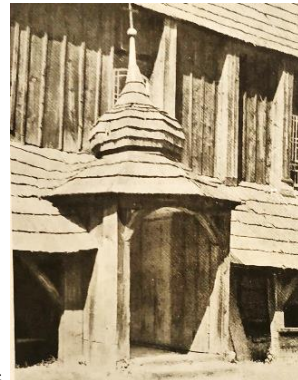
Widok kościoła w Miedźnej: a. widok od południa, b. widok od południowego wschodu. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

a.

b.

c.

d.

Widok kościoła w Miedźnej: a. widok kościoła z 1937 r. [109], b. widok zadaszenia bocznego wejścia do wnętrza kościoła przylegającego do południowej ściany nawy [244], c. widok fragmentu południowej elewacji kościoła [239], d. widok wieży [109]

Widok elewacji południowej [59]

Widok w kierunku prezbiterium.

Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

c.

d.

Widok kościoła: a. widok od południowego zachodu, b. widok helmu wieży i sygnaturki, c. widok wejścia wpisane w południową ścianę wieży, d. widok bocznej kruchty przylegającej do południowej ściany nawy. Fotografie własne, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

67**TRÓJCY ŚWIĘTEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°11'48, E 18°13'13

**MIEJSCE
ODRZAŃSKIE**

z niem.: MISTITZ

ul. Odrzańska 62
47-253 Miejsce Odrzańskiewojewództwo: opolskie
powiat: kędzierzyńsko-kozielski
gmina: Cisek
wieś: Miejsce OdrzańskieFilia kościoła parafialnego
pw. św. Jerzego
w Sławikowiedekanat: Łany
diecezja: opolska**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1626 r.

wpis do rejestru zabytków:

92/54 z 1954 r.

datowanie:

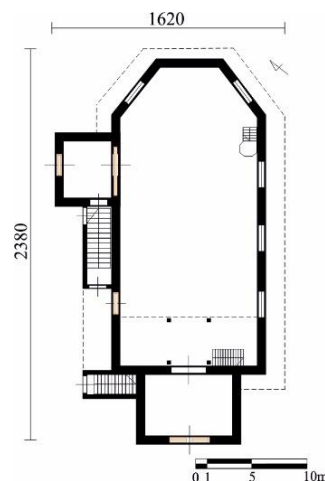
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**F****HISTORIA**

Na terenie, gdzie zachował się do czasów obecnych XVIII-wieczny kościół, pierwotnie zbudowano kaplicę, wymienianą w protokole wizytacyjnym z 1507 r. Kolejne zachowane archiwalia (akt wizytacji z 1679 r.) dostarczają informacji o istnieniu wówczas bezwieżowego, niedużego (17,5 × 12 łokci) kościoła pw. św. Katarzyny. Protokół z 1688 r. zawiera więcej informacji o architekturze obiektu. Opisano w nim kościół z małą drewnianą zakrystią, przekryciu stropów z desek, z nadbudowaną wieżyczką i oddzielnie stojącą wieżą. Kościół ten został rozebrany, a w jego miejscu zamierzano zbudować nową świątynię. Właściciel wsi (Carl von der Lilien) ofiarował drewno na budowę kościoła, lecz zmarł przed rozpoczęciem planowanych prac. Wówczas drewno zostało wykorzystane do innych celów. Nowy właściciel wsi (Friedrich von Lautensac), chcąc doprowadzić do realizacji budowy świątyni, pozyskał nowy budulec, lecz nie zebrał środków na wynagrodzenie dla cieśli. Gdy w 1761 r. F. von Lautensac zmarł, podjęty trud zakończył się fiaskiem. Pierwsza świątynia w Miejscu Odrzańskim powstała więc w 1770 r., kiedy cieśla Henryk Henschel zbudował kościół i doprowadził do nakrycia konstrukcji stropem. Niedokończoną budowlę poświęcono w listopadzie 1772 r. W późniejszym czasie wykonano m.in. podłogi, chór muzyczny, a także zadbanie o wyposażenie wnętrza. W 2013 r. w kościele przeprowadzono remont, który objął m.in. renowację stropu oraz ścian, wyremontowano podłogę (również na chórze), odnowiono słupy podtrzymujące empore, a także na nowo zakonserwowano wszystkie drzwi [84], [KE_067].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Trójcy Świętej w Miejscu Odrzańskim.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowano na działce wśród jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej we wsi Miejsce Odrzańskie, należącej do gminy Cisek. W XIX w. we wschodniej części działki, tuż za prezbiterium, hrabia Józef Franciszek Neumann zbudował neogotyckie mauzoleum, które miało pełnić funkcję rodzinnego grobowca. Obecnie obiekt ten jest użytkowany jako kaplica cmentarna. Ogrodzenie od południa i zachodu wykonano z drewnianych przęseł, ustawionych na otynkowanym podmurowaniu z cegły. Z pozostałych stron świątynię otacza ceglany mur, w który od wschodu ujęto dwuskrzydłową, metalową bramę prowadzącą do kaplicy cmentarnej, a tuż za nią założono cmentarz, na którym zachowały się wiekowe płyty nagrobne (m.in. z lat 1867, 1918 i 1919). Wejście na teren kościoła wpisane jest od zachodu furtką prowadzącą do wnętrza świątyni. W zachodnio-południowym odcinku w ogrodzenie wpisano murowaną kaplicę, z dwuspadowym zadaszeniem i napisem na ścianie szczytowej: „Ave Maria”. Teren kościoła otoczony pojedynczymi drzewami iglastymi. Obiekt o skomplikowanej bryle dobrze prezentuje się w krajobrazie wiejskim, wśród wysokiej zieleni i w przeważającej liczbie wiekowych lip, występujących tuż za ogrodzeniem.

Architektura i konstrukcja

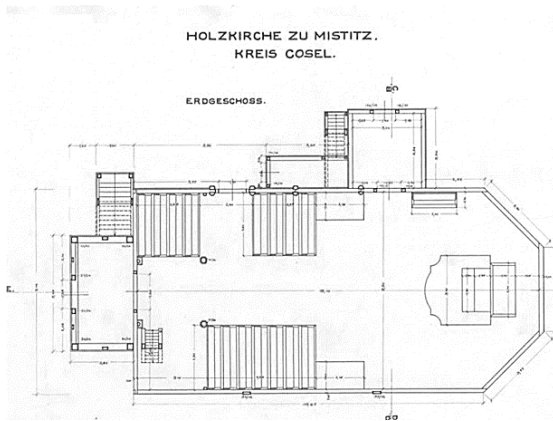
Orientowaną świątynię zbudowano na podmurowaniu, o zróżnicowanej wysokości, niwelującej nieznaczne nachylenie terenu. Kościół wzniesiono w słupowo-zrębowej konstrukcji ścian jako jednonawowy, bez wyodrębnionego od nawy prezbiterium, który od wschodu zamknięto trzema ścianami oktagonu. Zakrycie zbudowano na planie zbliżonym do kwadratu, przylegającą do północnej elewacji świątyni, z lożą kolatorską na piętrze, którą nakryto dwuspadowym zadaszeniem. Dostęp na lożę kolatorską umożliwiają zewnętrzne, obudowane schody, dostawione do bocznej ściany nawy. Loża otwarta jest w stronę ołtarza głównym prostokątnym otworem, obecnie zakratowanym. Nawę od zachodu poprzedza dwukondygnacyjna kruchta wzniesiona w konstrukcji słupowej, mieszcząca wejście do wnętrza świątyni oraz z dostępem na górną kondygnację zewnętrzną, przylegającą do zachodniej ściany nawy klatką schodową. Nad piętrzem kruchty nadbudowano węższą słupową konstrukcję mieszcząca dzwon z 1511 r. Konstrukcję ścian obustronnie obudowano deskami, co uniemożliwia ocenę sposobu połączenia ścian w węglach. Od zewnątrz ściany oszalowano deskami w układzie pionowym, wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. Szczytowa ściana nawy (od zachodu) oraz loży kolatorskiej (od północy) została obudowana blachą. Dodatkowo ściany wzmocniono lisicami, dołożonymi po 2 do północnej i południowej ściany nawy oraz 1 od wschodu, w jej zamknięciu. Ściany osłonięto też przydaszkami, które od południa oraz wschodu wykonano w ciągu, na jednakowym poziomie. Od północy przydaszki wypełniają przestrzeń pomiędzy przybudówkami, łącząc się z pulpityowymi, nakrywającym je daszkami. Dach kościoła jest dwuspadowy, jednokalenicowy, przechodzący od wschodu w trójpołaciowy. Pomiędzy 13. a 17. więzarem dachowym wpisano sześcioboczną sygnaturkę, z latarnią i baniastym hełmem w zwieńczeniu. Hełm wieży, jej boczne ściany oraz wszystkie zadaszenia pokryto blachą. W zachodniej ścianie nawy wpisano emporę muzyczną, z parapetem o prostej linii, podpartym na 6 profilowanych słupach i prospektem organowym w części centralnej. W zachodnio-południowy narożnik nawy wpisano drabinkowe schody prowadzące na nadwieszoną emporę. Salowe wnętrze nakryte zostało płaskim stropem i kasetonową dekoracją. Podłogę ułożoną z płytek ceramicznych, zabarwionych na kolor czarny i biały, ułożono romboidalnie, nie różnicując poziomów w nawie i prezbiterium. Wnętrze rozświetlają prostokątne okna, zamknięte pełnym łukiem, z witrażami autorstwa N. Siekierki wykonanymi w 2010 i 2011 r. W południowej elewacji wykonano 3 otwory okienne, od wschodu w bocznych ścianach zamykających prezbiterium wykonano 2 węższe okna wypełnione witrażami z wizerunkiem św. Katarzyny i św. Walentego, a także od północy wykonano 1 okno. Ponadto kwadratowe okna wbudowano od północy – 1 doświetlające lożę kolatorską, oraz od zachodu – 2 otwory wpisane nad głównym wejściem do kościoła. Uwagę przykuwają dwuskrzydłowe drzwi z okuciami, które zwieńcza belka z wyrytą datą: 1770.

Wyposażenie

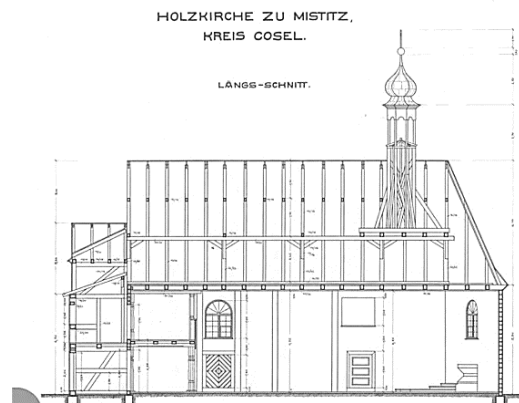
Wnętrze kościoła jest jednolite, z 3 odrestaurowanymi ołtarzami. W mensie ołtarza głównego podczas renowacji z 2011 r. natrafiono na relikwie świętych męczenników (św. Placyda, św. Revokatusa). W kościele zachowała się XIX-wieczna ambona, obraz Matki Boskiej Pocieszenia, a także współczesne, rzeźbione w drewnie stacje drogi krzyżowej.

Bibliografia

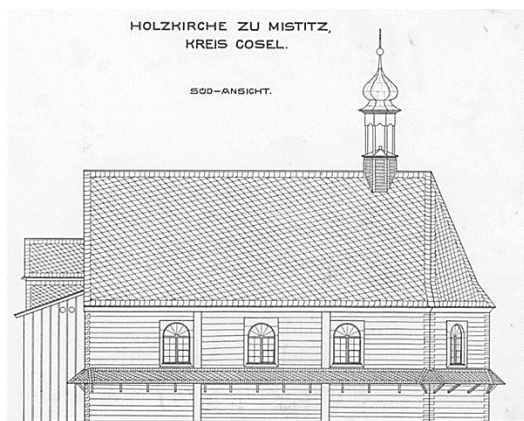
[68], [84], [306], [KE_067]

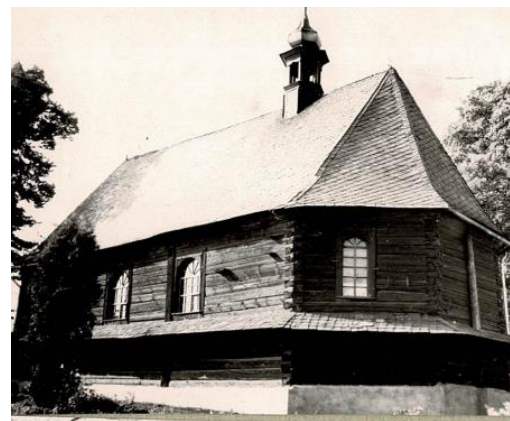
Schemat rzutu. Źródło: <https://polska-org.pl/4867437,foto.html?idEntity=5594049>, dostęp: 28.04.2018 r.

Schemat przekroju podłużnego. Źródło: <https://polska-org.pl/4867437,foto.html?idEntity=5594049>, dostęp: 28.04.2018 r.

Rysunek techniczny południowej elewacji kościoła. Źródło: <https://polska-org.pl/4867437,foto.html?idEntity=5594049>, dostęp: 28.04.2018 r.

Widok kościoła z lat 1910–1920. Źródło: WUOZ w Opolu KE_067

Schrotholzkerche in Mistiz
(Kr. Cosel).

Widok kościoła od północnego wschodu [250]

Widok kościoła pw. Trójcy Świętej w Miejscu Odrzańskim [84]

Widok kościoła od północy.
Źródło: <https://polska-org.pl/8139376,foto.html?idEntity=538301>,
dostęp: 28.04.2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła w Miejscu Odrzańskim: a. widok bocznego wejścia do wnętrza obiektu, b. widok głównych drzwi do kościoła, widok sygnaturki. Fotografie własne, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

68**ŚW. MIKOŁAJA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°13'37", E 18°48'29"

**MIKOŁÓW-
BOROWA WIEŚ**

z niem.: NEUDORF

Gliwicka 354
43-190 Mikołówwojewództwo: śląskie
powiat: mikołowski
gmina: Mikołów
miasto: Mikołów
dzielnica: Borowa Wieś

Kościół parafialny

dekanat: Mikołów

archidiecezja: katowicka

1 z 2
w powiecie mikołowskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1937 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/676/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznychtyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B4**

oryginalność obiektu:

relokowany:
Przyszowice / 1720
Mikołów / 1937**HISTORIA**

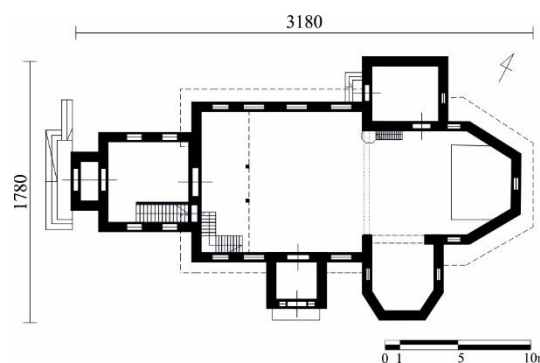
Obiekt pierwotnie zbudowano w 1720 r. w Przyszowicach, należących do powiatu gliwickiego, gminy Gierałtówice. W 1938 r., gdy w Przyszowicach zbudowano większy, murowany kościół, na mocy pozwolenia Wojewódzkiego Sądu Śląskiego z 8 lutego 1937 r., kościół pw. św. Mikołaja zdecydowano przenieść do Mikołowa. Wykonano wówczas inwentaryzację świątyni i podjęto prace demontażowe. Kościół powtórnie złożono w dzielnicy Mikołowa, Borowej Wsi, w bezpośrednim sąsiedztwie szkoły. Jak odnotowano w kronice parafialnej, pod budowę kościoła przeznaczono teren boiska szkolnego należącego do gminy. W grudniu 1939 r. świątynię poświęcono, ustalając w niej filię parafii w Przyszowicach, a dopiero w 1957 r. kościół ustanowiono jako samodzielną parafię. Wykonane w 2003 r. przez Aleksandra Koniecznego badania dendrochronologiczne dowodzą, że wieża kościoła w Przyszowicach wzniesiona została w 1510 r., nawa i prezbiterium w 1720 r., a przylegającą do południowej ściany prezbiterium kaplicę zbudowano w 1874 r. W związku z powyższym można twierdzić, że do powtórnie złożonego kościoła w 1937 r. użyto drewna rozbiórkowego pochodzącego z czasu budowy świątyni w Przyszowicach. Podczas II wojny światowej kościół nie ucierpiał tak bardzo, jak w latach 50. XX w. i później, na skutek szkód wywołanych eksploatacją węgla kamiennego. W 1966 r. pierwotne posadowienie z kamienia i cegły wymieniono na żelbetową płytę fundamentową o grubości 12 cm. W 2006 r. na skutek dalszych odkształceń konstrukcji obiekt wyprostowano, a powstałą pustą przestrzeń, pomiędzy płytą fundamentową a konstrukcją ścian, wypełniono betonową, niezbrojoną podwaliną, o zróżnicowanej wysokości i szerokości [110], [111], [224], [234], [238], [323], [KE_068].

LOKALIZACJA

0 20m

Lokalizacja pw. św. Mikołaja w Mikołowie-Borowej Wsi.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 01.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTUSchemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano w centrum miejscowości, na płaskiej działce, przy głównej drodze, o dużym natężeniu ruchu. Teren kościoła porośnięty jest pojedynczymi drzewami, nasadzonymi wzdłuż ogrodzenia (w większości modrzewie). Komponujące się z obiektem ogrodzenie wykonano z pionowych desek, mocowanych do betonowych słupków nakrytych gontowym daszkiem. Od południa i zachodu w ogrodzenie wpisano 2 ozdobne bramki z gontowym daszkiem. Pochówki zmarłych odbywają się na cmentarzu parafialnym, oddalonym od kościoła o około 500 m w kierunku wschodnim.

Architektura i konstrukcja

Świątynię zbudowano w zrębowej konstrukcji ścian, bez ostatków i połączeniach w węglach na jaskółczy ogon. Pierwotne fundamenty, wykonane z kamienia i cegły, zastąpiono żelbetową płytą fundamentową, którą wzmocniono ściągami zabezpieczającymi obiekt przed odkształceniami wywołanymi uszkodzeniami górnictwem. Dwudzielny obiekt tworzy nawa wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu (10,3 × 9,5 m) oraz wydzielone od niej węższe prezbiterium (10,4 × 6,2 m) o trójbocznym zamknięciu. Do bocznych ścian skierowanego ku wschodowi prezbiterium przylega od północy prostokątna zakrystia oraz od południa kaplica z ukośnymi ścianami w narożach. Nawę poprzedza wieża bez izbicy, o ścianach zwężających się ku górze, z baniastym hełmem, ośmioboczną latarnią i mniejszą kopułą, na kształt cebuli, zwieńczoną kulą i krzyżem. Słupową konstrukcję ścian wieży obudowano deskami, a w jej górnej części wpisano 8 otworów dzwonowych, zakrytych drewnianymi żaluzjami (po 2 w ścianie). Bryłę kościoła urozmaicono dwiema kruchtami. Jedna z nich jest dostawiona do południowej ściany nawy, a druga poprzedza wieżę. Obie kruchtę od zewnątrz oszalowano deskami z węższymi listwami, zakrywającymi spoiny i nakryto je dwuspadowym daszkiem. Konstrukcja ścian nawy od zewnątrz została oszalowana deskami w układzie pionowym. Ściany prezbiterium, zakrystii, a także kaplicy bocznej są odsłonięte, dzięki czemu można zaobserwować sposób połączeń ciesielskich. Z uwagi na występujące działania szkód górnictwem oraz odkształcenia nimi spowodowane konstrukcję obiektu wzmocniono lisicami, przykręcając je do bocznych ścian nawy i prezbiterium (w nawie 2 od południa, 3 od północy, w prezbiterium 3 na północno-wschodniej ścianie zamykającej prezbiterium, 3 od północy). Dookoła ścian nawy i prezbiterium poniżej okien wykonano wydatne przydaszki. Dach nakrywający nawę i prezbiterium wykonano jako dwuspadowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium, w całości pokryty gontem. W części zamykającej prezbiterium dach wykonano jako wielopołaciowy. Dwujętkowa, wolna wieżba dachowa nad nawą, zbudowana z 8 wiązarów, wymaga przeprowadzenia zabiegów zwalczających szkodniki (np. dezynfekcji czy fumigacji). W dach nad nawą, między 5. a 7. wiązarem dachowym, wpisano ośmioboczną sygnaturkę z baniastym hełmem, latarnią, kulą i krzyżem w zwieńczeniu. We wnętrzu stropy wykonano na kształt pozornej kolebki, z obniżeniem w części prezbiterium. Dwuczłonowość kościoła podkreśla zamknięta łukowo ściana tęczowa, z dekoracją malarską przedstawiającą 4 anioły rozciągające szarfę z inskrypcją „CRUCEM TUAM ADORAMUS DOMINE”. W ścianie tęczowej ujęto belkę tęczową, z krucyfiksem w centralnej części. Podłogę, wykonaną na jednakowym poziomie, pierwotnie ułożono z drewnianych desek, zastąpiono betonową posadzką, na której ułożono płytki ceramiczne, a te z kolei nakryto współczesnymi panelami. Wszystkie wymienione działania są efektem prowadzonej eksploatacji węgla kamiennego. Wnętrze kościoła jest zadbane, ozdobione subtelną polichromią wykonaną na stropie (przedstawienie Chrystusa Króla) i ścianach prezbiterium (szablonowa dekoracja roślinna), a także na stropie nawy (scena Ofiary Abrahama). Dwukondygnacyjną emporę muzyczną z dostępem wewnętrznymi schodami, wpisanymi w południowo-zachodni narożnik nawy, wsparto na 2 profilowanych słupach z mieczowaniem (1 kondygnacja) i 6 słupach o mniejszym przekroju (2 kondygnacja). Kościół rozświetlony jest prostokątnymi, zakratowanymi, zamkniętymi łukowo oknami.

Wyposażenie

W kościele zachowały się m.in. 4 ołtarze: główny z obrazem św. Mikołaja oraz rzeźbami św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty, 2 boczne pochodzące z XVIII w. oraz 1 z 1600 r., umieszczony w kaplicy. Ponadto w kościele zachowała się barokowa ambona, ozdobiona rzeźbami 4 ewangelistów na koszu, barokowa chrzcielnica oraz 2 kamienne kropielnice.

Bibliografia

[29], [36], [44], [51], [83], [111], [144], [170], [234], [245], [251], [283], [323], [329], [331], [KE_068]

Widok kościoła w Przyszowicach [110]

Widok kościoła w Przyszowicach [283]

Widok prac demontażowych kościoła w Przyszowicach [110]

Widok rekonstrukcji kościoła w Mikołowie-Borowej Wsi [283]

Widok montażu kościoła w Mikołowie-Borowej Wsi [283]

Widok kościoła od południa. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od zachodu. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południa [83]

Widok kościoła od południowego wschodu [239]

Widok empyry muzycznej. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

c.

d.

Widok kościoła: a. widok kruchty poprzedzającej wieżę, b. widok fragmentu przydaszków oraz konstrukcji ścian, c. widok południowej kruchty przylegającej do bocznej ściany nawy, d. widok fragmentu kaplicy bocznej. Fotografie własne, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2018 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

69**ŚW. PIOTRA I PAWŁA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°12'30, E 18°49'18

**MIKOŁÓW-
PANIOWY**

z niem.: GROSS PANIOW

ul. Staromiejska 91
43-190 Mikołówwojewództwo: śląskie
powiat: mikołowski
gmina: Mikołów
miasto: Mikołów
dzielnica: Paniowy

Kościół parafialny

dekanat: Mikołów

archidiecezja: katowicka

1 z 2
w powiecie mikołowskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1757 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/711/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

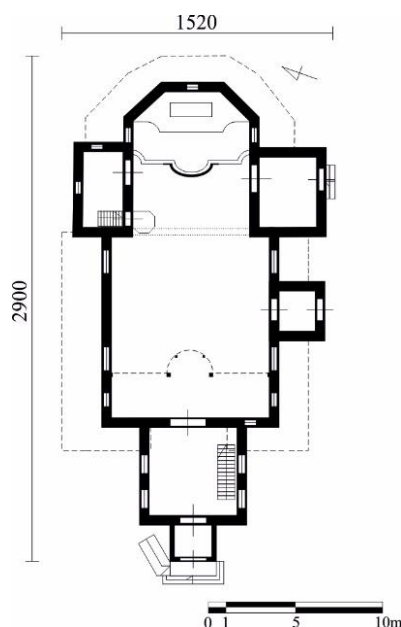
zachowany w oryginale

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B4****HISTORIA**

Zachowany kościół w Mikołowie-Paniowach jest przykładem typowego, XVIII-wiecznego, drewnianego budownictwa sakralnego okręgu Górnośląskiego. Świątynię wzniesiono z fundacji Katarzyny Rozyny Bujakowej w miejscu poprzedniego kościoła, rozebranego ze względu na zły stan techniczny. W 1868 r. ówczesny właściciel Paniów, hrabia Wehner Posadowsky, ofiarował gminie ziemię, dzięki której powiększono już wtedy zbyt mały cmentarz parafialny. Stan kościoła, a także jego utrzymanie zawdzięcza się prowadzonym remontom i naprawom. W latach 1830–1835 wykonano nowe podmurowanie pod wieżą oraz kościołem, konieczne ze względu na duże zawilgocenie konstrukcji ścian. Kolejne prace remontowe przeprowadzono m.in. w latach: 1865, 1933, 1949, 1973, 1976, a także na przełomie lat 1999/2000. Data budowy kościoła dotąd nie została potwierdzona badaniami wieku drewna, natomiast zachowane teksty źródłowe, jak również wiadomości zawarte w literaturze jednoznacznie wskazują, że kościół zbudowano w 1757 r. Ponadto dane te potwierdzać może także zachowana na zachodniej ścianie nawy inskrypcja: „ER BAUT 1757, RENOVIERT 1865(…)” [29], [51], [209], [271], KE_069].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. św. Piotra i Pawła w Mikołowie-Paniowach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano w miejscu poprzedniego kościoła, rozebranego w połowie XVIII w. Działka jest płaska i znajduje się w centrum miejscowości, przy drodze o dużym natężeniu ruchu. Kościół jest otoczony cmentarzem, będącym w bieżącym użytkowaniu. W 2009 r. oraz w 2013 r. wycięto ostatnie porastające teren przynależący do kościoła wiekowe lipy, o obwodzie pnia 65 cm, 217 cm oraz 350 cm. Obecnie zieleń stanowią nowe nasadzenia drzew liściastych oraz ozdobnych krzewów. Teren kościoła wyznacza wykonany z wapiennego kamienia mur o zmiennej wysokości. W zachodniej części działki zlokalizowana jest wolnostojąca dzwonnica, mieszcząca dzwon. Dzwonnicę, o ścianach lekko zwężających się ku górze, zbudowaną w konstrukcji słupowej, nakryto czterospadowym, krytym gontem dachem, z hełmem, na kształt cebuli i krzyżem w zwieńczeniu.

Architektura i konstrukcja

Obiekt wzniesiony w zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon posadowiony jest na podmurowaniu z kamienia. Konstrukcja kościoła, z wyjątkiem zakrystii oraz dolnych partii ścian nawy i prezbiterium, została osłonięta gontem i wzmocniona lisciami przykręconymi do bocznych ścian nawy (po 3 liscie w ścianie). Ponadto z uwagi na prowadzoną eksploatację węgla kamiennego oraz występujące szkody górnicze konstrukcję kościoła wzmocniono stalowymi ściągamami, zamocowanymi pod pozornym sklepieniem nawy, a także przy nadwieszonej emporze muzycznej. Układ funkcjonalny jednonawowej, dwudzielnej świątyni tworzy nawa zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu (10 × 9,7 m) oraz wydzielone od niej, zamknięte trójbocznie prezbiterium (8,3 × 6,8 m). Nawę od frontu poprzedza niewysoka, kwadratowa wieża, o ścianach zwężających się ku górze, z otworami dzwonowymi wykonanymi w bocznych ścianach wieży (po 2 otwory w ścianie). Słupową konstrukcję wieży oszalowano deskami, w układzie pionowym wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. Baniasty hełm wieży, z ośmioboczną latarnią zwieńczono mniejszą, pokrytą gontem kopułką na kształt cebuli, z kulą i podwójnym krzyżem na szczycie. Pomiędzy 6. a. 8. więzarem dachowym nad nawą ujęto sygnaturkę będącą mniejszych rozmiarów kopią hełmu zwieńczającego wieżę kościelną. Dwuspadowy i dwukalenicowy dach, z wydatnym okapem, odcięto prostą linią, obniżając kalenicę dachu nad prezbiterium. Do bocznych ścian prezbiterium przylega zakrystia, którą nakryto dachem pulpitowym (od północy) oraz wzniesiona na planie kwadratu kaplica, z czteropłaciowym dachem, charakterystycznym dla tego obiektu baniastym hełmem w zwieńczeniu (od południa). Kościół, z wyjątkiem wieży, południowej kruchty oraz zakrystii, otaczają wydatne przydaszki, nad którymi wpisano prostokątne okna, zakratowane od zewnątrz. Od południa w ścianę nawy i prezbiterium wpisano po 2 otwory okienne oraz 2 od północy, w bocznej ścianie nawy. Ponadto okna wykonano w bocznych ścianach parteru wieży (po 2 otwory), w zakrystii (1 od północy) oraz 1 symboliczne we wschodniej ścianie prezbiterium. Dwuczłonowość kościoła przekrytego bogato polichromowanym pseudo sklepieniem kolebkowym, nieznacznie obniżonym w części prezbiterium, podkreśla półkoliście zakończona ściana tęczowa z inskrypcją i belkę tęczową. Do zachodniej ściany nawy przylega empora muzyczna, z półkolistym wybrzuszeniem w centralnej części. Emporę o prostej linii parapetu, z arkadowymi podziałkami, podparto na 6 profilowanych słupach. Dostęp na emporę odbywa się z przyziemia wieży, wewnętrzną klatką schodową. Podłogę w nawie i prezbiterium ułożono z kamiennych płyt piaskowca. W prezbiterium podłogę wyniesiono o jeden stopień z centralnie wybrzuszonym podestem na którym ustawiono balaski.

Wyposażenie

Wyposażenie kościoła stanowi XVII-wieczny ołtarz główny z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem, a także różniące się od siebie stylem, detalem oraz sposobem wykonania 2 ołtarze boczne. Wykonany w XVIII w. ołtarz boczny lewy, w centralnej części z obrazem Świętej Rodziny i czuwającym nad nią Panem Bogiem, zwieńcza obraz św. Jana Nepomucena i rzeźba anioła. Ołtarz boczny prawy, z XVII w., z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej, zwieńczają 3 obrazy przedstawiające św. Wawrzyńca, św. Jana Chrzciciela i św. Longinusa. We wnętrzu kościoła zachowała się m.in. barokowa ambona z baldachimem, kamienna chrzcielnica oraz obramowane obrazy stacji drogi krzyżowej. Ponadto w świątyni na uwagę zasługują zachowane oryginalne portale. Jeden z nich mieści się w kaplicy, pomiędzy prezbiterium a zakrystią, oraz drugi ujęty pomiędzy nawą a południową kruchtą.

Bibliografia

[29], [34], [44], [51], [209], [271], [272], KE_069]

Widok kościoła od południowego zachodu. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północnego wschodu. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północnego wschodu [239]

Widok kościoła od zachodu [271]

a.

b.

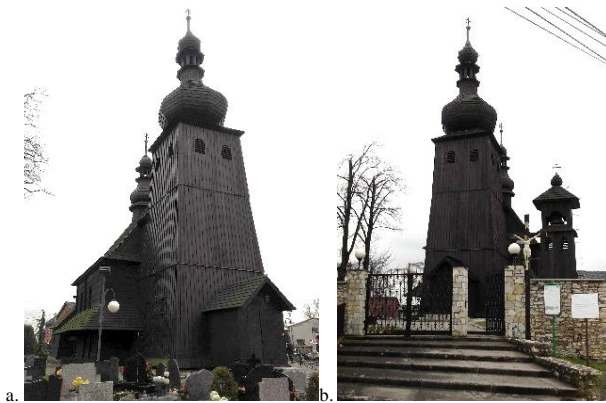
Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, źródło: WUOZ w Katowicach, b. widok wnętrza, w kierunku empory muzycznej, źródło: <https://fotopolska.eu/505446.foto.html>, dostęp: 30.04.2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

a. b.

d.

Widok kościoła: a. widok wieży kościelnej, b. widok kościoła wraz z zachodnią bramą, c. widok dzwonnicy, d. widok helmu zwieńczającego dach nad południową kaplicą. Fotografie własne, 2018 r.

Fragment elewacji południowej.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji północnej.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

70

WEZWANIE

**ŚW. MARCINA I MATKI BOŻEJ
KRÓLOWEJ ŚWIATA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°36'35", E 17°48'25"

OCHODZE

z niem.: OCHOTZ

ul. Myśliwska 10
46-070 Ochodze

województwo: opolskie

powiat: opolski

gmina: Komprachcice

wieś: Ochodze

Kościół parafialny

dekanat: Prószków

diecezja: opolska

1 z 8
w powiecie opolskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1941 r.

wpis do rejestru zabytków:

108/54 z 1954 r.
(wypis z księgi rejestrów)

datowanie:

na podstawie literatury

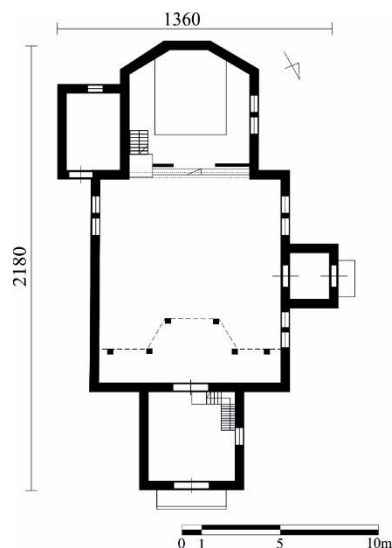
oryginalność obiektu:

relokowany
Komprachcice / 1702
Ochodze / 1942typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Kościół pierwotnie wzniesiono w Komprachcicach w 1702 r., z inicjatywy ówczesnego proboszcza, księdza Tomasza Kalety. Zbudowaną świątynię konsekrowano w 1703 r., ustanawiając jej patronem św. Marcina. W latach 30. XX w., gdy liczba katolików zamieszkujących gminę Komprachcice sięgała ponad 1500 wiernych, z inicjatywy proboszcza, księdza Franciszka Niedźbali, w bezpośrednim sąsiedztwie drewnianego kościoła zbudowano murowaną świątynię pw. św. Franciszka z Asyżu, o znacznie większej powierzchni użytkowej. Murowany kościół został poświęcony 1936 r. przez kardynała Bertmana. Do czasu kiedy w pobliskich Ochodzach utworzono samodzielną parafię w Komprachcicach, przez kilka lat stały obok siebie dwa kościoły: XVIII-wieczny drewniany i nowy, murowany, zbudowany w 1936 r. W 1941 r. w Ochodzach utworzono niezależną parafię, której ofiarowano drewniany kościół pw. św. Marcina. Wówczas świątynię rozebrano i powtórnie złożono w nowym miejscu. Od 1960 r. patronem kościoła oprócz św. Marcina jest Matka Boża Królowa Świata. Dobry stan techniczny kościoła jest efektem przeprowadzanych remontów w latach 1957–1958 i w latach 70. XX w., a także na przełomie lat 1999/2000 oraz w 2014 r. [56], [KE_070].

LOKALIZACJA

0 10m

Lokalizacja kościoła pw. św. Marcina i MB Królowej Świata w Ochodzach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Nieorientowaną świątynię zlokalizowano na płaskiej działce, w zachodniej części miejscowości Ochodze, przy ulicy Myśliwskiej. Teren kościoła jest porośnięty wysoką zielenią (w większości lipy). W zachodniej części działki została zbudowana kaplica grobowa, a od wschodu ołtarz polowy z ławkami dla wiernych. Teren kościoła wyznacza murowane z kamienia ogrodzenie, od północy z bramą o czterosпадowym, gontowym zadaszeniu, wspartą na 4 słupach. Z pozostałych stron ogrodzenie wykonano z murowanych z kamienia słupków, pomiędzy które na podmurowaniu zamocowano deski. Pochówki zmarłych odbywają się na cmentarzu oddalonym od kościoła o ok. 1 km.

Architektura i konstrukcja

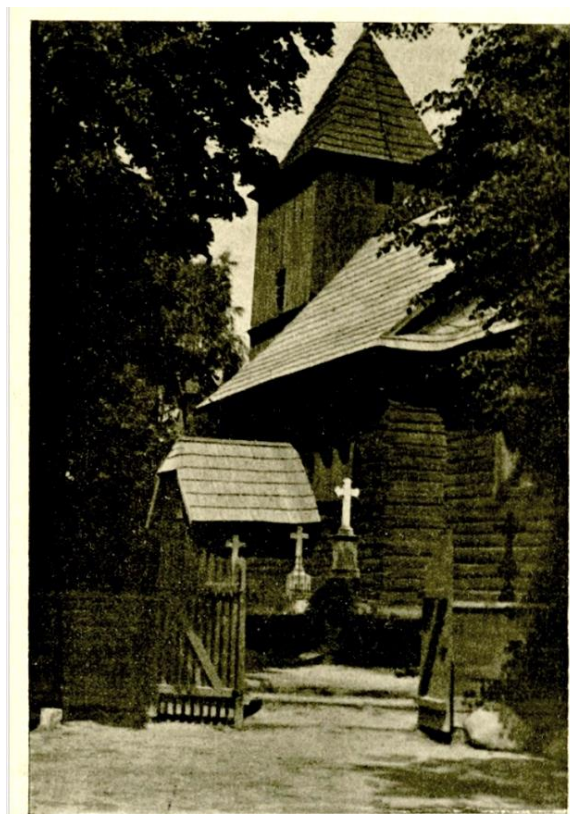
Kościół posadowiony jest na żelbetowym fundamencie, w zrębowej konstrukcji ścian, jako dwudzielny z węższym, wydzielonym od nawy, prezbiterium. Nawa kościoła zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu (9,8 × 10,3 m) poprzedzona została wieżą (4,6 × 4,6 m) o prostych ścianach, z kruchtą w parterze. Słupową konstrukcję ścian wieży osłonięto gontem, a przy pomocy drewnianych okapów, wspartych na kroksztynach, od zewnątrz podzielono ją na 3 kondygnacje. Wieża nakryta została czterosпадowym dachem namiotowym, z kulą i dwuramiennym krzyżem na szczycie. Dach kościoła jest dwusпадowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium. W kalenicę dachu nad nawą wpisano sześcioboczną sygnaturkę, z baniastym hełmem i chorągiewką (wiatrowskazem), z datą poświęcenia kościoła – 1703. Konstrukcję więźby dachowej nad nawą i prezbiterium wykonano jako storczykową, z wzmocnieniami niskimi słupami. Prezbiterium (7,0 × 7,1 m), zwrócone w kierunku południowym, którego ściany zamknięto trójbocznie, nakryte zostało trójpołaciowym dachem. Zakrystia, wzniesiona na planie prostokąta, z trójspadowym, gontowym zadaszeniem, przylega do wschodniej ściany prezbiterium. Do zachodniej ściany nawy została dobudowana niewielkiej wielkości kruchta, z bocznym wejściem do wnętrza kościoła. Ściany kościoła, przybudówek oraz wieży od zewnątrz obudowano gontem. We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta i została pomalowana na kolor piaskowy. Płaskie stropy, wykonane na jednakowej wysokości, zdoła dekoracja malarska umieszczona w wyznaczonych listwami podziałami imitującymi kasetony. Dwuczłonowość kościoła podkreśla półkolistą zamkniętą ścianą tęczową, z belką tęczową, którą wsparło kroksztynami. Na belce tęczowej widnieje inskrypcja „VENITE ADOREMUS”, a nad nią w centralnej części umieszczono późnogotycki krucyfiks i rzeźby św. Piotra (po lewej) i św. Pawła (po prawej). W północnej ścianie nawy wbudowano emporę muzyczną, z trójbocznym występnym w centralnej części i płaskim parapetem, zwieńczonym snycersko wycinaną listwą. We wnętrzu kościoła uwagę przykuwają słupy podtrzymujące emporę (6 słupów: 4 podpierające wybrzuszenie, 2 skrajne, przy bocznych ścianach nawy). Wykonano je w formie podwójnie wybrzuszonych tralek, oddzielonych w pionie podwójnym pierścieniem. Dostęp na emporę muzyczną znajduje się w parterze wieży. Poziom podłogi zróżnicowano, wynosząc prezbiterium o 2 stopnie względem nawy. Podłogę w nawie ułożono z desek, a w prezbiterium z cegły. Świątynię doświetlają wąskie, prostokątne okna, z nadwieszonym odcinkowym łukiem. Okna wpisano parami w zachodnią elewację kościoła (4 w nawie, 2 w prezbiterium), a także od wschodu (2 w nawie). Dodatkowo otwory okienne wykonano w bocznych ścianach nawy, doświetlając emporę muzyczną, od zachodu w parterze wieży, a ponadto w górnych partiach bocznych ścian wieży wykonano po 1 otworze dzwonowym, wentylacyjnym, z drewnianymi żaluzjami.

Wyposażenie

Świątynię zdoła bogate, późnobarokowe wyposażenie. Ołtarz główny, architektoniczny z 2 bramkami obejściowymi, z niszą zamkniętą motywem muszli, w centralnej części mieści rzeźbę św. Marcina w otoczeniu aniołów i rzeźb św. Grzegorza oraz św. Marcina. Po bokach ołtarza ustawiono kolumny ze złożonymi głowicami. Nad bramkami znajdują się rzeźby św. Jana Nepomucena, a także św. Floriana. W kościele zachowały się także 2 ołtarze boczne. Regencyjny ołtarz boczny lewy, z około 1730 r., z rzeźbami św. Jana Nepomucena oraz św. Jana Złotoustego, ustawionych po boku obrazu Matki Bożej Niepokalanie Poczętej, zwieńcza gorejące serce w glorii. W centralnej części ołtarza prawego obramowany obraz św. Józefa, z kamiennymi kolumnami po bokach, zakończono olistwowaną, uproszczoną formą tympanonu. Nad ołtarzami bocznymi na ścianie tęczowej wykonano dekorację malarską w formie rozciągniętej szarfy z inskrypcją. Ponadto w kościele zachowała się m.in. XVIII-wieczna ambona z baldachimem, zawieszona na bocznych ścianach stacje drogi krzyżowej oraz późnogotycki krucyfiks.

Bibliografia

[44], [56], [KE_070]

Holz Kirche Komprachtschütz, erbaut 1702. Lichtbild von Walther Reichelt, Doppelmarke - Dolny Klasek.org.pl

Widok kościoła od południowego zachodu. Źródło: <https://polska-org.pl/3358078.foto.html?idEntity=539084>, dostęp: 01.05.2018 r.

Alte und neue Kirche in Gumpertsdorf (Comprachtschütz)

Widok kościoła w Komprachcicach, przed relokacją. Źródło: <https://parafiakomprachcice.eu/historia/>, dostęp: 01.05.2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu w Ochodzie. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północnego wschodu [239]

Widok kościoła od południowego zachodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

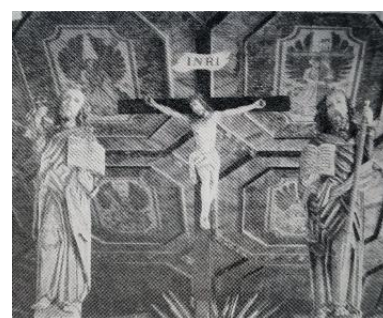
Widok kościoła od południowego wschodu [56]

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r., b. widok w kierunku chóru muzycznego, WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r., c. Krucyfiks z XVI w. ustawiony a belce tęczowej [56]

Widok bramy głównej wraz z północną elewacją kościoła.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

d.

Widok kościoła: a. widok kościoła od północnego zachodu, b. widok sygnaturki, c. widok kruchty przylegającej do zachodniej ściany nawy, d. drzwi wpisane w przyziemiu wieży. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

71**ŚW. ANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°53'46, E 18°25'21

OLESNÓ

z niem.: ROSENBERG

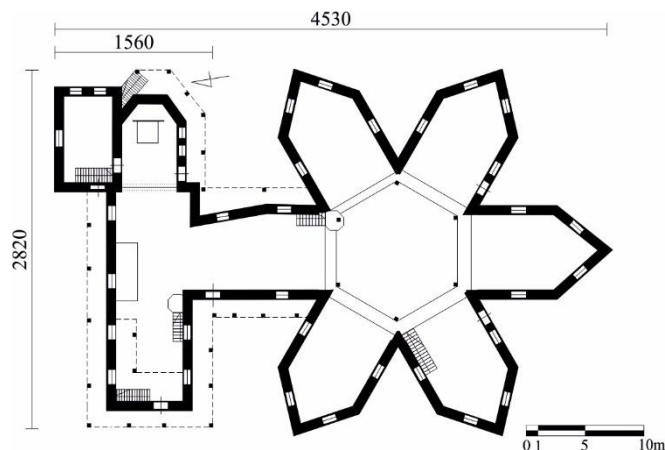
ul. Gorzowska 76
46-300 Olesno**województwo:** opolskie**powiat:** oleski**gmina:** Olesno**wieś:** OlesnoFilia kościoła parafialnego
pw. Bożego Ciała w Oleśnie**dekanat:** Woźniki**diecezja:** gliwicka1 z 14
w powiecie oleskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1518 r.****wpis do rejestru zabytków:****158/78 z 1978 r.****datowanie:**na podstawie badań
dendrochronologicznych**typ
funkcjonalno-
przestrzenny:****oryginalność obiektu:**
przebudowany**A****HISTORIA**

Świątynia pw. św. Anny w Oleśnie należy do najbardziej oryginalnych spośród zachowanych budowli sakralnych na terenie Górnego Śląska i nie tylko. W miejscu zachowanego prezbiterium w 1444 r. zbudowano kaplicę upamiętniającą cudowne ocalenie przed zabójcami młodej dziewczyny o imieniu Anna. Dziewczyna schroniła się za drzewem sosny, której pień do dzisiaj wpisany jest w ołtarz główny prezbiterium. W miejscu wzniesionej kaplicy lub na skutek jej rozbudowania w kierunku zachodnim w 1518 r. wzniesiono jednonawową świątynię. Miejsce to stało się celem pielgrzymek wiernych przybywających z pobliskiego Śląska, a także z całej Polski, Czech oraz Moraw. Nic więc dziwnego, że z uwagi na małą powierzchnię użytkową kościoła decyzją proboszcza Hieronima Percy'ego z 1618 r. do południowej nawy kościoła dobudowano szkieletową kaplicę, z której okna wygłaszano kazania. W 1668 r. z powodu złego stanu technicznego zdecydowano kaplicę rozebrać, a w jej miejscu zbudować nową, o znacznie większej powierzchni. Po uzgodnieniu z cieślą, Marcinem Snopkiem, prace budowlane rozpoczęto w 1669 r. Kościół wówczas rozbudowano o 5 kaplic połączonych z nawą kościoła 11-metrowym łącznikiem. Rozbudowę świątyni zakończono w 1670 r. i w tym samym roku ponownie ją konsekrowano. Pielgrzymów odwiedzających świątynię wciąż przybywało, stąd w 1700 r. do bocznych ścian nawy, części prezbiterium i łącznika dobudowano soboty, będące miejscem schronienia dla wiernych oczekujących na mszę św. W 1707 r. zakrytą przylegającą do północnej ściany prezbiterium rozebrano, a w jej miejscu wzniesiono nową, z lożą na piętrze [44], [56], [66], [70], [71], [125], [168], [221], [224], [302], [359], [382], [383], [KE_071].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Anny w Oleśnie.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTUSchemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię, z przylegającym do niej cmentarzem, zlokalizowano przy drodze o dużym natężeniu ruchu na trasie Olesno–Wieluń. Otoczony wiekowymi drzewami kościół został ogrodzony płotem wykonanym z drewnianych słupków, do których zamocowano deski w układzie poziomym. W południowej części działki zlokalizowano murowaną z cegły kaplicę cmentarną.

Architektura i konstrukcja

Obiekt wzniesiony jako jednonawowy, z wydzielonym od nawy węższym, zamkniętym trójbocznie prezbiterium i przylegającą do jego bocznej ściany zakrystią do czasu rozbudowy o 5 kaplic swoją architekturą nie wyróżniał się na tle regionu. Dopiero od czasu, gdy świątynię rozbudowano, o kaplice w układzie gwiazdzistym, zaczęto mówić o unikatowym i oryginalnym na skalę światową rozwiązaniu, skrywającym talent i umiejętności ciesielskie budowniczych. Szczególnej uwagi wymaga zatem obiekt zbudowany w 2 etapach. Pierwszy to budowa w 1518 r. prezbiterium i nawy, drugi – gdy w 1669 r. wzniesione zostały kaplice na planie tzw. pięciopłatkowej róży z łącznikiem (11,3 × 5,9 m) pomiędzy nawą a kaplicami. Dwuczłonowy kościół zbudowany na podmurowaniu z kamienia i cegły, w zrębowej konstrukcji ścian, tworzy nawa, wzniesiona na planie wydłużonego prostokąta i wydzielone od niej mniejsze prezbiterium, do którego od północy przylega zakrystia, z lożą na piętrze. Prostokątną zakrystię nakryto dwuspadowym, siodłowym dachem, z wydatnym okapem i niższą przybudówką z dachem pulpitowym. Nad nawą i prezbiterium wznosi się dwuspadowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium, dach kryty gontem. W skrajne części kalenicy dachu nad nawą nadbudowano 2 wieże. Od zachodu nad wejściem do wnętrza świątyni wznosi się słupowa, czteroboczna wieża, z baniastym, wydłużonym stożkowo hełmem, pokrytym blachą. Od wschodu wbudowana została mniejsza forma sygnaturki, z blaszanym, cebulastym zwieńczeniem. Ściany nawy, prezbiterium, z wyjątkiem wschodniej elewacji, a także dobudowanego przedsionka, otaczają otwarte soboty, które podparto słupami z mieczowaniem, stojącymi na stopach fundamentowych. Od wschodu do ścian zamykających prezbiterium zamocowano przydaszki, łączące się z zewnętrznymi, drabinkowymi schodami, prowadzącymi na lożę kolatorską. Wszystkie elewacje kościoła pokryto gontem, z wyjątkiem dolnych partii ścian, poniżej sobót i przydaszków, gdzie konstrukcja ścian jest odsłonięta. Ściany kościoła oraz kaplic wzmocniono lisicami. We wnętrzu wykonano płaski, drewniany stop, ułożony na jednakowym poziomie. Dwuczłonowość kościoła podkreśla wyniesione z nawy o 1 stopień prezbiterium, oddzielone od nawy ścianą tęczową, z 2 belkami tęczowymi, pomiędzy którymi w skrajnych częściach ustawiono 2 ozdobnie wycinane słupy. Przy zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną, wspartą na 2 profilowanych słupach, o prostej linii parapetu oraz z przylegającym do północnej ściany nawy, nowszym podium organowym. Nawa i prezbiterium doświetlone zostały prostokątnymi oknami, zakratowanymi od zewnątrz (od południa i północy po 4, od zachodu 1, oraz 1 od wschodu, w ścianie zamykającej prezbiterium). Do południowej ściany nawy dobudowano przedsionek łączący nawę z bocznymi kaplicami. Na szczególną uwagę zasługuje informacja, że badania wieku drewna, wykonane w 2018 r. przez A. Koniecznego, pozwalają twierdzić, że opisywany kościół zbudowano w 1518 r. (nawa, prezbiterium) oraz 1669 r. (5-ramienna kaplica). Zespół kaplic wzniesionych na planie sześciobocznej gwiazdy (róży), z której wyznaczono 5 dwubocznie zamkniętych bocznych kaplic oraz przedsionek. Centralną część otaczają nadwieszone empory, wsparte na 6 spiralnych słupach ustawionych na ozdobnych cokołach, połączonych ze sobą podciągami. Kaplice nakryte zostały pozornym sklepieniem kolebkowym, z płaskimi odcinkami stropowymi, podpartymi słupami z mieczowaniem (po 3 w ścianie). Nad kaplicami wznoszą się oddzielne czteropłociowe dachy wykonane na niższym poziomie względem centralnego, wielopłociowego zadaszienia, zwieńczonego dwuczłonowym cebulastym, pokrytym blachą hełmem, z iglicą na szczycie. Charakterystyczne dla tego obiektu są okna wykonane w kształcie kwadratu, z czterostronnym półkolistym wybrzuszeniem (czteroliście).

Wyposażenie

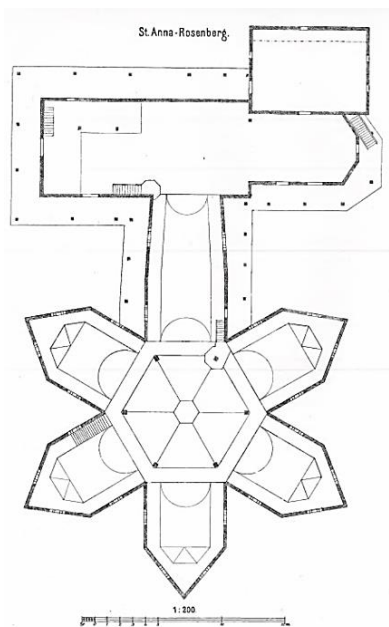
Na wyposażenie kościoła składa się m.in.: Grupa Ukrzyżowania umieszczona na belce tęczowej, 2 ambony (w nawie późnorennesansowa, poprzedzona bramką, oraz w centralnej części dobudowanej 5-ramiennej kaplicy), replika tryptyku skradzionego w 1994 r., umieszczonego w architektonicznym, neogotyckim ołtarzu, z 2 bramkami po bokach, 2 ołtarze boczne oraz 5 ołtarzy umieszczonych w kaplicach. Wnętrza kościoła utrzymane jest w jednakowym stylu.

Bibliografia

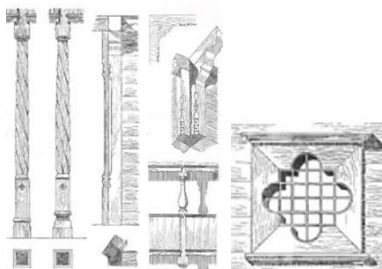
[56], [61], [64], [65], [70], [71], [117], [148], [152], [157], [168], [221], [224], [261], [290], [359], [369], [382], [383], [KE_071]

Widok kościoła pw. św. Anny w Oleśnie [44]

Schemat rzutu [44]

Widok detalu ciesielskiego [44]

Widok fragmentu północno-wschodniej elewacji [239]

Widok kościoła od północnego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok fragmentu elewacji zachodniej
wraz z widokiem bocznych kaplic [239]

Widok kościoła pw. św. Anny w Oleśnie, przed rozbudową [359]

Widok kościoła [221]

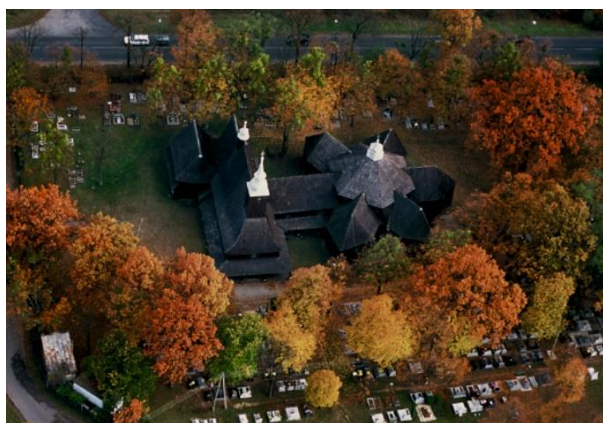
Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium [64]

Widok wnętrza pięcioramiennej kaplicy [168]

Widok fragmentu późnogotyckiego tryptyku [168]

Widok kościoła pw. św. Anny w Oleśnie [64]

Widok kościoła od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kaplic od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Fragment wschodniej elewacji kościoła. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

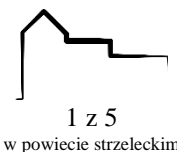
72**MATKI BOSKIEJ ŚNIEŻNEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°27'13, E 18°16'57

OLSZOWA

z niem.: OLSCHOWA

ul. Wiejska 2
47-143 Olszowawojewództwo: opolskie
powiat: strzelecki
gmina: Ujazd
wieś: OlszowaFilia kościoła parafialnego
pw. św. Elżbiety Węgierskiej
w Kluczudekanat: Ujazd Śląski
diecezja: opolska

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1679 r.

wpis do rejestru zabytków:

99/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**C**

HISTORIA

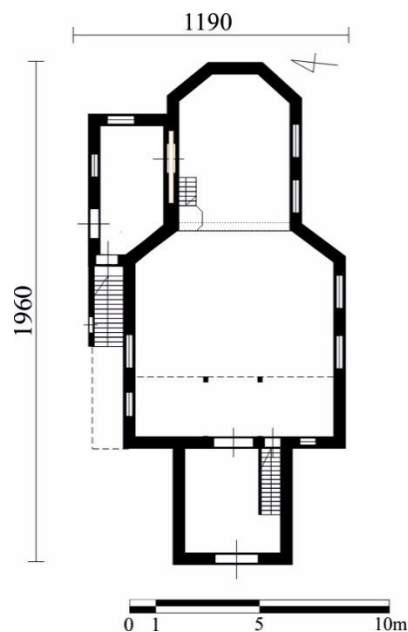
Kościół wzmiankowany w akcie wizytacyjnym z 1679 r., w którym podano wymiary obiektu w łokciach wrocławskich: 18 × 12 łokci (11,3 × 7,55 m), został wzniesiony z drewna, w konstrukcji zrębowej. Patronką kościoła do 1686 r. była św. Jadwiga. W protokole diecezji wrocławskiej z 1687 r. świątynia funkcjonuje pod wezwaniem Matki Boskiej Śnieżnej, jako obiekt rozbudowany lub zbudowany od podstaw w 1748 r. Nie ma pewności, że świątynia istniała już w 1679 r., tak samo jak jednoznacznie nie można stwierdzić, że wzniesiona została w 1748 r. Warto dodać, że kościół w Olszowej ma wspólne cechy architektoniczno-konstrukcyjne z kościołami w Zimnej Wódce i Kluczu, co może świadczyć o zbudowaniu lub rozbudowaniu tych obiektów w tym samym czasie, tj. w 1748 r., prawdopodobnie przez tego samego mistrza ciesielskiego. W związku z powyższym wskazane jest wykonanie badań wieku drewna, dzięki którym można ustalić datę budowy kościoła. Konstrukcję ścian w połowie XX w. oszalowano deskami, a prace remontowe o większym zakresie wykonano w 1988 r. i 2007 r. [8], [16], [142], [243], [273], [401], [KE_072].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. MB Śnieżnej w Olszowej.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zbudowano na płaskiej działce, wśród zabudowań jednorodzinnych, przy ruchliwej drodze prowadzącej z Olszowej do Zimnej Wódki. Teren kościoła wyznacza murowane z kamienia ogrodzenie, które od zachodu poprzedza kamienny krzyż z figurą Najświętszej Marii Panny. Na działce przylegającej do terenu kościoła (nr ewidencyjny 158) założono cmentarz, pozostający w bieżącym użytkowaniu. Zielen otaczająca kościół jest zróżnicowana pod względem wieku i gatunków roślin. Stanowią ją wiekowe lipy, kilka nowo nasadzonych drzew iglastych oraz krzewy ozdobne.

Architektura i konstrukcja

Kościół jest orientowany i został wzniesiono w stylu barokowym, z drewna, jako jednonawowy, z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Bryła kościoła jest symetryczna i zwarta. Świątynię, posadowioną na podmurowaniu z kamienia i cegły, zbudowano w zrębowej konstrukcji ścian. Dach kościoła wykonano jako dwukalenicowy, wyższy nad nawą, który w zamknięciu prezbiterium przechodzi w trójpołaciowy. Przedłużenie północnej połaci dachu nad prezbiterium stanowi zadaszenie dla dwukondygnacyjnej zakrystii, na której piętrze wydzielona została loża kolatorska, otwarta w stronę prezbiterium prostokątnym otworem. Zakrystia, wzniesiona na planie prostokąta, z belkowym stropem, przylega do północnej ściany prezbiterium, a także do ukośnych ścian nawy. W kalenicę dachu nad nawą wpisano ośmioboczną sygnaturkę, z latarnią, zwieńczoną ostrosłupowym hełmem. Wieża dostawiona do zachodniej ściany nawy, wzniesiona w konstrukcji słupowej, jest dość niska. Jej namiotowe, gontowe zadaszenie łączy się z kalenicą dachu nad nawą. Ściany wieży, lekko zbiegające się ku górze, oszalowano deskami, wraz z olistwowaniem spoin i gontowym okapem imitującym podział wieży na 2 kondygnacje. Sposobu połączenia ścian w węglach nie można ocenić w sposób bezpośredni ze względu na ich obustronne obudowanie. Konstrukcję ścian kościoła wzmocniono lisciami i z zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. We wnętrzu, ściany obudowano współczesną boazerią. Dwuczłonowość obiektu podkreśla szersza od prezbiterium nawa z wydatnie ściętymi narożnikami (od wschodu). W ścianie tęczowej, na frezowanej belce tęczowej, umieszczono Grupę Ukrzyżowania. Stropy pokryte zostały deskami, które wykonano jako płaskie, na jednakowym poziomie, z półkolistymi fasetami w prezbiterium. Podłogę ułożono z drewnianych desek, wynosząc ją o 1 stopień w części prezbiterium. W zachodniej ścianie nawy wydzielono emporę muzyczną o prostej linii parapetu, z prospektem organowym w centralnej części. Emporę podparto 4 ozdobnie wyciętymi słupami. W parterze wieży wydzielono kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza świątyni oraz klatkę schodową prowadzącą na emporę muzyczną. Świątynia jest doświetlona prostokątnymi oknami, zamkniętymi łukiem płaskim i barwnymi witrażami (od południa 2 w nawie, 2 w prezbiterium, od północy 1 w nawie). Ponadto okna o zróżnicowanych wymiarach wykonano w południowej ścianie wieży (2 otwory) oraz w zakrystii (2 od wschodu, 2 od północy). Główne wejście do świątyni wpisane jest w przyziemie wieży i stanowią je dwuskrzydłowe drzwi, z kutymi zawiasami, nad którymi zamocowano pulpitarne, gontowe zadaszenie.

Wyposażenie

W kościele do czasów obecnych zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne). Barokowy ołtarz główny z początku XVIII w. z obramowaniem współczesnym, w centralnej części mieści obraz Adoracji Najświętszej Matki Boskiej Śnieżnej i rzeźby aniołów, które ustawiono po jego bokach. Ołtarze boczne, z obrazami świętych, wykonano w drugiej połowie XVII w. Ponadto w kościele zachowała się klasycystyczna ambona z połowy XIX w. z namalowanymi wizerunkami 4 ewangelistów na koszu, kamienna kropielnica z XVI w., liczne rzeźby świętych, a także zawieszzone na parapecie empory obrazy stacji drogi krzyżowej.

Bibliografia

[16], [29], [68], [81], [117], [130], [144], [273], [401], [KE_072]

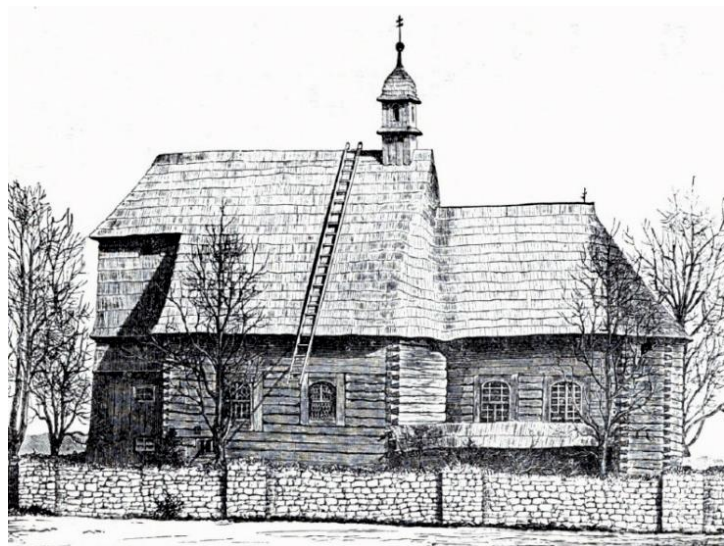
Widok kościoła z 1902 r. [144]

Widok kościoła od południa [81]

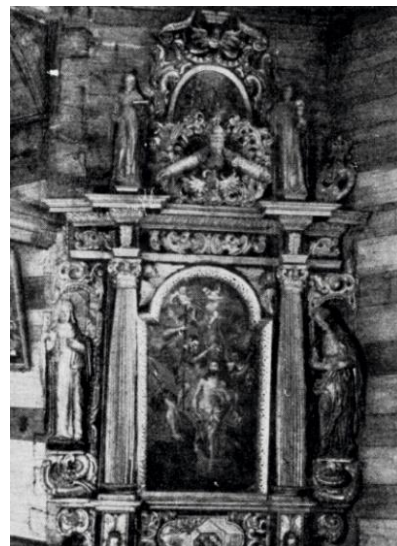

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

Rycina z widokiem kościoła, z lat 1850–1870.

Źródło: <https://fotopolska.eu/1196057,foto.html?o=b141561>, dostęp: 11.06.2017 r.

Widok prawego ołtarza bocznego [81]

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

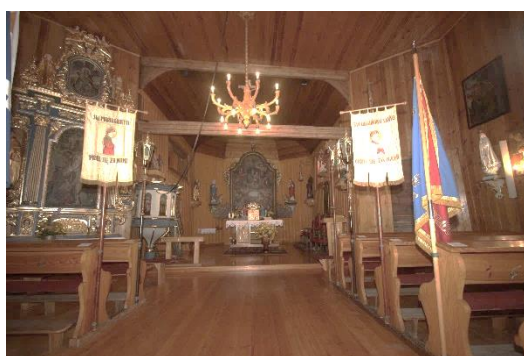
Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Kościół w Olszowej: a. fragment elewacji północnej,
b. widok sygnaturki. Fotografia własna, 2019 r.

a.

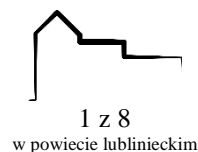

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

PALOWICE

z niem.: PALLOWITZ

ul. Woszczycka 17
44-246 Palowice**województwo:** śląskie
powiat: rybnicki
gmina: Czerwionka-Leszczyny
wieś: PalowiceKościół parafialny
dekanat: Orzesze
archidiecezja: katowicka

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1981 r.

wpis do rejestru zabytków:

-

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

relokowany:
1593 / Leszczyny
1981 / Palowicetyp funkcjonalno-
przestrzenny:**E**

HISTORIA

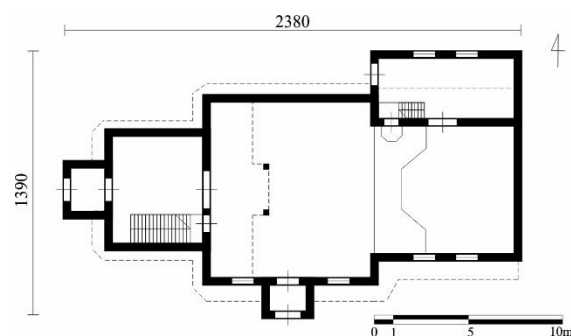
Kościół pierwotnie zbudowano w 1593 r. w pobliskich Leszczynach, z fundacji Bernharda i Katkariny Spielgów, których inicjały wraz z kartuszami herbowymi umieszczono na predelli ołtarza głównego. Kościół rozbudowano w 1606 r. o wieżę wzniesioną przez cieślę Johanna Osgę (Ożgę). Informacje te zostały potwierdzone wynikiem badań wieku drewna, wykonanych w 2016 r. przez Marka Krąpca. Jak dowiadujemy się z protokołu wizytacyjnego sporządzonego w 1679 r., ściany kościoła o wymiarach 23 × 13 łokci (14,5 × 8,2 m) zdobiły polichromie. Drewniany kościół do czasu zbudowania nowej, murowanej świątyni był jedynym we wsi obiektem sakralnym służącym rozrastającej się parafii. Dlatego z uwagi na małą powierzchnię użytkową drewnianego zabytku zdecydowano o budowie nowej i większej świątyni. Prace budowlane rozpoczęto już w 1937 r., lecz działania wojenne szybko wstrzymały postęp prac. Po wojnie, gdy dokończono budowę, starszy drewniany kościół zaprzestano użytkować. W 1977 r. na mocy listu pasterskiego ordynariusza diecezji katowickiej, księdza biskupa Herberta Bednorza, można było podjąć działania zmierzające do relokacji zabytkowego, wówczas nieużytkowanego kościoła z Leszczyn do Palowic. Długotrwałe negocjacje, co do wyboru lokalizacji świątyni, opóźniły prace montażowe aż do 1981 r., by kolejno w 5 miesięcy przy użyciu drewna rozbiórkowego zbudować obiekt od podstaw. Nowy kościół usytuowany został na działce ofiarowanej przez mieszkankę Palowic, Klarę Gorzawską. Przy budowie zmieniono sposób posadowienia obiektu, kształt i konstrukcję empyry. Zmieniono również kształt przydaszków, zlikwidowano łuk w ścianie tęczowej, a murowaną zakrytą zstąpiono nową, wzniesioną z drewna [209], [219], [268], [KE_073].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej w Palowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Teren, na którym posadowiono kościół, jest płaski, zlokalizowany na skraju wsi, przy ulicy Woszczyckiej. Ogrodzenie wykonane z poziomo ułożonych belek, zamocowanych do drewnianych słupków, nakryto gontowym zadaszeniem. Od zachodu w ogrodzenie wpisana została brama, z dwuspadowym, gontowym daszkiem, które wsparto na 4 słupach. Zieleń otaczającą kościół stanowią nowe nasadzenia krzewów ozdobnych oraz drzew iglastych. W zachodniej części działki zlokalizowano wolnostojącą dzwonnice z 3 dzwonami, którą nakryto czterospadowym zadaszeniem. Pochówki zmarłych odbywają się na cmentarzu oddalonym od kościoła o około 1 km. Teren kościoła jest zadbane i w większości wybrukowany.

Architektura i konstrukcja

Orientowana świątynia posadowiona jest na żelbetowych ławach fundamentowych, w zrębowej konstrukcji ścian, i połączeniu bierwion w węglach na zakład. Konstrukcja ścian od zewnątrz osłonięta została gontem, z wyjątkiem elewacji wschodniej oraz dolnych partii północnej i południowej ściany kościoła, do których przylegają przydaszki. Ściany zakrystii, zachodniej oraz południowej kruchty obito deskami. We wnętrzu ściany obito współczesną boazerią. Bryłę kościoła tworzy nawa wzniesiona na planie kwadratu (7,8 × 7,8 m), z której ścianą tęczową, bez belki tęczowej, wyodrębniono węższe prezbiterium. Do północnej ściany prezbiterium, zamkniętego prostą ścianą, przylega prostokątna zakrystia, z wejściem od zachodu. Nawę poprzedzono kwadratową wieżą, z nadwieszoną izbicą oddzieloną elewacji gontowym okapem. Zbieżne ściany wieży, powyżej drugiego poziomu, nie łączą się z zachodnią ścianą nawy. Wieżę nakryto czterospadowym, krytym gontem hełmem, z iglicą i kulą na szczycie. Boczne ściany wieży, z otworami dzwonowymi (po 2 z drewnianymi żaluzjami w każdej ścianie) do wysokości przydaszków, osłonięto deskami, a powyżej szkieletową konstrukcję wieży obito gontem. Od zachodu do ściany wieży przylega niewielka kruchta, która łącząc się z przyziemiem wieży, prowadzi do wnętrza świątyni. Dach kościoła jest dwuspadowy, dwukalenicowy, nieco wyższy nad nawą. Konstrukcję dachu tworzy storczykowa więźba nad nawą oraz stolcowa nad prezbiterium. W kalenicę dachu nad nawą, pomiędzy 5. w 6. wiązarem, ujęto sygnaturkę, którą wsparto na dołożonych do więźby 2 belkach podłużnych i 2 poprzecznych. Czteroboczną wieżyczkę, oszalowaną deskami, nakryto blaszanym, stożkowym hełmem z iglicą, kulą i krzyżem w zwieńczeniu. Wnętrze kościoła przykrywają płaskie stropy, wykonane na tym samym poziomie. Podłogę, ułożoną w 1982 r. z łomu marmurowego, wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień względem nawy. W zachodnią część nawy wbudowano emporę muzyczną, wspartą na 2 frezowanych słupach, o prostej linii parapetu i z lekko wybrzuszonym prospektem organowym w centralnej części. Przydaszki przylegające do bocznych elewacji kościoła od południa w centralnej części nawy przedziela kruchta z dwuspadowym zadaszeniem. Wnętrze kościoła doświetlone jest prostokątnymi oknami, zakratowanymi od zewnątrz i zamkniętymi łukowo (od południa po 2 w nawie i prezbiterium, od północy 1 w nawie, 2 w zakrystii). We wnętrzu kościoła uwagę przykuwają pochodzące z kościoła w Leszczynach oryginalne portale (1 pomiędzy prezbiterium a zakrystia, 1 pomiędzy nawą a południową kruchtą, 1 pomiędzy nawą a wieżą).

Wyposażenie

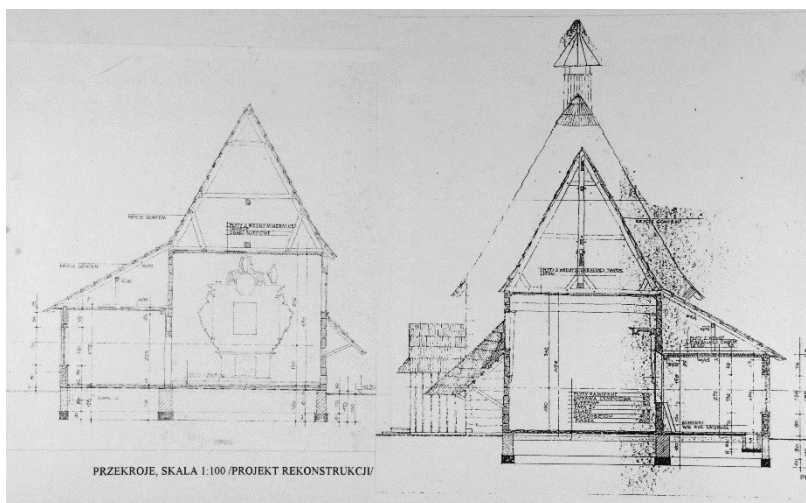
We wnętrzu nie ma ołtarzy bocznych. Ołtarz główny, pochodzący z kościoła w Leszczynach, wykonany został w XVII w. W jego centralnej części mieści się obraz Trójcy Świętej, z bogato zdobionymi kolumnami po bokach. Ponadto we wnętrzu kościoła zachowała się oryginalna XVII-wieczna ambona z obrazami 4 Ojców Kościoła, 2 kamienne kropielnice, kamienna chrzcielnica autorstwa Alfreda Buchty oraz stacje drogi krzyżowej.

Bibliografia

[29], [51], [208], [209], [219], [239], [KE_073]

Widok północnej elewacji kościoła przed relokacją do Palowic [219]

Schematy przekrojów, projekt rekonstrukcji. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok zachodniej elewacji, budowa kościoła w Palowicach [208]

Widok zachodniej elewacji, budowa kościoła w Palowicach [208]

a.

b.

c.

Widok wyposażenia kościoła przeniesionego do świątyni w Palowicach, fotografie wykonane przed relokacją: a. widok XVII-wiecznej ambony [219], b. widok ołtarza głównego [219], c. widok konfesjonau [208]

Widok w kierunku prezbiterium kościoła zbudowanego w Palowicach [208]

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

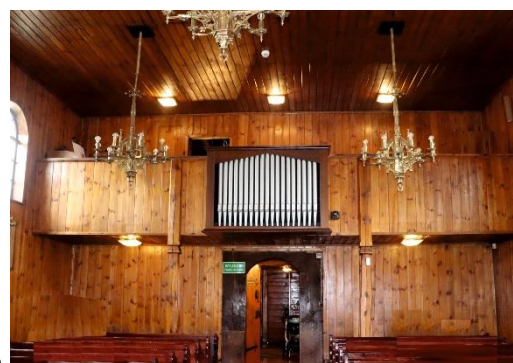
Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

74**MATKI BOSKIEJ FATIMSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°44'48", E 18°40'36"

PAWEŁKI

z niem.: PAWELKEN

ul. Główna

42-713 Pawełki

województwo: śląskie

powiat: lubliniecki

gmina: Kochanowice

wieś: Pawełki

Filia kościoła parafialnego
pw. Serca Pana Jezusa
w Kochcicach

dekanat: Sądów

diecezja: gliwicka

1 z 8
w powiecie lublinieckim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1956 r.

wpis do rejestru zabytków:

-

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

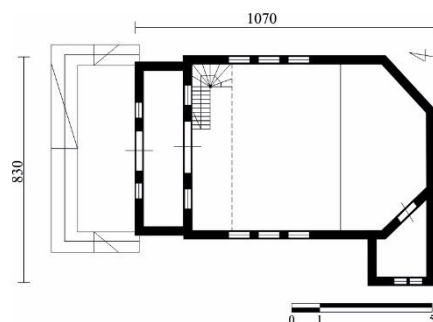
relokowany:
1928 / Brzozy
1956 / Pawełkityp funkcjonalno-
przestrzenny:**F****HISTORIA**

Kaplicę o powierzchni użytkowej niespełna 37 m² wzniesiono z materiału rozbiórkowego pochodzącego z istniejącej w 1928 r. świątyni pw. św. Huberta w Brzozach i kolejno podniesiono do rangi kościoła filialnego. Obiekt zbudowano z fundacji ówczesnego właściciela Kochcic, hrabiego Ludwika von Ballestrema. Obecnie świątynia jest wyłączona z użytkowania i wymaga remontu [39], [51], [KE_074].

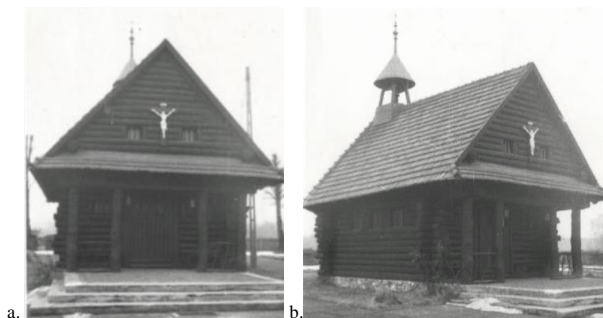
LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. MB Fatimskiej w Pawełkach.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTUSchemat rzutu.
Opracowanie własne**ARCHIWALIA**

Widok kaplicy pw. św. Huberta, przed relokacją [230]

Widok kościoła w Pawełkach: a. widok kościoła od północy [KE_074],
b. Widok kościoła od północnego wschodu [KE_074]

Lokalizacja i otoczenie

Świątynię zbudowano w centrum wsi, na płaskiej działce, wśród zabudowy jednorodzinnej. Ogrodzenie wykonano z drewnianych przęseł, zamocowanych do betonowych słupków. Na terenie przykościelnym nie ma cmentarza.

Architektura i konstrukcja

Nieorientowany kościół posadowiony jest na kamiennej podmurówce, w zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach belek w węglach na zakład z ostatkami. Konstrukcja ścian od zewnątrz jest odsłonięta, a we wnętrzu niegdyś była obita boazerią, współcześnie zaś nie jest obudowana żadnym materiałem. Salowe wnętrze zamknięte zostało trójboczną z prostokątną, przylegającą od zachodu zakrystią (1,5 × 2,8 m) i dostępem od wnętrza świątyni. Dwuspadowy, przechodzący w zamknięciu w trójpołaciowy, dach pokryto dachówką. W krokwiową więźbę dachu pomiędzy 7. a 9. wiązarem dachowym wpisano sygnaturkę z czteroboczną latarnią i stożkowym hełmem pokrytym blachą. We wnętrzu wykonano płaskie stropy z ukośnymi fasetami, pod którymi, tuż nad wejściem do kościoła, nadwieszono emporę, o prostym tralkowym parapecie i dostępem schodami ulokowanymi w północno-zachodnim narożniku nawy. W części sacrum, przy ukośnych ścianach nawy, nadwieszono belkę tęczową, do niedawna zdobioną figurami Grupy Ukrzyżowania. Zakratowane od zewnątrz otwory okienne o prostokątnym kształcie wykonano: 8 w nawie, 2 w zakrystii, 2 w kruchcie. Wejście do wnętrza świątyni poprzedza kruchta (1,5 × 4,3 m).

Wypośażenie

Wnętrze niegdyś zdobił obramowany obraz Matki Boskiej Fatimskiej, który umieszczony był w centralnej części ołtarza głównego, a także obraz Matki Boskiej Częstochowskiej i obraz św. Huberta. Obecnie w świątyni nie ma wyposażenia.

Bibliografia

[39], [51], [209], [KE_074]

FOTOGRAFIE

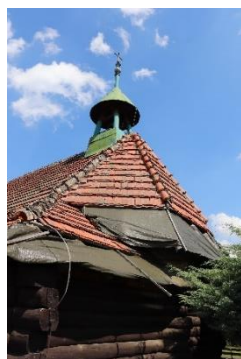
Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok elewacji północno-wschodniej. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

c.

d.

Widok kościoła: a. widok fragmentu dachu, od południa, b. widok fragmentu elewacji od południowego wschodu, c. widok fragmentu elewacji od wschodu, w kierunku empory muzycznej, d. widok wnętrza świątyni w kierunku południowym. Fotografie własne: 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

75**ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°54'17, E 18°39'51

PIELGRZYMOWICE

z niem.: PILGRAMSDORF

ul. Karola Miarki 6
43-253 Pielgrzymowicewojewództwo: śląskie
powiat: pszczyński
gmina: Pawłowice
wieś: Pielgrzymowice

Kościół parafialny

dekanat: Pawłowice
archidiecezja: katowicka1 z 7
w powiecie pszczyńskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1675 r.

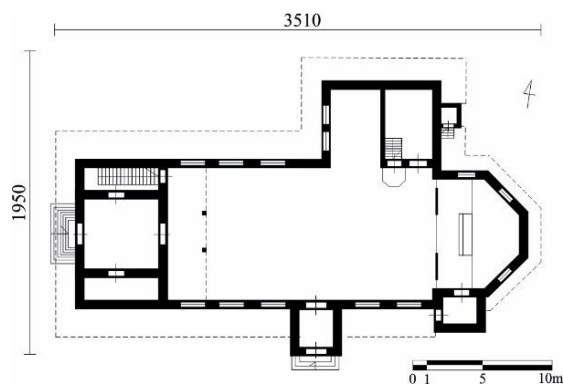
wpis do rejestru zabytków:

A/456/65 z 1965 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Kościół w Pielgrzymowicach, o dużej jak na obiekty budowane z drewna powierzchni użytkowej, wzniesiono w 3 znacznie odbiegających od siebie okresach. Na podstawie zachowanych archiwaliów, a także wiadomości zawartych w literaturze można przypuszczać, że wskazywana data budowy prezbiterium (1911 r.) oraz wieży (1746 r.) jest bardzo prawdopodobna. Natomiast data budowy nawy, być może najstarszej części kościoła, nie jest jednoznacznie ustalona. Z aktu wizytacji sporządzonego w 1679 r. wynika, że bezwieżowy kościół został wykonany w 1675 r. przez cieśli A. Wenera i B. Dudę, z drewna ofiarowanego przez jednego z kolatorów, a także dzięki ofiarowanym na ten cel funduszom kościelnym. Według wykonanego wówczas pomiaru kościół mierzył 28 × 13 łokci (17,6 × 8,2 m). W kolejnym protokole wizytacyjnym z 1688 r. odnotowano, że kościół zbudowano w latach 80. XVII w. całkowicie od podstaw, z wieżą, której konstrukcja wymagała naprawy. W tym wypadku wysoce prawdopodobne okazuje się, że wieżę wzniesiono na nowo w 1746 r. Spekulacji na temat daty budowy kościoła może być wiele, sprawę mogą wyjaśnić badania wieku drewna. W 1911 r. dotychczas zachowany w niezmienionej formie kościół przebudowano. Wówczas rozebrano prezbiterium, a w jego miejscu postawiono nowe, większe z kaplicą i zakrystią od północy. W 1945 r. w efekcie działań wojennych zniszczeniu uległa część konstrukcji wieży, którą w późniejszych latach naprawiono. Większy zakres prac remontowych wykonano po pożarze w zakrystii w 1951 r., w 1960 r. wymieniono poszycie dachu, na przełomie lat 1968/1969 wzmocniono konstrukcję ścian kościoła, a w 1982 r. naprawiono konstrukcję dachu, wymieniając pojedyncze elementy na nowe [39], [44], [59], [70], [92], [147], [209], [336], [348], [349], [408], [KE_075].

LOKALIZACJALokalizacja kaplicy pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Pielgrzymowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r.**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię wzniesiono na wzgórzu, w centrum wsi. Obiekt wpisany jest w malowniczy krajobraz wiejski, wśród stawów hodowlanych, pól oraz większych skupisk zieleni wysokiej. Na teren kościoła prowadzą kamienne schody (od wschodu i zachodu), z charakterystyczną dla sakralnego budownictwa drewnianego bramą (od zachodu), którą ujęto w ogrodzenie wyznaczające teren kościoła. Ogrodzenie wykonano z poziomych desek mocowanych do drewnianych słupków posadowionych na betonowych fundamentach. Cmentarz okalający świątynię jest w bieżącym użytkowaniu i zachowały się na nim zabytkowe nagrobki, m.in. odsłonięty i odrestaurowany w 2010 r. nagrobek z inskrypcją z nazwiskiem Karoliny Miarki (żony Karola Miarki), zmarłej prawdopodobnie w latach 70. XIX w.

Architektura i konstrukcja

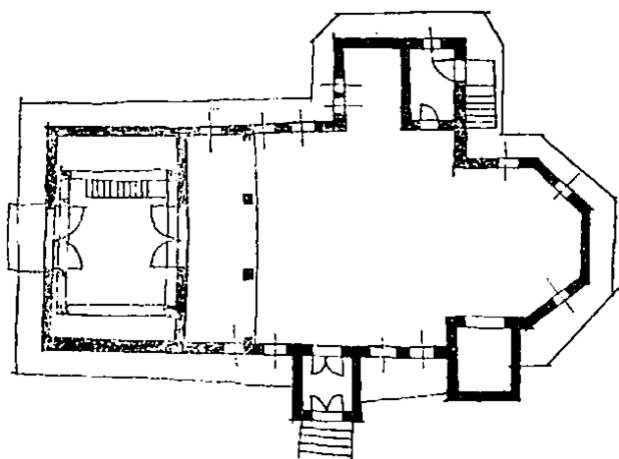
Kościół posadowiony jest na wysokiej podmurówce z cegły, o znacznie zróżnicowanej wysokości niwelującej spadek terenu. Ściany kościoła wzniesione zostały w konstrukcji zrębowej, w węglach połączonych na zamek. Bryłę kościoła tworzy nawa zbudowana na planie wydłużonego prostokąta (18,5 × 8,6 m), z przybudówkami od północy i południa. Do południowej ściany nawy dobudowano kruchtę, w której umiejscowiono wejście do wnętrza kościoła, z dwuspadowym daszkiem gontowym. Północna elewacja została rozbudowana od zachodu o przylegającą dwudzielną przybudówkę, mieszczącą kaplicę oraz zakrystię, do której dostęp odbywa się przez niewielką kruchtę, dobudowaną od wschodu. Prezbiterium, o wymiarach niespełna 6,6 × 6,3 m, wydzielone od nawy ścianą tęczową, o półkolistym wykroju, zamknięto trójbocznie, z lożą kolatorską od południa. Łożę nakryto trójspadowym, gontowym dachem, a jej ściany do połowy, osłonięto ozdobnie wyciętymi deskami. Dominantą kościoła jest słupowa wieża, zbudowana w 1746 r., która przylega do zachodniej ściany nawy. Jej zbiegającą się ku górze konstrukcję, z wyjątkiem nadwieszonej izbicy, obudowano gontem i nakryto namiotowym, czterobocznym hełmem, z kulą i krzyżem w zwieńczeniu. Hełm wieży jest elementem wtórnym, odbudowanym po zniszczeniach wywołanych II wojną światową. Pierwotnie wieżę kościoła nakrywał cebulasty hełm z latarnią, stylowo i architektonicznie zbliżony do wznoszącej się nad nawą sygnaturki. Hełm wieży oraz izbicę oszalowano deskami w układzie pionowym, o ozdobnym wykroju listew. Otwory wentylacyjne wpisano w boczne ściany izbicy (po 2, z wyjątkiem ściany wschodniej) oraz w nadbudowaną konstrukcję zwieńczającą wieżę (po 1 otworze w ścianie). W parterze wieży wydzielono kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła oraz klatkę schodową prowadzącą na emporę muzyczną. Świątynię, z wyjątkiem południowych przybudówek, otaczają wydatne przydaszki, pod którymi konstrukcja ścian jest odsłonięta. Powyżej przydaszków ściany kościoła oraz przybudówek obudowano deskami wraz z dołożeniem listew zakrywających spoiny. Konstrukcję wzmocniono lisią przykręconą do południowej ściany nawy. Nad kościołem wznosi się dwuspadowy dach, nieznacznie obniżony nad prezbiterium, od wschodu przechodzący w trójpołaciowy. Nad nawą i prezbiterium wykonano wieszarową więźbę dachową, w którą między 10. a 11. wiązarem została wpisana ośmioboczna sygnaturka, z latarnią i cebulastym, pokrytym blachą hełmem. Przestrzenne wnętrze kościoła, utrzymane w stylu barokowym, doświetlone zostało prostokątnymi oknami zamkniętych łukowo. Otwory okienne wykonano od południa: 5 w nawie, od północy: 3 w nawie, 1 w zakrystii, a od zachodu: 2 w kaplicy, 2 w drugiej kondygnacji wieży oraz po 1 w bocznych ścianach zamykających prezbiterium. We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta, pomalowana na kolor jasnego brązu (nawa), piaskowy (prezbiterium), z dekoracją malarską, którą w części prezbiterium odnowiono podczas renowacji w 2017 r. Wnętrze kościoła zwieńczono płaskim stropem, wykonanym na jednakowym poziomie, z ukośnymi fasetami, które oddzielono od ścian ozdobnym gzymsem. Podłogę ułożoną z desek wyniesiono w części prezbiterium i kaplicy o 1 stopień względem nawy. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną, którą podparto na 4 słupach, z mieczowaniem, o prostym parapecie i prospektem organowym w centralnej części.

Wyposażenie

We wnętrzu kościoła zachował się ołtarz główny z obrazem św. Katarzyny i obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem w otoczeniu aniołów. Ołtarze boczne z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem oraz 2 postaciami klęczących świętych (lewy), oraz z obrazem Trójcy Świętej i dusz w czyśćcu cierpiących (prawy). Ponadto w kościele zachowała się barokowa ambona, zawieszona przy północnej ścianie nawy, z dostępem od wewnętrznej strony zakrystii, barokowa chrzcielnica, kropielnica z 1826 r., 2 krucyfiksy, a także XX-wieczne rzeźby świętych.

Bibliografia

[29], [39], [44], [51], [59], [70], [92], [147], [209], [224], [244], [289], [336], [348], [349], [408], [KE_075]

Schemat rzutu [348]

Widok kościoła od wschodu [147]

Widok kościoła od południowego zachodu wraz z najbliższym otoczeniem [239]

Widok kościoła od południowego wschodu wraz z najbliższym otoczeniem [239]

Widok wieży zniszczonej podczas działań II wojny światowej [239]

Widok elewacji południowo-zachodniej [59]

Widok fragmentu południowej elewacji [348]

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła wraz z ogrodzeniem od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji południowo-zachodniej.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji południowo-wschodniej.
Fotografia własna, 2018 r.

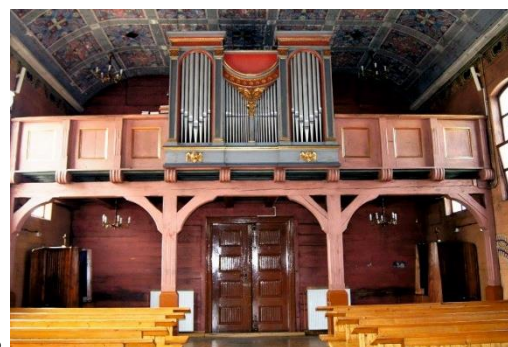
Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji północnej. Fotografia własna, 2018 r.

a.

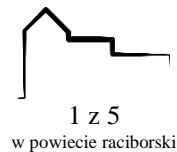

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2018 r.

**PIETROWICE
WIELKIE**

z niem.: GROSS PETERWITZ

ul. Norberta Bończyka
47-480 Pietrowice Wielkie**Województwo:** śląskie
Powiat: raciborski
Gmina: Pietrowice Wielkie
Wiś: Pietrowice WielkieFilia kościoła parafialnego
pw. św. Wita, Modesta
i Krescencji w Pietrowicach
Wielkich**dekanat:** Pietrowice Wielkie
diecezja: opolska**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1667 r. (?)****wpis do rejestru zabytków:****93/54 z 1954 r.****datowanie:**

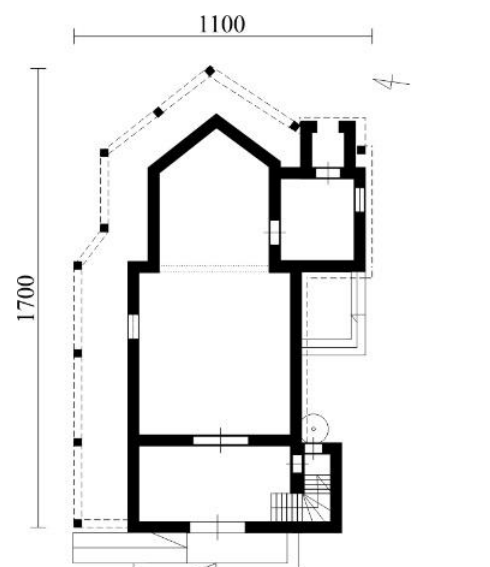
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:
przebudowany**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****A****HISTORIA**

Niewielką kaplicę zbudował w 1667 r. proboszcz Martin Mosler w bezpośrednim sąsiedztwie studzienki, w której według legendy i wiadomości zawartych w literaturze rolnicy odnaleźli obraz Ukrzyżowanego Zbawiciela. Miejsce to szybko stało się kultowe dla wiernych przybywających w pielgrzymkach. Dlatego zachowana niedużej powierzchni użytkowej kaplica okazała się zbyt mała, by pomieścić pielgrzymów. Na skutek starań ówczesnego proboszcza, księdza J. Koterby, zdecydowano o powiększeniu kaplicy (do obecnie zachowanych wymiarów). Rozbudowa miała miejsce w 1743 r., jednak nie ma pewności, czy poprzednią kaplicę rozebrano, czy dobudowano do niej nawę z poprzedzającą ją kruchtą. Można przypuszczać, że prezbiterium, jest najstarszą konstrukcją zachowanego po dzisiejsze czasy kościoła, niemniej nie zachowały się źródła, które te informacje potwierdzają. Pomocne w tym wypadku mogą się okazać badania wieku drewna, dzięki którym może zostać ustalona pewna datacja wzniesienia prezbiterium, nawy oraz przylegającej do niej kruchty [29], [39], [51], [58], [76], [82], [146], [209], [285], [304], [395], [KE_076].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Krzyża Świętego w Pietrowicach Wielkich.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół odpustowy, filialny, zlokalizowany jest na obrzeżach wsi, przy rozwidleniu dróg. Z uwagi na małą powierzchnię użytkową kościoła teren jest dostosowany do odprawiania mszy św. polowej. W południowej elewacji kościoła w dość nietypowy sposób nadwieszona została zewnętrzna ambona, a także podest, na którym ustawiony jest ołtarz. Drewniane ławki komponujące się z istniejącą zielenią wysoką zwrócone są w kierunku południowym. Nieogrodzony teren kościoła jest otoczony drzewami różnych gatunków. Pochówki zmarłych odbywają się na oddalonym od kościoła cmentarzu. W zachodniej części działki, tuż przed wejściem do świątyni, w 1971 r. została zbudowana wolnostojąca dzwonnica, o ścianach lekko zwężających się ku górze, z namiotowym zadaszeniem. Ściany oraz hełm dzwonnicy obudowane zostały gontem.

Architektura i konstrukcja

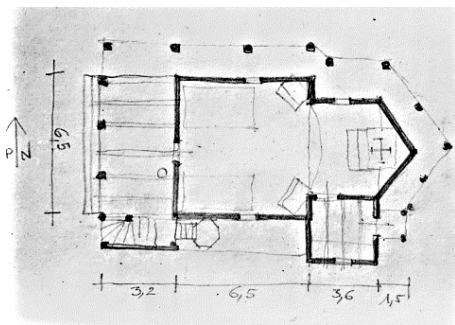
Kościół w Pietrowicach Wielkich należy do nielicznych obiektów sakralnych spośród zlokalizowanych na terenie Górnego Śląska, które wykazują się indywidualnymi, charakterystycznymi dla pojedynczego kościoła cechami. Unikatowość obiektu, począwszy od doboru lokalizacji, skończywszy na cechach architektoniczno-konstrukcyjnych, powoduje, że kościół w Pietrowicach Wielkich nie ma cech typowych dla regionu Górnego Śląska. Świątynię, jak nigdzie indziej w regionie górnośląskim, wzniesiono w dolinie, w najniższym punkcie wsi. Bezwieżowy obiekt zbudowano w konstrukcji zrębowej i pierwotnie posadowiono na kamiennej podmurówce, którą w 1956 r. wymieniono na fundamenty wykonane z betonu zbrojonego. Bryłę kościoła tworzy niewielka nawa zbudowana na planie kwadratu o długości boku 6 m i wyodrębnione od niej węższe prezbiterium (5,2 × 4,1 m) o charakterystycznym dwubocznym zamknięciu ścian. W ścianie tęczowej, o prostokątnym wykroju, nadwieszono fazowaną belkę tęczową, z inskrypcją w językach niemieckim oraz morawskim. Do południowej ściany prezbiterium przylega zakrystia z kruchtą od wschodu. Wschodnia oraz północna elewacja kościoła jest otoczona sobotami, wspartymi na słupach posadowionych na betonowych stropach fundamentowych. Ściany kościoła od zewnątrz obudowano gontem i oszalowano deskami (poniżej zadaszenia sobót oraz od zachodu do wysokości 2 m). We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta i dlatego połączenie belek w węglach na zakład jest możliwe do zaobserwowania podczas bezpośredniej inwentaryzacji wnętrza kościoła. Do zachodniej ściany nawy dobudowano kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza świątyni, z nadwieszoną emporą muzyczną. Dostęp na emporę odbywa się zewnętrzną klatką schodową, dobudowaną do południowej ściany kruchty, poprzedzającej nawę. Emporę muzyczną, wydzieloną z piętra kruchty, wykonano, wycinając część zachodniej ściany nawy, z której pozostałość konstrukcji stanowi płaski parapet. Nietypowym rozwiązaniem jest zbudowanie zewnętrznej ambony, przylegającej do południowej ściany nawy, z dostępem z wnętrza dobudowanej do południowej ściany kruchty. Wnętrze świątyni jest dość mroczne, z uwagi na ciemnobrązowy kolor ścian, podłóg oraz stropów, a także doświetlenie światłem dziennym tylko 3 oknami. Prostokątne zakratowane od zewnątrz okna zamknięte łukowo wykonano w południowej i północnej ścianie nawy (po 1 otworze okiennym), a w prezbiterium od północy także ujęto 1 okno. Dodatkowe otwory okienne wykonano w dobudowanej kruchcie, doświetlając emporę muzyczną 2 oknami od zachodu, 1 od południa oraz po 1 od zachodu i wschodu w bocznych ścianach zakrystii. Wnętrze świątyni przykryte jest płaskim stropem w nawie oraz sklepieniem pozornym, wykonanym na wyższym poziomie w prezbiterium. Podłogę, wykonaną na tym samym poziomie, ułożono z desek. Dach kościoła nad nawą i prezbiterium jest dwuspadowy, dwukalenicowy, obniżony w części prezbiterium. Nad zakrystią wykonano dwuspadowy dach, który od południa łączy się z połącią dachową, nakrywającą nawę, a od wschodu łączy się ze ścianą szczytową nawy. W konstrukcję stolcowej więźby dachowej nad nawą, pomiędzy 6. a 7. wiązarem, wpisano ośmioboczną wieżyczkę z latarnią i baniastym, pokrytym blachą hełmem w zwieńczeniu.

Wyposażenie

W kościele zachowały się 3 barokowe ołtarze (1 główny, 2 boczne). Rzeźby świętych, ustawione na belce tęczowej (św. Floriana, św. Ambrożego, św. Huberta), są współczesne, podobnie jak stacje drogi krzyżowej oraz kamienna kropielnica. Ambona z obudowanym gontem koszem i baldachimem, na którym umieszczono płaskorzeźbę Gołębicy, przylega do południowej elewacji kościoła. W podobnym stylu wykonano płaskorzeźbę Oka Opatrzności Bożej, którą zawieszono na szczytowej ścianie kruchty poprzedzającej wejście do zakrystii.

Bibliografia

[29], [39], [51], [58], [76], [82], [120], [146], [209], [285], [304], [395], [KE_076]

Schemat rzutu. Źródło: WUOZ w Katowicach

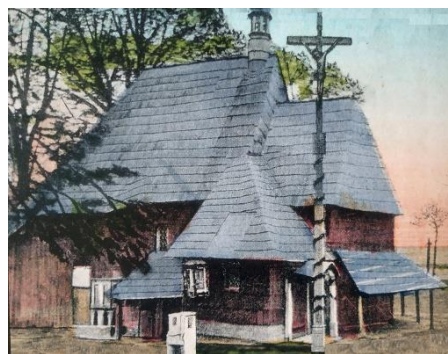
Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach,
fotografia z 1966 r.

Widok kościoła od wschodu [375]

Widok kościoła od południa [326]

Widok kościoła od południowego wschodu [395]

Widok kościoła od południa [285]

Widok kościoła od wschodu [239]

Widok kościoła od południa [70]

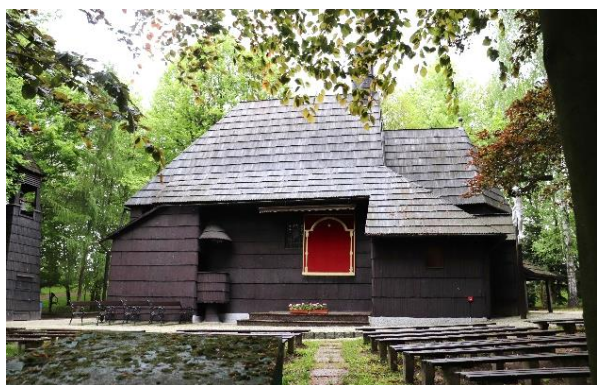
Widok kościoła od południa [58]

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

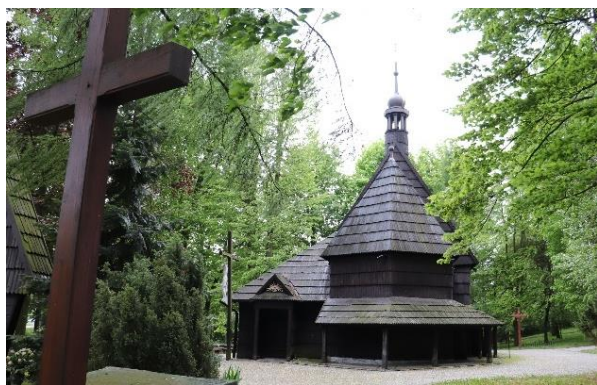
Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Ambona zewnętrzna.
Fotografia własna, 2019 r.

Gołębica na zwieńczeniu ambony.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Wejście do zakrystii.
Fotografia własna, 2019 r.

Oko Opatrzności Bożej, nad wejściem
do zakrystii. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

77

NARODZENIA ŚW. JANA CHRZCICIELA I MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°24'35", E 18°27'44"

PONISZOWICE

z niem.: PONISCHOWITZ

ul. Cicha 2

44-172 Poniszowice

województwo: śląskie

powiat: gliwicki

gmina: Rudziniec

miasto: Poniszowice

Kościół parafialny

dekanat: Pławniowice

archidiecezja: gliwicki

1 z 12
w powiecie gliwickim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1498 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/356/60 z 1960 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznychtyp funkcjonalno-
przestrzenny:

A

oryginalność obiektu:

przebudowany

HISTORIA

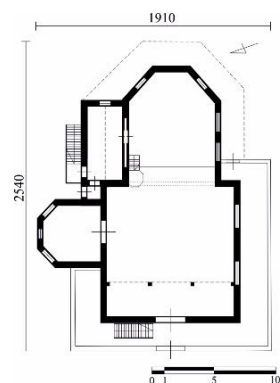
O kościele w Poniszowicach możemy przeczytać niemalże w każdej publikacji poświęconej drewnianej architekturze sakralnej. Uwagę historyków, badaczy i naukowców z pogranicza różnych dziedzin nauki zwracają zawarte w zachowanych tekstach źródłowych informacje dotyczące daty zbudowania kościoła, a także charakteryzujące obiekt cechy architektoniczno-konstrukcyjne. Datę zbudowania nawy i prezbiterium (1498 r.) oraz wolnostojącej wieży (1570 r.) potwierdził wynik badań dendrochronologicznych, wykonanych w 2005 r. przez Aleksandra Koniecznego. Kościół w Poniszowicach jako zabytek architektury średniowiecznej nie jest przykładem obiektu, który do naszych czasów przetrwał w niezmienionej formie i konstrukcji. W przeszłości kościół wielokrotnie remontowano, a na skutek prowadzonych remontów niejednokrotnie przebudowano. Jak wynika z protokołu wizytacyjnego z 1679 r., kościół mierzył 26 × 14 łokci (16,3 × 8,8 m), co w korelacji do autorskiego pomiaru z 2018 r. (25,4 × 19,1 m) jest dowodem na znaczne powiększenie świątyni. Z zachowanych archiwaliów oraz literatury wynika, że świątynię w 1692 r. rozbudowano o północną kaplicę, wzniesioną z fundacji Franciszka Rogojskiego, a zrealizowane w późniejszych latach remonty prowadziły do dalszych przebudów obiektu. W 1775 r. wymieniono okna, wycinając nowe, większe otwory, zmieniono kształt sobót, a także w dach kościoła wbudowano sygnaturkę. W 1844 r. rozebrano emporę muzyczną nad wejściem do kaplicy i zbudowano nową, przylegającą do zachodniej ściany nawy, a w 1852 r. nadbudowano łożę kolatorską nad zakrystią. We wnętrzu kościoła wielokrotnie remontowano i wymieniano deski stropowe nad nawą i prezbiterium (1820, 1841, 1995–1998), co z pewnością przyczyniło się do zamalowania polichromii, o której wspomniano w akcie wizytacji z 1687 r. [22], [44], [46], [49], [70], [71], [75], [76], [85], [88], [107], [115], [168], [209], [309], [327], [331], [377], [379], [KE_077].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela i MB Częstochowskiej w Poniszowicach. Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowano w centrum wsi, na lekkim wzniesieniu, wśród zabudowy mieszkaniowej. Ogrodzenie nie kojarzy się z typowo wiejską architekturą drewnianą. Teren kościoła wraz ze znajdującym się na nim cmentarzem wyznacza dość wysoki mur, wykonany od zachodu, z wolnostojącym murowanym krzyżem. Z pozostałych stron teren ogrodzono stalową siatką rozciągniętą pomiędzy metalowe słupki. Zielenń wysoka, otaczająca świątynię, to kilka wiekowych drzew, a także pomnikowy wiaz z ludową figurą Matki Boskiej. W bezpośrednim sąsiedztwie kościoła, przy południowo-wschodniej elewacji, w 1570 r. zbudowano wolnostojącą dzwonnice, o ścianach zbiegających się ku górze, z nadwieszoną izbicą i namiotowym zadaszeniem ze stożkowym, ośmiobocznym hełmem na szczycie.

Architektura i konstrukcja

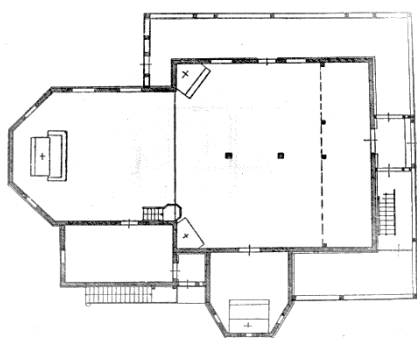
Orientowaną świątynię zbudowano w zrębowej konstrukcji ścian i połączeniu belek w węglach na zakład. Pierwotną kamienno-wapienną podmurówkę w 2012 r. zastąpiono żelbetowym fundamentem, który wykonano pod całą powierzchnią kościoła. Wówczas wymieniono zdegradowane narożne belki ścienne, a dębowe podwaliny, zastąpiono nowymi. Bryłę kościoła tworzy niewielka kwadratowa nawa o boku 10,1 m oraz wyodrębnione od niej węższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium (9,2 × 7,2 m). W ścianie tęczowej, o prostokątnym wykroju, zamocowano dwie belki tęczowe. Dolna jest lekko fazowana, a na górnej zaobserwować można inskrypcję „ST JOANNES BAPTISTA ST DEI GENTIRIX ORATE PRO NOBIS”. Górna belka tęczowa wsparta została na kroksztynach i pełni funkcję podciagu. Do północnej ściany nawy dobudowano kaplicę pw. św. Józefa, z kryptą w podpiwniczeniu. Obecnie zachowana kaplica jest elementem wtórnym, odbudowanym w 2012 r. z nowego materiału, z zachowaniem proporcji i formy poprzedniej, zdegradowanej konstrukcji. Ściany kaplicy, podobnie jak prezbiterium, zamknięto trójbocznie. Kaplica połączona jest przedsionkiem prowadzącym do zakrystii, przylegającej do północnej ściany prezbiterium. Nad prostokątną zakrystią w 1852 r. nadbudowano lożę kolatorską, z dostępem zewnętrzną, przylegającą do północnej ściany, klatką schodową. Loża jest otwarta w stronę prezbiterium prostokątnym wykrojem. Konstrukcja ścian kaplicy oraz zakrystii jest odsłonięta, co umożliwia bezpośrednią obserwację połączenia belek w węglach na zakład, z pozostawieniem krótkich ostateków przy kaplicy. Boczne ściany nawy oraz zachodnią elewację kościoła obudowano zamkniętymi, wspartymi na słupach sobotami. Pozostałe ściany osłonięto wydatnymi przydaszkami, ponad którymi konstrukcja ścian została obudowana gontem. Nietypowym, a charakterystycznym dla kościoła rozwiązaniem jest frontowa, zachodnia elewacja kościoła, którą w całości osłonięto gontem, nie oddzielając ściany szczytowej od zadaszenia przedsionka. Wejście do wnętrza świątyni wpisane jest w zachodnią elewację i poprzedza je niewielka, zadaszona dwuspadowym daszkiem kruczta. Nad świątynią wznosi się dwuspadowy, siodłowy dach, znacznie wyższy nad nawą, i niższy nad prezbiterium, który od wschodu przechodzi w trójpołaciowy. Przedłużenie północnej połaci dachowej stanowi również zadaszenie dla zakrystii. Nad kaplicą wykonano wielopołaciowy dach, który podobnie jak wszystkie zadaszenia, pokryto gontem. W konstrukcję dachu nad nawą, pomiędzy 5. a 7. wiązarem dachowym, ujęto sygnaturkę z ośmioboczną latarnią i cebulastym, barokowym hełmem, pokrytym blachą na szczycie. Wnętrze kościoła nakryte zostało płaskim stropem nad nawą, pozornym sklepieniem kolebkowym w prezbiterium i stropami belkowymi, które wykonano w zakrystii oraz kaplicy. Konstrukcja ścian kościoła we wnętrzu jest odsłonięta i pomalowana na kolor piaskowy. Podłogę ułożoną z kamienia wyniesiono o 1 stopień w części prezbiterium. W zachodnią ścianę nawy wpisano empore muzyczną, którą wsparto na 4 słupach, z prospektem organowym, w centralnej części i o prostym parapecie, podzielonym na prostokątne pola. Klatka schodowa prowadząca na empore jest wpisana w przedsionek poprzedzający nawę. Kościół, o niedużej powierzchni użytkowej, rozświetlony został prostokątnymi, zakratowanymi oknami z zadziarami. Od południa w bocznej ścianie nawy i prezbiterium ujęto po 2 otwory okienne. W zamknięciu prezbiterium oraz kaplicy wstawiono także po 2 okna. Ponadto okna wbudowano w połaciach dachowych nad nawą i prezbiterium oraz w zadaszeniach sobót.

Wyposażenie

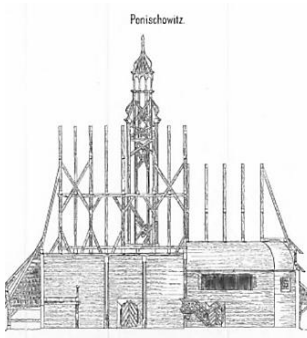
W kościele zachowały się 3 ołtarze (1 główny i 2 boczne, wszystkie z 1657 r.), barokowa ambona, 2 krucyfiksy (1 na belce tęczowej, 1 w prezbiterium), chrzcielnica, a także kopia obrazu Narodziny św. Jana Chrzciciela (oryginał z 1700 r. przechowywany jest w Muzeum Diecezjalnym w Opolu).

Bibliografia

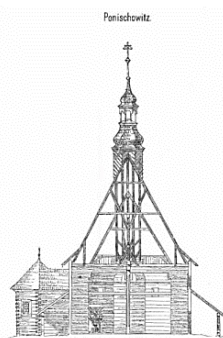
[40], [46], [49], [75], [76], [85], [88], [107], [115], [156], [165], [209], [284], [309], [332], [377], [378], [379], [387], [KE_077]

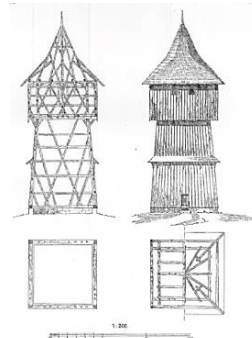
Schemat rzutu.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Schemat przekroju podłużnego [44]

Schemat przekroju poprzecznego [44]

Rzut i przekrój wolno stojącej wieży [44]

Widok kościoła i wolnostojącej dzwonnicy [331]

Widok kościoła od południa [115]

Widok kościoła od północnego wschodu [239]

Widok kościoła od południowego wschodu [115]

Kaplica południowa [198]

Wolnostojąca dzwonnica [239]

Dzwonnica z kościołem w tle [198]

Wnętrze kościoła z widokiem w kierunku prezbiterium [115]

a.

b.

c.

Widok ołtarzy: a. ołtarz główny, b. ołtarz boczny lewy, c. ołtarz boczny prawy [115]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła oraz wolno stojącej dzwonnicy. Fotografia własna, 2020 r.

Widok wolno stojącej dzwonnicy na tle kościoła. Fotografia własna, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

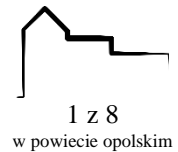
78**MATKI BOSKIEJ I ŚW. ANDRZEJA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°49'21", E 17°44'43"

POPIELÓW

z niem.: POPPELAU

ul. Dworcowa
46-090 Popielówwojewództwo: opolskie
powiat: opolski
gmina: Popielów
miasto: PopielówFilia kościoła parafialnego
pw. Najświętszej Marii Panny
Królowej Aniołów
w Popielowiedekanat: Siołkowice
archidiecezja: opolska**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1889 r.

wpis do rejestru zabytków:

110/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie literatury

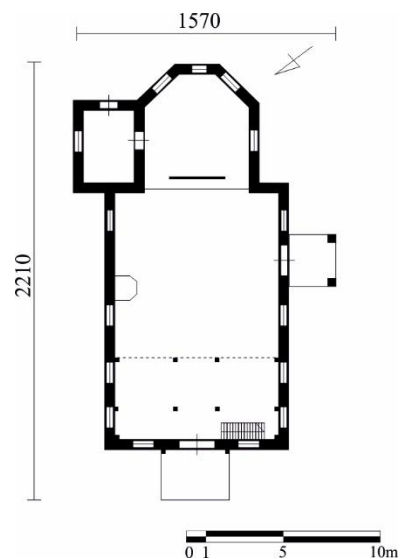
oryginalność obiektu:

relokowany:
Popielów / 1654

Popielów cmentarz / 1889

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

W 1654 r. w Popielowie został zbudowany drewniany kościół o niedużej powierzchni użytkowej. Ze względu na rozrastającą się parafię w latach 1887–1889 zbudowano nową, większą, murowaną świątynię pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Aniołów, a mniejszą, drewnianą, przestano użytkować. W 1884 r. cieśla Frach z pobliskiej wsi Stare Kolnie podjął prace demontażowe. Świątynię ponownie wzniesiono w nowym miejscu, na cmentarzu parafialnym, w 1889 r. O istnieniu w połowie XVII w. drewnianego kościoła dowiadujemy się z protokołu wizytacyjnego sporządzonego w 1687 r., w którym zarejestrowano istniejący w Popielowie stary, drewniany kościół, z wieżą dołączoną do korpusu nawy. Kościół należał wówczas do parafii w Siołkowicach, a jego patronami ustanowiono św. Andrzeja i św. Jana Chrzciciela. Zachowany do dzisiaj kościół jest bezwieżowy, a dominującą niegdyś ponad bryłą świątyni wieżę prawdopodobnie rozebrano w latach 50. XX w. Kościół remontowano w latach 90. XX w. [56], [239], [306], [350], [KE_078].

LOKALIZACJA**SCHEMAT RZUTU**

Lokalizacja kościoła pw. MB i św. Andrzeja w Popielowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r. Opracowanie własne

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół wzniesiono na cmentarzu parafialnym w Popielowie, przy ulicy Dworcowej, wśród zabudowy mieszkaniowej, gospodarczej i produkcji rolnej. Teren kościoła jest otoczony pojedynczymi nowymi nasadzeniami wysokiej zieleni oraz ozdobnymi krzewami. W centralnej części działki zlokalizowana jest murowana kaplica cmentarna z arkadowym przebicciem otwierającym widok na polichromowaną ścianę. Całość założenia ogrodzono betonowymi przęsłami.

Architektura i konstrukcja

Orientowaną świątynię, z odchyleniem w kierunku północnym, zbudowano na betonowym podmurowaniu, w konstrukcji zrębowej, i połączeniach ciesielskich na jaskółczy ogon. Zrębowa konstrukcja ścian nawy, po rekonstrukcji kościoła, została wzmocniona słupami (po 6 przy południowej i północnej ścianie nawy). Bryłę kościoła tworzy nawa wzniesiona na planie wydłużonego prostokąta oraz wydzielone od niej mniejsze, zamknięte trójboczne prezbiterium. Do północnej ściany prezbiterium przylega niewielka zakrystia, z wejściem od wschodu. Konstrukcja ścian prezbiterium jest odsłonięta, dzięki czemu w bezpośredniej inwentaryzacji zaobserwować można połączenie bierwion w węglach na zakład. Ściany nawy obudowano deskami w układzie poziomym. W zachodnią i południową ścianę nawy wpisano drzwi mieszczące wejście do wnętrza świątyni. Obydwa wejścia zasłonięto dwuspadowymi dachami, pokrytymi gontem. Południowe zadaszenie podparto parą spiralnych słupów. W boczne elewacje nawy i prezbiterium wpisane zostały prostokątne okna zamknięte spłaszczonym łukiem, które zakratowano od zewnątrz. W południową i północną elewację nawy wstawiono po 4 otwory okienne, z czego 4 ujęto w kształcie poziomego prostokąta. W prezbiterium wykonano 1 okno od południa oraz 3 w ścianach je zamykających (od wschodu, małe owalne okno). Nad bryłą kościoła wznosi się dwuspadowy, dwukalenicowy dach, nieznacznie wyższy nad nawą i trójspadowy w zamknięciu prezbiterium. Północna połać dachowa nakrywająca prezbiterium stanowi zadaszenie dla przylegającej zakrystii. W zachodnią część dachu nakrywającego nawę wpisana została sześcioboczna sygnaturka z latarnią i stożkowym hełmem pokrytym blachą. Dwuczłonowość świątyni podkreśla ściana tęczowa o półkolistym wykroju, którą od wnętrza nawy obudowano snycersko wyciętymi listwami. Wnętrze nakryte jest płaskim stropem wykonanym na jednakowym poziomie. W nawie strop obudowano wąskimi listwami, w prezbiterium zachowały się oryginalne deski stropowe z dekoracją malarską w centralnej części. W zakrystii wykonano strop belkowy. Podłogę, ułożoną z kamienia w nawie, a z desek w prezbiterium, wyniesiono o 1 stopień. Przy zachodniej ścianie nawy wpisano empore muzyczną, o prostej linii parapetu i dostępem wewnętrznymi schodami przylegającymi w południowo-zachodnim narożniku do nawy. Empore wsparto na 4 parach słupów o kwadratowym przekroju. Obecny kształt empory jest elementem wtórnym, prawdopodobnie wykonanym w XVIII/XIX w. Przypuszczenia te mogą potwierdzać zachowane w bocznych ścianach nawy gniazda po poprzednio wbudowanych belkach, a także rozebrana, pierwotnie przylegająca do zachodniej elewacji nawy, słupowa wieża, którą zastąpiono nadbudowaną sygnaturką. Wieża na sygnaturkę pierwotnie wznosiła się przy wschodniej krawędzi dachu nad nawą, a jej forma znacznie się różni od obecnie zachowanej. Pierwotnie sygnaturkę zbudowano w formie prostokątnej, z latarnią nakrytą czterospadowym zadaszeniem, nad którym wznosił się baniasty hełm, pokryty gontem, z iglicą na szczycie. Do dzisiaj zachowało się bardzo mało materiałów źródłowych o historii kościoła, jego architekturze oraz konstrukcji. Niewiele też jest literatury poświęcającej uwagę temu zabytkowemu obiektowi. Przyjęta data budowy kościoła nie została w pełni udokumentowana. Nie ma dowodów na to, że obiekt wzniesiono z drewna rozbiórkowego, a także nie można twierdzić, że zbudowano go od podstaw w nowym miejscu. Dla przedmiotowych rozważań o historii obiektu wskazane jest wykonanie badań wieku drewna, bowiem to one mogą dać pełne dane dotyczące czasu budowy kościoła.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest skromne i jednolite. Wyróżnia się w nim prezbiterium pomalowane na jasne kolory. W kościele nie ma ołtarzy bocznych. Zachował się barokowy ołtarz główny, barokowa ambona z baldachimem oraz stacje drogi krzyżowej.

Bibliografia

[56], [239], [306], [350], [KE_078]

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego zachodu [350]

Widok kościoła od południowego zachodu [56]

Widok ołtarza głównego.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Portal w południowej elewacji nawy [56]

Widok barokowej ambony.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Kaplica cmentarna.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok prezbiterium (2018 r.), b. widok empyry muzycznej (2020 r.). Fotografie własne

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

79**NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°05'56, E 18°07'25

PROŚLICE

z niem.: PROSCHLITZ

Proślice 28

46-262 Proślice

województwo: opolskie**powiat:** kluczborski**gmina:** Byczyna**miasto:** ProśliceFilia kościoła parafialnego
Nawiedzenia Najświętszej
Maryi Panny
w Polanowicach**dekanat:** Wołczyn**diecezja:** kaliska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****XVI w.****wpis do rejestru zabytków:****70/53 z 1953 r.****datowanie:**

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

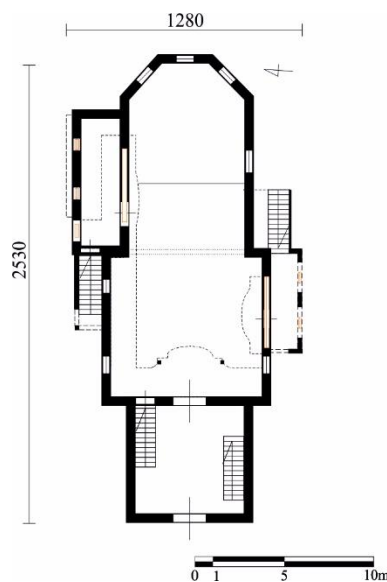
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B1****HISTORIA**

Na podstawie informacji zawartych w literaturze możemy wnioskować, że kościół został postawiony jako świątynia ewangelicka w 1531 r., a w 1580 r. rozbudowano go lub wzniesiono od podstaw z fundacji rodziny von Frankenberg. Pierwszym pastorem ewangelickim był Chrustophours Vulpinus, który łączył obowiązki pastora w kościele ewangelickim w Proślicach i w Miechowej. Kościół w przeszłości wielokrotnie remontowano, nieustannie ingerując w formę, funkcję i konstrukcję obiektu. Wieża poprzedzająca nawę została zbudowana w 1773 r. przez miejscowego cieślę Jerzego Zająca. W 1798 r. wykonano nowy dach nakrywający świątynię, a także wtedy prawdopodobnie wykonano nową więźbę dachową nad prezbiterium, z pozornym sklepieniem kolebkowym, o spłaszczonym łuku. W 1859 r. wyremontowano ściany oraz hełm wieży, w 1905 r. świątynię podmurowano, a ze ścian nawy i prezbiterium zdjęto warstwę tynku, którym zostały pokryte w drugiej połowie XIX w. W 1929 r. przeprowadzono remont kościoła, podczas którego wymieniono zdegradowane elementy konstrukcyjne ścian nawy i prezbiterium oraz wykonano nowe poszycie dachowe [16], [55], [68], [237], [239], [243], [306], [KE_079].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Proślicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowany kościół zlokalizowany jest na obrzeżach wsi, wśród pól i jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej. Teren kościoła jest ogrodzony drewnianymi przęsłami, mocowanymi do murowanych słupków. Zieleń otaczająca świątynię to kilka wiekowych lip oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. W północnej części działki zlokalizowano drewnianą kaplicę cmentarną, z dwuspadowym, gontowym zadaszeniem i imitacją wieżyczki na sygnaturkę na szczycie. Na terenie kościoła zachowało się kilka zabytkowych płyt nagrobnych, większość z drugiej połowy XIX w. Cmentarz oddalony jest od zabytkowego kościoła o około 100 m.

Architektura i konstrukcja

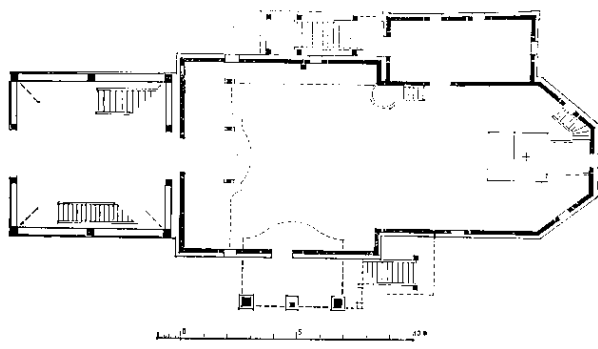
Drewnianą świątynię zbudowano na podmurowaniu z kamienia i cegły, w zrębowej konstrukcji ścian. Bryłę kościoła, z pozoru skomplikowaną, z uwagi na liczne przybudówki, tworzy nawa wzniesiona na planie kwadratu oraz wydzielone od niej ścianą tęczową, wydłużone prezbiterium z fazowaną belką, o trójbocznym zamknięciu wschodnich ścian. Nieproporcjonalne, dość długie prezbiterium może być efektem dwuetapowej budowy kościoła. Prawdopodobnie wydaje się, że pierwotnie zbudowaną kaplicę powiększono do obecnych wymiarów. Jednak potwierdzenia tych przypuszczeń nie odnajdziemy w zachowanych materiałach źródłowych. Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna zakrystia z lożą kolatorską na piętrze, do której prowadzą zewnętrzne schody, dobudowane do północnej ściany nawy. Północną ścianę zakrystii osłonięto niewielkimi przydaszkami. Południowa elewacja kościoła została rozbudowana o przybudówkę przylegającą do bocznej ściany nawy, mieszczącą przedsionek i zewnętrzną klatkę schodową prowadzącą do nadwieszonej we wnętrzu empory (łóży kolatorskiej). Zarówno północna, jak i południowa łoża otwarta jest do wnętrza świątyni prostokątnym otworem, z nadwieszoną emporą o wybrzuszonym parapecie. Dominantą kościoła jest wieża wyrastająca ponad dach nawy, wzniesiona w 1773 r. Wieżę zbudowano w konstrukcji słupowej, na planie kwadratu, o ścianach zwężających się ku górze, z ośmioboczną latarnią, baniastym hełmem, iglicą, z kulą i krzyżem na szczycie. Górne partie ścian wieży były początkowo lekko odchylone do ściany szczytowej nawy. Można przypuszczać, że podczas remontów dachu nad nawą, przedłużono połacie dachowe, łącząc je z konstrukcją wieży. Efekty te potwierdzać by mogły do połowy zasłonięte połaciami dachowymi nawy otwory dzwonowe, wpisane we wschodnią elewację wieży. Otwory dzwonowe, z drewnianymi żaluzjami, wykonano po 2 w każdej ze ścian (od wschodu częściowo zasłonięte). W parterze wieży wydzielono kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła oraz 2 klatki schodowe (na emporę muzyczną oraz na wyższe kondygnacje wieży). Dwuskrzydłowe drzwi osłonięto pulpitem gontowym zadaszeniem. Ściany wieży, podobnie jak wszystkie elewacje kościoła, oszalowano deskami wraz z zasłonięciem spoin, węższymi listwami. Dach kościoła jest jednokalenicowy, dwuspadowy, z wydatnym okapem wspartym na ozdobnie wyciętych kroksztynach, z mieczowaniem, otaczającym południową i wschodnią ścianę prezbiterium. Nawę i prezbiterium przykryto pseudo sklepieniem kolebkowym, pozornym, o spłaszczonym łuku i prostych odcinkach przy ścianach bocznych nawy. W pozostałych pomieszczeniach wykonano stropy płaskie i belkowane. Empora muzyczna, wsparta na profilowanych słupach, o prostym parapecie, z barokowym wybrzusczeniem w centralnej części, przylega do zachodniej i północnej ściany nawy. Stropy, ściany oraz parapety nadwieszonych empor pomalowano na kolor ciemnego brązu. Podłogę ułożono z cegły wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Kościół doświetlony jest oknami o zróżnicowanych wymiarach i w różnym kształcie. Nawę doświetlają wąskie prostokątne okna (2 od południa zamknięte trójkątnie, 2 gomółkowe od północy). W prezbiterium od południa oraz w 3 ścianach je zamykających wykonano po 1 prostokątne oknie, zamkniętym spłaszczonym łukiem, okna te zaszklone zostały witrażami ufundowanymi przez rodzinę von Watzdorf. Ponadto okna doświetlają zakrystię (2 kwadratowe od północy, 1 niewielkie, prostokątne i zakratowane od zewnątrz od wschodu) oraz łożę kolatorską (2 prostokątne, zamknięte łukowo, od południa oraz 1 prostokątne od wschodu), a także w południowej przybudówce (2 zamknięte łukowo od południa).

Wyposażenie

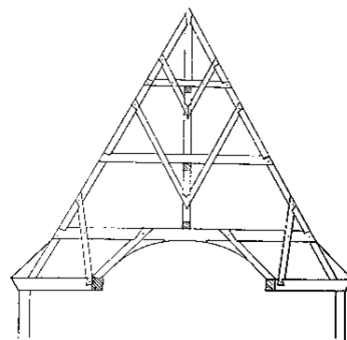
We wnętrzu świątyni na uwagę zasługują ciesielskie detale, widoczne w późnogotyckim, trójlistnie zamkniętym południowym portalu, ozdobne okucia drzwi oraz słupy podtrzymujące emporę, o dekoracyjnym wykroju, a także późnobarokowa ambona. Ołtarz główny, barokowy z rzeźbą Pana Jezusa wpisaną pomiędzy 2 pary złożonych kolumn, ponad którymi ustawiono rzeźby aniołów, zwieńczono płaskorzeźbionym Okiem Opatrzności Bożej.

Bibliografia

[55], [225], [237], [239], [243], [306], [369], [KE_079]

Schemat rzutu [237]

Schemat więzara więźby dachowej nad prezbiterium [237]

Widok kościoła od południowego wschodu [237]

Widok kościoła od południowego wschodu [55]

Widok kościoła od północy [55]

Fragment elewacji północnej [237]

Fragment elewacji południowej [237]

Słupy podpierające empore [237]

Organy barokowo-regencyjne z pierwszej połowy XVIII w.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Wieża z izbicą i baniastym hełmem.
Fotografia własna, 2017 r.

Kaplica zlokalizowana w północnej części działki.
Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

80**ŚW. JUDY TADEUSZA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°13'31, E 18°15'13

PRZEWÓZ

z niem.: PRZEWOS

ul. Odrzańska 17
47-253 Przewózwojewództwo: opolskie
powiat: kędzierzyńsko-kozielski
gmina: Cisek
wieś: PrzewózFilia kościoła parafialnego
pw. Niepokalanego Serca
Pana Jezusa w Nieznaszyniedekanat: Łany
diecezja: opolska1 z 4
w powiecie kędzierzyńsko-
kozielskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1937 r.

wpis do rejestru zabytków:

96/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie literatury

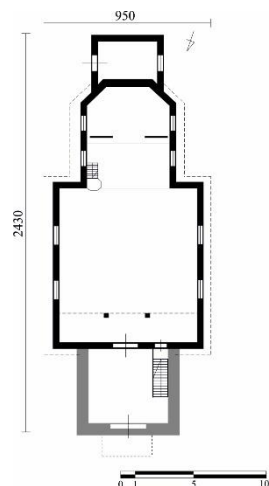
oryginalność obiektu:

relokowany:
Gierałtowice / 1559
Przewóz / 1937typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B1****HISTORIA**

Obiekt pierwotnie wzniesiony w 1559 r. przez protestantów w Gierałtowicach, należących do powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego, gminy Reńska Wieś. Jak wynika z protokołu wizytacyjnego z 1679 r., kościół po zbudowaniu miał wymiary 28 × 14 łokci, tj. 17,6 × 8,9 m, a jego patronami ustanowiono św. Judę i św. Szymona. Powodem relokacji kościoła, jak w przypadku większości przenoszonych obiektów sakralnych, była budowa nowej świątyni o większej powierzchni użytkowej. W 1937 r. w miejscu drewnianego zabytku staraniem księdza J. Szymury zbudowano nowy kościół, a poprzedni rozebrano i powtórnie złożono w obecnym miejscu. Grunt pod budowę kościoła ofiarowali spadkobiercy po Józefie i Katarzynie Wyleżych. Do wzniesienia świątyni przyczynili się także mieszkańcy wsi, którzy zebrali środki finansowe, zwieźli drewno i uczestniczyli w pracach budowlanych. Podczas prac nad rekonstrukcją obiektu odnowiono liczne elementy, co zatarło jego pierwotne cechy stylowe. Kościół do czasu zbudowania świątyni w Nieznaszynie i ustanowienia tam parafii był filią parafii pw. św. Bartłomieja w Łanach. W 1990 r. i na przełomie lat 2007/2008 w kościele przeprowadzono gruntowne remonty, których zakres objął m.in.: remont dachu, naprawę i renowację organów, renowację ołtarzy, ambony, a także chrzcielnicy. Obecnie świątyni realizowany jest gruntowny remont [16], [84], [KE_080].

LOKALIZACJA

0 10m

SCHEMAT RZUTU

0 1 5 10m

Schemat rzutu.
Opracowanie własneLokalizacja kościoła pw. św. Judy Tadeusza w Przewozie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 10.05.2018 r. Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Nieorientowaną świątynię zlokalizowano na płaskiej działce, wśród pól i jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej. Teren kościoła wraz z cmentarzem, założonym w południowej części działki, otoczono drewnianym ogrodzeniem, harmonizującym z krajobrazem wiejskim. Ogrodzenie wykonano z belek o okrągłym przekroju, które zamocowano do słupków zbudowanych z naprzemiennie ułożonych krótkich odcinków okrągłaków. Całość ogrodzenia nakryto dwuspadowym, gontowym zadaszeniem. Uwagę przykuwa pieczołowicie wykończona dwudzielna brama główna, przykryta dwoma dwuspadowymi daszkami, z ozdobnie wyciętymi sztachetami. Z pozostałych 3 stron ogrodzenie wykonano z metalowych przęsł. Świątynię otacza kilka wiekowych drzew oraz nowe nasadzenia drzew iglastych.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowany w drewnianej konstrukcji ścian, posadowiony jest na betonowym podmurowaniu. Jego bryłę tworzy krótka, prostokątna nawa ($9,5 \times 10,6$ m), z której wyodrębnione zostało węższe prezbiterium ($6,2 \times 6,5$ m), zamknięte trójbocznie, zwrócone w kierunku południowym. Dominantą kościoła jest wieża wzniesiona na planie kwadratu ($4,6 \times 4,2$ m), o prostych ścianach nakrytych czterospadowym, namiotowym zadaszeniem. Wieża została zbudowana w technologii murowanej, z otynkowanej cegły (parter) oraz w konstrukcji słupowej (wyższe kondygnacje). Ściany wieży od zewnątrz powyżej pierwszej kondygnacji, obudowano deskami w układzie pionowym wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. Poniżej ściany są otynkowane i pomalowane na biało. Wieżę symetrycznie podzielono na 3 kondygnacje, mocując do jej bocznych ścian wydatne, gontowe okapy. W górnej partii wieży, tuż pod zadaszeniem, wpisane zostały 3 otwory dzwonowe, z drewnianymi żaluzjami (po 1 otwór w ścianie). W parterze wieży wydzielono wejście do wnętrza świątyni, z klatką schodową przylegającą do zachodniej ściany wieży, prowadzącą na empore muzyczną. Wejście do kościoła jest osłonięte dwuspadowym dachem, pokrytym gontem, wspartym na krokoszczykach, z okapem od frontu. Do południowej ściany prezbiterium dobudowana została prostokątna zakrystia ($4,0 \times 2,9$ m), której ściany do połowy wysokości są otynkowane i pomalowane na biało. Dostęp do zakrystii wpisany jest w jej wschodnią elewację. Świątynia nakryta jest dwukalenicowym dachem, o miękkim przejściu pomiędzy dwiema konstrukcjami więźby dachowej. Dach nad nawą jest dwuspadowy, a jego kalenica jest niewiele niższa od wysokości bocznych ścian wieży. W południową część kalenicy dachu nad nawą, pomiędzy 6. a 7. wiązarem, wpisano ośmioboczną baniastą sygnaturę, z latarnią. Dach nakrywający prezbiterium jest dwuspadowy i trójpołaciowy, w zamknięciu południowych ścian, które łączą się z siodłowym zadaszeniem zakrystii. Konstrukcje dachu tworzą wiązary wykonane w ustroju krokwiowo-jętkowym z podwójnymi stolcami i zastrzałami. Wszystkie zadaszenia, pokryte pierwotnie blachą i eternitem, wymieniono na gont. Ściany kościoła od zewnątrz oszalowane są deskami w układzie pionowym wraz z olistwowaniem spoin, które powyżej otynkowanej podmurówki osłonięto gontowym okapem. We wnętrzu ściany kościoła oraz parteru wieży są otynkowane do wysokości 1 m, a powyżej konstrukcja ścian jest odsłonięta dzięki czemu można zaobserwować sposób połączenia belek na zakład i jaskółczy ogon. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju, z zaokrąglonymi narożnikami, i nawą (Ostatnia Wieczerza). Podłogę, ułożoną z płytek ceramicznych w nawie i w prezbiterium z kamiennych płyt o wysokim połysku wyniesiono o 1 stopień względem nawy. We wnętrzu do północnej ściany nawy przylega prostokątna empora muzyczna o prostej linii parapetu, z podparciem na 2 fazowanych słupach. Bryłę kościoła doświetlają symetrycznie rozmieszczone okna. W bocznych elewacjach nawy i prezbiterium ujęto 8 prostokątnych otworów okiennych, z półokrągłym, uchylnym oknem. Ponadto okna umieszczono w zachodniej ścianie zakrystii (1 kwadratowe), a nad głównym wejściem do kościoła wbudowano nadświetle, o ostrołukowym zamknięciu.

Wyposażenie

We wnętrzu świątyni zachowały się 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne), ambona, z płaskorzeźbami ewangelistów na koszu, chrzcielnica, duża ilość figur świętych (m.in. św. Bartłomieja, św. Genowefy) ustawionych na konsolach przy bocznych ścianach nawy i prezbiterium. Ponadto w kościele zachowały się stacje drogi krzyżowej umieszczone na parapecie empory i bocznych ścianach nawy. Polichromia została wykonana w 1937 r., po rekonstrukcji kościoła.

Bibliografia

[16], [84], [364], [KE_080]

Fragment kościoła przed relokacją do Przewozu.
 Źródło: <https://fotopolska.eu/m51698,Gieraltowice.html?f=55630-foto>,
 dostęp: 14.05.2018 r.

Wnętrze kościoła w kierunku prezbiterium po rekonstrukcji w Przewozie.
 Źródło: <http://www.parafianieznaszyn.pl/ministries.html>,
 dostęp: 14.05.2018 r.

Wnętrze kościoła w kierunku prezbiterium przed relokacją do Przewozu.
 Źródło: <http://www.fototekaslaska.pl/zdjecie.php?zd=347&dz=158>,
 dostęp: 14.05.2018 r.

Wnętrze kościoła w kierunku prezbiterium po rekonstrukcji w Przewozie.
 Źródło: <http://www.parafianieznaszyn.pl/ministries.html>,
 dostęp: 14.05.2018 r.

Widok kościoła od południa [84]

Widok kościoła od północnego wschodu [84]

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji północno-wschodniej.
Fotografia własna, 2019 r.

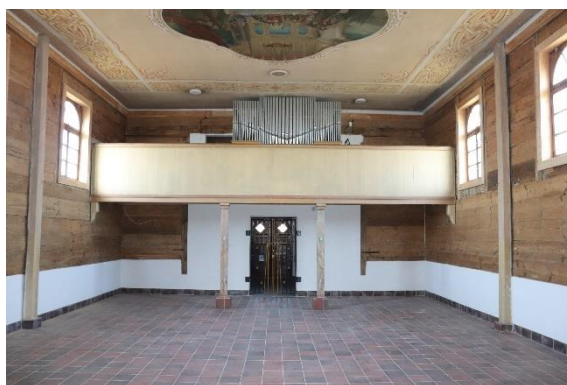
Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

81**TRÓJCY ŚWIĘTEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°17'38, E 18°29'40

RACHOWICE

z niem.: RACHOWITZ

ul. Rachowicka 5/1
44-156 Rachowicewojewództwo: śląskie
powiat: gliwicki
gmina: Sośnicowice
miasto: Rachowice

Kościół parafialny

dekanat: Pławniowice

diecezja: gliwicka

1 z 12
w powiecie gliwickim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

~1699 r. (prezbiterium)**1712 r.** (nawa)

wpis do rejestru zabytków:

A/357/60 z 1960 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

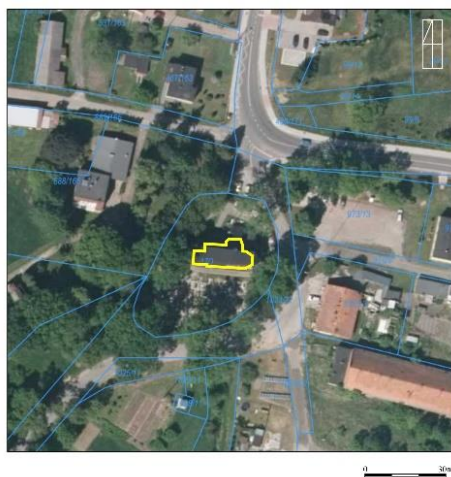
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B2**

HISTORIA

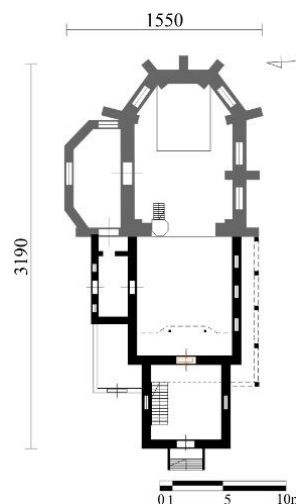
Świątynia w Rachowicach, o której wzmiankowano w protokole wizytacyjnym z 1679 r. i 1687 r., jest jedną z trzech drewnianych świątyń z murowanym prezbiterium należących do powiatu gliwickiego. Jak wynika z wiadomości zawartych w sprawozdaniach wizytacyjnych, kościół o wysokości 6,5 m i wymiarach 35 × 13,5 łokci (22 × 8,5 m), pierwotnie zbudowano jako bez wieżowy (protokół z 1679 r.), a wieżę dostawiono do nawy nie później niż w 1687 r. (protokół z 1687 r.). Kościół spalił się podczas pożaru w 1705 r. i został odbudowany staraniem księdza Schemudy. Badania dendrochronologiczne przeprowadzone w 2017 r. przez Aleksandra Koniecznego wykazały, że nawa kościoła została wzniesiona w 1712 r., a zachowaną po dzisiejsze czasy wieżę zbudowano w 1787 r. Kościół w przeszłości wielokrotnie remontowano, m.in. w 1885 r. (wymiana posadzki, budowa przedsionka poprzedzającego wieżę), w 1938 r. (wykonanie podmurówki), w 1961 r. (wymiana gontu i południowo-zachodnich belek, impregnacja ścian), w 2012 r. (remont dachu, rekonstrukcja sygnaturki, wymiana poszycia dachowego), w 2013 r. (remont wieży). Ponadto kościół remontowano w latach 1945–1957, naprawiając zniszczenia spowodowane działaniami II wojny światowej. Świątynia, którą w XVIII w. rozbudowano o nawę, wieżę oraz przedsionek, w niezmienionej formie zachowała się do czasów obecnych [44], [62], [70], [115], [209], [239], [243], [309], [310], [KE_081].

LOKALIZACJA

0 5m

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja kościoła pw. Trójcy Świętej w Rachowicach.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano w środkowej części wsi, przy rozwidleniu dróg. Teren kościoła wraz z założonym cmentarzem jest ogrodzony niskim płotem. Ogrodzenie od frontowej części działki wykonane jest z betonowych słupków, do których zamocowano poziome deski (bez prześwitu), z dwuspadowym gontowym zadaszaniem. Zielenią wysoką stanowi kilka wiekowych lip oraz dębów.

Architektura i konstrukcja

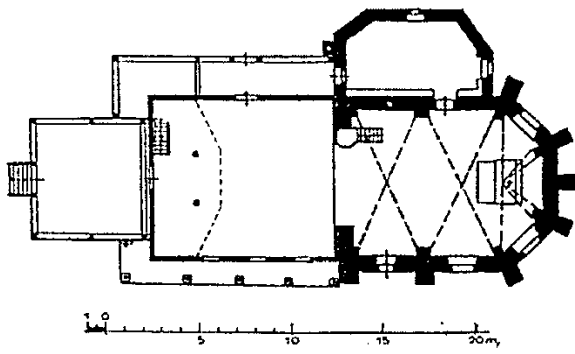
Kościół zbudowany w konstrukcji drewniano-murowanej, jest przykładem dwuetapowej budowy, na którą składa się murowane gotyckie prezbiterium oraz XVIII-wieczna drewniana nawa, z wieżą od zachodu. Prezbiterium wzniesione zostało na planie wydłużonego prostokąta (11,5 × 8 m), o trójbocznym zamknięciu. Zbudowano je z cegły, z obustronnym otynkowaniem ścian. Konstrukcję tę wzmocniono przyporami, przylegającymi od południa i wschodu do prezbiterium. Do północnej ściany prezbiterium dobudowana została prostokątna murowana zakrystia, ze ściętymi narożnikami od północy. Ściany zakrystii łączą się z północną, przybudówką, którą dostawiono do bocznej ściany nawy przybudówką z dostępem od wnętrza zakrystii. Przybudówkę nakryto pulpitem zadaszeniem, pokrytym gontem. Od zewnątrz ściany kościoła są zabudowane, a we wnętrzu odsłonięte i pomalowane na kolor naturalnego drewna. Północną elewację nawy obudowano deskami z olistwowaniem spoin. Konstrukcję ścian od południa osłonięto sobotami wspartymi na 5 słupach, ustawionych na murowanych z cegły stopach. Ściany nawy poniżej sobót są odkryte, a powyżej osłonięto je gontem. Nawę o wymiarach 9,9 × 8,6 m zbudowano o zrębowej konstrukcji ścian i połączeniu belek w węglach na zakład. Dominantą kościoła jest słupowa wieża, przylegająca do zachodniej ściany nawy, bez izbicy i z ośmiobocznym, namiotowym zadaszaniem, z krzyżem na szczycie. Zarówno hełm wieży, jak i szkieletową, zbiegającą się ku górze konstrukcję ścian osłonięto gontem. W parterze wieży wydzielono kruchnę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła oraz schody z nadwieszonym podestem prowadzącym na emporę muzyczną. Parter wieży doświetlono prostokątnymi oknami, zakratowanymi od zewnątrz. W górnych partiach ścian wieży, tuż pod zadaszaniem, wpisano po 1 otworze dzwonowym, z drewnianymi żaluzjami (od północy i południa). Świątynię nakryto dwuspadowym, siodłowym dachem, który w zamknięciu prezbiterium przechodzi w trójpołaciowy. Zakrystię nakrywa w centralnej części przedłużona nad prezbiterium północna połać dachu, przechodząca w wielopołaciową nad ukośnymi ścianami. Konstrukcja dachu zbudowana jest z 10 wiązarów nad nawą oraz 9 nad prezbiterium. Tworzy ją storczykowa, dwujętkowa więźba nad nawą i również storczykowa, trzyjętkowa więźba nad prezbiterium. W kalenicę dachu nad prezbiterium, pomiędzy 1. a 3. wiązarem dachowym, wbudowana została sygnaturka z sześcioboczną latarnią i cebulastym hełmem. Wnętrze kościoła przekryte jest pseudo sklepieniem kolebkowym, z lunetami i przyściennymi filarami w prezbiterium oraz nieco niższym, ozdobionym dekoracją malarską, płaskim stropem w nawie. Kamienną podłogę ułożoną z regularnie przyciętych płyt piaskowca wyniesiono o 1 stopień w części prezbiterium, przy zamkniętej łukowo ścianie tęczowej. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną, o prostej linii parapetu i trapezowym występie w centralnej części. Emporę wsparto na 2 fazowanych słupach. Świątynię rozświetlają prostokątne, zamknięte łukowo i zakratowane od zewnątrz okna. W południowej elewacji wykonano 5 otworów okiennych (3 w nawie, 2 w prezbiterium), a także we wschodnich ścianach zamykających prezbiterium wykonano 2 okna. Pozostałe okna różnicowanej wielkości wykonano w północnej przybudówce (2 otwory) oraz w zakrystii (1 prostokątne od wschodu, 1 okrągłe od północy). Do wnętrza kościoła prowadzą 2 pary drzwi (1 od zachodu, 1 od północy). Główne wejście poprzedza otwarty przedsionek z dwuspadowym gontowym zadaszaniem. Z północnej przybudówki do wnętrza kościoła można się dostać przez zakrystię lub bocznym wejściem, wpisanym w północną ścianę nawy, z zachowanym oryginalnym portalem. We wnętrzu kościoła pomiędzy prezbiterium a zakrystią uwagę przykuwa XVI-wieczny, półkoliście zamknięty portal z kutymi drzwiami.

Wyposażenie

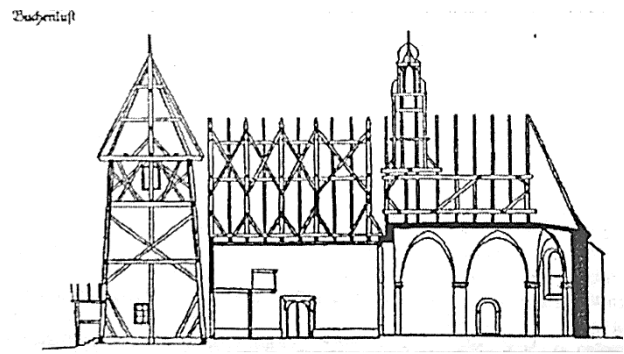
We wnętrzu kościoła zachowały się 3 barokowe ołtarze (1 główny: z obrazem Trójcy Świętej w centralnej części, parą kręconych kolumn po bokach i rzeźbami św. Katarzyny Aleksandryjskiej oraz św. Barbary, 2 boczne: lewy z obrazem św. Antoniego z Dzieciątkiem, prawy: z obrazem Matki Boskiej Bolesnej), drewniana chrzcielnica, barokowa ambona, z wizerunkami 4 ewangelistów, stacje drogi krzyżowej, a także krucyfik i rzeźby świętych.

Bibliografia

[44], [62], [70], [115], [174], [209], [239], [309], [310], [318], [336], [340], [387], [KE_080]

Schemat rzutu [340]

Schemat przekroju podłużnego [340]

Widok kościoła od południa [239]

Widok kościoła od południa [115]

Widok kościoła od południa [340]

Widok kościoła od północy. Źródło: WUOZ w Katowicach, fotografia sprzed 1939 r.

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok ołtarza głównego, c. widok ambony. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2020 r.

Widoki wieży: a. wieża poprzedzająca nawę, b. hełm zwieńczający wieżę, c. sygnaturna. Fotografie własne, 2020 r.

Widoki stolarki okiennie-drzwiowej: a. drzwi zewnętrzne w północnej kruchcie, b. okno zamknięte lukowo doświetlające nawę, c. okno doświetlające przyziemie wieży. Fotografie własne 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2018 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

82**PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°47'07, E 18°17'27

RADAWIE

z niem.: RADAU

ul. Szkolna 1
46-047 Radawie

województwo: opolskie

powiat: oleski

gmina: Zębowice

miasto: Radawie

Kościół parafialny

dekanat: Dobrodzień

diecezja: opolska

1 z 14
w powiecie oleskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1542 r.

wpis do rejestru zabytków:

88/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

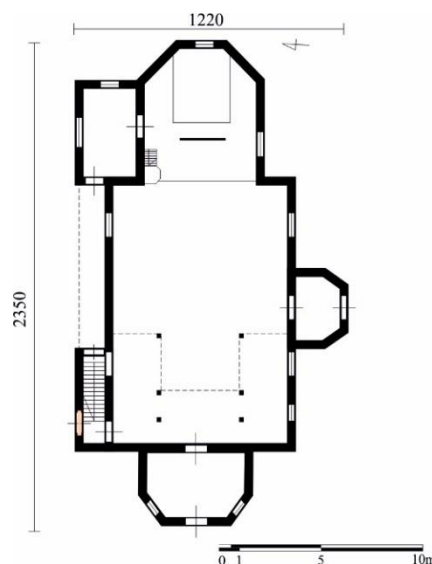
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B4****HISTORIA**

O istnieniu kościoła we wsi Radawie dowiadujemy się z zachowanych protokołów wizytacyjnych sporządzonych w 1679 r. oraz w 1688 r. Kościół mierzył wówczas 12,4 m długości i 7 m szerokości. Świątynię pierwotnie zbudowano na drewnianych przyciesiach, które zostały zastąpione betonowym fundamentem. W 1817 r. kościół rozbudowano lub zbudowano w poprzednim miejscu, powiększając powierzchnię do obecnie zachowanych rozmiarów (24 × 13,4 m). W 1836 r. przebudowano wieżę, wtapiając jej konstrukcję w zachodnią połać dachu nad nawą. W 1899 r. w kościele przeprowadzono kolejny remont, którego zakres objął otynkowanie ścian we wnętrzu świątyni. W 1933 r. otynkowano również płaskie stropy nad nawą i prezbiterium. W tym samym roku wzmocniono północną ścianę nawy 4 stalowymi słupami. Kościół został częściowo zniszczony w czasie II wojny światowej. Dopiero w 1951 r. naprawiono szkody wywołane działaniami wojennymi. Wówczas do południowej ściany nawy dobudowano kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła. W 1957 r. rozbudowano łóżę kolatorską nad zakrystią, w 1965 r. konstrukcję ścian od zewnątrz oszalowano deskami wraz z olistwowaniem spoin, a w 1970 r. wykonano drewnianą boazerię w prezbiterium i w 1973 r. w nawie. W 1984 r. naprawiono dach kościoła oraz wymieniono gont. Na przełomie 1999/2000 r. odnowiono wnętrze świątyni oraz odmalowano ołtarze [16], [221], [306], [KE_082].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Radawiu.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano w centrum miejscowości, przy drodze o dużym natężeniu ruchu. Działka, na której posadowiony jest kościół, nie należy do najbardziej atrakcyjnych. Podmakający od wód powierzchniowych grunt powoduje deformacje konstrukcji kościoła i co za tym idzie, wymusza konieczność zabezpieczenia obiektu przed postępującymi odchyleniami. Ogrodzenie terenu kościelnego wykonano z murowanych z cegły słupków, pomiędzy które zamocowano drewniane, sztachetowe przesłta. Brama główna zbudowana z cegły jest trójdzielna, z ostrołukowymi przebiciami, mieszcząca 2 furtki i w centralnej części dwuskrzydłową bramę. Przykościelny cmentarz został zlikwidowany, a pochówki zmarłych obecnie odbywają się na oddalonym o około 450 m cmentarzu.

Architektura i konstrukcja

Dwudzielną świątynię zbudowano na betonowym fundamencie, o zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach w węglach na jaskółczy ogon. Bryła kościoła jest symetryczna i zwarta, pomimo przylegających do bocznych ścian nawy i prezbiterium aneksów. Nawę, wzniesioną na planie wydłużonego prostokąta, poprzedza kruchta o trójbocznym zamknięciu zachodnich ścian. Wydzielone od nawy węższe prezbiterium, zwrócone w kierunku wschodnim, zamknięte trójbocznie. Do jego północnej ściany przylega zakrystia. Ściany kościoła są obustronnie obudowane. Północną elewację nawy obudowano gontem, pozostałe elewacje do $\frac{3}{4}$ wysokości osłonięto deskami wraz z olistwowaniem spoin. Powyżej konstrukcja ścian jest odsłonięta. Ponadto konstrukcję wzmocniono lisicami (w zachodniej ścianie wieży 2 lisice, od południa w ścianie nawy 4) oraz stalowymi dźwigarami (4 w północnej ścianie nawy). We wnętrzu ściany kościoła otynkowano, pomalowano i do wysokości 1 m dodatkowo zasłonięto współczesną boazerią. Do północnej ściany nawy przylega zewnętrzna, zabudowana klatka schodowa prowadząca na emporę muzyczną. Dach kościoła jest dwuspadowy, dwukalenicowy, niższy nad prezbiterium. Konstrukcję dachu tworzą drewniane więzary o ustroju storczykowym, które usztywniono krzyżulcami. Przedłużona północna połać dachowa nad nawą nakrywa również zewnętrzną klatkę schodową oraz stanowi zadaszenie pomiędzy przybudówką mieszczącą schody a zakrystią. Centralną część wysuniętej połączy podparto słupem o kwadratowym przekroju. W kalenicę dachu nad nawą, pomiędzy 5. a 7. więzarem dachowym, nadbudowano sześcioboczną sygnaturkę z latarnią i baniastym hełmem pokrytym gontem. Od zachodu w skrajną część kalenicy nad nawą nadbudowano ośmioboczną wieżę kościelną z latarnią zwieńczoną baniastym hełmem. W zachodnią ścianę wieży wpisano otwór w kształcie kwadratu, z odcinkowo zamkniętymi łukami na kształt tzw. czteroliścia, a w południową i północną ścianę wpisano po 1 otworze dzwonowym. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykończeniu, bez belki tęczowej, z inskrypcją: „TE DEUM LAUDAMUS”. Wnętrze kościoła przykryte jest płaskimi stropami, które wykonano na jednakowym poziomie i ozdobiono dekoracją malarską. Ułożoną z desek podłogę wyniesiono w prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Chór muzyczny, z dwoma przylegającymi do bocznych ścian nawy emporami o tralkowym parapecie, wsparto na 3 parach, snycersko wyrzynanych słupów. Do południowej ściany nawy dobudowano kruchtę, z lekko ściętymi w narożach ścianami. W kruchtę wpisane jest boczne wejście do kościoła. Kościół rozświetlają prostokątne, zamknięte łukiem spłaszczonym okna. Wykonano je w północnej elewacji kościoła (2 w nawie, 1 w prezbiterium) oraz od północy 2 w nawie. Ponadto okna o zróżnicowanym kształcie wpisano w południową ścianę nawy, doświetlając emporę muzyczną, 1 w zewnętrznej ścianie klatki schodowej oraz w zakrystii (po 1 od południa i wschodu). We wschodniej ścianie, zamykającej prezbiterium, wpisano małych rozmiarów symboliczne okno w kształcie czteroliścia.

Wyposażenie

We wnętrzu kościoła zachował się klasycystyczny ołtarz główny, z obrazem Podwyższenia Krzyża Świętego, wpisanym pomiędzy 2 pary kolumn oraz 2 ołtarze boczne (lewy z obrazem św. Anny, prawy z obrazem św. Katarzyny). Ponadto w świątyni do dziś znajduje się również klasycystyczna ambona z baldachimem, chrzcielnica z rzeźbą Chrztu w Jordanie z 1 p. XIX w., krucyfiks z XVIII/XIX w. oraz stacje drogi krzyżowej w charakterystycznych trójdzielnych ramach mieszczących po 3 obrazy.

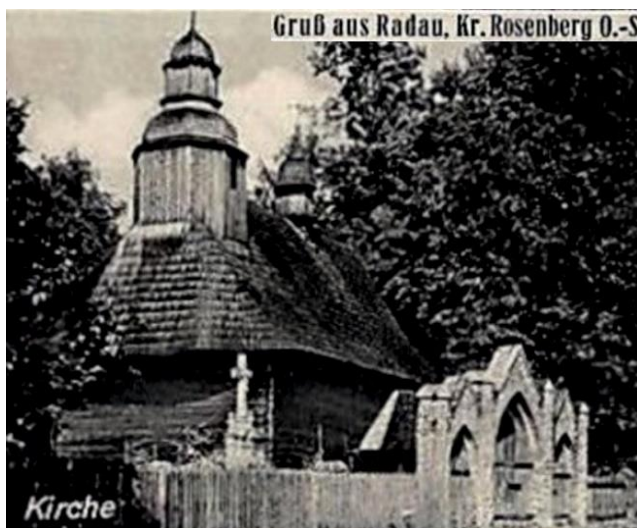
Bibliografia

[16], [152], [221], [306], [KE_082]

Mapa z 1914 r.

Źródło: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/4376/edition/4068/content>,
dostęp: 20.05.2018 r.

Widok kościoła od zachodu.

Źródło: <https://polska-org.pl/5655652.foto.html?idEntity=508667>,
dostęp: 20.05.2018 r.

Widok kościoła od południa [239]

Widok kościoła od północnego wschodu [221]

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia z 1929 r.
Źródło: <https://polska-org.pl/774153.foto.html?idEntity=538360>,
dostęp: 20.05.2018 r.

Widok wnętrza kościoła w kierunku empyry muzycznej. Fotografia z 1929 r.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła wraz z ogrodzeniem.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

83**WNIEBOWZIĘCIA
NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°55'52, E 18°01'56

RADOMIEROWICE

z niem.: PLÜMKENAU

ul. Szkolna 2
46-030 Radomierowicewojewództwo: opolskie
powiat: opolski
gmina: Murów
wieś: RadomierowiceFilia kościoła parafialnego
pw. Matki Boskiej Śnieżnej
w Dąbrówce Dolnejdekanat: Zagwizdzie
diecezja: opolska1 z 8
w powiecie opolskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1786 r.

wpis do rejestru zabytków:

760/64 z 1964 r.

datowanie:

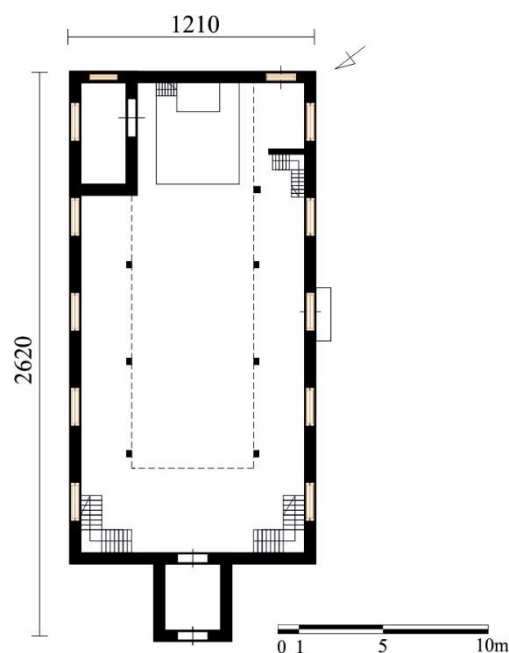
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**F****HISTORIA**

Radomierowice zostały założone w 1722 r. przez pruskiego króla Fryderyka II. Kolonię, zwaną wówczas Pluemkenau, zamieszkiwała ludność protestancka, przybyła głównie z Palatynatu i Hesji. Na terenach leśnych kolonii fryderycjańskich w 1786 r. zbudowano zbór ewangelicki, który w 1970 r. rozbudowano o wieżę przylegającą do frontowej elewacji kościoła. Kościół zaprojektowany przez architekta Christiana Isemiera został zbudowany przez mistrza ciesielskiego Petzera. Świątynia służyła ewangelikom do czasu II wojny światowej, później została przejęta przez katolików i jako kościół filialny użytkowana jest przez nich do dzisiaj. Kościół w przeszłości wielokrotnie remontowano, a ostatnie większe prace remontowe przeprowadzono w latach 2000–2002 (m.in. wymiana stolarki okiennej) oraz w 2013 r. (impregnacja i naprawa elewacji). Obecnie kościół wymaga remontu, w szczególności naprawy stropów [16], [56], [125], [329], [KE_083].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Radomierowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Poewangelicki kościół zlokalizowany jest na płaskiej działce w południowo-wschodniej części miejscowości. Teren kościoła otoczony jest wiekowymi drzewami, głównie są to dęby i lipy. Ogrodzenie, wykonane z siatki rozciągniętej pomiędzy metalowymi słupkami, otacza cmentarz oraz działkę, na której posadowiono obiekt, z wyjątkiem elewacji południowo-zachodniej. W bezpośrednim sąsiedztwie kościoła założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu. W północnej części działki zbudowano murowaną kaplicę cmentarną.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowano na ceglany podmurowaniu, o słupowo-ryglowej konstrukcji szkieletowej, z wypełnieniem otynkowaną cegłą. Obiekt został wzniesiony zgodnie z wymogami architektury protestanckiej, o prostokątnym salowym wnętrzu. Bryłę kościoła tworzy jednoprzestrzenna, prostokątna nawa, bez wyodrębnionego prezbiterium, które zwrócone jest w kierunku północno-wschodnim. Prezbiterium zamknięto prostą ścianą, a w jego wnętrzu, w północno-wschodnim narożniku, wydzielono niewielką zakrystię. Dostęp do zakrystii możliwy jest od wnętrza kościoła. Nawę od północnego zachodu poprzedza wieża, którą wzniesiono na planie kwadratu, w konstrukcji szkieletowej i ścianach lekko zwężających się ku górze. Wieżę zwieńczono masywnym, baniastym hełmem z ośmioboczną latarnią. Kościół nakryto czterospadowym, jednokalenicowym, gontowym dachem. Konstrukcję dachową wykonano z drewnianych wiązarów o ustroju wieszarowym. Elewację kościoła tworzą prostokątne, wypełnione cegłą, otynkowane i pomalowane na biało pola, w które symetrycznie wpisano dość duże prostokątne okna, zamknięte spłaszczonym łukiem. Otwory okienne wykonano w dwóch poziomach po 4, w bocznych ścianach nawy, z wyjątkiem zewnętrznych drzwi, symetrycznie wpisanych od południa. Ponadto okna wykonano w północno-wschodniej elewacji, doświetlając emporę muzyczną. Konstrukcję ścian w narożach wzmocniono zastrzałami. Wejście do wnętrza świątyni wpisane jest w przyziemie wieży oraz w południowo-zachodniej ścianie nawy i od wschodu, tuż za prezbiterium. Przestronne wnętrze kościoła jest skromne i nakrywa je płaski, belkowy strop oraz odsłonięta konstrukcja ścian. Chór muzyczny nadwieszono nad głównym wejściem do kościoła, z 2 bocznymi emporami przylegającymi do bocznych ścian nawy. Emporę, o prostym parapecie, podparto 4 parami słupów z mieczowaniem, które jednocześnie wzdłużnymi podciągami podpierają konstrukcję dachową. Do wejścia na chór i bocznych empor prowadzą aż 3 klatki schodowe (2 od zachodu przylegają do bocznych ścian nawy, 1 od południa). We wnętrzu podłogę ułożoną we wzór romboidalny, z naprzemiennie układanych białych i czarnych płytek ceramicznych, wykonano na jednakowym poziomie. Zabytek o bogatej historii jest świadectwem niezwykłych umiejętności ciesielskich ówczesnych budowniczych. Należy on do unikatowych i ciekawych pod względem architektonicznym wzniesionych z drewna obiektów sakralnych.

Wyposażenie

We wnętrzu kościoła zachowało się oryginalne, historyczne wyposażenie wykonane w stylu rokokowo-klasycystycznym. Nie ma tu ołtarzy bocznych, a ołtarz główny, z około 1790 r., przebudowano na potrzeby prowadzenia liturgii chrześcijańskiej. Pierwotny ołtarz główny w centralnej części mieścił nadwieszoną ambonę, obecnie zastąpioną obramowanym obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej, z oryginalnym baldachimem, niegdyś zwieńczającym ambonę. Zdemonstrowana ambona została ustawiona w zachodniej części nawy, pod chórem, i nie pełni przewidzianej funkcji. Ponadto we wnętrzu zachowała się chrzcielnica pochodząca z czasów budowy kościoła, obrazy stacji drogi krzyżowej zawieszane na parapecie empory muzycznej, obiegającej nawę z 3 stron.

Bibliografia

[16], [56], [125], [329], [KE_083]

Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Widok fragmentu kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Zdjęcie kościoła z lat 30.

10-głosowe organy
rokokowo-klasycystyczne z 1794 roku

Cmentarz ewangelicki
w latach międzywojennych

Ambona rokokowo-klasycystyczna
z 1790 roku

Archiwalne fotografie umieszczone na tablicy informacyjnej przed kościołem.

Widok kościoła od południa [56]

Widok wnętrza kościoła w kierunku chóru muzycznego [56]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

d.

Widok kościoła: a. widok kościoła od południowego zachodu, b. hełm wieży, c. fragment konstrukcji szachulcowej, d. główne wejście do obiektu. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

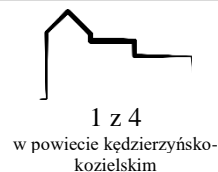
84**ŚW. JADWIGI ŚLĄSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°12'28, E 18°02'23

RADOSZOWY

z niem.: RADOSCHAU

ul. Główna 46
47-280 Radoszowywojewództwo: opolskie
powiat: kędzierzyńsko-kozielski
gmina: Pawłowiczki
wieś: RadoszowyKościół parafialny
dekanat: Gościęcin
diecezja: opolska

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1730 r.

wpis do rejestru zabytków:

94/54 Z 1954 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**D**

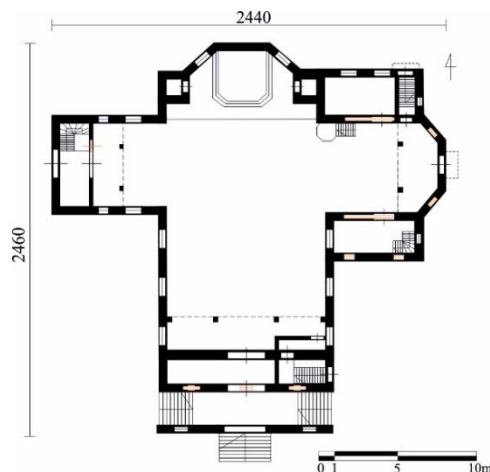
HISTORIA

Kościół został zbudowany w 1730 r. w Radoszowach, w miejscu poprzedniej świątyni, opisanej w protokole wizytacyjnym z 1679 r. i w akcie wizytacji z 1688 r., według których ówczesne wymiary kościoła wynosiły 24 × 14 łokcia (15 × 8,8 m). Nową świątynię poświęcono św. Jadwidze Śląskiej i ustanowiono w niej filię parafii w Ucieszkowie, a od 1929 r. kościół został ogłoszony samodzielną parafią. W 1928 r. staraniem księdza Cebulli i parafian podjęto działania zmierzające do zbudowania nowego, murowanego kościoła. Gdyby zamierzenia te zostały zrealizowane, można przypuszczać, że szczęśliwie zachowany obiekt zostałby rozebrany i relokowany w inne miejsce. Z uwagi na brak środków finansowych oraz posiadany budulec ofiarowany przez właścicielkę majątku w Radoszowach zdecydowano o rozbudowie kościoła tak, aby nadal mógł służyć rozrastającej się parafii. Wówczas kościół rozebrano i rozbudowano według projektu Alberta Köhlera z Pawłowiczek. Najważniejszą i równocześnie największą zmianą było przeorientowanie ołtarza, czyli odwrócenie go ze wschodu na północ. Wówczas wpisano we wnętrze kościoła 3 emporę muzyczne. Podczas rozbudowy kościoła natrafiono na 2 krypty, w których spoczywają hrabina, mieszkanka Radoszów, i Johann von Eichendorff. Obecnie krypty są zaślepione. Kościół remontowano w 1890 r., rozbudowano na przełomie lat 1928/1929, remontowano w 1995 r., w 2000 r. (wymiana poszycia dachowego), w 2009 r. (demontaż płyt eternitowych ze ścian kościoła i wykonanie nowego szalunku) [16], [68], [84], [336], [KE_084].

LOKALIZACJA

SCHEMAT RZUTU

Lokalizacja kościoła pw. św. Jadwigi Śląskiej w Radoszowach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w centrum wsi Radoszowy, przy głównym ciągu komunikacji kołowej. Teren kościoła wraz z założonym we wschodniej części działki cmentarzem jest ogrodzony. Ogrodzenie wykonano z mурowanych z cegły słupków, do których zamocowano metalowe przęsła. Zieleń wysoką stanowi kilka wiekowych lip oraz nowe nasadzenia krzewów ozdobnych.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowany w 1730 r. został rozbudowany w 1929 r., zyskując wówczas nową, do dziś zachowaną formę. Obiekt posadowiono na betonowej podmurówce, o zmiennej wysokości, niwelującej spadek terenu. Podmurówkę podczas remontu w 2009 r. osłonięto ceramicznymi płytkami klinkierowymi. Kościół wzniesiono o zrębowej konstrukcji ścian, na planie krzyża o ramionach tworzących nawę poprzeczną. Układ funkcjonalno-przestrzenny kościoła tworzy nawa zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu, transept oraz zwrócone w kierunku północnym węższe prezbiterium o trójbocznie zamkniętych ścianach. Z powierzchni prezbiterium wydzielono 2 obecnie nieużytkowane pomieszczenia. Dotychczas zwrócone w kierunku wschodnim, trójbocznie zamknięte prezbiterium zostało przebudowane i wraz z przyziemem wieży tworzy transept. Do bocznych ścian wschodniego ramienia transeptu przylegają 2 prostokątne, dwukondygnacyjne przybudówki. Północna pełni funkcję zakrystii, południowa zaadaptowana została na pomieszczenie gospodarcze. Górne kondygnacje przybudówek otwarte są do wnętrza kościoła prostokątnymi otworami. Belkę tęczową, zawieszoną pierwotnie pomiędzy nawą a prezbiterium, zdemontowano i wpisano w konstrukcję południowego chóru muzycznego. Ramiona transeptu zamknięte są ścianą prostą od zachodu i trójbocznie od wschodu. Podczas przebudowy kościoła w bocznych ścianach transeptu nadwieszono emporę o prostym parapiecie, wspartym na 2 profilowanych słupach. Wieżę kościoła zbudowano w konstrukcji słupowej, o ścianach znacznie zwężających się ku górze z prostokątnymi, zamkniętymi łukowo otworami dzwonowymi z żaluzjami (po 1 otworze w ścianie). Nad wieżą góruje namiotowe, przechodzące w ostrosłupowe zadaszenie, z kulą i krzyżem na szczycie. W boczne ściany wieży ujęto po 2 różnej wielkości okna, doświetlające jej przyziemie oraz nadwieszoną w jej górnej kondygnacji emporę muzyczną. Bryłę kościoła nakrywa wielopłociowy dach w całości pokryty gontem. Dach wykonano w konstrukcji krokwiowo-jętkowej, która stanowi również konstrukcję nośną dla pseudo sklepienia kolebkowego, wykształconego na żebrach. Wykreowana podczas przebudowy nawa poprzeczna jest spowodowana potrzebą powiększenia powierzchni użytkowej kościoła, i to nie wynika z formy konstrukcji dachu. Nad wschodnią częścią nawy poprzecznej wznosi się dwuspadowy dach trójpłociowy, w zamknięciu ścian, którego północna i południowa połać nakrywa przylegające do bocznych ścian przybudówki. Nawę nakryto pięciopłociowym dachem, do którego od północy przylega konstrukcja dachu nad prezbiterium. W centralną część kalenicy ustawionej nad transeptem wbudowano niewielki podwójny krzyż. Konstrukcję ścian kościoła obustronnie obudowano, przez co w bezpośredniej inwentaryzacji nie jest możliwa ocena sposobu połączenia belek w węglach. Od zewnątrz ściany kościoła oraz wieży obudowano deskami wraz z olistwowaniem spoin. We wnętrzu konstrukcję ścian zasłonięto deskami w układzie pionowym. Stropy wykonano na kształt pozornej kolebki i obudowano je jednolitymi deskami. Podłogę, ułożoną z płytek ceramicznych, wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Główne wejście do kościoła wpisano od południa w kruchcie poprzedzającej nawę. Z uwagi na obniżający się w kierunku południowym poziom terenu wejście do kruchty poprzedza przedsionek z betonowymi schodami, wpisanymi z 3 stron. Przedsionek nakryto osobnym, dwuspadowym, naczółkowym dachem. Pozostałe wejścia do kościoła wpisano w ściany zamykające transept (1 od zachodu w parterze wieży, 1 od wschodu). Kościół doświetlają okna o zróżnicowanym kształcie oraz rozmiarze. Prostokątne, zamknięte łukowo okna z witrażami wpisano w boczne ściany nawy (po 3), 2 w północnej przybudówce, 2 we wschodnim zamknięciu ścian transeptu, 1 w boczne ściany zamykające prezbiterium. Ponadto okna wykonano w północnej (1 od wschodu) i południowej (po 2 w 2 rzędach, od południa, 1 od wschodu) przybudówce.

Wyposażenie

W kościele znajdują się m.in. 3 ołtarze (1 główny, 2 boczne), rokokowa ambona z baldachimem i rzeźbami św. Piotra i św. Pawła na koszu, kamienna chrzcielnica z XVI w. oraz pochodzące z poprzedniej świątyni stacje drogi krzyżowej.

Bibliografia

[16], [84], [143], [KE_084]

Kościół przed przebudową w 1929 r.
Źródło: <https://polska-org.pl/3239654.foto.html?idEntity=550948>,
dostęp: 19.05.2018 r.

Wnętrze kościoła z widokiem na prezbiterium
przed przebudową w 1929 r. [336]

Widok kościoła od północnego wschodu przed przebudową
kościół w 1929 r. [336]

Widok kościoła od południowego wschodu przed przebudową
kościół w 1929 r. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia przed 1939 r.

Widok kościoła od południowego wschodu, stan przed remontem elewacji [KE_084]

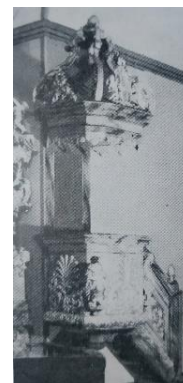
Widok kościoła od wschodu, stan przed remontem elewacji [KE_084]

Widok ołtarza bocznego lewego [84]

Widok ołtarza bocznego prawego [84]

Widok ambony [84]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2017 r.

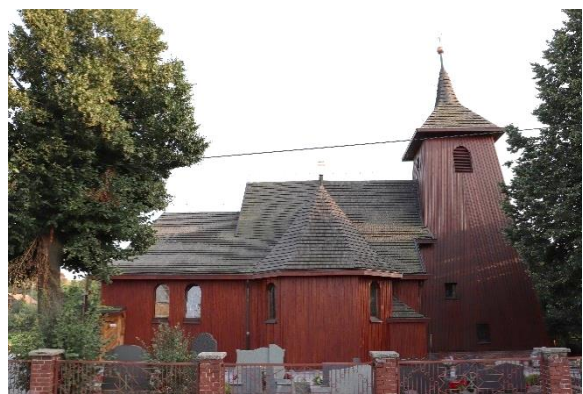
Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

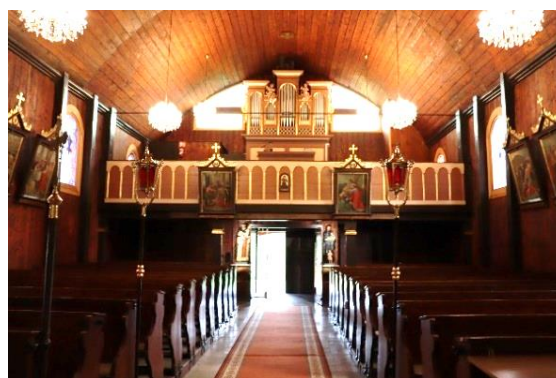
Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2017 r.

Widok wieży kościelnej: a. widok od północy, b. widok od południa. Fotografie własne, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2017 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

85**ŚW. PIOTRA I PAWŁA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°03'11, E 18°08'31

ROŻNÓW

z niem.: ROSEN

Rożnów 34A
46-262 Rożnówwojewództwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Wołczyn
wieś: RożnówFilia kościoła parafialnego
pw. św. Michała Archanioła
w Skałagachdekanat: Wołczyn
diecezja: kaliska**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1788 r.

wpis do rejestru zabytków:

71/53 z 1953 r.

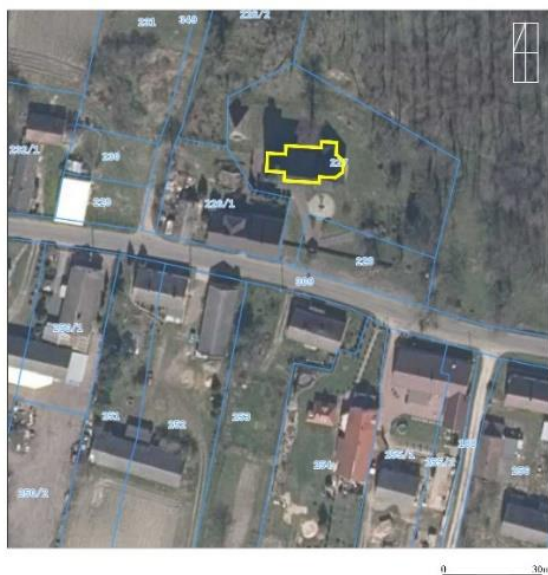
datowanie:

na podstawie literatury

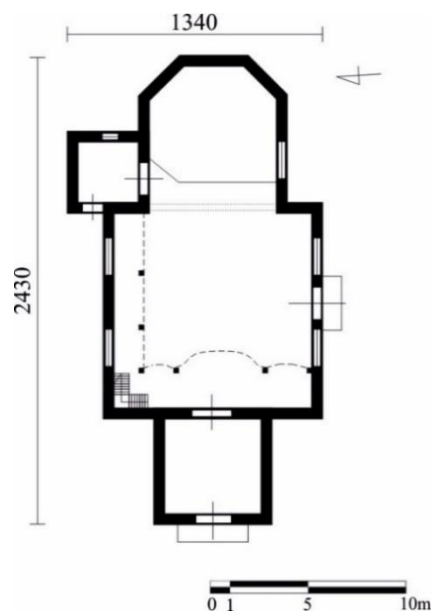
oryginalność obiektu:

zachowany w oryginalnej formie
i częściowo odbudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B1****HISTORIA**

Świątynię zbudowano w miejscu nieistniejącego, wzmiankowanego w 1376 r. kościoła, przejętego przez protestantów w połowie XVI w. Zachowany po dzisiejsze czasy zabytek zbudował w 1788 r. cieśla Thomas Krol. Wówczas kościołowi nadano wezwanie Trójcy Świętej. W 1912 r. w drugi dzień Świąt Bożego Narodzenia kościół został częściowo zniszczony przez pożar. Obiekt odbudowano dopiero w 1930 r. W 1945 r. świątynię przejęli katolicy i od tego czasu kościół, któremu nadano wezwanie św. Piotra i Pawła, przypisano do parafii w pobliskich Skałagach. W przeszłości kościół wielokrotnie remontowano, m.in. we wspomniany już roku 1930 r. (naprawa kościoła po pożarze z 1912 r.), w 1957 r. (naprawa po zniszczeniach wojennych oraz dostosowanie kościoła do prowadzenia liturgii chrześcijańskiej), a także w 1987 r. (naprawa dachu wraz z wymianą zdegradowanych elementów konstrukcyjnych), w latach 2005–2008 (wymiana podwalin oraz wzmocnienie fundamentów). Na przełomie 2012/2013 dzięki dotacji z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego został w świątyni przeprowadzony generalny remont [237], [306], [KE_085].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Piotra i Pawła w Rożnowie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Świątynia zlokalizowana jest w zachodniej części wsi, przy drodze wśród zabudowań mieszkaniowych. Teren porośnięty jest wiekowymi drzewami, głównie lipami i nowymi nasadzeniami zieleni wysokiej oraz krzewów ozdobnych. Ogrodzenie, z wyjątkiem południowej strony działki, wykonano z metalowych pręseł. Od południa ogrodzenie wykonano z poziomych desek mocowanych do drewnianych słupków, nakrytych dwuspadowym, gontowym zadaszeniem, z wymowną bramą, charakterystyczną dla drewnianego budownictwa sakralnego. Bramę wsparto na 4 słupach, z mieczowaniem, i nakryto ją dwuspadowym, gontowym zadaszeniem. W zachodniej części działki zachował się XVIII-wieczny grobowiec, zbudowany z cegły w kształcie piramidy, wzniesiony dla rodziny Ebenów, ówczesnych właścicieli wsi. Na terenie należącym do kościoła nie ma cmentarza, a pochówki zamaryłych odbywają się na cmentarzu parafialnym kościoła pw. św. Michała Archaniola w Skałagach

Architektura i konstrukcja

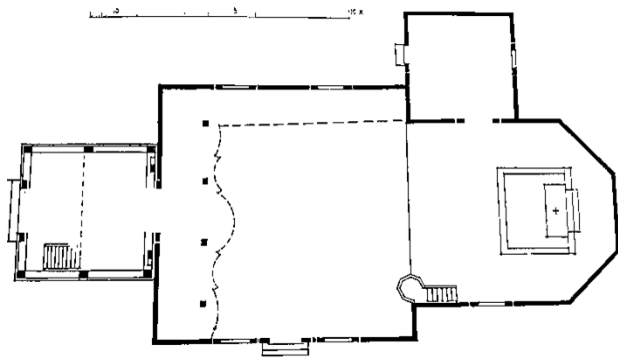
Z wiadomości zawartych w literaturze oraz na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji wynika, że kościół w Rożnowie prawdopodobnie został zbudowany na wzór kościoła z pobliskich Gołkowic, wzniesionego w 1767 r., być może przez tego samego mistrza ciesielskiego. Orientowaną świątynię wzniesiono na podmurówce z kamienia, w konstrukcji zrębowej, o połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon. Układ funkcjonalno-użytkowy jest typowy dla górnośląskich kościołów budowanych z drewna. Tworzy go nawa wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu (10,1 × 10,4 m) oraz wydzielone od niej, węższe, zamknięte trójbocznie, prezbiterium (8,1 × 7,8 m). Do północnej ściany prezbiterium przylega kwadratowa zakrystia (4,8 × 4,9 m), z dostępem od zachodu. Zrębowa konstrukcja ścian kościoła jest odsłonięta, co pozwala zaobserwować połączenie belek w węglach na jaskółczy ogon. Dominantą kościoła jest wieża poprzedzająca od zachodu nawę główną. Wieżę zbudowano na planie kwadratu o boku 5 m. Słupowa konstrukcja wieży oraz o ścianach lekko zwężających się ku górze nakryta została baniastym hełmem, z sześcioboczną latarnią na szczycie. W górne partie bocznych ścian wieży ujęto niewielkie otwory dzwonowe (po 2, z wyjątkiem ściany wschodniej). Konstrukcję wieży oszalowano deskami wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami oraz z podziałem konstrukcji, poziomymi listwami, na 3 kondygnacje. W przyziemiu wieży wydzielono kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła. Kościół nakryty jest dwuspadowym, dwukalenicowym dachem, pokrytym gontem, z wydatnym okapem osłaniającym konstrukcję ścian kościoła. Konstrukcję więźby dachowej tworzą wiązary wykonane w ustroju stolcowo-jętkowym. Kalenica dachu nad nawą ustawiona jest nieco wyżej względem dachu nakrywającego prezbiterium, a od zachodu jest ona równa wysokości ścian wieży. W zamknięciu prezbiterium dach przechodzi w trójpołaciowy. Zakrystię nakryto dwuspadowym dachem, z wydatnym okapem. Wnętrze kościoła rozświetlają prostokątne okna zamknięte łukowo (od południa 2 w nawie, 1 w prezbiterium oraz od północy 2 w nawie). Ponadto otwory okienne wykonano we wschodniej ścianie zakrystii. Wejście do wnętrza kościoła osadzono centralnie, w południowej ścianie nawy, od zachodu w przyziemiu wieży oraz od zachodu w zakrystii. Wnętrze świątyni przekryto płaskim stropem z ukośnymi fasetami. Podłogę, ułożoną z desek, wyniesiono w prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa z wbudowaną belką tęczową. Chór muzyczny wpisano w zachodnią ścianę nawy z parapetem o falistej linii i emporą przylegającą na całej długości do północnej ściany nawy. Centralną część chóru muzycznego podparto na 4 snycersko wycinanych słupach. Empora muzyczna, o prostym parapecie, wsparta jest na 2 słupach z ozdobnie wyciętymi głowicami. Dostęp na chór muzyczny zapewnia wewnętrzna klatka schodowa, wpisana w północno-zachodni narożnik nawy.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest skromne i składa się na nie m.in. tryptyk gotycki z rzeźbami św. Piotra i św. Pawła w centralnej części, ambona, chrzcielnica z XVIII w., rokokowe organy oraz obrazy stacji drogi krzyżowej zawieszane na bocznych ścianach nawy.

Bibliografia

[16], [55], [123], [239], [306], [KE_085]

Układ funkcjonalno-przestrzenny [237]

Widok fragmentu kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok północno-wschodni [237]

Wieża kościelnej. Źródło: WUOZ w Opolu,
fotografia sprzed 1939 r.

Fragment zrębu ścian pod prezbiterium [237]

Drzwi wpisane w południowej ścianie nawy [237]

Tryptyk z XV w. [55]

Perdella gotyckiego tryptyku [55]

Widok kościoła od południa wraz z fragmentem ogrodzenia.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2021 r.

Widok fragmentu ściany zamykającej prezbiterium, połączenie belek w węglach na jaskółczy ogon. Fotografia własna, 2021 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empy muzycznej. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

86**ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°21'13, E 18°24'26

RUDZIENIEC

z niem.: RUDZINIC

ul. Lipowa 52
44-160 Rudziniec**województwo:** śląskie**powiat:** gliwicki**gmina:** Rudziniec**wieś:** Rudziniec

Kościół parafialny

dekanat: Ujazd Śląski**archidiecezja:** opolska1 z 12
w powiecie gliwickim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1644 r.****wpis do rejestru zabytków:****A/359/06 z 1960 r.****datowanie:**

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

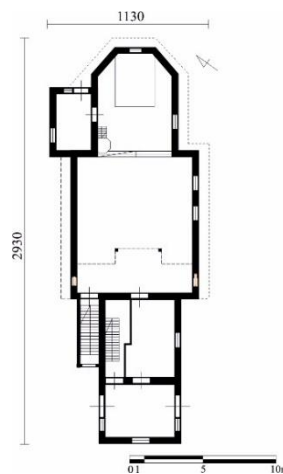
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B1****HISTORIA**

Pierwsze wzmianki o kościele w Rudzińcu pochodzą z 1447 r., lecz zachowany zabytek zbudowano w 1644 r. z fundacji Jerzego Wenzela von Pelka, wywodzącego się z rodziny ówczesnych właścicieli miejscowości. Datę budowy kościoła potwierdza wyryta na wschodniej ścianie prezbiterium data z nazwiskiem cieśli: IOANNES MACHOCSKY 1644. W 1657 r. ściany i stropy kościoła pokryto bogatą dekoracją malarską, co potwierdza kolejna data wyryta na południowej ścianie prezbiterium. Większość autorów wypowiadających się na temat kościoła w Rudzińcu wskazuje datę wykonania polichromii jako czas budowy kościoła, co z punktu widzenia technicznego wydaje się niemożliwe do wykonania. Świątynia w Rudzińcu do 1945 r., kiedy ustanowiono w niej samodzielną parafię, była filią kościoła w Rudnie. W 1679 r. podczas wizytacji biskupiej dokonano pomiaru kościoła, który według danych zawartych w protokole mierzył 24 × 13 łokci, tj. 15,1 × 8,2 m. Do czasów obecnych, zachowało się niewiele materiałów archiwalnych potwierdzających i wskazujących daty prowadzenia prac remontowo-naprawczych. Wiadomo, że do zachodniej ściany nawy, w miejscu poprzedniej z 1679 r., dobudowano w 1853 r. nową wieżę, którą w 1936 r. poprzedzono kruchtą. W 1872 r. wymieniono podwaliny oraz podmurówkę z cegły. Wiadomości o kolejnych remontach sięgają czasów powojennych, kiedy to w 1958 r. naprawiono dach oraz wymieniono jego poszycie. W latach 90. XX w. naprawiono podłogę w części prezbiterium, a nad kościołem wymieniono gont na nowy. W 1999 r. kościół został okradziony z rzeźb świętych [13], [29], [44], [49], [51], [70], [115], [204], [209], [224], [241], [336], [KE_086].

LOKALIZACJA

0 5 10m

SCHEMAT RZUTUSchemat rzutu.
Opracowanie własneLokalizacja kościoła pw. św. Michała Archanioła w Rudzińcu.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię wzniesiono w centrum wsi, na płaskiej działce wśród zieleni wysokiej. W północnej części działki zbudowano drewnianą kaplicę, otwartą półkolistym wycięciem ściany północnej, z dwuspadowym zadaszeniem i okapem od frontu. We wnętrzu kaplicy znajduje się stół ołtarzowy i obraz Matki Boskiej. Teren kościoła jest ogrodzony betonowymi słupkami, do których zamocowano deski w układzie poziomym. W południowej części ogrodzenia ujęto trójdzielną, drewnianą bramę, z dwuspadowym zadaszeniem, pokrytym gontem i wspartym na 4 słupach. W bezpośrednim sąsiedztwie kościoła założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

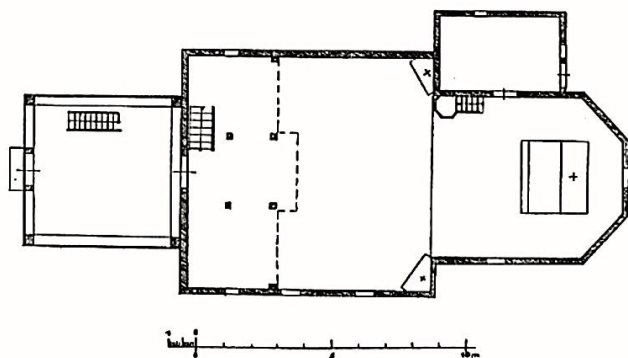
Kościół pierwotnie wzniesiono na kamiennej podmurówce, którą w miejscu niegdyś zachowanych belek podwalinowych wypełniono murowaną cegłą. Plan kościoła jest czytelny i typowy dla regionalnego budownictwa drewnianego, lecz jego proporcje zaburza sporej wielkości kruchta, dobudowana do zachodniej ściany wieży, w 1932 r. Dwudzielną świątynię tworzy nawa zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu ($9,1 \times 8,5$ m) oraz węższe, wydzielone od niej prezbiterium ($6,8 \times 6,5$ m), o trójbocznym zamknięciu wschodnich ścian. Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna zakrystia ($4,4 \times 2,6$ m), z belkowym stropem i wejściem od wschodu. Nawę kościoła poprzedza wieża, zbudowana w konstrukcji słupowej, z nadwieszoną izbicą, o ścianach zwężających się ku górze, nakrytych czteropłociowym dachem namiotowym. Od zewnątrz ściany wieży oszalowano deskami z nadbudowanym na wysokości izbicy gontowym okapem oraz otworami dzwonowymi z drewnianymi żaluzjami (po 1 od północy i południa). Do północnej ściany wieży przylega zabudowana klatka schodowa prowadząca na emporę muzyczną, a od zachodu dobudowano kruchtę mieszczącą wejście do wieży i dalej do wnętrza świątyni. Kruchtę nakryto dwuspadowym dachem pokrytym gontem. Wejście do wieży stanowią 2 pary drzwi, wpisanych w boczne ściany kruchty ją poprzedzającej. Kościół nakryty jest osobnymi, dwukalenicowymi dachami. Konstrukcja dachu nad nawą, o storczykowej więźbie dachowej, swoją wysokością sięga bocznych ścian wieży. Ta część dachu jest wyższa od dwuspadowego dachu nakrywającego prezbiterium, którego przedłużenie północnej połączy nakrywa również zakrystię. Nawę oraz prezbiterium otaczają przydaszki, ponad którymi konstrukcja ścian, podobnie jak zakrystii, wieży oraz kruchty, została obudowana deskami, wraz z olistwowaniem spoin. Poniżej przydaszków konstrukcja ścian jest odsłonięta, dzięki czemu podczas bezpośredniej inwentaryzacji można zaobserwować sposób łączenia belek na zakład oraz uszczelnienie belek sznurem. Ponad przydaszkami osadzono prostokątne okna (w nawie 2 od południa, w prezbiterium 1 od południa, a także 1 od wschodu). Ponadto niewielkie okna wykonano w bocznych ścianach nawy, doświetlając chór muzyczny oraz przestrzeń pod chórem (po 2 okna w ścianie), w zakrystii (1 od wschodu), w bocznych ścianach wieży, doświetlając przyziemie (po 1 otworze) oraz w kruchcie (po 1 od północy i południa, 1 większe, kwadratowe od zachodu). W zachodniej ścianie nawy znajduje się chór muzyczny, wsparty na 2 słupach, z mieczowaniem, o płaskim parapecie, wybruszonym w centralnej części do wnętrza kościoła. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa, bez belki tęczowej, o wykroju na kształt spłaszczonego łuku. Podłogę ułożoną z desek wyniesiono o 3 stopnie wyżej względem nawy, ustawiając stół ołtarzowy na dodatkowym drewnianym podeście. Prezbiterium nakryte jest pozornym sklepieniem kolebkowym o segmentowym łuku, a w nawie wykonano stop płaski z kontrastowymi listwami zakrywającymi łączenia desek stropowych. We wnętrzu nieobudowaną konstrukcję ścian oraz stropy zdobi bogata, barokowa dekoracja malarska.

Wypozażenie

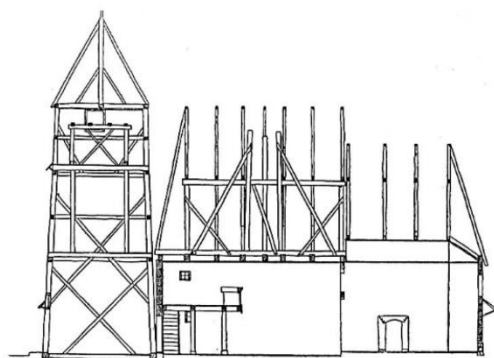
We wnętrzu zachowały się 3 ołtarze (1 główny: barokowy z obrazem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w centralnej części i obrazem św. Michała Archanioła w zwieńczeniu, 2 boczne: lewy – barokowy, z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej, prawy – obraz z Pietą). W kościele uwagę przykuwają barokowa ambona z baldachimem, kamienna kropielnica, drewniana chrzcielnica z XIX w. oraz zachowane oryginalne portale ze skrzydłami drzwiowymi (prezbiterium-zakrystia, nawa-wieża).

Bibliografia

[13], [29], [44], [49], [51], [115], [170], [174], [203], [204], [209], [241], [336], [387], [KE_086]

Układ funkcjonalno-przestrzenny [153]

Przekrój podłużny [153]

Widok kościoła od północnego zachodu [115]

Widok kościoła od północnego zachodu [243]

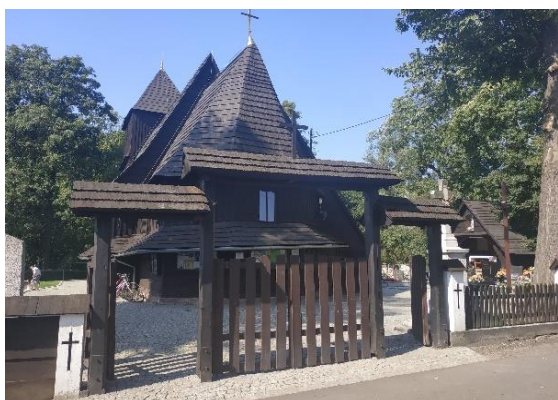
Widok kościoła od południowego wschodu [373]

Widok wnętrza w kierunku prezbiterium [115]

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empory muzycznej.
Źródło: WUOZ w Katowicach, fotografie sprzed 1939 r.

Brama główna wraz z widokiem kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok kościoła wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

87**ŚW. WAWRZYŃCA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°11'48, E 18°13'13

**RYBNIK-
LIGOCKA KUŹNIA**

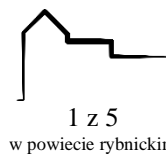
z niem.: KARSTENHÜTTE

ul. Wolna 125
44-203 Rybnikwojewództwo: śląskie
powiat: rybnicki
gmina: Rybnik
miasto: Rybnik
dzielnica: Ligocka Kuźnia

Kościół parafialny

dekanat: Rybnik

archidiecezja: katowicka

1 z 5
w powiecie rybnickim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1975 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/559/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

D

relokowany:

Boguszowice / 1717

Rybnik / Ligocka Kuźnia / 1975

typ funkcjonalno-
przestrzenny:

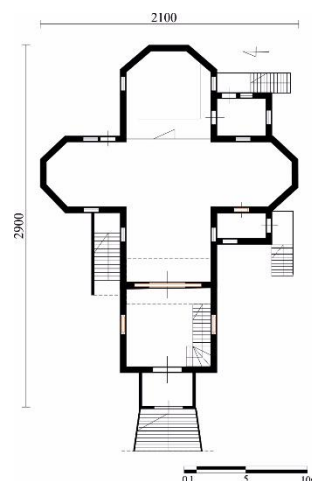
HISTORIA

Kościół został pierwotnie zbudowany w Boguszowicach w 1717 r. przez cieślę Jakuba Sedlaczka z Gliwic. Świątynię wzniesiono w miejscu poprzedniej, o której istnieniu dowiadujemy się z zachowanych materiałów źródłowych (m.in. z 1652 r., 1679 r. oraz 1688 r.). Poprzedni kościół, o wymiarach 27 × 16 łokci (17 × 10 m), z powodu złego stanu technicznego został rozebrany, a w jego miejscu wzniesiono nowy. Dominantą kościoła zbudowanego w 1717 r. była pochodząca z poprzedniej świątyni wieża kościelna, którą w 1830 r. zastąpiono nową. Przyczyną przeniesienia kościoła w nowe miejsce było zbudowanie w 1929 r. murowanej świątyni o znacznie większej powierzchni, na skutek czego drewniany kościółek przestano użytkować. Decyzja o relokacji kościoła została podjęta dopiero w latach 70. XX wieku. Do tego czasu świątynię odnowiono, a ołtarze zostały w niej odrestaurowane przez mistrza ciesielskiego Ryszarda Krzemińskiego. Dnia 5 lutego 1966 r. kościół został wpisany do rejestru zabytków pod numerem 559/66. W 1975 r. kościół został ponownie złożony w nowym miejscu pod kierunkiem Czesława Mury. Do jego wzniesienia użyciu drewna rozbiórkowego. Prace remontowo-naprawcze wykonano w 1999 r. (wymiana posadzki), 2008 r. (wymiana gontu), 2010 r. (założenie instalacji przeciwpożarowej, tzw. mgły wodnej) [209], [219], [241], [306], [KE_087].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. Wawrzyńca w Rybniku-Ligockiej Kuźni.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowany kościół zbudowano w centrum miejscowości, na płaskiej działce, w otoczeniu zieleni wysokiej oraz krzewów ozdobnych. Teren kościoła jest ogrodzony drewnianymi przęsłami sztachetowymi, zamocowanymi do betonowych słupków, z 2 bramami wpisanymi w południową część ogrodzenia (pierwsza: trójdziałna, mieszcząca 2 furtki i dwuskrzydłową bramę z dwuspadowym zadaszeniem pokrytym gontem, wspartym na 4 słupach, druga: dwuskrzydłowa, o półkolistym wykroju, wsparta na 2 słupach i dwuspadowym zadaszeniem). Na terenie przykościelnym nie ma cmentarza, lecz zachowały się 2 nagrobki, w tym zamordowanego w 1991 r. proboszcza, księdza Henryka Kusia.

Architektura i konstrukcja

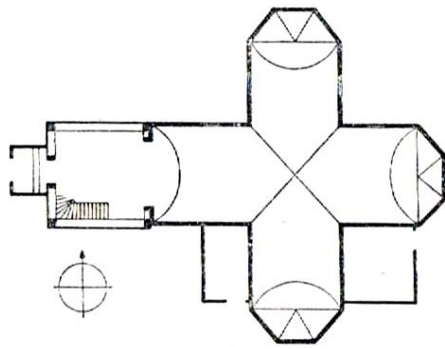
Świątynię zbudowano przy użyciu drewna rozbiórkowego na wzór rozebranego w 1975 r. kościoła w Boguszowicach. Podpiwniczona świątynia posadowiona jest na żelbetowym fundamencie, z wysokimi ścianami fundamentowymi, które od zewnątrz obłożono kamieniami. W związku z wykonaniem wysokiej podmurówki wejście do wnętrza kościoła oraz dobudowanych pomieszczeń jest wyniesione względem poziomu gruntu o około 1,6 m. Piwnice zostały zaadaptowane na salki katechetyczne oraz pomieszczenia gospodarcze, do których dostęp odbywa się przylegającą do północnej ściany nawy klatką schodową. Bryła kościoła jest rozbudowana i nietypowa dla górnośląskiej architektury drewnianej. Układ funkcjonalny tworzy rzut na planie krzyża greckiego z 3 trójbocznie zamkniętymi ramionami (1 prezbiterium o wymiarach $7,5 \times 6,1$ m oraz 2 tworzące transept o całkowitej długości 21,6 m i szerokości 6,1 m) oraz prostokątną nawą ($6,3 \times 6,9$ m), z wieżą od zachodu, wzniesioną na planie zbliżonym do kwadratu ($5,6 \times 6,6$ m). Wieżę poprzedzono niewielką kruchtą ($2,2 \times 3,3$ m). Do południowej elewacji kościoła przylegają 2 przybudówki. Do prezbiterium dobudowano kwadratową zakrystię o boku 5,1 m z czteropółciami dachem z iglicą i krzyżem na szczycie. Drugą przybudówkę ($2,7 \times 4,9$ m) mieszczącą wejście do wnętrza świątyni dostawiono do południowej ściany nawy i nakryto ją czteropółciami gontowym dachem. Wieża poprzedzająca nawę wzniesiona została w konstrukcji słupowej, o ścianach lekko zwężających się ku górze i czterospadowym dachem z czteroboczną latarnią i cebulastym hełmem pokrytym blachą. Ściany wieży oszalowane zostały deskami w układzie pionowym, a w jej górnej części ujęto po 1 otworze wentylacyjnym z drewnianymi żaluzjami. Świątynię nakryto wielopółciami gontowym dachem, w który na skrzyżowaniu nawy, ramion transeptu oraz prezbiterium nadbudowano ośmioboczną sygnaturkę, z latarnią i cebulastym hełmem na szczycie. Zrębowa konstrukcja ścian kościoła nie umożliwia bezpośredniej oceny, z uwagi na ich obustronne obudowanie. Na podstawie wiadomości zawartych w literaturze można jednak przypuszczać, że belki połączone w węglach na zakład i jaskółczy ogon. Elewację kościoła oszalowano deskami wraz z zasłonięciem spoin, a we wnętrzu obudowano je współczesną boazerią. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną o prostej linii parapetu, którą połączono z przyziemiem wieży oraz 1. piętrzem dużym, prostokątnym wycięciem. Do wejścia na emporę muzyczną prowadzi wewnętrzna klatka schodowa, wpisana w południowej ścianie wieży. Wnętrze kościoła nakrywa pozorne sklepienie kolebkowe, wykonane na jednakowym poziomie. Stropy, podobnie jak ściany kościoła, obudowano boazerią, odcinając je niewielkim gzymsem obiegającym ściany świątyni. Podłogę w prezbiterium ułożono z płyt marmurowych, wynosząc je o 2 stopnie względem nawy. W nawie, w ramionach transeptu oraz w parterze wieży podłogę z płytek granitowych ułożono we wzór romboidalny. W ścianie tęczową, o ostrołukowym wykroju, nie wpisano belki tęczowej. Świątynię rozświetlają zamknięte łukowo zakratowane okna z witrażami (po 2 w bocznych ścianach prezbiterium, kaplicach bocznych i w nawie) oraz o zróżnicowanej formie i kształcie w zakrystii (po 1 od południa i wschodu), południowej kručie (1 od zachodu) oraz w wieży (po 2 od północy i południa doświetlające parter i 1. piętro). Ponadto niewielkie prostokątne okna doświetlają piwnice obiektu. Wejście do kościoła wpisane jest od zachodu w kryptę poprzedzającą wieżę, w zakrystii od wschodu oraz w południowej kručie ujęto jednoskrzydłowe, zamknięte łukowo drzwi.

Wyposażenie

W kościele zachowały się 3 ołtarze (główny: barokowy z obrazem Męczeństwo św. Wawrzyńca, 2 w kaplicach bocznych: rokokowy z obrazem MB z Dzieciątkiem, rokokowo-klasycystyczny z obrazem Ukrzyżowania), 2 barokowe obrazy (św. Jan od Krzyża, św. Augustyn), kamiennie-drewniana chrzcielnica oraz rzeźbione z drewna stacje drogi krzyżowej.

Bibliografia

[29], [51], [112], [117], [174], [209], [219], [241], [306], [KE_087]

Układ funkcjonalno-przestrzenny. Schemat rzutu kościoła w Boguszowicach [219]

Widok kościoła od południa przed relokacją z Boguszowic.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła przed relokacją z Boguszowic [219]

Widok kościoła od wschodu, przed relokacją z Boguszowic [208]

Widok kościoła od południowego wschodu, przed relokacją z Boguszowic [208]

a.

b.

c.

Widok kościoła po relokacji do Rybnika-Ligockiej Kuźni: a. widok kościoła od południa, źródło: WUOZ w Katowicach, b. fragment elewacji zachodniej z widokiem na kruchtę i kaplicę boczną [208], c. elewacja zachodnia [208]

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła po relokacji do Rybnika-Ligockiej Kuźni: a. widok w kierunku prezbiterium [115], b. widok kaplicy północnej [115], c. widok kaplicy południowej [115]

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok wieży od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok zakrystii od wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok zakrystii od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

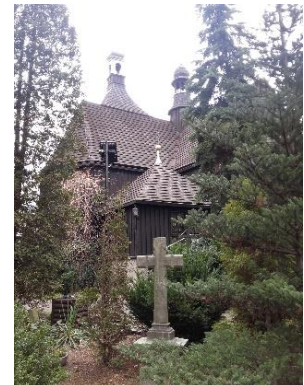
Widok południowej kruszty. Fotografia własna, 2018 r.

Widok wejścia do zakrystii. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji wschodniej. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

88**ŚW. KATARZYNY
I MATKI BOŻEJ RÓŻAŃCOWEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°07'12, E 18°33'13

**RYBNIK-
WIELOPOLE**

z niem.: KÖNIGLICH WIELOPOLE

Biskupice 11a
46-324 Biskupice

województwo: śląskie

powiat: rybnicki

gmina: Rybnik

miasto: Rybnik

dzielnica: Wielopole

Kościół parafialny

dekanat: Golejów

archidiecezja: katowicka

1 z 5
w powiecie rybnickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1976 r.

wpis do rejestru zabytków:

-

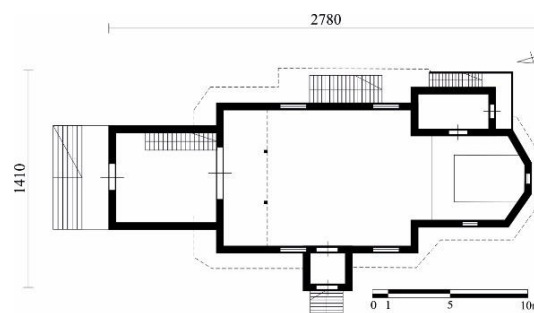
datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

relokowany:
Gierałtowiec / 1530
Rybnik-Wielopole / 1976typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Obiekt pierwotnie zbudowano w pobliskich Gierałtowicach w 1530 r., z fundacji Stanisława Dąbrówki. Kościół wymieniony w protokole wizytacyjnym z 1679 r., o wymiarach 33 × 16 łokci (20,7 × 10 m), opisano jako ciemny i zniszczony „SCAMNA DIRUTA AUT DESTRUCTA [...], ECCLESIA INTUS TENBROSA [...]”. Wieżę, o ścianach zwięzających się ku górze, wybudował w 1844 r. cieśla Mateusz Pindura z Chudowa. Gierałtowiecka świątynia na mocy uchwały Rady Parafialnej podjętej w latach 30. XX w. miała zostać rozebrana, a drewno z niej pochodzące przeznaczono do utylizacji. Wówczas w miejscu drewnianej świątyni planowano zbudować murowany kościół o większej powierzchni użytkowej. Czujność ówczesnego wojewódzkiego konserwatora zabytków Tadeusza Dobrowolskiego oraz pełniącego urząd wicewojewody Tadeusza Saloniego uchroniły obiekt przed zniszczeniem. Planowana budowa nowego kościoła została zrealizowana w 1934 r. na działce ofiarowanej kościołowi w 1700 r. przez właścicielkę wsi Katarzynę Schicki. Wraz z oddaniem do użytku nowego kościoła przestano dbać o drewniany, wtedy 400-letni zabytek architektury sakralnej. Dopiero w latach 1960–1962 dzięki staraniom księdza proboszcza Wojciecha Riedla odnowiono niszczejącą świątynię, a w 1966 r. wciągnięto do rejestru zabytków pod numerem 560/66. W 1976 r. kościół rozebrano i zbudowano od podstaw w Wielopolu, dzielnicy Rybnika. Do budowy kościoła użyto część materiału rozbiórkowego i zachowane deski stropowe z polichromią patronalną. Obecnie zachowany zabytek jest zadbane. W latach 1983, 1997, 2002 i 2007 wykonano impregnację poszycia dachu, w 2010 r. założono instalację przeciwpożarową, tzw. mgłę wodną, a w 2012 r. wymieniono okna i umieszczono w nich witraże [29], [188], [208], [209], [219], [239], [KE_088].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. św. Katarzyny i MB Różańcowej w Rybniku-Wielopolu.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Nieorientowaną świątynię zbudowano w bezpośrednim sąsiedztwie domów jednorodzinnych, w oddaleniu od ruchliwej komunikacji kołowej. Teren kościoła w większości wybrukowany, porośnięty zielenią ozdobną oraz pojedynczymi drzewami iglastymi. Ogrodzenie wykonano z drewnianych, sztachetowych przęseł, zamocowanych do mурowanych słupków. Na terenie kościoła, w północno-wschodniej części działki, zlokalizowana jest wolnostojąca dzwonnica z czterobocznym zadaszeniem zwieńczonym iglicą. Na terenie kościelnym nie ma cmentarza.

Architektura i konstrukcja

Świątynię wzniesiono na wzór rozebranego kościoła w Gierałtowicach, do którego budowy wykorzystano część drewna rozbiórkowego. Podpiwniczony kościół posadowiony jest na żelbetowym fundamencie, z wysokimi ścianami fundamentowymi obłożonymi kamieniami. Powierzchnię piwnic zaadaptowano na salki katechetyczne oraz pomieszczenia gospodarcze, do których prowadzą zewnętrzne schody przylegające do wschodniej ściany nawy. Zrębową konstrukcję ścian kościoła połączono w węglach na zakład, a od zewnątrz powyżej przydaszków obudowano gontem. Poniżej konstrukcja ścian jest odsłonięta. We wnętrzu ściany obudowano współczesną boazerią, mocując deski w układzie poziomym do wysokości 1,4 m oraz powyżej w układzie pionowym. Kościół wzniesiono jako dwudzielny, zachowując proporcje kościoła z Gierałtowic. Prezbiterium, o wymiarach 6,9 × 6,7 m, wydzielono od nawy ścianą tęczową o prostokątnym wykroju, bez belki tęczowej, a jedynie z widocznym od wewnątrz podciągami, zamocowanym pod stropem. Południową ścianę prezbiterium zamknięto trójbocznie prostokątną zakrystią (2,7 × 5,5 m) przylegającą od wschodu. Nawę, wzniesioną na planie prostokąta o wymiarach 11,6 × 9,1 m, z boczną kruchtą mieszczącą wejście do wnętrza kościoła połączono z przyziemiem wieży, wycinając część północnej ściany. Kwadratową wieżę, o długości boku 5,8 m i ścianach lekko zwężających się ku górze, dostawiono do północnej ściany nawy, zasłaniając jej słupową konstrukcję gontem na poziomie pierwszej kondygnacji i deskami wyraźnie zaznaczając pierwsze piętro oraz nadwieszoną izbicę. W górnych partiach ścian wieży wpisano po 2 otwory dzwonowe, o ozdobnym wykroju na kształt tzw. czteroliścia. Wieżę nakryto czterospadowym, namiotowym zadaszeniem, z kulą i podwójnym krzyżem na szczycie. Słupowa konstrukcja wieży powyżej 1 piętra nie łączy się ze ścianą szczytową nawy. Dwukalenicowy, dwuspadowy dach kościoła nieznacznie obniżono nad prezbiterium, a przedłużenie jego zachodniej połaci nakrywa również zakrystię. Dach nad nawą, z niewielkim okapem, wsparto na widocznych od zewnątrz belkach wiązarowych. Storczykowa, dwujętkowa wieźba dachowa nad nawą, pomiędzy 5. a 9. wiązarem, została rozbudowana w celu wpisania sygnaturki. Konstrukcję wieżyczki tworzy 8 słupów stojących na 4 belkach opartych na górnym rzędzie jętek wiązarowych, tworzących ośmioboczną latarnię z ostrosłupowym hełmem pokrytym gontem. W boczne ściany latarni wpisano po 1 prostokątnym, zamkniętym łukowo, zasłoniętym drewnianymi żaluzjami otworze wentylacyjnym. Ściany kościoła, z wyjątkiem wieży, otaczają przydaszki. Wnętrze kościoła nakryte zostało płaskim stropem wykonanym na jednakowym poziomie, z zachowaną XVI-wieczną polichromią patronową, pochodzącą z kościoła w Gierałtowicach. Podłogę w nawie i wieży ułożono z kamiennych płyt piaskowca, a w części prezbiterium granitową posadzkę wyniesiono o 2 stopnie względem nawy. Emporę muzyczną, o prostej linii parapetu, wsparto na 2 słupach, z dostępem wewnętrzną klatką schodową znajdującą się w przyziemiu wieży. Kościół rozświetlają prostokątne, zamknięte łukowo, zakratowane od zewnątrz okna (2 w nawie od wschodu, 1 w prezbiterium, od zachodu 2 w nawie). Ponadto okna wykonano w południowej ścianie, zamykającej prezbiterium (1 niewielkie, prostokątne), w bocznych ścianach nawy (od zachodu 1 kwadratowe, doświetlające emporę muzyczną oraz po 1 doświetlającym przestrzeń tuż pod emporą), w zakrystii (po 1 od północy i zachodu) oraz 7 różnej wielkości zakratowanych okien doświetlających piwnice.

Wyposażenie

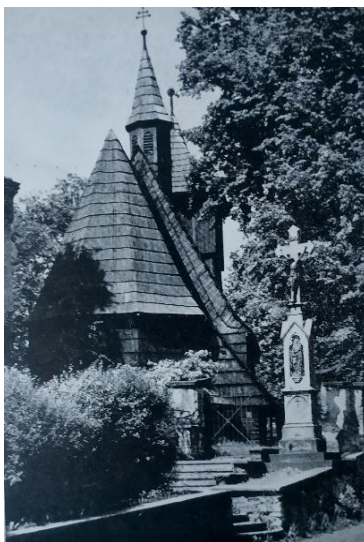
Wnętrze kościoła pozbawione jest zabytkowego wyposażenia, do którego należały m.in. ołtarze boczne, ambona czy renesansowe ławki. Ołtarz główny, z obrazem św. Katarzyny, poprzedza posoborowy stół ołtarzowy z 3 rzeźbami Apostołów. Ponadto w kościele zachowały się liczne rzeźby świętych, XIX-wieczne obrazy Męki Pańskiej oraz barokowy krucyfiks.

Bibliografia

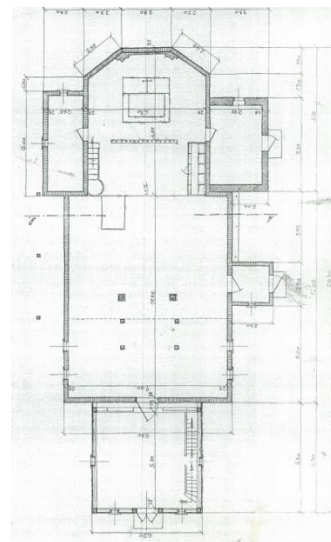
[29], [144], [170], [174], [188], [208], [209], [219], [239], [KE_088]

Kościół w Gieraltowicach, przed relokacją – widok od południowego zachodu [208]

Kościół w Gieraltowicach, przed relokacją - widok od wschodu [239]

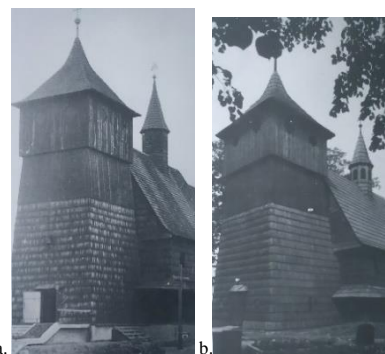
Schemat rzutu kościoła w Gieraltowicach. Źródło: WUOZ w Katowicach

Kościół w Gieraltowicach, przed relokacją – widok od południa. Źródło: WUOZ w Katowicach

Kościół w Rybniku-Wielopole – widok od południowego wschodu kościoła [208]

Wieża kościoła: a. wieża w Gieraltowicach, b. wieża w Rybniku-Wielopole [208]

a.

b.

c.

d.

e.

f.

g.

h.

Rekonstrukcja kościoła w Rybniku-Wielopole: a. ścian fundamentowych, b. budowa zachodnich ścian nawy i prezbiterium, c. budowa ścian prezbiterium oraz zakrystii, d. budowa konstrukcji wieży i dachu, e. widok kościoła od wschodu, f. Widok kościoła od zachodu, g. budowa sygnaturki, h. widok wnętrza w kierunku prezbiterium. Źródło: [www.http://parafiawielopole.pl](http://parafiawielopole.pl), dostęp: 27.02.2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji wschodniej.
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji południowo-wschodniej.
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji wschodniej.
Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

89**ŚW. JAKUBA STARSZEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°22'57", E 17°52'02"

RZEPCZE

z niem.: REPSCH

Rzepcze 39

48-250 Rzepcze

województwo: opolskie**powiat:** prudnicki**gmina:** Głogówek**wieś:** RzepczeFilia kościoła parafialnego
pw. Narodzenia NMP
w Kierpieniu**dekanat:** Głogówek**diecezja:** opolska1 z 1
w powiecie prudnickim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1751 r.****wpis do rejestru zabytków:****10/51 z 1951 r.****datowanie:**

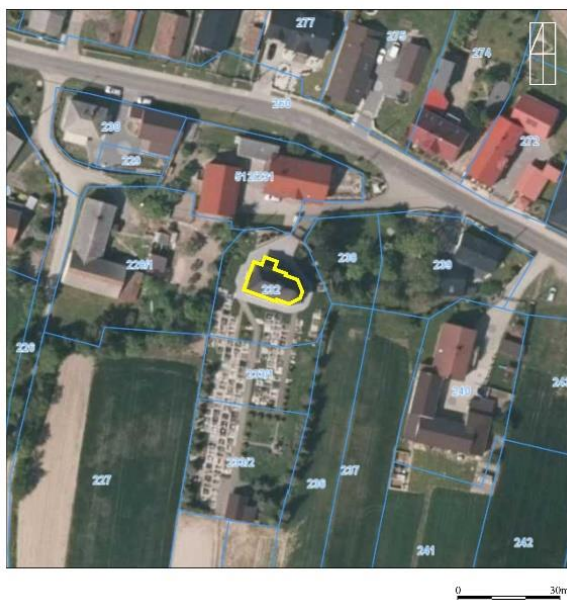
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

zachowany w oryginale

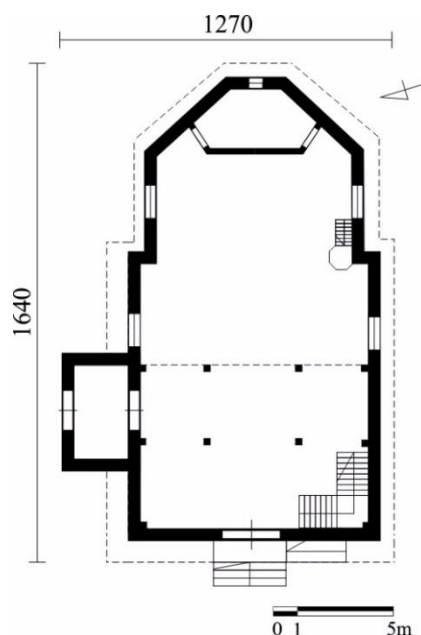
**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****A****HISTORIA**

Zachowany, barokowy zabytek zbudowano prawdopodobnie w miejscu poprzedniej świątyni, pochodzącej z 1447 r. Dnia 5 listopada 1951 r. kościół wpisano do rejestru zabytków, pod numerem 10/51. Kościół pierwotnie zbudowano jako świątynię dwudzielną, bez wieży i przybudówki, która pełniłaby funkcję zakrystii. W takiej właśnie formie, z wyjątkiem dobudowanej północnej kruchty, kościół zachował się do czasów współczesnych. Dobry stan techniczny zabytku jest zasługą systematycznie prowadzonych prac remontowo-naprawczych, które nie zawsze miały na celu nienaruszalność oryginalnego stanu obiektu. Przydaszki otaczające kościół są elementem wtórnym. Przywrócono je podczas remontu w 2009 r. Na przełomie lat 2008/2009 na mocy decyzji opolskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków została przyznana dotacja na wymianę pokrycia dachowego [29], [68], [156], [205], [236], [364], [414], [KE_089].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. św. Jakuba Starszego w Rzepczach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano na wzniesieniu, w centrum miejscowości, wśród zabudowań jednorodzinnych. Teren kościoła ogrodzony jest drewnianymi, sztachetowymi przęsłami, ustawionymi na podmurowaniu z cegły. W północną część ogrodzenia wpisano dwuskrzydłową bramę, którą nakrywa czteroszpadowe zadaszenie, wsparte na 2 słupach z mieczowaniem. Główne wejście na teren kościoła poprzedzają schody łączące teren kościelny z komunikacją kołową. Cmentarz, będący w bieżącym użytkowaniu, założono w zachodniej części działki, gdzie także zbudowano kaplicę cmentarną. Zieleń wysoką stanowią pojedyncze drzewa iglaste oraz nowe nasadzenia.

Architektura i konstrukcja

Kościół posadowiony jest na betonowym fundamencie, obłożonym kamieniem, o zróżnicowanej wysokości niwelującej spadek terenu. Zbudowany w 1751 r. i zachowany do czasów obecnych kościół jest przykładem jednonawowej świątyni z wydzielonym od nawy węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium, o niedużej powierzchni użytkowej. Układ funkcjonalny kościoła jest prosty. Do kościoła nie dobudowano zakrystii ani wieży poprzedzającej nawę, co sprawia, że obiekt w swojej formie jest dość skromny. Nawę kościoła wzniesiono na planie zbliżonym do kwadratu, z dostawioną do północnej ściany kruchtą mieszczącą wejście do wnętrza świątyni. Ściany kruchty wzniesionej w konstrukcji słupowej obustronnie obudowano deskami i nakryto trójspadowym dachem. Kościół wzniesiono o zrębowej konstrukcji ścian i połączeniu belek w węglach na jaskółczy ogon. Konstrukcja ścian, z wyjątkiem północnej kruchty, jest odsłonięta, dzięki czemu można zaobserwować pozostawione różnej długości ostatki. Lisice zabezpieczające konstrukcję przed wyboczeniem zamontowano po 2 w południowej i północnej ścianie nawy. Kościół nakryty został jednokalenicowym, dwupołaciowym dachem, przechodzącym w zamknięciu prezbiterium w trójpołaciowy. Szczyty dachu od wschodu i zachodu zwieńczono ozdobnymi pazdurami. W centralną część dachu, na styku nawy i prezbiterium, pomiędzy 4. a 7. wiązarem dachowym, wbudowano ośmioboczną sygnaturkę, z latarnią i baniastym hełmem na szczycie. Wiązary dachowe wykonane zostały z drewna w ustroju storczykowym. Świątynię, z wyjątkiem północnej kruchty, otaczają niewielkie przydaszki, wykonane na jednakowej wysokości. Wnętrze kościoła jest zadbane i utrzymane w jednym stylu. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono chór muzyczny z dostępem wewnętrzną klatką schodową umieszczoną w południowo-zachodnim narożniku nawy. Parapet chóru wykonano na płasko i wsparto go na 4 słupach w centralnej części. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o półkolistym wykroju, z dekoracyjnym detalem snycerskim w zwieńczeniu. W ścianie tęczowej nie ma belki tęczowej. Świątynię przekryto płaskim stropem, wykonanym na jednakowej wysokości, który w prezbiterium otynkowano i pomalowano na biało. Podłogę, ułożoną z kamiennych płyt, wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Wnętrze kościoła rozświetlają prostokątne, zamknięte łukowo okna z witrażami, które wykonano w południowej i północnej elewacji kościoła (2 w nawie, 2 w prezbiterium). Ponadto symboliczne owalne okno wykonano we wschodniej ścianie zamykającej prezbiterium, które doświetla przestrzeń wydzieloną za ołtarzem, obecnie pełniącą funkcję zakrystii. Światło to pośrednio rozświetla wnętrze kościoła, przedostając się przez wykonany na tym samym poziomie w ołtarzu głównym otwór ze złożonymi promieniami i Gołębicą. Wejście do kościoła stanowią dwuskrzydłowe, zamknięte łukowo drzwi z zachowanym oryginalnym portalem i ozdobnymi okuciami (od zachodu), a także jednoskrzydłowe drzwi z opierzeniem (od południa, w bocznej kruchcie). Drzwi wewnętrzne wykonano pomiędzy kruchtą a nawą jako jednoskrzydłowe, zamknięte łukowo, z zachowanymi oryginalnymi odrzwiami z mieczowaniem.

Wyposażenie

We wnętrzu kościoła uwagę przykuwa architektoniczny, bogato zdobiony regencyjny ołtarz główny, pochodzący z drugiej połowy XVIII w. W jego centralnej części zawieszono obraz św. Jakuba Starszego, nad którym w owalnym otworze umieszczono rzeźbę Gołębicy, otoczoną barokowymi figurami aniołów. Po bokach obrazu ustawiono 2 rzeźby świętych (św. Piotra, św. Pawła) oraz 2 kolumny ze złożonymi głowicami. Za ołtarzem wykonano 2 boczne przechodnie bramki. Ponadto do cennego wyposażenia kościoła należy wczesnobarokowa, XVII-wieczna ambona, z polichromowanymi płaskorzeźbami Chrystusa, św. Augustyna, św. Grzegorza, św. Hieronima.

Bibliografia

[29], [156], [157], [205], [209], [236], [364], [KE_089]

Widok kościoła od południa [57]

Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Elewacja północna [131]

Wczesnobarokowa ambona z polichromowanymi rzeźbami [57]

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

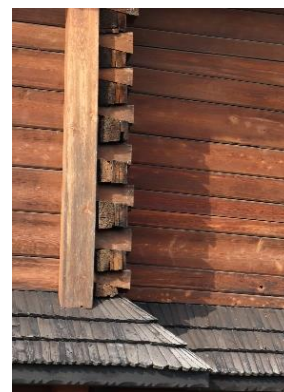
Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

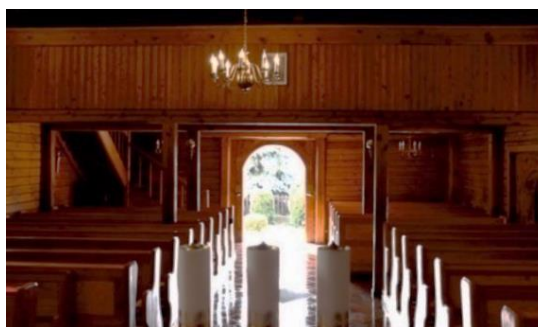
Fragment północno-wschodniej ściany prezbiterium. Fotografia własna, 2018 r.

Fragment południowej ściany prezbiterium. Fotografia własna, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok empyry muzycznej. Fotografie własne 2018 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

90**ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°16'48, E 18°28'19

SIERAKOWICE

z niem.: SCHIERAKOWITZ

ul. Wiejska 2
44-156 Sierakowicewojewództwo: śląskie
powiat: gliwicki
gmina: Sośnicowice
wieś: SierakowiceFilia kościoła parafialnego
pw. Trójcy Świętej
w Rachowicachdekanat: Pławniowice
diecezja: gliwicka1 z 12
w powiecie gliwickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1675 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/360/60 z 1960 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

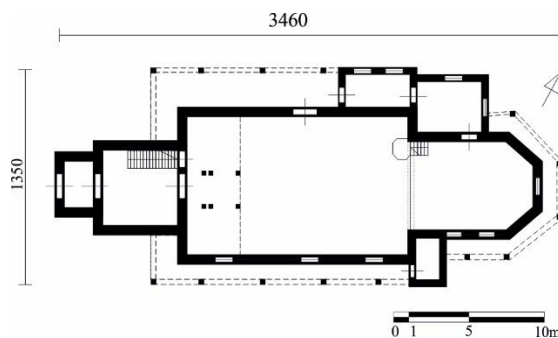
zachowany w oryginale

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B1****HISTORIA**

Zachowany po dzisiejsze czasy zabytek jest co najmniej drugim kościołem zbudowanym w obecnym miejscu. Poprzednią, zniszczoną świątynię rozebrano w 1673 r., a w jej miejscu w 1675 r. zbudowano nowy kościół, ustanawiając go filią parafii w Rachowicach. Zachowane materiały źródłowe, w tym protokół wizytacyjny z 1679 r., dostarczają informacji, że kościół o wymiarach 32 × 13 łokci (20 × 8,2 m) został zbudowany przez miejscowego cieślę Józefa Jozka. Datę budowy nawy i prezbiterium potwierdził wynik badań dendrochronologicznych z 2017 r., przeprowadzonych przez Aleksandra Koniecznego. Podczas prowadzonych badań wskazano rok 1675 na datę budowy nawy i prezbiterium oraz 1529 r. na datę budowy wieży. Świadczy to zatem o dobudowaniu do kościoła wieży pochodzącej z poprzedniej świątyni. Kościół w przeszłości remontowano m.in. w latach 1819–1820, w 1827 r. (rozbudowano empore muzyczną), w 1854 r. (naprawa poszycia dachowego) oraz w 1886 r. (naprawa i wzmocnienie konstrukcji dachu). Okres wojenny przyniósł straty dla sierakowickiego kościoła i wymusił potrzebę przeprowadzenia w 1947 r. prac naprawczo-remontowych. Kolejne prace związane z utrzymaniem obiektu w dobrym stanie technicznym przeprowadzono w latach 80. XX w. (wymiana ceglanej posadzki, remont dachu, konstrukcji ścian oraz stolarki okienneo-drzwiowej, wówczas wymieniono instalację elektryczną i odgromową), w 1997 r. (w kościele założono ogrzewanie) oraz w 1998 r. (impregnacja konstrukcji ścian). Ponadto w 1860 r. w kościele zamalowano XVII-wieczne polichromie, które dzięki staraniom proboszcza księdza Jerzego Pudełki w 2010 r. zostały odsłonięte. W 1992 r. kościół został okradziony z rzeźb Grupy Ukrzyżowania, umieszczonych wówczas na belce tęczowej [29], [62], [153], [173], [209], [336], [357], [KE_090].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Sierakowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 14.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowano w centrum miejscowości, wśród zabudowań jednorodzinnych, szkoły i kompleksu sportowego. Teren kościoła jest w pełni ogrodzony. Od zachodu zachowano oryginalną bramę, wspartą na 4 słupach, zadaszoną czterospadowym, gontowym dachem. Z pozostałych stron ogrodzenie wykonano z niskiej jakości metalowych pręseł, zamocowanych do metalowych słupków. Zieleni wysoką stanowi kilka wiekowych drzew, wśród których najcenniejszym okazem jest pomnikowy dąb. Wokół kościoła znajduje się cmentarz, będący w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

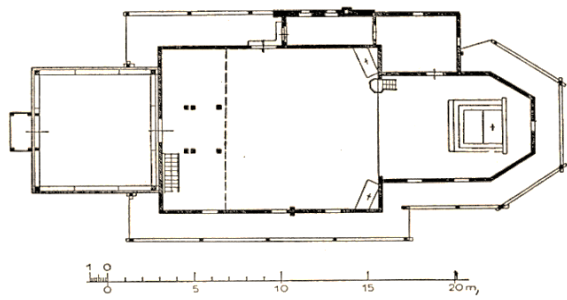
Orientowaną świątynię zbudowano na podmurówce z kamienia (prezbiterium) i cegły (nawa) z zachowaniem oryginalnych gładzi. Kościół wykonano w konstrukcji zrębowej, o połączeniu belek w węglach na zakład, przy czym nietypowym, a charakterystycznym dla kościoła rozwiązaniem jest zastosowanie w ścianie prezbiterium tzw. klinów zapobiegających wysuwaniu się belek ze zrębu. Ściany kościoła od zewnątrz obudowano gontem powyżej sobót otaczających nawę i prezbiterium. Poniżej konstrukcja ścian jest odsłonięta. Ponadto konstrukcję ścian od południa wzmocniono 1 lisicą, skręcając ją od wewnątrz ze stalowym płaskownikiem. Soboty w większości otwarte wsparto na słupach o kwadratowym przekroju, z zastrzałami, ustawiając je na betonowej ławie fundamentowej. Soboty obudowano od południa (w południowym narożniku, u styku nawy i prezbiterium), wydzielając w ich powierzchni pomieszczenie gospodarcze. Od północy natomiast połowę długości sobót zabudowano, łącząc je z północną ścianą zakrystii. Plan kościoła jest prosty, typowy dla górnośląskich kościołów budowanych z drewna. Prezbiterium, węższe od nawy, wzniesione na planie wydłużonego prostokąta o wymiarach 8,9 × 6 m, zamknięto trójbocznie, dostawiając do jego północnej ściany prostokątną zakrystię. Prostokątną nawę, o wymiarach 12,3 × 9,4 m, poprzedza kwadratowa wieża wzniesiona o zdwojonej konstrukcji ścian, z ośmiobocznym dachem namiotowym, wydzielając w jej parterze kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła. Zbieżną konstrukcję wieży od zewnątrz osłonięto gontem, wpisując w jej elewację 2 okna doświetlające przyziemie (po 1 od północy i południa) oraz 1 doświetlające wejście na emporę muzyczną (od południa). Od zachodu wieżę poprzedza nieproporcjonalna do bryły kościoła kruchta z dwuspadowym gontowym zadaszeniem. Wieża, będąca najstarszym elementem kościoła, w górnych partiach nie łączy się ze ścianą szczytową nawy. Kościół nakryty jest dwuspadowym dachem o zróżnicowanej wysokości kalenicy. Nawę wyższą i szerszą od prezbiterium nakryto dwuspadowym dachem, ze storczykową wieżbą zbudowaną z 10 wiązarów dachowych, w którą pomiędzy 8. a 9. wiązarem wpisano sześcioboczną sygnaturkę, z cebulastym, nieproporcjonalnie wydłużonym hełmem w zwieńczeniu. Nad prezbiterium wznosi się dwuspadowy dach, który w zamknięciu prezbiterium przechodzi w trójpołaciowy. We wnętrzu uwagę przykuwa pozorne sklepienie kolebkowe, z bogatą dekoracją malarską w prezbiterium. Płaski strop w nawie wykonano nieznacznie niżej względem prezbiterium. Podłogę, ułożoną z płytek lastrico, wykonano na jednakowym poziomie, ustawiając jedynie stół ołtarzowy na drewnianym podeście. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o półkolistym, ząbkowo wyrzynanym wykroju, z oryginalną fazowaną belką tęczową, na której widać pozostałości inskrypcji (najbardziej wyraźna, z datą budowy kościoła: „READIFICATUM A FUNDAMENTO 1675”). We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta i pokrywa ją XVII-wieczna polichromia, przedstawiająca rzadko spotykane w malarstwie sceny biblijne. Zamalowana w 1860 r. i odsłonięta w 2010 r. polichromia pokrywająca ściany nawy prezbiterium, parapet empory muzycznej oraz sklepienie w prezbiterium prezentuje sceny z Biblii dla ludzi niepiśmiennych. W zachodniej części nawy nadwieszono emporę muzyczną, wspartą na 6 słupach, z prostym parapetem i dostępem wewnętrzną klatką schodową, wbudowaną w przyziemie wieży. W elewację kościoła wpisano okna o zróżnicowanym kształcie i wielkości. Prostokątne, zakratowane i zamknięte łukowo okna wpisano po 2 od południa, w nawie i prezbiterium. Pozostałe prostokątne otwory okienne doświetlają emporę muzyczną (po 1 od północy i południa), zakrystię (po 1 od wschodu i północy), soboty (północne: 2 od północy, południowe: 1 od południa), a także symboliczne niewielkie okrągłe okno wykonano od wschodu, w ścianie prezbiterium. Główne wejście do świątyni odbywa się od zachodu, z przyziemia wieży.

Wyposażenie

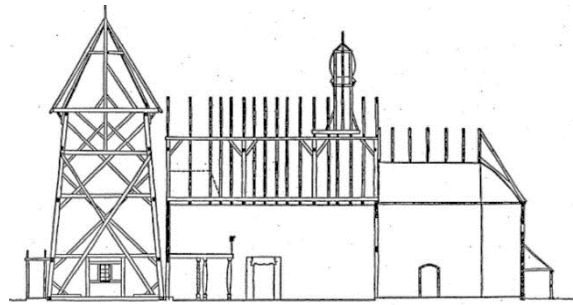
Wyposażenie kościoła utrzymane jest w stylu barokowym i składa się na nie m.in.: ołtarz główny (z 1678 r.), 2 ołtarze boczne (lewy z XIX w., prawy manierystyczny), barokowa ambona z baldachimem, XVIII-wieczna chrzcielnica, kamienna kropielnica oraz 3 krucyfiksy.

Bibliografia

[193], [44], [51], [71], [77], [170], [173], [175], [209], [245], [318], [336], [357], [379], [387], [401], [KE_090]

Schemat rzutu [153]

Schemat przekroju podłużnego [153]

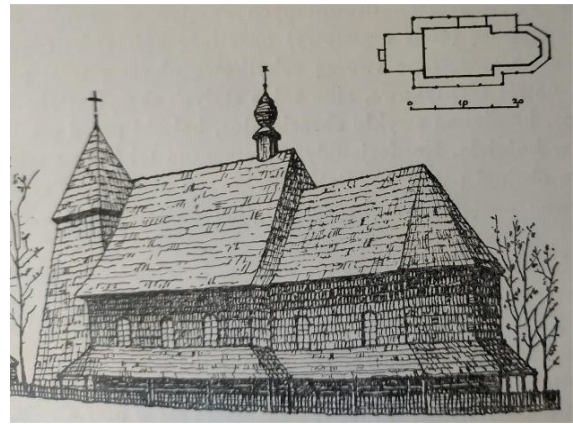
Widok elewacji południowej [115]

Widok kościoła od północy [337]

Rycina z widokiem kościoła [44]

Rycina z widokiem kościoła oraz schematem rzutu [379]

Widok wnętrza kościoła w kierunku prezbiterium [115]

Widok wnętrza w kierunku chóru muzycznego. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła wraz z ogrodzeniem. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2020 r.

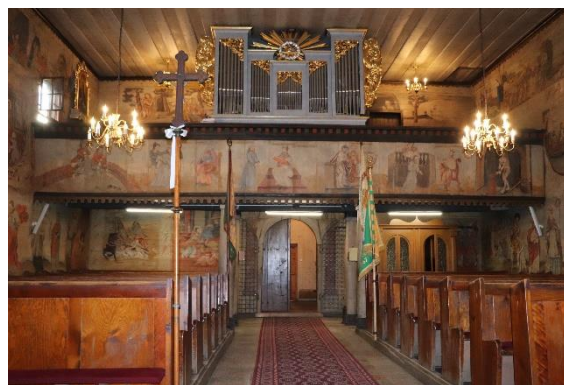
Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium., b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

SIEROTY

z niem.: SCHIEROTH

ul. Kościelna 19
44-187 Sierotywojewództwo: śląskie
powiat: gliwicki
gmina: Wielowieś
wieś: SierotyKościół parafialny
dekanat: Toszek
diecezja: gliwicka1 z 12
w powiecie gliwickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

~1427 r. (prezbiterium)**1457 r.** (nawa)

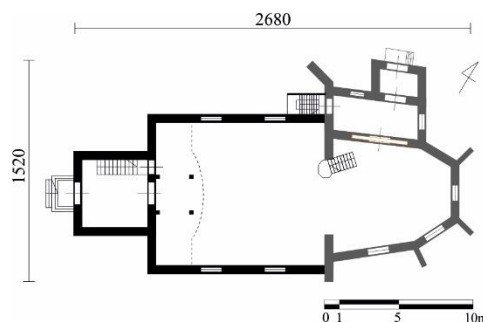
wpis do rejestru zabytków:

R/268 z 1960 r.

datowanie:

na podstawie danych
dendrochronologicznychoryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B2****HISTORIA**

Zachowany do współczesności zabytek zbudowano w konstrukcji drewniano-murowanej, podobnie jak kościoły w Gliwicach-Ostropie i Rachowicach. Te trzy gliwickie kościoły zlokalizowane w regionie Górnego Śląska są jedynymi obiektami architektury sakralnej, których murowane prezbiteria są najstarszymi elementami rozbudowanymi w późniejszym czasie o drewniane nawy i wieże. Wiedzy o historii kościoła w Sierotach dostarczają zachowane archiwalne dokumenty. Dowiadujemy się z nich o stanie technicznym kościoła, a także o przeprowadzonych w przeszłości remontach. Historycy, naukowcy oraz badacze z pogranicza różnych dziedzin nauki poświęcili temu kościołowi wiele uwagi. W ostatnich latach zostały sporządzone ekspertyzy, przeprowadzono badania geologiczne, georadarowe oraz dendrochronologiczne. Dla poznania historii kościoła najciekawsze okazują się badania wieku drewna z 2008 r., przeprowadzone przez Aleksandra Koniecznego. Ich wynik pozwolił uporządkować datowanie budowy świątyni na rok 1427 (prezbiterium), 1457 (nawa) oraz 1775 (wieża). Ponadto dzięki badaniom z 2008 r. ustalono, że w drugiej połowie XVIII w. wymienione zostały stropy nad nawą i prezbiterium, czego skutkiem było wpisanie w więźbę dachową nad prezbiterium sygnaturki. Kościół cudem ocalał w 1700 r. z pożaru, który wówczas opanował całą wieś. Działania wojenne z 1939 r. również nie przyczyniły się do zniszczeń świątyni. Najważniejszymi datami w dziejach kościoła są rok 1544, kiedy to podwyższono więźbę dachową nad prezbiterium, 1774 r., w którym wykonano nową więźbę nad nawą, oraz 1936 r., kiedy podczas przeprowadzonego remontu odsłonięto gotyckie polichromie. Prace remontowo-naprawcze wykonano m.in. w 1894 r., 1959 r., 1962 r. 1977 r., 1979 r., 1986 r., 1988 r., 1992 r., 1994 r., 1996 r., na przełomie lat 2013/2014 oraz w 2017 r. [29], [44], [70], [153], [166], [209], [224], [245], [336], [KE_091].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. Wszystkich Świętych w Sierotach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano w centrum miejscowości, na wzniesieniu przy ulicy Kościelnej, wśród zabudowań domów jednorodzinnych. Teren kościoła jest ogrodzony kamiennym murem, z jednospadowym, drewnianym zadaszeniem. Zachowaną zieleń wysoką stanowi kilka pojedynczych drzew, nasadzonych w północno-zachodniej części działki. W najbliższym sąsiedztwie kościoła nie ma cmentarza, zachowało się jedynie kilka wiekowych nagrobków. Pochówki zmarłych odbywają się na oddalonym o około 500 m cmentarzu.

Architektura i konstrukcja

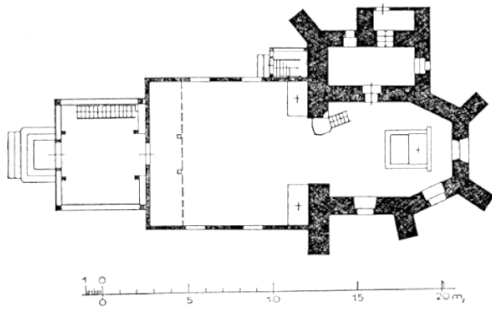
Świątynię zbudowano w konstrukcji zrębowo-murowanej, na podmurówce z kamienia, z zachowanymi oryginalnymi narożnymi głazami. Dwudzielny układ kościoła stanowi kwadratowa nawa o boku 9,3 m oraz wydzielone od nawy węższe, murowane z kamienia prezbiterium. Nawę zbudowano z drewna, o połączeniach w węglach na zakład, którą od zewnątrz otaczają przydaszki. Konstrukcja ścian nawy poniżej przydaszków jest odsłonięta, a powyżej obudowano ją gontem. Nawę od zachodu poprzedza wieża wzniesiona w konstrukcji słupowej, której ściany zwężają się ku górze. Wieża jest bez izbicy, a w jej parterze wydzielono kruchtę mieszającą wejście do wnętrza świątyni. Ściany wieży oszalowano deskami w układzie pionowym, wraz z olistwowaniem spoin, nad którymi wznosi się cebulasty hełm z ośmioboczną latarnią. Prostokątne prezbiterium o wymiarach 6,3 × 8,7 m zamknięte trójboczną absydą z dobudowaną do północnej ściany prostokątną zakrystią i przedsionkiem. Nad zakrystią wydzielono lożę kolatorską, otwartą w stronę prezbiterium otworem o półkolistym wykroju i dostępem zewnętrzną, obudowaną klatką schodową, przylegającą do północnej ściany nawy. Ściany prezbiterium podparto czterema przyporami o cechach gotyckich. Kościół nakryty jest dwuspadowym dachem nad nawą i wielopołaciowym nad prezbiterium, w całości pokrytym gontem. Krokwiową, dwujętkową więźbę dachową nad nawą, ustawioną na niższym poziomie względem dachu nakrywającego prezbiterium, wykonano od podstaw z nowego materiału w 1754 r. Nad prezbiterium wznosi się storczykowa, dwujętkowa więźba dachowa, w którą pomiędzy 1. a 3. wiązarem dachowym wbudowano sygnaturkę, z ośmioboczną latarnią i cebulastym hełmem na szczycie. Elewacje, z uwagi na różnicowanie materiału, z którego kościół został zbudowany, wykonano następująco: ściany prezbiterium i północnych przybudówek są otynkowane i pomalowane na kolor żółty, wraz z zaznaczeniem obramowania każdej powierzchni ściany w kolorze białym; ściany nawy otaczają przydaszki, z lekkim obniżeniem przy otworach okiennych, powyżej których konstrukcja ścian jest osłonięta gontem; natomiast północną przybudówkę oraz wieżę poprzedzającą nawę oszalowano pionowymi deskami. Kościół rozświetlają prostokątne, zamknięte łukowo okna 3 w prezbiterium (2 od południa, 1 od wschodu), 4 w nawie (po 2 od południa i północy). Ponadto okna o zróżnicowanej wielkości i kształcie wykonano w północnej przybudówce, doświetlając zakrystię i lożę kolatorską (na każdym poziomie po 1 od wschodu i północy). Wnętrze kościoła jest skromne i utrzymane w jednym stylu. W 1936 r. w części prezbiterium odsłonięto rozległą polichromię malarską, którą dotychczas przysłaniała warstwa tynku i farb. Ściany nawy w dalszym ciągu pokrywa warstwa tynku z fragmentarycznie odsłoniętą polichromią. Wnętrze nakryte jest płaskim, otynkowanym stropem, nieco wyższym w części prezbiterium i niższym w nawie, z łukowymi fasetami w narożach. Podłogę, ułożoną z czarnych i szarych płytek układanych we wzór szachownicy, wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa z charakterystycznym dla kościoła prostokątnym wykresem, bez belki tęczowej. Chór muzyczny, o falistej linii parapetu, uzupełnionym rzeźbionymi tralkami, wsparto na 4 słupach. Dostęp na emporę muzyczną odbywa się wewnętrzną klatką schodową, wbudowaną w parterze wieży. We wnętrzu świątyni uwagę przykuwają zachowane oryginalne wewnętrzne drzwi z okuciami (kruchta-nawa, prezbiterium-zakrystia).

Wyposażenie

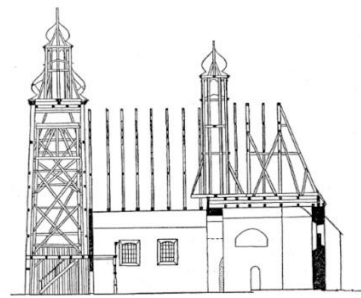
Największą atrakcją kościoła są odsłonięte w 1936 r. gotyckie polichromie pokrywające ściany prezbiterium. Ołtarz główny z 1622 r. z obrazem Matki Boskiej Królowej Niebios, umieszczonym pomiędzy kolumnami i 2 rzeźbami świętych (po lewej św. Katarzyna, po prawej św. Jadwiga) i obrazem św. Floriana w zwieńczeniu, 2 ołtarze boczne (w lewym: obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, w prawym: obraz św. Józefa z Dzieciątkiem), XVIII-wieczna ambona z XIX-wiecznym baldachimem, a także chrzcielnica, kropielnica, krucyfiks oraz stacje Męki Pańskiej.

Bibliografia

[29], [44], [51], [70], [115], [151], [153], [166], [173], [175], [209], [224], [245], [254], [310], [329], [336], [KE_091]

Schemat rzutu [153]

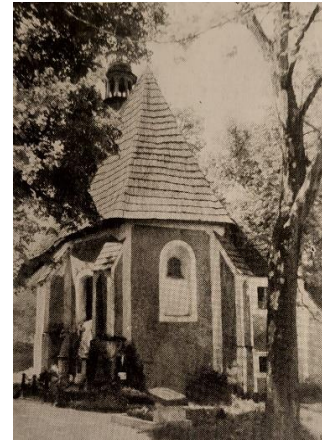
Przekrój podłużny [153]

Widok kościoła od południowego zachodu [121]

Widok kościoła od wschodu [115]

Widok kościoła od wschodu [115]

Widok kościoła od północnego zachodu. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południowego zachodu [336]

Widok wieży podczas remontu na przełomie 1985/1986 r.
Źródło: WUOZ w Katowicach

Wewnętrzne drzwi ujęte w przyziemiu
wieży z gotyckimi okuciami [115]

Widok fragmentu gotyckiej polichromii pokrywającej
południową ścianę prezbiterium [115]

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widoki wieży: a. wieża poprzedzająca nawę, b. hełm zwieńczający wieżę, c. sygnaturka. Fotografie własne, 2020 r.

Widoki stolarki okiennie-drzwiowej: a. drzwi zewnętrzne w zachodniej elewacji wieży, b. okno doświetlające nawę, c. okno doświetlające prezbiterium. Fotografie własne, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

92**ŚW. BARTŁOMIEJA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°15'01, E 18°34'09

SMOLNICA

z niem.: SMOLNITZ

ul. Wiejska 72
44-153 Smolnica

województwo: śląskie

powiat: gliwicki

gmina: Sośnicowice

wieś: Smolnica

Kościół cmentarny

dekanat: Gliwice-Ostropa

diecezja: gliwicka

1 z 12
w powiecie gliwickim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1777 r.

wpis do rejestru zabytków:

R/495/56 Z 1956 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**F**

HISTORIA

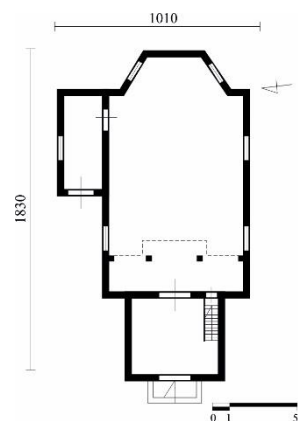
O świątyni w Smolnicy dowiadujemy się z zachowanych dokumentów archiwalnych, w których zawarte są informacje o istniejącej kaplicy protestanckiej, wzniesionej na początku XVII w. W protokole wizytacyjnym z 1687 r. opisano niedużą kaplicę, zbudowaną przez luteran, którzy ustanowili jej patronem św. Bartłomieja. Według aktu wizytacji świątynia ta istniała już przed 1603 r. Datę tę wskazywano we wszystkich publikacjach poświęconych drewnianemu kościołowi aż do 2008 r., gdy zostały wykonane i opublikowane badania wieku drewna. Wynik badań dendrochronologicznych, przeprowadzonych przez Aleksandra Koniecznego, był wielkim zaskoczeniem, ponieważ datowanie zabytku na XVII wiek trzeba było przesunąć aż o półtora wieku. Dzięki badaniom ustalono, że salowa świątynia zbudowana została w 1777 r., a wieża ją poprzedzająca w 1572 r. Świadczyć to może o budowie świątyni od podstaw, gdy dostawiono ją do wieży zachowanej z poprzedniego kościoła. W 1904 r. podczas wizytacji biskupiej sporządzono notatki, w których opisano zachowany zabytek jako utrzymany w dobrym stanie technicznym, z wyremontowanymi dachami, wieżą złączoną z zachodnią ścianą nawy i zakrystią przylegającą od północy. W 1905 r. zakrystię rozbudowano, a we wnętrzu kościoła farbą olejną pomalowano ściany. Kościół w przeszłości wielokrotnie remontowano, m.in. na przełomie lat 1937/1938, 1948/1949 oraz 1959/1960. Największy zakres prac remontowych zrealizowano w 2007 r., kiedy odnowiono drzwi i zrekonstruowano okna, a także na przełomie 2008/2009 r., gdy wykonano nowy fundament wraz z wymianą belek podwalinowych, części belek wieńcowych oraz lisic. Wówczas także rozebrano kruchtę poprzedzającą wieżę, a we wnętrzu kościoła wymieniono posadzkę [44], [47], [51], [77], [209], [224], [243], [115], [310], [336], [341], [KE_092].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Bartłomieja w Smolnicy.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano w centrum wsi, na płaskiej działce, wśród zabudowań jednorodzinnych i zieleni leśnej. Wokół budynku kościoła znajduje się cmentarz, będący w bieżącym użytkowaniu, z mурowaną kaplicą zlokalizowaną w północnej części działki. Teren kościoła jest ogrodzony kamiennym murem. Obecnie nie jest on porośnięty zielenią wysoką, a pomnikową robinią akacjową o obwodzie 4,5 m wycięto w 1998 r.

Architektura i konstrukcja

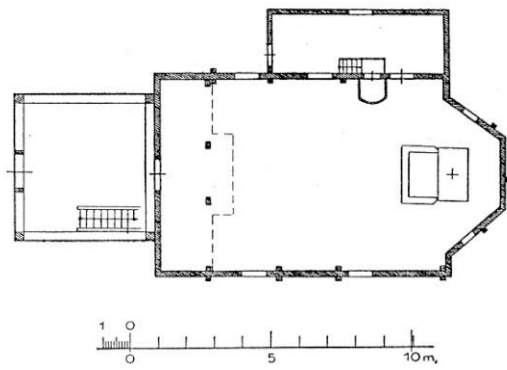
W sąsiedztwie zachowanego zabytku w 1979 r. zbudowano nowy, mурowany kościół, co przyczyniło się do opuszczenia drewnianej świątyni. Nieużytkowany kościół ocalał przed całkowitym zniszczeniem dzięki staraniom proboszcza, księdza K. Matauszką, za sprawą którego w kościele systematycznie prowadzono prace remontowo-naprawcze. Kościół wzniesiono z drewna, pierwotnie posadawiając go na kamiennej podmurówce, którą podczas remontu w 2008 r. wymieniono na fundament betonowy. Świątynię zbudowano w konstrukcji zrębowej i połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon. Dzięki nieobudowaniu od zewnątrz ścian kościoła, z pozostawieniem osłatków tylko w południowo-zachodnim narożniku nawy, możliwe jest bezpośrednie zaobserwowanie i ocenienie połączenia zrębu belek. Konstrukcja ścian kościoła została wzmocniona lisciami (3 od południa, 2 od północy), które zastąpiono nowymi w 2008 i 2009 r. W tym samym czasie wymieniono ponad połowę oryginalnych belek w nawie, w dolnych partiach ścian zamykających nawę, a także wszystkie podwaliny oraz belki oczepowe. Układ funkcjonalny kościoła jest prosty, a jego powierzchnia użytkowa sięga niespełna 80 m². Salowy kościół tworzy nawa, wzniesiona na planie wydłużonego prostokąta (10 × 6,9 m), z trójbocznym zamknięciem wybrzuszonym w kierunku wschodnim (2 × 5,1 m). Do północnej ściany nawy przylega prostokątna zakrystia, rozbudowana w 1905 r., z wejściem wpisanym w jej zachodnią elewację. Nawę poprzedza prostokątna wieża (5 × 4,5 m), która według badań wieku drewna przeprowadzonych w 2008 r., jest najstarszym elementem konstrukcyjnym kościoła. Wieżę, o ścianach lekko zbiegających się ku górze, zbudowano w konstrukcji słupowej, a jej czterospadowy dach namiotowy jest nieznacznie wyższy od dachu nakrywającego świątynię. Ściany wieży oszalowano deskami w układzie pionowym, wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami i podziałem poziomą listwą, oddzielającą przyziemie wieży od jej górnej kondygnacji. Kościół nakryty jest dwuspadowym dachem, którego przedłużona północna połać nakrywa również zakrystię. Dach od zachodu łączy się z zadaszeniem wieży, a na jego wschodnim krańcu zamocowano ozdobny pazdur. Krokwiowo-jętkową więźbę dachową, zbudowaną z 9 wiązarów, wzmocniono konstrukcją wieszarową i dodatkowymi balami, a zdegradowane elementy wymieniono na nowe. Nad trójbocznym zamknięciem części sarum zachowała się oryginalna więźba dachowa, na której można zaobserwować znaki ciesielskie. Wnętrze kościoła jest skromne i utrzymane w jednym stylu. Ściany pomalowano farbą olejną na kolor piaskowy, z imitacją muru kamiennego. Nad nawą wykonano płaski strop z łukowymi fasetami, nieznacznie go obniżając względem kolebkowego sklepienia pozornego nakrywającego część sacrum. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną, z płaskim parapetem i występem w centralnej części. Emporę muzyczną wsparto na 4 profilowanych słupach, z mieczowaniem i dostępem klatką schodową umieszczoną w przyziemiu wieży. Podłogę ułożoną z desek wykonano na jednakowym poziomie. Kościół rozświetlają wtórne, prostokątne, zamknięte łukowo i zakratowane od zewnątrz okna (2 od wschodu w ukośnych ścianach zamykających salowe wnętrze, w nawie: 2 od południa oraz 1 od północy). Ponadto 1 okno wpisano w północną ścianę zakrystii. Wejście do świątyni odbywa się od zachodu, z przyziemia wieży oraz z zakrystii.

Wyposażenie

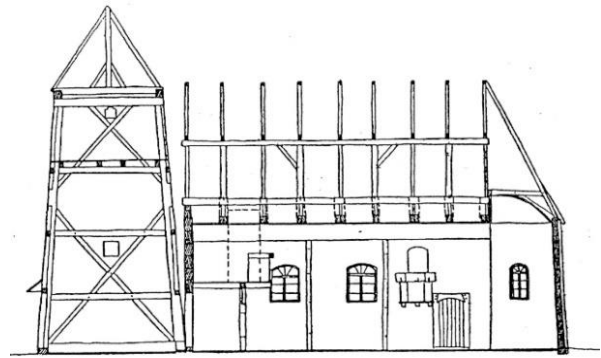
Spośród zachowanych elementów wyposażenia kościoła do najcenniejszych można zaliczyć XV-wieczny tryptyk, który do czasów obecnych (choć przetrwał, w stanie zdekompletowanym) jest częścią wyposażenia nowej parafii (rzeźba św. Doroty i św. Barbary). Skrzydła tryptyku przechowywane są w Muzeum Miejskim w Raciborzu, a figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem znajduje się w Muzeum Narodowym w Warszawie. We wnętrzu kościoła nie ma ołtarzy ani ambony. Śladem tej ostatniej jest zachowany otwór wejściowy z wnętrza zakrystii. Na południowej ścianie nawy oraz na parapecie empory zawieszono obramowane obrazy Męki Pańskiej, a na wschodniej ścianie prezbiterium zawieszono obraz św. Bartłomieja z 1850 r. w rokokowej ramie.

Bibliografia

[44], [47], [51], [115], [153], [170], [175], [203], [209], [224], [243], [245], [309], [310], [336], [341], [KE_092]

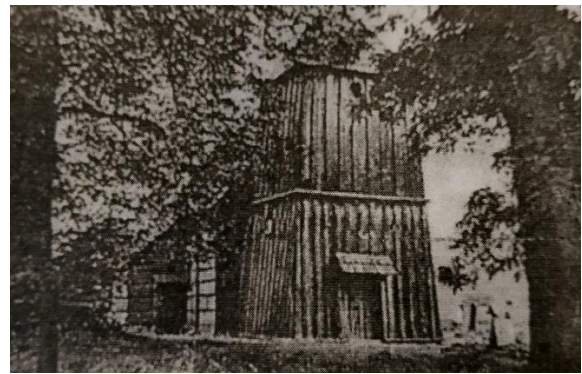
Schemat rzutu [341]

Schemat przekroju podłużnego [341]

Widok kościoła od południowego zachodu [115]

Widok kościoła od północnego zachodu [341]

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

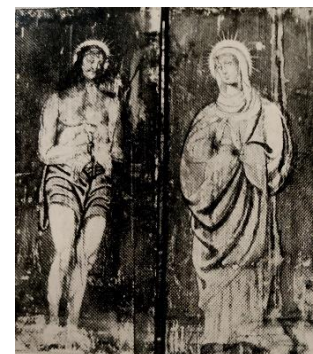
Widok kościoła od północnego wschodu [341]

Widok kościoła od północnego zachodu [KE_092]

Gotycki tryptyk z XV w. [115]

Rewersy gotyckiego tryptyku [115]

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

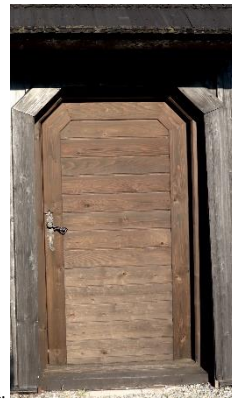
Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

Widok stolarki okiennie-drzwiowej: a. drzwi wpisane w zachodnią elewację wieży, b. drzwi zewnętrzne do zakrystii, c. okno ujęte w północnej ścianie zakrystii. Fotografie własne, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

93**ŚW. ANTONIEGO PADEWSKIEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°50'36, E 18°29'35

SOWCZYCE

z niem.: SCHOFFSCHÜTZ

ul. Lubliniecka 15
46-300 Olesnowojewództwo: opolskie
powiat: oleski
gmina: Olesno
wieś: SowczyceFilia kościoła parafialnego
pw. Narodzenia Najświętszej
Maryi Panny w Łomnicydekanat: Gościęcín
diecezja: opolski1 z 14
w powiecie oleskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1917 r.

wpis do rejestru zabytków:

89/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie literatury

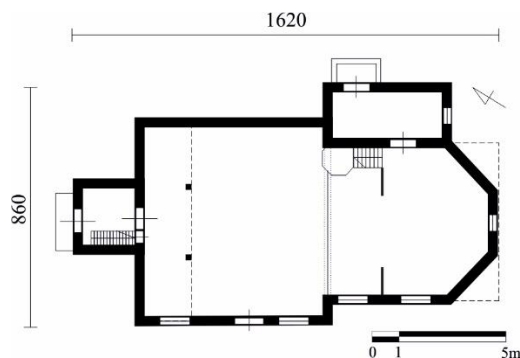
oryginalność obiektu:

relokowany
1586/ Łomnica
1917 / Sowczycetyp funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

Kościół przeniesiono do Sowczyc w 1917 r. z Łomnicy, gdzie został zbudowany prawdopodobnie w 1586 r. w miejscu, w którym wcześniej znajdowała się kaplica pw. św. Barbary. Autorzy różnych publikacji ostrożnie sytuują w czasie budowę świątyni, wskazując naprzemiennie XVI i XVII w. Kościół w Łomnicy wzmiankowany był w akcie wizytacji z 1679 r., w którym opisano go jako skromny, niemający we wnętrzu żadnej ozdoby, z wieżą, w której zawieszono były dwa dzwony. Wówczas patronką kościoła ustanowiono św. Katarzynę. W kolejnym protokole wizytacyjnym z 1687 r. opisano kościół pw. św. Katarzyny i Ducha Świętego: z ciemną zakrystią, wieżą dołączoną do frontu nawy i mniejszą jej formą nadbudowaną na dachu kościoła. Kościół w Łomnicy był filią parafii Wysoka, a po relokacji w 1917 r. do Sowczyc stał się filią wówczas nowo zbudowanego kościoła w Łomnicy. Relokacja nie uchroniła zabytku przed zniszczeniem, a po przeniesieniu nabożeństw do nowego kościoła, o większej powierzchni, sytuacja z Łomnicy powtórzyła się, bowiem w Sowczycach w 1962 r. w bezpośrednim sąsiedztwie już relokowanego obiektu zbudowano nową, murowaną świątynię. Od tego czasu drewniany zabytek, pełniący funkcję kościoła cmentarnego, użytkowany jest okazjonalnie. Pierwotnie kościół poprzedzała drewniana wieża, którą zastąpiono murowaną, z niewielką drewnianą kruchtą od frontu. Podczas relokacji kościół pozbawiono wieży, a zachowaną kruchtę dostawiono do frontu nawy, umieszczając w niej wejście do wnętrza kościoła. Ponadto podczas prac remontowo-naprawczych zlikwidowano pomieszczenie gospodarcze przylegające niegdyś do północno-wschodniej ściany nawy, wraz z klatką schodową prowadzącą na emporę muzyczną. W przeszłości kościół remontowano m.in. w latach 1983–1984 r. [16], [29], [208], [224], [239], [306], [KE_093].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Antoniego Padewskiego w Sowczycach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest w centrum wsi Sowczyce, w bezpośrednim sąsiedztwie murowanego kościoła, którego patronem ustanowiono św. Antoniego Padewskiego. Relokowaną świątynię usytuowano na płaskiej działce, przy głównej drodze, o dużym natężeniu ruchu. Teren kościoła, z wyjątkiem północnej części działki, jest otoczony cmentarzem będącym w bieżącym użytkowaniu. Teren, na którym zlokalizowane są obydwie świątynie, wyznacza niskie drewniane ogrodzenie.

Architektura i konstrukcja

Nieorientowaną świątynię zbudowano w konstrukcji zrębowej, jako jednonawową, z wydzielonym od nawy węższym prezbiterium. Układ funkcjonalno-użytkowy kościoła jest typowy dla górnośląskich kościołów budowanych z drewna i tworzy go nawa zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu ($7,2 \times 6,4$ m) oraz trójbocznie zamknięte prezbiterium ($6,1 \times 7,4$ m) zwrócone w kierunku południowego wschodu z zakrystią ($1,6 \times 2,0$ m) przylegającą do jego północno-wschodniej ściany. Kościół w Sowczycach jest rekonstrukcją poprzedniej świątyni pochodzącej z Łomnicy, do której budowy użyto części drewna rozbiórkowego. Podczas rekonstrukcji kościoła zachowano poprzedni układ, lecz nie odtworzono wieży poprzedzającej nawę, o czym zapewne zdecydowała jej murowana konstrukcja. W przeszłości, gdy kościół należał do wsi Łomnice, nawę poprzedzono drewnianą, słupową wieżą, którą w 1860 r. zastąpiono konstrukcją murowaną. Gdy w 1917 r. zdecydowano o przeniesieniu kościoła w nowe miejsce, obiekt zinwentaryzowano, rozpoczęto prace demontażowe i powtórnie złożono z zachowaniem pierwotnych cech. Obecnie zachowana świątynia jest bezwieżowa, a nawę poprzedza niewielka kruchta, niegdyś dostawiona do murowanej wieży, z dwuspadowym gontowym zadaszeniem. Świątynię nakryto wspólnym, dwuspadowym dachem, który w części zamykającej prezbiterium oraz od południowego zachodu wykonano z wydatnym okapem, opartym na belkach stropowych z zastrzałami. Nad szczytem dachu, pomiędzy 5. więzarem nad nawą i 2. nad prezbiterium, nadbudowano czteroboczną sygnaturkę, z czterobocznym, stożkowym zadaszeniem pokrytym blachą, kulą i krzyżem na szczycie. W boczne ściany sygnaturki ujęto prostokątne, zamknięte łukowo otwory dzwonowe (po 1 w każdej ścianie). Dach kościoła wraz ze ścianami szczytowymi, ściany prezbiterium, nawy oraz zakrystii obudowano gontem. Kościół rozświetlają prostokątne, zakratowane od wewnątrz okna, z podzielonymi szprosami na mniejsze prostokątne pola. Otwory okienne wykonano od południowego wschodu po 2 w nawie i prezbiterium oraz 1 od południa w ścianie zamykającej prezbiterium. Ponadto małe kwadratowe okno od południa doświetla zakrystię. Wejście do wnętrza kościoła wpisano w kruchcie poprzedzającej nawę, w południowo-zachodniej ścianie nawy (osłonięte trójspadowym, gontowym daszkiem) oraz w północno-wschodniej ścianie nawy. Dwuczłonowość wnętrza podkreśla ściana tęczowa, o prostokątnym wykroku, z fazowaną belką tęczową z inskrypcją: „STAT CRUX DUM VOLVITUR ORBIS” i krucyfiksem. We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta i pomalowana w dwóch kolorach: do wysokości 1,4 m na kolor jasnego brązu, a powyżej ściany pomalowana na kolor piaskowy. Płaski strop nad nawą i prezbiterium wykonano na jednakowym poziomie, z bogatą dekoracją malarską w prezbiterium. Podłogę ułożoną z desek wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień względem nawy, a na stopniu ustawiono balaski. Do północno-zachodniej ściany nawy przylega empora muzyczna, wsparta na 2 mocno rzeźbionych słupach, z płaskim parapetem i dostępem wewnętrznymi schodami przylegającymi do północno-zachodniej ściany nawy.

Wyposażenie

We wnętrzu zachował się architektoniczny, barokowy ołtarz główny z około XVII w., ze snycerską dekoracją o motywach chrząstkowych. W centralnej części ołtarza umieszczono rzeźbę św. Jana Chrzciciela. 2 kolumny ze złożonymi mniejszymi kolumnienkami po bokach oraz figurami świętych (po lewej: św. Katarzyna, po prawej: św. Mateusz). Ołtarz zwieńcza rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego w otoczeniu aniołów. W kościele nie ma ołtarzy bocznych. Zachowała się m.in. barokowa ambona z baldachimem, stacje drogi krzyżowej z 1849 r. oraz dwa krucyfiksy. W kościele uwagę przykuwa polichromia pokrywająca strop, z promieniście rozmieszczonymi wizerunkami ewangelistów, otoczonych chrząstkową dekoracją malarską i płaskorzeźbą Dobrego Pasterza w zaplecku i pelikanem na szczycie baldachimu.

Bibliografia

[16], [29], [68], [221], [239], [306], [401], [406], [KE_093]

Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego wschodu [224]

Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

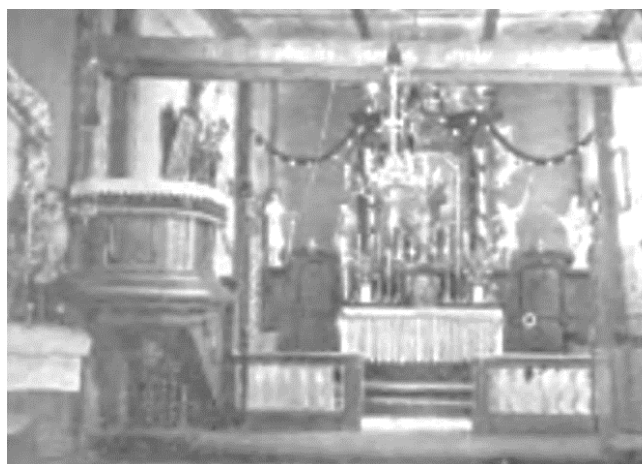
Widok kościoła od południa.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok sygnaturki. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok fragmentu wschodniej elewacji kościoła.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok w kierunku prezbiterium [294]

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok ołtarza głównego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

94

ŚW. MARII MAGDALENY

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°54'33, E 18°21'30

STARE OLESNO

z niem.: ALT ROSENBERG

ul. Kluczborska 23
46-300 Stare Olesno

województwo: opolskie

powiat: oleski

gmina: Olesno

miasto: Stare Olesno

Kościół parafialny

dekanat: Olesno

diecezja: opolska

1 z 14
w powiecie oleskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

2 p. XVII w.wpis do rejestru
zabytków:**83/54 z 1954 r.**

datowanie:

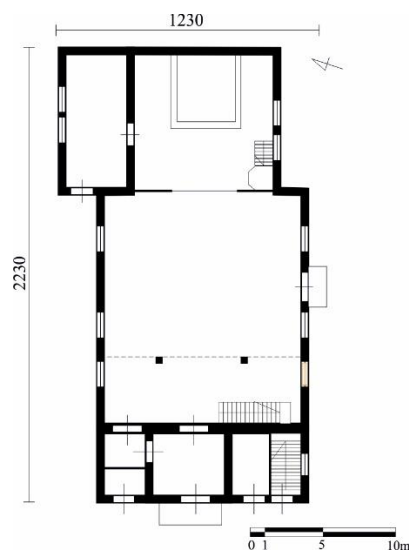
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**E****HISTORIA**

Informacji o historii kościoła dostarczają materiały archiwalne i teksty źródłowe, w których opisano architekturę oraz wyposażenie kościoła. W protokole wizytacyjnym z 1679 r. wymieniono kościół poświęcony św. Marii Magdalenie i św. Wacławowi. Świątynię opisano jako jednonawową, z odnowioną drewnianą zakrystią i wieżą dzwonową dostawioną do korpusu nawy. Wizytator zwrócił uwagę na dekorację malarską pokrywającą ściany i stropy kościoła. Świadczyć to może o zbudowaniu nowego kościoła w miejscu poprzedniej świątyni, opisanej w protokole lub o niewłaściwie przyjętemu w literaturze datowaniu jego budowy na 1680 r. Nieprawdopodobne jednak wydaje się zbudowanie kościoła w 1680 r., wraz z jednoczesnym wykonaniem we wnętrzu rozległych polichromii pokrywających ściany i stropy kościoła. Zatem przypuszczać można, że świątynię wzniesiono w drugiej połowie XVII w., lecz przed 1680 r., być może przy udziale cieśli Marcina Snopka, który przyczynił się do rozbudowy kościoła pw. św. Anny w Oleśnie, podległego parafii w Starym. W 1911 r. w kościele pw. św. Marii Magdaleny ustanowiono samodzielną parafię, z filiami w Gronowicach i Ciarce. Kościół remontowano m.in. w 1879 r., w latach 1955–1957, w 1959 r., a także w latach 2001–2006. Kościół rozbudowano o przybudówki przylegające do wieży, a przydaszki niegdyś okalające kościół zdemontowano. 5 kwietnia 1954 r. kościół wpisano do rejestru zabytków województwa opolskiego, pod numerem 83/54 [16], [68], [152], [224], [243], [369], [406], [KE_094].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Marii Magdaleny w Starym Oleśnie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Świątynię zlokalizowano wśród pól i zieleni leśnej, w oddaleniu od zabudowań jednorodzinnych i w bezpośrednim sąsiedztwie budynku Ochotniczej Straży Pożarnej. Obiekt zlokalizowany jest przy drodze krajowej nr 11, o dużym natężeniu ruchu. Działka, na której posadowiony jest kościół, jest płaska i ogrodzona niskim drewnianym płotem. Na terenie należącym do kościoła założono cmentarz, który jest w bieżącym użytkowaniu. Zielenią wysoką stanowią pojedyncze drzewa nasadzone wzdłuż ogrodzenia. We wschodniej części działki znajduje się drewniana kapliczka, wniesiona na planie zbliżonym do kwadratu z ośmiobocznym, gontowym dachem, z kulą i krzyżem na szczycie.

Architektura i konstrukcja

Orientowana świątynia posadowiona jest na kamiennym podmurowaniu, której ściany wzniesiono w konstrukcji zrębowej. Z uwagi na obustronnie obudowanie ścian nie ma możliwości oceny sposobu połączeń belek w węglach. Ściany kościoła, z wyjątkiem wieży i przybudówek do niej przylegających, z zewnątrz osłonięto gontem, a we wnętrzu konstrukcja ścian jest obudowana boazerią. Konstrukcję ścian kościoła wzmocniono lisicami, skręcając je do południowej (4 lisice) i północnej (1 lisica) ściany nawy. Nawę wzniesioną na planie zbliżonym do kwadratu (9,2 × 11,5 m) poprzedza wieża zbudowana w konstrukcji słupowej, do której bocznych ścian dobudowano przybudówki (aneksy). Pięciokondygnacyjną wieżę, o ścianach zwężających się ku górze, nakryto ośmiobocznym, gontowym dachem, z kulą i krzyżem na szczycie. Ściany wieży oraz bocznych przybudówek oszalowano deskami w układzie pionowym wraz z osłonięciem spoin listwami. Symetrycznie przylegające do bocznych ścian wieży przybudówki, nakryto pulpitowym zadaszeniem. Południową przybudówkę podzielono na 2 pomieszczenia mieszczące składzik gospodarczy oraz schody prowadzące na górne kondygnacje wieży. W północnej przybudówce znajdują się schody stanowiące dostępność komunikacyjną na emporę muzyczną. We wnętrzu kościoła uwagę przykuwają drewniane drzwi ujęte w północnej kruście. Zachowały się one z oryginalnymi okuciami, o wykroju na tzw. ośli grzbiet. Nadwieszona w wieży izbica została wyraźnie zaznaczona w elewacji snycersko wyciętą listwą. W boczne ściany wieży ujęto po 2 otwory dzwonowe, z drewnianymi żaluzjami. Ich czterolistny kształt, wychodzący z kwadratu, jest detalem często powtarzającym się w oleskich kościołach budowanych z drewna. Taki sam detal, w formie zaskleń stolarki okiennej i drzwiowej, pojawia się na głównych drzwiach wejściowych, wpisanych w parterze wieży. Dwuczłonowość kościoła podkreśla wydzielone od nawy węższe prezbiterium (6,7 × 6,9 m), zamknięte od wschodu prostą ścianą. Do północnej ściany nawy przylega prostokątna zakrystia, z wejściem od zachodu nakrytym pulpitowym, gontowym zadaszeniem. Nad nawą i prezbiterium kościoła wznosi się dwuspadowy, dwukalenicowy dach w całości pokryty gontem, w który nad nawą pomiędzy 6. a 8. wiązarem dachowym nadwieszono sześcioboczną sygnaturkę, z sześciobocznym daszkiem namiotowym, pokryty gontem. W boczne ściany sygnaturki wpisano sporej wielkości prostokątne otwory wentylacyjne, z drewnianym żaluzjami. W prezbiterium wykonano pozorne sklepienie kolebkowe, z płaskimi odcinakami po bokach i polichromowanym przedstawieniem Trójcy Świętej w centralnej części. Belkowy strop nad nawą, wraz z poprzecznie zamontowanymi belkami tworzącymi kwadratowe pola, imituje strop kasetonowy, z ornamentálną i geometryczną dekoracją malarską. Ściana tęczowa z inskrypcją, bez belki tęczowej, o prostokątnym wykroju, z wyciętymi narożnikami, zakończona jest koronkowo wyrzynanymi listwami. Podłogę ułożono romboidalnie z czarnych i białych płytek ceramicznych, wynosząc prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Emporę muzyczną, o prostej linii parapetu, wsparto na 2 profilowanych słupach. Kościół doświetlają okna, o zróżnicowanej wielkości i kształcie, które wykonano na różnych wysokościach. Jednak z wyjątkiem 2 prostokątnych okien wbudowanych w północną elewację zakrystii dominują prostokątne okna z półkolistym nadszybiem, podzielonym promieniście rozmieszczonymi szprosami. W północnej i południowej ścianie nawy wykonano po 4 prostokątne, zamknięte łukowo okna: po 2 w nawie, po 1 doświetlającym chór muzyczny oraz po 1 mniejszym, półkolistym, rozświetlającym emporę. Prezbiterium, od północy ujęto 2 półkoliście zamknięte okna.

Wyposażenie

We wnętrzu kościoła zachowały się współczesne, architektoniczne ołtarze wykonane w stylu neogotyckim: 1 główny (z kopią XVII-wiecznego obrazu Matki Boskiej, wykonaną w 1911 r. i umieszczoną w otoczeniu 2 figur świętych), 2 boczne (lewy z figurą św. Józefa z Dzieciątkiem, prawy z figurą MB). Ponadto w kościele zachowała się m.in. płaskorzeźba Ostatniej Wieczerzy, chrzcielnica, stacje drogi krzyżowej oraz obrazy i figury świętych.

Bibliografia

[16], [29], [44], [224], [243], [369], [401], [406], [KE_094]

Widok kościoła od południowego wschodu [239]

Widok kościoła od północnego zachodu [224]

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego wschodu [44]

Widok kościoła od północnego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok fragmentu elewacji południowej.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

a.

b.

c.

Widok kościoła: a. widok od południowego zachodu, widok od południa, c. ołtarz główny.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

95**ŚW. BARBARY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°30'44", E 18°17'32"

**STRZELCE
OPOLSKIE**

z niem.: GROSS STREHLITZ

ul. Gogolińska 17
47-100 Strzelce Opolskie**województwo:** opolskie
powiat: strzelecki
gmina: Strzelce Opolskie
miasto: Strzelce OpolskieFilia kościoła parafialnego
pw. św. Wawrzyńca
w Strzelcach Opolskich**dekanat:** Strzelce Opolskie
archidiecezja: opolska1 z 5
w powiecie strzeleckim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1683 r.****wpis do rejestru zabytków:****97/54 z 1954 r.****datowanie:**na podstawie badań
dendrochronologicznych**oryginalność obiektu:**

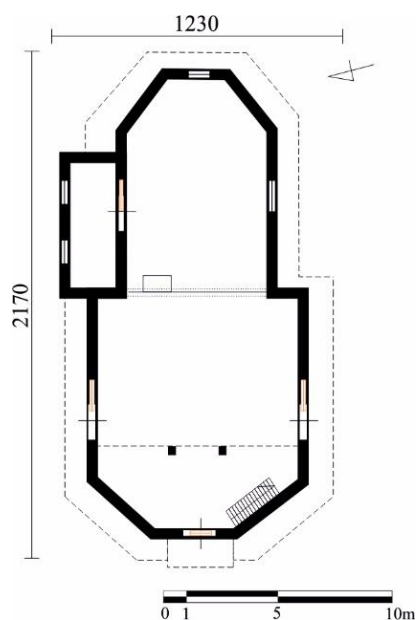
przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****A****HISTORIA**

Kościół w Strzelcach Opolskich został zbudowany w 1683 r., co potwierdził wynik badań wieku drewna z 2015 r., przeprowadzonych przez Aleksandra Koniecznego. W protokole wizytacyjnym z 1687 r. kościół wymieniono jako nowo zbudowany, choć prace remontowo-wykończeniowe przedłużyły się do 1690 r. Świątynię wzniesiono z fundacji Floriana i jego brata Fryderyka Weiserów. Głównym budowniczym świątyni był mistrz ciesielski Jan Brychca. W przeszłości kościół wielokrotnie remontowano, m.in. w 1720 r., kiedy to w kalenicę dachu nad nawą wbudowano sygnaturkę. Ostatnie prace remontowo-naprawcze wykonano w 1970 r. oraz w 2005 r. i 2010 r. Największy zakres prac remontowych rozpoczęto w 2016 r., a ich zasięg objął m.in. zagospodarowanie terenu wokół kościoła, generalny remont, wzmocnienie, impregnację oraz wymianę zdegradowanych elementów konstrukcyjnych ścian, stropów oraz więźby dachowej. 8 maja 1954 r. kościół wpisano do rejestru zabytków województwa opolskiego, pod numerem 97/54 [16], [29], [81], [306], [406], [KE_095].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Barbary w Strzelcach Opolskich.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół jest zlokalizowany przy rozwidleniu głównych ciągów komunikacji kołowej o dużym natężeniu ruchu. Działka, na której usytuowano świątynię, jest płaska i ogrodzona drewnianymi, sztachetowymi przesłami, mocowanymi do słupków murowanych z kamienia i cegły, z żelazną, dwuskrzydłową bramą wpisaną we wschodniej części działki. Na terenie przynależącym do kościoła założono cmentarz parafialny, będący w bieżącym użytkowaniu. Zielenią wysoką stanowią różne gatunki drzew, głównie lipy, brzozy i wierzby oraz nowe nasadzenia niskiej zieleni ozdobnej. Dojście do obiektu zostało utwardzone i wykonane z kostki brukowej, a jego bezpośrednie otoczenie wyłożono kamieniem wapiennym.

Architektura i konstrukcja

Orientowaną świątynię wzniesiono na kamiennym fundamencie z cementowo-kamiennym podmurowaniem, w których osadzone są belki podwalinowe. Ściany kościoła zbudowano całkowicie z drewna, w konstrukcji zrębowej, i połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon, co dzięki odkrytym zrębom można zaobserwować w bezpośredniej inwentaryzacji. Świątynia jest bezwieżowa, dwudzielna, z szerszą nawą wzniesioną na planie zbliżonym do kwadratu (9,7 × 9,2 m) i wydzielonym od nawy, węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium (8,9 × 5,7 m), do którego północnej ściany przylega prostokątna zakrystia (7 × 2,7 m), z pulpitym zadaszeniem. Konstrukcja ścian kościoła, z uwagi na wyboczenie, została wzmocniona lisicami (w nawie 1 od południa, 2 od północy, 4 od zachodu). Podczas trwającego remontu konstrukcja ścian wzmocniona została także dodatkową konstrukcją stalową. Na nowym fundamencie osadzone zostały słupy stalowe (6 sztuk), które poprzez przebiecie w stropie tworzą ruszt stalowy, do którego podwieszono konstrukcję dachu, tak aby całkowity jego ciężar nie spoczywał jedynie na wyboconej już zrębowej konstrukcji ścian. Dwuczłonową świątynię od zewnątrz obiegają wydane przydaszki, które pokryto dwoma warstwami gontu. Nietypowym rozwiązaniem dla górnośląskich kościołów budowanych z drewna, a cechą charakterystyczną dla przedmiotowego obiektu jest zastosowanie ścięć zachodnich narożników nawy. Kościół nakryty jest dwukalenicowym, dwuspadowym dachem, pokrytym w całości gontem, z wydatnym okapem, o mieszanym układzie więźb. Nad wschodnią ścianą prezbiterium oraz zachodnią ścianą nad nawą dwuspadowy dach przechodzi w trójpołaciowy. W więźbę dachową nad nawą, pomiędzy 7. a 8. wiązarem, nadbudowano w 1720 r. ośmioboczną sygnaturkę z latarnią i cebulastym, blaszanym hełmem, z kulą i krzyżem na szczycie. Wnętrze kościoła nakryto płaskim stropem, wykonanym na jednakowym poziomie, bez dekoracji malarskiej. W zakrystii wykonano strop belkowy. Podłogę ułożoną z desek wyniesiono w prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Obecnie podłoga jest zdemonstrowana. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju, z belką tęczową, na której ustawiono XVII-wieczny krucyfiks. Z wiadomości zawartych w literaturze można dowiedzieć się, że na belce tęczowej pierwotnie wykonano inskrypcję z datą budowy kościoła oraz z nazwiskami jej fundatorów i budowniczego. Jednak obecnie inskrypcja ta jest nieczytelna. Konstrukcja ścian nawy i prezbiterium podczas autorskiej inwentaryzacji w 2017 r. była osłonięta boazerią, wykonaną w latach 60. XX w. Założenia prac remontowo-naprawczych prowadzonych od 2016 r. obejmują wymianę zdegradowanych elementów konstrukcyjnych i pozostawienie odsłoniętych zrębów, bez powtórnego montażu boazerii. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną o prostej linii parapetu i z dostępem wewnętrzną klatką schodową, przylegającą do ściętego południowo-zachodniego narożnika nawy. Chór muzyczny wsparty jest na 2 słupach z ozdobnie wyrzynanymi głowicami. Wejście do kościoła odbywa się w prostym odcinku zachodniej ściany nawy, a także w bocznych ścianach nawy. Kościół rozświetlają prostokątne, zamknięte łukowo okna o zróżnicowanej wielkości i kształcie. W bocznych ścianach nawy wbudowano 2 symetrycznie rozmieszczone gomółkowe okna. W prezbiterium od północy i południa ujęto po 1 otworze okiennym, lecz od strony północnej okno jest częściowo zasłonięte przez zadaszenie zakrystii. Ponadto małe symboliczne okna wykonano we wschodniej ścianie prezbiterium (owalne) oraz od zachodu, powyżej przydaszków, doświetlające emporę muzyczną (kwadratowe). Zakrystię od północy doświetlają 2 kwadratowe, zakratowane od zewnątrz okna.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest skromne, utrzymane w jednakowym stylu. W kościele zachował się barokowy ołtarz główny z drugiej połowy XVII w., z obramowanym obrazem św. Barbary w centralnej części, z parą podwójnych, złożonych kolumn i 2 rzeźbami aniołów po bokach. Ponadto w kościele zachowały się 2 ołtarze boczne oraz późnorenesansowa ambona.

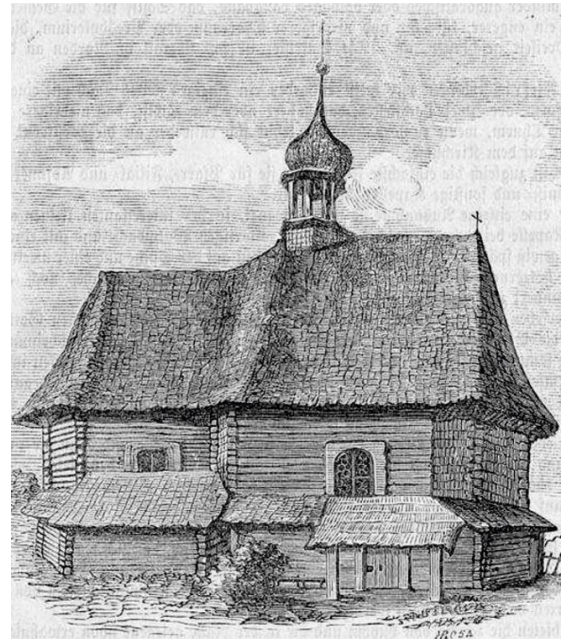
Bibliografia

[16], [29], [81], [288], [306], [KE_095]

St. Barbara Strzelce.

Widok kościoła od południowego wschodu [288]

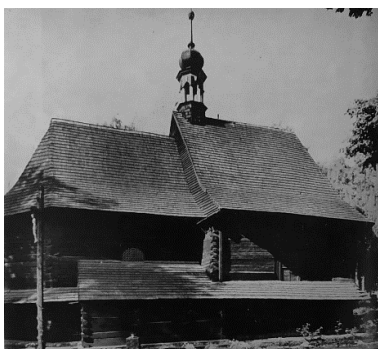
Widok kościoła od północy [288]

Widok kościoła od północnego wschodu [71]

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północy [239]

Widok kościoła od południowego wschodu [81]

Widok stolarki okiennej.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji południowej. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Fragment elewacji północnej. Fotografia własna, 2017 r.

Widok połączeń belek na jaskółczy ogon – narożnik północno-wschodni zamknięcia prezbiterium. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

d.

Widok stolarki okiennie-drzwiowej: a. drzwi zewnętrzne wpisane w zachodnią ścianę nawy, b. drzwi zewnętrzne w południowej ścianie nawy, c. gomółkowe okno w północnej ścianie nawy, d. zakratowane okno doświetlające zakrystię. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła podczas remontu: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie: Radosław Dimitrow, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

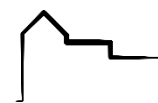
96**NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°20'22, E 18°42'48

SZAŁSZA

z niem.: SCHALSCHA

ul. Kościelna 4C
42-674 Szalszawojewództwo: śląskie
powiat: tarnogórski
gmina: Zbrosławice
wieś: SzalszaFilia kościoła parafialnego
pw. Jana Chrzciciela
w Gliwicach-Żernikachdekanat: Gliwice-Sośnica
diecezja: gliwicka1 z 3
w powiecie tarnogórskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1554 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/282/60 z 1960 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**E**

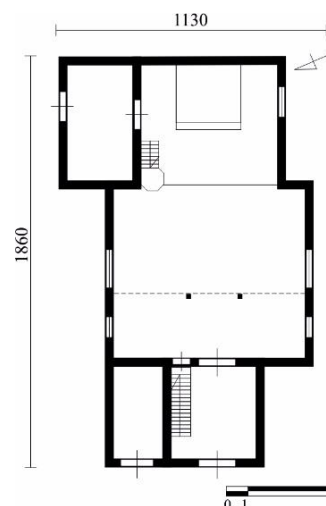
HISTORIA

Pierwsze wzmianki o świątyni w Szalszy pochodzą z drugiej połowy XV w., natomiast zachowany po dzisiejsze czasy kościół zbudowany został w 1554 r. (nawa i prezbiterium) oraz w 1571 r. (wieża), co potwierdziły wyniki badań wieku drewna, wykonane w 2009 r. przez Aleksandra Koniecznego. Świątynia do 1655 r. służyła protestantom, a później została odzyskana przez katolików. Kościół o małej powierzchni użytkowej (niespełna 100 m²) można ocenić jako obiekt „cudem ocalały” z różnych zagrożeń, w których znajdował się na przestrzeni wieków. Największe zagrożenie dla kościoła przyniosła burza w 1784 r. oraz prowadzone naprawy, które doprowadziły do ingerencji w kształt obiektu. W 1715 r. nad dachem nawy nadbudowano sygnaturkę, w XIX w. rozbudowano zakrystię oraz wykonano nowe stropy nad nawą i prezbiterium. W 1968 r. w kościele wybuchł pożar, na skutek którego doszczętnie spłonęły dach kościoła i wieża. Rok później, w 1969 r., przeprowadzono remont mający na celu usunięcie szkód powstałych podczas pożaru. W 1994 r. z kościoła zostały zrabowane m.in. XVIII-wieczne rzeźby św. Jana i Matki Boskiej Bolesnej. Największy zakres prac remontowych wykonano na przełomie lat 2009/2010, wówczas wymieniono m.in. zdegradowane belki ścienne oraz konstrukcję dachową, wyremontowano podmurówkę, poszycie dachu oraz zaimpregnowano dach i ściany kościoła [29], [44], [70], [88], [115], [176], [209], [243], [336], [388], [KE_096].

LOKALIZACJA

SCHEMAT RZUTU

Lokalizacja kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Szalszy.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.2018 r. Opracowanie własneSchemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano na płaskiej działce, w oddaleniu od zabudowań wiejskich, w otoczeniu zieleni leśnej, porastającej sąsiednie tereny przylegające do działki, na której zlokalizowano świątynię. Teren kościoła jest zadbane, otoczony cmentarzem, będącym w bieżącym użytkowaniu, i ogrodzony niskiej jakości płotem. Ogrodzenie wykonano z metalowej siatki rozciągniętej na metalowych słupkach. Atrakcją turystyczną jest zachowany w sąsiedztwie kościoła XIX-wieczny neogotycki pałac, zbudowany z fundacji rodziny von Greolingów, ówczesnych właścicieli Szalszy.

Architektura i konstrukcja

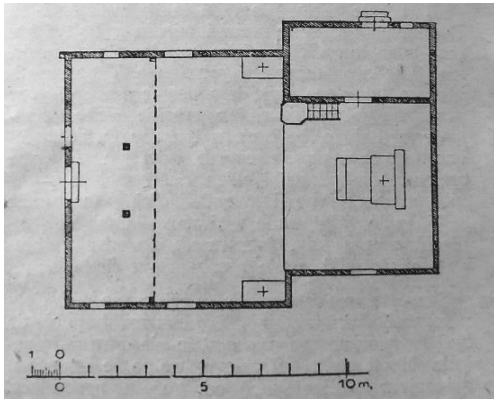
Kościół wzniesiono na podmurówce z cegły, o zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach belek w węglach na zakład. Konstrukcja ścian kościoła we wnętrzu jest odsłonięta, a z zewnątrz do poziomu terenu obudowano ją gontem. Plan kościoła jest czytelny i typowy dla regionalnego budownictwa drewnianego. Dwudzielną świątynię tworzy nawa, zbudowana na planie zbliżonym do kwadratu ($7,6 \times 8,7$ m) oraz węższe prezbiterium, wydzielone od nawy ($5,5 \times 6,0$ m), o zamknięciu od wschodu prostą ścianą. Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna zakrystia, z belkowym stropem i wejściem od północy, z pulpitym, gontowym zadaszeniem. Nawę kościoła poprzedzono wieżą, zbudowaną w konstrukcji słupowej, bez izbicy. Ściany wieży są lekko zbieżne i zwieńcza je czteropłociowy dach namiotowy. Od zewnątrz ściany wieży oszalowano deskami w układzie pionowym, wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami, z zaznaczeniem górnej kondygnacji poziomą listwą. W elewację wieży ujęto po 2 niewielkiej wielkości otwory dzwonowe z drewnianymi żaluzjami (po 2, z wyjątkiem elewacji wschodniej). Wieża kościoła w Szalszy swoimi cechami nawiązuje do architektury wieży kościelnej w pobliskiej Smolnicy, co może świadczyć o zbudowaniu tychże wież przez tego samego mistrza ciesielskiego. Do północnej ściany wieży dobudowano jednokondygnacyjną przybudówkę z pulpitym zadaszeniem. Kościół nakryty jest osobnymi dachami, w całości pokrytymi gontem. Dwuspadowy dach nad nawą, łączący się szczytem z zadaszeniem wieży i trójpłociowy nad prezbiterium, zrekonstruowano w 1969 r. Nad nawą zbudowana została krokwiowo-jętkowa więźba dachowa, w którą pomiędzy 6. a 8. wiązarem dachowym nadbudowano sześcioboczną sygnaturkę z latarnią i stożkowym, rozkloszowanym u dołu hełmem. Wnętrze kościoła przekryte jest stropami wykonanymi na różnych wysokościach i o rozwiązaniach niespotykanych nigdzie indziej w regionie. W prezbiterium ułożono strop w kształcie mocno spłaszczonej pseudo kolebki, a w nawie znacznie wyższy strop płaski z nieproporcjonalnie obniżonymi prostymi odcinkami. Stropy wykonano z surowych desek, na których nie ma dekoracji malarskiej. Prezbiterium wydzielone jest od nawy ścianą tęczową, o wykroju na kształt spłaszczonego łuku, zakończonego ozdobnie wyrzynanymi listwami oraz z niskiej wartości estetycznej balaskami oddzielającymi część sacrum od części gromadzenia się wiernych. W ścianie tęczowej nie ma belki tęczowej. Podłogę ułożoną z desek wykonano na jednakowym poziomie, ustawiając ołtarz główny na drewnianym, dwustopniowym podeście. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną o prostym parapecie i podparciu na 2 okrągłych i 2 prostokątnych słupach. Dostęp na chór muzyczny odbywa się wewnętrzną klatką schodową, przylegającą do północnej ściany wieży. W elewacjach kościoła osadzono prostokątne, skrzynkowe okna okratowane od zewnątrz (po 1 od południa w nawie i prezbiterium, od północy 1 w nawie). Mniejsze prostokątne otwory okienne wykonano symetrycznie w bocznych ścianach nawy tak, aby rozświetlić przestrzeń nadwieszonej empory. Ponadto okno wykonano od południa, w parterze wieży oraz 1 w północnej ścianie zakrystii. Główne wejście do wnętrza świątyni odbywa się z przyziemia wieży.

Wyposażenie

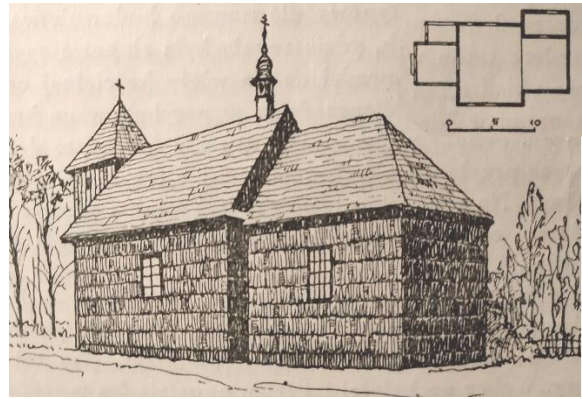
We wnętrzu znajdują się 3 ołtarze. Ołtarz główny jest neobarokowy z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem, parą kolumn i chrząstkową dekoracją po boku. W bocznych ścianach nawy ustawiono 2 mniejsze, XIX-wieczne (neobarokowe) ołtarze. W kościele zachowała się XIX-wieczna ambona z wizerunkami ewangelistów na koszu i kropielnica. Po zrabowaniu w wnętrza kościoła cennych rzeźb część z zachowanego cennego wyposażenia przekazano do depozytu Muzeum Diecezjalnego w Rudach.

Bibliografia

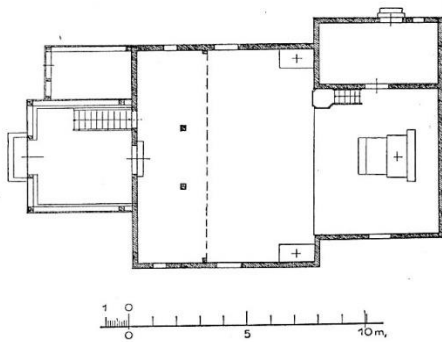
[44], [51], [70], [75], [88], [161], [176], [204], [209], [224], [241], [336], [379], [388], [KE_096]

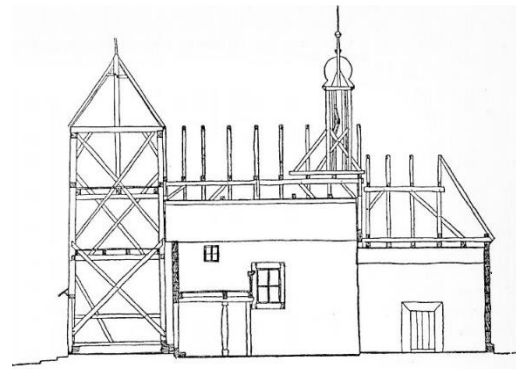
Schemat rzutu [75]

Widok kościoła oraz schemat układu funkcjonalnego kościoła [379]

Schemat rzutu [153]

Schemat przekroju podłużnego [153]

Widok kościoła od północnego zachodu [115]

Widok kościoła od południa [153]

Widok kościoła od południa. Źródła: WUOZ w Katowicach

Wnętrze kościoła w kierunku prezbiterium [153]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

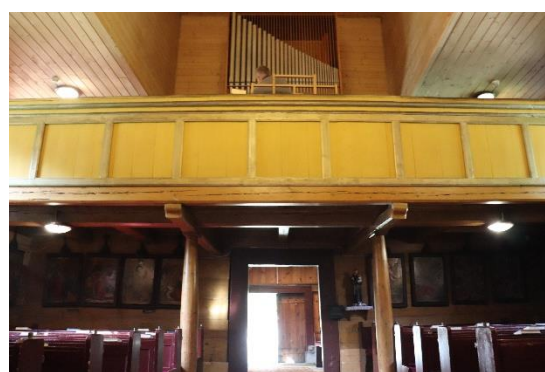
Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Wieże kościoła w Szalszy: a. wieża z 1571 r., b. sygnaturka nadbudowana w kalenicę dachu nad nawą. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku na prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

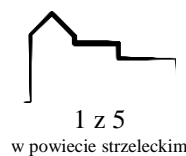
97**NAWIEDZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI
PANNY I ŚW. JADWIGI**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°11'48, E 18°13'13

SZCZEPANEK

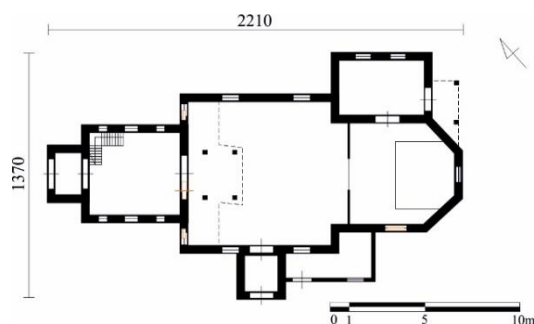
z niem.: STEPHANSHAIN

ul. Strzelecka 46
47-100 Szczepanek**województwo:** opolskie
powiat: strzelecki
gmina: Strzelce Opolskie
wieś: SzczepanekFilia kościoła parafialnego
pw. Wniebowzięcia
Najświętszej Maryi Panny
w Jemielnicy**dekanat:** Strzelce Opolskie
diecezja: opolska**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1958 r.****wpis do rejestru zabytków:****883/64 z 1964 r.****datowanie:**

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:relokowany:
1668 / Polska Nowa Wieś
1960 / Szczepanek**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B4****HISTORIA**

Kościół pierwotnie wzniesiono w Polskiej Nowej Wsi, gdzie został zbudowany jako parafialny w 1668 r. Na skutek zbudowania nowej, murowanej świątyni kościół użytkowano tylko okazjonalnie i zdecydowano o jego rozbiórce i relokacji do Szczepanek w gminie Strzelce Opolskie. Inicjatorem przeniesienia kościoła w nowe miejsce był ksiądz Franciszek Jop, a przy pracach budowlanych uczestniczyli mieszkańcy Polskiej Nowej Wsi oraz Szczepanek. Prace demontażowe rozpoczęto w 1957 r., a do powtórnego złożenia świątyni przystąpiono w 1960 r. Rekonstrukcją XVII-wiecznego zabytku kierował mistrz ciesielski Antoni Piontek, który w dowód wdzięczności za szczęśliwy powrót z II wojny światowej wspomógł jego odbudowę, przekazując Kościołowi ziemię, na której w krótkim czasie obiekt został wzniesiony. Świątynię zbudowano przy użyciu drewna rozbiórkowego na wzór poprzedniego kościoła, a w kolejnych latach obiekt rozbudowano o aneks przylegający do południowej ściany nawy i prezbiterium. Zachowany ogólnie dobry stan techniczny kościoła zawdzięcza się wielokrotnie prowadzonym pracom remontowo-naprawczym, które wykonano m.in. na przełomie lat 1995/1996 oraz 1998/1999. Podczas prac renowacyjnych kościół został okradziony z większości zabytkowych figur, z których do dziś odnaleziono zaledwie 3 (św. Jana oraz 2 uszkodzone figury aniołów). 19 maja 1964 r. kościół został wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego, pod numerem 883/64 [16], [29], [44], [56], [81], [306], [336], [KE_097].

LOKALIZACJALokalizacja kościoła pw. Nawiedzenia NMP i św. Jadwigi w Szczepanku.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowany kościół zbudowano w centrum miejscowości, na płaskiej działce, wśród pól oraz zabudowań wiejskich oraz usługowych. Teren kościoła jest częściowo ogrodzony drewnianymi przęsłami, ustawionymi na wysokim podmurowaniu. Cała powierzchnia terenu, na którym zlokalizowano świątynię, jest utwardzona i wyłożona kostką brukową. Podczas remontu nawierzchni drogi dojazdowej do kościoła w 2005 r. zdemontowano dwuskrzydłową, drewnianą bramę, nakrytą dwuspadowym gontowym zadaszeniem, wspartym na 2 słupach. Na działce przynależącej do kościoła nie ma zieleni ani cmentarza.

Architektura i konstrukcja

Świątynię, relokowaną w 1960 r. z Polskiej Nowej Wsi, zbudowano w zrębowej konstrukcji ścian, na podmurowaniu z kamienia. Plan kościoła tworzy nawa wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu ($9,8 \times 8,8$ m) oraz wydzielone od niej węższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium ($6,4 \times 7,1$ m), do którego od północy przylega prostokątna jednokondygnacyjna zakrystia ($3,2 \times 4,6$ m). Od zachodu do frontu nawy dostawiono wieżę, wzniesioną w konstrukcji słupowej i ścianach lekko zwężających się ku górze nakrytych ośmiobocznym dachem namiotowym, nad którym wznosi się wychodzący z ośmioboku cebulasty hełm z latarnią. Ściany wieży obudowano deskami, wraz z olistwowaniem spoin, z zaznaczeniem poziomymi listwami jej górnej kondygnacji. Wieżę poprzedza niewielka, prostokątna kruchta, z dwuspadowym zadaszeniem i centralnie ujętym otworem drzwiowym. Drugą kruchtę, mieszczącą wejście do wnętrza świątyni, dostawiono do południowej ściany nawy. Bryła kościoła została rozbudowana o południową przybudówkę przylegającą do południowej ściany nawy i prezbiterium, która od zachodu łączy się z boczną ścianą południowej kruchty. Kościół nakryto dwuspadowymi, oddzielnymi dachami, przy czym przedłużenie północnej połaci dachu nad nawą nakrywa również zakrystię. Dach nad nawą, wyższy od prezbiterium, wzbogacono o sześcioboczną sygnaturkę z latarnią i baniastym hełmem zwieńczonym chorągiewką z datą 1707. Wieżba dachowa nad nawą i prezbiterium została zbudowana z drewna w ustroju storczykowym. Pozostałe dachy wykonano jako pulpity nad południowym aneksem, pokryte blachą oraz dwuspadowe nad zachodnią i południową kruchtą. Dwuczłonowość świątyni podkreśla ściana tęczowa o odcinkowym wykroju, w której nie ma belki tęczowej. We wnętrzu kościoła zbudowano płaski strop, który ułożono na jednakowym poziomie. Konstrukcja ścian kościoła została obustronnie obudowana, co uniemożliwia ocenę sposobu połączeń belek w węglach. Elewację kościoła, z wyjątkiem wieży, do poziomu gruntu zasłonięto gontem, a we wnętrzu osłonięto je współczesną boazerią. Podłogę, ułożoną z desek, w prezbiterium wyniesiono o 1 stopień względem nawy, a nad nimi ustawiono balaski, oddzielając część sacrum od przestrzeni gromadzenia się wiernych. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną, z dostępem wewnętrzną klatką schodową, przylegającą do południowej ściany wieży. Parapet empory jest płaski, w pełni zabudowany, z wyjątkiem występu w centralnej części, który wypełniają mocno fazowane tralki, na których umieszczono Grupę Ukrzyżowania. Emporę podparto 4 słupami, przy czym 2 z zastrzałami, obecnie osłonięte są boazerią. Świątynię rozświetlono oknami o zróżnicowanej wielkości i kształcie. W południowej ścianie prezbiterium wykonano prostokątne okna zamknięte spłaszczonym łukiem (1 okno oraz w bocznych ścianach nawy ujęto po 2 symetrycznie rozmieszczone). Ponadto w prezbiterium wbudowano 2 okrągłe otwory okienne (1 od południa, centralnie nad prostokątnym oknem oraz 1 od wschodu, w ścianie zamykającej prezbiterium). Takie same okrągłe okna wykonano w północnej ścianie zakrystii. Od zachodu w korpusie nawy ujęto po 2 otwory okienne o zróżnicowanej wielkości i formie, rozświetlające emporę muzyczną oraz przestrzeń tuż pod nią. Podobnie rozmieszczono okna w południowej i północnej ścianie wieży, doświetlając przyziemie oraz jej górne kondygnacje. Wejście do wnętrza kościoła umieszczono w zachodniej i południowej kruchcie oraz od wschodu w zakrystii.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła utrzymane jest w jednym stylu, a jego wyposażenie w przeszłości wielokrotnie poddawano renowacji. Niestety z kościoła zrabowano część zabytkowych figur, z których zaledwie 3 odzyskano (św. Jana i 2 rzeźby aniołów). Uwagę przykuwają XVIII-wieczne regencyjne ołtarze (1 główny i 2 boczne) wykonane w jednym stylu. W kościele zachował się ołtarz główny, architektoniczny, bogato zdobiony, z dwiema bocznymi bramkami i obrazem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w centralnej części.

Bibliografia

[16], [29], [44], [56], [81], [306], [336], [KE_097]

Widok kościoła od północnego wschodu, stan przed relokacją do Szczepanka [336]

Widok kościoła od północnego wschodu, stan po relokacji do Szczepanka. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1974 r.

Elewacja południowa kościoła w Szczepanku [239]

Elewacja północno-wschodnia kościoła w Szczepanku [56]

Hełm wieży i sygnaturki kościoła w Szczepanku [56]

Widok kościoła od południowego wschodu. Widok po relokacji. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok ołtarza głównego. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północnego
wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Fragment wieży.
Fotografia własna, 2018 r.

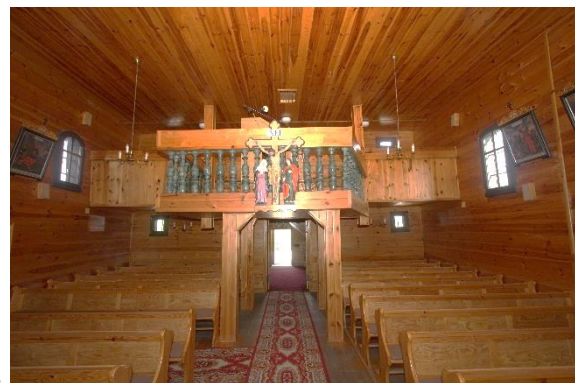
Zadaszenie i helm wieży.
Fotografia własna, 2018 r.

Fragment elewacji północnej.
Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

98

ŚW. BARTŁOMIEJA

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°03'50, E 18°00'16

ŚWINIARY WIELKIE

z niem.: GROSS BLUMENAU

ul. Górna 17b
46-264 Świniary Wielkiewojewództwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Wołczyn
wieś: Świniary WielkieFilia kościoła parafialnego
pw. Narodzenia Najświętszej
Maryi Panny w Szymonkowie
dekanat: Namysłów
archidiecezja: wrocławska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1762 r.

wpis do rejestru zabytków:

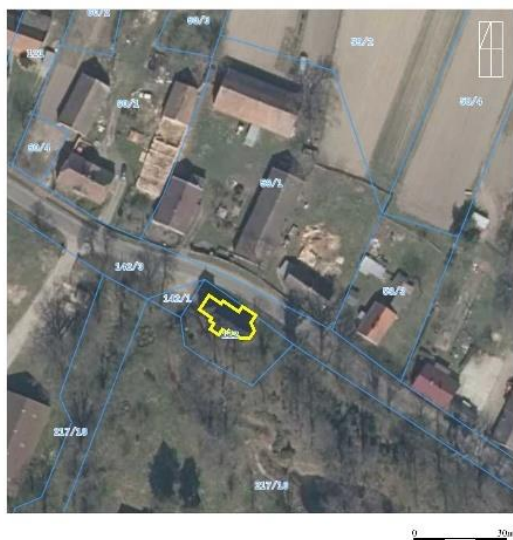
340/60 z 1960 r.

datowanie:

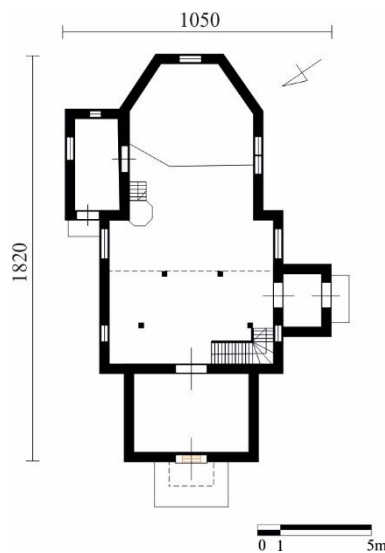
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Świątynia została wymieniona w aktach wizytacyjnych z 1651 r. oraz 1666 r., w których opisano drewniany, wymagający naprawy kościół, o stropach i ścianach ozdobionych dekoracją malarską. Na podstawie informacji wynikających z tekstów źródłowych zestawionych z datą zbudowania zachowanego zabytku w 1762 r. można przypuszczać, że świątynia ta jest co najmniej drugą wzniesioną w tym samym miejscu, a być może rozbudowaną i odnowioną świątynią wymienianą w XVII-wiecznych protokołach. Datę tę, słusznie lub bezpodstawnie, przyjęto na podstawie wiadomości zawartych w literaturze, którą wskazują autorzy różnych publikacji. W katalogu opublikowanym przez Kluczborską Lokalną Organizację Turystyczną, opisującym zabytki architektury sakralnej województwa opolskiego, wskazano rok 1762 jako datę budowy kościoła. Warto także zaznaczyć, że poza wymienionymi publikacjami zachowało się niewiele informacji na temat historii kościoła, a literatura dostępna dotychczas, z wyjątkiem Katalogu Zabytków Sztuki Polskiej (tom VII, zeszyt 4) [55], tylko powierzchownie odnosi się do historii, architektury, a tym bardziej konstrukcji kościoła. W przeszłości kościół wielokrotnie remontowano, a ostatni remont wykonano w 2017 r. (remont podłogi oraz wymiana podmurówki) [55], [369], [KE_098].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Bartłomieja w Świniarach Wielkich.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano na płaskiej działce, wśród zabudowań wiejskich, przy głównej drodze komunikacji kołowej o dużym natężeniu ruchu. Teren kościoła jest ogrodzony niskimi metalowymi przęsłami, zamocowanymi do metalowych słupków. Zieleni wysoką stanowią pojedyncze jesiony oraz lipy nasadzone wzdłuż południowej granicy działki. W najbliższym sąsiedztwie kościoła nie ma cmentarza, a pochówki zmarłych odbywają się na cmentarzu oddalonym o ok. 300 m.

Architektura i konstrukcja

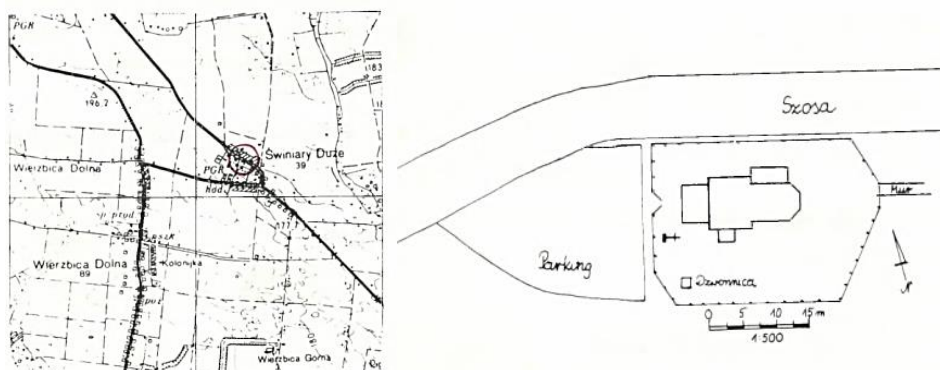
Zachowany po dzisiejsze czasy zabytek należy do kościołów zbudowanych całkowicie z drewna, w konstrukcji zrębowej i połączeniach belek w węglach na zamek. Bryła kościoła jest zwarta i symetryczna, o niedużej powierzchni użytkowej (około 140 m²). Świątynię wzniesiono w 1762 r. na podmurowaniu z kamienia, które do niedawna obudowane było cegłą klinkierową. Kościół został wzniesiony jako dwudzielny, a jego plan tworzy nawa na planie zbliżonym do kwadratu (8,1 × 6,7 m) oraz wydzielone od niej węższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium (6,2 × 8,4 m). Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna, jednokondygnacyjna zakrystia (1,2 × 6,1 m), z wejściem od zachodu. Do korpusu nawy od zachodu dostawiono wieżę (6,2 × 3,8 m), którą zbudowano w konstrukcji słupowej, o ścianach lekko zwężających się ku górze, z czterospadowym, namiotowym zadaszeniem. Ściany wieży osłonięto deskami wraz z olistwowaniem spoin i podziałem poziomymi listwami, zaznaczającymi jej górną kondygnację. W parterze wieży wydzielono kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła. Drzwi osadzono centralnie w zachodniej ścianie wieży, i osłonięto je wydatnym dwuspadowym zadaszeniem. Do południowej ściany nawy dobudowano kruchtę z wejściem do wnętrza kościoła i dwuspadowym zadaszkiem. Kościół nakryty jest oddzielnymi dwuspadowymi dachami, z wydatnym okapem wspartym na belkach stropowych, osłaniającym zręby ścian. Dach nad prezbiterium, niższy względem nawy, od wschodu w zamknięciu prezbiterium przechodzi w trójpołaciowy. Przedłużenie północnej połączy dachowej nad prezbiterium nakrywa również zakrystię. Konstrukcja ścian kościoła jest odsłonięta, z wyjątkiem oszalowanych ścian wieży. Od zewnątrz dzięki nieobudowanej konstrukcji można zaobserwować połączenia belek w węglach na zakład, z zachowaniem krótkich ostatek oraz 1 lisicą, przykręconą do południowej ściany prezbiterium. We wnętrzu kościoła konstrukcja ścian jest odsłonięta, pomalowana na kolor biały, a do wysokości 1,6 m pokryta dekoracją malarską o motywach roślinnych i ornamentalnych. Płaskie stropy wykonane w nawie i prezbiterium na jednakowej wysokości, z niewielką pseudo kolebką nad ołtarzem głównym, pokrywa skromna polichromia. W centralnej części stropu, nad prezbiterium, wykonano polichromię przedstawiającą koronację św. Katarzyny. Podłogę, ułożoną z desek, wyniesiono w prezbiterium o 1 stopień względem nawy. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną o prostej linii parapetu i podparciu 4 słupami lekko fazowanymi, z ozdobnie wyrzynanymi mieczami. Do wejścia na emporę muzyczną prowadzą wewnętrzne schody przylegające do południowej i zachodniej ściany nawy. Dwuczłonowość kościoła podkreśla prezbiterium wydzielone od nawy tęczową ścianą. W ścianie tęczowej, o prostokątnym wykroju, nadwieszono belkę tęczową z barokowym XVII-wiecznym krucyfiksem. Małą świątynię rozświetlają prostokątne okna, zamknięte spłaszczonym łukiem (po 1 w południowej i północnej ścianie nawy, 1 podwójne w południowej ścianie prezbiterium, 1 od wschodu, w ścianie zamykającej prezbiterium). Emporę muzyczną doświetlają niewielkie kwadratowe okna (po 1 w bocznych ścianach nawy), 1 w zakrystii od wschodu, zakratowane od zewnątrz kratą kowalską z zadziarami. W zachodniej ścianie wieży wykonano po 1 oknie na każdym z 3 poziomów, doświetlając górne kondygnacje wieży. Drzwi zewnętrzne wykonano od zachodu w przyziemiu wieży w południowej kruchcie oraz od zachodu w zakrystii.

Wyposażenie

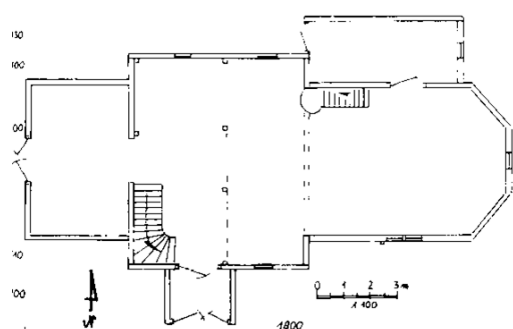
We wnętrzu kościoła zachowały się: architektoniczny XVII-wieczny ołtarz główny z obrazem św. Józefa w centralnej części, z parą kolumn po bokach i bocznymi bramkami. Ołtarz zwieńcza obraz Ukrzyżowania, dookoła którego ustawiono rzeźby świętych. W świątyni znajduje się też zabytkowa ambona oraz stacje drogi krzyżowej.

Bibliografia

[55], [306], [369], [KE_098]

Lokalizacja kościoła w miejscowości wraz z planem sytuacyjnym kościoła [KE_098]

Schmat rzutu [KE_098]

Widok kościoła od wschodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2021 r.

Fragment zrębu ścian.
Fotografia własna, 2021 r.

Widok południowej kruchty mieszczącej wejście do wnętrza kościoła. Fotografia własna, 2014 r.

Widok stolarki okiennej – okno w południowej ścianie prezbiterium. Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

99**ŚW. ANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°00'00, E 18°00'00

**USTROŃ-
NIERODZIM**

z niem.: USTRON

ul. Zabytkowa 15
43-450 Ustrońwojewództwo: śląskie
powiat: cieszyński
gmina: Ustroń
miasto: Ustroń
dzielnica: Nierodzim

Kościół parafialny

dekanat: Wisła

diecezja: bielsko-żywiecka

1 z 9
w powiecie cieszyński**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1769 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/302/78 z 1978 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

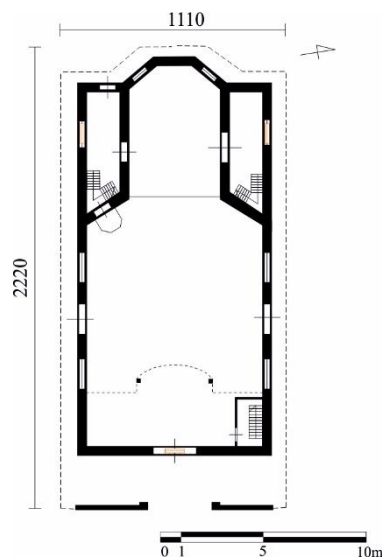
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**C****HISTORIA**

Kościół zbudowany w miejscu poprzedniej świątyni, którą z uwagi na zły stan techniczny, grożący zawaleniem, zdecydowano się rozebrać. Drewno do budowy kościoła ofiarował ówczesny właściciel miejscowości Antoni Goczałowicki. W 1769 r. kościół został poświęcony przez księdza Józefa Nepomucena Waldera, wtedy też ustanowiono, że patronką świątyni będzie św. Anna. W 1789 r. dzięki hojności księcia sasko-cieszyńskiego Alberta w kościele ułożono podłogę, a także zakupiono ławki. Do roku 1962 r. kościół należał do parafii w Skoczowie, później został ustanowiony kościołem parafialnym. Świątynię w przeszłości wielokrotnie remontowano, m.in. w 1928 r. odnowiono wieżę, a w 1938 r. wieżę od podstaw odbudowano. W tym samym czasie naprawiono okna oraz poszycie dachu od strony południowej. W 1949 r. wymieniono stolarkę okienną i drzwiową. Kolejny remont zrealizowano na przełomie 1964/1965 r., wymieniono wtedy zdegradowane elementy konstrukcyjne, ułożono nową podłogę, wyremontowano dach i założono nową instalację elektryczną. W 1977 r. podczas prac remontowo-naprawczych wykonano żelbetowy fundament, wraz z wymianą belek podwalinowych. Wówczas wymieniono podłogę. W latach 1999–2001 przemaalowano wnętrze kościoła. W 2007 r. przeprowadzono konserwację konstrukcji dachu wraz z założeniem nowej izolacji i wymianą gontu [24], [29], [51], [78], [96], [209], [222], [272], [245], [306], [KE_099].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Anny w Ustroniu-Nierodzimiu.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.11.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Nieorientowaną świątynię zlokalizowano na płaskiej działce, w otoczeniu zabudowań wiejskich oraz zieleni leśnej, izolacyjnej, w celu wytlumienia hałasu i emisji zanieczyszczeń z pobliskiej drogi krajowej nr 941. Teren kościoła jest ogrodzony kamiennym murem. Większość zieleni wysokiej była sukcesywnie wycinana w latach 2005, 2013 oraz 2015. Obecnie zieleń stanowi kilka różnogatunkowych drzew oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. Wokół kościoła znajduje się także cmentarz, będący w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

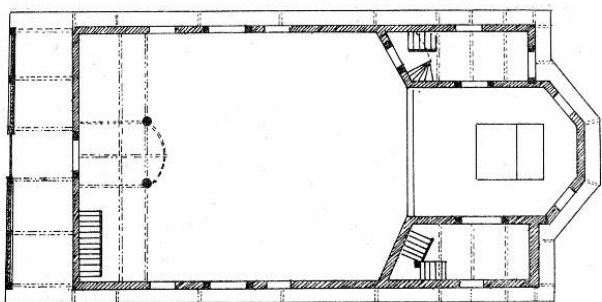
Kościół zbudowany jest całkowicie z drewna, w konstrukcji zrębowej, na żelbetowym fundamencie obłożonym kamieniem. Plan kościoła nie wpisuje się w typowe cechy wyróżniające górnośląskie kościoły budowane z drewna. Tworzy go wydzielone od nawy węższe prezbiterium zwrócone ku zachodowi, a do jego bocznych ścian przylegają dwie niewyodrębnione z bryły kościoła dwukondygnacyjne przybudówki. W północnej przybudówce wydzielono zakrytą z pomieszczeniem gospodarczym na piętrze. Przybudówka południowa pełni funkcję składziku na piętrze i kaplicy bocznej, w parterze użytkowanej w okresie Wielkiego Tygodnia i pierwszego tygodnia wielkanocnego na Boży Grób, a w okresie Bożego Narodzenia mieści się w niej Szopka. Górne kondygnacje obydwu przybudówek otwarte w stronę prezbiterium otworami o półokrągłym wykończeniu, obecnie zasłoniętymi deskami, w przeszłości zapewne służyły jako łoża kolatorskie. Nawę zbudowano na planie prostokąta o wymiarach 11,8 × 9,4 m, z ukośniami od zachodu narożnikami i nadwieszoną od wschodu emporą muzyczną o płaskim parapecie wybrzuszonym w centralnej części. Dostęp na emporę muzyczną odbywa się wewnętrznymi schodami, wpisanymi w północno-wschodnim narożniku nawy. Emporę wsparto na 2 okrągłych słupach, które podpierają również konstrukcję wieży nadbudowanej w dachu nad nawą, pomiędzy 1. a 3. wiązarem dachowym. Czteroboczna wieża, nadbudowana w szczyt dachu nad nawą, wsparta jest na 4 słupach, widocznych we wnętrzu kościoła. Boczne ściany wieży oszalowano deskami w układzie pionowym, wpisując w nie od wschodu, północy oraz południa po 1 prostokątnym, zamkniętym łukowo otworze z drewnianymi żaluzjami. Wieżę zwieńcza cebulasty hełm z ośmioboczną latarnią, mniejszą kopułką na kształt cebuli, kulą i krzyżem na szczycie. Kościół nakryty jest wspólnym dwuspadowym dachem, z wydatnym okapem. Dach w zamknięciu prezbiterium przechodzi w wielopołaciowy. Konstrukcję ścian kościoła osłonięto gontem i wzmocniono od wschodu 2 lisicami. Świątynię, z wyjątkiem elewacji frontowej (wschodniej), otaczają przydaszki z mieczowaniem, które zamocowano tuż pod oknami, w połowie wysokości ścian kościoła. Wejście do wnętrza kościoła jest wpisane w boczne ściany nawy oraz od wschodu poprzedzone podcieniem wspartym na 2 słupach, z pulpitym gontowym zadaszeniem. Wszystkie elewacje kościoła obudowane są gontem, z wyjątkiem wschodniej, szczytowej ściany nawy, oszalowanej deskami. Otwory okienne w formie prostokąta zamkniętego pełnym łukiem wpisano symetrycznie po 2 w boczne ściany nawy, po 1 doświetlając górne kondygnacje bocznych przybudówek, po 1 w bocznych ścianach zamykających prezbiterium oraz 1 od zachodu, tuż nad głównym wejściem do wnętrza kościoła. Pozostałe okna wykonano w południowej ścianie zakrytych przybudówek oraz północnej ścianie kaplicy bocznej (po 1 otworze z drewnianą okiennicą). Wnętrze kościoła nakryte jest płaskim stropem w nawie oraz pozornym sklepieniem kolebkowym w prezbiterium. W ścianie tęczowej, o wykończeniu na kształt spłaszczonego łuku, nie zamocowano belki tęczowej. Podłogę, wyniesioną w prezbiterium o 1 stopień względem nawy, ułożono z desek. We wnętrzu konstrukcja ścian kościoła jest odsłonięta, pomalowana na kolor piaskowy i fragmentarycznie ozdobiona dekoracją malarską (m.in. w nawie na bocznych ścianach św. Joachim z aniołem, św. Anna nauczająca Maryję oraz dekoracja imitująca nadstawę ołtarza bocznego). W prezbiterium wykonano polichromię na wzór nadstawy ołtarza).

Wyposażenie

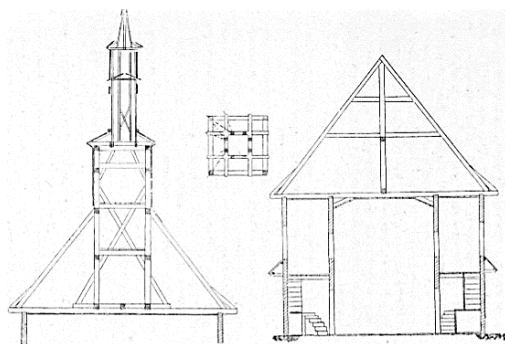
We wnętrzu kościoła znajdują się 2 ołtarze: główny z obrazem św. Anny Samotrzeć i Trójcą Świętą w centralnej części oraz rzeźbami św. Józefa i św. Jakuba po bokach oraz ołtarz boczny z kopią obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej pośrodku i z figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem poniżej). XVIII-wieczną ambonę z baldachimem, na którym umieszczono 3 figury: Wiary, Nadziei i Miłości, zawieszono nietypowo w miejscu zwykle występującego lewego ołtarza bocznego. Ponadto w kościele zachowały się stacje drogi krzyżowej, kamienna kropielnica, chrzcielnica, a także część oryginalnych balasek.

Bibliografia

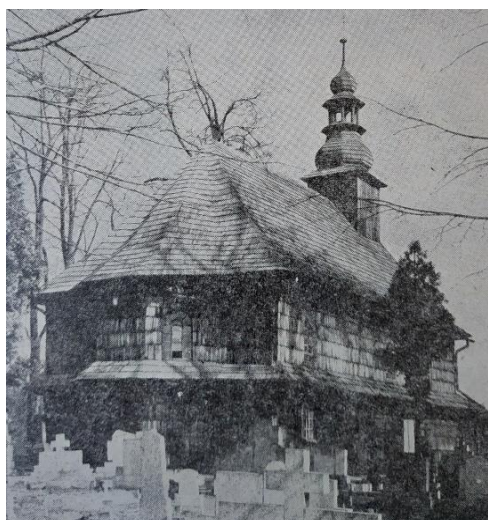
[22], [29], [51], [78], [96], [177], [178], [209], [222], [245], [306], [KE_099]

Schemat rzutu [243]

Schemat przekroju poprzecznego [222]

Widok kościoła od południowego zachodu [243]

Widok kościoła od południa [222]

Widok kościoła od północnego zachodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium [246],
b. widok w kierunku empyry muzycznej [246]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

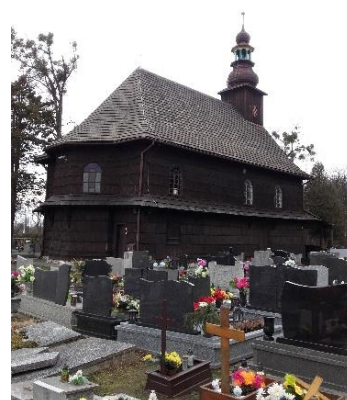
Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Helm wieży.
Fotografia własna, 2019 r.

Fragment południowej elewacji.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

100**WNIEBOWZIĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ
MARYI PANNY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°06'39", E 18°20'44"

USZYCE

z niem.: USCHÜTZ

Uszyce 94

46-310 Uszyce

województwo: opolskie

powiat: oleski

gmina: Gorzów Śląski

wieś: Uszyce

Kościół parafialny

dekanat: Wołczyn

diecezja: kaliska

1 z 9
w powiecie cieszyńskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1517 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/3025/78 z 1978 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

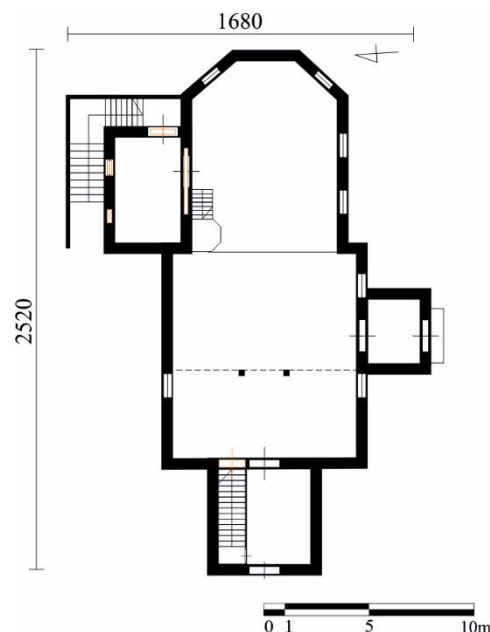
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Analizując teksty źródłowe, tym protokoły kanoniczne z 1679 r. oraz 1687 r., można przypuszczać, że zachowany po dzisiejsze czasy zabytek, o wymiarach 29 × 10 łokci (18,2 × 6,3 m), zbudowano w 1517 r. z fundacji rodziny Wypler. Patronami kościoła ustanowiono wówczas św. Mateusza, św. Jana Chrzciciela, św. Walentego i św. Barbarę. W akcie wizytacji z 1687 r. opisano zły stan techniczny kościoła i określono go jako wymagający naprawy. Zapewne z tego powodu kościół przebudowano w XVII w. Na krótko przed wizytacją kościoła do korpusu nawy dostawiono wieżę, co zostało udokumentowane w protokole z 1687 r. W latach 1677–1821 świątynia należała do parafii w Zdziechowicach, a od 1934 r. ustanowiono w niej samodzielną parafię. Kościół odrestaurowano w 1970 r., wzmacniając i remontując fundamenty oraz naprawiając dach i wymieniając jego poszycie. Ponadto prace remontowe prowadzono w 2001 r. oraz na przełomie lat 2017/2018 [16], [25], [71], [221], [224], [369], [406], [KE_100].

LOKALIZACJA

0 30m

SCHEMAT RZUTU

0 1 5 10m

Lokalizacja kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Uszycach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 16.05.2018 r. Opracowanie własne.

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowano w centrum miejscowości, wśród zabudowań wiejskich, na płaskiej, narożnej działce o powierzchni około 2500 m². Teren kościoła jest w pełni ogrodzony drewnianymi, sztachetowymi pręslami, mocowanymi do murowanych z cegły słupków. Zieleni wysoką stanowią większe skupiska zadrzewień, głównie lip, dębów oraz kasztanowców, z których część należy do starodrzewu i została poddana pielęgnacyjnym podcięciom.

Architektura i konstrukcja

Orientowaną świątynię zbudowano na podmurówce z kamienia i cegły, o zrębowej konstrukcji ścian. Układ funkcjonalno-przestrzenny kościoła tworzy zamknięte trójbocznie prezbiterium, węższa nawa wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu oraz wieża przylegająca do korpusu zachodniej ściany nawy. Bryła kościoła została wzbogacona o boczne przybudówki. Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna zakrystia z lożą kolatorską na piętrze, którą we wnętrzu otwarto prostokątnym wykrojem w stronę prezbiterium. Dostęp do loży odbywa się zewnętrzną klatką schodową, otaczającą od północy i wschodu zakrystią. Wejście do zakrystii ujęto w jej wschodniej elewacji. Do południowej ściany nawy dostawiono kruchnę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła. Wieża została zbudowana w konstrukcji słupowej, o ścianach lekko zwężających się ku górze, z czterospadowym, namiotowym zadaszeniem. Czterokondygnacyjną wieżę oszalowano deskami, w układzie pionowym, wraz z olistwowaniem spoin, wydzielając w jej przyziemiu kruchnę z wejściem do wnętrza świątyni. W górnych partiach bocznych ścian wieży wykonano niewielkie otwory wentylacyjne, dzwonowe, w kształcie serc, zakryte drewnianymi żaluzjami. Kościół nakryty jest z pozoru skomplikowanym dachem wielopołaciowym, co spowodowane jest przede wszystkim osobnym, czteropołaciowym zadaszeniem, nakrywającym dwukondygnacyjną zakrystię oraz pulpitowym daszkiem osłaniającym zewnętrzne schody. Nad nawą i prezbiterium wykonano dwuspadowy dach, nieznacznie obniżony nad prezbiterium, który od wschodu przechodzi w trójpołaciowy. Konstrukcję dachu tworzą drewniane wiązary wykonane w ustroju krokwiowo-jętkowym ze stolcami (nad nawą) i jedną jętką z dwoma stolcami (nad prezbiterium). W dach nad nawą, pomiędzy 7. a 9. wiązarem dachowym, nadbudowano sześcioboczną sygnaturkę, której cebulaste hełmy z kulą i krzyżem na szczycie pokryto blachą. Pozostałe zadaszenie pokryto gontem. Zrębowa konstrukcja ścian została wzmocniona lisicami przykręconymi do bocznych ścian nawy, prezbiterium oraz zakrystii (w nawie: po 3 od południa i północy, w prezbiterium 2 od południa, 1 od północy oraz po 2 w ścianach zamykających prezbiterium, w zakrystii 1 od północy). Elewacje nawy, prezbiterium oraz przybudówek, z wyjątkiem górnych partii ścian zakrystii, oszalowano deskami, wraz z osłonięciem spoin listwami. Szczególną uwagę przykuwa tralkowa balustrada wbudowana w zewnętrznej klatce schodowej prowadzącej na piętro zakrystii. We wnętrzu konstrukcja ścian jest obudowana współczesną boazerią. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną, o prostej linii parapetu, którą wsparto na 2 okrągłych słupach. Dostęp na emporę odbywa się wewnętrznymi schodami, wbudowanymi w północno-zachodnim narożniku nawy. Wnętrze nakryte jest płaskim stropem w nawie, o symetrycznych podziałach kasetonowych oraz pozornym sklepieniem kolebkowym, z płaskimi odcinkami stropowymi w prezbiterium. Podłogę, ułożoną z desek, wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa, o prostokątnym wykroju, z ukośnie ściętymi narożnikami i fazowaną belką tęczową, ozdobnie wyrzynaną w górnej części. Na belce tęczowej ustawiono figury Grupy Ukrzyżowania z XVII w. Kościół rozświetlają zakratowane od wewnątrz okna o zróżnicowanej wielkości i kształcie. Prostokątne okna, ujęte w belkowych ramach, z łukowo zamkniętym nadprożem i szprosowymi podziałami, wbudowano po 2 od południa i północy w nawie oraz 2 od południa w prezbiterium. Takie same okna, lecz o mniejszym wymiarze, wykonano w północnej ścianie, doświetlając górną kondygnację zakrystii oraz nieco mniejsze, doświetlając jej parter. Ponadto 2 okrągłe, sporej wielkości okna wykonano w bocznych ścianach zamykających prezbiterium.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła jest utrzymane w jednolitym stylu. Stanowią je m.in. architektoniczny, barokowy ołtarz, z dekoracją snycerską o motywach chrząstkowych, nadstawa ołtarzowa wykonana w drewnie, barokowy ołtarz boczny, ambona z XVII w. z malowanymi postaciami Ewangelistów na koszu, XIX-wieczna chrzcielnica oraz obramowane obrazy Męki Pańskiej.

Bibliografia

[10], [16], [29], [71], [152], [221], [224], [364], [369], [406], [KE_100]

Widok kościoła od południa [10]

Widok kościoła od południowego wschodu [71]

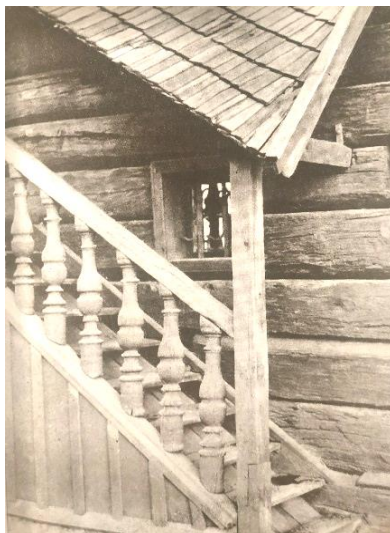
Widok kościoła od południowego wschodu [239]

Widok kościoła od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok dwukondygnacyjne, północnej przybudówki [224]

Zewnętrzna klatka schodowa, fragment balustrady z tralkami [239]

Nadstawa ołtarza z XVII w. [221]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

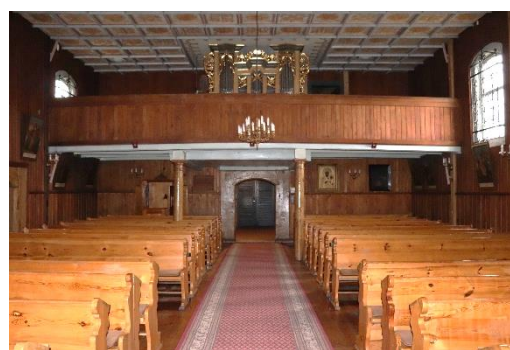
Widok elewacji zachodniej. Fotografia własna, 2020 r.

Widok sygnaturki. Fotografia własna, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

101**ŚW. WAWRZYŃCA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°50'34, E 18°23'05

WACHÓW

z niem.: WACHOW

ul. Polna 16
46-300 Wachów**województwo:** opolskie**powiat:** opolski**gmina:** Olesno**wieś:** Wachów

Filia kościoła parafialnego

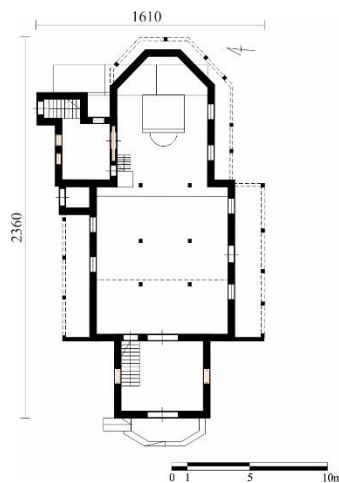
pw. św. Małgorzaty w Wysokiej

dekanat: Olesno**diecezja:** opolska1 z 14
w powiecie opolskim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1706 r.****wpis do rejestru zabytków:****86/54 z 1954 r.****datowanie:**na podstawie danych
archiwalnych**oryginalność obiektu:**

zachowany w oryginale

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****B1****HISTORIA**

Świątynia została wymieniona w protokole wizytacyjnym z 1679 r. jako drewniana, o wymiarach 20 × 10 łokci, tj. 12,6 × 6,3 m, z wolnostojącą wieżą. W kolejnym akcie wizytacji z 1687 r. odnotowano, że kościół wymaga remontu. Zrujnowany obiekt zdecydowano się rozebrać, a w jego miejscu staraniem ówczesnego proboszcza księdza P. Kosy w 1706 r. zbudowano nowy, większy, dwudzielny kościół. Do 1795 r. Wachów nie należał do stałego właściciela ziemskiego, a pod koniec XVIII w. zarządzał nim książę raciborski. W 1833 r. kolatorem kościoła ustanowiono księstwo raciborskie, z którego funduszy przeprowadzono wszelkie prace remontowo-naprawcze. Kościół cudem ocalał z I oraz II wojny światowej. Wielokrotnie remontowany, zachował się w ogólnie dobrym stanie technicznym. Remonty zrealizowano m.in. w 1907 r., w latach 1952–1953 (remont dachu nad prezbiterium i zakrystią, impregnacja konstrukcji kościoła) oraz na przełomie lat 1982/1983 (wymiana poszycia dachu, impregnacja ścian kościoła, wykonanie nowego ogrodzenia). W tym miejscu należy wspomnieć o dwóch remontach, podczas których dokonano niezwykłego odkrycia. W czasie wymiany podłogi w 1984 r. znaleziono dokument informujący o prowadzonym w 1860 r. remoncie tejże podłogi. Podobny dokument znaleziono podczas remontu wieży. Był to opis (w języku polskim) przeprowadzonego w 1913 r. remontu wieży. Ponadto kościół remontowano w 1992 r. (wymiana instalacji elektrycznej), 1997 r. (wymiana nagłośnienia), a także w 1999 r. (założenie ogrzewania, wzmocnienie ścian lisciami, dołożenie we wnętrzu słupów usztywniających konstrukcję) [16], [29], [71], [221], [364], [378], [391], [KE_101].

LOKALIZACJA**SCHEMAT RZUTU**

Lokalizacja kościoła pw. św. Wawrzyńca w Wachowie.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano w centrum miejscowości, na płaskiej działce, wśród zabudowań wiejskich. Teren kościoła jest otoczony wiekowymi drzewami (głównie lipy oraz nowe nasadzenia krzewów ozdobnych). Teren kościoła, o łącznej powierzchni niespełna 2400 m², ogrodzono drewnianym przęsłami wykonanymi na wzór płotu myśliwskiego, które zamocowano do betonowych słupków. We wschodniej części działki zlokalizowano drewnianą kapliczkę mieszczącą stół ołtarzowy. Kapliczka została wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu i nakrywa ją czterospadowy dach pokryty gontem, na szczycie którego umieszczono czteroboczną wieżyczkę ze stożkowym hełmem. Na terenie przykościelnym działce przynależącej do kościoła zachowało się kilka wiekowych nagrobków, jednak współcześnie pochówki zmarłych odbywają się na cmentarzu oddalonym od kościoła o około 200 m.

Architektura i konstrukcja

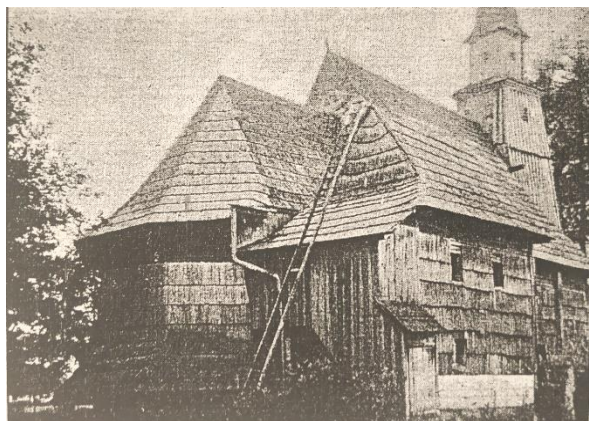
Świątynię pierwotnie zbudowaną na podmurowaniu z kamienia, posadowiono na żelbetowej ławie fundamentowej o zrębowej konstrukcji ścian. Plan kościoła tworzy nawa oraz wydzielone od niej węższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium. Do północnej ściany prezbiterium przylega dwukondygnacyjna, prostokątna zakrystia, a do nawy do jej zachodniej elewacji dostawiono wieżę. Górna kondygnacja zakrystii, obecnie służąca jako pomieszczenie gospodarcze, w przeszłości pełniła funkcję łoża kolatorskiej, do której dostęp odbywał się zachowanymi zewnętrznymi schodami, dostawionymi do wschodniej ściany zakrystii. Łożę otwarto w stronę prezbiterium otworem o prostokątnym wykroju. Do korpusu nawy dostawiono wieżę o ścianach zwężających się ku górze, którą zwieńczono czteroboczną, nadstawioną na szczyt wieży konstrukcją, z blaszonym, wykonanym na kształt dzwonu hełmem. Konstrukcja ścian wieży została oszalowana deskami w układzie pionowym oraz symetrycznie podzielona poziomymi listwami na 4 kondygnacje. W boczne ściany wieży wbudowano otwory wentylacyjne z drewnianymi żaluzjami (po 1 od południa i północy, 2 od zachodu). W parterze wieży wydzielono kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła, które osłonięto półkolistym, gontowym zadaszeniem. Nad kościołem wznosi się dwudzielny, dwuspadowy dach, wyraźnie obniżony nad prezbiterium, który od wschodu przechodzi w wielopołaciowy, a od zachodu przylega do słupowej konstrukcji wieży. Konstrukcję dachu tworzą drewniane wiązary wykonane w ustroju płatwiowo-kleszczowym. Dwupoziomową zakrystię nakryto oddzielnym, dwuspadowym zadaszeniem, a przylegające do jej wschodniej ściany zewnętrzne schody nakryto daszkiem pulpityowym. Do bocznych ścian nawy oraz prezbiterium przylegają soboty, wsparte na słupach ustawionych na betonowej ławie fundamentowej. Z uwagi na wyraźne wyboczenia konstrukcja ścian kościoła powyżej sobót została osłonięta gontem oraz wzmocniona lisicami (w bocznych ścianach nawy po 2 lisice). Poniżej sobót konstrukcja ścian jest odsłonięta, co umożliwi ocenę połączenia belek w węglach na zakład. We wnętrzu konstrukcja ścian jest obudowana deskami, które naprzemiennie pomalowano na kolor piaskowy i jasnego brązu. Podłogę ułożono z desek wynosząc prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Płaski strop nad nawą pokryty jest polichromią przedstawiającą sceny z życia św. Wawrzyńca, które ujęto w dekoracji malarskiej o charakterze ludowym. Prezbiterium nakryte zostało pozornym sklepieniem kolebkowym, z płaskimi odcinkami po bokach. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju, z parą słupów podtrzymujących konstrukcję dachu. W ścianie tęczowej nie zamocowano belki tęczowej. Chór muzyczny, przylegający do zachodniej ściany nawy, z klatką schodową, umieszczoną w parterze wieży, podparto na 2 słupach, o kwadratowym przekroju. Płaski parapet empory ozdobiono dekoracją malarską z motywami herbowymi i figuralnymi. Kościół rozświetlają okna, wykonane w różnej wielkości i kształcie. Prostokątne, zamknięte łukowo okna wbudowano po 2 w bocznych ścianach nawy oraz 2 w południowej ścianie prezbiterium. W parterze północnej przybudówki ujęto mniejsze kwadratowe okna (po 1 od wschodu i północy) oraz prostokątne, zamknięte łukowo, w jej górnej kondygnacji (2 od północy). Ponadto okna wykonano w bocznych ścianach wieży po 1 doświetlając przyziemie oraz po 1 dostarczając światło dzienne do piętra z wejściem na emporę. Wejścia do wnętrza kościoła ujęto w zachodnią elewację wieży, w południowej ścianie nawy, w północnej ścianie nawy oraz od północy w zakrystii.

Wyposażenie

W kościele zachowały się m.in. 3 ołtarze (1 główny: regencyjny, 2 boczne z XVIII w.), XVIII-wieczna ambona z baldachimem, chrzcielnica z grupą Chrztu w Jordanie, obramowane obrazy Męki Pańskiej oraz XV-wieczny krucyfiks, obecnie przechowywany w Muzeum Diecezjalnym w Opolu.

Bibliografia

[16], [29], [71], [152], [221], [249], [364], [401], [KE_101]

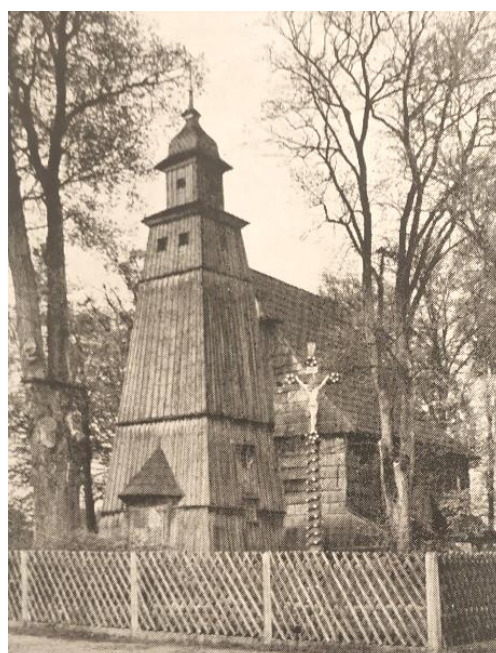
Widok kościoła od północnego wschodu [71]

Widok kościoła od południa [KE_101]

Widok kościoła od południowego zachodu [239]

Widok kościoła od południowego zachodu [221]

Reprodukcja fotografii z ok.1910 r. [KE_101]

Widok fragmentu wnętrza w stronę prezbiterium.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Krucyfiks z XV w. [221]

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2022 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

102**ŚW. JANA CHRZCICIELA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°51'56, E 18°18'48

WĘDRYNIA

z niem.: WENDRIN

Wędrynia

Wędrynia 46-275

województwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Lasowice Wielkie
wieś: Wędrynia

Filia kościoła
 parafialnego
 pw. Najświętszego Serca
 Pana Jezusa w Chudobie

dekanat: Olesno
diecezja: opolska

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

XVII/XVIII w.

wpis do rejestru zabytków:

87/54 z 1954 r.

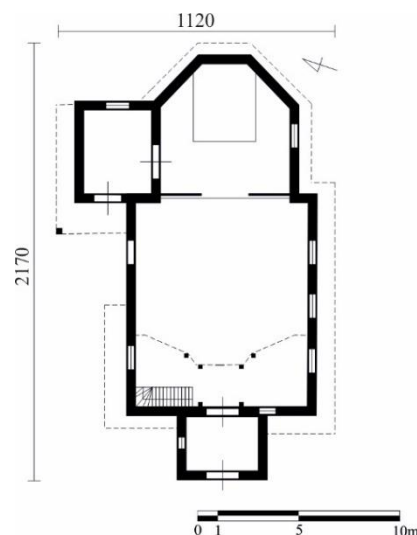
datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:
 przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B1****HISTORIA**

Kościół wzmiankowany w akcie wizytacyjnym z 1679 r. jako stary, zaniedbany, wymagający remontu. Wówczas patronem kościoła był św. Jan Ewangelista. Świątynię tę rozebrano, a w jej miejscu zbudowano nowy, większy, dwuczłonowy kościół, który w 1818 r. rozbudowano o wieżę. W literaturze autorzy różnych publikacji wskazują dwie daty budowy kościoła. Pierwszą jest rok 1791, drugą jest przedział XVII–XVIII w. wskazany przez historyków i badaczy z pogranicza różnych dziedzin nauki. Odminną opinię wyraził historyk i badacz H. Dienwiebiel, który opisując kościół w Wędryni, podał lata 1679–1718 jako czas jej budowy. Biorąc pod uwagę powyższe, tylko badania wieku drewna umożliwią wskazanie daty budowy kościoła. Świątynię w przeszłości wielokrotnie remontowano, m.in.: w 1959 r., gdy wykonano remont fundamentów oraz podmurówki, podnosząc do 50 cm jej wysokość, wówczas wyremontowano wnętrze kościoła, przekształcając empore muzyczną. Kolejne prace remontowo-naprawcze wykonano w 1967 r. oraz 1987 r. W 2012 r. wymieniono poszycie dachu nakrywającego kościół oraz wykonano impregnację gontów. W tym samym czasie wyremontowano również wieżę [16], [29], [71], [221], [224], [369], [KE_102].

LOKALIZACJA**SCHEMAT RZUTU**

Lokalizacja kościoła pw. św. Jana Chrzciciela w Wędryni.
 Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne

Schemat rzutu.
 Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano w centrum wsi, na płaskiej działce wśród zabudowań jednorodzinnych i bezpośrednim sąsiedztwie stawu. Teren kościoła wraz z cmentarzem będącym w bieżącym użytkowaniu jest zadbane i ogrodzony drewnianymi, sztachetowymi przesłami zamocowanymi do betonowych słupków. Zieleń wysoką stanowią różne gatunki zadrzewień, w tym wiekowe lipy.

Architektura i konstrukcja

Dwudzielną świątynię zbudowano na podmurówce z kamienia i cegły w zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon. Plan kościoła tworzy nawa, wzniesiona na planie prostokąta (8,7 × 11,6 m), oraz wydzielone od niej, węższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium (7,7 × 8,3 m). Do północnej ściany prezbiterium przylega zakrystia (4,8 × 4,5 m), nakryta oddzielnym, czterospadowym zadaszaniem, łączącym się z lekko wydłużoną północną połącią dachu nakrywającego prezbiterium. W koszu pomiędzy północną połącią dachu nad prezbiterium a południową połącią nakrywającą zakrystię wbudowano sporej wielkości drewnianą rynnę odprowadzającą wodę deszczową. Do zachodniej ściany nawy dostawiono kwadratową kruchtę, oszalowaną deskami w układzie pionowym, z dwuspadowym zadaszaniem pokrytym gontem. Od północy do bocznej ściany nawy przylega wiata, wzniesiona w lekkiej konstrukcji, z dwuspadowym dachem pokrytym blachą, służąca okazjonalnie do odprawiania uroczystości liturgicznych, głównie odpustowych. Świątynię od południa, wschodu oraz części północy otaczają przydaszki, powyżej których konstrukcja ścian została osłonięta gontem. Ściany nawy z uwagi na wyraźne ich wyboczenie wzmocniono lisicami, skracając je do bocznych ścian nawy (2 od północy, 4 od południa). Kościół nakryty jest dwuczłonowym, dwuspadowym dachem, którego wydatnie wysunięty okap osłania konstrukcję ścian przed negatywnym wpływem czynników atmosferycznych. Dach nad prezbiterium obniżono względem nawy prostym odcięciem. Konstrukcja dachu nad nawą została rozbudowana o słupową wieżę, nadbudowaną w zachodniej części dachu oraz sześcioboczną sygnaturkę z baniastym hełmem, które wpisano pomiędzy 6. a 7. wiązarem dachowym. Wiazary dachowe wykonano z drewna w ustroju stolcowo-jętkowym, z krokwiami wysuniętymi poza lico ścian, tworząc w ten sposób niewielki okap. Dominująca nad bryłą kościoła czteroboczna wieża, o ścianach oszalowanych deskami w układzie pionowym, nakryta jest gontowym, czterospadowym zadaszaniem, przechodzącym w hełm, w kształcie dzwonu, z kulą i krzyżem na szczycie. Wieża wsparta jest na słupach, widocznych we wnętrzu kościoła. W górne partie bocznych ścian wieży, z wyjątkiem ściany wschodniej, wpisano po 2 otwory dzwonowe, w kształcie czteroliścia, z drewnianymi żaluzjami. Kościół rozświetlają prostokątne okna, podzielone szprosami na 3 pola, wpisane od południa (3 w nawie, 1 w prezbiterium) oraz od północy (2 w nawie). Ponadto kwadratowe okna o zróżnicowanej wielkości ujęto: 1 zakratowane od zewnątrz, we wschodniej ścianie zakrystii, 1 w północnej ścianie kruchtę oraz 1 od zachodu, doświetlające emporę muzyczną. Wnętrze kościoła utrzymane w jednakowym stylu, przykryte zostało płaskim, polichromowanym stropem, wykonanym na jednakowej wysokości. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa, o prostokątnym wykroju, z belką tęczową z mieczowaniem, obecnie obustronnie obudowanym. Na belce tęczowej zachowała się inskrypcja w języku łacińskim: „VENITE ADOREMUS”. We wnętrzu konstrukcja ścian kościoła została obudowana płytami pomalowanymi na kolor jasnego brązu do wysokości 1,5 m oraz powyżej na kolor piaskowy. Podłogę, ułożoną z desek, wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień, na którym ustawiono balaski. Chór muzyczny, przebudowany w 1959 r., wsparty jest na 6 słupach podpierających również nadbudowaną wieżę. Parapet empory wykonano z wklęsłą częścią centralną i ukośnie ściętymi narożnikami. Wejście na chór muzyczny odbywa się wewnętrzną klatką schodową, przylegającą do północno-zachodniej ściany nawy.

Wyposażenie

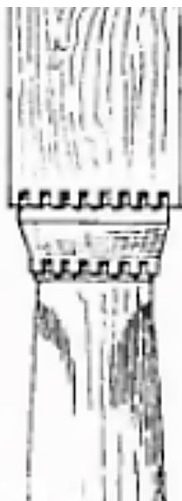
We wnętrzu kościoła uwagę przykuwa architektoniczny, późnobarokowy ołtarz główny z obrazem Dobrego Pasterza, ujętym pomiędzy 2 kolumnami, nad którymi ustawiono figury aniołów. Ołtarz główny zwieńcza owalny obraz, przedstawiający św. Augustyna. Po obu stronach ołtarza ustawiono 2 bramki, nad którymi znajdują się 2 obramowane obrazy. Ponadto w kościele zachowały się 2 ołtarze boczne (po lewej: obraz św. Anny Samotrzcęć, po prawej: św. Antoni z Dzieciątkiem) oraz stacje drogi krzyżowej z XIX w.

Bibliografia

[16], [29], [44], [68], [221], [224], [369], [KE_102]

Schemat rzutu [44]

Schemat profilowanego filara podtrzymującego emporę muzyczną [44]

Widok kościoła od północnego wschodu [71]

Widok kościoła od północnego zachodu [239]

Widok kościoła od połudncy, widok z 1957–1959 r. [224]

Widok kościoła od południowego zachodu. Źródło: rodzinny album Marcina Bomby.

Widok kościoła od północnego wschodu. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południa. Źródło: rodzinny album Marcina Bomby.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2014 r.

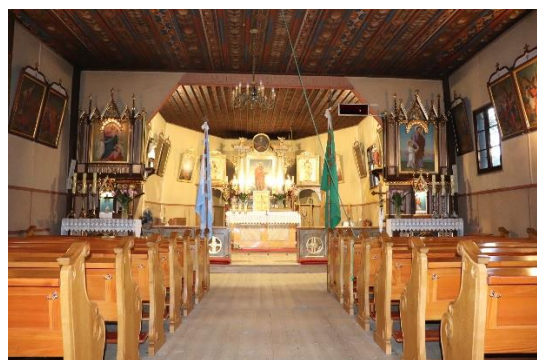
Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2014 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

103**PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĄTEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

51°03'06, E 17°59'17

WIERZBICA**DOLNA**z niem.: DEUTSCH
WÜRBITZWierzbica Dolna 21a
46-255 Wierzbica Dolnawojewództwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Wołczyn
wieś: Wierzbica DolnaFilia kościoła parafialnego
pw. św. Jacka w Wierzbicy
Górnejdekanat: Namysłów - wschód
archidiecezja: wrocławska**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1939 r.

wpis do rejestru zabytków:

72/54 z 1954 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

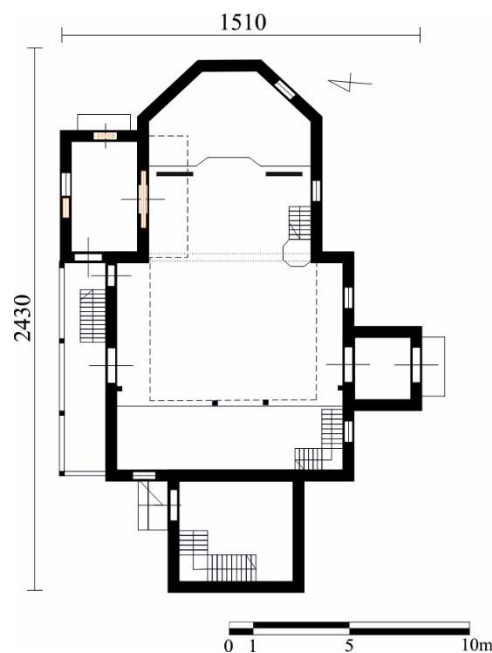
odbudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Kościół zbudowano w 1688 r. z fundacji Melchiora von Studnitz jako zbór ewangelicki. Z uwagi na zły stan techniczny obiekt, z wyjątkiem wieży, został zrekonstruowany w latach 30. XX w. Do budowy kościoła użyto część drewna rozbiórkowego i wzniesiono go, zachowując cechy podobieństwa do poprzedniej świątyni. Nawę, wzniesioną na planie zbliżonym do kwadratu, oraz wydzielone od niej wydłużone, trójbocznie prezbiterium dostawiono do zachowanej słupowej wieży. W 1975 r. w kościele przeprowadzono remont, jego zakres objął wymianę poszycia dachowego wraz z wykonaniem impregnacji, a także odnowiono wieżę [16], [26], [224], [239], [243], [306], [401], [KE_103].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Wierzbicy Dolnej.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**

0 1 5 10m

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano w centrum miejscowości, wśród pól i zabudowań wiejskich, w bezpośrednim sąsiedztwie stawu. Kościół zbudowano na płaskiej, narożnej działce, przy drodze komunikacji kołowej, prowadzącej z Wierzbicy Górnej do Świniar Wielkich. Teren kościoła jest ogrodzony drewnianym płotem, formą i kształtem komponującym się z drewnianym zabytkiem. Brama główna, wsparta na 2 słupach z mieczowaniem i dwuspadowym zadaszeniem, została usytuowana w północno-wschodniej części działki. Kościołowi uroku dodaje okalający go zachowany starodrzew z przewagą lip (największy okaz \varnothing 1,2 m). W południowo-wschodniej części działki zlokalizowano drewnianą dzwonnice, którą wzniesiono w konstrukcji słupowej, o ścianach oszalowanych deskami, z dwuspadowym, gontowym zadaszeniem. Na terenie kościelnym nie ma cmentarza, a pochówki zmarłych odbywają się na cmentarzu oddalonym od kościoła o około 200 m.

Architektura i konstrukcja

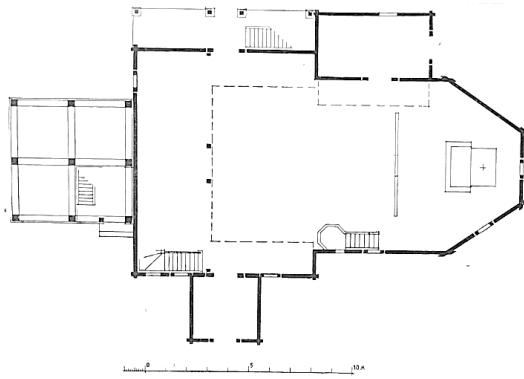
Zachowana świątynia jest co najmniej drugą wzniesioną z drewna w tym samym miejscu. Kościół został zrekonstruowany na podstawie planów poprzedniej świątyni i zbudowano go na kamiennym podmurowaniu, o zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach w węglach na zakład i jaskółczy ogon. Plan kościoła tworzy prostokątna nawa ($8,6 \times 10,1$ m) oraz wydzielone od niej węższe, zamknięte trzema ścianami oktagonu prezbiterium ($8,1 \times 9,7$ m). Do północnej ściany prezbiterium przylega dwukondygnacyjna zakrystia ($2,7 \times 5,6$ m), której górna kondygnacja pierwotnie pełniła funkcję łoża kolatorskiej. Wejście na górną kondygnację zakrystii odbywa się zewnętrzną klatką schodową, dostawioną do północnej ściany nawy. Łoża jest otwarta w stronę prezbiterium prostokątnym otworem, z którego nadwieszono balkon. Płylinowy parapet balkonu wykończono ozdobnie wycinaną listwą, zaś nad nim wykonano zadaszenie ze snycerskim zdobieniem wspartym na 3 kręconych kolumnkach. Kościół w czasie rekonstrukcji utrzymano w proporcjach poprzedniej świątyni, rozbudowując, go m.in. o przylegającą do północnej ściany zabudowę, osłaniającą zewnętrzne schody oraz wejście do wnętrza kościoła ujęte centralnie w ścianie nawy. Do południowej ściany nawy przylega kwadratowa kruchta ($3,3 \times 3,3$ m), mieszcząca wejście do kościoła. Nawę od zachodu poprzedza wieża dominująca nad bryłą kościoła, a na podstawie wiadomości zawartych w literaturze można twierdzić, że jest to najstarszy element konstrukcyjny zachowanego po dzisiejsze czasy zabytku. Wieżę wzniesiono w konstrukcji słupowej, na planie kwadratu o boku 6 m i ścianach oszalowanych deskami w układzie pionowym wraz z olistwowaniem spoin. Ściany wieży lekko zwężają się ku górze i zwieńcza je ośmioboczne, gontowe zadaszenie, na którym ustawiono baniasty hełm z ośmioboczną latarnią. Kościół nakryty jest dwuspadowym dachem z wydatnym okapem osłaniającym konstrukcję zrębu ścian. Dach nad prezbiterium nieznacznie obniżono względem nawy łagodnym, gontowym przejściem. Północna połać dachu nad prezbiterium nakrywa dwukondygnacyjną zakrystię. Konstrukcja ścian kościoła od zewnątrz oraz we wnętrzu jest odsłonięta, dzięki czemu można zaobserwować w bezpośredniej inwentaryzacji połączenia belek w węglach. Wnętrze nawy i prezbiterium nakryto, płaskim stropem wykonanym na jednakowym poziomie, który zbudowano z desek ułożonych wzdłuż oraz z dodatkowymi kwadratowymi podziałami imitującymi kasetony. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju z belką tęczową pełniącą funkcję podciągu. Podłogę ułożoną z desek wykonano na jednakowym poziomie. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono chór muzyczny o prostym parapecie z bocznymi emporami dostawionymi na całej długości do bocznych ścian nawy. Chór wsparto na 4 profilowanych słupach z dostępem wewnętrzną klatką schodową przylegającą do południowo-zachodniego narożnika nawy. Światło dzienne przenika do wnętrza świątyni poprzez prostokątne, gomółkowo zaszklone okna (w nawie 2 od południa, 1 od zachodu doświetlające chór muzyczny, w prezbiterium 1 od południa, 2 w ścianie zamykającej prezbiterium). Ponadto okna o zróżnicowanej wielkości oraz kształcie wykonano w zakrystii (1 od północy) oraz w łożu kolatorskiej (1 od wschodu, 1 od północy). Drzwi zewnętrzne ujęto w bocznych ścianach nawy, a także w północnej ścianie wieży oraz wschodniej ścianie zakrystii.

Wyposażenie

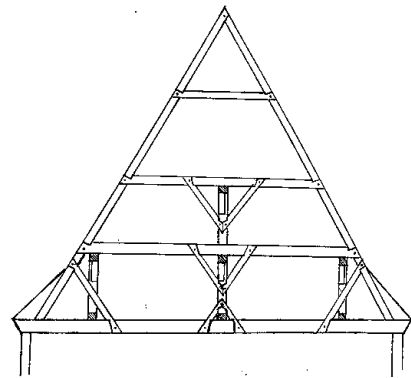
We wnętrzu zachował się późnobarokowy ołtarz główny (z pierwszej połowy XVIII w.) o chrząstkowej dekoracji. W centralnej części ołtarza głównego umieszczono figury Grupy Ukrzyżowania. Ponadto w kościele po dzisiejsze czasy zachowała się barokowa ambona z baldachimem i dekoracją malarską na koszu oraz pełnej balustradzie, 2 późnorenesansowe ławy kolatorskie, a także barokowo-ludowy obraz Zmartwychwstania Pańskiego.

Bibliografia

[16], [58], [221], [237], [234], [306], [401], [KE_103]

Schemat rzutu [237]

Schemat więźby dachowej [237]

Widok kościoła od północy [71]

Szkic elewacji południowej [239]

Fragment elewacji południowej [115]

Widok fragmentu elewacji południowej [239]

Widok kościoła od północy.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok empy muzycznej. Źródło: WUOZ w Opolu, fotografie sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

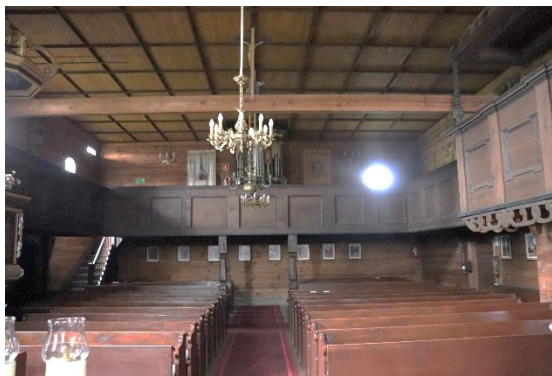

d.

Widok kościoła w Wierzbicy Dolnej: a. kruchta wraz z fragmentem południowej elewacji nawy, b. wschodnia elewacja zakrystii, c. okno doświetlające nawę, d. zakratowane okno wpisane w północną ścianę zakrystii. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

104**ŚW. JACKA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 51°01'55, E 17°58'52

WIERZBICA GÓRNA

z niem.: WÜRBITZ

ul. Świętego Rocha
46-081 Dobrzeń Wielkiwojewództwo: opolskie
powiat: kluczborski
gmina: Wołczyn
miasto: Wierzbica Górnakościół parafialny
dekanat: Namysłów
diecezja: wrocławska1 z 21
w powiecie kluczborskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1722 r.

wpis do rejestru zabytków:

818/64 z 1964 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

przebudowany

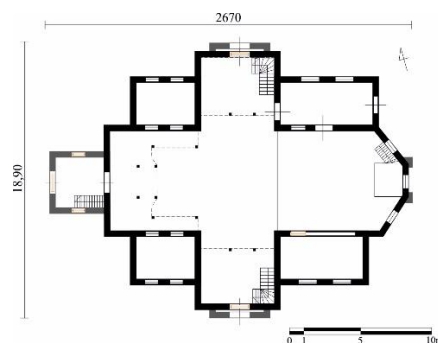
typ funkcjonalno-
przestrzenny:**D****HISTORIA**

Zachowany po dzisiejsze czasy zabytek jest prawdopodobnie drugim kościołem zbudowanym w tym miejscu. Poprzednia świątynia przejęta przez protestantów w 1592 r. została rozebrana, a w jej miejsce wzniesiono nowy, większy kościół. Budowę kościoła rozpoczęto w 1719 r. z inicjatywy pastora T. Maciewskiego oraz fundacji ówczesnego właściciela miejscowości, J. Wenzla von Neffe. Kościół remontowano m.in. w 1930 r. (remont wieży wraz z wymianą ostrosłupowego hełmu na czterospadowe zadaszenie), w 1937 r. (generalny remont kościoła z fundacji rodziny Rechwitz, wykonany przez mistrza ciesielskiego Runkel), a także w latach 1970–1974 (remont dachu i wieży kościoła) oraz na przełomie 2000/2001. W 2016 r. na mocy decyzji opolskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków została przydzielona dotacja na remont i wzmocnienie ścian kościoła oraz wzmocnienie konstrukcji dachu. Remont został zrealizowany w 2019 r. [16], [55], [306], [378], [401], [KE_104].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła św. Jacka w Wierzbicy Górnej.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.

Opracowanie własne

ARCHIWALIA

Widok kościoła w Wierzbicy Górnej: a. widok kościoła od południa, zbiory parafii, b. widok kościoła od południowego zachodu [58], c. widok kościoła od północy, źródło: WUOZ w Opolu, fotografia z 1982 r.

Lokalizacja i otoczenie

Świątynię zbudowano w centrum miejscowości, na skrzyżowaniu dróg prowadzących z Namysłowa do Kluczborka. Działka, na której zlokalizowany jest kościół, jest płaska i ogrodzona drewnianym płotem, z dwiema bramami ujętymi od południa i północy. Cmentarz jest oddalony od kościoła o około 200 m.

Architektura i konstrukcja

Orientowaną świątynię budowano w konstrukcji szachulcowej, na planie krzyża łacińskiego, z kwadratową wieżą dostawioną do zachodniej ściany nawy. Czterokondygnacyjna, kwadratowa wieża posadowiona jest na wysokiej, ceglanej podmurówce. Zwieńczy ją czterospadowy dach namiotowy, przekształcony podczas remontu w 1937 r. Plan kościoła tworzy nawa, niewyodrębniona od niej, trójbocznie zamknięte prezbiterium oraz transept. Ramiona transeptu, o prostokątnie zamkniętych ścianach nakryte są dwuspadowym dachem o kalenicy ustawionej niżej względem dwuspadowego dachu nad nawą i prezbiterium. Więźbę dachową wykonano w pełni z drewna w ustroju płatwiowo-krokwiovym o wzmocnieniach kleszczami i mieczami. Bryłę kościoła urozmaicono czterema prostokątnymi przybudówkami, przylegającymi do bocznych ścian nawy i prezbiterium. Przybudówka przylegająca do północnej ściany prezbiterium pełni funkcję zakrystii, a pozostałe zaadaptowano na kaplice boczne z otwarciem do wnętrza kościoła półkolistymi arkadami. We wnętrzu wykonano pseudo sklepienie kolebkowe, krzyżujące się w przecięciu transeptu. Chór muzyczny nadwieszono w zachodniej ścianie nawy wraz z emporami przylegającymi do bocznych ścian nawy. Parapet chóru jest wybrzuszony w centralnej części i wsparto go na 6 profilowanych słupach. Podłogę, ułożoną z cegły, wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Kościół doświetlają prostokątne, zamknięte łukowo okna (po 4 w elewacji południowej i północnej, 3 w zamknięciu prezbiterium) oraz prostokątne, z szprosowymi podziałami (po 2 w bocznych ścianach przybudówce). Otwory drzwiowe o półkolistym wykończeniu ujęto w zachodniej ścianie wieży, w północnej i południowej ścianie zamykającej transept (flankowane parą pilastrów) oraz od wschodu, w północnej przybudówce [16], [55], [306], [401], [KE_104].

Wypozażenie

We wnętrzu kościoła uwagę przykuwa późnobarokowy, pierwotnie ambonowy ołtarz główny z rzeźbami św. Mojżesza i św. Jana Chrzciciela oraz obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej w części centralnej.

FOTOGRAFIE

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy.
Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

c.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego, c. widok południowego ramienia transeptu.
Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

105**ŚW. MIKOŁAJA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°11'18", E 18°35'47"

WILCZA

z niem.: OBER WILCZA

ul. K. Miarki 133
44-189 Wilcza

województwo: śląskie

powiat: gliwicki

gmina: Pilchowice

miasto: Wilcza

Kościół parafialny

dekanat: Knurów

archidiecezja: katowicka

1 z 12
w powiecie gliwickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1755 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/564/66 z 1966 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

przebudowany

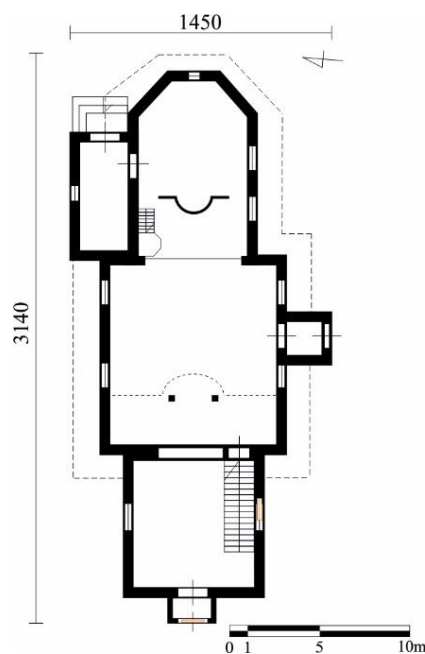
typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B4****HISTORIA**

Zachowany do dzisiejszych czasów zabytkowy drewniany kościół jest według źródeł drugą świątynią zbudowaną w tym miejscu. Informacji o pierwszym kościele dostarczają zachowane akty wizytacji kanonicznej z 1679 r. oraz z 1687 r. Zbudowana w 1755 r. świątynia. jest dwukrotnie większa od poprzedniej, mierzącej 27 × 12 łokci (15 × 7,5 m). Kościół został zrealizowany przez mistrza ciesielskiego Jakuba Sedlaczka z Gliwic. Patronem nowo wybudowanego kościoła ustanowiono św. Mikołaja, gdy kościół należał do parafii w Pilchowicach, natomiast od 1921 r. ustanowiono w nim samodzielną parafię. Kościół został wyremontowany w 1927 r. (wymiana sygnaturki), w 1935 r. (wymurowanie fundamentu pod zakrytą wieżę oraz połączenie wieży z korpusem nawy), w 1961 r. (wymiana poszycia dachowego, odmalowanie wnętrza) oraz w 1972 r. (wymiana podłogi). Największy zakres prac remontowo-naprawczych wykonano w latach 2008–2014, wyremontowano wtedy wieżę, wymieniono zdegradowane elementy konstrukcyjne, w tym podwaliny, odbudowano soboty, wymieniono część stolarki okiennej oraz założono instalację przeciwpożarową (mgłą wodną) [51], [71], [177], [208], [219], [243], [306], [309], [329], [KE_105].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Mikołaja w Wilczy.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTUSchemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowana świątynia zlokalizowana jest w centrum miejscowości, na płaskiej działce, wśród zabudowań wiejskich. Teren kościoła jest otoczony drewnianym płotem, z jednospadowym zadaszeniem. Brama główna, wpisana od zachodu, swoją formą i kształtem nie wyróżnia się z ogrodzenia. Zieleń wysoką stanowią gatunki różnych drzew liściastych (głównie lipy, dęby, jesion) oraz pojedyncze nowe nasadzenia iglaków. W północno-zachodniej części działki znajduje się kamienna grotka z figurą Matki Boskiej. Na terenie przykościelnym zachowało się kilka wiekowych nagrobków, nie ma cmentarza, a pochówki zmarłych odbywają się na oddalonym od kościoła o około 150 m cmentarzu parafialnym.

Architektura i konstrukcja

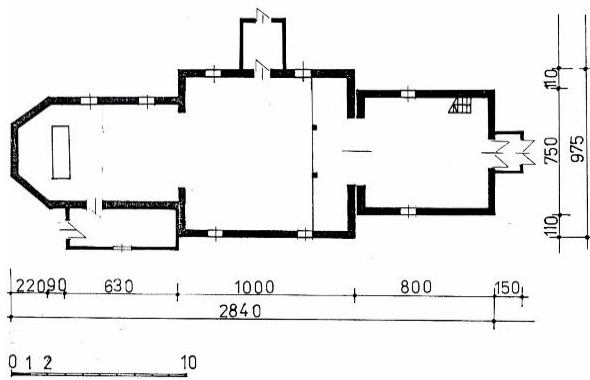
Kościół zbudowano na kamiennej podmurówce, jako trójdzielny, o dużej powierzchni użytkowej. Ściany kościoła wzniesiono całkowicie z drewna, w konstrukcji zrębowej, i połączeniach belek w węglach, na jaskółczy ogon, co można zaobserwować dzięki odkrytym zrębom podczas inwentaryzacji. Plan kościoła tworzy nawa, wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu (10 × 9,2 m) oraz wydzielone od niej, wydłużone, trójbocznie zamknięte prezbiterium (9,5 × 6,5 m) z prostokątną zakrystią, od północy nakrytą jednospadowym zadaszeniem. Do południowej ściany nawy dostawiono kwadratową kruchtę, z dwuspadowym zadaszeniem, mieszczącą wejście do wnętrza kościoła. Nawę od zachodu poprzedza kwadratowa wieża, o ścianach zbiegających się ku górze, pokrytych gontem i nadwieszoną izbicą, z ostrosłupowym hełmem na szczycie. Ściany izbicy oszalowano ozdobnie wyrzynanymi deskami wraz z olistwowaniem spoin. Od zachodu do frontowej ściany wieży dobudowano niewielką kruchtę, z dwuspadowym zadaszeniem, wspartym na snycersko wyrzynanych belkach. Zachodnia ściana nawy łączy się z parterem wieży, poprzez spore wycięcie powiększające powierzchnię użytkową kościoła. Kościół nakryty jest dwuspadowym, dwudzielnym dachem, który znacznie obniżono nad prezbiterium. Konstrukcję dachu nad nawą tworzy więźba storczykowa (9 wiązarów) oraz krokwiowa nad prezbiterium (6 wiązarów). Dach nad nawą od zachodu łączy się z izbicą wieży, a od wschodu zwieńcza go sześcioboczna sygnaturka z latarnią i baniastym hełmem na szczycie (pomiędzy 7. a 9. wiązarem). Ściany nawy oraz prezbiterium otaczają wydatne przydaszki, zrekonstruowane podczas remontu w 2008 r. Konstrukcja ścian poniżej przydaszek jest odsłonięta, a powyżej ściany kościoła oszalowano deskami, wraz z zasłonięciem spoin węższymi listwami. We wnętrzu nieobudowane belki pomalowano na kolor piaskowy oraz do poziomu 1,5 m na kolor jasnego brązu. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa, o półkolistym wykroju, bez belki tęczowej. Podłogę, ułożoną z desek, wyniesiono w prezbiterium o 1 stopień względem nawy, ustawiając na nich balaski. Wnętrze kościoła nakrywa płaski strop z łukowymi fasetami w nawie, i pozorne sklepienie kolebkowe w prezbiterium, które otacza ozdobny gzyms, zamocowany przy prostych odcinkach górnych partii ścian nawy i prezbiterium. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną, wspartą na 2 profilowanych słupach, półkolistą wybrzuszoną w centralnej części i płaskimi bocznymi odcinkami. Na płaskim parapecie empory wykonano płycinową, arkadową dekorację, o polichromowanym wypełnieniu. Wejście na emporę muzyczną odbywa się wewnętrzną klatką schodową, wpisaną w południową ścianę wieży. Światło dzienne przedostaje się do wnętrza świątyni przez prostokątne, zakratowane od zewnątrz, zamknięte łukowo okna (od południa po 2 w nawie i prezbiterium, od północy 2 w nawie). Ponadto okna o zróżnicowanej formie i kształcie wpisano: 1 owalne we wschodniej ścianie prezbiterium, 1 kwadratowe, zakratowane od zewnątrz, w północnej ścianie zakrystii, po 1 w bocznych ścianach wieży, rozświetlając jej przyziemie, oraz 1 w południowej ścianie wieży, doświetlające wejście na chór.

Wyposażenie

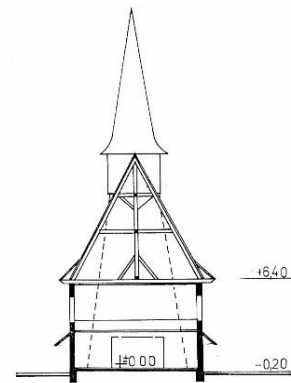
Wnętrze kościoła jest skromne i utrzymane w jednakowym stylu. W kościele znajdują się 3 ołtarze. Ołtarz główny jest barokowy, z obrazem św. Mikołaja w centralnej części, z dwiema figurami św. Piotra i św. Pawła po bokach oraz obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej w zwieńczeniu. Ołtarze boczne pochodzą z XVIII-wieku. W lewym mieści się obraz Świętej Rodziny, a w prawym obraz Matki Boskiej Różańcowej. Ponadto w świątyni zachowała się m.in. barokowa ambona z baldachimem, kamienna kropielnica, kamienna chrzcielnica, obrazy Męki Pańskiej oraz balaski.

Bibliografia

[44], [71], [144], [177], [208], [209], [219], [224], [306], [309], [316], [329], [336], [KE_105]

Schemat rzutu [153]

Schemat przekroju poprzecznego [153]

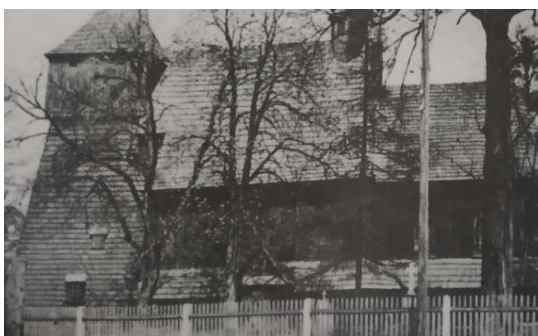
Widok kościoła od południowego zachodu [219]

Widok kościoła od północnego zachodu [208]

Widok fragmentu elewacji od południowego zachodu [208]

Widok kościoła od południa [208]

Widok fragmentu elewacji południowo-zachodniej [208]

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium [208], b. widok w kierunku empory muzycznej [208]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

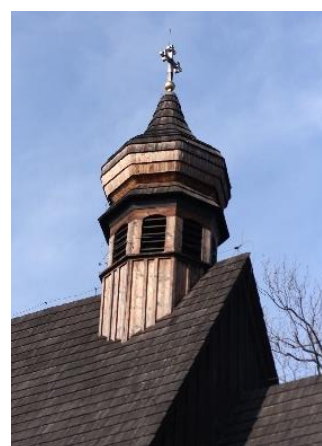
Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2020 r.

Kruchta poprzedzająca wieżę.
Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2020 r.

Widok sygnaturki.
Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od wschodu.
Fotografia własna, 2020 r.

Widok fragmentu przydaszków.
Fotografia własna, 2020 r.

Połączenia ścian na jaskółczy ogon.
Fotografia własna, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

106**ŚW. JADWIGI ŚLĄSKIEJ**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°36'42, E 18°55'13

WISŁA CZARNE

z niem.: WEICHSEL

ul. Zameczek 1
43-460 Wisławojewództwo: śląskie
powiat: cieszyński
gmina: Wisła
wieś: Wisła Czarne

Kaplica prezydencka pod opieką Klasztoru Ojców Pasjonatów oraz parafii pw. św. Pawła od Krzyża w Wiśle-Nowej Osadzie.

dekanat: Wisła
diecezja: gliwicka1 z 9
w powiecie cieszyńskim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1909 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/705/94 z 1994 r.

datowanie:

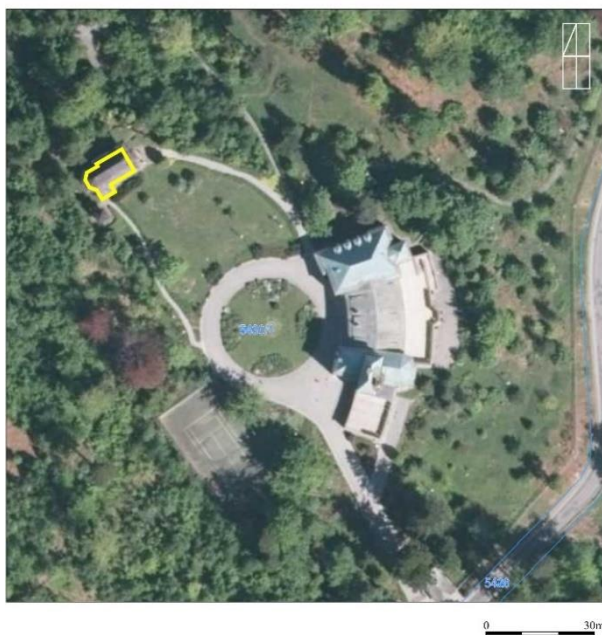
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

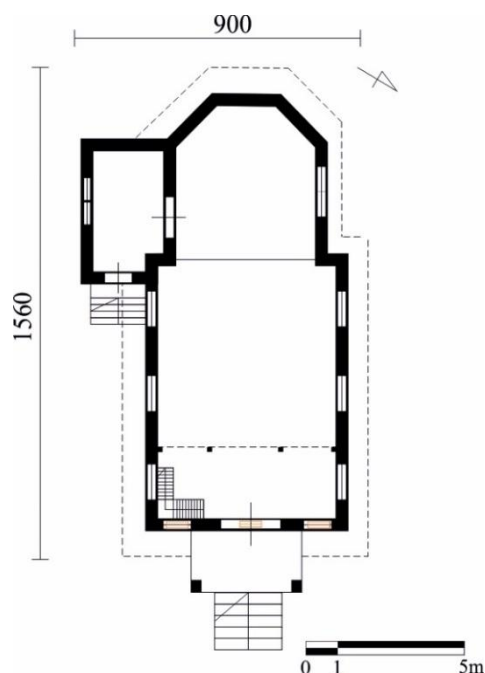
zachowany w oryginale

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**A****HISTORIA**

Kaplica została zbudowana z inicjatywy arcyksięcia Fryderyka Habsburga w 1909 r. przez mistrzów ciesielskich z Przyszowic, według projektu Albina Teodora Prokopa. Kaplica zlokalizowana na terenie pałacu prezydenckiego w Wiśle Czarne, szczęśliwie ocalała z pożaru, który wybuchł w samym pałacu w 1927. W 1930 r. w sąsiedztwie kaplicy wzniesiono pałac, zameczek prezydencki użytkowany przez prezydenta Ignacego Mościckiego w latach 1931–1939. Generalny remont kaplicy został przeprowadzony w latach 2003–2005 z inicjatywy prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego. Zakres remontu objął wówczas odnowienie podmurówki, wzmocnienie konstrukcji ścian i dachu, wymianę poszycia dachowego oraz odnowienie wnętrza świątyni [6], [51], [77], [178], [209], [KE_106].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kaplicy pw. św. Jadwigi Śląskiej w Wiśle Czarne.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Nieorientowaną świątynię zlokalizowano na terenie rezydencji prezydenckiej, wśród wysokiej zieleni parkowo-leśnej, w bezpośrednim sąsiedztwie pałacu prezydenckiego. Wstęp na teren rezydencji jest ograniczony i możliwy tylko w zorganizowanej grupie, w obecności przewodnika i strażnika. Kaplica jest systematycznie użytkowana do odprawiania nabożeństw ekumenicznych. W południowo-zachodniej części działki zlokalizowana jest wolnostojąca dzwonnica, wzniesiona w konstrukcji słupowej, która dzięki wydatnym okapom zadaszenia komponuje się z zachowaną świątynią. Dzwonnice nakryto ostrosłupowym hełmem pokrytym gontem. Jest to budowla wzniesiona w 2004 r., w której zawieszono 3 dzwony odlane w ludwisarni w Taciszowie, wsi należącej do gminy Rudziniec, powiatu gliwickiego.

Architektura i konstrukcja

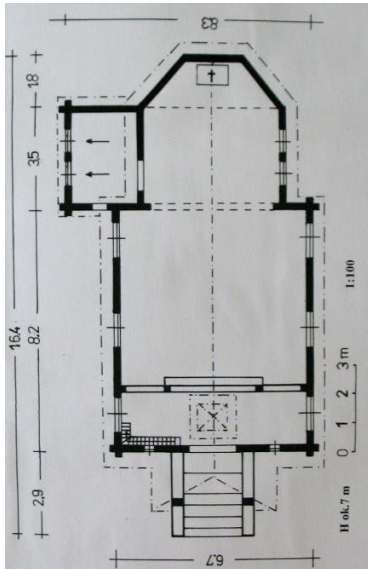
Kaplicę zbudowano na wysokiej podmurówce, o zmiennej wysokości niwelującej spadek terenu. Ściany świątyni zostały wzniesione w konstrukcji zrębowej i połączeniach w węglach na jaskółczy ogon (prezbiterium) oraz na zakład, z pozostawieniem średniej długości ostatków (nawa). Obiekt został zbudowany w stylu tyrolskim i dlatego nie można zaliczyć go do grupy typowych dla regionu górnośląskiego kościołów budowanych z drewna. Wyróżnia go bogaty detal ciesielski, dający się zaobserwować w obramowaniach okiennie-drzwiowych, słupach, mieczach oraz obróbce krańców belek użytych do konstrukcji ścian. Plan kaplicy tworzy nawa (8 × 6,2 m) oraz wydzielone od niej, trójbocznie zamknięte prezbiterium (4,8 × 4,7 m) z prostokątną zakrystią od północy. Świątynię otaczają przydaszki, wsparte na ozdobnie wyrzynanych belkach, ponad którymi wpisano prostokątne, zamknięte łukowo okna (po 3 w bocznych ścianach nawy oraz 2 w północnej ścianie prezbiterium). Ponadto okna o zróżnicowanej formie i kształcie wpisano we wschodnią ścianę nawy (5 otworów okiennych) oraz w południową ścianę zakrystii (1 podwójne od południa). Wszystkie okna ujęto w drewniane ramy o detalu snycerskim. Świątynię nakryto dwuspadowym dachem, przechodzącym w trójpołaciowy w zamknięciu prezbiterium, z wydatnym okapem osłaniającym zrębową konstrukcję ścian. Zakrystię nakryto jednospadowym dachem pokrytym gontem. Nad nawą, pomiędzy 1. a 3. wiązarem dachowym, nadbudowano dwupoziomą, czteroboczną sygnaturkę z dwuspadowym zadaszeniem, nad którym wznosi się wychodzący z czteroboku ostrosłupowy hełm. Bryłę świątyni urozmaica ganek, poprzedzający wejście do jej wnętrza. Zadaszenie nad nim jest trójspadowe i wsparte na 4 profilowanych słupach. We wnętrzu świątyni wykonano płaski, kasetonowy strop w prezbiterium oraz wyższy, otwarty niemalże do szczytu w nawie, dzięki czemu można zaobserwować wieszarową konstrukcję więźby dachowej. Podłogę, wykonaną z lastrico, wyniesiono o 1 stopień względem nawy, ustawiając w ścianie tęczowej kutą balustradę. We wschodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną wspartą na 4 słupach, z mieczowaniem i klatką schodową przylegającą do południowo-wschodniej ściany nawy. Płaski parapet empory, z prostokątnie wysuniętą częścią środkową, uzupełniają ozdobnie wyrzynane tralki.

Wyposażenie

We wnętrzu zachował się ołtarz główny z 1587 r., pochodzący z rozebranego kościoła w Bystrzycy, z obrazem Drogi Krzyżowej w centralnej części oraz obrazem Koronacji NMP przez Tróję Świętą w zwieńczeniu. W 2009 r. wyposażenie kaplicy wzbogaciło się o mosiężne tabernakulum ze srebrnymi zdobieniami ofiarowane przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego wraz z małżonką Marią.

Bibliografia

[6], [51], [77], [178], [209], [KE_106]

Schemat rzutu [KE_106]

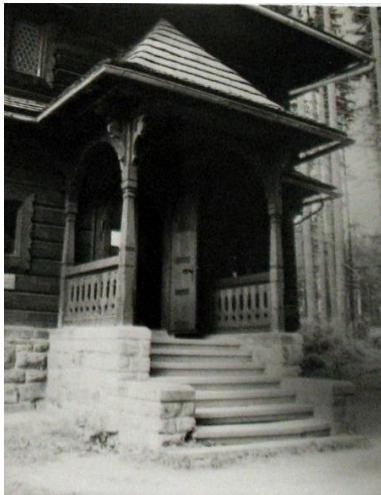
Widok kaplicy od wschodu [KE_106]

Widok kaplicy od południowego wschodu.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Biesłku-Białej

Widok wnętrza kaplicy w kierunku prezbiterium.
Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Biesłku-Białej

a.

b.

c.

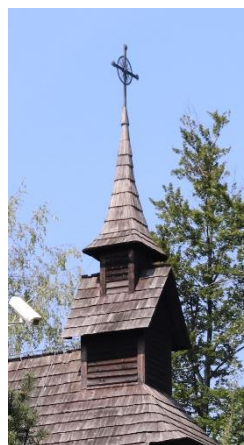
Kaplica w Wiśle Czarnej: a. widok ganku wraz z głównym wejściem do kaplicy [KE_106], b. widok połączeń belek w narożach [KE_106], c. widok sygnaturki [KE_106]

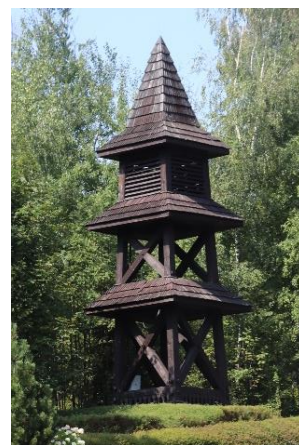
Widok kaplicy od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kaplicy od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok sygnaturki.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok wolnostojącej dzwonnicy.
Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

c.

Widok kaplicy w Wiśle Czarnej: a. fragment elewacji południowo-wschodniej, b. ganek wraz z głównym wejściem do wnętrza kaplicy, c. widok drzwi do zakrystii. Fotografie własne, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kaplicy: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

107**ŚW. JAKUBA STARSZEGO APOSTOŁA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°56'04, E 18°47'51

WISŁA MAŁA

z niem.: DEUTSCH WEICHSEL

ul. Pawia 13
43-243 Wisła Maławojewództwo: śląskie
powiat: pszczyński
gmina: Pszczyna
wieś: Wisła Mała

Kościół parafialny

dekanat: Pawłowice
archidiecezja: katowicka**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1775 r.

wpis do rejestru zabytków:

489 /65 z 1965 r.

datowanie:

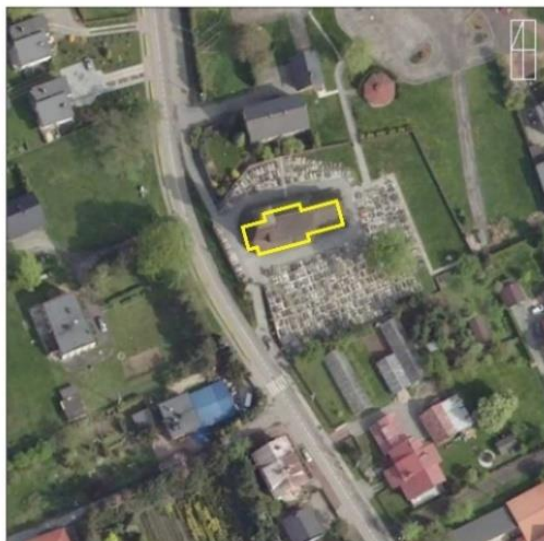
na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

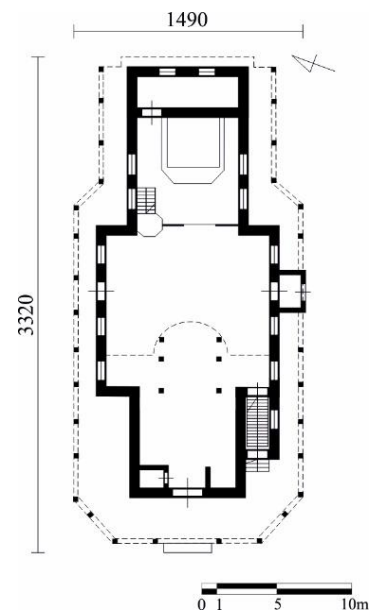
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**E****HISTORIA**

Zachowany XVIII-wieczny zabytek jest co najmniej drugim, a być może trzecim kościołem wzniesionym z drewna w obecnym miejscu. Kościół zbudowali w 1775 r. mistrzowie ciesielscy Jerzy Lasek z Chybia oraz Jerzy Kasztura z Łąki. W 1778 r. do zachodniej ściany nawy dostawiono wieżę, wzniesioną w konstrukcji słupowej, o ścianach zwężających się ku górze. Datę budowy prezbiterium, nawy oraz wieży potwierdza wynik badań wieku drewna, przeprowadzonych przez Aleksandra Koniecznego w 2012 r. Dzieje kościoła dokładnie opisano w kronice kościelnej, rzetelnie prowadzonej przez byłego proboszcza księdza Marcina Krocza. Niestety kronika nie zachowała się do naszych czasów, natomiast wiele informacji z niej zaczerpniętych opublikował Tadeusz Dobrowolski w artykule z 1931 r. pt. *Budowa i urządzenie drewnianego kościoła w Wiśle Małej na Śląsku*. W przeszłości kościół wielokrotnie remontowano, m.in. w 1923 r., kiedy do powierzchni użytkowej kościoła włączono przyziemie wieży. W 1971 r. zakres prac objął wymianę stolarki okiennej oraz części poszycia dachowego, a także wykonanie nowej instalacji centralnego ogrzewania. W 2007 r. wzmocniono konstrukcję wieży, a w 2009 r. wykonano impregnację poszycia dachu [23], [92], [209], [243], [329], [348], [349], [KE_107].

LOKALIZACJA

0 30m

Lokalizacja kościoła pw. św. Jakuba Starszego Apostoła w Wiśle Małej.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano w centrum miejscowości, na działce o lekkim nachyleniu terenu. Wokół kościoła znajduje się cmentarz będący w bieżącym użytkowaniu. Ogrodzenie wykonano z poziomych desek, mocowanych do drewnianych słupków i nakryto je jednospadowym, gontowym zadaszeniem. Dwudzielna brama główna wpisana jest w południowo-zachodnią część ogrodzenia.

Architektura i konstrukcja

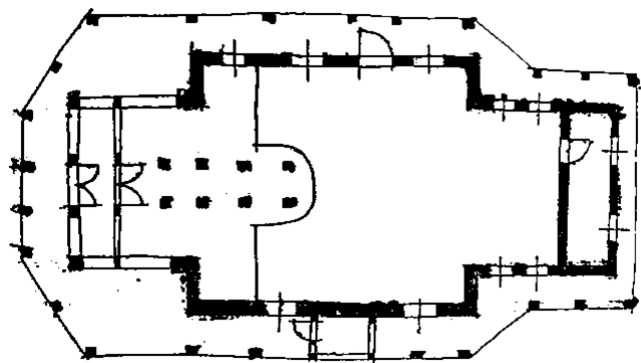
Zachowany aż do dziś XVIII-wieczny zabytek należy do jednych z największych w regionie kościołów zbudowanych z drewna jodłowego i świerkowego na dębowych podwalinach. Całkowita długość obiektu, wraz z sobotami od zachodu i przydaszkami od wschodu, wynosi ponad 33 m, natomiast szerokość włącznie z sobotami przylegającymi do bocznych ścian nawy i prezbiterium sięga niespełna 15 m. Kościół zbudowano o zrębowej konstrukcji ścian na podmurówce z cegły o zmiennej wysokości niwelującej spadek terenu. Zrębową konstrukcję ścian tworzą bierwiona połączone w węglach na jaskółczy ogon, leżące na belkach podwalinowych połączonych na zamek. Ściany kościoła od zewnątrz obudowano gontem, a powyżej sobót i przydaszków deskami wraz z olistwowaniem spoin. Plan kościoła tworzy nawa wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu ($10,7 \times 9,9$ m) oraz wydzielone od niej węższe, zamknięte ścianą prostą prezbiterium ($6,8 \times 7$ m). W tym miejscu należy zaznaczyć, że powierzchnia użytkowa nawy została powiększona o ponad 40 m² wydzielonych z przyziemia wieży. Niewyodrębnioną od prezbiterium zakrystię, z dostępem z wnętrza kościoła, zlokalizowano we wschodniej ścianie zamykającej prezbiterium. Wieża dostawiona od zachodu do korpusu nawy wzniesiona została w konstrukcji słupowej z drewna jodłowego i dębowego na planie prostokąta ($7,8 \times 6,5$ m). Zbieżne ściany wieży, osłonięte gontem i deskami w dolnych partiach ścian, zwieńcza wyraźnie wyodrębniona nadwieszona izbica z baniastym hełmem, kulą i krzyżem na szczycie. Ściany izbicy obudowano deskami wraz z olistwowaniem spoin, wpisując w jej boczne ściany po 2 otwory wentylacyjne. Świątynię od północy, południa i zachodu otaczają wydatne, otwarte soboty, wsparte na ozdobnie wyrzynanych słupach, natomiast wschodnią ścianę zakrystii osłonięto przydaszkami. Świątynię nakrywają oddzielne dwuspadowe dachy, o takim samym kącie nachylenia połaci, kalenicach ustawionych na różnych wysokościach i dwuczęściowej storczykowej więźbie z krzyżami św. Andrzeja (9 wiązarów nad nawą, 8 wiązarów nad prezbiterium). Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju, z widocznym we wnętrzu podciągami, bez belki tęczowej. We wschodnich narożnikach nawy ustawiono 2 boczne ołtarze oraz balaski. We wnętrzu wykonano płaski strop, w którego centralnej części nad nawą oraz nad prezbiterium wykonano dekorację malarską przedstawiającą Zwiastowanie Marii (nad prezbiterium) oraz Ukoronowanie Matki Boskiej przez Trójcę Świętą (nad nawą). Podłogę ułożoną z desek wyniesiono o 1 stopień, ustawiając na dodatkowym dwustopniowym podeście stół ołtarzowy. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną o płaskim parapecie z półokrągłym występem w centralnej części. Emporę wsparto na 4 parach ozdobnie wyrzynanych słupów. Kościół rozświetlają prostokątne okna (w prezbiterium po 2 w bocznych ścianach, w nawie od południa 3, od północy 2, we wschodniej ścianie zakrystii 2 poniżej przydaszków, 1 niewielkiej wielkości powyżej przydaszków). Ponadto prostokątne okna o zróżnicowanej wielkości wykonano w południowej i północnej ścianie nawy, doświetlając w ten sposób emporę muzyczną, wstawiono też 1 okno rozświetlające prowadzącą na nią klatkę schodową. Wejście do wnętrza kościoła odbywa się: od zachodu w przyziemiu wieży, poprzez kruchnę dostawioną do południowej ściany nawy oraz od północy również w bocznej ścianie nawy.

Wyposażenie

Wnętrze kościoła utrzymane jest w jednakowym stylu. Znajdują się tu 3 ołtarze: 1 główny z 1776 r., który w centralnej części mieści obraz Przyjęcie Jakuba Starszego w Królestwie Niebieskim, umieszczony pomiędzy parą kolumn po bokach i figurami świętych (św. Piotr z lewej, św. Andrzej z prawej), z obrazem Matki Boskiej Dobrej Rady w zwieńczeniu. Ołtarze boczne z 1779 r. z obrazem Cudownego rozmnożenia chleba (lewy), a także z 1804 r. z obrazem św. Walentego (prawy). Ponadto w kościele zachowała się m.in. chrzcielnica z 1780 r., kamienna chrzcielnica z 1608 r., barokowy konfesjonał z 1778 r., balaski z 1776 r., stacje drogi krzyżowej z 1769 r. oraz kamienna kropielnica.

Bibliografia

[16], [23], [29], [39], [51], [59], [61], [71], [74], [92], [177], [209], [241], [244], [245], [262], [329], [348], [349], [KE_107]

Schemat rzutu [348]

Widok kościoła od południa [238]

Widok kościoła od południa [238]

Widok kościoła od południa [59]

Widok kościoła od południa [238]

Fragment elewacji południowej [244]

Widok kościoła od południa [239]

Widok kościoła od południowego wschodu [23]

Fragment sobót poprzedzających wejście do wnętrza kościoła [23]

Widok wnętrza w kierunku empory muzycznej [238]

Widok wnętrza w kierunku prezbiterium [KE_107]

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

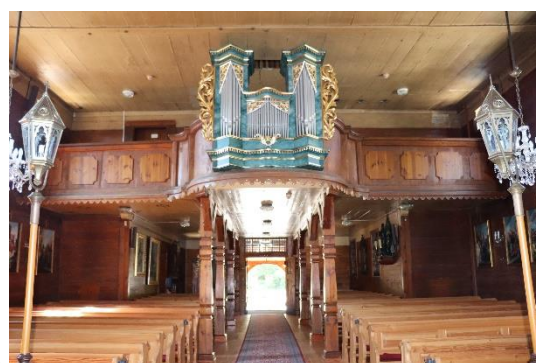
Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2017 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2017 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku na prezbiterium, b. widok w kierunku empory muzycznej. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

108**ŚW. WALENTEGO**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°34'43", E 19°03'06"

WOŹNIKI

z niem.: WOISCHNIK

ul. Tarnogórska 100
42-289 Woźniki

województwo: śląskie

powiat: lubliniecki

gmina: Woźniki

miasto: Woźniki

Kościół parafialny

dekanat: Woźniki

diecezja: gliwicka

1 z 8
w powiecie lublinieckim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1696 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/92 z 2009 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

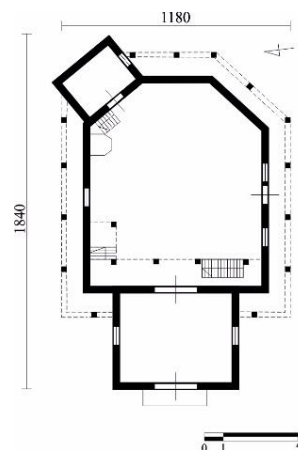
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**F****HISTORIA**

Kościół pw. św. Walentego zbudowano prawdopodobnie w miejscu poprzedniego kościoła, wzmiankowanego już w 1490 r. W literaturze najczęściej spotykaną datą wskazywaną jako czas, w którym zbudowano kościół, jest rok 1696. Wątpliwości wobec tej opinii budzą informacje zawarte w protokole wizytacyjnym z 1720 r., w którym wizytator napisał: „Jest inny kościół czy kaplica poza miastem Woźniki. Drewniany, gontem kryty, pw. św. Walentego, Bartłomieja, Stanisława, który wzniesiono i poświęcono w roku Pańskim 1727 [...]”. Historycy i badacze, m.in. L. Musioł oraz B. Szczech, słusznie zwracają uwagę na nieścisłości wynikające z powyższych informacji. Mianowicie kościół nie mógł być wizytowany przed poświęceniem. W konsekwencji analiz kościoła stał się obiektem szczególnego zainteresowania historyków i badaczy z pogranicza różnych dziedzin nauki, którzy w odniesieniu do różnych informacji budują nowe hipotezy, zwracając uwagę na rok 1631, w którym kościół mógł zostać zbudowany (inskrpcja: „HOC TEMPLVM AEDIFICATVM EST PER INCOLAS VILL CINKOW ANNO DOMINI 1631”). W tej sytuacji wskazane jest wykonanie badań wieku drewna w celu ustalenia wątpliwego czasu datowania budowy kościoła. Świątynię wielokrotnie remontowano, m.in. w latach 1700, 1702, 1901, 1931, 1971, 1989 oraz w latach 2002–2004, kiedy wykonano największy zakres prac remontowo-naprawczych. Wówczas wymieniono okna, wyremontowano wnętrze, odnowiono ołtarze, mieszkaniec Woźnik Roman Szewczyk wykonał gonty, którymi górale z Raby Wyżnej pokryli cały dach, wraz ze wzmocnieniem belek więzających [44], [51], [70], [178], [187], [224], [239], [243], [360], [361], [KE_108].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Walentego w Woźnikach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zlokalizowano w południowej części miejscowości, na płaskiej działce, wśród pól w sąsiedztwie autostrady A1. Teren kościoła jest ogrodzony ażurowym murem z cegły, posadowionym na wysokim podmurowaniu z kamienia. Zieleń wysoką stanowią pojedyncze, nasadzone wzdłuż ogrodzenia drzewa iglaste (głównie świerki). Na działce przylegającej do kościoła założono cmentarz, będący w bieżącym użytkowaniu.

Architektura i konstrukcja

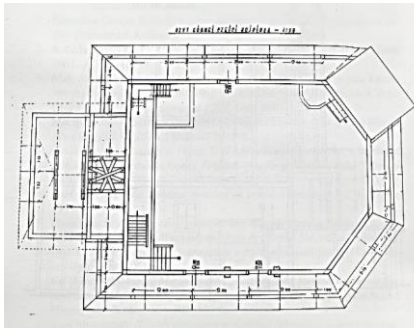
Zachowany zabytek, użytkowany jako kościół cmentarny, wyróżnia się niespotykanymi w regionie cechami architektoniczno-konstrukcyjnymi. Obiekt należy do grupy salowych kościołów, bez wyodrębnionego prezbiterium, o proporcjonalnie małej powierzchni użytkowej (niespełna 70 m²). Świątynia posadowiona jest na żelbetowym fundamencie i zbudowana została o zrębowej konstrukcji ścian. Plan kościoła tworzy nawa wzniesiona na planie prostokąta, o długości 8,9 m i szerokości 8,3 m. Ściany połączono w węglach na zakład, co można zaobserwować w bezpośredniej inwentaryzacji, przyglądając się odsłoniętym poniżej sobót zrębom ścian. Od wschodu narożniki nawy są ścięte na kształt charakterystycznych dla obiektów sakralnych, trójbocznie zamkniętych ścian prezbiterium. Do północno-wschodniego narożnika nawy przylega prostokątna zakrystia (3,4 × 2,6 m) z dostępem z wnętrza świątyni. Do zachodniej ściany nawy w 1702 r. dobudowana została prostokątna kruchta o wymiarach 5,2 × 4,2 m, którą nakryto trójpołaciowym, gontowym dachem, z nadbudowaną ośmiokątną wieżą, o prostych ścianach, szalowanych deskami. Wieżę zwieńcza pokryty gontem hełm z ośmioboczną latarnią, wykonany na kształt dzwonu, z kulą i krzyżem na szczycie. Kościół nakryty jest jednokalenicowym, dwuspadowym dachem krytym gontem, który zbudowany jest z więźby storczykowej (7 wiązarów), łączącej się od zachodu z nadbudowaną nad kruchtą wieżą. Kościół, z wyjątkiem kruchty i zakrystii, otaczają malownicze, otwarte soboty wsparte na słupach, z mieczami, które ustawiono na poziomych belkach. Od południa w zadaszeniu sobót wyprofilowano podwyższenie na kształt wolego oka, pod którym w południowej ścianie nawy ujęto drzwi prowadzące do wnętrza świątyni. Konstrukcję ścian kościoła, kruchty oraz zakrystii powyżej sobót obudowano gontem, wzmacniając ją przed wybočeniem 2 lisicami zamocowanymi do południowej elewacji. We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta i pomalowana na kolor jasnozielony, z bogatą dekoracją malarską na ukośnych ścianach zamykających świątynię. W 1700 r. w zachodnią i północną ścianę nawy nadbudowano dwudzielną emporę muzyczną, z dwoma niezależnymi wejściami. Empora, wsparta na 2 profilowanych słupach, przylega do zachodniej ściany nawy, z dostępem drabinkowymi schodami także przylegającymi do południowo-zachodniej ściany, o prostej linii parapetu, z dekoracją malarską przedstawiającą naprzemiennie ornamenty roślinne z wizerunkami św. Pawła, św. Walentego i św. Piotra. Północną emporę podparto na 2 ozdobnie wyrzynanych słupach, z dostępem schodami wykonanymi w lekkiej konstrukcji, przylegającymi do północnej ściany nawy. Płaski parapet empory ozdabia arkadowa dekoracja malarska. Wnętrze kościoła nakryte jest pomalowanym na kolor granatowy z różnej wielkości złotymi gwiazdami, płaskim stropem, wykonanym na jednakowym poziomie. W nawie podłogę ułożono z desek, obniżając ją względem kruchty zachodniej o 2 stopnie. W zamknięciu stół ołtarzowy ustawiono na drewnianym podeście. Światło dzienne dostaje się do wnętrza świątyni przez prostokątne, zakratowane od zewnątrz okna (2 od południa, 1 od północy). Ponadto okna ujęto w bocznych ścianach zachodniej kruchty, a także od południowego wschodu w zakrystii.

Wyposażenie

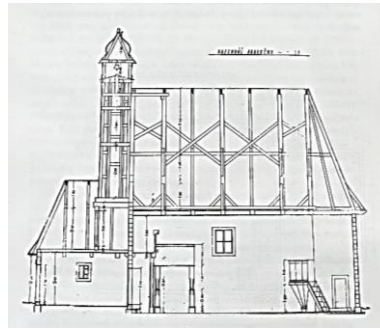
We wnętrzu kościoła uwagę przykuwają zachowane oryginalne portale drzwiowe (dwuskrzydłowe, zamknięte łukowo, z kutą kratą pomiędzy kruchtą a nawą, od południa wykonane na kształt oślego grzbietu, pomiędzy nawą a zakrystią zamknięte prostokątnie, z oryginalnie zachowanym portalem oraz skrzydłem drzwiowym i zewnętrzne w zachodniej kruchcie). W kościele zachował się m.in. trójdzielny ołtarz główny z 1901 r. z obrazem św. Walentego w centralnej części i figurami aniołów po bokach, barokowa ambona z 1714 r. z dekoracją malarską przedstawiającą 4 ewangelistów na koszu, stacje drogi krzyżowej oraz krucyfiks. W 1901 r. na ukośnych ścianach zamykających salową świątynię wykonano polichromie, przedstawiające Chrystusa w Jordanie przez św. Jana i Modlitwę Chrystusa w Ogrójcu (po lewej), a także Zdjęcie z Krzyża i Zmartwychwstanie (po prawej).

Bibliografia

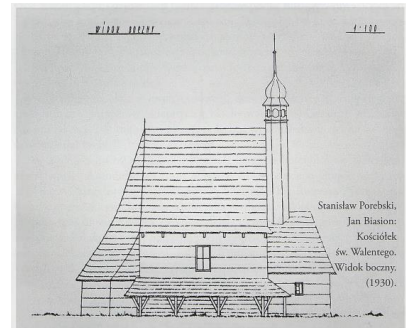
[44], [51], [70], [170], [187], [224], [239], [245], [336], [360], [361], [KE_108]

Schemat rzutu [361]

Schemat przekroju [361]

Elewacja północna [361]

Widok kościoła od południowego zachodu [187]

Widok kościoła od wschodu [239]

Widok kościoła od zachodu. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie, fotografia z 1958 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Częstochowie, fotografia z 1958 r.

Widok kościoła od południa [KE_108]

a.

b.

c.

d.

Widok kościoła w Woźnikach: a. fragment elewacji wschodniej, b. fragment elewacji północnej, c. fragment empyry muzycznej, d. ołtarz główny [KE_108]

Widok kościoła od północnego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południa.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2018 r.

Widok kościoła od południowego wschodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok fragmentu elewacji: a. fragment elewacji południowo-wschodniej,
b. fragmentu elewacji wschodniej z przylegającą od północnego wschodu zakrystią.
Fotografie własne, 2018 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2022 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

109**KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°20'30, E 18°46'39

**ZABRZE-
MIKULCZYCE**

z niem.: MIKULTSCHÜTZ

ul. Brygadzystów 14
41-807 Zabrzewojewództwo: śląskie
powiat: zabrzański
gmina: Zabrze
miasto: Zabrze
dzielnica: MikulczyceFilia kościoła parafialnego
ewangelicko-augsburskiej
w Zabrzu

archidiecezja: katowicka

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1937 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/378/12 z 2012 r.

datowanie:

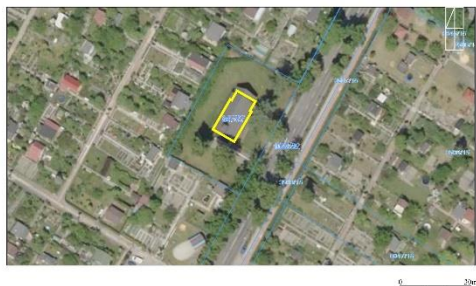
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

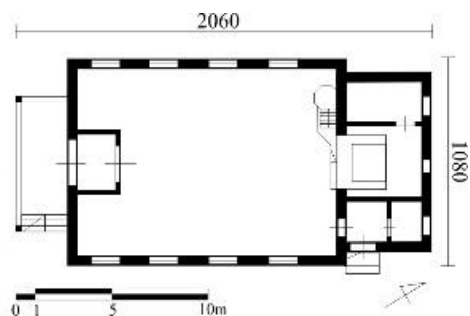
zachowany w oryginale

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**F****HISTORIA**

Kościół ewangelicko-augsburski został zbudowany z drewnianych prefabrykatów na przełomie lat 1936/1937 według projektu Kurta Nietzcha i wykonany przez firmę Christoph & Unmack z Niesky na Łużycach. Świątynię od 1945 do 1952 r. użytkowali katolicy. Później została zwrócona ewangelikom. Na przełomie 2001/2002 r. kościół został gruntownie wyremontowany. Wzmocniono wówczas fundamenty, wymieniono pokrycie dachu oraz stolarkę okienną, a także wykonano nowe schody prowadzące do wnętrza świątyni [51], [KE_109].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła ewangelicko-augsburskiego w Zabrzu-Porębie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

ARCHIWALIA

a.

b.

Widok kościoła: a. widok kościoła od południowego wschodu, źródło: <http://mikulczyce-mikultschutz-klausberg.blogspot.com/2015/12/koscio-ewangelicko-augsburski.html>, dostęp: 01.04.2019 r., b. Widok kościoła od południowego wschodu, źródło: tablica informacyjna przed obiektem.

Lokalizacja i otoczenie

Kościół zlokalizowany jest na płaskiej działce, wśród zabudowań jednorodzinnych. Teren jest ogrodzony płotem, o niskiej wartości estetycznej, wykonanym z siatki rozciągniętej między metalowymi słupkami. Zielenią wysoką stanowi kilka okazów modrzewia oraz pojedyncze lipy, nasadzone w zachodniej części działki oraz wzdłuż ogrodzenia, po jego zewnętrznej stronie.

Architektura i konstrukcja

Nieorientowaną świątynię wzniesiono w 1937 r. jako zbór ewangelicki. Jest to przykład salowego kościoła, o długości 20,6 m i szerokości 10,8 m. Kościół zbudowano na otynkowanej podmurówce z cegły, w konstrukcji szkieletowej, z drewnianych prefabrykatów. Konstrukcję kościoła tworzy drewniana, szkieletowa rama, którą stanowią 3 pary dźwigarów wykonanych w kształcie przypominającym bumerang. Ściany kościoła od zewnątrz obudowano listwami w układzie poziomym, a we wnętrzu osłonięto je płytami wykazującymi właściwości izolacyjne (lignat), pomalowanymi na kolor piaskowy. Plan świątyni tworzy prostokątna nawa z wydzielonym, węższym prezbiterium, zamkniętym ścianą prostą, a okalają je dodatkowe pomieszczenia (od zachodu zakrystia, od wschodu pomieszczenie gospodarcze). Podłogę ułożono z desek, wynosząc prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Nawę rozświetlają duże prostokątne okna, zakończone trójbocznie (po 4 w bocznych ścianach nawy). Ponadto prostokątne mniejsze okna, zakończone trapezowo, wpisano po 1 w zakrystii i pomieszczeniu gospodarczym oraz 1 okrągłe na poddaszu, w części prezbiterium. Wejście do wnętrza świątyni zlokalizowane jest od południa i osłania je pulpituowe zadaszenie, wsparte na 2 słupach. Kościół nakryty jest dwukalenicowym dachem, wyższym nad nawą, pokrytym gontem bitumicznym. W kalenicę dachu, tuż nad wejściem do wnętrza kościoła, wpisano czteroboczną wieżę, z nadbudowaną węższą konstrukcją, również czteroboczną i drewnianymi żaluzjami wpisanymi w jej boczne ściany. We wnętrzu w południowej ścianie nawy wbudowano niewielką kruchtę, pełniącą funkcję wiatrołapu. Charakterystyczne dla kościołów ewangelickich wnętrze jest skromne i utrzymane w jednakowym stylu [51], [180], [245], [KE_109].

Wypozażenie

We wnętrzu kościoła zachowała się drewniana ambona, chrzcielnica z 1 p. XX w. oraz krucyfik autorstwa W. Chludka. W nadbudowanej nad nawą wieży zawieszono dzwon z 1774 r., подарowany przez cesarza Wilhelma I, zdobyty w czasie wojny we Francji w 1870–1871 r.

FOTOGRAFIE

Widok kościoła: a. widok od południa, b. widok od południowego wschodu, c. widok od północnego zachodu. Fotografie własne, 2019 r.

Wnętrze kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku kruchtę mieszczącej wejście do wnętrza świątyni. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

110**ŚW. JADWIGI**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°17'53, E 18°49'48

ZABRZE-POREMBA

z niem.: HINDENBURG

ul. Wolności 504
41-806 Zabrze

województwo: śląski

powiat: Zabrze

gmina: Zabrze

dzielnica: Poremba

Kościół parafialny

dekanat: Zabrze

diecezja: gliwicka

1 z 2

w powiecie zabrzańskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1929 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/225/08 Z 2008 r.

datowanie:

na podstawie danych
archiwalnych

oryginalność obiektu:

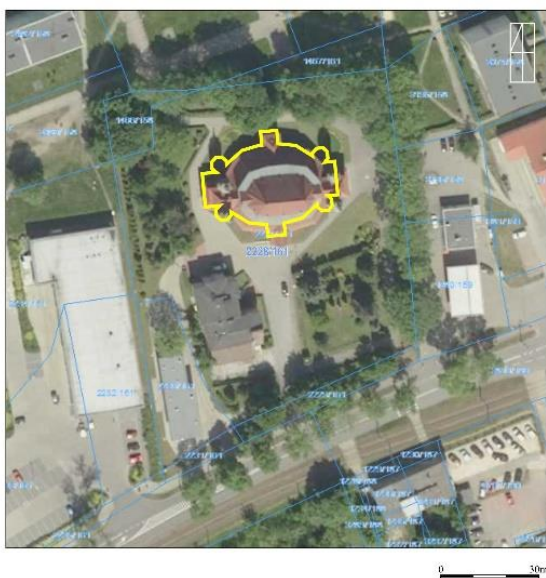
zachowany w oryginale

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**Wyjątek**

HISTORIA

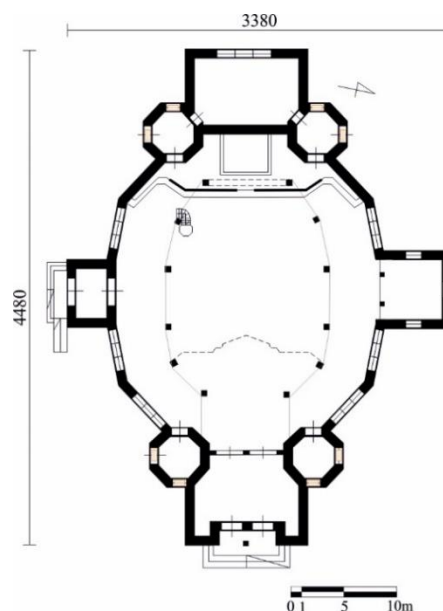
Kościół pw. św. Jadwigi budowy w Zabrzu w 1929 r. z inicjatywy księdza Józefa Benneka, według projektu autorstwa Karola Kuttentodta, na działce zakupionej w 1926 r. od właściciela Greogera. W 1946 r. w kościele przeprowadzono remont, naprawiając szkody powstałe podczas działań wojennych. W 1952 r. wyremontowano dach, nakrywający świątynię oraz odświeżono wnętrze. Kolejne prace remontowe zrealizowano m.in. w 1980 r., kiedy naprawiono dach oraz wymieniono oszalowanie zewnętrznych ścian kościoła z poziomo mocowanych listew, w 1988 r. założono nową instalację odgromową, a na przełomie 1994/1995 r. odmalowano wnętrze kościoła, wykonano impregnację ścian oraz stolarki okienno-drzwiowej wraz z zakupem 18 nowych witraży. W latach 1997–2000 wymieniono zewnętrzny szalunek, decydując się na montaż listew w układzie pionowym, zamontowano nowe okna, a także wykonano nową instalację elektryczną. W 2009 r. podczas remontu dachu wymieniono dachówkę pokrywającą połacie dachowe oraz założono nową instalację odgromową. Prace związane z impregnacją zewnętrznych ścian kościoła oraz naprawą podmurowania wraz z wymianą obróbki blacharskiej zrealizowano w 2011 r. [51], [245], [362], [KE_110].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Jadwigi w Zabrzu-Porembie.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Nieorientowaną świątynię zlokalizowano na płaskiej działce, wśród zabudowań wielorodzinnych, w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej DW 902. Teren kościoła jest w pełni ogrodzony płotem z metalowych pręseł mocowanych do metalowych słupków. Zielenią wysoką stanowią różne gatunki drzew (m.in. brzozy, klony, modrzew) oraz krzewy iglaste. W północnej części działki zlokalizowana jest drewniana, dość duża kapliczka, z wyciętą frontową ścianą, zabezpieczona kutą kratą i dwuspadowym zadaszeniem. Na terenie sąsiadującym z kościoła nie ma cmentarza, a pochówki zmarłych odbywają się na oddalonym od kościoła o około 1 km cmentarzu parafialnym.

Architektura i konstrukcja

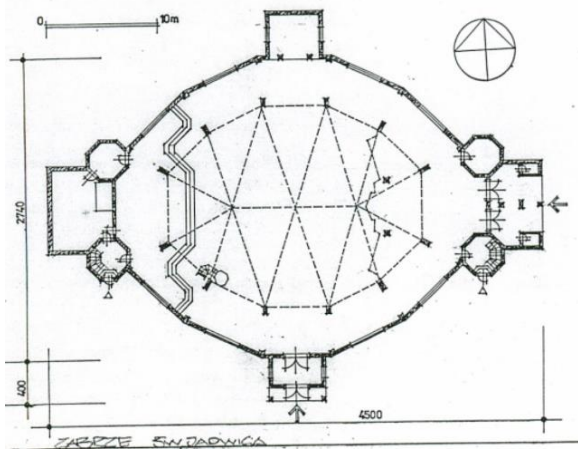
Zachowany kościół pw. św. Jadwigi w Zabrze jest przykładem największego kościoła drewnianego wzniesionego w regionie Górnego Śląska, o nietypowych, wręcz unikatowych rozwiązaniach architektoniczno-konstrukcyjnych. Świątynia posadowiona jest na żelbetowej płycie fundamentowej, z żelbetowym cokołem, osłoniętym ocynkowaną blachą. Plan kościoła wychodzący z dwunastobocznej elipsy tworzy jednoprzestrzenne wnętrze (30 × 25 m), do którego od wschodu i zachodu przylegają prostokątne przybudówki. Od zachodu pomiędzy 2 wieżami wpisano prostokątną zakrytą, a od wschodu kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła. Obie przybudówki nakryto trójspadowym zadaszeniem, łączącym się z bocznymi ścianami wież do nich przylegających. Do północnej i południowej ściany nawy dostawiono 2 pomieszczenia. Od północy ulokowano kaplicę boczną poświęconą Matce Boskiej, od południa kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła. Do narożnych ścian świątyni, przy bocznych ścianach przybudówek, przylegają osmioboczne wieże (2 od wschodu i 2 od zachodu), o prostych ścianach, które zwieńczono ostrosłupowym, pokrytym blachą hełmem, ustawionym na osmiobocznej, górą rozkloszowanej podstawie. W parter wieży wpisano klatki schodowe prowadzące na emporę muzyczną (od wschodu) oraz poddasze (od zachodu). Ściany kościoła wzniesiono w konstrukcji szkieletowej i od zewnątrz oszalowano deskami w układzie pionowym. Jednonawowy plan kościoła nakryty jest dwustopniowym dachem. Wyższy, wielopołaciowy, zbudowany z wieszarowej i płatwiowokleszczowej więźby dachowej oraz niższy, pulpitowy, okalający kościół. W połacie dachu pokrytego dachówką (karpiówką) wpisano niewielkie, trójkątne okna (12 w górnym dachu i 8 w dolnym). Kościół doświetlony jest oknami o zróżnicowanej formie oraz wielkości. Ośmiokątne okna ujęto w bocznych ścianach, na których wsparto górną konstrukcję dachu (10 okien) oraz trójkwaterowe, prostokątne, zakratowane od zewnątrz, wypełnione witrażami, z wizerunkami świętych i doświetlające niższe partie ścian (14 okien). Ponadto niewielkie prostokątne okna wykonano na dwóch poziomach, w bocznych ścianach wież oraz z 3 stron, po 1 oknie w kaplicy bocznej. Przestrzenie wnętrza kościoła nakryte jest płaskim stropem, zbudowanym z 6 ram o 12 słupach, z mieczami ustawionymi na żelbetowych fundamentach oraz podciągu, widocznym we wnętrzu kościoła, zamocowanego w osi świątyni. Konstrukcja ram łączy się w 3 punktach, a powstała w wyniku ich przecięcia przestrzeń, wypełniają kasetony. Prezbiterium, wydzielone od nawy trapezowym wykrojem, z fazowaną belką tęczową, jest wyniesione względem nawy o 2 stopnie wyżej, a na nim ustawiono balaski. Podłogę wykonano z kwadratowych, wapiennych płyt kamiennych. We wschodniej części nawy, tuż nad wejściem do wnętrza kościoła, nadwieszono emporę muzyczną o prostej linii parapetu, z trapezowym występem w centralnej części. Emporę wsparto na 4 słupach, z mieczami.

Wyposażenie

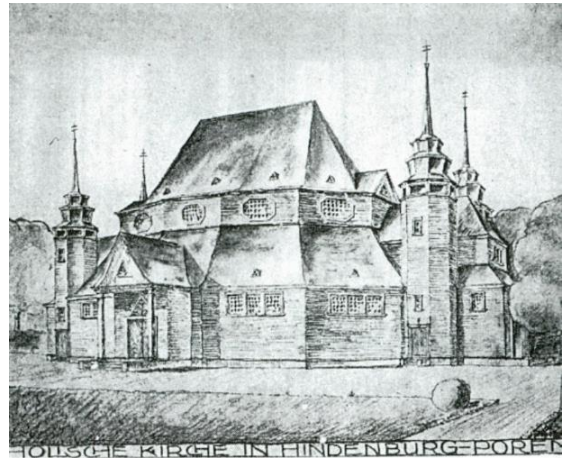
We wnętrzu kościoła zachowały się 4 ołtarze: 1 główny (oryginalnie zachowany tryptyk, mieszczący w centralnej części tabernakulum), 2 boczne (lewy: z rzeźbą Chrystusa adorowanego przez anioły, prawy: z figurą Matki Boskiej adorowanej przez anioły), 1 w kaplicy (w formie tryptyku, z obrazem Matki Boskiej). Ponadto uwagę przykuwa oryginalnie zachowana ambona, Grupa Ukrzyżowania ustawiona na belce tęczowej, płaskorzeźby przedstawiające stację drogi krzyżowej oraz kamienna chrzcielnica.

Bibliografia

[51], [124], [179], [209], [245], [362], [KE_110]

Schemat rzutu [KE_110]

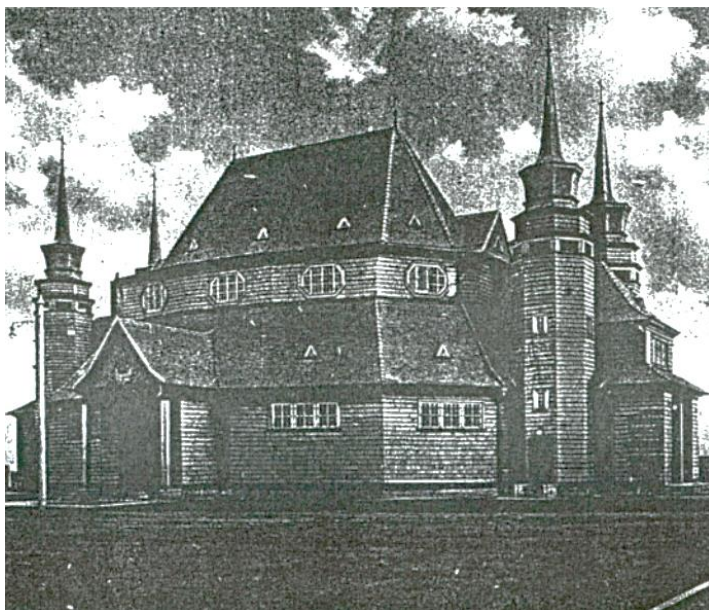
Widok kościoła od południowego wschodu [KE_110]

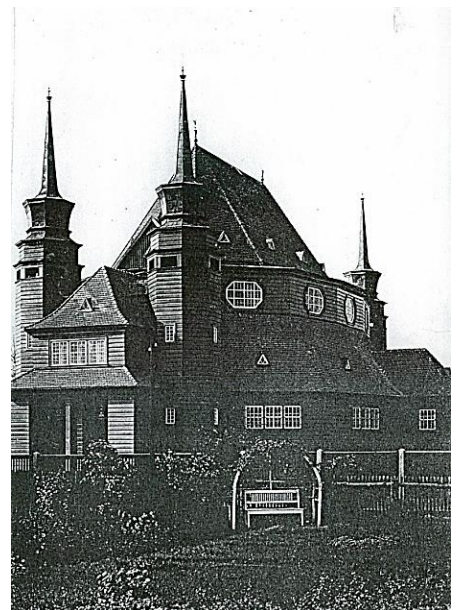
Widok kościoła od południa [KE_110]

Widok kościoła od południowego wschodu [KE_110]

Widok kościoła od północnego wschodu [KE_110]

Widok kościoła od południowego wschodu [KE_110]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok wież: a. wieża przylegająca do południowo-wschodniej kruchty poprzedzającej wejście do wnętrza kościoła, b. hełm wieży. Fotografie własne, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

111**ŚW. WAWRZYŃCA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°26'55, E 18°36'03

ZACHARZOWICE

z niem.: SACHARSOWITZ

ul. Wiejska 47
48-120 Baborówwojewództwo: śląskie
powiat: gliwicki
gmina: Wielowieś
wieś: ZacharzowiceFilia kościoła parafialnego
pw. Wszystkich Świętych
w Sierotachdekanat: Toszek
diecezja: gliwicka1 z 12
w powiecie gliwickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1570 r.

wpis do rejestru zabytków:

281/60 z 1960 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

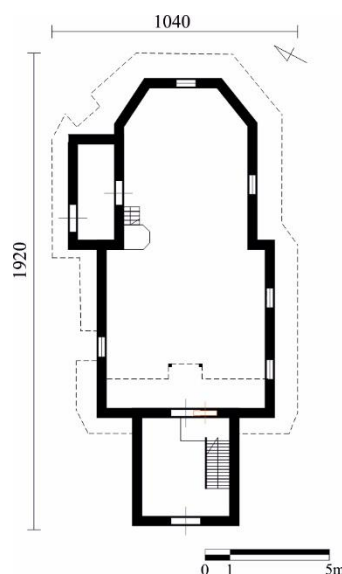
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B1****HISTORIA**

Zachowany do dzisiaj XVI-wieczny kościół wymieniono w akcie wizytacji kanonicznej z 1679 r. jako świątynię zbudowaną całkowicie z drewna, o wymiarach 21 × 10 łokci (tj. 15,2 × 6,3 m). W kolejnym protokole wizytacyjnym z 1687 r. opisano zły stan techniczny kościoła, a szczególnie jego dachu. Datę budowy kościoła (1570 r.), a także dostawionej do niego wieży (1675 r.) potwierdził wynik badań dendrochronologicznych przeprowadzonych w 2008 r. przez Aleksandra Koniecznego. Z informacji zawartych w literaturze oraz z zachowanych materiałów źródłowych dowiadujemy się, że kościół remontowano m.in. w 1793 r., 1804 r. w latach 1824–1827, w 1843 r., w 1896 r., w 1936 r., 1961 r. 1983 r. oraz w 1995 r. Prace podczas wszystkich remontów skupiały się wokół naprawy i impregnacji dachu. Na przełomie lat 2011/2012 przeprowadzono generalny remont wieży oraz kościoła. Wykonano wówczas nowy fundament, wymieniono belki podwalinowe i pojedyncze zdegradowane belki wieńcowe, a także stary zniszczony gont zastąpiono nowym [29], [44], [51], [70], [115], [153], [209], [224], [243], [329], [336], [KE_111].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. Wawrzyńca w Zacharzowicach.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano w centrum miejscowości, na płaskiej działce, wśród wiejskich zabudowań. Teren kościoła jest otoczony cmentarzem, będącym w bieżącym użytkowaniu. Ogrodzenie wykonano z szerokich desek, zamocowanych do metalowych słupków. W 1998 r. oraz w 2017 r. wycięto kilka pomnikowych drzew. Obecnie zielenią wysoką stanowią pojedyncze wiekowe dęby, kilka lip oraz klon.

Architektura i konstrukcja

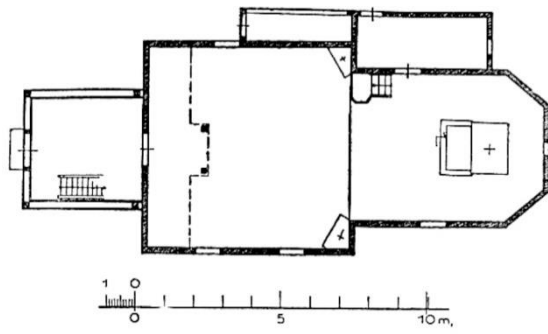
Niewielki kościół, charakterystyczny dla górnośląskiego budownictwa sakralnego, o zrębowej konstrukcji ścian, wzniesiono w 1570 r. Kościół posadowiony jest na żelbetowym fundamencie i niskiej kamiennej podmurówce. Ściany kościoła zbudowano z półokrągłych belek, połączonych w węglach na zakład, co można zaobserwować podczas bezpośredniej inwentaryzacji. Do budowy kościoła użyto różnogatunkowego drewna, wznosząc podwaliny z drewna dębowego, ściany prezbiterium i nawy z drewna jodłowego i świerkowego oraz zakrystię z drewna świerkowego. Ściany nawy, prezbiterium oraz zakrystii otoczone są przydaszkami wspartymi zastrzałami, z podcięciem na północne okno, doświetlające nawę, oraz południowe, rozświetlające przestrzeń w prezbiterium. Konstrukcja ścian poniżej przydaszków jest odsłonięta, a powyżej obudowano ją gontem. Bryłę kościoła tworzy nawa wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu ($6,9 \times 7,0$ m) oraz wydzielone od niej ścianą tęczową trójbocznie zamknięte prezbiterium ($6,8 \times 5,1$ m). Ściana tęczowa o prostokątnym wykroju nie ma belki tęczowej, a jedynie fazowany podciąg przylegający do płaskiego stropu, wykonanego na jednakowym poziomie. W 1950 r. mieszkańcy Zacharzowic, sprawujący opiekę nad kościołem, zatarli oryginalną średniowieczną polichromię. Dekoracja ta została odtworzona w 1964 r. na wzór poprzedniej polichromii patronowej. We wnętrzu konstrukcja ścian jest odsłonięta i zabezpieczona impregnatem w naturalnym kolorze drewna. Podłogę ułożono z desek i w części prezbiterium wyniesiono ją o 1 stopień względem nawy. Utrzymane w jednakowym stylu wnętrze kościoła zachwyca typowo wiejską architekturą. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną o prostym parapecie wypełnionym polichromowanymi tralkami i prostokątnym występem w części centralnej. Emporę, z dostępem wewnętrzną klatką schodową, ułożoną w południową ścianę przyziemia wieży, wsparło na 2 ozdobnie wyrzynanych słupach. Wnętrze kościoła rozświetlają prostokątne okna, zamknięte pełnym łukiem (w nawie ujęto 2 okna od południa i 1 od północy, w prezbiterium wpisano 1 od południa oraz niewielkie, symboliczne od wschodu, w zakrystii od wschodu wykonane zostało 1 małe, zakratowane od zewnątrz okno). Wejście do kościoła wpisane jest w parterze wieży (dwuskrzydłowe drzwi z okuciami, osłonięte wybrzuszonym ogontowanym zadaszeniem) oraz do zakrystii, od północy (jednoskrzydłowe, nowe z masywnymi okuciami). Do północnej ściany prezbiterium przylega prostokątna zakrystia, z wejściem od północy. Bryłę kościoła w 1675 r. wzbogacono o trzykondygnacyjną wieżę, dostawioną do zachodniej ściany nawy. Wieża została wzniesiona w konstrukcji słupowej, o ścianach zbiegających się ku górze, od zewnątrz pokrytych gontem, zwieńczona czterospadowym zadaszeniem, z kulą i krzyżem na szczycie. W parterze wieży wydzielono kruchtę mieszczącą wejście do wnętrza kościoła. Górne partie ścian wieży łączą się z kalenicą dachu, wznoszącego się nad nawą. Dwuczłonowy, pokryty dwiema warstwami gontu dach kościoła, obniżony miękkim przejściem nad prezbiterium, zbudowano z 7 wiązarów więźby storczykowej nad nawą oraz 5 wiązarów krokwiowo-jętkowej więźby nad prezbiterium. Przedłużenie północnej połaci dachowej prezbiterium nakrywa również zakrystię.

Wyposażenie

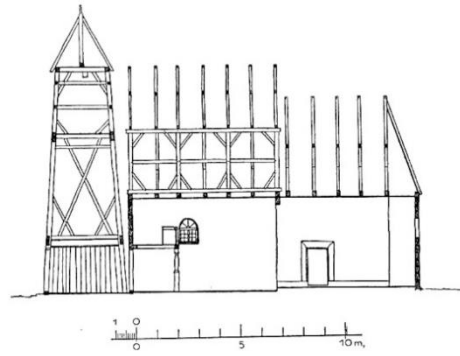
W kościele zachowały się m.in. 3 ołtarze. Ołtarz główny z 1879 r. w centralnej części mieści obraz św. Wawrzyńca z dwiema smukłymi kolumnami po bokach i Okiem Opatrzności Bożej w zwieńczeniu. Ołtarze boczne są wykonane w różnym stylu i pochodzą z różnych okresów. Ołtarz lewy jest barokowy z obrazem św. Szymona i św. Tadeusza Judy, z dwiema spiralnymi kolumnami po bokach oraz obrazem św. Krzysztofa w chrząstkowej, owalnej ramie w zwieńczeniu. Ołtarz prawy to przekształcony pierwotny, średniowieczny tryptyk z 1510 r., z zachowaną oryginalną predellą i ustawioną obecnie rzeźbą św. Anny Samotrzeć. W centralnej części zachowała się XVII-wieczna ambona z baldachimem, a także stacje Męki Pańskiej.

Bibliografia

[28], [43], [51], [115], [153], [179], [209], [224], [329], [336], [KE_111]

Schemat rzutu [153]

Schemat przekroju podłużnego [153]

Widok kościoła od północnego zachodu [153]

Widok kościoła od południowego wschodu [153]

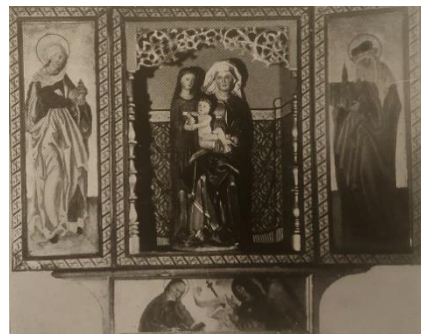
Widok kościoła od północnego wschodu. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od południa [115]

Widok kościoła od południowego wschodu [115]

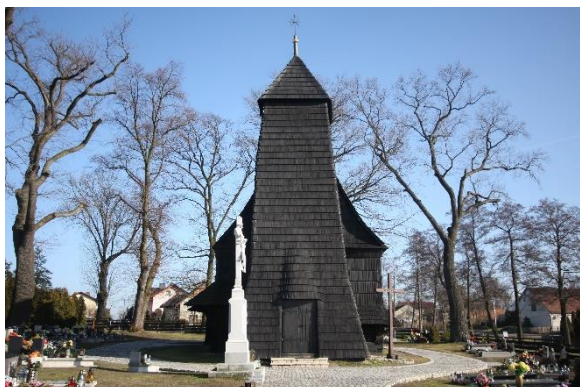

a.

b.

Wyposażenie kościoła: a. tryptyk z około 1510 r. [115], b. rewersy tryptyku [115]

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2020 r.

Widoki stolarki okiennie-drzwiowej: a. drzwi w zachodniej ścianie wieży, b. okno w południowej ścianie nawy. Fotografie własne, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

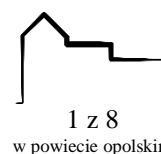
112**PIOTRA I PAWŁA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°58'07, E 18°18'57

**ZAKRZÓW
TURAWSKI**

z niem.: SARKAU-TURAWA

ul. Kościelna 15
46-045 Zakrzów Turawskiwojewództwo: opolskie
powiat: opolski
gmina: Turawa
wieś: Zakrzów TurawskiFilia kościoła parafialnego
pw. Katarzyny
Aleksandryjskiej
w Ligocie Turawskiejdekanat: Zagwizdzie
diecezja: opolska**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1759 r.

wpis do rejestru zabytków:

58/53 z 1953 r.

datowanie:

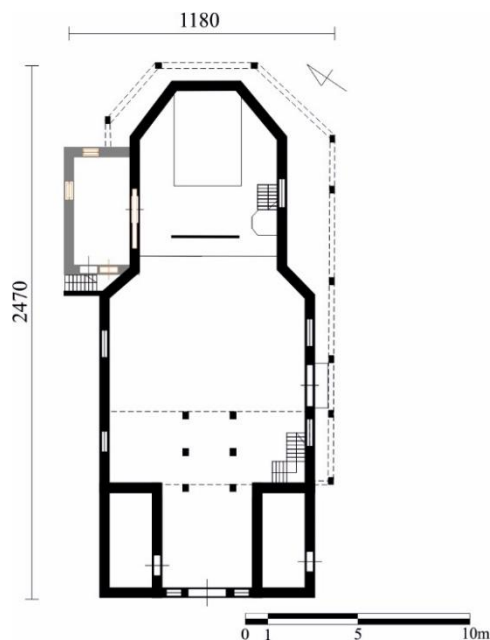
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:
przebudowanytyp funkcjonalno-
przestrzenny:**C****HISTORIA**

Zachowany zabytek jest co najmniej drugim drewnianym kościołem zbudowanym w obecnym miejscu. Poprzednią świątynię wymieniono w protokole wizytacyjnym z 1679 r. jako kaplicę, której patronem ustanowiono św. Szymona, św. Judę oraz św. Stanisława. W kolejnym akcie wizytacji z 1687 r. opisano starą, zniszczoną, zbudowaną w pełni z drewna, bezwieżową świątynię, z sygnaturką mieszczącą 2 dzwony. Obecny kościół wzniesiono prawdopodobnie w 1759 r., z fundacji ówczesnej właścicielki miejscowości, Barbary von Loewenkron. Według wiadomości zawartych w literaturze kościół został zbudowany (1759 r.) lub remontowany (1815 r.) przez mistrza ciesielskiego Floriana Kowalczyka. W XX w. podczas prac remontowych obmurowano dwukondygnacyjną zakrystię, z lożą kolatorską na piętrze [29], [56], [KE_112].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła św. Piotra i Pawła w Zakrzowie Turawskim.
Źródło: www.geoportel.gov.pl, dostęp: 07.06.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano w północno-zachodniej części miejscowości, na płaskiej działce, wśród pól i zabudowy wiejskiej. Teren kościoła wraz z przylegającym do niego cmentarzem i z wyjątkiem północnej części działki ogrodzony jest drewnianymi przesłami, mocowanymi do betonowych słupków. Od północy ogrodzenie wykonano z betonowych przesł. Zieleń wysoką stanowią pomnikowe lipy, kilka brzoź oraz nowe nasadzenia zieleni ozdobnej. W północnej części działki zlokalizowany jest murowany kościół, zbudowany w 1991 r.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowano na ceglanej podmurówce, o zrębowej konstrukcji ścian i połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon. Plan świątyni tworzy nawa wzniesiona na planie prostokąta oraz wydzielone od niej węższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium. Do północnej ściany prezbiterium przylega dwukondygnacyjna, murowana z cegły zakrystia, z dostępem na lożę kolatorską zewnętrzną klatką schodową, przylegającą do zachodniej ściany zakrystii. We wnętrzu loża kolatorska jest otwarta w stronę prezbiterium otworem o prostokątnym wykroju. Nawę od zachodu poprzedza wieża, którą wzniesiono w konstrukcji słupowej i prostych ścianach, z czterospadowym zadaszeniem, z którego wyrasta baniasty hełm, z kulą i krzyżem na szczycie. Do bocznych ścian wieży przylegają dwa aneksy, nakryte pulpitowym gontowym zadaszeniem. Konstrukcję ścian wieży oraz przylegających do jej bocznych ścian pomieszczeń, oszalowano deskami wraz z olistwowaniem spoin. W górnych partiach wieży ujęto otwory dzwonowe, z drewnianymi żaluzjami (2 od zachodu, po 3 od południa i północy). W parterze wieży wydzielono kruchte mieszczącą wejście do wnętrza kościoła, którą podczas remontu w XX w. poprzez wycięcie części zachodniej ściany nawy włączono do powierzchni użytkowej kościoła. Główne wejście do wnętrza świątyni ujęto w parterze wieży i osłania je gontowe zadaszenie wykonane w kształcie dzwonu. Dodatkowe wejście, wpisane w południową ścianę nawy, osłonięto pulpitowym zadaszeniem, przerywającym ciąg faliście wznoszących się i opadających pod otworami okiennymi sobót otaczających prezbiterium oraz południową ścianę nawy. Otwarte soboty wsparto na słupach posadowionych na murowanym z cegły cokole. Konstrukcja południowej ściany nawy oraz prezbiterium poniżej sobót, a także powyżej górnej krawędzi okien jest odsłonięta. Gontowe zadaszenie sobót płynnie przenika na konstrukcję ścian, osłaniając jej zręby dwoma rzędami gontu. Północną elewację kościoła, podobnie jak południową, częściowo obudowano gontem. Dach wykonano jako dwuspadowy, dwukalenicowy, z wydatnym okapem osłaniającym zrębową konstrukcję ścian, który nad prezbiterium obniżono względem nawy miękkim przejściem. Kalenica dachu nad nawą od zachodu łączy się górną krawędzią wschodniej ściany wieży natomiast przedłużona północna połać dachowa, nad prezbiterium, stanowi zadaszenie zakrystii. W kalenicę dachu nad nawą, w centralnej części, nadbudowano sześcioboczną sygnaturkę z latarnią i baniastym, pokrytym gontem hełmem, kulą i krzyżem w zwieńczeniu. Konstrukcję dachu tworzą drewniane więzary wykonane w ustroju storczykowym (storczyki usztywnione zastrzałami tworzą ramę stolicową). Dwuczłonowość kościoła podkreślają ukośnie ścięte, wschodnie ściany nawy, z których ścianą tęczową, wydzielone jest węższe prezbiterium. W ścianie tęczowej, o prostokątnym wykroju, zamontowano fazowaną belkę tęczową z wrytym monogramem IHS, datą 1759 oraz współczesną inskrypcją: „ST. PETRO ET ST. PAULE, ORATE PRO NOBIS”. Płaski strop w nawie i prezbiterium wykonano na jednakowym poziomie, z ukośnymi fasetami i ozdobnymi podziałami na wzór kasetonów. W zakrystii na dwóch poziomach wykonano stropy belkowe. Podłogę, ułożoną z desek, wyniesiono w prezbiterium o 1 stopień względem nawy. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną o prostej linii parapetu, z dostępem klatką schodową, przylegającą do południowo-zachodniej ściany nawy, z podparciem na 6 profilowanych słupach. We wnętrzu konstrukcja ścian kościoła jest odsłonięta i pomalowana na kolor piaskowy. Świątynię doświetlają prostokątne, zamknięte odcinkowo, zakratowane okna (od południa 2 w nawie, 1 w prezbiterium, a od północy 1 w nawie). Okna o zróżnicowanej formie i kształcie ujęto również w zakrystii, doświetlając parter i piętro (2 od północy, 2 od wschodu), od północy w nawie (1 kwadratowe, doświetlające emporę muzyczną) oraz w parterze wieży (2 prostokątne, zamknięte ostrym łukiem).

Wyposażenie

We wnętrzu kościoła zachowały się m.in. 3 barokowo-klasykistyczne ołtarze (1 główny, 2 boczne), rokokowa ambona z XVIII w., barokowa chrzcielnica, obramowane obrazy Męki Pańskiej oraz XIV-wieczna, gotycka rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem.

Bibliografia

[16], [29], [56], [68], [243], [347], [401], [KE_112]

Widok kościoła od południowego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od północnego zachodu.
Źródło: WUOZ w Opolu, fotografia sprzed 1939 r.

Widok kościoła od południowego wschodu [56]

Widok kościoła od południowego wschodu. Źródło: WUOZ w Opolu

Widok kościoła od południowego wschodu [239]

Gotycka figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XIV w. [56]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

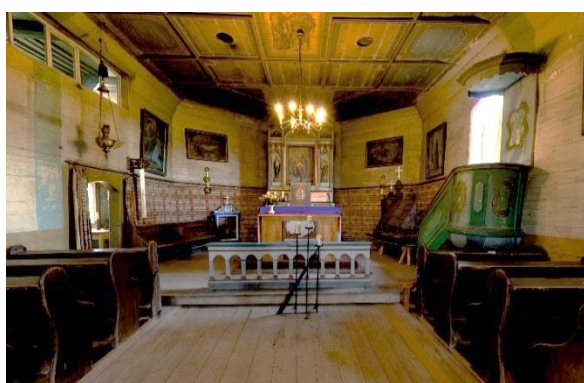
Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku empyry muzycznej. Fotografie własne, 2019 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

113**ŚW. ROCHA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 49°46'55, E 18°40'20

ZAMARSKI

z niem.: ZAMARSK

ul. Cieszyńska 1
43-419 Zamarski

województwo: śląski

powiat: cieszyński

gmina: Hażlach

wieś: Zamarski

Kościół parafialny

dekanat: Goleszów

diecezja: bielsko-żywiecka

1 z 7

w powiecie cieszyńskim

INFORMACJE WSTĘPNE

data budowy obiektu:

1731 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/353/78 z 1978 r.

datowanie:

na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B1**

HISTORIA

Zachowany zabytek jest co najmniej drugim drewnianym kościołem zbudowanym w obecnym miejscu. Poprzednia świątynia doszczętnie spłonęła podczas pożaru w 1585 r. Zaskakującym faktem jest, że po pożarze odbudowano tylko wieżę, która do 1731 r. stała samodzielnie. W tymże roku z fundacji Henryka Fryderyka Wilczka i księdza Franciszka Antoniego Świdra oraz ojców Misjonarzy Biskupich Towarzystwa Jezusowego do istniejącej już wieży dobudowano do dziś zachowaną świątynię. Początkowo kościołem opiekowali się ojcowie z zakonu jezuitów, a od 1773 r. po zniesieniu zakonu świątynię ustanowiono filią parafii cieszyńskiej i kolejno przydzielono ją do parafii w Hażlach. Początkowo kościół funkcjonował pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa, a od 1981 r. patronem ustanowiono św. Rocha. Kościół w przeszłości remontowano m.in. w 1924 r. (remont dachu), w 1926 r. (wymiana gontu, naprawa hełmu wieży), 1935 r. (wykonanie szalunku we wnętrzu kościoła), 1979 r. (wykonanie nowej posadzki w nawie oraz drewnianego podestu w prezbiterium), w latach 1981–1983 (remont wieży), w 2000 r. (remont konstrukcji wieży), w 2002 r. (wymiana poszycia dachowego, obudowanie dolnych partii ścian wieży belkami na zrąb, wymiana posadzki w parterze wieży, wymiana instalacji przeciwpożarowej) [6], [24], [51], [79], [222], [244], [245], [306], [336], [KE_113].

LOKALIZACJA

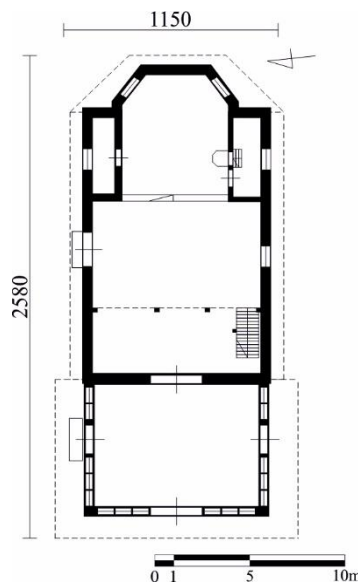

0 20m

Lokalizacja kościoła pw. św. Rocha w Zamarskach.

Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 07.06.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię wzniesiono w centrum miejscowości, przy rozwidleniu dróg, wśród zabudowań wiejskich. Działka, na której zlokalizowany jest kościół, lekko się wznosi w kierunku zachodnim, co można zaobserwować w zmiennej wysokości kamiennej podmurówki. O malowniczości kościoła decyduje zachowany różnogatunkowy starodrzew. Teren kościoła jest otoczony cmentarzem, będącym w bieżącym użytkowaniu. Cały obiekt ogrodzono murem z piaskowca, w który od zachodu wpisano dwuskrzydłową bramę.

Architektura i konstrukcja

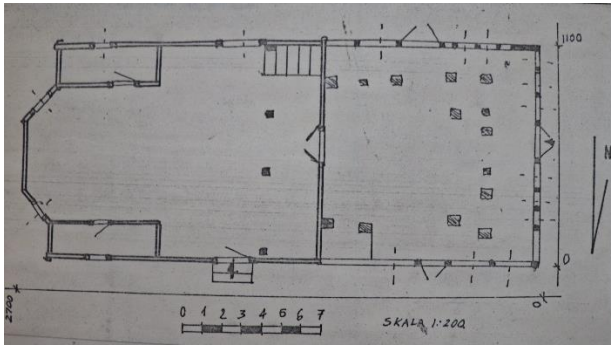
Niezwykle urokliwy, dwudzielny kościół został dobudowany w 1731 r. do XVI-wiecznej wieży. Kościół zbudowano na kamiennej podmurówce, o zrębowej konstrukcji ścian, o połączeniach belek w węglach na zakład, z pozostawieniem ostatków w południowo-wschodnim i północno-wschodnim narożniku dwóch zakrystii, przylegających do prezbiterium. Plan kościoła tworzy nawa, wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu (8,3 × 9,2 m) z bocznym, ujętym w południowej ścianie wejściem, oraz wydzielone od niej, węższe, zamknięte trójbocznie prezbiterium (7,1 × 5,8 m). Do bocznych ścian prezbiterium przylegają dwie przybudówki, których boczne ściany są równe szerokości ścian nawy. Zachodnia ściana nawy została dostawiona do wieży (8,8 × 9,8 m), zbudowanej na planie prostokąta. Wieża poprzedzająca nawę jest najstarszym elementem konstrukcyjnym zachowanego zabytku. Została wzniesiona w konstrukcji słupowej i ścianach lekko zwężających się ku górze, z izbicą od zewnątrz, osłoniętą ozdobnie wyrzynanymi listwami i ośmiobocznym, ostrosłupowym hełmem, wychodzącym z czterobocznego zadaszenia wieży. W boczne ściany oszalowanej izbicy wpisano po 1 otworze wentylacyjnym z 3 stron. Przyziemie wieży w 2002 r. zostało obudowane zrębową konstrukcją ścian (obustronnie osłoniętą), z wydatnym, pulpityowym zadaszeniem, pokrytym gontem. Ściany wieży powyżej zadaszenia osłonięto gontem. Przez obudowanie wieży dodatkową konstrukcją powiększono powierzchnię użytkową kruchty, mieszczącej wejścia do wnętrza kościoła (po 1 z każdej strony) oraz rozświetlając ją prostokątnymi, skrzynkowymi oknami (w bocznych ścianach, po 1 podwójnym i po 1 potrójnym, a od zachodu 2 potrójne). Kościół nakryty jest wspólnym, dwuspadowym zadaszeniem. Dach nad prezbiterium we wschodniej części przechodzi w trójpołaciowy. Przedłużenie północnej i południowej połaci dachowej nad prezbiterium nakrywa również boczne zakrystie. Zachodnia część dachu łączy się z górną partią wschodniej ściany wieży. Ściany kościoła osłania wydatny okap, podparty dodatkowymi mieczami, oraz przydaszki, okalające boczne ściany nawy, zakrystii oraz prezbiterium. Przydaszki zamocowano przy północnej, południowej i wschodniej elewacji kościoła, których długość przerwano pomiędzy otworami okiennymi. Wschodnią ścianę prezbiterium osłaniają dwa rzędy przydaszków. Skromne wnętrze kościoła jest utrzymane w jednakowym stylu i jednolitej kolorystyce. Płaskie stropy, z ukośnymi fasetami, wykonano na wyższym poziomie w prezbiterium, a w zachodniej części nawy, z podcięciem na prospekt organowy. Ściany nawy oraz prezbiterium, obudowano deskami w układzie poziomym i pomalowano je na kolor średniego brązu. Podłogę w nawie ułożono naprzemiennie z czarnych i białych płytek, a w prezbiterium wykonano dwustopniowy, drewniany podest, ustawiony w ścianie tęczowej, o prostokątnym wykroju, bez belki tęczowej. W zachodniej ścianie nawy nadwieszono emporę muzyczną o prostym parapecie, którą wsparto na 4 słupach. Dostęp na emporę odbywa się wewnętrznymi drabinkowymi schodami, przylegającymi do południowej ściany nawy. Kościół rozświetlają prostokątne, skrzynkowe okna (w południowej ścianie nawy 1 podwójne, 2 pojedyncze, w ukośnych ścianach zamykających prezbiterium). Dodatkowo okna wykonano w bocznych ścianach zakrystii.

Wyposażenie

We wnętrzu znajdują się 3 barokowe ołtarze pochodzące z kościoła pw. św. Jerzego w Cieszynie (1 główny, z obrazem Serca Pana Jezusa w centralnej części i parą kolumn po bokach oraz w zwieńczeniu obrazem św. Rocha, otoczonym figurami aniołów, 2 boczne: lewy – z rzeźbą św. Jana Nepomucena i obrazem św. Karola Boromeusza w zwieńczeniu, prawy – z figurą św. Anny i obrazem św. Józefa, z Dzieciątkiem i Duchem Świętym na szczycie). Ponadto w kościele zachowała się m.in. barokowa ambona z baldachimem, na szczycie którego ustawiono figurę Mojżesza, obramowane obrazy stacji drogi krzyżowej, XVIII-wieczne rzeźby św. Katarzyny oraz św. Barbary, a także 2 barokowe łukowo zamknięte obrazy, zawieszzone na bocznych ścianach prezbiterium.

Bibliografia

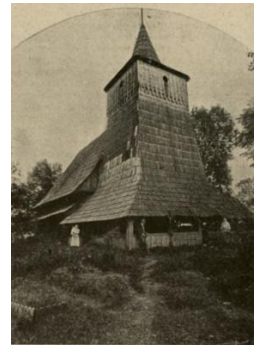
[6], [24], [78], [79], [209], [222], [243], [245], [306], [329], [336], [KE_113]

Schemat rzutu [KE_113]

Widok kościoła od południowego zachodu [243]

Widok kościoła od północnego zachodu [222]

a.

b.

Widok kościoła w Zamarskach: a. widok od południowego wschodu, widok od południa. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

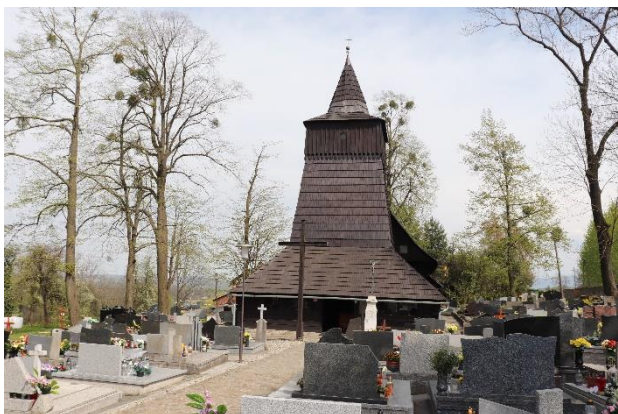
Widok kościoła od południowego zachodu. [239]

Fragment elewacji południowej z widokiem przydaszków osłaniających zrębową konstrukcję ścian [243]

Widok wnętrza kościoła. Widok empery muzycznej (po lewej) oraz północnej ściany nawy wraz z wejściem do świątyni. Źródło: WUOZ w Katowicach, delegatura w Bielsku-Białej

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

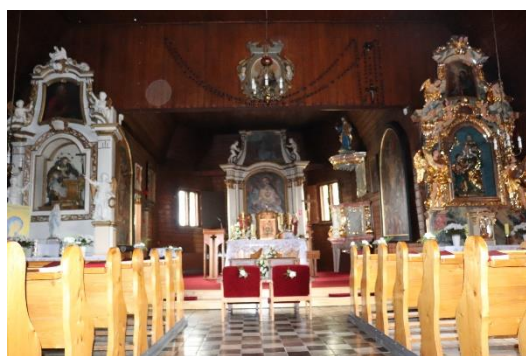
Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

Widok kościoła od południowego wschodu. Fotografia własna, 2022 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

114**ŚW. MARII MAGDALENY**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°26'06, E18°18'57

ZIMNA WÓDKA

z niem.: KALTWASSER

ul. Ujazdowska 20
47-143 Zimna Wódka**województwo:** opolskie**powiat:** strzelecki**gmina:** Ujazd**wieś:** Zimna WódkaFilia kościoła parafialnego
pw. św. Elżbiety Węgierskiej
w Kluczach**dekanat:** Ujazd Śląski**diecezja:** opolska1 z 5
w powiecie strzeleckim**INFORMACJE WSTĘPNE****data budowy obiektu:****1748 r.****wpis do rejestru zabytków:****100/54 z 1954 r.****datowanie:**

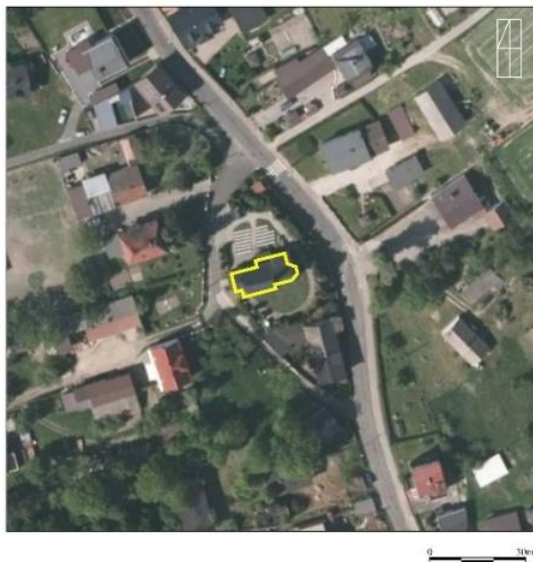
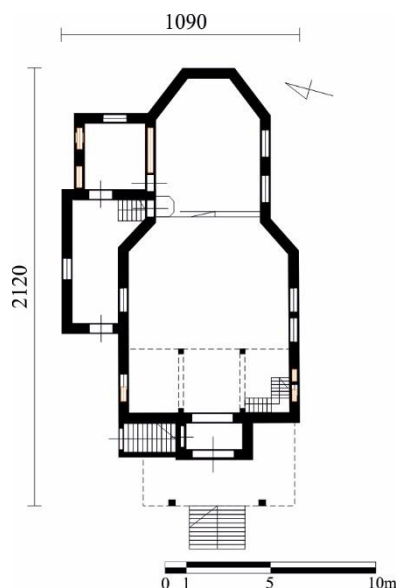
na podstawie literatury

oryginalność obiektu:

przebudowany

**typ funkcjonalno-
przestrzenny:****C****HISTORIA**

Informacji o kościele dostarczają akty wizytacji kanonicznej z 1679 r., w których podano wymiary kościoła w łokciach wrocławskich: 16×9 łokci ($10 \times 5,65$ m). Zbudowany wówczas w konstrukcji zrębowej kościół miał wieżę z dwoma dzwonami oraz sygnaturką, o której już nie wspomniano w akcie wizytacji z 1687 r. Przypuszcza się, że zachowany po dzisiejsze czasy zabytek został rozbudowany lub zbudowany od podstaw w miejscu poprzedniej świątyni z 1524 r. Nie ma pewności, że świątynię wzniesiono w 1524 r., tak samo jak nie można jednoznacznie stwierdzić, że wzniesiona została w 1748 r. Bez względu jednak na wątpliwości, warto dodać, że kościół w Zimnej Wódce charakteryzuje się wspólnymi cechami architektoniczno-konstrukcyjnymi z kościołami w sąsiednich miejscowościach: Kluczu i Olszowej, które zostały prawdopodobnie zbudowane przez tego samego cieślę. W związku z szeregiem wątpliwości wskazane jest wykonanie badań wieku drewna, dzięki którym może zostać ustalona data budowy kościoła. Kościół w ostatnich latach rozbudowano o znacznej wielkości trójspadowe zadaszenie poprzedzające wejście do wnętrza świątyni [16], [29], [81], [130], [243], [401], [KE_114].

LOKALIZACJA**SCHEMAT RZUTU**Schemat rzutu.
Opracowanie własneLokalizacja kościoła pw. św. Marii Magdaleny w Zimnej Wódce.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 06.06.2018 r. Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano na działce o lekkim wzniesieniu terenu, wśród zabudowań wiejskich, przy ruchliwej drodze prowadzącej z Ujazdu do Olszowej. Teren kościoła jest ogrodzony mурowanymi z kamienia słupkami, pomiędzy które zamontowano metalowe przęsła. Całość ogrodzenia wykonano na podmurówce z kamienia, o zmiennej wysokości, wskazującej na różnicę poziomu terenu. Zieleń otaczająca kościół jest zróżnicowana zarówno pod względem wieku, jak i gatunków nasadzonych roślin. Na działce przynależącej do kościoła nie ma cmentarza, zachowały się tylko pojedyncze krzyże nagrobne. W północno-zachodniej części działki w 2018 r. postawiono metalową dzwonicę mieszczącą 4 dzwony.

Architektura i konstrukcja

Kościół zbudowano w stylu barokowym, w całości z drewna, jako jednonawowy, z węższym, wydzielonym od nawy trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Świątynię, posadowioną na podmurowaniu z kamienia, wzniesiono o zrębowej konstrukcji ścian, które od zewnątrz obudowano deskami wraz z olistwowaniem spoin oraz wzmocniono lisicami (od południa 2 w nawie). Do północnej elewacji kościoła przylegają dwie przybudówki: do prezbiterium przylega prostokątna, dwukondygnacyjna zakrystia (2,9 × 5,8 m), mieszcząca łożę kolatorską na piętrze, a do nawy, pomieszczenie gospodarcze (2,5 × 4,7 m) ze schodami na ambonę i łożę kolatorską. We wnętrzu łoża kolatorska jest otwarta w stronę prezbiterium prostokątnym otworem. Nawę wzniesiono na planie prostokąta (10,8 × 8,5 m) o ukośnię ścietych, wschodnich narożnikach, co podkreśla dwuczłonowość wnętrza, oddzielając część gromadzenia się wiernych od części sacrum. W ścianie tęczowej o prostokątnym wykroju zamocowano fazowaną belkę tęczową. We wnętrzu konstrukcja zrębu ścian jest odsłonięta i pomalowana na kolor piaskowy. Podłogę, ułożoną z desek, wyniesiono w części prezbiterium o 2 stopnie, ustawiając w centralnej części stół ołtarzowy w mensie, z płaskorzeźbą Ostatniej Wieczerzy. Płaskie stropy w nawie i prezbiterium, z ukośnymi polichromowanymi fasetami, wykonano na jednakowym poziomie. W centralnej części stropu, nad prezbiterium, uwagę przykuwa polichromia przedstawiająca scenę Ostatniej Wieczerzy. W zakrystii oraz parterze wieży wykonano stropy belkowe. Strop mocno wycięto w zachodniej części nawy, w celu zainstalowania na emporze muzycznej prospektu organowego. Emporę muzyczną, o prostym parapecie i dostępem wewnętrznymi schodami przylegającymi do południowej i zachodniej ściany nawy, wsparto na 4 słupach. Nawę od zachodu poprzedza niewielkiej wielkości, wzniesiona w konstrukcji słupowej wieża, nakryta trójspadowym zadaszeniem, łączącym się od zachodu z kalenicą dachu nakrywającego nawę. Do północnej ściany wieży dobudowano klatkę schodową prowadzącą na jej górne kondygnacje. Ściany wieży wraz z przylegającą do niej przybudówką oszalowano deskami, a w jej górne partie ścian wpisano sporej wielkości prostokątne otwory dzwonowe z drewnianymi żaluzjami (po 1 otworze z 3 stron). W parterze wieży wydzielono kruchtę z wejściem do wnętrza kościoła, które osłonięto z trzech stron wspólnie wykonanym zadaszeniem okalającym wieżę. Kościół nakryty jest dwudzielnym dachem, który nad prezbiterium nieznacznie obniżono miękkim przejściem. Dwuspadowy dach pokryty gontem w zamknięciu prezbiterium przechodzi w trójpołaciowy. Przedłużenie północnej połaci dachu nad prezbiterium nakrywa również zakrystię z łożem kolatorską na piętrze. Przybudówkę przylegającą do zachodniej ściany zakrystii nakrywa pulpitowe, również gontowe zadaszenie. W kalenicę dachu nad nawą nadbudowano ośmioboczną sygnaturkę z latarnią zwieńczoną baniastym hełmem, z kulą i krzyżem na szczycie. Wnętrze kościoła rozświetlają okna o różnej wielkości oraz kształcie. Prostokątne okna, zamknięte łukiem spłaszczonym z witrażami, ujęto po 2 od południa w nawie i prezbiterium oraz od północy 1 w nawie. W bocznych ścianach nawy wpisano po 2 niewielkie, prostokątne okna, doświetlające emporę muzyczną oraz przestrzeń pod emporą. Ponadto 2 prostokątne okna wypełnione witrażami od północy doświetlają górną kondygnację zakrystii, a 1 prostokątne, zamknięte łukiem spłaszczonym, zakratowane od zewnątrz okno ujęto w północnej elewacji przybudówki, przylegającej do ściany nawy. Zakrystię od północy doświetla 1 prostokątne okno zakratowane od zewnątrz. Główne wejście do świątyni wpisano w przyziemie wieży i stanowią je dwuskrzydłowe, klepkowe drzwi z kutymi zawiasami.

Wyposażenie

W kościele zachowały się 3 ołtarze (główny: barokowy ołtarz główny z początku XVIII w., z obrazem Marii Magdaleny Pokutującej z 1906 r. autorstwa J. Waldowskiego, 2 boczne: późnobarokowe ołtarze ustawione przy ukośnych wschodnich ścianach nawy), klasycystyczna ambona, 2 kropielnice, stacje Męki Pańskiej oraz 2 krucyfiksy.

Bibliografia

[16], [29], [81], [130], [180], [243], [256], [401], [KE_114]

Widok kościoła od południa [122]

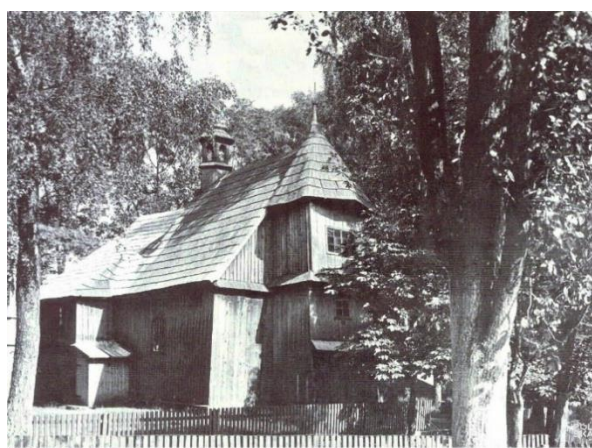
Widok kościoła od północy [239]

Widok fragmentu kościoła od północy [273]

Wkładka zamka [81]

Widok kościoła od północy.

Źródło: <https://polska-org.pl/8062951.foto.html>, dostęp: 22.03.2019 r.

Widok kościoła od południa [81]

Widok kościoła od zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od południowego zachodu. Fotografia własna, 2019 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2019 r.

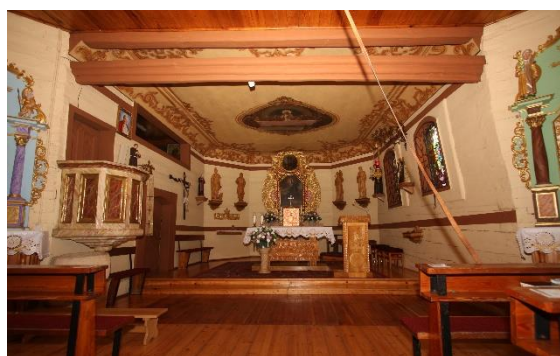
Widok kościoła od zachodu.
Fotografia własna, 2018 r.

Widok helmu wieży oraz sygnaturki.
Fotografia własna, 2019 r.

Widok witraży okiennych w południowej
ścianie nawy. Fotografia własna, 2019 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2021 r.

NR KATALOGOWY

WEZWANIE

115**ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA**

PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA

N 50°14'49", E 18°37'01"

ŻERNICA

z niem.: DEUTSCH ZERNITZ

ul. Leopolda Miki 5
44-144 Żernica

województwo: śląskie

powiat: gliwicki

gmina: Pilchowice

wieś: Żernica

Kościół parafialny

dekanat: Ostropa

diecezja: gliwicki

1 z 12
w powiecie gliwickim**INFORMACJE WSTĘPNE**

data budowy obiektu:

1611 r.

wpis do rejestru zabytków:

A/375/60 Z 1960 r.

datowanie:

na podstawie badań
dendrochronologicznych

oryginalność obiektu:

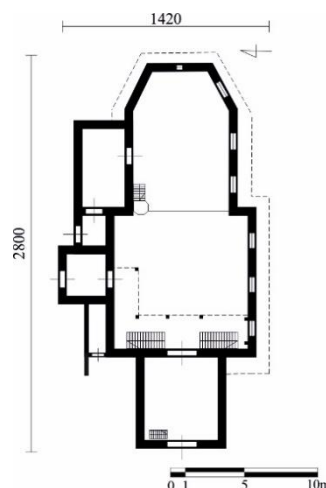
przebudowany

typ funkcjonalno-
przestrzenny:**B3****HISTORIA**

Zachowany do dzisiaj zabytek, wzniesiony w 1661 r. z fundacji Andrzeja Emanuela, cysterskiego opata z Rud, jest prawdopodobnie drugim drewnianym kościołem zbudowanym w tym miejscu. Wiadomości o historii kościoła dostarczają zachowane materiały źródłowe, m.in. akty wizytacji z 1661 r. oraz 1679 r., w których opisano istniejący wówczas zrębowy kościół o wymiarach 31 × 14 łokci, tj. 19,5 × 8,8 m, wzniesiony na podmurowaniu z kamienia i cegły, poprzedzony wieżą zbudowaną w konstrukcji słupowej. Świątynię w przeszłości wielokrotnie remontowano, m.in.: w 1813 r. (remont wieży), w 1836 r. (dobudowanie kruchty do północnej ściany nawy), w 1856 r. (wzmocnienie ścian lisciami), w 1858 r. (nadbudowanie sygnaturki), w 1907 r. (remont wieży), na przełomie lat 1931/1932 (remont kościoła), w 1975 r. (wymiana poszycia dachowego), w latach 1994–1996 (remont kościoła). Największy, udokumentowany zakres prac remontowo-naprawczych zrealizowano w latach 2004–2007 (remont fundamentów, wymiana belek podwalinowych, wzmocnienie konstrukcji ścian, rekonstrukcja przydaszków, wymiana okien i podłogi). W 2008 r. Aleksander Konieczny wykonał badania wieku drewna, które potwierdziły dotychczas wątpliwe datowanie budowy kościoła, wskazując rok 1518 jako czas, w którym wzniesiono wieżę w konstrukcji słupowej, a 1661 r. – czas zbudowania nawy oraz wydzielenia od niej prezbiterium. Przypuszcza się, że starsza od reszty kościoła wieża była samodzielną, wolnostojącą konstrukcją, do której dobudowano zachowaną po dzisiejsze czasy świątynię [29], [49], [51], [71], [101], [102], [153], [172], [209], [224], [KE_115].

LOKALIZACJA

Lokalizacja kościoła pw. św. św. Michała Archaniola w Żernicy.
Źródło: www.geoportal.gov.pl, dostęp: 07.06.2018 r. Opracowanie własne

SCHEMAT RZUTU

Schemat rzutu.
Opracowanie własne

Lokalizacja i otoczenie

Orientowaną świątynię zbudowano na wzniesieniu, na działce o nieregularnym kształcie w centrum Żernicy. Teren kościoła nie został otoczony ogrodzeniem. Na terenie przylegającym do kościoła nie ma cmentarza, a zielenią wysoką stanowią pojedyncze, podcięte pielęgnacyjnie lipy.

Architektura i konstrukcja

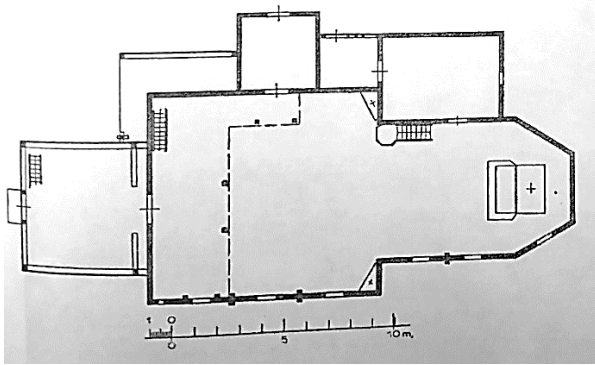
Kościół posadowiono na kamiennej podmurówce, wraz z pozostawieniem oryginalnych kamiennych głazów fundamentowych. Ściany zbudowano w konstrukcji zrębowej i połączeniach belek w węglach na jaskółczy ogon, co można zaobserwować przez obustronnie odsłoniętą konstrukcję ścian. Nawę wzniesiono na planie zbliżonym do kwadratu (10,2 × 9,0 m), oraz wydzielono od niej węższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium (6,0 × 9,0 m). Bryłę kościoła rozbudowano o przylegające od północy przybudówki. Prostokątna i jednokondygnacyjna zakrystia przylega do prezbiterium, a kruchtę boczną, mieszczącą wejście do wnętrza świątyni, ujęto centralnie w północnej ścianie nawy. Przybudówki te połączono ze sobą przedsionkiem. Konstrukcję ścian prezbiterium oraz południową ścianę nawy osłaniają wydatne przydaszki. Ponadto konstrukcja ścian została wzmocniona lisciami (od południa 4 – w nawie, 1 – w prezbiterium, od północy 1 – w nawie). Nawę od zachodu poprzedza słupowa wieża o ścianach znacznie zwężających się ku górze, z nadwieszoną izbicą. Konstrukcję wieży obudowano gontem (do poziomu 1 piętra) oraz osłonięto deskami, wraz z olistwowaniem spoin, z charakterystyczną, ozdobnie wyrzynaną listwą (izbica). W północnej i południowej ścianie wieży ujęto po 2 sporej wielkości otwory wentylacyjne z drewnianymi żaluzjami. Wieżę zwieńcza ośmioboczny, ostrosłupowy hełm pokryty gontem, na szczycie którego zamontowany został podwójny krzyż. W parterze wieży (5,8 × 5,2 m) wydzielono kruchtę, z wejściem do wnętrza kościoła. Kościół nakryty jest dwudzielnym, dwuspadowym dachem, który znacznie niższy nad prezbiterium przechodzi w trójpołaciowy. Konstrukcję dachu tworzy dwujętkowa, storczykowo-wieszarowo-stolcowa więźba dachowa nad nawą (10 wiązarów), a także dwujętkowa nad prezbiterium (7 wiązarów). W szczyt dachu nakrywającego nawę, pomiędzy 7. a 9. wiązarem dachowym, nadbudowano sześcioboczną wieżyczkę na sygnaturkę, z latarnią i ostrosłupowym hełmem, z kulą i ozdobnie wyciętą z blachy postacią Matki Boskiej, na półksiężycu. Podobny detal, św. Michała walczącego ze smokiem, umieszczono na krańcu dachu nakrywającego prezbiterium. Obydwa detale pochodzą z XVII w. Wnętrze kościoła zdobi XVII-wieczna polichromia, pokrywająca ściany nawy, prezbiterium oraz strop w nawie. Strop nad nawą jest płaski, ze wzmocnieniem 2 profilowanymi podciągami, krzyżującymi się w centralnej części nawy. Nad prezbiterium wykonano pozorne sklepienie kolebkowe, z płaskimi odcinakami. Podłogę, ułożoną z paneli drewnianych, wyniesiono w części prezbiterium o 1 stopień względem nawy. Chór muzyczny wraz z boczną, przylegającą do północnej ściany nawy emporą nadwieszono w zachodniej części nawy i podparto 6 słupami. Płaskie parapety empor zdobi polichromia o motywach roślinnych oraz obramowane XVIII-wieczne obrazy Męki Pańskiej. Do wejścia na emporę prowadzą dwie jednobiegowe klatki schodowe przylegające do zachodniej ściany nawy, symetrycznie po obydwu stronach drzwi. Dwuczłonowość kościoła podkreśla ściana tęczowa o prostokątnym wykroju, z profilowanym podciągami opartym na krótkich kroksztynach. Światło dzienne rozświetla świątynię poprzez prostokątne, zamknięte łukowo okna (od południa po 3 w nawie i w prezbiterium), z przeszkleniem na kształt neogotyckich, ostrołukowych okien. We wschodniej ścianie prezbiterium pozostał niewielki okrągły otwór okienny, obecnie zasłonięty drewnianą żaluzją, który zapewne niegdyś symbolicznie rozświetlał ścianę ołtarzową. Zakrystię od wschodu doświetla 1 prostokątne okno zakratowane od zewnątrz. Oprócz dekoracji malarskich w kościele uwagę przykuwa detal ciesielski, widoczny w zachowanych oryginalnych portalach drzwi, wraz z zachowanymi skrzydłami zdobionymi ćwiekami – 1 pomiędzy prezbiterium a zakrystią, 1 pomiędzy wieżą a nawą, 1 pomiędzy nawą a kruchtą północną. Wejście główne do świątyni odbywa się z parteru wieży przez jednoskrzydłowe drzwi klepkowe, zdobione ćwiekami, wraz z zachowanym oryginalnym portalem.

Wyposażenie

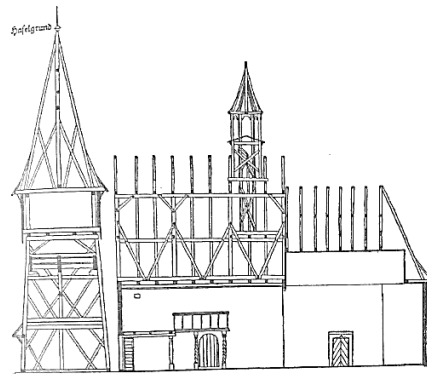
W kościele zachowały się 3 ołtarze: 1 główny – z 1666 r. z obrazem św. Michała Archanioła w centralnej części oraz w zwieńczeniu z obrazem Dzieciątka Jezus z Krzyżem, 2 boczne: lewy – z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem, prawy – z obrazem św. Józefa z Dzieciątkiem. Ponadto do zabytkowego wyposażenia należy m.in. ambona z 1671 r. z baldachimem, zdobiona dekoracją malarską, drewniana chrzcielnica oraz rzeźba św. Katarzyny z 1500 r.

Bibliografia

[44], [49], [71], [77], [101], [102], [170], [172], [181], [203], [209], [224], [342], [374], [KE_115]

Schemat rzutu [342]

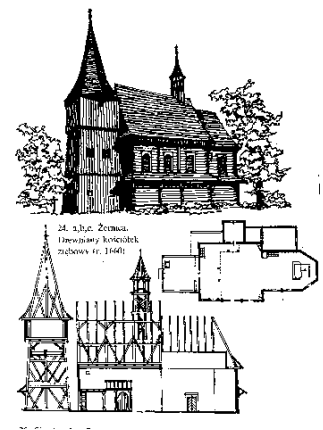
Schemat przekroju poprzecznego [342]

Widok kościoła od południa. Źródło: WUOZ w Katowicach

Widok kościoła od północnego zachodu [239]

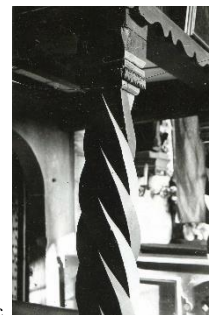
Kościół w Żernicy [379]

Widok kościoła od zachodu. Źródło: WUOZ w Katowicach, fotografia z 1938 r.

Widok kościoła od północy [115]

Wnętrze kościoła w Żernicy: a. widok w kierunku prezbiterium [385], b. widok w kierunku prezbiterium [342]. c. słup podpierający północną empore, źródło: WUOZ w Katowicach, fotografia z 1938 r., d. ołtarz główny z 1648 r. [115]

Widok kościoła od południa. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północy. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Widok kościoła od północnego wschodu. Fotografia własna, 2020 r.

Helmy wież: a. hełm wieży poprzedzającej nawę, b. sygnaturka. Fotografie własne, 2020 r.

Widok stolarki okiennie-drzwiowej: a. widok głównych drzwi wejściowych, b. okno doświetlające świątynię. Fotografie własne, 2020 r.

a.

b.

Widok wnętrza kościoła: a. widok w kierunku prezbiterium, b. widok w kierunku chóru muzycznego. Fotografie własne, 2020 r.